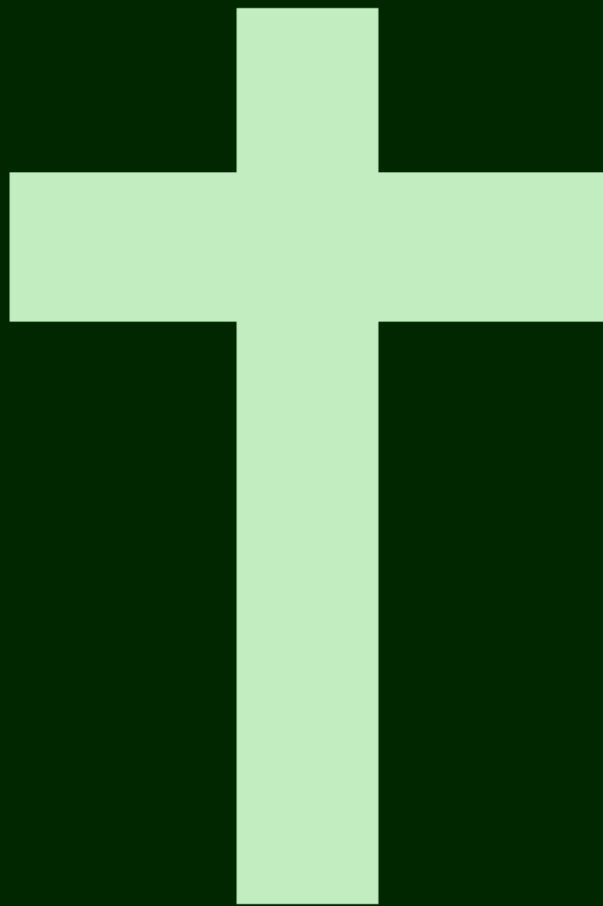

Nkomine Fal Ritelé

Sola New Testament

Nkomine Fal Ritɛlé
Sola New Testament

copyright © 2010 UEEB/SIM au Benin

Language: Sola (Miyobe)

Translation by: SIM International

Sola, Nkomine Fal Ritɛlé

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 2010.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM, BP 15, Parakou, Benin.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 4 Mar 2019 from source files dated 18 Feb 2019

1bac8ff9-a7c9-52ef-bb5e-7155dd6ba1a1

Contents

Matiyee	1
Mariki	43
Luki	68
Yohani	110
Uléecca Pitume Mewai	139
Ròm	176
1 Korènti	194
2 Korènti	211
Kalaati	222
Efèesi	229
Filipu	235
Kolòosi	240
1 Tesaloniki	244
2 Tesaloniki	248
1 Timotee	251
2 Timotee	256
Tiiti	260
Filemò	263
Epireeyè	265
Yakupu	279
1 Piyèe	284
2 Piyèe	290
1 Yohani	293
2 Yohani	298
3 Yohani	299
Yuuti	300
Yohani Meyene	302

Nsímé Kεcire ritelé ke Matiyee uu n wói

Lελεε rítelé ntí kέmεε n we

Matiyee yee rítelé ntí wói. Uricuruu ye Usuifi le. Pisuiifi kuu kō ri wói. U pee ulampooyō le un kō Yeesu pipiretiki kefi ne pité pē kecōpe use. U rítelé ntí wóile un nfasimé má re uké Pisuiifi cereise re Yeesu yee yé anōō nyē ke Nkómεine Kpure ritelé ari n yikikee wapisi. U nyísele re Uléεcaā iyōōpi yee Nsímé Kεcire riyíki. Sinyárū kuú ne pi símisi.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. *Icélaa* kuu rikúú kecáá m pa. I nyísele lē kai m pise re Yeesu pipiretiki piké n sōne (5-7).
2. *Isé kuu upipiretiki* m pa uú ne pi tum te piké ha nsímé kεcire riyóō (10).
3. *Sinyárū* see Uléεcaā iyōōpi mewe rō n céreise (13).
4. *Kirisi pikó* mεfine Uléεcaā icápine kέmεε (18).
5. *Ituŋe* tōō kecáá icélaa Yeesu uké kelene m pεeme (24-25).

Piké kelene Yeesu m mári, pi pee u sélei re Emanuyεeli. Liasei re Uléεcaā ye kerómé wele (1:23). Tinōō ntí ke Nsímé Kεcire ke Matiyee uu n wói nń ne tenese re: Ani n nyu re siyáa nnéi kam nókenékúri we ketē keké ha ne tene (28:20). Lελεε nyíse re Yeesu ke Uléεcaā u ye ne ritiki uú ne sisoipipi kecōpe n we.

Yeesu Kirisi pikpure anyiri

(Luki 3:23-38)

¹ Yeesu Kirisi ye Tafiti keyase le, Tafiti pōn kō Apiraham keyase. Upikpure anyiri ye nnyé: ² Apiraham yee Isaaki mari, Isaaki pōō Yakupu maru, Yakupu pōō Yuta ne upimarecō márei, ³ Yuta pōō Peresi ne Sera maru. Piuni yee Tamaa. Peresi pōō Hesirō maru, Hesirō pōō Aram maru, ⁴ Aram pōō Aminatapi maru, Aminatapi pōō Nasō maru, Nasō pōō Salimani maru, ⁵ Salimani pōō Poosi maru. Pi ye Poosi uni sée re Rahapi. Poosi pōō Opeti maru. Uyē uni yee Ruuti. Opeti pōō Yesee maru, ⁶ Yesee pōō uyōōpi Tafiti maru, Tafiti pōō Salomō maru. Salomō uni ye mekeε-me Urii sōnlenle. ⁷ Salomō pōō Ropowam maru, Ropowam pōō Apiya maru, Apiya pōō Asaa maru, ⁸ Asaa pōō Yosafati maru. Yosafati pōō Yoram maru. Yoram pōō Osiyasi maru, ⁹ Osiyasi pōō Yotam maru, Yotam pōō Akaasi maru, Akaasi pōō Esekiyasi maru, ¹⁰ Esekiyasi pōō Manasee máru, Manasee pōō Amō maru, Amō pōō Yosiyasi maru, ¹¹ Yosiyasi pōō Yekoniya ne upimarecō márei. Likumúhε kpe-i kapi Isirayεeli pikó cópii apí ne Papilōni kuyu sī.

¹² Kapi Isirayεeli pikó n cópii apí ne Papilōni kuyu sī memáá ke Yekoniya pōō pee Sealitiyeli mari, Sealitiyeli pōō Soropapeeli maru, ¹³ Soropapeeli pōō Apihuuti maru, Apihuuti pōō Eliyakim maru, Eliyakim pōō Asō maru, ¹⁴ Asō pōō Satōki maru, Satōki pōō Akim maru, Akim pōō Eliwuuti maru, ¹⁵ Eliwuuti pōō Eleyasaa maru, Eleyasaa pōō Matani maru, Matani pōō Yakupu maru, ¹⁶ Yakupu pōō Maari ula Yosefi maru. Maari kέmεé ke Yeesu kapi ye kō n sée re Kirisi uu léeme.

¹⁷ Lē nnya, kaí ne Apiraham-i n kpísi aí ne Tafiti-i pá, li wale ncōpuri anai kefi ne ana. Kai Tafiti-i n kpísi aí ne kumúhε kpe-i kapi Isirayεeli pikó n cópii apí ne Papilōni kuyu sī pá, li wale ncōpuri anai kefi ne ana. Kai kō kei n kpísi aí ne Kirisi imaretuŋe pá, li wale ncōpuri anai kefi ne ana acō.

Lē kapi Yeesu Kirisi m mári

(Luki 2:1-7)

¹⁸ Lē kapi Yeesu Kirisi m mári ye nní: Uuni Maari kapi pee Yosefi feleilē, amá Nfáasone nn tíyese uu fapisi u ne Yosefi ápi kō kahane kulee rimpéne. ¹⁹ Uula Yosefi ye aseí ute le, úu pee la uké unósi isei lukeise kuyu kuké kó, uu pee n la uké riséé ne u lakase. ²⁰ Kuu n we un likecáá músu, Upíima uleecaatumε unyine uu keláré-i u kpáfúme uu u maa re: Tafiti kepirē Yosefi, Maari pikpíkε ápi kape pō n cóhlē. Nfáasone mee tíyese kuu fapisi.

²¹ U kewántisi marune aa ke séi re Yeesu. Kekεε sónti keké kempuri pikó akópe kémεε lese.

²² Lē nnéi ai wai, Upíima rinəw kuu mekee antepu Esayi m máase riké ne n li nnya. Lελεε re: ²³ Ukpére yεε úu utisi n nyu yé kεfa wa, uu kewántisi maru api ke séi re Emanuyeeeli, liasei re Uléécaa ye keróméε we.

²⁴ Kε Yosefi uu n yisi, uu lē ke Upíima uleecaatumε uu u n símisi wai, uu Maari kunósi kpísi. ²⁵ Amá u ne uyē ápi kulee ripéne uú ha ne kewántisi maru. Kuu ke m mári, Yosefi uu ke séi re Yeesu.

2

Pinyuwe píima pinyine ye Yeesu piyéne ha

¹ Yutee ketē kémεε kapi Petelehem-pə Yeesu mari. Erooti yεe pεe kei kumúhε kpe-i uyóopi píima. Pinyuwe píima pinyine api ketuηeleeme-mempə yisi api Yerusalem tulu.

² Apí ha pise re: Yei ye kewá kē kapi m mári pin tee re kekεε sónti keké Pisuifi iyóopi tone? Háí ketuηeleeme-pə kari riwárepi tεe n nyísεlε tε pi kewá kē mari yē. Lē nnya karí ka re tókε ke yáasi ari wúla. ³ Kε uyóopi píima Erooti uu lē n kó, ai u ne Yerusalem pikó nnéi mpóocaa tani. ⁴ Uu pεpεe ye Uléécaa inyóonse n wa piwéése nnéi ne isé picélaa cápine uu pi pise re kelō kéye-i kapi uyē ke Uléécaa uu n wée marune. ⁵ Api u pεse re: Yutee keteni-i, Petelehem-pə le. Antepu Misee ye mekee-me woi re:

⁶ Pó Petelehem kuyu!

Ái póo Yutee ketē kecáá ayu kecəpe ríyu paalē.

Li we re keróméε ke uyóopi píima uu léerine,

uyεe yé pinésoi Isirayeeeli pikó n séni.

⁷ Kei ke Erooti uu pεe pinyuwe píima pē meyaá sée uu pi pise re piké u símisi n̄sone uké céri kumúhε kpe-i ke riwárepi tē ari n léeme. ⁸ Uu pεe limemáá Petelehem-pə pi tum uu pi maa re: ani n ηme ani ha kewá kē kecáá n̄sone písei ani kóm. N̄on ke n yē, ani pεeri ani né símisi néeké ha kə ke yáasi ké riwula.

⁹ Kε Erooti uu lē pisímé pi m masí, api yisi api ncée pəw. Kei kapi pεe ripaí, api yénu riwárepi tē kapi pεe ketuηeleeme-pə n yē tin pikeyu sone pin ti tikilē. Ari kelō ke-i ke kewá kē ake n̄ we tulu, ari nyere. ¹⁰ Kapi kei ri n yé, ai meyíkíyiki pi larisi. ¹¹ Api kéyo loni api kewá ne keuni Maari yenu, api ke yáasi apí ne wula. Api pεe pimemá fénne api wura ne tulaali ηmaa-ηmaa ne mékpə kapi ye n sée re miiri lese api ke hekεsi. ¹² Uléécaa uu péε masí keláre kémεε pi símisi re ápi kapε Erooti kémεε pele. Kei kapi pεe ncée féε kpísi apí ne pikuyu pele.

Pi Yeesu ne Esipiti ketē ha

¹³ Kε pinyuwe pē api n tómpə, Upíima uleecaatumε unyine uu keláre-i Yosefi kpáfúme uu re: A yisi, a kewá ne keuni kpísi aa wuru aa Esipiti ketē loni. Erooti ye lalε uké ke kpu. Lē nnya, ani ha kei-pə n tū liké ha ne tu kumúhε kpe-i kam yé nó n símisi re ani pεeme.

¹⁴ Yosefi uu yisi uu kewá ne keuni kpísi uú ne kesinecə wuru uú ha Esipiti-pə pésu. ¹⁵ Uu kei n we Erooti uú ha ne kpi. Lē ke Upíima uú pεe uantepu m máase liké ne n wa nnya kai lē wa. U pεe re:

Ne enéηmáne sée re uké Esipiti keteni-i le.

Pi Petelehem ketē-pə siwá sínsápi kó

¹⁶ Kε Erooti uu n̄ ka uu céru re pinyuwe pεe u kiraasele, kuwóí píima kunyine aku u wai. Uu pεe kumúhε kpē ke pinyuwe pē api u n símisi ne páme uu tíyεse api siwántisi nnéi sεe aηmē até n tu ne sē sísínsá Petelehem ne ayu nyεe ne kei n kólē kémεε kóni. ¹⁷ Lē ke antepu Yeremii uú pεe mekee-me m̄ ma kai lē wa. U pεe re:

¹⁸ Rama-pə kari nní nné kómeiri.

Sicááila ne ikpətu ke unyine uu wórii

Raseeli yee lã usiwã kecáá téní.
 Úu nkpráni la piké u kpurei.
 Ne kесе, ái nkpráni u tise.

Pi ne Yeesu Isirayeli keteni-i peme

¹⁹ Upíima uleecaatumе unyine uu Esipiti-pò Erooti mekpò-máá keláré-i Yosefi kpráfúme, ²⁰ uu re: A yisi, a kewá ne keuni kpísi aá ne Isirayeli ketē pele. Pеpeе pеe n la piké kewá kē kpu ye kpinle. ²¹ Kei ke Yosefi uu yisi uu kewá ne keuni kpísi uú ne Isirayeli pele. ²² Amá ke Yosefi uu n kó te Aricelayuusi yee usáa Erooti iyòopi Yutee ketē kecáá tóne, iwame ii u wai uu pée n yulu re úu kei tonene. Uléecaa uu kò keláré-i u símisi uu yisi uu Kalilee ketē-mē tómpò, ²³ uú ha kuyu kpē kapi ye n sée re Nasareti-i tone. Lē ke antepuye apí pее m ma kai lē tikilē. Pi pее re: Pi yé kam api kewá kē séi re Nasareti ukó.

3

Yohani Úniwole ye Uléecaa Nsímé yóólē
 (Mariki 1:1-8; Luki 3:1-18; Yohani 1:19-28)

¹ Aí weri kumújé kunyine-i, Yohani Úniwole uu léeri un Yutee kucesi kóima-i yóólē te: ² Ani mefine conse, Uléecaa iyòopi ye nyahaimelē! ³ Yohani nsímé ke antepu Esayi uú pее maa re:

Usoi rinò ye ri tee kucesi kóima-i n yóólē te:

Ani Upíima ncee nyóonse,
 ani usiceepi tēiise.

⁴ Kuyoooyo nkpríi ketukanka ke Yohani uú pее tanaalē un kekónepampi kehale-i télē. Apááni ne meté kuú pее le. ⁵ Yerusalem pikó ne Yutee ketē nnéi pikó ne Yuritee nkoi ketē pikó nnéi ye pее ukemee sónaapòle, ⁶ api ye piakópe yámne api tíyese uu Yuritee nkoi kémee míni pi wole.

⁷ Yohani uu yénu re Pifarisi ne Pisatusee pее ukemee n sónaapò re uké míni pi wole apí kusa kulúu we. Uu pее pi maa re: Nò akpurii nnyé! Wóo nó céesi re ani Uléecaa kuwòi kpee n nyahaimе kaase? ⁸ Ani nómenéwai ne nyíse re nò mesei mefine consele. ⁹ Áni kape n nyu re kani nní m máikее re Apiraham yee núnésáyaha nnya, lее ne nó piye. Amá ne kale ké nó símisi re Uléecaa yé fe uu apare nnyé pansese Apiraham siyase. ¹⁰ Iso ye pinaṛaa máalenle piké ne aléé iníjí sémmi. Lē nnya, kuléé kúye kunsá apipi sone m maru, pi yé ku riké api nna-i sápo. ¹¹ Míni ḡmane ke née nó wole liké nyíse re nò mefine consele. Amá uyee nē memáá n sánti ye né fele. Ám tu ricuruu ké uanééri u mahã. Uyee sánti uké Nfáasone ne nna nó wole. ¹² U nkpráni yare usoi nkó yee kulū kapi ne n cácai m múlē. U yé kukpépi pééi uu melukepipi risíme-i súúni, uu kò acólé ilúké té uké wa uké nna teneciré kémee a risé.

Yohani ye Yeesu míni wole
 (Mariki 1:9-11; Luki 3:21-22)

¹³ Kumújé kpe-i ke Yohani uu kei n we un pisoí míni wole ke Yeesu uu Kalilee-pò yisi uu Yuritee nkoi mme-i u leepò re uké kò uyē míni wole. ¹⁴ Amá Yohani uu yúlu uu re: Nē kaí ne sá re ké kepóméé hapò pàké né wole, ái pòo yé meníje kenéméé kam. ¹⁵ Yeesu uu pее u pese re: A riyá liké pее lē n we kelene. Lē kari yé fe arí ne lē nnéi ke Uléecaa uu n la nsonе wai. Kuu lē m ma, Yohani uu pее kóm uu míni u wole. ¹⁶ Ke Yohani uu lē Yeesu piwóle m masí, Yeesu uu míni-i léepò. Keyóme ake kei nní wúkule uu Uléecaa Nfaasone yenu nn keyómecaa-pò súiri yare rilóolã, nn ukecáá tone. ¹⁷ Tinòo rinyine ari pее keyómecaa-pò leeri re: Nkó yee Kenépipi lala kecire, ám ye ukecáá kó.

4

Setani ye Yeesu peikee

(Mariki 1:12-13; Luki 4:1-13)

¹ Lẽ memáá, Ulééca Nfaasone nn pee Yeesu kpisi nn ne kucesi kóima loni re Setani uké ha u peikee. ² Ke Yeesu uu sitúnjé aféena ne sisine aféena anóo m paasi, nkú nn u wai. ³ Setani yee m peikee uú ne u kó uu u maa re: Pón mesei Ulééca Kεpipi, a apare nnyé rinóo maa aké pansε akpónó, aa le. ⁴ Yeesu uu u pese re: Li Nléécaasimé kémee wólaalẽ te:

Ái iluke ηmane yee ye usoi nfáa he, amá mpá nsímé n-ye mee
Ulééca nno-i n léeme yee kó usoi nfáa hele.

⁵ Setani uu kó Yeesu kpisi uú ne Ulééca kuyu Yerusalem sí, uú ha kei Ulééca keyo kehóré-pó u tasi ⁶ uu re: Pón mesei Ulééca Kεpipi, a mepócire keteni-i risápó. Li we re li Nléécaasimé kémee wólaalẽ te:

Ulééca yé pđ nnya upilecaatumε rinóo he
api pó yéu

kupóna áku kape ne ripare rinyine rinkpóu nnya.

⁷ Yeesu uu kó u pese re: Li kó kemée wólaalẽ te:

Kape Upíma Upólééca peikee póké uketo yẽ.

⁸ Setani uu kó pikpíké u kpá uú ha riyópe maamaa píima rinyine kehóré-pó tasi uu ketē nké kecáa ayópiyu ne ammule nnéi u nyísente ⁹ uu pee kó u maa re: Pón n ηmurei aa wúla aa né yáási, am nní nnéi pó he. ¹⁰ Yeesu uu u maa re: A kenékúri yisi, Setani. Li Nléécaasimé ritelé-i wólaalẽ te:

Upíma Upólééca mecire kóló kaí pise re usoi uké riwula uké yáási.

¹¹ Kei ke Setani uu pee Yeesu riyá, pilécaatumε api ukekúri hapó api pee ukεcáa m paílẽ.

Yeesu ye upikei Kalilee keteni-i kóraane

(Mariki 1:14-15; Luki 4:14-15)

¹² Ke Yeesu uu n kó te Yohani ye kukpaniilee-i we, uu yisi uu Kalilee ketē-mẽ pele. ¹³ Kuu n hápó, úu Nasareti-i tóne, amá Kaperinawum-mẽ kuu tómpó. Kei ye kupiye ritime wele, Sapiláo ne Nefitalii ketē-pó. ¹⁴ Lẽ ke antepu Esayi uú pee m ma liké ne n wa nnya kai lẽ wa. U pee re:

¹⁵ Nđ Sapiláo ne Nefitalii sitē pikó,

nóo mínimaa ritime n we

ne nóo Yuriteε nkoi metéj n we,

nđ mpuri sane pikó, nóo Kalilee keteni-i n we,

¹⁶ nóo pee kuηmaha-i n we, ani kó te

nó nkpéni metéi píima yenle.

Nkpó kuhore-i kaní peé we,

metéi ye nkpéni nó leεpóle.

¹⁷ Kaí ne kei n kpisi ke Yeesu uu pee piyóo ló te: Ani mεfine conse, Ulééca iyóopi ye nyahaimεle.

Yeesu ye pikpíntomécópii pina séε

(Mariki 1:16-20; Luki 5:1-11)

¹⁸ Yeesu ye pee Kalilee kupiye ritime sónele uu Simáo kapi rinyíri n he re Piyee ne uuwá Antiree yenu. Piketé ye pikpíntomécópii le. Anyej kapi pee fóm pin ne ikpíntomé cópii.

¹⁹ Uu pee pi maa re: Ani né ritiki ké tíyese ani ye pisoι pee yé né rintíki wéési. ²⁰ Api mese ne mese anyej sá api u tiki. ²¹ Kuu kei n yisi, uu kéyu-mẽ sí uu kó Sepetee piηmáne pité Yakupu ne uuwá Yohani yenu pi ne piusaa Sepetee pin pikuninó-i we pin pianyej nyóonsente. Uu pi séi ²² api mese ne mese kúninó ne piusaa yá api u tiki.

Yeesu ye céésile un kó itói paise

²³ Yeesu ye ppe Kalilee ketē nnéi kóónúlenle un Pisuiifi ayomeyáhaalee kέmεε céési un kα Uléécaα iyōopi Nsímé Kεcire yóólē un kα itói ncōpuri ne ncōη ncōpuri μεε pisoι m pekεsi pōisente. ²⁴ Kei ke urinyiri ari ppe Sirii ketē nnéi kecáá rikóónú. Api ppe ne pitóikó nnéi ncōpuri ne pē nnéi ppe piipijε-i ncōη nnyine n kómεi u n sónaapō un pi pōisente. Lελεε nní yare pinírihélαα ne rikpínkpí pikó ne síkankáláká. ²⁵ Asoiwuí píma nyεε Kalilee-pō ne Ayu Kεfi ketē-pō ne Yerusalem-pō ne Yutee-pō ne Yuriteε nkoi μετέη-pō n léeme αα ppe u n tikilē.

5

Isímé ke Yeesu uu upipiretiki riyópe kecáá n símisi
(Luki 6:20-23)

¹ Kε Yeesu uu lē tisoiwuí n yé, uu yisi uu riyópe yopoi uú ha tone. Upipiretiki api ppe kei u lεepō, ² uu ppe picélaα pi loni. Icélaα iyεε nnyí:

Nkíηniη yíkíyiki

³ Ppεε n nyu re ápi Uléécaα inipεε-i líka tulaalē ppe pínarekome. Ppεε Uléécaα iyōopi te.

⁴ Ppεε n ténι ppe pínarekome. Uléécaα ye sόνtilε uké pi kpurei.

⁵ Ppεε n purú ppe pínarekome.

Uléécaα yé ketē kuú ne upisoι m mé pi pa.

⁶ Ppεε n náasi piké mewai wa meké asei n tikilē ppe pínarekome.

Uléécaα yé kam uu pimela pi wai.

⁷ Ppεε ye picō íwe n té ppe pínarekome.

Uléécaα yé kam uu kα pē íwe ténι.

⁸ Ppεε kefa n kpáiiilē ppe pínarekome.

Pi yé kam api Uléécaα yénu.

⁹ Ppεε n wéési re pin yei n we,

liké kei n niηú ppe pínarekome.

Uléécaα yé kam uu pi séi re usipipi.

¹⁰ Ppεε asei n tíkilē, pisoι pin lē nnya pi wéékuselē ppe pínarekome.

Ppεε Uléécaα iyōopi pikó.

¹¹ Nό mpí kapi n lámisi pin nό wéékuselē pin né nnya nókenécáá nnóome símaankeε, nό pínarekome. ¹² Liké nό n láárú non ne mpóonare cuunkεε. Nóinéηεε ye keyómεcaα-pō piyele ái kumúηé má. Limεcō kapí ppe antepuye ppe ppe ní we ani kelene weri wéékuselē.

Nnyási ne μετέι kecáá icélaα
(Mariki 9:50; Luki 14:34-35)

¹³ Nό ketē kecáá nnyási. Nnyási melō men nkpéni n kpu, yo kapi yé ppe ne melō n ppe? Li tise piké ketahai-mē n fómpō pisoι piké téleise.

¹⁴ Nό kα ketē μετέι. Kuyu kpeε riyópe kecáá m mómaalē áku yé fe kuké m pékaalē.

¹⁵ Úka úu ye kéfiráα risé uu kucári ke kipi. Kecáá kuu ye ke ritōsi ake mpá úye kέyō-i n kpáiiilē. ¹⁶ Limεcō kai pise re nómenétéi meké n kpáiiilē pisoι nnéi pin με nyáni. Pisoι piké nómenéwai sone n nyáni pin ne Nóunésáα Uléécaα yeε keyómεcaα-pō ní we ríyu waise.

Isé kecáá icélaα

¹⁷ Yeesu uu kα pimáα pi kpá re: Áni kape m músu re Moisi isé ne antepuye icélaα kam pikópe ka. Ám ka re ké i kpu, amá ne kale re liké lē li. ¹⁸ Asei kam nní nό símisi, ketē ne keyóme ye kpére we, kewóipi cíu-cíu kéka née kesímépi kéka áke isé kέmεε mélele má, liké ha ne mpá yo ketō tu. ¹⁹ Lē nnya, úye un isé rinō rinyine n kesi uu kα picō céési re piké ri kesi, mpá rinō tē tinsá pitíki m páápú, uyεε yé masí Uléécaα iyōopi kέmεε usírsá.

Amá úye un ti m pakare un kō picō n céési re piké limēcō wa, uyee yé masí Uléecaa iyōōpi kémee úyukō. ²⁰ Asei ye nye re nōnsá Uléecaa mela n tikilē liké isé picélaa ne Pifarisi n fe, áni yé Uléecaa iyōōpi kémee lō.

Kuwōi kecáá icélaa

²¹ Yeesu uu kō pimáa pi kḗa re: Nō kō te Uléecaa ye pirókpure maa re: Kapē usoi kpu. Úye un usoi n kpu, piké liute ne túhaane. ²² Amá nē ne nó maa re: Úye un ne uucō n wōosi, piké ne liute túhaane. Úye un uucō m maa re: Pó uníri nkó, piké liute ne pēpē ye ketúhaane píima-i n túhaane kémee ha. Úye un uucō m maa re: Pó uníri nkó, li tu re piké liute nna teneciré iwe kémee risápo. ²³ Lē nnya, pōn Uléecaa keyō-i kenýōnse-i linyine ne Uléecaa pihēe n ha, pōn n léise re upócō ye ne pó wólaalē, ²⁴ li pise re pōké kei ipóhēe iyē tiyá pōké liute lēepō nōké nsímé nyōnse kelene, aa pēe inyōnse piwai pēle.

²⁵ Pitele pin nó ne unyine kecōpe n we, nōn ketahai pitúhaane n sī, a tíyese nó ne uyē ani ncée kómeine. Insá lē, u yé ne utúhaane-i pó ha, uyē uu pó kḗisi uu pisóōca pa, pē api kukpaniilee pó tani. ²⁶ Asei kam nní pó símisi, pōnsá ripówóme nnéi n hēele tiké tene cáká-cáká ne ketanká tōrō-pō, áa kei mélele má.

Iwásá kecáá icélaa

²⁷ Yeesu uu kō pimáa pi kḗa re: Nō kō te Uléecaa ye maa re: Kapē iwásá wa. ²⁸ Amá nē ne nó maa re: Utisi úye un ucō unōsi n yē uu káipi, u ukemúhē kémee iwásá ne unōsi uyē piwai masile lē. ²⁹ In te merónípe luke-luke mēe akópe pó waise, a mē lese aa ketaa-pō fómpō. Li kutōsi we usoi uké uipihē likó linyine paa uú ne nfáa yenu ne kuu yé uipihē nnéi m má apí ne nna teneciré kémee u sápo. ³⁰ In te kupónípe luke-luke kḗpe ye akópe pó waise, a ku riké aa ketaa-pō ku fómpō. Li kutōsi we pōké kupónípe luke-luke paa áa ne nfáa yenu ne kaa yé ipópihē nnéi m má apí ne nna teneciré kémee pó sápo.

Utisi ne unōsi pitúunne kecáá icélaa

(Matiyee 19:1-12; Mariki 10:1-12; Luki 16:18)

³¹ Yeesu uu kō pimáa pi kḗa re: Nō kō te pi pēe pirókpure maa re: Úye un unōsi n lakase, uké rítelē wa uké unōsi rimúise re u u ye. ³² Amá nē ne nó maa re: Úye un unōsi n lakase linsá iwásá nnya, iwásá kuu lē u tani. Úye un kō unōsi ke ucō uu n lákase n kḗisi, iwásá ke liute uu lē wa.

Tinōō piyekei kecáá icélaa

³³ Yeesu uu kō pimáa pi kḗa re: Nō kō te pi pēe pirókpure maa re: Pōn tinōō n yekei, a ti ritiki. Pōn tinōō n yekei re pó Upíima linyine wa, kapē piwai li riyá. ³⁴ Amá nē ne nó maa re: Áni kapē ye rinōō yekei re nó Uléecaa linyine wa. Áni kapē ye wéeri aní ne keyómecaa séi. Kai nní kei ye Uléecaa riyōōpitū nnya. ³⁵ Áni kapē ye kō wéeri aní ne ketē séi, kai nní kei ye Uléecaa ritū nnya. Áni kapē ye kō wéeri aní ne Yerusalem séi, kai nní kei ye uyōōpi wéese kuyu nnya. ³⁶ Áni kapē ye kō wéeri aní ne nōrinéyu séi, káni yé nní n fe nōké rípa nnyúpi cireníhē riwárarase nēe nōké risōmaase nnya. ³⁷ Nōn ye m maa re "eēe", liké "eēe"! Nōn ye m maa re "eehei", liké "eehei"! Nōn lē memáa nnyine nō rinkpáse, Setani nkó ye mmē.

Mēwai picēei kecáá icélaa

(Luki 6:29-30)

³⁸ Yeesu uu kō pimáa pi kḗa re: Nō kō te pi maa re: Úye un ucō menípe n fori, piké liute menípe pifore cēei. Úye un ucō kuní n wehe, piké liute kuní piwéhe cēei. ³⁹ Amá nē ne nó maa re: Áni kapē ye usoi mēwai kópe cēei. Usoi un kuluke-luke-mē kepese pó n tō, a kumíi-mē panse uké kō kei kepese pó tō. ⁴⁰ Usoi un n la uké ketahai pó sēe uké kepótúkanka tene yōsí, aa mēse kupókḗlenku mahani aa u múise. ⁴¹ Usoi un pó n tī un ilū pó n cōnse re a ne rinā tise u sarumpō, aa mēse i cōni áa ne tinā tē meté u sarumpō. ⁴² Úye un linyine pó n we, a u he, úye un kō re u yé linyine pó lō, a u lonse.

*Ani nópinélaaro n la
(Luki 6:27-28, 32-36)*

⁴³ Yeesu uu kò pimáa pi kpá re: Nò kò te pi maa re: A upósáne n la aa upólaaro ipuri n yulu. ⁴⁴ Amá n̄ né ne nó maa re: Ani nópinélaaro n la, ani ye pɛpɛe nó n wéékuselē kecáa keyóme yáasi. ⁴⁵ N̄on l̄ n wai, n̄o pɛe m̄esei N̄ounésáa Ulééca yee keyómecaa-p̄o n̄ we sipipi le. U ye tíyesele itur̄e ii pisoĩ s̄one ne pikópe leeri, uu kò tíyese ikón̄e ii cuuni ai pɛpɛe u m pakarelē ne pɛpɛe ápi u m pakarelē yoriye. ⁴⁶ Asei kecáa, in te pɛpɛe nó n̄ la ŋman̄e kaní la, ihéé íye kani pɛe m̄é te Ulééca uké nó pa? Pilampooyó ŋmaa ricuruu p̄o ne ye kò lim̄ec̄o wale. ⁴⁷ In te nópiném̄arec̄o ŋman̄e kaní ye yáasi, yo kani pɛe wa lis̄anja? Pɛpɛe ápi Ulééca m pakarelē ticuruu yee kò lim̄ec̄o wale. ⁴⁸ Ani n nyam̄ ne k̄et̄o-p̄o yare ke N̄ounésáa yee keléecaa-p̄o n̄ we uu n̄ nyam̄ ne k̄et̄o-p̄o m̄ec̄o.

6

L̄ē kapi ye píwek̄ó linyine n he kecáa icélaa

¹ Yeesu uu kò pimáa pi kpá re: Ani nómenéc̄ire t̄i, áni kape ye l̄ē kai ne n sá re n̄oké Ulééca nnya wa pisoĩ inip̄ee-i wa re piké nó ȳé piké pakare nnya. Insá l̄ē, N̄ounésáa yee keyómecaa-p̄o n̄ we úu ihéé íka nó pan̄e. ² L̄ē nnya p̄on úwek̄ó linyine n he, kape kuloo pi p̄oké riyóo yare ke kecáa kecáa m̄ewai pikó api ye ayómeyáhaalee-i ne icéé kecáa n wai re pisoĩ piké pi pakare m̄ec̄o. Asei kecáa, pi piihéé piyóo masile l̄ē! ³ Amá p̄on ye linyine úwek̄ó n he, kupón̄ipe mii áku kape l̄ē ke kuluke-luke aku n wa ceri. ⁴ A ye riséé ne he. Upósáa Ulééca yee m̄ep̄owai kaá ne riséé n wai n nyáni yé pɛe p̄o hééle.

*Piyómeyáhaa kecáa icélaa
(Luki 11:2-4)*

⁵ Yeesu uu kò pimáa pi kpá re: N̄on ye keyóme n yáasi, áni kape ye kecáa kecáa m̄ewai pikó m̄ec̄o n wai. Pi ye n lal̄e piké ayómeyáhaalee-i ne sicépepe-i n nyenu pin ne keyóme yáasi re pisoĩ piké pi ȳé nnya. Asei ye nye kam nní nó símisi re pi piihéé piyóo masile. ⁶ Amá p̄on ye n la p̄oké keyóme yáasi, a ye kupólee l̄o aa hán̄esi aa pɛe Upósáa Ulééca ke úka úu n nyáni yáasi. Upósáa Ulééca yee n nyáni l̄ē kaá ne riséé n wai yé ip̄ohéé p̄o pa.

⁷ N̄on ye keyóme n yáasi, áni kape ye méwoo kusím̄enaap̄i n wai yare pɛpɛe ápi Ulééca n nyu m̄ec̄o. Pi ye m m̄usu re pin l̄ē m̄eyá n símaankēe, Ulééca yé ne pi k̄o. ⁸ Áni kape pim̄ec̄o n wai. N̄ounésáa Ulééca ye l̄ē kai nó m pise nyule ani ye kelene li u welu. ⁹ L̄ē kai m pise re n̄oké ye keyóme n yáasi ye nní:

Urósáa, p̄o keyómecaa-p̄o n̄ we,

¹⁰ Pisoĩ piké c̄eri re tip̄onyíri ye kóól̄elenle,

Ip̄oyóopi iké kam,

M̄ep̄ola meké ket̄ē kecáa wa yare keyómecaa-p̄o.

¹¹ A ye m̄p̄a keweesi kéye iluke ró he,

¹² A arók̄ope ró s̄arei yare ke t̄o ye kò pic̄o n s̄arei pin akópe ró n wa m̄ec̄o.

¹³ Kape tíyese t̄oké pipeikee k̄em̄ee loó.

Amá a kuníri anip̄e-i ró lese.

Li we re p̄o iyóopi ne ŋnar̄e ne

m̄mule te m̄p̄a píȳei-p̄o.

Amí.

¹⁴ N̄on ye pic̄o akópe kapi nó n wa pi n s̄arei, N̄ounésáa yee keyómecaa-p̄o n̄ we yé kò n̄anék̄o nó s̄arei. ¹⁵ Amá n̄onsá ye pic̄o akópe pi n s̄arei, N̄ounésáa p̄aa yé kò n̄anék̄o nó s̄arei.

Anó̄pahāa kecáa icélaa

¹⁶ Yeesu uu kò pimáa pi kpá re: N̄on ye anó̄o m pahaal̄ē, áni kape ye kecáa kecáa m̄ewai pikó m̄ec̄o kéyu n caail̄ē. Pi ye kéyu n c̄oh̄nel̄enle re pisoĩ piké c̄eri re anó̄o kapi pahaal̄ē.

Asei kam nní nó símisi re pi piihéé lē piyóó masile. ¹⁷ Amá pónn ye anóó m pahaalē, a ye lihí aa ríyu tulaali fóm. ¹⁸ Písoi ápi kape ne n céri re anóó kaa pahaalē nnya. Upósáa Uléécaá ke úka úu n nyáni nmane yee nyáni lē kaá ne riséé n wai. Uyee yé pee ipóhéé pópá.

Keyómecaa memá
(Luki 12:33-34)

¹⁹ Yeesu uu kó pimáa pi kápá re: Áni kape n wéési nóké ketē nté memá yé nóké curii. Apari ne ncámé yèè nté me caaile, piyaa pópó ihánaa foru api me yáái. ²⁰ Amá keyómecaa-pópó kaí ne sá re nóké memá yé nóké curii. Apari ne ncámé nn ye kei fe nké me caai, piyaa ápi yé kó fe piké ihánaa fori piké me yáái. ²¹ Li we re kei ke mepómá ame ní we ke kerpómúhé aké wepó.

Metéi kenyárū
(Luki 11:33-36)

²² Yeesu uu kó pimáa pi kápá re: Inípee yee ipiñe kefiráa. Ipónípee in n nyaní, i ye ipiñe nnéi n kpáiiilenle. ²³ Amá ipónípee in m pópólú, ipópñe nnéi yee ye kuñmaha-i n we. Lē nnya, in te metéi mē kaa m má ye pansela kuñmaha, a yē te kuñmaha píima-i kaá we.

Uléécaá ne siwóó kecáá icélaa
(Luki 16:13)

²⁴ Yeesu uu kó pimáa pi kápá re: Úka úu yé fe uké kumúhé kuse kémeé píyósaa pité n tikilē. Mópá líké íye wa, u yé use ipuri yé uu ucó ikó n la, néé u yé use ne kutu n colē úu ye pee ucó n waiselē. Áni yé fe nóké kumúhé kuse kémeé Uléécaá ne siwóó n tikilē.

Ani ne Uléécaá n tálē
(Luki 12:22-31)

²⁵ Yeesu uu kó pimáa pi kápá re: Lē nnya kam nó maa re áni kape lē kani yé n li ne lē kani yé ní ntí nóké ne nfáa m má ne ilū kani yé nóinépiñe n yáarii nfasimé wa. Nfáa nn iluke fee, néé ipiñe yee ilū fe? ²⁶ Ani sinúipi ripaí nké. Ási ye lukesi, ási ye kpasi, ási ye líka risíme súū. Amá Núnésáa yee keyómecaa-pópó ní we ye si kpíniile! Yare nō nmaá áni pee ríyu má lin sinúipi sē fee? ²⁷ Nó úye yee yé fe uu nfasimé wai uú ha ne unfaa aymē mópá nkáripi kápáse?

²⁸ Yo nnya kani pee nkpáni ilū kani yé nóinépiñe n yáarii nfasimé wai? Ani meyúí mee ye sicare-i n felesi ripaí nké! Áme pikéi píka wai, áme kó ilū íka nyelaanke. ²⁹ Amá ké nó símisi re mópá ne lē, Uyóopi píima Salomō ricuruu ne ummule mmú nnéi, úu pee ilū inyine má yee ní nyaní ai mefele menyine tulu. ³⁰ Nó písoi mpí nfatene ín piye. In te Uléécaá ye meyúí mee neni kecare-i ní we pin kó kóso nna me nmaasine lē sōnukuse, nō kecáá kúu yé pee meníñe ripaí? ³¹ Lē nnya, áni kape ye nfasimé wa nóké maa re: Yo kari yé li néé yo kari yé ní ntí néé yo kari yé tā. ³² Pēpee ápi Uléécaá n nyu pee lē líkó meséere wéési. Amá Núnésáa yee keyómecaa-pópó ní we ye nyule lē kai nó m píse. ³³ Uléécaá iyóopi kani yé mefoi wéési, ani kó lē kuu m píse n wai, u yé kó litórō nní nnéi mpuri pihee nó rikpá. ³⁴ Lē nnya, áni kape ye nfasimé wa re íye kai yé kóso n we. Li we re mópá keyáa kéye ne kenkó ye mu.

7

Ái we re tóké ye picó akópe m palē
(Luki 6:37-38, 41-42)

¹ Yeesu uu kó pimáa pi kápá re: Áni kape ye picó ne túhaane, Uléécaá úu kape ne nō n túhaane nnya. ² Lē kani ye picó akópe m pa mecó ke Uléécaá uu akópe nó pane. Kemúhé ké kani ye ne picó m musí kapi kó ne nō músune. ³ Yo nnya kaa keyúipi kee upóco menipee-i ní we nyaní, áa pee kenawelépi kee mepókó-i ní we nyaní? ⁴ Íye kaa yé fe aa ucó maa re: A nyere ké keyúipi mepónípee-i lese, kenawelépi ken kó pēe ne mepókó

kéméé we? ⁵ A tíye pò kecáá kecáá mewai má kra! Kenawélépi kee mepónípe-e-í ní we kaa yé mefoí lese aa pée n̄sone n nyáni aá ne keyúipi kee ucò menipe-e-í ní we lese.

⁶ Áni kape ye Uléécaá likó sipari pa re siké li. Insá l̄, si yé ne nó pansé asi nó kélieni. Áni kape ye kò n̄nínékólé kecire áfɔŋ keyu-i risá. Insá l̄, a yé i teleise ii caai.

Piwei ne piyóó

(Luki 11:9-13)

⁷ Yeesu uu kò pimáa pi kpá re: Ani ye Uléécaá we, u yé nó he. Ani ye ukemee piwélaa ha, u yé tíyese ani yénu. Ani ye ihánaa u rikómkóm, u yé nó hánne. ⁸ Úye un u n we, u ye u hele. Úye un ukemee linyine n wéési, u ye li yenle. Úye un kò ihánaa u rinkómkóm, u ye u hánnele. ⁹ Nó úye kepipi kee yé iluke u we, uu pée ripare kpísi uu ke he? ¹⁰ Née nó úye kepipi kee yé nkpr̄ntomé u we, uu pée iwáa kpísi uu ke he? ¹¹ M̄pá nó pikpááree mpí nní, n̄ ye fele ani n̄sinépipi lisone he. N̄ounésáa ye keyómecaa-pò ní we ye yé pée meníje peree lisone u m pise pihee riyáá?

¹² L̄ nnéi kani ní la re pisoí piké ye nó wa, ani ye limecò pi wa. L̄ ke isé ne antepuye api pise re n̄ké ye wa.

Tinonoo tee m mókú-mókúl̄

(Luki 13:24)

¹³ Yeesu uu kò pimáa pi kpá re: Ani ne rinonoo tee m mókú-mókúl̄ lompo. Tinonoo pére-pére ne ncée mee n laanu pelele ye nkpr̄-m̄ simpole. Pisoí kulúí pée ye ne kei lompo.

¹⁴ Amá rinonoo tee ye ne nfáa-m̄ ní ha ye mókú-mókúl̄enle. Lincee p̄ó ne kò nkpr̄áni mese wéké-wéké. Pisoí pée ye n n yé ápi kulúí we.

Antepuye noome kecáá icélaa

(Luki 6:43-44)

¹⁵ Yeesu uu kò pimáa pi kpá re: Ani n̄omenécíre tí ne antepuye noome. Pi ye rikpárále apí n nyísel̄ te pi asáŋpipi le, némpákane pi pisifa-i ákpe kpááree le. ¹⁶ Pimewai kani yéé ne pi ceri yare kapi ye aléepipi ne akuléé ní céri mecò. Ápi ye areese sinípeleépi kecáá t̄. Ápi ye kò afiiki ahíhíi kecáá t̄. ¹⁷ Kuléé sone kpee ye apipi sone mari, kuléé kópe p̄ó apipi kópe maru. ¹⁸ Limecò ke kuléé sone áku ye fe kuké apipi kópe mari, kukópe p̄áa ye kò fe kuké apipi sone mari. ¹⁹ Pi ye kuléé kpee áku apipi sone m máru rikéle api nna-i ku sápo. ²⁰ Limecò kani yéé antepuye noome mewai ne pi ceri.

Pipiretiki yíkíyiki kecáá icélaa

(Luki 13:25-27)

²¹ Yeesu uu kò pimáa pi kpá re: Ái p̄e nnéi pée né n sélei re Upíima, Upíima pée Uléécaá iyoo pi kémee lonine, amá peree Unésáa ye keyómecaa-pò ní we mela n wai ŋmane pée Uléécaá iyoo pi kémee lonine. ²² Meyá né ha keyáa k̄e ke Uléécaá uu pisoí n túhaanene né maa re: Upíima, Upíima, ái t̄ó ripónyíri ne Uléécaá nsímé pisoí símisi ari aníri lakasente ari kò tipónyíri ne mewaisaŋa kulúí wapisii? ²³ Kei kam yé pée pi símisi n̄sone re: Ám píkai nó nyu! Nó pikópekòó mpí. Ani kenékúrí nté rinyosó!

Síyo sité sinyine kecáá nsímé

(Luki 6:47-49)

²⁴ Yeesu uu pée ntór̄o pi maa re: Úye un nsímé mmú nnéi kutu rincò un kò n tintiki, u ye yare usoh̄o ye kepare kecáá ukeyo m m̄. ²⁵ Ikóné ii cuuni, ikói ii yipu, kuyo píima kunyine aku k̄yó ke-i pépu, ái nkpr̄áni líka ke wa, kake kepare kecáá m mómaal̄ nnya. ²⁶ Nkó ye nsímé mmú nnéi kutu riñcò, úu ye pée n titiki ye ye yare uníri ye nnyene kecáá ukeyo méwoo m m̄. ²⁷ Ikóné ii cuuni ikói ii yipu, kuyo píima kunyine aku k̄yó ke-i pépu, ake lolu ake foru téké-téké.

Yeesu nnaŋe kuú ne n céési

²⁸ Ke Yeesu uu anóo nyē nnéi pimáa m masí, umecélaa amē pēe pisoī riwúí meyá nnóo n yipaalē. ²⁹ Uyē úu céesi yare isé picélaa mecō. Amá Uléécaā nnaŋe ke uyē úú pēé ne céesi.

8

Yeesu ye uyē unyine pōise

(Mariki 1:40-45; Luki 5:12-16)

¹ Ke Yeesu uu riyópe rincépine memáa, asoiwúí píima anyine aa pēe u n tikilē. ² Kei ke uyē unyine uu ukekúrí hápō uu wúla uu re: Upíima, pōn n la, pō né wole am funi. ³ Yeesu uu kunípe saapō uu u ca uu re: Ne lalē a péi. Mese ne mese, keyō ake ukecáa lelu uu funi. ⁴ Yeesu uu pēe rinóo u he re: Kapē wa unyine uké kó. Amá a uyēe Uléécaā inyóonse n wai lēepō uké pō musí uké yē te pō péi, aa pēe limemáa inyóonse ke Moisi úú ne nó n tíye wai liké mpá úye nyíse re pō peile.

Yeesu ye Rōm usóoca kpéē unyine ukeikó pōise

(Luki 7:1-10; Yohani 4:43-54)

⁵ Yeesu uu pēe limemáa ncée kpísi uu Kaperinawum kuyu lompō. Rōm usóoca kpéē unyine uu ukekúrí nyósópō úú ne u téní re uké u comē. ⁶ U Yeesu maa re: Upíima, unékeikó ye kényō-pō ne kufōŋ finupōle lin ána u pahaalē, úu nkéhē ne kényu mápō. ⁷ Yeesu uu u pēse re: Ne kō, né ha u pōise. ⁸ Kei ke usóoca kpéē uyē uu pēe kō re: Ám tu re pōké kenéyō-i lompō, Upíima. Amá pō kpéere rinóo he, unékeikó ye lē peile. ⁹ Li we re né ticuruu ye pinéwéése mále nen pi pakarelē. Nen kō písóoca má pēe né m pakarelē. Nen piunyine m maa re uké méye ha, u ye hale. Nen kō ucō m maa re uké kam, u ye kale. Nen kō unékeikó m maa re uké linyine wa, u ye li wale. ¹⁰ Ke Yeesu uu anóo nyē n kó, ai nnóo u yipu, uu pēpēe u n tikilē maa re: Asei kam nní nó símisi, ám Isirayēli keteni-i ricuruu úka kémēe nfatene píima mmú ncō yenaalē. ¹¹ Ne la ké nó símisi re pisoī meyá yé ketuŋeleeme ne ketuŋelolē-mē leeme, pi ne pirósáayaha Apiraham ne Isaaki ne Yakupu api Uléécaā iyōopi-i tone api kesé iluke le. ¹² Amá pi yé pē kaí pēé ne n sá re piké Uléécaā iyōopi kémēe lō ketahai kuŋmaha-mē fómpō api pēe kei m pupukēe pin iní takai.

¹³ Kei ke Yeesu uu pēe usóoca kpéē uyē maa re: A n ŋme a kui. Mpófatenē nnya, lē kaa m pise yé wa. Ukeikó uu mesei ituŋe ise iye-i pélu.

Yeesu ye pitóikó kulúí pōise

(Mariki 1:29-34; Luki 4:38-41)

¹⁴ Yeesu uu pēe limemáa yisi uu Piyēe keyō sī, uu kei uyē ulóhóni lēepō un finu uipiŋe in tolú. ¹⁵ Yeesu uu kunípe u ca, kupiŋetoi aku tene, unósi uu yisi uu ukecáa paí.

¹⁶ Kai nnyóó n wa, apí ne pinírihélaa kulúí Yeesu lēepō, uu rinóo aníri male, aa wuru aa pikeméé lelu, uu kō pitóikó nnéi pōisente. ¹⁷ Lē ke antepu Esayi úú pēe m ma ke mewai mē amē ritiki re: Tirónárei kuú yósi uu irótói kpísi uu cōni.

Yeesu pitiki kecáa icélaa

(Luki 9:57-62)

¹⁸ Keyáa kenyine ke Yeesu uu Kalilee kupiye ritime we, risoiwúí ari u kálaapō. Kei kuu pēe upipiretiki maa re u ne pē piké ritime rico-mē ha. ¹⁹ Kei ke isé ucélaa use úú ne u rikō uu u maa re: Ucélaa, mpá yei kaa sí né pō ritiki. ²⁰ Yeesu uu u pēse re: Sisáŋá ye sialéeri mále, sinúipi sin siayámé má. Amá né Usoi Kepipi, ám tíka má kam yé ríyu n tampō ké wénte. ²¹ Kei ke uupiretiki use pōo pēe kō u maa re: Upíima, a ncée né he ké ha unésáa kulesi ké pēe kelene pō ritiki. ²² Yeesu uu u pēse re: A né ritiki aa pikpōkpō yá piké pipikpōkpō kulaankeē.

Yeesu ye meyo píima menyine riséése

(Mariki 4:35-41; Luki 8:22-25)

²³ Yeesu uu kúninwí kémee lomwə, upipiretiki api yisi api u leəpə. ²⁴ Kapi n tósu, meyo píima menyine amə pipépe kápáá, míni amə kúninwí yarii. Amá Yeesu pón pəe loni. ²⁵ Upipiretiki api ukekúrí nyəsópə api u yónse api re: Upíima a ró come, tə kpínine. ²⁶ Yeesu uu pəe pi maa re: Yo nnya kani iwame wai? Nó písoi mpí, nónnéfatene n̄n piye. Kei kuu pəe yisi uú ne kuyo ne míni cési, ai pəe séé léké-léké keu. ²⁷ Ai m̄pá úye nnóo yipu api pəe piməcəpecire n tee re: Usoi úye kecire ye nkó kaí ne kuyo ne míni ripéne lin u pakarelé?

Yeesu ye pinírihélaa pité pinyine pəise
(Mariki 5:1-20; Luki 8:26-39)

²⁸ Ke Yeesu uu kupiye ritime tə-i n yisi uu Kataraa ketē-pə ritime ricə tulu, pinírihélaa pité pinyine api akpíi kecəpe leeri api u leəpə. Písoi pē tikpákárá kapi n wai nnya, úka úu ye pəe kaha uké ncée mmē titiki. ²⁹ Kapi ne Yeesu rinsáne, api pē n cáái re: Ulééca Kəpipi, tó ne mp̄ ne n̄-ye? Pə ka re pəké íwe ró wa Ulééca itunje iye-i kuú ne ró n túhaanene iké kelene tuu?

³⁰ Áfə anyine ye pəe kei kulúí wele an túkuri, ái meyá ne ketaa pi we. ³¹ Aníri aa Yeesu suúluse re: Pón n la pəké písoi mpí-i ró lákase, a tíye təké ha áfə nnyé nyee nté-pə nní kulúí n̄ we kémee lomwə. ³² Yeesu uu a maa re: Ani n tósu! Aa pəe písoi pité pə-i yisi áa ha áfə nyə-i loni. Mese ne mese, áfə nyē aa wuru áa ne rikúú cəpi áa ha ne kupiye-i kpúupə aa kpíni. ³³ Pəpəe pəe áfə nyē m mē api itóo karii api kuyu s̄i apí ha lē nnéi lee n wa ne lelee pinírihélaa pē n wa keeni. ³⁴ Kei ke kuyu písoi nnéi api ripehépə api Yeesu leəpə. Kapi u n yé, api u suúluse re uké piketeni-i le uké tómpə.

9

Yeesu ye kékankáláká kenyine pəise
(Mariki 2:1-12; Luki 5:17-26)

¹ Yeesu uu pəe kúninwí loni uu kupiye pité k̄pá, uu ukuyu pəle. ² Api pəe kékankáláká kenyine risánááp̄ré wai apí ne u leəpə. Kuu pinfatene n yé, uu kékankáláká kē maa re: A n kahari unépipi, ne apókópe pó sáreile. ³ Kei ke isé picélaa pinyine api pəe piməcəpecire tee re: Utisi nkó ye Ulééca riyu kopule! ⁴ Yeesu uu pikemúhə céru uu re: Yo nnya kani lē n̄sinéfa-i simúhə kópe wai? ⁵ Anóo nnyé keté kecəpe, ríye təe fákú ne ricə: Ke usoi uu yé kékankáláká m̄ maa re: Ne apókópe pó sárei n̄ee kuu yé ke m̄ maa re: A yisi a s̄one? ⁶ Ne la nəké céri re n̄é, Usoi Kəpipi ye ketē kecáa n̄naŋe mále ké ne písoi akópe pi sárei. Kei kuu pəe kékankáláká kē maa re: A yisi a nyere, a ripósánááp̄ré pílesi áa kulu. ⁷ Utisi uu yisi uú kulu. ⁸ Ke písoi kulúí pəe kei n̄ we api lē n yé, ai pírí pi wai api pəe Ulééca m pakarente re u sisoipipi n̄naŋe píima mmē he nnya.

Yeesu ye Matiyee sée re uké u ritiki
(Mariki 2:13-17; Luki 5:27-32)

⁹ Yeesu uu kəyu-mē n tósu uu utisi unyine kapi ye n sée re Matiyee yenu un pilampooyóo kəkəi-i tú. Uu u maa re: A yisi a né ritiki. Matiyee uu yisi uu u tiki. ¹⁰ Yeesu uu pəe lē memáa s̄i uú ha Matiyee keyə-i n tū un iluke le. Pilampooyóo ne pikópekóo picə apí hapə api kei u ne upipiretiki kekúrí tone. ¹¹ Ke Pifarisi api lē n yé, api Yeesu pipiretiki maa re: Yo nnya ke n̄unécélaa ne pilampooyóo ne pikópekóo picə api kelō kese tū pin le? ¹² Yeesu uu kóm pin lē símisi uu re: Ái písoi pəe isare n láárú nnya ke upəise uú we, amá pitóikó nnya kuú we. ¹³ Ani ha Ulééca nsímé mmú kuu m̄ ma aseí wéési ani kóm. U maa re: Né, Ulééca ye nó písei re ani íwe n ténaane, ám nó písei re ani ye isee ne né nyóonse. Yeesu uu kə pimáa pi k̄pá re: Ái pəpəe piməcire n nyáni re pi písoi le pəe aseí n tikilē kam piséi ka, amá pikópekóo nnya kam ka.

Yeesu ye anóopahaa nsímé wai
(Mariki 2:18-22; Luki 5:33-39)

¹⁴ Kei ke Yohani Úniwole pipiretiki api Yeesu kekúrí hápɔ api u pise re: Yo nnya ke tó ne Pifarisi ari anóɔ pahaankee meséere, amá pɔ́ pipiretiki ápi ye pee paasi? ¹⁵ Yeesu uu pee pi pese re: Nɔ́ músu re usoi yé pisóɔnne anyá n wai uu upisane séi api péé hapɔ apí ne mpóɔcaai n tũ? Aai, mmē n̄n we. Li yé kam api kumúhɛ kunyine-i unósikó uyē pikecɔpe lese apí ne tómpɔ. Pée uye-i kapi yé pee anóɔ paasi.

¹⁶ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Ápi ye kusáɣáá fale kepampi kpísi apí ne risípíi kpure tɔɣene. Insá lē, kusáɣáá fale kepampi yé kusáɣáá kpure nkú m pasalē aí cɛéri, kupóle aku pee kufoí feriyɛ. ¹⁷ Uu kɔ kpá re: Úka úu ye píta pelē akónenuhɛ kpure-i súũ. Insá lē, píta yé kam apí pelu, anúhɛ aa kpáfú api keteni-i lúlu, anúhɛ póɔ kɔ méwoo wai. Amá akónenuhɛ fale kémee kapi ye píta fale súũ, aí lē n we apí ha ne pelu.

Yeesu ye Yairusi ukpéere yukuse uu kɔ unósi unyine pɔise
(Mariki 5:21-43; Luki 8:40-56)

¹⁸ Yeesu un lē we un ne Yohani Úniwole pipiretiki símisi, Pisuifi uyukɔ́ unyine úu hapɔ uu ukeyu-i wúla uu re: Unékpéere yee nfáani nní kpurɔ́ aí kahane n náɣai. Amá a kam a ha anípe ukecáa rilaa. U yé nfáa wa. ¹⁹ Yeesu uu yisi u ne upipiretiki apí u tiki.

²⁰ Unósi unyine yee ményɛ n foho hái ihmē kefi ne ité, uú ne Yeesu kɔ, uu uilū titime kepíre-mē ca. ²¹ Aí méwoo kuu lē tica. U ukefa-i maa re: Nen péé hmaa uilū kerí n fe an̄ ca, ne yee péé péi. ²² Yeesu uu pee kepíre-mē pansepɔ́ uu u yenu uu u maa re: A n kahari unékpéere, mpófatene ye pó péisele. Unósi uyē uu kei nní pélu.

²³ Ke Yeesu uú ha úyukɔ́ uyē keyɔ́ n tuipɔ́, pisunsímaa pee pimécire n cápíne piké nkpo wa ne risoiwúí ne iwóɔ líkí-líkí kuu leepɔ́ kɛyɔ́ meyipe. ²⁴ Uu pi maa re: Ani nté léepɔ́. Kεkpérepí nké áke kpu, ke lɔnile. Kuu lē m̄ ma, apí u sɛnnyi. ²⁵ Kapi písoi ketahai-mē n lésepɔ́, Yeesu uu pee kulee lomɔ́. Uu kekpérepí kunípe tini, áke yisi áke nyere. ²⁶ Nsímé nn kei ketē kē nnéí kóónú nn tɔɣene.

Yeesu ye pinyíye pité pɔise

²⁷ Ke Yeesu uu kei n yisi un tósu, pinyíye pité pinyine apí u n tikilē pin cáái re: A irówe yē, Tafiti Kepipi.

²⁸ Kuu kɛyɔ́ n tu, pinyíye pē apí ukekúrí hapɔ. Kei kuu pee pi pise re: Nɔ́ ne kefa tene re né fe am lē kani n̄ la waii? Apí u pese re: Eee Upíima, pó fe. ²⁹ Kei ke Yeesu uu pee piinipee rica uu re: Uléecaa uké lē kaní ne nní kefa n tene nó wa. ³⁰ Kuu lē m̄ ma, piinipee ii wúkule apí n nyáni. Uu pee pi kúrúrise re: Ani nómenécíre tī n̄sone, áni kape tíye unyine uké lē kō. ³¹ Amá kapi yé kei nní n léepɔ́, apí piketē kē nnéí ne Yeesu nsímé kóónú apí ríyu u waise.

Yeesu ye usoi yee úu ye n símisi pɔise

³² Pinyíye pē póon nní fáaupólē, pinyine apí ne unríhélaa unyine yee úu ye nsímé n fe Yeesu leepɔ́. ³³ Ke Yeesu uu yé kuníri kpē n lákasepɔ́, utisi uyē uu nsímé kápáá. Ai riwúí te-i m̄pá úye nnóɔ yipu, apí pee re: Ári píkai Isirayeli keteni-i mewai mmé meco yenaalē! ³⁴ Amá Pifarisi póɔ re: Kunírilā wéese kpee n̄naɣe u he un ne aníri lakase!

Yeesu ye písoi pee n cápínelē íwe tē

³⁵ Yeesu ye pee ayu ne siyupi nnéí kóónúlenle un kei Pisuifi ayomeyáhaalee kémee céési un kɔ Uléecaa iyɔɔpi Nsímé Kεcire písoi yóólē un kɔ itói ncɔpuri ne ncóh ncɔpuri mee písoi m pekési pɔisente. ³⁶ Uu asoiwúí yénu an pɔɔnelē lin a feriyelē, an méwoo tóórínkeɛ yare isáɣ yee íi usé m má, aí íwe u wai. ³⁷ Uu pee upipiretiki maa re: Kεcare kee kúkpa n tu ye laanule pelele, amá pepere yé ke n̄ kpasi apí pee kulúí we. ³⁸ Lē nnya, ani Upíima pise re uké pikeikó pee yé n̄ kpasi pame.

10

Pitume kefi ne pité ke Yeesu uu n wéɛ
(Mariki 3:13-19; Luki 6:12-16)

¹ Yeesu uu pɛe upiretiki kefi ne pité séi uu ínnaŋe pi he piké ye ne aníri lakase api ye kɔ ne itói ncɔpuri ne ncóŋ ncɔpuri mee písoi m pekési poisente. ² Pitume kefi ne pité pɛ anyiri ye nnyé: Ufoi yee Simɔw kapi rinyíri n he re Piyee ne uuwã Antiree, ne Yakupu ne uuwã Yohani. Pɛ keté ye Sepetee piŋmáne le, ³ ne Filipu ne Patelemii ne Tomaa ne ulampooyó Matiye ne Alifee uŋmáne Yakupu ne Tatee, ⁴ ne Simɔw yee pɛe ukuyu pimúlé kecáa n tɔpu ne Yutasi Isikariyɔɔti yee Yeesu n tí uu piláarɔ anipe-i wai.

Pikei ke Yeesu uú ne písoi pɛ n tum

(Mariki 6:7-13; Luki 9:1-6)

⁵ Písoi kefi ne pité pɛ ke Yeesu uú ne pikei tũ uu pi céesi re: Ani silɔ se-i ke mpuri sane pikó api ní we n kaase. Áni kape Samarii pikó ayu kémee ha. ⁶ Amá Isirayeli pikó pɛe ní we yare isáŋ yee m pɔ kémee kani yé ha. ⁷ Ani icée kémee pi n símisi re: Uléecaa iyɔɔpi ye nyahaimele. ⁸ Ani pitóikó m pɔisente, ani pikpɔkɔ yukusente, ani tíyese piyó piké panse písoi pɛe ápi mékperinkpe m má, ani aníri lakase. Faalaa kani yé, faalaa ke nɔw yé kɔ picɔ he. ⁹ Áni kape nkráni wura née nwoóweni née mewóɔpipi kpísi nɔké awóólɔw-i wa nɔké ne ripéne. ¹⁰ Áni kape kulɔw kpísi nɔké ne ncée ritiki, áni kape kɔ ketúkanka kесе kpísi. Áni kape kɔ anéeri née kuséle rimúlú. Li we re ukeikó yee ye upikei piluke li.

¹¹ Mpa kuyu maa-i née keyupi-i kani lompo, ani ye uyee yé ní ŋmurei uu nó yósu wéési. Un n ŋmurei un nó n yási, ani ukeméé tone aí ha ne nókenétóŋyaa tulu. ¹² Nɔn ye kéyo kéye-i n lompo, ani ye kepikó yáasi re: Liké nó n niŋú! ¹³ Kéyo kɛ pikó pin nó n yási, nkíŋniŋe kaní ne pi ní la nké pikécáa n we. Amá pinsá nó n yási, nkíŋniŋe kaní ne pi ní la nké nókenémee pɛpɛɔ. ¹⁴ Pin kéyo keniyine-i née kuyu kuniyine-i n ye re ápi nó yósune née ápi kɔ nónnésímé kutu cɔne, ani kéyo ke-i née kuyu kpe-i léepɔ ani nóanéna nkoŋo péi ani pikuwéé-mɛ yaapɔ. ¹⁵ Asei kam nní nó símisi re keyáa kɛ ke Uléecaa uu n sónti uké ne písoi n túhaane, Sotɔm ne Komɔɔri pikó ke Uléecaa uu nna n ŋmaasi iwe yé ne kuyu kpɛ ikó kutɔsi wa.

Lɛ kápí masí kepire písoi n wéékusene

(Mariki 13:9-13; Luki 21:12-17)

¹⁶ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Ani ísɔne kɔ te, kam nní nó n tum, ani isáŋ yee ákpe kecɔpe ní we meɔɔ n sɔne. Lɛ nnya, ani mesɔhɔ m má yare iwáa, ani alóólɔ meɔɔ kéyu m purú. ¹⁷ Ani nómenécíre ne písoi tí. Li yé kam api ye nó tini apí ne sitúhaane-i sí, api ye kɔ piayomeyáhaalee-i iséi nó súúkee. ¹⁸ Pi yé kam api ye né nnya píyukóɔ ne piyóɔpi kémee nó séi re nɔké kɔ pɛ keyu-i ne mpuri sane pikó keyu-i inétansei li nnya. ¹⁹ Pin ye ketahai nó n sée, iwame íi kape ye nó wa re ní-ye kani yé ha símisi née íye kani yé ha n símisi. Liitunɛ in n tu, Uléecaa yé mmaa-maa nó he aní male. ²⁰ Ái nókenémee kɔn léerine. Amá Nóunésáa Uléecaa Nfaasɔne yee nókenémee símisine. ²¹ Usoi yé umáreɔ kpísi uú pa re piké kpu. Usoi uu kɔ ukepipi kpísi uú ne limeɔɔ wai. Siwá asi pisáa ne píni kecáa nyere asi pi kpísi así pa re piké kpu. ²² Písoi nnéi yé kam api né nnya nóinépurí yulu. Amá nkó yee rinkáhá-káhá ne kɛtɔ-pɔ, Uléecaa yé uriyu lɔ. ²³ In kuyu kúye-i nó n wéékuselɛ, ani wuri ani kucɔ téŋ. Asei kam nó símisi re áni Isirayeli ayu kóónúne nɔké táŋene Usoi Kepipi keké kelene kam.

²⁴ Upeikee úka úu uucélaa fe. Limeɔɔ, ukeikó úka úu ukeisaa fe. ²⁵ Li nyam te upeikee uké ucélaa ketule tu. Li nyam te ukeikó uké ukeisaa ketule tu. Née nóunéyɔsaa, né kápí piséi tíye re Pelisepule, wóo pɛe nó pinéyɔkó?

Uyɛ kai m pise re usoi uké n wuru

(Luki 12:2-7)

²⁶ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Áni kape písoi n wuru. Lɛ nnéi lee m pékaalɛ ne lɛ nnéi ke úka úu n nyu yé kam ai metéi kémee léeri mpa úye uu li yenu uu kɔ li ceru. ²⁷ Mmɛ kam nní kuŋmaha-i nó n símisi, ani ha metéi kémee n tiyóó. Ani ha kɔ mmɛ kam nní kutu-i nó rinwéi-wéi, kecáa-i nyere ani yóó mpa úye uké kó. ²⁸ Áni kape pɛpɛe ye usoi ní

kpu ápi ye ppe fe piké ukumíri kpu n wuru. Amá Ulééca kani yé meníje n wuru re u ye fele uu usoi kopu uu kó u ne ukumíri kpísi uu nna teneciré kémee waiṗo nnya. ²⁹ Nté pi ye sinúipi yuke-yuke sité yáa aí ne kétanká kumúnjé sá, née yo? Ḿpá ne lē, kéka áke ye méwoo kpu kái Nónésáa Ulééca mela. ³⁰ Ticurru Ulééca ye nórínéyu kecáá nnyúpi keenle un n-nnéi nyu. ³¹ Lē nnya, iwame íi kape ye nó wa. Nō Ulééca inipee-i ríyu mále lin sinúipi yuke-yuke kulúí fe.

*Yeesu meýóó ne umeyule kecáá nsímé
(Luki 12:8-9)*

³² Yeesu uu kó kpá re: Úye un písoi kecōpe n ḡmurei re u unékó le, né né kó Unésáa yee keyómecaa-pō n we keyu-i ḡmurei re née u te. ³³ Amá úye un kó písoi kecōpe n kesi re úu unékó, né né kó Unésáa yee keyómecaa-pō n we keyu-i kési re ám u nyu.

*Yeesu úu ne nkíjñije písoi ka, amá atōpi kuú ne písoi ka
(Luki 12:51-53; 14:26-27)*

³⁴ Yeesu uu kó kpá re: Áni kape m músu re ḡñije kam ne ketē kecáá ka. Ái nkpáni ḡñije, amá atōpi kam ne ka. ³⁵ Ne kale ké uḡmáne ne usáa cēḡse, am kó ukpére ne úni ne ufōsi ne unyáani cēḡse. ³⁶ Usoi keyō cire pikó ḡmaa ppe iláarō u waine.

³⁷ Usoi nkó yee usáa née úni n la ai tōsu lē kuu né n la úu ne sá re uké unépiretiki. Nkó yee kó uḡmáne née uukpére n la ai tōsu lē kuu né n la úu ne sá re uké unépiretiki.

³⁸ Nkó yee úu n ḡmurei re uké menécō ukunapéékōó ríya * uké ppe né ritiki, úu ne sá re uké unépiretiki. ³⁹ Nkó yee n la uké unfaa m múílē, yé kam uu ne n fómni. Amá nkó yee né nnya unfaa n fóm, yé kam uu n yenu.

*Ihéé kecáá icélaa
(Mariki 9:41)*

⁴⁰ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Nkó yee nó n yōsí, ye kó né yōsile. Nkó yee né n yōsí, ye kó uyee né n tumme yōsile. ⁴¹ Úye un antepu unyine n yōsí re antepu lo nnya kuu u yōsí, Ulééca yé ihéé kuu yé antepu m pa ico u hééle. Nkó yee kó uyee aseí ne Ulééca pikéi n wai n yōsí re aseí ute lo nnya kuu u yōsí, Ulééca yé ihéé kuu yé aseí ute m pa u hééle. ⁴² Asei kam nó símisi re nkó yee písoi mpí ke úka úu nní n waiselē kecōpe unyine míni riñwuhúse re pi pinépiretiki le nnya, Ulééca yé lihéé u pa.

11

*Yohani Úniwole pitume
(Luki 7:18-35)*

¹ Ke Yeesu uu upipiretiki kefi ne pité pē uicélaa pípa m masí, uu kei yisi uú ha ketē kē ayu kémee n cési un kó Nléécaasimé yóólē. ² Yohani Úniwole ye ppe likumúnjé kpe-i kukpaniilee-i wepōle. Uu Kirisi pikéi kuu n wai nkó kóm, uu ppe upipiretiki yukuse uu ukemee tum ³ te piké ha u pise re uyee usoi uyē kapi meke-e-me n tee re u sōnti née unyine uco ye kepire wemele? ⁴ Kei ke Yeesu uu ppe pi pese re: Ani ha lē kani n kóméi non kó nyáni Yohani símisi, ⁵ lelee re pinyíye ye nyánile, síkankáláká sin sōne, piyóó pin wole pin funi, pitusuí pin kóméi, pikpōkpō pin yisikee, píwekōó pin kó Nsímé Kecire ke písoi api pi n yóólē kóméi. ⁶ Úye unsá né nnya n loó, liute ye únarekome le.

⁷ Ke Yeesu uu lē pisímé pi m masí api tómpo, uu ppe Yohani kecáá nsímé písoi ppe n cápínelē n símisi, uu re: Yo kani kucesi kóima-i piyéne ha? Kekpápi ke kuyō aku n fíkiisee? ⁸ Usoi yee melape kecire n lapaalē yee kei we, née yo? Amá piyōópi akpáñá-i ke pēpē melape kecire m má apí we. ⁹ Yare yo kecire ḡmaa kani mpí piyéne ha? Antepu unyine née yo? Amá aseí kecáá uyē kani nní n yé ne antepu fele. ¹⁰ Ukecáá kai wólaalē te: Unétume ye nkó kam n tumme uké ne kekpeé pó wa uké mpócéé nyóñse. ¹¹ Asei kam nní nó símisi re kaí ne n weme, ápi unyine maraalē yee Yohani Úniwole n fe. Ḿpá ne lē,

* 10:38 Kunapéékōó piya: aseí re íwe piluke Yeesu meco

pepee Ulééca*a* iyɔɔpi kéme*e* ní we ke*ca*pe, uyee n fíílē ye u fele. ¹² Kaí ne kumúh*é* kpe-i ke Yohani uu Ulééca*a* Nsímé n yóólē n kpiime a*i* ne kumúh*é* nkú-i tui*ri*, pisoi ye Ulééca*a* iyɔɔpi nnya tɔpule pin náási piké i yē, piná*ŋe*-na*ŋe* pee ye i yē. ¹³ Antepuye nnéi ne isé ye Ulééca*a* iyɔɔpi nsímé síma*arile* a*i* weri a*i* ne Yohani ikametu*ŋe* tulu. ¹⁴ In te nɔ mesei la nɔké nnésímé kó, Yohani yee Elii uyē kap*i* pee n tee re u weme. ¹⁵ Úye un ukóme uu kóm!

¹⁶ Uu kɔ pimá*a* pi kpá re: Yo kam yé fe ké ne nfáani pisoi mú*ŋe*isene? Pi nkpráni yare siwá *s*e kéyaála-i n tú si ne sisicɔ sin ne ipup*e* séleine, asi ye re: ¹⁷ Tɔ asú nó símisile re ani yesi, ani yúlu, ari sikpɔyome yom, áni t*é*. ¹⁸ Mesei ke Yohani uú ka, úu ye iluke li, úu ye píta n ntí, ani re aníri kuu héesi. ¹⁹ Usoi Kεpipi pó*o* weri ken le ken níru, ani kɔ re: Piluke ne píta níre ŋman*e* nkó mee uyē we. U kɔ pilampooyó ne pikópekó usane le. Amá li pee umewai kéme*e* nyíselenle re Ulééca*a* mewé*és*esoh*o* ye me.

Ayu nyee áa Yeesu nsímé ní ŋmurei
(Luki 10:13-15)

²⁰ Lē memá*a*, Yeesu uu pee ayu ny*e*-i kuu mewaisa*ŋa* me*y*ā n wapisi pikó picé kápá*a* kápi ne mefine n conse nnya. U ne pi c*é*si re: ²¹ Nó Korasin pikó, íwe kani topori. Nó Petisayita pikó, íwe kani topori! Likumúh*é* re mewaisa*ŋa* kapi nókeném*e*e n wapisi men pee Tiiri ne Sitɔ kéme*e* n wa, a*i* nní ní we pin piakópe kεpire rit*o* api áfɔrɔnti tani api pimεc*ir*e nfúr*o* kɔikee liké nyíse re pi conse. ²² Lē nnya kam nó símisi re Tiiri ne Sitɔ pikó iwe yé ha ketúhaaneya*a* kē ne nónékó kut*o*si wa. ²³ Nté n*ó* Kaperinawum pikó, nɔ músu re keléca*a*-mē kaní taálē? Ái nkpráni lē. Amá kukúlāyu-i ke Ulééca*a* uu ketē-mē nó láup*o*le. Ái líka nnya, pin pee mewaisa*ŋa* mmé kapi nní nókeném*e*e n wapisi me*co* Sotɔm kéme*e* n wapisi, li yé pee nní ní we kuyu kpē kun ne we. ²⁴ Lē nnya kam nó símisi re keyá*a* kē ke Ulééca*a* uú ne pisoi n túhaanene, Sotɔm pikó iwe íi nónékó ne kut*o*si wa.

*Yeesu ye re pisoi piké ukem*e*e piwénte hap*o**
(Luki 10:21-22)

²⁵ Yeesu uu pee likumúh*é* kpe-i maa re: Sáa, ketē ne keyóme Upiima, ne p*o* pakare re p*o* tíyese siwá *s*ín*s*ápi asi nsímé mmē kaa pisoh*o* ne pinyuwe ní pesí ase*i* kom. ²⁶ Pó*o* la re liké lē wa kai kɔ mesei lē wa, Sáa.

²⁷ Yeesu uu kɔ limemá*a* pi maa re: Unésáa ye m*ú*pá yo nnéi né pale. Úka uc*o* úu n*é*, Ukepipi nyu Unésáa memá*a*. Úka uc*o* úu kɔ Unésáa nyu insá n*é* Ukepipi ne pē kam n tíyese api u ceru. ²⁸ Nó mpí nnéi nóo nní ncɔni mule-mule ne n nákaanke*e* lin nó pelaalē, ani keném*e*é kam ké nó topile ani wénte. ²⁹ Ám la ké nó n nyikilē lin nó pelaalē. Ani ncɔni kam ne nó ní la ŋmurei ani cɔni, ani tíye ké nó n céesi. Nó pee yé kani yé ní wénte. Ne kefa láárúle. Menékó áme kɔ p*ó*ólú. ³⁰ Ncɔni mmē kam nní ne nó ní la re ani c*o* ye fákúle, ní nkpráni mulú.

12

*Yeesu yee kewénte*y*aa ute*
(Mariki 2:23-28; Luki 6:1-5)

¹ Lē memá*a*, Yeesu uu pee kewénte*y*aa ketúh*é* imú*i* inyine ke*ca*re kéme*e* n tikilē un tósu. Nkú nn upipiretiki wai, api pee iwéhe kpéeni api mepipi takai. ² Ke Pifarisi api lē n yé, api Yeesu maa re: A ripá*i* ke pipópi*re*tiki api n wai lē ke isé ii ní maa re pisoi ápi kape ye kewénte*y*aa ketúh*é* wa. ³ Kei ke Yeesu uu pee pi pese re: Lē nnya, áni lē ke Tafiti uu kumúh*é* kpe-i ke nkú nn u ne upikó n wa keenlē, née yo? ⁴ Ulééca*a* key*o*-i kuu lompo uu akpónó kapi Ulééca*a* n yekei kpísi u ne upikó api le, ái kɔ pee re piunyine ye ncée má uké a li. Pepee ye Ulééca*a* inyó*o*nse n wa ŋman*e* pee ncée má piké a li. ⁵ Né*e* áni isé atel*é* kéme*e* ké*é* te pepee ye Ulééca*a* inyó*o*nse n wa ye Ulééca*a* key*o*-i pikei wai*le* a*i* ne kewénte*y*aa péne? Lē nnya akópe kapi lē waa? ⁶ Amá ké nó símisi re uyee nté nní ní we

ye Uléécaá keyo fele. ⁷ Nɔn pɛe Uléécaá ritelé kɛmɛe iwɔi nnyí aseí meyíkíyiki n kɔ te Uléécaá ye maa re: Nɛ́, Uléécaá ye nó písei re ani íwe n ténaane, ám nó písei re ani ye isee ne né nyóɔnse, áni yéé pɛe nkó yeɛ úu líka n caai akópe pa. ⁸ Lɛ́ nnya ke nɛ́, Usoi Kɛpipi am kɛwénteyaa ute.

Utisi uyɛɛ kunípe kópe m má
(Mariki 3:1-6; Luki 6:6-11)

⁹ Yeesu uu kei yisi uu tómpɔ uú ha pikuyomeyáhaalee loni. ¹⁰ Utisi unyine ye pɛe kei wele un kunípe kópe má. Pɛpɛe kei ní we api pɛe kɛwáána n wéési piké ne Yeesu tí. Api Yeesu píse re: Ncée ye we re piké kɛwénteyaa ketúnjé usoi pɔiseɛ? ¹¹ Uu pi pɛse re: Nó úye un nkɛ́ni isáɗ ise m má ii kɛwénteyaa ketúnjé kuhóre címé-címé kunyine-i lóipɔ, úu yé ha kei i lesɛɛ? ¹² Kesoipipi ye kɔ pɛe isáɗ fele ái nkáripipi. Lɛ́ nnya, iróse ye ncée hele re piké ye kɛwénteyaa ketúnjé usoi lisone wa. ¹³ Yeesu uu pɛe utisi uyɛ́ maa re: A kupónipe ritunjáme. Uu ku tunjápɔ aku pélu aku kucɔ mecɔ sɔnesi. ¹⁴ Kai lɛ́ n wa, Pifarisi api pɛe léepɔ apí ha símaane piké yé te íye kapi yé wa piké ne Yeesu kpu.

Ukɛikó ke Uléécaá uu n wéɛ

¹⁵ Kɛ Yeesu uu n kó te pi la piké u kpu, uu kei yisi uú nyɔsɔ. PISOI kulúu api yisi api u tiki, uu pitóikó nnéi pɔisente. ¹⁶ Amá uu pɛe pi símisi nsonɛ uu kúrúrusɛ re ápi kape tíye unyine uké kó te lɛ́ kuu wa. ¹⁷ Lɛ́ ke antepu Esayi uu uritelé kɛmɛe m ma liké ne n wa nnya. U pɛe re:

¹⁸ Unékeikó lala ye nkó. Uyɛ́ kam wéɛ.

Ám kusa u la.

Né Nnéfáasone ukemɛe wa

uké ne sitɛ́ nnéi isoipuri aseí kam ne i n wemɛ riyóó.

¹⁹ U ne úka ápi líka kɛcáá kɛɗene, úu yé kɔ senkeɛ.

Ápi yé unné icée-i n kómɛi.

²⁰ Úu yé kekɔpapi keɛ pikónó m máálɛ sei.

Úu yé kɔ kɛfiráa keɛ pinyún-nyún m masí kpu.

Lɛ́ kuu yé n wai aí weri aí ne tulu

kumúnjé kɛ-i ke aseí aa yé mɔpá yo n feriyɛ.

²¹ Sitɛ́ nnéi isoipuri ii pɛé ne u n tálɛ́.

Yeesu ye pɛpɛe ukɛcáá nkópe n símisi rinóɔ pɛse
(Mariki 3:22-30; Luki 11:14-23)

²² Kei ke pinyine api pɛé ne unírihélaa unyine ke aníri aa n nyínse úu kɔ símisi Yeesu léepɔ re uké u pɔise. Yeesu uu u pɔise uu pɛe fe uu ye símisi uu ye kɔ yenu. ²³ Ai pISOI pɛe n cápinelɛ́ nnóɔ yipu, pinnéi api ye pɛe re: Néntɛ utisi nkó ye Tafiti Kɛpipi lɛ? ²⁴ Kɛ Pifarisi api lɛ́ n kó, api re: Aníri uyɔɔpi Pelisepule yeɛ utisi nkó nnaɗe he kuú ne aníri lakasente. ²⁵ Amá Yeesu ye pɛe pikémúnjé nyulɛ. Uu pɛe pi maa re: Kuyóɔpiyu kunyine pISOI pin pimɛɔpɛcɛre n tɔpu, ku ye kpule. Limɛɔ, kuyu kunyine néɛ kɛyɔ kɛnyine pikó pin pimɛɔpɛcɛre n tɔpu, pi ye kpule. ²⁶ Setani un nkɛ́ni aníri n lakasente, umɛcɛre kuu lɛ́ ne tɔpu, íye ke ukuyóɔpiyu aku yé pɛe fe akú ne n we? ²⁷ In te Pelisepule yeɛ nnaɗe né he kam ne aníri lakasente, wóo pɛe nópinékó pɔ́ nnaɗe he kapi ne a lakasente? Ani n nyu re nópinékó cɛre pɛe nó nyísene re áni alari má. ²⁸ Asei kɛcáá, Uléécaá Nfaasone nnaɗe kam ne aníri lakasente. Lɛ́ɛ nyísɛ́lɛ́ te Uléécaá iyɔɔpi ye nókenémɛɛ pituime masile.

²⁹ Úka úu yé fe uké unáɗe-naɗe keyo-i lomɔ uu ulikó yáái, kumúnjé kɛ-i kúu kahane u n tí uké paasi. Amá un n fe un u n tí uu paasi, u yé pɛe fe uu kɛyɔ likó nnéi yáái. ³⁰ Nkó yeɛ úu kɛnécáá n kpálɛ ye iláarɔ né wailɛ. Nkó yeɛ úu kɔ picápine né n léni ye haresile.

³¹ Lɛ́ nnya kam nó símisi re Uléécaá yé akópe ne alɛ́ nnéi mpuri kesoipipi sárei, amá úye un Uléécaá Nfaasone n lámaankɛɛ, Uléécaá úu yé liute sárei. ³² Uléécaá yé nkó yeɛ né

Usoi Kεpipi kecáá nkópe n símisi, akópe u sárei, amá Uléecaa úu yé nkó yee Nfáasone kecáá nkópe n símisi, akópe u sárei ne keweesi-pɔ.

Kuléé ne kuapipi kecáá icélaa
(Luki 6:43-45)

³³ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Kuléé kun isare n láárú, kuapipi yèè n nyamle. Kunsá isare n láárú, kuapipi yèè n caailenle. Ḿpá kuléé kúye apipi kapi ye ne ku ceri. ³⁴ Nó akpurii nnyé! Íye ke nó písoi kpááree mpí ani yé fe ani nsímé sone male? Li we re nsímé mee usoi kefa-i ní we mee ye nnóo-i léeme. ³⁵ Usoi sone yee ye nsímé sone mee ukefa sone-i ní we símisi, usoi kópe pɔo nsímé kópe mee ukefa kópe-i ní we símisi. ³⁶ Ké nó símisi re keyáa kē ke Uléecaa úu ne písoi n túhaanene, isímé kópe ke písoi api n símaankee cire nnya kapi ne pi túhaanene. ³⁷ Li we re mpónóosimé mee tíyesene póké alari née akópe yē.

Pi Yeesu pise re uké mewaisaŋa wa uu yúlu
(Mariki 8:11-12; Luki 11:29-32)

³⁸ Lē memáá, isé picélaa kecɔpe pinyine ne Pifarisi pinyine api Yeesu maa re: Tɔ pɛé la re a mewaisaŋa menyine wa tóké yē. ³⁹ Yeesu uu pi pese re: Nfáani ketē nké písoi ye caailenle hái. Ápi la piké Uléecaa ŋmane ritiki, amá mewaisaŋa kapi wéési piké yē. Mewaisaŋa mē ke antepu Yonaasi uu n yē menyinɛɔ kapi yé kɔ yē. ⁴⁰ Asei kecáá, lē ke Yonaasi uu mekpíntomé maamaa kefa-i sitúnjé sitaani ne sisine sitaani n wa meɔ ke Usoi Kεpipi pɔo kɔ sɔnti keké ketē kémee wa sitúnjé sitaani ne sisine sitaani. ⁴¹ Keyáa kē ke Uléecaa úu ne písoi n túhaanene, Niniifi pikó yé ha yisi api nfáani ketē nké písoi akópe pa. Li we re kumúnjé kpe-i ke Yonaasi úu pɛe Nléecaasimé rin-yóó api kóm, pi pɛe mɛfine consɛle. Uyee nté nní ní we ye kɔ pɛe Yonaasi fele. ⁴² Keyáa kē ke Uléecaa úu ne písoi n túhaanene, unósiyɔɔpi yee Saara ketē kecáá n tú yé ha yisi uu nfáani ketē nké písoi akópe pa. Li we re uyee pɛe hái ketē ketɔ-pɔ leemele úu weri re uké Salomɔo mewéesesɔhɔ kɔ. Uyee nté nní ní we ye kɔ pɛe Salomɔo fele.

Kuníri ye kuripɔhɔ kpure-i pɛle
(Luki 11:24-26)

⁴³ Yeesu uu kɔ kpá re: Kuníri kun usoi kémee n yisi, ku ye hale akú ha kelɔ kóima kenyine-i n keraai kun kewénte wéési. Káku nní ke n yē nnya, ⁴⁴ aku pɛe re: Né kenéyo kē kam n yisime kémee pɛle. Kun m pɛepɔ, aku kényɔ ŋmane lɛepɔ kapi m péinkɛe api nyóonsente cáká-cáká. ⁴⁵ Kei kaku ye pɛé ha kuacɔ aseɛi nyee kuricuruu rikpákára ní fe kpíipɔ aá ne kényɔ ke-i tone. Lɛle ye tíyese ke liute uyē mewee fale ame ye n caailē ame mekpure me-i kuú pɛe mekee ní we tósu. Lē ke nfáani písoi kópe mpí api sɔnti piké ne kɛtɔ tene.

Yeesu uni ne upiwā
(Mariki 3:31-35; Luki 8:19-21)

⁴⁶ Yeesu un kei lē we un ne písoi símisi, uuni ne upiwā pin tuiɔ, api ketahai-pɔ nyere, pin la piké rinóo u maa. ⁴⁷ [Unyine uu Yeesu maa re: A ripaí, upóni ne pipówá ye ketahai-pɔ nyenule pin la piké rinóo pɔ maa.] ⁴⁸ Yeesu uu liute uyē pese re: Wóo unéni, píye pɛe pinéwá? ⁴⁹ Uu pɛe upipiretiki-mē kunípe tuŋáɔ uu re: Unéni ne pinéwá ye mpí nté! ⁵⁰ Asei kecáá, úye un Unésáa yee keyómecaa-pɔ ní we mela n wai, uyee unéwá née unéyíi née unéni.

13

Ulukaa kenyárū
(Mariki 4:1-9; Luki 8:4-8)

¹ Yeesu uu keyáa kē kényɔ-i léeri uu sí úu ha kupiye ritime tone. ² Písoi kulúí api ukekúrí cápíneɔ uu pɛe lē nnya kúninɔi loni úu tone. Písoi pē pɔo kupiye ritime tone. ³ Uu

sinyárū kpísi uú ne isímé isímé pi símaankee. Uu re: Utisi unyine yee we, uu keyáa ukecare-i ipuri pífóme leepo. ⁴ Kuu lē n fóm, ipuri inyine ii ricéetime lólesi, sinúipi así hapo asi i kpóuli. ⁵ Ico ii keparetē kecáa ke ntaai n̄n m piye lólesi. Ke ketē áke n címú nnya, ipuri iyē ii mese ne mese lelu. ⁶ Amá ke ntuyē nn n ta, melei fale mē ame iníjí kuweeciré nnya tore. ⁷ Ipuri ico ii sinípeleépi kepáápáa lólesi, sinípeleépi asi pelu asi i hila. ⁸ Amá ipuri ico íí ha ketē sone kecáa lólesi ii lelu ii pelu ii fólu. Mpuri nse nn fólu ipipi píle, nco ipipi kuwóo ne kefi, nco ipipi afeetaani. ⁹ Ke Yeesu uu lē pimáa pi m masí, uu kō pi kpá re: Úye un ukóme uu kóm.

Yo nnya ke Yeesu uú ne sinyárū céesi?

(Mariki 4:10-12; Luki 8:9-10)

¹⁰ Kei ke upipiretiki api peé ne u rikō api u pise re: Yo nnya kaa sinyárū kpísi pōn ne písoi símisi? ¹¹ Yeesu uu pi pese re: N̄́ ke Uléecaa uu uiyōpi nsímé mee m pékaalē cereise, úu pē cereise. Lē nnya kam̄ ne lē pi símisi. ¹² Li we yare kapi ye r̄ maa re: Nkó yee linyine m má kapi ye licō rikpá ai meyá wai. Amá nkó yee úu líka m má kapi ye likáripikóo lē kuu m má yosí. ¹³ Lē nnya kam sinyárū kpísi nen ne pi símisi. Li we re pi ye n wiilenle, amá ápi p̄e nyáni, api ye kutu n colē, amá ápi p̄e kō kóm̄ei. Ápi kō aseí ceri. ¹⁴ Lē ke antepu Esayi uú p̄e mekee-me r̄ ma yee lē wai re:

Nó kam ani ye n kóm̄ei, áni yéé p̄e liaseí ceri.

Nó kam ani ye n nyáni, áni yéé p̄e yé.

¹⁵ Li we re mpuri mmú písoi akin ye takasile.

Pi pimécire atu tápisile.

Api inípe wúkesi,

api yúlu re piatu áa kape ye kō,

piinipee íi kape ye yē

pimesohō áme kape ye kō líka ceri.

Lē kóm̄e, ápi yé p̄e fe piké piméfine conse.

Né Uléecaa, ké ne pi m p̄oise.

¹⁶ Amá in n̄́o, nō p̄inarekome le re n̄́inénipee ye nyáni, n̄́anáetu an kóm̄ei. ¹⁷ Asei kam nní nó símisi re antepuye ne aseí pite Uléecaa inipee-i ye kulúí wele p̄e peé r̄ la piké lē kani nní r̄ nyáni yē, amá ápi li yē. Pi p̄e kō lalē piké lē kani nní ne n̄́anáetu n kóm̄ei kō, amá ápi li kō.

Yeesu ye ulukaa kenyárū aseí lese uu símisi

(Mariki 4:13-20; Luki 8:11-15)

¹⁸ Kei ke Yeesu uu p̄e pi maa re: Ani nk̄p̄eni ulukaa kenyárū kē aseí kō: ¹⁹ Písoi p̄e ye Uléecaa iyōpi nsímé kutu riñcō ápi yé nkeméé kō ye we yare ricéetime te-i ke ipuri ii n lólesi. Kunírí yèè kale aku nsímé mmē pikeméé lese. ²⁰ Picō ye kō we yare keparetē ke-i ke ipuri ii n lólesi. Lipite yèè nsímé kutu ricole api mese ne mese piakij kóm̄e n yósu ne mpōnare. ²¹ Amá ápi ye tíye nké pikemee iníjí wa, n̄́n ye pikemee tōne liké n̄́nai. Ncōh̄ nn nsímé mmē nnya pi n leeme née méwee kōpe menyine men pi m pekési, api kei ne kewáaná yénu apí ne Uléecaa kep̄ire tō. ²² Picō ye kō we yare ipuri yee sinípeleépi kepáápáa r̄ loó. Lipite yèè nsímé kutu ricole, amá ketē kecáa p̄ikei ke písoi apí ne r̄ kparálē ne memá nnáapí mee ye n k̄iraase yèè nsímé mmē tihilale n̄́n ye p̄e líka pi yoriye. ²³ Picō ye kō wele yare ipuri yee kefenetē kecáa r̄ loó. Lipite yèè nsímé mmē kutu ricole api nkeméé kóm̄ nn pi léni api peé n we yare aléé nyee ye apipi m mári, kunyine píle, kucō kuwóo ne kefi, kucō afeetaani.

Meyúipuri kōpe kenyárū

²⁴ Yeesu uu kō kenyárū kecō pi kpá re: Uléecaa iyōpi ye we yare usoi nkó nsímé mmú: Utisi unyine yee ukecare-i melukep̄ipi lukesi. ²⁵ Uláarō uu kesine kenyine hapo, písoi pin lōni uu iluke kepáápáa meyúipuri kōpe uu yaa, uu tōmpo. ²⁶ Ke iluke ii n le ii mep̄ei leeri ii fólu, meyúipuri pōo kō leeri. ²⁷ Pikeikó apí weri api ucarete uyē maa re: Ái ilukepuri

kaa keþócare-i lukesii, Upíima? Kai peε íye wa ke meyuípuri kópe amé ne n le? ²⁸ Uu pi peεe re: Unélaaró unyine yeε lē wa. Pikeikó api re: Pó la toké ha me weheε? ²⁹ Uu re: Eehei. Ne wuru re nó meyuípuri kópe pilése n la aní ne iluke péne aní wehe. ³⁰ Lē nnya, ani liketé riyá liké kesé m pelu aí ne kúkpaa tulu. Lin kúkpaa n tu, né pepeε í kpassi maa re: Ani meyuípuri kópe mefoí lese ani apehe me pahaankeε toké me risé, ani peε kó iluke cápine ani rinésime-i súúni.

Mpuri yuke-yuke nnyine kenyárū

(Mariki 4:30-32; Luki 13:18-19)

³¹ Yeesu uu kó kenyárū pi kpá re: Uléécaā iyóopi ye kó we yare mpuri yuke-yuke nnyine ke usoi uu n kpási uu ukecare-i lukesi. ³² Ipuri kecōpe mme meε í-yuke icō fe. Amá nn n le, nkuléε kpeε ye kecare-i ayéheléε kecōpe kumáa. Ai peε wai kuléε maa kpē ilese kecáa ke sinúipi asi ye ayámé wa.

Nkronótō pite kenyárū

(Luki 13:20-21)

³³ Yeesu uu kó kenyárū pi wai re: Uléécaā iyóopi ye kó we yare nkronótō pite ke unósi uu ntō píima kémeε n cōhōnepō uu pulu pikpéε api yisi.

Lē ke Yeesu uu ye peε sinyárū n kpási uú ne písoi céési

(Mariki 4:33-34)

³⁴ Sinyárū ke Yeesu uu ye peε kpási uú ne písoi peε n cápinelē n céési. Sinyárū ηmane kuu ye peε kpási uú ne pi céési. ³⁵ Lē ke antepu uú peε n wóí liké ne n wa nnya. U peε re: Sinyárū kam kpásine ké ne n símisi. Né sinyárū kpási arí ne lē nnéí lee rípa yo kekoraane-me m pékaalē yóó.

Yeesu ye meyuípuri kópe kenyárū kē aseí símisi

³⁶ Kei ke Yeesu uu peε yisi uu písoi peε n cápinelē yá uu kέyō sí. Upipiretiki api u leepō api u píse re: A meyuípuri kópe meε kecare-i n le kenyárū kē aseí ró símisi. ³⁷ Uu pi peεe re: Uyεε ilukepuri n lukesi yeε nní Usoi Kepipi. ³⁸ Kεcare keε nní ketē, nlukepuri sōne meε nní Uléécaā iyóopi pikó, pepeε Setani n tíkilē peε nní meyuípuri kópe. ³⁹ Uláarō uyεε meyuípuri kópe n lukesi yeε nní Setani. Ketē nké metene yeε nní kúkpaa. Pepeε í kpassine peε nní pilécaatumε. ⁴⁰ Yare kapi ye nní meyuípuri kópe n wéhe api nna sé mecō kai sónti liké ketē metene ketúnē wa. ⁴¹ Né, Usoi Kepipi yé pinélécaatumε tū api pē nnéí peε inéyóopi kémeε picō akópe n waise ne pē nnéí peε mewai kópe n wai lese. ⁴² Api nna píima kémeε pi sápw. Kei ke písoi api yé meyá ténesi pin iní takai. ⁴³ Peé uyε-i ke pepeε aseí n tíkilē pōw yé peε piusaa Uléécaā iyóopi kémeε n we pin télu yare ituηε. Úye un ukóme uu kóm!

Memá kenyárū

⁴⁴ Yeesu uu kó upipiretiki kenyárū kecō kpá re: Uléécaā iyóopi ye kó we yare nsímé mmú: Memá píima menyine meε kecare kenyine-i kúlaalē. Utisi unyine uu keyáa memá píima mē yenu, uu pikúlaa me peεe, uu kó mpōonare ne ulikó nnéí kpási uu yái uú ne kecare kē lolu. ⁴⁵ Yeesu uu kó kpá re: Uléécaā iyóopi ye kó we yare ukpéense unyine yeε keyáa ikólé kecire wéési. ⁴⁶ Kuú ha nkólé meε meyíkíyiki í nnyam n yé, uu sí uú ha ulikó nnéí yái uú ne n lolu.

Kunyeí kenyárū

⁴⁷ Uu kó kpá re: Uléécaā iyóopi ye kó we yare kunyeí kunyine ke usoi uu mínimaa-i n fō aku ikpíntomé nnyí ncōpuri paála. ⁴⁸ Kaku n yi, pikpíntomécpíi api ku pasai api ritime leseri api peé n tū pin ikpíntomé tési, pin isōne anére-i wai pin ikópe fōηε. ⁴⁹ Lē kai sónti liké ketē metene kumúnē-i wa. Pilécaatumε ye ha sóntile piké pepeε Uléécaā mela n wa ne pepeε ápi Umela n wa kóólene, ⁵⁰ api pepeε ápi Umela n wa nna píima kémeε sápw. Kei ke písoi api yé meyá ténesi pin iní takai.

Isé ucélaa fale ne ukpure kecáá nsímé

⁵¹ Yeesu uu upipiretiki pise re: Nò pèe lē nnéí kam nní n símisi aseí konle nníí? Api re: Ee, tò konle. ⁵² Kei kuu pèe pi maa re: Lē nnya, isé ucélaa úye un Uléécaá iyòopi nkó n ñmurei, u we yare úyòsaa unyine yee ulikó kémee lifále ne likpure n lesè.

Nasarèti pikó ápi Yeesu ne kefa tene

(Mariki 6:1-6; Luki 4:16-30)

⁵³ Ke Yeesu uu lē ne sinyárū sē picélaa pi m masí, uu kei yisi uu tómpò, ⁵⁴ uu kuyu kpe-i kuu iwá n li kémee sí uú ha kei Pisuífi kuyomeyáhaalee-i n céési. Ai pèpèe kei n we nnéí nnóò yipu, api ye pèe re: Yei kecire ke nkó uu mpíí mewéésesòhò mmé tu? Íye kuu ye ne mewaisaṅa mmé wapisi? ⁵⁵ Néntè uyee uséré uyē uḡmáne? Ái úni yee Maari? Ái upiwá pèe nní Yakupu ne Yosefi ne Simòò ne Yuutii? ⁵⁶ Ái tó ne upiyei nnéí tóò nté kesé wee? Yei kecire kuu pèe mpíí ñnaṅe mmú yé? ⁵⁷ Nní nnéí ai pi tapisi ápi ne Yeesu kefa tene. Yeesu uu pèe pi maa re: Ápi ye antepu kuyu-i ne ukeyò-i u n waiselē. ⁵⁸ Pinfatene kucíré nnya, Yeesu úu kei mewaisaṅa meyá wapisi.

14

Yohani Úniwolé nkpo

(Mariki 6:14-29; Luki 9:7-9)

¹ Uyòopi Erooti yee pèe likumúnjé kpe-i Kalilee ketē kecáá páilē. Uu pèe kóm pin Yeesu nsímé símisi. ² Uu upikeikó maa re: Yohani Úniwolé yee n kpu nsímé kapi símisi. U pikpòkpò kémee yisile. Lē nnya kuu nní ñnaṅe yē un ne mewaisaṅa wapisi.

³ Asei kecáá, Erooti ye pèe tíyesèle api Yohani Úniwolé tini api paasi api kukpaniilee tani. Umáa Filipu unási kapi ye n sée re Erootiyati nnya kuú péé lē wa. ⁴ Yohani ye pèe Erooti maa re: Áa ncée má pàké upómáa unási kpísi. ⁵ Lē nnya ke Erooti uú péé la uké Yohani kpu, amá un pèe písoi pèe n cápínelē wuru. Pē ne pèe nyánile re Yohani ye antepu le. ⁶ Api pèe keyáa kenyine Erooti kemareyaa anyá n wai, Erootiyati ukpère uu léépo uu písáne pèe n cápínelē kecòpe yesu ai Erooti yúkúlú ⁷ uu písói inipee iye-i símisi uu wéeri re ukpère uyē un yo mpuri n la, un li u m pise, u yé li u pa. ⁸ Kei ke Erootiyati uu ukpère tálaanke, uyē uu pèe Erooti maa re: A nté nní Yohani Úniwolé riyu kecáripí táí-táí kémee wa aa né pa. ⁹ Ke Erooti uu lē n kó, uripòò ari caai. Amá uawéeri ne písane isei nnya, uu rinóò he re piké lē kuu m pise u pa. ¹⁰ Uu unyine tum te piké ha kukpaniilee-i Yohani riyu tò. ¹¹ Apí ha ríyu tòlu apí ne weri api ukpère uyē pa, uyē uu ri kpísi uu úni pa. ¹² Kei ke Yohani pipiretiki api péé ha api u kpísi api kúlesi, api limemáá pèe sí apí ha lelee n wa nnéí Yeesu keeni.

Yeesu ye písói ákotokú anupū (5.000) kpínii

(Mariki 6:30-44; Luki 9:10-17; Yohani 6:1-14)

¹³ Ke Yeesu uu nsímé mmē n kó, uu yisi uu kúninòni loni re uké tómpò uké ha umecire kei ke úka úu n we n tū. Písoi api kóm api ayu nyee ne kei n kólē kémee ne ána yisi api lē kupiye n kanei apí ha ne u læpò. ¹⁴ Kuu kúninòni-i n suí, uu risoiwuí yénu, tiicò ii íwe u wai uu pitóikó pèe n hápò pipòisente loni. ¹⁵ Kai nnyóò n wa, upipiretiki api ukekúrí hapò api re: Ituṅe ye nkpéni pitene masile, ári kò nté ne kuyu kúka kòlē. A písói kulúí mpí riyá piké siyupi-i pilukelale ha piké li. ¹⁶ Yeesu uu pi pese re: Ái tílasi re piké tómpò. Ani nórínécúruu iluke pi he piké li. ¹⁷ Api pèe u maa re: Akpónó anupū ne ikpíntomé ité ḡmane kari nté má. ¹⁸ Yeesu uu pi pese re: Ani ne nté né kam. ¹⁹ Kapí ne n hápò, uu pèe písói riwúí tē maa re piké meyúí kecáá tone. Uu akpónó anupū nyē ne ikpíntomé ité iyē kpísi uu keléécaá weríí uu Uléécaá pòñese, uu akpónó kpókòrine uu upipiretiki pa api písói riwúí hóòne. ²⁰ Pinnéí api le api lepu. Upipiretiki api akéri nyee m pòñe cápíne ai anére kefi ne até yipu. ²¹ Pèpèe iluke iyē n li ye tu pitisi ḡmane ákotokú anupū (5.000). Ápi pinósi ne siwá keē.

Yeesu ye míni kecáá sône

(Mariki 6:45-52; Yohani 6:15-21)

²² Kapi piluke m masí, Yeesu uu upipiretiki rinóo he re piké kúninói ló piké ha kupiye ritime ricá-pó u fási, uyé uké pée kei pisoí riwúí tē n kpiiselē kelene. ²³ Ke pisoí api pikúú m masí, uu yisi uu riyópe taá re uké kei umecire n we un keyóme yáási. Uu pée kei lē umecire n we aí ne nnyóó wai. ²⁴ Kúninói ye pée likumúhé kpe-i míni ritime ne ketaa piwai masile. Ke kuyó aku nní kukeyu-mē m pépuri nnya, ániwalé aa pée ku n táhaise. ²⁵ Yeesu uu riweeki kumúhé míni kecáá n sône un ne upipiretiki kémee sí. ²⁶ Kapi lē u n yé un míni kecáá sône, piipiye ii kpi ne iwame mepehē, api pée pimecapere n tee re: Kunírila ye ku. Api pée iwame ne m pupukee. ²⁷ Yeesu uu pée mese ne mese pi maa re: Áni kape píri tónē. Néē lo, iwame íi kape nó wa! ²⁸ Piyee uu u maa re: In te mesei póo lo, a tíyese ké míni kecáá sône ké ne pó leepó, Upíima! ²⁹ Uu re: A kam!

Piyee uu kúninói-i léepó uu míni kecáá sône re uké Yeesu leepó. ³⁰ Amá kuu n yé te kuyó ye páápúle, iwame ii u loni, míni ame pée u m muuni. Uu cáai re: Upíima, a né yóriye! ³¹ Yeesu uu mese ne mese kunípe saapó uu u tini uu u pise re: Mpófatenē n n piye. Yo nnya kaá tirí? ³² Kei ke piketé api pée kúninói kémee lompo, kuyó aku sée. ³³ Yeesu pipiretiki picó pée kúninói kémee n we api péé ha Yeesu metene wula api re: Pó mesei Uléecaa Kepipi le.

Yeesu ye Kenesareti ketē kémee pitóikó paise

(Mariki 6:53-56)

³⁴ Kapi kupiye pitéj m masí api Kenesareti ketē tulu, ³⁵ kei pikó api Yeesu ceru, api pitume mpá yei yékááse re piké pisoí símisi re u ka. Pisoí api pée pitóikó nnéi ne u sónaapó. ³⁶ Api u welu re uké hmurei pitóikó pē piké mpá ukutukanka ritime hmane rica. Pē nnéi pée riñca api pélu cáká-cáká.

15

Pifarisi ne pikpure inyekii kecáá nsímé

(Mariki 7:1-13)

¹ Kei ke Pifarisi ne isé picélaa pinyine api Yerusalem-pó leeme api Yeesu leeri api u pise re: ² Yo nnya ke pipópiretiki api ye inyekii ke pirókpure api n yekei rilóó? Lelēe re ápi ye nale piké kelene li yare kai mekēe-me n weme? ³ Yeesu uu pi pese re: Nó ni, yo nnya ke nóo Uléecaa isé rilóó ani nópinékpure inyekii n tikilē? ⁴ Uléecaa ye maa re: A upósáa ne upóni ríyu waise. Uu kó re úye un usáa néē úni anóo n wa, li pise re piké liute kpu. ⁵ Amá nó ne ye re: Úye un usáa néē úni m maa re u lē kuú péé n la uké ne u n lē Uléecaa hele, ⁶ u yé fe uu lē nnya usáa néē úni nkpréni pilé yá. Uléecaa nsímé kani lē fómpó ani pée nópinékpure inyekii n tikilē. ⁷ Nó kecáá kecáá mewai pikó mpí! Antepu Esayi ye alari mále uké nókenécáá maa re:

⁸ Nnóo-i hmane ke pisoí mpí api ríyu né waiselē, amá ápi pée pisifa-i ne né kólē.

⁹ Piiyáhaa ye likpárakóo le.

Pi rinyale pin sisoipipi inyekii

kpísi pin céési yare inékó ye nyi.

Lelēe ye usoi mékperinkpe n waise

(Mariki 7:14-23)

¹⁰ Yeesu uu pée risoiwúí cápine uu pi maa re: Ani kutu né ricó ani kóm nsonē: ¹¹ Ái lelēe ye usoi nnóo-i n lompo le ye mékperinkpe u waise, amá lelēe ye unnóo-i n léeme le ye mékperinkpe u waise. ¹² Kei ke upipiretiki api ukekúri rinyósópó api u maa re: Pó nyu re lē kaa nní n símisi ye Pifarisi meyá ticóh? ¹³ Uu pi pese re: Kuléé kúye kun n we, kái Unésáa yee keyómecaa-pó n we ye ku tamesi, pi ku wehene. ¹⁴ Ani pi riyá kei. Pi nkpráni yare pinyíye pée pinyíyeco n tórikē? Unyíye un unyíyeco n tóroi, pi sóntile piké ha ne

piketé kúcorjhore kunyine-i lóipō. ¹⁵ Piyee uu pēe rinōo yósu uu Yeesu maa re: A kenyárū nké asei ró símisi. ¹⁶ Yeesu uu u pēse re: Ái ne nǒ pēne áni kahane nkpáni líka n kōo? ¹⁷ Áni kō te lē nnéi lee ye usoi nnōo-i n lompo yèè kefa-i hale uu wai uu iyaa leepō uu li leserii? ¹⁸ Kefa kémee ke nsímé nn ye n we, nn pēe nnōo-i tíkime nǎ ne leeri. Mmē mee ye usoi mékperinkpe waise. ¹⁹ Lē nnya, kefa-i ke simúhè kópe asi léeri. Seseē ye tíyese ke usoi uu ye usoi kpu, uu ucō unōsi nēe ucō ula kuwáncō wai, uu iwásá wai, uu yáái, uu kō ucō ne nsímé kpárá, nēe uu ucō lámaankeē. ²⁰ Lelee ye usoi mékperinkpe n waise ye lē. Amá usoi unsá n nale yare ke irónyékii ii mǎ ma uké kelene li, ái yé mékperinkpe u waise.

Kanaa kuyu unōsi unyine nfatene
(Mariki 7:24-30)

²¹ Yeesu uu limemáa kei yisi uu Tiiri ne Sitōo sitē-mē tómpō. ²² Kanaa ketē unōsi unyine yee kei n hápō uu yisi uu Yeesu leepō, uu pupēi re: Upíima, Tafiti Kepipi, a inéwe yē. Kuníri ye unékpere lémaapōlenle ái nyamí! ²³ Yeesu uu kō lē n sélē léké-léké. Kei ke upipiretiki api ukekúri rinyōsōpō api re: A unōsi nkó ne kutu ricō uké tómpō. U wele un pupukeē un ne ró tíkile! ²⁴ Yeesu uu pi pēse re Isirayeli pikó pēe n we yare isáñ yee m pō íi ne usé ḡmane kémee ke Uléecaa uu né tumme.

²⁵ Kei ke unōsi uyē uu pēe yisipō uú ha ukenyale-i wúla uu u maa re: A risuúlu a né lē, Upíima. ²⁶ Yeesu uu u pēse re: Ái nyamí te piké siwá iluke kpísi piké sipōpipi risá. ²⁷ Unōsi uyē uu kō kpá re: Mesei ye me, Upíima. Amá mǎpá ne lē, sipōpipi pite pin n le, si ye lelee keteni-i m póroi n hínile sin le. ²⁸ Yeesu uu pēe u pēse re: A tíye mpófatenē ye piye kpa! Uléecaa yé tíyese lē kaa n la ai wai. Kei nní uukpēre uyē uu mese ne mese pēlu.

Yeesu ye pitóikó kulúí pōise

²⁹ Yeesu uu kei yisi uu Kalilee kupiye ritime sī. Uu pēe rikúú rinyine taá uú tone. ³⁰ Kei ke pīsoi kulúí apí ne pipáikōó ne pinyíye ne síkankáláká ne písíméciré ne pitóikó picō picō u kálaapō api uana-i pi laikēe, uu pi pōisente. ³¹ Ke pīsoi api písíméciré n yé pin símisi, síkankáláká sin pélaalē, pipáikōó pin sōne, pinyíye pin nyáni, ai nnōo pi yipu api pēe Isirayeli pikó Uleecaa ríyu n waise.

Yeesu ye pīsoi ákotokú ana (4.000) kpínii
(Mariki 8:1-10)

³² Yeesu uu pēe upipiretiki séi uu pi maa re: Pīsoi mpí icō ye íwe né wele. Siyáa sitaani ye nsí kapi kenékúri we apí kō nkpéni líka má piké li. Ám kō la ké ne nkú pi kuise. Insá lē, li yé ha ncée pi feriyē. ³³ Upipiretiki api pēe u pise re: Yei kari yé kuyúí nkú-i iluke meyá tu pīsoi píima mpí piké ne n le? ³⁴ Yeesu uu pēe pi pise re: Akpónó alé kani má? Api re: Aseēi ne síkpíntomépi nkáripí. ³⁵ Kei kuu pēe pīsoi pēe n cápínelē tinōo he re piké keteni-i tone. ³⁶ Kapi n tōne, uu akpónó aseēi nyē ne íkpíntomé iyē kpísi uu Uléecaa pōnēse uu pēe a kpókōrine uu upipiretiki pa, api pīsoi nnéi hōōne. ³⁷ Mǎpá úye uu le uu lepu. Pipiretiki api akpónó kerí nyee m pōone kóó ai anéere aseēi yipu. ³⁸ Pēpēe pēe n li ye lele pītisi ḡmane ákotokú ana (4.000), apí pinósi ne siwá kemée keē. ³⁹ Yeesu uu pēe lē memáa pi kuise, uyē uu pēe kúninōi loni uú ne Makatani ketē-mē tómpō.

16

Pifarisi ne Pisatusee ye Yeesu pise re uké mewaisaḡa wa
(Mariki 8:11-13; Luki 12:54-56)

¹ Ke Yeesu uu kei n tuipō, Pifarisi ne Pisatusee api ukekúri hapō, pin wéési piké ripine u wa. Api u pise re uké mewaisaḡa menyine wa mee yé n nyíse re Uléecaa-i kuu léeri. ² [Kei kuu pi pēse re: Ituḡe in n lóipō keyóme ken n wōḡne, nō ye maa re keyáa ye neni nyamle. ³ Keyóme ken mmare n sannye lin n hiihiilē, nō ye kō maa re keyáa ye neni caaine. Nō ye fele ani keyóme mewee yenu ani measei kom, amá áni ye lē ke Uléecaa uu ituḡe nnyí-i nókēncōpe n wai aseēi kō!] ⁴ Nfáani ketē nké pīsoi ye caailenle hái, apí la piké Uléecaa

ημανε ritiki. Amá mewaisaηa kapi wéési piké yé. Mewaisaηa mē ke Yonaasi uu n yé menyinecō kapi yé kō yé. Yeesu uu ppe pi yá uu tōmpō.

Pifarisi ne Pisatusee nkpónótō pite
(Mariki 8:14-21)

⁵ Ke Yeesu ne upipiretiki api ritime ricō-mē n sí, upipiretiki api palei piké akpónó kpísi piké ne ripéne. ⁶ Yeesu uu ppe pi maa re: Ani nómenécíre tī n̄sone ne Pifarisi ne Pisatusee nkpónótō pite. ⁷ Api ppe pimecōpecire pipíseine kápáá re: Kári akpónó ne rimpéneme nnya kuu lē cési. ⁸ Yeesu uu lē ceru uu pi pise re: Nó písoi mpí nfatene n̄n piye. Yo nnya kani lē símaane re áni akpónó kpísi? ⁹ Íye nnya káni kóm̄ei hái ne nkpéni-me? Áni akpónó anupū nyē kapi písoi ákotokú anupū n hōne ne anére tōrō nyee m pōne ani kódi léisee? ¹⁰ Áni akpónó nyē kapi písoi ákotokú ana n hōne ne anére tōrō nyee m pōne ani kódi p̄ kō léisee? ¹¹ Íye kai ppe wa ne nkpéni-me áni kahane n kō te ái akpónó kam tee kam̄ p̄e ne maa re: Ani nómenécíre tī ne Pifarisi ne Pisatusee nkpónótō pite?

¹² Kei ke upipiretiki api ppe kō te ái nkpónótō pite kapi ye ne akpónó n̄ wa kuú ppe tee re piké ne pimecire tī. Amá lē ke Pifarisi ne Pisatusee api n cési kuu re piké ne pimecire tī.

Piyee ye yámne re Yeesu ke Uléécaá uu wée
(Mariki 8:27-30; Luki 9:18-21)

¹³ Ke Yeesu uu Filipu ketē-mē Sesaree kuyu-i n lompō, uu upipiretiki pise re: Písoi ye re n̄, Usoi Kepipi n̄e úye? ¹⁴ Api u pese re: Pinyine ye símisi re pōo Yohani Úniwole, picō re pōo Elii, picō pōo kō re Yeremii n̄e antepuye kecōpe use unyine. ¹⁵ Kei kuu ppe pi pise re: Nō ní, nō ne mpí re n̄e úye? ¹⁶ Simōo Piyee uu rinōo u yósu re: Pōo Kirisi ke Uléécaá uu n wée. Pōo Uléécaá, nfáa ute Kepipi. ¹⁷ Kei ke Yeesu uu ppe rinōo rikpá uu re: Pō únarekome le, p̄ Yonaasi uηmáne Simōo! Li we re ái kesoi pipi kee mmú pō símisi, amá Unésáa yee keyómecaa-pō n̄ we lo. ¹⁸ Lē nnya, ké mmú pō símisi re pōo Piyee, liasei re ripare. Tipare tē kecáá kam pinékó cāpinene, nkpō ηmaa ricuruu n̄n yé n̄nape n̄ka pikecáá m má. ¹⁹ Né Uléécaá iyōpi rinōnōo kehánne pō rimúise. Pōn ye linyine ketē nké kecáá n yē, Uléécaá yé kō keyómecaa-pō li yē. Pōn ye kō ketē nké kecáá yo n ηmurei, Uléécaá p̄ né kō keyómecaa-pō li ηmurei. ²⁰ Kei ke Yeesu uu ppe upipiretiki rinōo he re ápi kapē úka símisi re uyē ke Uléécaá uu wée.

Yeesu ye unkpō ne umeyise nsímé riyóo
(Mariki 8:31-9:1; Luki 9:22-27)

²¹ Kaí ne kei n kpísi ke Yeesu uu ppe upipiretiki pisímé kóraane re li pise re uké Yerusalem ha, uké ha meyá Pisui fi piwéese ne ppe ye Uléécaá inyōnse n wa piwéese ne isé picélaa anipe-i íwe li, piké u kpu uké ppe keyáa tánínū tuné nkpō kémee yisi. ²² Piyee uu ppe u kpísi uú ne iyaa leepō uú ne u cési re: Uléécaá úu yé ηmurei, Upíima! Líka ái pō waine! ²³ Kei ke Yeesu uu pansepō uu Piyee maa re: Pōókē mē pele, Setani! Kapē ne né rikō! Pō lalē pōké né pún̄eiente ké loó! Kepómún̄é ye sisoipipi kemún̄é le, ái Uléécaá kekó.

²⁴ Yeesu uu ppe upipiretiki maa re: Úye un n la uké né ritiki, uké umecire pípaí riyá, uu ukunapéékō ya * uu ppe né tíki. ²⁵ Ái líka nnya, úye un n la uké unfaa lō, u n fóm̄nile. Amá úye un n̄ nnya unfaa n fóm, u ye kale uu n yenu. ²⁶ Usoi un nkpéni ketē nté likó nnéi n yē uu ppe nfáa paa, kuláa kúye kuu ppe yé? Né ye kecire ke usoi uu yé fe uu hééle uú ne unfaa yenu? ²⁷ Usoi Kepipi ye ha Keusaa meyoopi kémee sóntile ne pilécaatume, ake ppe mpá úye lē kuu n wa hééle. ²⁸ Asei kam nní nó símisi re: Písoi ppe nté nní n̄ we kémee, pinyine yé n̄ Usoi Kepipi yē kumún̄é kpe-i kam inéyōpi n lenē api kelene kpíni.

* 16:24 10:38

17

Yeesu ipiye ye conse

(Mariki 9:2-13; Luki 9:28-36)

¹ Siyáa sikpuulū memáá, Yeesu uu Piyee ne Yakupu ne uyē uwā Yohani kpísi apí ne riyópe cáca rinyine taá apí ha kei pimécire n we. ² Kei ke uipiye ii piinipee iye-i conse. Ukeyu aké n tēlu yare ituje. Uilū ii wárara yare metéi. ³ Moisi ne Elii api pee kpáfúme, pi ne Yeesu pin yó. ⁴ Kei ke Piyee uu pee Yeesu maa re: Upíima, li nyamle re tóké nté n we. Pón n la, né sicánjipi sitaani nté kari, pód kесе kpísi, Moisi kесе, Elii kесе. ⁵ Un kei lē símisi, kuhope pei-peí kunyine akú weri aku pi hila. Tinód rinyine ari kuhope kpe-i léeri re: Nkó yee Kenépipi lala kee nnéppónare nnéi ní te. Ani kutu ke ricó! ⁶ Ke Yeesu pipiretiki api rinód tē n kó, iwame píima ii pi loni api lolu api ketē kéyu tuhu. ⁷ Yeesu uu péé nyósópó uu ne pi kó uu re: Ani yisi, iwame íi kape nó wa. ⁸ Kapi inípepe rinsíka, Yeesu mecire kapi yé. ⁹ Kapi riyópe n cépilē, Yeesu uu rinód ntí pi he: Ani n séélē, áni kape úka lē kani n yé símisi liké ha ne keyáa kē ke Usoi Kepipi ake yé nkpó kémee n yisi tu.

¹⁰ Upipiretiki api pee u pise re: Yo nnya ke isé picélaa api re Elii yee mefoí sónti liké kelene ketē ketó tu? ¹¹ Uu pi pese re: Li pise aseí kecáa re Elii uké mefoí peeme uké mpa yo ripóhó-i li yekei. ¹² Né ne la ké nó símisi re Elii ye pipeeme masile písoi ápi nkpáni u ceri, amá apí ne u wai yare kapi ní la. Limécó ke Usoi Kepipi ake kó pianipe-i íwe lené. ¹³ Kei ke upipiretiki api pee kó te Yohani Úniwolé nsímé kuu pi símisi.

Yeesu ye kewá kē ke kuníri aku m pekési paise

(Mariki 9:14-29; Luki 9:37-43a)

¹⁴ Ke Yeesu ne upipiretiki api risoiwuí ne rińkó, utisi unyine uu ukekúri nyósópó uu uana-i wúla. ¹⁵ Uu re: Upíima, a kenéwá nké íwe té! Ke rikpínkpí pódólúle ake ye mesére lóirente aké ne míni-i nées nna-i lóipó. ¹⁶ Ne ne pipópiretiki ke leepole ápi fe piké ke paise. ¹⁷ Yeesu uu pee re: Nó nfatenciré ne pikpááree mpuri mmú! Ituje ilé kam nókenéme pitóne kpáne? Ituje ilé kam yé lē ne nó n kahari? Ani ne kewá kē nté né kam. ¹⁸ Yeesu uu kuníri senkee aku kenmánepi ke-i lelu ake meyéne mese kei nni pélu. ¹⁹ Kei ke upipiretiki api pee ukekúri hápó api iyaa u pise re: Yo nnya kári fe tóké kenmánepi kē aníri pese? ²⁰ Yeesu uu pi pese re: Ke nónnéfatené nn n fíilē nnya ye ni. Asei kam nó símisi re nónnéfatené nn pee mpuri yuke-yuke sei nnyine n tulaalē, nó ye pee fe ani riyópe ntí maa re: A nté yisi a ha nté-pó nyere, ari mesei lē wai. Líka ái yé pee n we kani yé piwai m pòone. ²¹ [Piyómeyáhaa ne pinóópahaa ke usoi uu yé ne aníri nnyé mpuri pese.]

Yeesu ye unkpó ne umeyise nsímé kpálē

(Mariki 9:30-32; Luki 9:22-27)

²² Kumúnjé kpe-i kapi Kalilee ketē n kónúlē, Yeesu uu pee pi maa re: Pi yé Usoi Kepipi tí api písoi anipe-i wai ²³ api ke kopu, ake pee keyáa táánū tunjé nkpó kémee yisi. Kuu lē ní ma, upipiretiki apó aa caai hái.

Ulééca keyo ulampoo pihéele kecáa nsímé

²⁴ Ke Yeesu ne upipiretiki api Kaperinawum n tuipó, pepee Ulééca keyo kémee lampoo n yósu api Piyee kekúri sí apí ha u pise re: Nónwéwéese úu ye Ulééca keyo ulampoo héele née? ²⁵ Piyee uu pi pese re: U ye héelele. Kuu keyó-i m peepó, Yeesu uu u pise re: Íye kaa músu Simó? Piyupipi née písáne kai pise re piké ketē nté piyópi lampoo ne ítóhó m pasii? ²⁶ Piyee uu u pese re: Písáne ye pi. Kei ke Yeesu uu pee re: In lee ni, ái pise re piyupipi piké hééle. ²⁷ Amá ári la merówai menyine meké pi ricóh. Lē nnya, a ha kupiye kémee kehímpi ripóhó aa nkpíntomé foí kaa ní tinine leseri aa nnód n haase. Pó kémee siwóó sē kai ró m pise leepó, aa si kpísi aá ne tó ne mpó ulampoo hééle.

18

Wóo Ulééca a iyǎopi kέmεε uwééσε?

(Mariki 9:33-37; Luki 9:46-48)

¹ Likumúrhé kpe-i, Yeesu pipiretiki api ukekúrí hapǎ api u pise re: Wóo *Ulééca a iyǎopi kέmεε uwééσε? ² Kei ke Yeesu uu ppe kewǎ sínsápi kenyine sée uu pikecǎpe ke nyereσε ³ uu re: Asei kam nní nó símisi re nǎnsá mεfine n conse nǎké siwǎ sínsápi mecǎ n we, áni yé Ulééca a iyǎopi kέmεε lompǎ. ⁴ Lě nnya, uyεε umεcire rincépise úú n we yare kewǎ sínsápi nké mecǎ yεε Ulééca a iyǎopi kέmεε uwééσε. ⁵ Úye un nế nnya kewǎ nké kecǎ kusáne n yǎsí, tinécúruu ηmaa kuu lě kusáne yǎsí.

Akópe pikaase kecáá nsímé

(Mariki 9:42-48; Luki 17:1-2)

⁶ Yeesu uu kǎ upipiretiki pimáa kpá re: Amá úye un n tíyεε un siwǎ nsí kenyine keε ne kefa né n tenelě akópe n waise, li kutǎsi we in te pi rináipare mule-mule risáa-i u lesi apí ne mínimaa kέmεε u nyikipǎ. ⁷ Ke ketě nké pikó api pipikó akópe n waise nnya, íwe kapi topori. Likei lě ái piwée yáne. Amá úye un lě n wa, íwe ke liute u topori. ⁸ In te kupónipe née kupóna kpeε ye akópe pǎ waise, a ku riké aa ketaa-pǎ fómni. Li kutǎsi we pǎké únipe née únakerikó áá ne nfáa yenu ne kaa yé ána née anípe até m má áá ne nna teneciré kέmεε loni. ⁹ In te mepónipeε mee ye akópe pǎ waise, a me lese aa ketaa-pǎ fómni. Li kutǎsi we pǎké menípeε mese m má áá ne nfáa yenu ne kaa yé inípeε ité m má áá ne íwe píima kέmεε loni nna teneciré kelǎ-pǎ.

Isáη iyεε m pǎ api i heei kenyárū

(Luki 15:3-7)

¹⁰ Yeesu uu kǎ pimáa pi kpá re: Ani nómenécíre tí ne siwǎ nsí kecǎpe kenyine pilómiise. Asei ye nye re *pipileecaatumε ye mesére Unésáa yεε keyómεca a-pǎ n we leεkeεpǎle. [¹¹ Li we re pisei ppe m pǎlaalě piwélaa ke Usoi Kepipi aké ka keké piayu lǎ.]

¹² Íye kani yế? Usoi un isáη píle m má, ikemεε ise in m pǎ, úu ye ise íi we píle nnyí riyópe kecáá tíye úú ha ise nnyí yεε nní m pǎ wéésii? ¹³ Un n fe un i n heei, ase i kam nó símisi re ise iyě piheei yεε urikiη niηukusele ai tǎsu ise íi we píle nnyí yεε íi nní m pǎ. ¹⁴ Lě nnya, Núnésáa yεε keyómεca a-pǎ n we úu la re pepeε nní ne kefa u n tenelě, úka úu kǎ ppe pi waiselě kecǎpe unyine uké pǎ.

Ucǎ akópe pisárei

¹⁵ Yeesu uu kǎ pimáa pi kpá re: Upǎcǎ un ne pǎ m púnne, a mepǎcíre u leεpǎ aa u nyíse lě kuú ne pǎ m púnne. Un n ηmurei, upǎcǎ kaa lě ncée sǎne-i pesεme. ¹⁶ Amá unsá ne kutu pǎ rincǎ, aa usoi use née pité kpási áá ne u leεpǎ liké wa re pisei pité née pitaani ye itansei nó li aní ne nónnésímé nyǎnse. ¹⁷ Amá un pě kutu píccǎ n yé, aa Ulééca a icápine pikó símisi. Un kǎ Ulééca a icápine pikó kutu píccǎ n yé, a u kpási re usoi yεε úu Ulééca a n nyu née *ulampooyǎó lo.

¹⁸ Asei kam nní nó símisi re nǎn ye linyine ketě nké kecáá n yé, Ulééca a yé kǎ keyómεca a-pǎ li yé. Nǎn ye kǎ ketě nké kecáá yo n ηmurei, Ulééca a pǎ né kǎ keyómεca a-pǎ li ηmurei. ¹⁹ Asei kam kǎ nní nó símisi re pisei pité pin nókenécǎpe n kómεine ketě nté apí ne mǎpá yo kapi n la pise, Unésáa yεε keyómεca a-pǎ n we yé likei lě pi pa. ²⁰ Li we re pisei pité née pitaani pin tinényíri yei n sée pin ne n tǎ, ne pikecǎpe wele.

Ukeikó yεε ucǎ akópe pisárei n yé kenyárū

²¹ Kei ke Piyεε uu Yeesu keyúrí rinyǎsǎpǎ uu re: Upíima! Unécǎ un ne né m púnneεte, melé kam yé fe am u sárei? Mεσεεi kesē, née íye? Yeesu uu u ppeε re: ²² Ám pǎ ma re mεσεεi ηmane, amá mεσεεi mεσεεi mepehě kuwóó ne afεεré. ²³ Lě nnya ke *Ulééca a iyǎopi íi we yare nsímé mmú: Uyǎopi unyine yεε keyáa upikeikó pise re piké awómε kapi ne u m má héélente. ²⁴ Kuu yé pikéε n kóraane, apí ne uukeikó unyine hapǎ yεε riwómε píima ne u m má. ²⁵ Ke ukeikó uyě úu nní pihéεle n fene, uukeisaa uu rinǎó he re piké u

ne unósi ne siwá ne ulikó nnéi yáá piké ne riwóme hééle. ²⁶ Ukeikó uyē uu keteni-i anui kecáá wúla uu ukeisaa keyu-i kpará uu re: A ísuúlu li kelene Upíima, né linnéi pó hééle. ²⁷ Ukeisaa uu íwe u téni uu u yá uu tómpo, uu kó riwóme tē u he. ²⁸ Ke ukeikó uyē uu kei n léepo, uú ne uukeicō unyine sáne ye riwóme u n lukaalē yare siwóó nkáripí kumúnjé. Uu uwómeluke uyē kemuū yéu uu re: A lē kaa né n li né hééle. ²⁹ Ukeicō uyē uu anui u fine uu u kpurukēe re: A ísuúlu li kelene, né pó hééle. ³⁰ Amá uu yúlu, ticuruu uu tíye api kukpaniilee u tani re uké kei n we uú ne uriwome hééle. ³¹ Ke pikéikó picō api n yē lelee n wai, mpócaai nn pi loni api yisi apí ha lē nnéi lee n wa piukeisaa keeni. ³² Ukeisaa uu pee tum api ukeikó uyē u séipō uu u maa re: Pó ukeikó kpááree nkó! Tipówóme nnéi karí pee pó he re pō rikécáá ísuúlu né we nnya. ³³ Páa ye pee upókeicō nkó íwe té yare ke née íwe pó n té mecō? ³⁴ Uukeisaa uu kuwóí ne tíye api kukpaniilee u tani re uké íwe rilélé uú ne uriwome nnéi hééle.

³⁵ Yeesu uu kó kpá re: Nókencōpe úye unsá ye uucō ne kēfa kēse n sárei, limēcō ke Unésáa ye keyómecaa-pō n we uu u waine.

19

Utisi ne unósi pitúunne kecáá icélaa

(Mariki 10:1-12)

¹ Ke Yeesu uu lē pisímé m masí, uu Kalilee keteni-i yisi uu Yutee ketē kee Yuritee nkoí kuwéé-mē n we sī. ² Písoi kulúí api kei u tikipō uu pitóikó pōisente. ³ Pifarisi pinyine apí ne u kó re piké ripine u wa nnya. Api u pise re: Ncēe ye we re utisi yé fe uu rúpá yo mpuri nnya unósi yuluu? ⁴ Yeesu uu pi pese re: Áni Ulééca Nsímé ritelé kémeē nsímé mmú kapi n wóí keenleí? Pi wóí re: Kékoraane, utisi ne unósi ke Ulééca uu wa ⁵ uu re: Lē nnya ke utisi uu usáa ne úni yisine u ne unósi apí ha péne api panse ipiñe ise. ⁶ Lē nnya, ápi nkpéni pité, amá piipiñe ye ise le. Lē nnya usoi úu kape lē ke Ulééca uu rimpéne kóólēne. ⁷ Kei ke Pifarisi api pee u pise re: Yo nnya ke Moisi uu péé maa re utisi yé fe uu pitúunne ritelé unósi wolu uu pee u yulu. ⁸ Yeesu uu pi pese re: Nóanékíh ntake nnya ke Moisi uu ncēe nó he re ani ye fe ani nópínénósi lakase. Ái pee kékoraane-me lē we. ⁹ Asei kam nní nó símisi: Úye un unósi n lakase, linsá iwásánkaí nnya, kuu péé ha unósi féé kpísi, iwásánkaí kuu lē wa. ¹⁰ Kei ke upipiretiki api pee u maa re: In lē kai pise re utisi uké ne unósi n we, li kutōsi we re usoi úu kape unósi kpísi. ¹¹ Yeesu uu pi pese re: Ái písoi nnéi pee yé nsímé mmú ñmurei. Pē ke Ulééca uu n tíyese re piké ñmurei mecire pee yé ñmurei. ¹² Li we re písoi ye wele pee ápi ye pinósi n kpísi re ápi yé fe nnya. Lē kapí ne picō mari. Písoicō mewai mee lē picō pansese. Picō pōw Ulééca iyōpi nnya pinósikpiké yá. Úye un n la uké icélaa nnyí kó uu kóm.

Yeesu ye siwá tinóo sone ritikise

(Mariki 10:13-16; Luki 18:15-17)

¹³ Lē memáá písoi pinyine apí ne siwá sínsápi sinyine Yeesu hapō re uké anípe sikecáá rilaa uké kó sikecáá keyóme yáási. Amá upipiretiki apí ne pi cesi. ¹⁴ Kei kuu pee pi maa re: Ani siwá tiyá síké kenémēe kam. Áni kape ncēe si tápisi. Likumúnjé re mpí pee simēcō n we pee yé Ulééca iyōpi kémeē lō. ¹⁵ Kei kuu anípe sikecáá rilaa uu pee limemáá kei yisi uu tómpo.

Uñmáne māmá unyine kecáá nsímé

(Mariki 10:17-31; Luki 18:18-30)

¹⁶ Keyáa ke uñmáne unyine uú ne Yeesu rikō uu u pise re: Sáa, lisone líye kai pise re ké wa ké ne nfáa teneciré n yé? ¹⁷ Uu u pese re: Yo nnya kaa lisone kecáá nkó né písei? Use kóló ye Usone. Uye Ulééca. Pōn n la póké nfáa teneciré yé, isé kuu m pásii kaa yé n tikilē. ¹⁸ Uu re: Iyee íye? Yeesu uu re: Iyee re: Kape usoi kpu, kape iwásá wa, kape nnóome itansei nyere, kape yáai. ¹⁹ A ye upósáa ne upóni ríyu waise, aa kó upócō n la yare kaa ripócúruu n la. ²⁰ Uñmáne uyē uu u pese re: Ne lē nnéi wale. Yo icō kai pise re

ké wa? ²¹ Yeesu uu pɛe u maa re: Pɔn n la pɔké wa liké n nyarín ne kɛtɔ-pɔ, a n ηme a lɛ kaa m má yáá, aa siwóó sɛ píwekɔ́ó hɔ́one, pɔ́ pɛe memá yɛ́ keyómecaa-pɔ. Pɔn lɛ piwai m masí, aa pɛ́e weri aa né tíki. ²² Ke uηmánɛ uyɛ́ uu lɛ́ n kɔ́, uu ne mpɔ́ɔcaai tɔ́mpɔ, ke ukunipe aku nní m mulú nnya.

²³ Kei ke Yeesu uu pɛe upipiretiki maa re: Asei kam nní nó símisi re Uléécáa iyɔ́ɔpi kémɛe pilone ye ne umámá páápúle. ²⁴ Ké kɔ́ nó rikpá re: Kuyooyoo kun n la kuké kehímpi kupole-i lomɔ́, li yé kutɔsi m purú ne ke umámá uu yé n la uké Uléécáa iyɔ́ɔpi kémɛe n lomɔ́. ²⁵ Ke upipiretiki pɛ́ api lɛ́ n kɔ́, ai pi muuni sím api pɛe re: In lɛ́, wóo yé pɛe fe uu pýulale yenu? ²⁶ Yeesu uu pi nyáni nɛ́one uu pɛe re: Lɛ́le ai sisoipipi kémɛe kuwai n we ye Uléécáa kémɛe kuwai wele. ²⁷ Kei ke Piyee uu pɛe rinóɔ yɔ́sí uu re: A ripaí kari lirókó nnéi n tíye tɔn pɔ́ tíkílɛ́. Yo kari likemɛe yénunɛ́? ²⁸ Yeesu uu pi pɛe re: Asei kam nní nó símisi re kumúhɛ́ kpe-i ke nɛ́ Usoi Kepipi am n sɔ́nti ké méyukɔ́ ketɛ́ fale ke Uléécáa uu n conse kémɛe rinéyɔ́ɔpitú kecáá n tone, nó kefi ne pité mpí nó nní né rintíki, nó ne kɔ́ atú kefi ne até kecáá túntine aní ne Isirayeli ipuri kefi ne ité iyɛ́ písoi ketahai túhaane. ²⁹ Pɛpɛe nɛ́ nnya síyɔ́ nɛ́e pimáa ne piwá nɛ́e piyéi nɛ́e písáa nɛ́e píni nɛ́e pinósi ne sipipi nɛ́e sicare n tíye, yé lɛ́ kapi n tíyente yɛ́ mepehɛ́ píle, api kɔ́ nfáa teneciré yénu ai likecáá kpá. ³⁰ Pifoí meyá yé pitóɔɔ panse, pitóɔɔ meyá api pifoí.

20

Pikeikó pɛe itunɛ́ ikó ikó kekɛi kémɛe n hápɔ kenyárū

¹ Yeesu uu kɔ́ kpá re: Lɛ́ nnya, Uléécáa iyɔ́ɔpi ye kɔ́ we yare nsímé mmú: Ukeisaa unyine yeɛ kemaresine leepɔ́ re uké pikeikó wéési piké ualéé kapi ye n sée re fiinyi kecare kémɛe u keisi. ² U ne pɛ́ api kómɛine re uké pi hééle nnéi mmɛ́ kapi ye keyáa kese ukeikó n hééle. Kei kuu pɛe kecare-i pi tónsepɔ́. ³ Kai m pi yare itunɛ́ mese áme we kefi kumúhɛ́, uu kɔ́ leepɔ́ uu pikeikó picɔ́ yenu, pɛ́ pin kéyaála-i méwoo nyenu. ⁴ Uu pi maa re: Nɔ́kɛ́ ha kɔ́ kenécare-i keisi ké nnéi mmɛ́ kai m pise nó hééle. ⁵ Api yisi api sí. Uu kɔ́ itunɛ́ kecíre kumúhɛ́ ne nnyóó metaani kumúhɛ́ piléepɔ́ kpá, uu kɔ́ pikeikó picɔ́ kpísi. ⁶ Kai nnyóó menupū m pi, uu kɔ́ piléepɔ́ kpá uu pinyine yenu pin kei nyenu, uu pi maa re: Yo nnya kani nté méwoo nyenu itunɛ́ ne imelólé? ⁷ Api u pɛe re: Lɛ́le re úka úu pikɛi ró kpísi. Uu pi maa re: Nɔ́kɛ́ kɔ́ n ηme ani ha kenécare-i keisi.

⁸ Kai nnyóó n wa, ucarete uyɛ́ uu uyɛe ulikó kecáá m paílɛ́ maa re: A pikeikó pɛ́ sée aa pɛpɛe metóɔɔ n ka ne pihééle koraane aá ne pifoí kɛtɔ́ páálá. ⁹ Pɛpɛe nnyóó menupū kumúhɛ́ pikɛi n kóraane apí weri, mpá úye uu nnéi mmɛ́ kapi ye keyáa kese ukeikó n hééle yósu. ¹⁰ Ke pikeikó foí pɛ́ api n ka, apí m músu re pihéé yé picɔ́ ikó rifaau. Amá mpá úye uu nnéi nse mmɛ́ kapi ye keyáa kese ukeikó n hééle yósu. ¹¹ Api kewóóyɔ́ ke-i iηmúlaa ne ukeisaa uyɛ́ iwóhó loni. ¹² Api re: Mpí pɛe nní pikɛi metóɔɔ mmé n ka ye wale itunɛ́ mekóónú mese. Aa pɛe tó ne pɛ́ nnéi nse hééle, in kɔ́ ne tó meyá ntuɛ́ ne mpɔ́one kɔ́. ¹³ Ukeisaa uyɛ́ uu piuse rinóɔ yósu re: Ám inípee pɔ́ li, unésáne! Ái rɔ́ kómɛinele re nnéi mmɛ́ kapi ye keyáa kese ukeikó n hééle kaa yé yɔ́sí? ¹⁴ A lipókó kpísi aa tɔ́mpɔ! Ne lalɛ́ ké nó ne uyɛe pikɛi metóɔɔ mmé n ka nnéi nse hééle. ¹⁵ Yare ám ncée má ké linékó ne menéla wa, nɛ́e íye? Nɛ́e pɔ́ inípee wɔ́hne re ne kefa láárú nnya? ¹⁶ Kei ke Yeesu uu rikpá re limecɔ́ ke pitóɔɔ api yé panse pifoí, pifoí api pitóɔɔ.

Yeesu ye metáánū unkɔ́ ne umeyise nsímé símisi

(Mariki 10:32-34; Luki 18:31-34)

¹⁷ Yeesu ne upipiretiki api keyáa kenyine Yerusalem n tósu, uu upipiretiki kefi ne pité pɛ́ iyaa séi uu pi maa re: ¹⁸ Nɔ́ nyánii, Yerusalem kari nní símpɔ́ piké ha kei Usoi Kepipi tí piké pɛpɛe ye Uléécáa inyóonɛ́ n wa piwéése ne isé picélaa anipe-i wa, pɛ́ piké ne u túhaane api yekei re piké u kpu. ¹⁹ Pi yé pɛpɛe ápi Uléécáa m pakarelɛ́ anipe-i u wa, api méwoo u nyáni api iséi u fopii api kunapéékɔ́ kecáá u kari, uu pɛe keyáa táánū tuné nkɔ́ kémɛe yisi.

Lē ke Yakupu ne Yohani uni uu Yeesu m pise
(Mariki 10:35-45)

²⁰ Kei ke unōsi uu upiηmáne keté, Yakupu ne Yohani kpísi uú ne Yeesu læpə, uu ukeyu-i wúla uú ne u tēni. ²¹ Yeesu uu pɛɛ u pise re: Yo kaá la ké pó wa? Uu rinóo u yósu re: Ne la re a ηmurei re pó tíyese pinéηmáne mpí keté apí masí ipóyóopi kέmee tone, ucə kupólukε-luke, ucə kupómíi-mē. ²² Yeesu uu pɛɛ pi pɛɛ re: Áni nyu lē kani kei nní n welu. Nó fe ani ntóosi keporipi kam n nírunε níruu? Api re: Eεε, tó fe. ²³ Yeesu uu pi maa re: Nó masei ntóosi keporipi menéco n ntí. Amá in kunélukε-luke née kunémíi metone nkó mmú, ái née yé tíyese líké ne lē. Pē nnya ke Unésáa uu sitóne sē n nyóonselē kuu si pane.

²⁴ Ke upipiretiki kefi tərəə mpí póo lē n kó, piripəə arí ne pimárecə pité mpí caai. ²⁵ Yeesu uu pinnéi séi uu pi maa re: Nə nyule re pē kapi n kpíilē te ayu piwéese ye pinnaje ne a wéékuselenle, písoi kecire pin pinnaje a nyíselē. ²⁶ Amá ái limecə kai nó kέmee we. Úye un n la uké nókenécəpe uwéese, uké panse nóunékεikó. ²⁷ Úye un kə nókenécəpe ikpéē n la, liute uké nóunélási. ²⁸ Limecə ke Usoi Kepipi áke ka re piké ke n keisi. Amá ke kale re keké picə keisi keké kə kenfaa kpísi keké piakópe nnya he líké ne písoi meyā ayu lo.

Yeesu ye pinyíye pité paise
(Mariki 10:46-52; Luki 18:35-43)

²⁹ Lē memáa, Yeesu ne upipiretiki api Yeriko kuyu tulu. Kapi kei n yisi pin tósu, tisoiwuí píima rinyine ari un n tikilē. ³⁰ Kei ke pinyíye pité pinyine pɛɛ ricéetime n tú api kó te Yeesu yee tósu. Api pɛɛ sicááila kápáa re: Upíima, Tafiti Kepipi, a irówe ripaí! ³¹ Písoi pɛɛ n cápinelē api pi cési re piké riséé, amá api pɛɛ meyā n cáai ηmaa ne ηnaje re: Upíima, Tafiti Kepipi, a irówe ripaí! ³² Yeesu uu pɛɛ nyere, uu pi séi uu pi pise re: Yo kaní la ké nó wa? ³³ Api u pɛɛ re: Upíima, tə la re a wa irónípee iké wúkule. ³⁴ Yeesu uu piíwe paí uu piinípee ca, mese ne mese, inípee ii wúkule, piketé api pɛɛ u tiki.

21

Yeesu ye Yerusalem kuyu loni
(Mariki 11:1-11; Luki 19:28-40; Yohani 12:12-19)

¹ Ke Yeesu ne upisencə api Yerusalem n nyahaiə, api Olifiyee rikúú metene Petifasee kuyu-i lomə. Yeesu uu upipiretiki pité tum ² uu pi maa re: Ani kuyu nkú kɛɛ nní nókenéyu-pə hí we kέmee hapə. Nó mese ne mese keminaayaha kenyine læpə, ke ne kekepi sin toraalē. Ani si fénne aní ne né si weri. ³ Úye un hí-ye nó m pise, ani u pɛɛ re: Upíima ye si lalε. Liute yé kei nní nó riyá ani tómpə.

⁴ Lē ke antepu uú pɛɛ m ma líké ne n wa nnya kai lē wa. U pɛé maa re:

⁵ Ani Siyəə kuyu pikó maa re:

Ani ripaí, nóunéyóopi yee nní nókenémee weme.
Usoi niηε-niηε lo,
keminaa kepi kecáa kuu túnti.

⁶ Upipiretiki api yisi api tómpə, apí ha wai yare kuu pi n forii. ⁷ Apí ne keminaa ne kekepi weri api pimelape sikecáa láai api mekecáa u tonse. ⁸ Písoi kulúu api pisitukanka lese api ncée-i tánente, picə api apéi hépiri api tánente re piké ne ríyu u waise. ⁹ Písoi pɛɛ ukeyu n sone ne pɛɛ ukeyu n tíkíilē api pɛé n cáai re: Tafiti Kepipi, ani uyee n sónti ne Upíima rinyiri ritaáse! Osanna, ani urinyiri keyómecaa-pə ritaáse! ¹⁰ Ke Yeesu uu Yerusalem kuyu-i n lomə, ai písoi nnéi lémesi api pɛé m píseine re: Usoi úye kecire ye nkó? ¹¹ Písoi pɛɛ u n tíkíilē api re: Uyee antepu Yeesu, Kalilee ketē-pə Nasareti ukó lo.

Yeesu ye Uléecaa keyə-i pikpéense lakase
(Mariki 11:15-19; Luki 19:45-48; Yohani 2:13-22)

¹² Yeesu uu Uléecaa keyə kέmee lomə uu pɛɛ kei n yálisi ne pɛɛ n léeri nnéi lákase. Uu pɛɛ siwóo n cəhəne ataapili ne pilóəlayái situmpi láuli. ¹³ Uu pɛɛ pi maa

re: Li wɔlaalɛ te: Pi yé Kenéyɔ sée re keyómeyáhaayɔ. Amá nɔ́ ne ke ripólósele piyaaluke kuhore. ¹⁴ Ke Yeesu uu kei lɛ́ n̄ we, pinyíye ne síkankáláká así hapɔ así ne Ulééca keyɔ kémee u kɔ uu si pɔisente. ¹⁵ Amá ke pepere ye Ulééca inyóonse n wa ne isé picélaa api mewai píima ke Yeesu uu n wapisi n yé ne siwá see Ulééca keyɔ kémee n cáái re: Osanna, Tafiti Kepipi, ai pi tóosi. ¹⁶ Kei kapi pɛe u pise re: Pɔ kómɛi lɛ́ kapi nní n cááii? Yeesu uu re: Ee. Uu pɛe pi pise re: Lɛ́ nnya, áni kahane Ulééca ritelé kémee nsímé mmú n keɛ te: Pɔ tíyese aí ne siwá sínsápi ne siwá fenfɛ́i pɛne asi pɔ́ m pakarente? ¹⁷ Yeesu uu pɛe limemáa kei pi yá uu kuyu lelu uú ha Petanii-pɔ fine.

Yeesu ye kúfikiyee anóo wa
(Mariki 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Kai n weesi, Yeesu uu yisi un Yerusalem tósu, nkú nn u wai. ¹⁹ Uu kúfikiyee ricéetime yenupɔ, uu sɔnepɔ uú ne ku kɔ, amá mɛpɛi ŋmane kuu leepɔ. Uu pɛe kulée kpɛ maa re: Páa nkpɛni kɔ píikai márune! Kei nní, kúfikiyee kpɛ aku kóosi. ²⁰ Ke upipiretiki api lɛ́ n yé, ai nnóo pi yipu api pɛe re: Íye ke kúfikiyee nkú aku nní mɛse ne mɛse kólaapɔ? ²¹ Yeesu uu pɛe pi maa re: Ké aseí kecáa nó símisi re nɔn Ulééca ne kefa n tenelɛ́ nɔnsá kɔ n tíru, nó fe ani lɛ́ kam nní kulée nkú n wa mɛcɔ wai. Ái kɔ lɛ́ ŋmane, ticuruu, nó fe ani riyópe ntí maa re: A kei yisi a ha mínimaa-i ripɔlɔ, ai kɔ mɛsei lɛ́ wai. ²² Nɔn Ulééca ne kefa n tenelɛ́, nó ye lɛ́ nnéi kani ye keyómeyáhaa-i m pise yé.

Yei ke Yeesu nnaŋe nn léeri?
(Mariki 11:27-33; Luki 20:1-8)

²³ Lɛ́ memáa, Yeesu uu pɛe Ulééca keyɔ-i lomɔ un we un písoi céési, pepere ye Ulééca inyóonse n wa piwéese ne kuyu piwéese apí hapɔ apí ne u kɔ api u pise re: Nnaŋe n̄-ye kaá ne nní wai? Úye yee nnaŋe pɔ́ he pɔké ne nní n wai? ²⁴ Yeesu uu pɛe pi pɛse re: Ne la ké nse nó pise. Nɔn tinóo né m pɛse, né pɛe nó símisi nnaŋe mmɛ kaŋ ne lɛ́ n wai. ²⁵ Ne la ké nó pise re wóo Yohani tumme re uké písoi míni wole? Ulééca n̄ee písoi pɛe u tumme? Api pɛe símaane re: Tɔn nkpɛni m maa re Ulééca yee u tumme, u yé ró pise re: Kai pɛe íye wa káni ne Yohani nsímé ŋmurei? ²⁶ Tɔn kɔ m maa re písoi pɛe u tumme, aí yé wa. Tɔ pɛe risoiwú wurule. Li we re písoi nnéi ye Yohani nyánile re antepu lo. ²⁷ Api pɛe mɛse Yeesu rinóo pɛse re: Ári nyu. Uyɛ uu kɔ pi pɛse re: N̄é ám kɔ nó símisine nnaŋe mmɛ kaŋ ne lɛ́ n wai.

Utisi unyine piŋmáne pité kenyárũ

²⁸ Yeesu uu kɔ pipise pi kpá re: N̄-ye kani kenyárũ nké-i yé? Pi re utisi unyine yee pɛe piŋmáne pité má, uu keyáa ŋmáne wéese maa re: Unéŋmáne, a neni waasi a ha anéléé nyɛ kapi ye n sée re fiinyi kecare kémee keisi. ²⁹ ŋmáne uu u pɛse re: Ám sí! Kai rinkpáse, uu kemúŋjé conse, uu yisi uu waasi. ³⁰ Utisi uyɛ uu kɔ ŋmáne tɔrɔo limɛcɔ male. Uyɛ uu re: Ee, ne kɔ, Sáa. Amá úu pɛe nkpáni waasi. ³¹ Yeesu uu pɛe pi pise re: Nɔ músu re wóo piketé kecɔpe usáa mela wa? Api re ufoí lo. Yeesu uu pɛe pi maa re: Asei kam nní nó símisi re pilampooyɔ́ ne piwásánkaí yé ne kekpéé nó wa api Ulééca iyɔopi kémee lomɔ. ³² Li we re Yohani Úniwole ye nókenémee kale uu aseí ncee nó nyíse, áni ne kutu u ricɔ. Amá pilampooyɔ́ ne piwásánkaí api unsímé ŋmurei. Ani kɔ lɛ́ nnéi yénu, amá áni mɛfine conse nɔké unsímé ŋmurei.

Pikeikó pɛe rikpákára m má kenyárũ
(Mariki 12:1-12; Luki 20:9-19)

³³ Yeesu uu pimáa pi kpá re: Ani kɔ kenyárũ kecɔ kutu ricɔ: Ucarete unyine yee we, uu alée nyɛ kapi ye n sée re fiinyi kecare tamesi, uu mmele wai uú ne ke kóónú. Uu kɔ kecare ke-i kuhóre túni uu kétacerii mɔm kei kapi yé píta n cérii. Uu kɔ limemáa keméré cáca kenyine mɔm uu pɛe pikeikó wéési re piké kecare kɛ kecáa u m paílɛ́ uké ncee ha uké kam. ³⁴ Kai aléepipi nyɛ kutúũ n tu, uu upilasi yukuse re piké ha upikeikó pɛ-i ualéepipi u yóome. ³⁵ Pikeikó pɛ́ api pilási mpí cópii. Api use kaii api ucɔ kopu, api utáánũ apare

tapisi uu kpi. ³⁶ Ucarete uu kə pilási picə piyukuse kpá, pē pin kulúí we ne pifoí. Pikeikó pē api kə pē wai yare lē kapi pilási foí n wa mecə. ³⁷ Uu picérei pəəne uu uuŋmáne yukuse uu pikemeə tum, un músu re: Ḿpá liké íye wa, pi yé unéŋmáne wuri. ³⁸ Amá ke pikeikó api uuŋmáne uyē n yé, api piməcəpəcire n tee re: Nkó yee masí usáa memá nnéí te. Ani kam təké u kpu təké pəe umemá n te. ³⁹ Kuu n tuipə, api u tini api kecare ilúké u sá api u kopu. ⁴⁰ Ke Yeesu uu pinyárū ḿ masí, uu pi pise re: Ucarete uyē un ha n ka, yo kuu yé pikeikó pē wa? ⁴¹ Api rinóə u yósu re: U pikeikó kpákára pē mekópe kónine. Pilicə áí yé nkpáni íwe u wa. Uu pēé ha pikeikó féé forii re piké kecare kecáá u m paílē, apipi an m pi, api ye u túúni. ⁴² Kei ke Yeesu uu pi pise re: Áni nsímé mmú píkai Uléecaa Nsímé ritelé kémee kéénlē te:

Tipare ke pimómee api n fóm tee panse ricíre-cire tee kenui-i n wee?

Upíima yee lē wa. Mewaisarja kuu ró n yéneise ye mē!

⁴³ Yeesu uu kə pimáa pi kpá re: Lē nnya, nó mpí, nó nní Uléecaa iyəəpi kémee n we, pi yé ikemeə nó lese api mpuri féé mee Uléecaa mela n wai tonsə. ⁴⁴ [Lin úye n fóm un tipare tē tinkpəu, u yé selesi. Lin úye n fóm tin ukecáá n loó, ti yé u nā]. ⁴⁵ Ke pəpəe ye Uléecaa inyóənsə n wa piwéése ne Pifarisi api Yeesu sinyárū sē n kó, api céru re pē kuú ne máne. ⁴⁶ Api pəe icée n wéési piké ne u tí, pin kə pəe risoiwuí wuru re pisei ye u nyáni re u antepu le nnya.

22

Pinósikpiké anyá iluke kenyárū

(Luki 14:15-24)

¹ Yeesu uu kə kenyárū kecə pi kpá re: ² Uléecaa iyəəpi ye kə we yare nsímé mmú: Uyóəpi unyine yee keyáa uuŋmáne yee unósi n kpísi anyá píima wai. ³ Uu upikeikó tum te piké ha pisei séleime piké anyá iluke li. Amá pisei api isáneséi iyē yulu api anyá wénte. ⁴ Uu kə pikeikó picə pitume kpá uu pi maa re: Ani pisáne sée ani pi símisi re: Anyá iluke ye pipele masile. Anénáala ne inéseə kpəkóə kam kó. Ḿpá yo ye kéyu wale. Ani kam ani pinósikpiké anyá iluke li. ⁵ Ápi nkpáni isáneséi iyē kutu ricə. Ḿpá úye uu ulikó-mē tómpə. Picə api sicare waikəe, picə api ayáa tóŋaapə ⁶ pitórwə póə pikeikó pē cópii api isei pi waise api pəe pi kóni. ⁷ Ai uyóəpi kuwóí wai, uu upisóəca tum apí ha pisei pē kóni api pikuyu nna ŋmaasi. ⁸ Uu pəe upikeikó picə maa re: Anyá iluke ye pipele masile, amá pisáne ápi pəe ikuluke tulaalē. ⁹ Lē nnya, ani sicéepene-i léepə, nən píye n yé, ani kusáne pi séiri. ¹⁰ Upikeikó pē api yisi api icée tooí api pisei nnéí kapi n yé sélei, pisəne ne pikópe, pisáne api pəe kenyáyo yipu. ¹¹ Kei ke uyóəpi uu pəe lompə re uké pisáne pē yáasi, uu usoi unyine yenu yee úu inyánlū n tanaalē. ¹² Uu u pise re: Unésáne, íye kaa wa aá ne nté lontí áa kə inyánlū tanaalē? Ai utisi muuni uú n séélē. ¹³ Uyóəpi uu pəe pikeikó maa re: Ani ána ne anípe u paasi ani ketahai kuŋmaha-i u sápw. Kei kuu yé n téní un iní takai. ¹⁴ Yeesu uu pəe re: Li we re pisei kulúí kapi sée, amá pē kapi pikecəpe n wéé ápi pəe kulúí we.

Lampoo kapi ye Rəm uyəəpi píima n héele

(Mariki 12:13-17; Luki 20:20-26)

¹⁵ Kei ke Pifarisi api pəe símaane re íye kapi yé ne Yeesu ripine wa piké ne unnəəsimé cire u n tí. ¹⁶ Api pipiretiki pinyine ne Erooti pipiretiki pinyine lese api tum te piké ha Yeesu maa re: Upíima, tə nyule re aseí ŋmane kaa ye símisi. Pə ye kə Uléecaa ncee pisei céesile ne aseí. Ḿpá usoi uké íye nsá ŋnaŋe m má, áa ye uinipee n wuru pəə ne símisi. ¹⁷ Tə la re a kepómúŋé ró símisi təké yé te ncée ye we re təké ye Rəm uyəəpi lampoo hééle néé ári kape ye héele? ¹⁸ Amá Yeesu pó ne piməsəhə kópe kapi n wai pinyuwe máálenle. Uu pəe pi maa re: Nó kecáá kecáá mewai pikó mpí, yo nnya kani né peikee? ¹⁹ Ani ne siwóə sē kani ye ne lampoo n héele kam nké! Api mewóəpipi mese ne u hapə. ²⁰ Uu pəe

pi pise re: Úye riyu ne úye rinyiri tee nní mekecáá we? ²¹ Api u pese re: Sesaa lo. Kei ke Yeesu uu kɔ pi maa re: In lɛ, ani Sesaa likó Sesaa pa, ani Uléecaa likó Uléecaa pa. ²² Kuu lɛ tinóo tɛ pi m pese, ai nnóo pi yipu api pɛe u yá api tómpɔ.

Pisatusee ne nkɔ kémeɛ meyiɛe nsímé

(Mariki 12:18-27; Luki 20:27-40)

²³ Keyáa kɛ cire ke Pisatusee api Yeesu kémeɛ ha. Pisatusee pɛe tee re pikɔkɔ ápi ye nkɔ-i yisi. Api sí apí ha Yeesu lɛpɔ, api u pise re: Sáa, Moisi ye maa re: ²⁴ Unósikó úye un n kpu uná kewá m má, li pise re uuwá yee yé unósi uyɛ kukúmannɔsi kpísi uu umáa mpuri wai. ²⁵ Too! Amá piɔmáne pinyine pɛe pɛe kerócɔpe nté we. Pi pimárecɔ piseɛi lɛ. Umáa uu unósi kpísi, uu kpi úu kewá yɛ. Uwá uu pɛe umáa ukúmannɔsi kpísi. ²⁶ Uyɛ uu kɔ limɛcɔ kpi, uu ukúmannɔsi uyɛ ne utáánũ yá. Ai lɛ n wai hái ne usééi-sééi kémeɛ-pɔ. ²⁷ Pɛ memáá, unósi uyɛ pɔo kɔ kpi. ²⁸ Tɔ la tóké nkɔpɛni pɔ pise re ke pimárecɔ piseɛi pɛ api nní pinnéi unósi uyɛ n kpísi, pi uye unási ye ha lo, keyáa kɛ ke pikɔkɔ apí ha nkɔ kémeɛ n yisine? ²⁹ Kei ke Yeesu uu pɛe pi pese re: Lɛ nnya kani nómenécíre kiraasente. Áni Nléecaasimé asei kómɛi, áni kɔ Uléecaa nnaɔe nyu. ³⁰ Kumúɔé kɔe-i ke pikɔkɔ apí ha n yisine, pitisi ápi pinósi kpíkɛsine, pinósi páa kɔ pila sóonkeene. Amá pimɛfine yé ha n we yare piléecaatume keyómɛca-pɔ. ³¹ Áni lɛ ke Uléecaa uu pikɔkɔ meyiɛe kecáá nó m ma api Unsímé Ritelé kémeɛ wólu kɛɛ, née yo? U maa re: ³² Née Apiraham Uleecaa ne Isaaki Uleecaa ne Yakupu Uleecaa. Uléecaa úu pikɔkɔ Uleecaa amá u pinyánnyá Uleecaa lɛ. ³³ Ke pisei pɛ nnéi pɛe n cápinelɛ pin kutu u cɔlɛ api lɛ n kó, uicélaa iyɛ ii pi loni n̄sɔne.

Isé iyee Uléecaa isé kecɔpe icɔ n fe

(Mariki 12:28-34; Luki 10:25-28)

³⁴ Ke Pifarisi api n kó te Yeesu ye Pisatusee feriyɛ uu séése, api cápine. ³⁵ Pikɛcɔpe isé ucélaa unyine uu pɛe ripine Yeesu wai uu u pise re: ³⁶ Ucélaa, Uléecaa iséé nnéi kémeɛ íye yee imáa?

³⁷ Yeesu uu re: A Upíima, Upóléecaa n la ne kerófa nnéi, ne ipósoi nnéi, ne kerómúɔé nnéi. ³⁸ Iyee isé foí, iyee kɔ innéi kecɔpe imáa. ³⁹ Ilírũ yee ifoí iyɛ mecɔ n sá ye nnyí: A upócɔ n la yare kaa ripócúruu n̄ la. ⁴⁰ Isé nnyí keté yee isé ne antepuyɛ icélaa riyíkí.

Uyɛ ke Uléecaa uu n wée ne Tafiti kecáá nsímé

(Mariki 12:35-37; Luki 20:41-44)

⁴¹ Ke Pifarisi api lɛ n cápine, Yeesu uu pɛe pi pise re: ⁴² Íye kani uyɛ ke Uléecaa uu n wée kecáá músu? Úye kepipi ye ke? Api u pese re Tafiti Kepipi ye ke. ⁴³ Yeesu uu pɛe pi maa re: In lɛ, íye kai wa ke Nfáasɔne nn Tafiti metéi he uú ne u séi re Upíima? Tafiti ye pɛé maa re: ⁴⁴ Upíima ye Unépíima maa re:

A kunéluke-luke-mɛ kényukóɔtone-i tone

hái ne kumúɔé kɔe-i kam yé

pipóláarɔ kerónyáɛ-i n cɔ.

⁴⁵ In te Tafiti ye mesei u sée re Upíima, íye ke uyɛ cire uu yé kɔ pɛe Tafiti Kepipi?

⁴⁶ Pifarisi pɛ ápi fe piké ríka Yeesu pese. Kaí ne kei n kpísi, úka úu ye pɛe kaha uké nnyine u pise.

23

Yeesu ye re pisei piké pimɛcire ne isé picélaa ne Pifarisi tí

(Mariki 12:38-39; Luki 11:43,46; 20:45-47)

¹ Lɛ memáá, Yeesu uu pɛe pisei pɛe n cápinelɛ ne upipiretiki-mɛ panseɔpɔ uu pi maa re: ² Isé picélaa ne Pifarisi kaí pɛé we re piké isé ke Moisi uu nó m pa asei nó símisi. ³ Li ne sá re nóké piicélaa rimúlú ani kɔ i tiki. Amá áni kape ye pimɛwai ne yíraane. Li we re pɛ ne ye picɔ céesi re piké piicélaa ritiki, amá piricuruu ápi ye pɛe i ritiki. ⁴ Pi ye limúɛ-mule paasile api picɔ yase, piricuruu ápi ye pɛe líka rica. ⁵ Pi mpá yo wai re pisei piké ye pi yɛ

nnya. Lẽ nnya kapi ye Nléécaasimé silõppi kapi ritii kecáá rirmmeelú mepéré rikpáse api kò pisitukanka atime nwépi mepéré kpáse ai picò síkò feriyé. ⁶ Sitóné foí kapi ye keluke kémee ne Pisui fi ayomeyáhaalee-i n la. ⁷ Pi la re pìsoi piké ipakare ne pi n yáhaanke sicápine kémee, piké ye kò pi sée re picélaa. ⁸ Amá nń áni kapé ye tíye piké ye nó sée re picélaa. Nò nńnnéńí pimárecò le. Usòi use kóló yee kò núnécélaa. ⁹ Áni kapé ye keté kecáá úka sée re núnésáa. Núnésáa cireníje kani m má yee keyómecaa-pò we. ¹⁰ Áni kapé ye tíye piké ye nó sée re úyukò. Núnéyukò ye use le. Uyee nní uyě ke Ulééca u n wée. ¹¹ Nókeneécòpe uwéése uké panse núnékeikò. ¹² Úye un umécire rintaáse, li ye u ricepisele. Úye un umécire rincepise, li ye u ritaásele.

Yeesu ye isé picélaa ne Pifarisi kecáá kecáá mewai kesi

(Mariki 12:40; Luki 11:39-52; 20:45-47)

¹³ Íwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí. Nò kecáá kecáá mewai pikó le! Nò ye pìsoi ncée tápisile re ápi kapé Ulééca iyòppi kémee lõ. Nórínécúruu áni ye lompo, áni kò ppe ppepe ní la yáne piké lompo.

¹⁴ [Íwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí. Nò kecáá kecáá mewai pikó le! Nò pikúmannòsi anipe-i lè kapi m má yóoi, ani ye kò ppe keyóme yáasi ai nájai pìsoi piké ne nó n yé nnya. Lẽ nnya ke Ulééca u íwe iyee íi icò m má nó wainé.] ¹⁵ Íwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí. Nò kecáá kecáá mewai pikó le! Keté nké nnéi ne mínimaa kani kálè te nòké use unyine yé nòké u pansese núnépiretiki. Nòn liute piyéne m masí, ani tíyese uu panse usòi nkó kaí ne n sá re piké íwe teneciré kelò kémee íwe lukeise iké nónékò n fe meté. ¹⁶ Íwe kani topori, nó pinyíye mpí, nó nní pìsoicò n séni! Nò ye maa re: Úye un Ulééca keyò n sée uú ne wéeri re u yé linyine wa, u yé fe uu lipiwai yá. Amá úye un wura yee Ulééca keyò-i ní we n sée uú ne wéeri re u yé linyine wa, ncée ñn we re uké lipiwai riyá. ¹⁷ Nó piníri ne pinyíye mpí! Wura ne Ulééca keyò kee wura uyé m pansese Ulééca likò, yo yee liketé kecòpe ríyu má ne lico? ¹⁸ Nò ye kò maa re: Úye un Ulééca keyò kémee kenyòonsehúúpi n sée uú ne wéeri re u yé linyine wa, u yé fe uu lipiwai yá. Amá úye un inyònsese yee kehúúpi kecáá ní lálè n sée uú ne wéeri re u yé linyine wa, uu ncée má uké lipiwai riyá. ¹⁹ Nó pinyíye mpí! Isee kapí ne n nyòonse api kehúúpi kecáá láa ne kehúúpi kee i m pansese Ulééca likò, yo yee liketé kecòpe ríyu má ne lico? ²⁰ Lẽ nnya, úye un kenyòonsehúúpi n sée uú ne wéeri, kelò kè ne lè nnéi lèe kei ní we kuu sée uú ne wéeri. ²¹ Úye un Ulééca keyò n sée uú ne wéeri, Ulééca keyò ne Ulééca yee kekemee ní we kuu sée uú ne wéeri. ²² Úye un keyómecaa n sée uú ne wéeri, Ulééca riyòpiti ne Ulééca yee rikecáá ní tú kuu sée uú ne wéeri.

²³ Íwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí. Nò kecáá kecáá mewai pikó le. Nò ye mpá yo hònele, aní ne manti ne ayéhepei ncòpuri péne ani hòne awélé kefi, ani Ulééca kuwélé kuse pa. Amá áni ye ppe isé nnéi kecòpe ipíima yare nní ase piwélaa ne usòicò piwetu ne ase pitiki nkó ne pikéi wa. Lè kaí ppe pise re nòké n tikilè nòn ppe kò ne litòrò lico nní wai. ²⁴ Nó pinyíye mpí, nó nní pìsoicò n séni. Nò ye kúcerii ne ñsò lesele, ani ppe ísu ne péne ani muuni.

²⁵ Íwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí! Nò kecáá kecáá mewai pikó le. Nò we yare mpí ppe ye kehee ne kecáripí kepire ñmane n heere api kemée yá mecò. Lè kapi ye sikemee n li ne kapi ye ní ntí ye ppe liyaa-yaa le kapi n káipinkee. ²⁶ Nó Pifarisi, pinyíye mpí! Ani ye kehee ne kecáripí kémee mefoí heere, kepire yé ppe limecò sonesi.

²⁷ Íwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí! Nò kecáá kecáá mewai pikó le. Nò we yare rikpíi mmele kapi míni tomé n túkei ari ppe n wariye pói-pói ñsòne mecò, némpákane asoikòhò ne líkperinkpekò le rikemee yipaalè. ²⁸ Limecò kaní we. Nò pìsoi keyu-i nyíselè te nó isé tikilenle, némpákane kecáá kecáá mewai ne mewai kópe mee nòsinéfa-i yipaalè. ²⁹ Íwe kani topori, nó isé picélaa ne nó Pifarisi mpí! Nò kecáá kecáá mewai pikó le. Nò ye antepuyee akpíi mónle ani ppe ase n tikilè akò sònukuse ³⁰ ani ppe re: Tòn ppe piròkpure isoi kumúje kpe-i n we, ári yé ppe ñmurei tóké pi rikpá tóké

ne antepuye kó. ³¹ Nò pɛɛ lɛ nyísele ani nórínécúruu yámne re nò pɛɛɛ antepuye n kó sipirɛ le. ³² Lɛ nnya, ani mese nórínékpure mewai kópe ne kényu mahã ne kɛtɔ-pɔ! ³³ Nó iwáa kpákárá nnyí! Íye kani yé wa áni yé ne nna teneciré kémee n lomɔ. ³⁴ Ani kó te né antepuye ne pisoɔ pɛɛ mewéesesɔhɔ m má ne isé picélaa kecire nó páme. Nó picɔ kó, ani picɔ kunapéékɔ́ kecáá karii, ani kɔ nánáyómeyáhaalee-i picɔ iséí súúkee, ani kɔ picɔ m̀pá kuyu kúye-i n tikilɛ nɔn wéékuselɛ. ³⁵ Lɛ nnya ke pɛ nnéi kani n kó ápi kɔ líka wa nkɔ nń ne nó tenene, kai n kpíime usone Apɛeli kémee aí ne sɪ Perekiya uɔmáne Sakarii kani Uléecaa keyɔ kémee kelɔ sone ne kenyóɔnsehúupi kepáápáá n kpu kémee-pɔ. ³⁶ Ké asei nó símisi re nfáani pisoɔ mpí pɛɛ mewai kópe mɛ akpanii yenne.

Yeesu ripɔɔ ye caai Yerusalem nnya
(Luki 13:34-35)

³⁷ Lɛ memáá, Yeesu uu pɛɛ Yerusalem pikó maa re: Nń Yerusalem pikó, nò ye antepuye kónle ani kɔ pɛ ke Uléecaa uu nókenémee n tumme apare tapisi ani kóni. Melé kesɛ kam pɛé la ké nó cápine yare ke kucáyaha aku ye kuaméj metene kusipipi n tã líka áí ye si wa meɔ ani yúlu? ³⁸ Lɛ nnya, Uléecaa keyɔ yé meɔmane n we úka úu yé n we. ³⁹ Ani kó te áni neni piyéne né kpáne liké ha ne tu kumújé kpe-i kani yé ha m maa re: Uléecaa uké uyee Upíima rinyiri ne n weme rikpá!

24

Yeesu re Uléecaa keyɔ yé fori
(Mariki 13:1-2; Luki 21:5-6)

¹ Yeesu uu pɛɛ Uléecaa keyɔ-i léeri un tósu. Kei ke upipiretiki api pɛé ne u rikɔ re piké kememome u nyíse. ² Amá Yeesu póɔ pɛɛ pi pɛɛ re: Lɛ nnéi kani nń n nyáni, asei kecáá, li sónti liké wa ripare ríka ári yé ricɔ kecáá n tɔsilɛ. Linnéi mmú ye sóntile liké fori téké-téké.

Lɛlɛ n nyíse re ketɛ ye ketene tu
(Mariki 13:3-13; Luki 21:7-19)

³ Yeesu uu pɛɛ sí úú ha Olifiyee rikúú kecáá tone. Upipiretiki api kei u kálaapɔ api u pise re: A ró símisi píyei kai lɛ waine, ne yo kari yé kɔ ne ceri re mepópeeme mee lɛ tu re ketɛ ketɔ ye kɛ. ⁴ Yeesu uu pi pɛɛ re: Ani nómenécire tɪ nsonne, áni kape tíye unyine uké kuyúí nó tã. ⁵ Pisoɔ kulúí yé sónaame use use, api ye rinényíri ne pisoɔ meyã kiraasente api ye pi maa re: Néee uyɛ ke Uléecaa uu n wée. Lɛ kémee kapi yé pisoɔ kulúí kuyúí tã. ⁶ Nó kó te atɔpi ye nókenékúrí née ketaa-pɔ wai, amá áni kape nfasimé tóne. Lɛ kai m pise re liké wa kai lɛ wai. Amá kɛtɔ áke kahane n tu. ⁷ Nsoipuri nnyine yé yisi nn nsoipuri nɔ ne tɔpu, keyɔɔpitɛ ake keyɔɔpitɛ kecɔ ne tɔpu, nkú nn silɔ sinyine leeri, ketɛ ake silɔ sinyine yeresi. ⁸ Lɛ nnéi ye we yare ke memárenlɔ ame ye unósi pikéhɛ n kóraane. ⁹ Pɛé uye-i ke pisoɔ api yé nó kpísi api nórínéláarɔ anipe-i wai, api íwe nó wai api nó kóni. Isoipuri nnéi ii kɔ nń nnya nórínépurɔ yulu. ¹⁰ Kei kai yé pɛɛ pisoɔ meyã ne kelólé-mɛ ha, api pɛé n yámmenene, api pɛɛ ipuri n yúinne. ¹¹ Antepuye nɔome kulúí yé léeme api pisoɔ meyã kiraasente. ¹² Mewai kópe yé kényu mahã, pisoɔ meyã nla nn pɛɛ hásu. ¹³ Amá úye un tinkáhá-káhá ne kɛtɔ-pɔ Uléecaa yé uriyu lɔ. ¹⁴ Uléecaa iyɔɔpi Nsímé Kecire mee ketɛ nnéi kecáá kóónúne isoipuri nnéi iké kó. Lɛ memáá, m̀pá yo ketɔ ake pɛɛ tulu.

Íwe píima mekame
(Mariki 13:14-23; Luki 21:20-24)

¹⁵ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Antepu Taniyɛeli ye pɛé maa re kumújé kunyine yé kam ani ncaai píima mee ye n cókɔi yenu nn kelɔ sone riyíkí-i tú. Úye un nsímé mmɛ n keɛ, uké musí uké liasei kó. ¹⁶ Lin lɛ n wa, pɛɛɛ Yutee ketɛ kémee n we piké wuri api ayópe taá. ¹⁷ Uyee yé ha kulee ipiraa kecáá n we, uké wuri úu kape re uké nkpráni kukemee lomɔ uké linyine kpísi uké ne ripéne. ¹⁸ Uyee kecare-i n we, úu kape nkpráni re

uké wurime uké kényo-i uketukanka kpísi. ¹⁹ Íwe ke pifani ne pimáreni apí ha siyáa se-i topori. ²⁰ Ani ne Uléecaa té te úu kape tíye itóó iyē iké nnyiyē kumúnjé née kewénteyaa ketúnjé ró læeme. ²¹ Íwe píima iyē ke sisoipipi asi kumúnjé kpe-i n lene icō íi píakai léemelē hái ketē kekoraane-me ne neni-me, iicō íi kō píakai léeri. ²² Uléecaa unsá ppe síweyaa sē n hasi, úka úu yé ppe nfáa yē. Amá pē kuu n wée nnya, u yé siyáa sē hasi. ²³ Lē nnya, úye un nó m maa re: Ani ripaí, nté ke Kirisi uú we née uyee nkó nté-pō áni kape ηmurei. ²⁴ Píkisi nōome ne antepuyē nōome ye leerine piké mémare píima lese piké nyíse, piké kō mewaisaŋa wapisi hái lin ppe kufee n we, pin yé fe ricurruu apí pē ke Uléecaa uu n wée kiraase. ²⁵ Ani léise re ne pisímé nó li masile.

²⁶ Lē nnya, pin nó m maa re: Ani ripaí, uyee nkó kucesi kóima-i, áni kape ha. Née pin nó m maa re: Ani ripaí, uyee nkó kulee-i pékaalē, áni kape ηmurei. ²⁷ Yare ke kekónetēhe ake ye nní keléecaa-pō n léeme ake meyéne mese yeéri ketuŋeleeme-pō aké ne sī ketuŋelolē-pō, limecō ke Usoi Kepipi ake sónti. ²⁸ Li we yare kapi ye rí maa re: Kei ke isare kópe ii n we, ke áyemeekú aa ye cápine.

Usoi Kepipi mekame

(Mariki 13:24-27; Luki 21:25-28)

²⁹ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Síweyaa sē metómpō ke ituŋe íi sōmaane, iwáre ii metéi paa, awárepi aa keyómecaa-pō poroiri, linanŋe-nanŋe læ keyómecaa-pō n we ai meyá yeŋesi. ³⁰ Linyine ai ppe keyómecaa-pō nyíse re Usoi Kepipi ye nyahaimele. Kei ke ketē nnéi kecáa isoipuri ii yé ppe itu lō. Apí ppe Usoi Kepipi yenu, ken ahope kecáa weme ne kennanŋe ne kemeyōopi. ³¹ Apí ppe rináatōŋ maa ténse, uu ppe upitume ketē awélé nnéi kémee túmei. Apí pē kuu n wéekē ketē nké ne keketo-pō cápine.

Kúfikiyee kecáa icélaa

(Mariki 13:28-31; Luki 21:29-33)

³² Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Ani kúfikiyee kenyárū icélaa kutu rico. Ku ye kun ilése ηmú n wairi, mepéi men n leeri, nō ye mese ne mese ceri re kupii ye nyahaimele. ³³ Limecō kaí we. Nōn píyei lē nnéi mmē n yē lin n wai, ani ceri re Usoi Kepipi ye nyahaimele, un tinōnō ne kōlē. ³⁴ Asei kam símisi: Pisoí kunai nkú áku tósune kelene, nní nnéi liké ne n kam. ³⁵ Ketē ne keyóme yé tōsí, amá anénōō áa metóŋé má.

Uléecaa ηmane yee rípa yo ketō nyu

(Mariki 13:32-37; Luki 17:26-30; 34-36)

³⁶ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: Amá in ketē metene nkó, úka úu likeyaa kē née liituŋe iyē nyu, rípa piléecaatumē ppe keyómecaa n we née Uléecaa Kepipi ricurruu. Amá Usáa mecíre yee nyu. ³⁷ Kumúnjé kpe-i ke Usoi Kepipi aké ha m ppeeri, li ha waine yare kai Nowee nfaa kémee n wa mecō. ³⁸ Nní kaí ppe Nowee nfaa kémee wa: Keyáa kē ke míni amé ppe ketē nnéi riíŋe keké kelene n tu, pisoí ye péé wele pin le pin níru, pin sóŋne, pin pisipipi pila ne pinósi pasii hái ne keyáa kē ke Nowee uu kutákai kémee n lompo. ³⁹ Ápi nkpáni nka musí, míni amé ha ne weri amé pinnéi muuni. Limecō kaí ha waine péé uye-i ke Usoi Kepipi aké ha m ppeeri. ⁴⁰ Pitisi pité yé likumúnjé kpe-i kecare-i n we, ai use kpíípo ai ucō yá. ⁴¹ Pinósi pité yé n we pin nam, ai use kpíípo ai ucō yá. ⁴² Lē nnya, áni kape lōpile, li we re áni nyu keyáa kē ke Nōunépiíma uu m ppeerine. ⁴³ Ani nšone kō te úyōsaa un ye péé n nyu ituŋe iye-i ke uyaa uu kesine n sónerō, u yéé ppe n nyánile úu yé tíye uyaa uké kényo-i lompo. ⁴⁴ Lē nnya, nōkē nómenécíre mesére n cápinelē nōn ne mé. Kumúnjé kpe-i káni ne m músu ke Usoi Kepipi ake ppeeri.

Ukeikó sone ne ukeikó kópe

(Luki 12:41-48)

⁴⁵ Yeesu uu ppe upipiretiki pise re: Wóo ukeikó yee aseí n tíkile un kō mesōhō má? Uyee ukeikó uyē ke úyōsaa uu ye ne kényo rin-yá re uké ke m paíle, uu ye upikeicō iluke nšone wai yare kai m pise. ⁴⁶ In te úyōsaa ye ukeikó uyē læeme un mesei upikei kecáa we, u únarekome le! ⁴⁷ Ké aseí nó símisi ani kóm te úyōsaa uyee ne ulikó nnéi ukeikó yáne re

uké likecáá m paílē. ⁴⁸ Amá in te ukeikó kópe lo, u yé ukefa-i maa re: Unéyosaa úu mekee sónti. ⁴⁹ Uu pee upikeico ipépi loni, u ne pítapome api peé n le pin níru. ⁵⁰ Keyáa kē ne ituŋe iyē ke ukeikó uyē úu ne m músu kémee ke uuyosaa uú ha sónti. ⁵¹ Kei kuu yé pee ukeikó uyē lakase uu íwe u wai yare kapi ye kecáá kecáá mewai pikó n wa mecō. Kei kuu yé n téni un iní takai.

25

Pikpére kefi pinyine kenyárū

¹ Yeesu uu kō upipiretiki pimáa kpá re: Lē nnya, Uléecaa iyōpi yé ha n we yare nsímé mmú: Pikpére kefi pinyine pee keyáa yisi re piké uhmáne unyine yee pinósikpiké n la merí. Api sífiráa kpíkési apí ne péne. ² Pikecōpe pinupū pee piníri, pinupū picō pisōhō. ³ Ke piníri mpí api pisifiráa n kpísine, ápi simekpō méka mecō iyaa wa piké ne ripéne, ⁴ amá pisōhō pōo pisifiráa me súúkee api kō mecō sinúm̄pi-i wai apí ne péne. ⁵ Ke uhmáne uyē uú ne pikáme n náŋaise, nnō nn pi yáái api lōpilente. ⁶ Ke kesine ake m pi, kecááila aké lelu re: Uhmáne uyee nní weme! Ani leepō ani u tépei! ⁷ Pikpére pē nnéi api yisi api pisifiráa pinyóonsente loni. ⁸ Piníri mpí api pee pisōhō pē maa re: Ani nómenékpō mē tō he, sírófiráa ye lalé siké kpí. ⁹ Pisōhō pē pōo re: Eehei! Me ne tō risále, áme tise tóké nō he. Li kutōsi we nōké piyái kémee ha ani kei nómenékó lōlu. ¹⁰ Kumúŋé kpe-i kapi pilale n tōsu, uhmáne uyē un tuiri, u ne pinupū pēpee pimecire n cápinelē pin ne u mé api kesé kulee kpe-i kapi pinósikpiké anyá n wai loni, ihánaa ii hánaapō. ¹¹ Likēpire, pikpére niri mpí pōo tuiri api cáái re: Upíima, a ró hánne! Upíima, a ró hánne! ¹² Kei ke uhmáne uyē uu pi maa re: Ne la ké aseí nō símisi re ám nō nyu! ¹³ Yeesu uu pee kpá re: Lē nnya, nnō ín we. Li we re áni nyu keyáa kéye nēe ituŋe íye-i kam sónti.

Pikeikó pitaani pinyine kenyárū (Luki 19:11-27)

¹⁴ Yeesu uu kō upipiretiki pimáa kpá re: Uléecaa iyōpi yé ha n we yare nsímé mmú: Utisi unyine yee pee ncée pihápe la, uu upikeikó sélei uu umemá pianipe-i wai. ¹⁵ Uu use wura mewóopipi sipehepi sinupū pa, uu ucō wura mewóopipi sipehepi sité pa, uu utáánū wura mewóopipi kepehepi kesē pa. U m̄pá úye nnaŋe ne musile uú ne lē kai m pise u pa, uu pee yá uu tōmpō. ¹⁶ Ukeikó uyee wura mewóopipi sipehepi sinupū n̄ yosí uu mese ne mese siwóó sē kpísi uú ne kpéense, uu wura mewóopipi sipehepi sinupū sicō kuláa yenu. ¹⁷ Uyee wura mewóopipi sipehepi sité n̄ yosí pōo kō limecō wai, uu wura mewóopipi sipehepi sité sicō kuláa yenu. ¹⁸ Amá uyee wura mewóopipi kepehepi kesē n̄ yosí pōo ha kuhóre túni uu ukeisaa siwóó sē pésu.

¹⁹ Kai siyáa sité n wa, piukeisaa uu kúiri uu re piké ulikó kéē uké yé. ²⁰ Ukeikó uyee wura mewóopipi sipehepi sinupū n̄ yosí uu ukeisaa keyúri nyosōpō ne wura mewóopipi sipehepi sinupū féé sicō, uu re: Wura mewóopipi sipehepi sinupū kaá pee né pa. Áa yēe, Upíima? Wura mewóopipi sipehepi sinupū sicō ye nsí kam kuláa n yé. ²¹ Uukeisaa uu u maa re: Ne pakare! Pō ukeikó sōne ne aseí ute le. Likáripikōs-i kaa nní wa lē kai m pise. Lē nnya, né limáa-maa pō rimúise. A lomme tóké anyá li. ²² Ukeikó uyee wura mewóopipi sipehepi sité n̄ yosí pōo kō nyosōpō uu re: Wura mewóopipi sipehepi sité kaá pee né pa, Upíima! Áa yēe? Wura mewóopipi sipehepi sité sicō ye nsí kam kuláa n yé. ²³ Uukeisaa uu u maa re: Ne pakare! Pō ukeikó sōne ne aseí ute le. Likáripikōs-i kaa nní wa lē kai m pise. Lē nnya né limáa-maa pō rimúise. A lomme tóké anyá li. ²⁴ Ai nkpéni yá uyee wura mewóopipi kepehepi kesē n̄ yosí. Uyē pōo kō nyosōpō uu re: Ne nyule Upíima re mepókó áme kusa pōólú. Kεcare ke-i káa n lukesi kaa ye kpasi. Kei káa n fō kaa ye kpéē. ²⁵ Lē nnya ke iwame ii né wa am ketē kémee sipówóó kúlesi. Áa yēe! Sipówóó see nsí, a yosí! ²⁶ Kei ke ukeisaa uu rinóo u pese re: Pō ukeikó kópe ne ukánsōi le! Kaa lē n nyu re kecare ke-i kám n lukesi kam ye kpasi. Nēe kei kám n fō kam ye kpéē. ²⁷ Pō yee pee sinéwóo ne kewóófore piyekei hale, am̄ peé ha pēeri am sinéwóo sē yósu ne sikulaa. ²⁸ Ukeisaa

uyē uu pɛɛ pikɛikó picɔ maa rɛ: Ani mɛkɛɛ wura mɛwóópipi kɛpɛhɛpi kē uanipɛ-i yɔsí ani nkó yɛɛ nní wura mɛwóópipi sɛpɛhɛpi kɛfi m má kpá. ²⁹ Li we rɛ nkó yɛɛ mɛyá m má kapi yɛ pípa rikpá aí nɛ u fuu, amá nkó yɛɛ úu líka m má, pi yɛ lē kuu m músu rɛ u má ricuruu u yɔsilɛ. ³⁰ Amá ukɛikó nkó yɛɛ úu nní líka n yóriyɛ likó lɛɛ rɛ ani u tī ani kɛtahaɪ-mē kuɲmaha-i u sáɓɓ. Kei kuu yé n tɛni un iní takai.

Usoi Kɛpipi yɛ sóntilɛ keké nɛ pisoi túhaanɛ

³¹ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá rɛ: Keyáa kē kɛ Usoi Kɛpipi aké ha kemmulɛ kɛmɛɛ n sónti nɛ piléecaatumɛ nnéi, keriyukóótū kekáa kaké ha tonɛnɛ. ³² Ketē nké kekáa isoipuri nnéi yé ha kekɛyu-i n cápɪnɛlɛnɛ, akɛ pɛɛ pisoi nɛ pipicɔ kóólɛnɛ yare kɛ usɛsɛ́ uu yɛ isáɲ nɛ ipoi n kóólɛnɛ. ³³ Uu pɛɛ isáɲ ukulukɛ-lukɛ-mē wai uu ipoi ukumii-mē wai. ³⁴ Kei kɛ uyóɔpi uu yé pɛɛ pɛpɛɛ ukulukɛ-lukɛ-mē n we maa rɛ: Nó mpí kɛ Unésáa Uléécaɔ uu nní rinkpá, ani kam ani iyóɔpi kuu hái ketē kekoraanɛ-mē n yekeilē un nɛ nó mḗ yɔsí. ³⁵ Li we rɛ nkú yɛ né wale, ani né hɛ am le, nnírɛ nn né wai, ani né hɛ am níru. Nɛ pɛɛ usáne le, ani nósínɛyɔ-i kusáne né yósu, ³⁶ nɛ pɛɛ mɛɲmanɛ wele, ani ilū né tani, nɛ pɛɛ pódólúle, ani kenécáa paí. Nɛ pɛɛ kukpaniilee-i wele, aní hapɔ ani né lóólú. ³⁷ Kei kɛ pɛpɛɛ nní aseɪ n tíkɪlɛ apɪ yé pɛɛ rinóɔ yɔsí rɛ: Upíima, keyáa kɛyɛ kari pó yé nkú nn pó we, ari pó hɛ aa le, néɛ nnírɛ nn pó we, ari pó hɛ aa níru? ³⁸ Keyáa kɛyɛ kaa usáne, ari siróyɔ-i kusáne pó yósu? Keyáa kɛyɛ kari pó yé pɔn mɛɲmanɛ we, ari ilū pó tani? ³⁹ Keyáa kɛyɛ kari pó yé pɔn pódólú néɛ pɔn kukpaniilee-i we, ari pó lóólú? ⁴⁰ Uyóɔpi yé pɛɛ rinóɔ pi pɛsɛ rɛ: Aseɪ kekáa, kɛ nó símisi rɛ lē kani pinémárecɔ kekɔpɛ usínsá unyɪnɛ n wa, nḗ kani lē li wa.

⁴¹ Kei kɛ uyóɔpi uu yé pɛɛ pɛpɛɛ ukumii-mē n we maa rɛ: Ani kenékúrí yisi ani kɛtaapɔ rinyɔsɔ. Uléécaɔ yɛ anóɔ nó wale! Ani ha nna tenɛciré kɛmɛɛ lomɓɓ. Kei kɛ Uléécaɔ uu n nyóɔnɛ un nɛ Setani nɛ upitumɛ mē. ⁴² Nkú yɛ né wale, áni né hɛ kɛ li, nnírɛ nn né wai, áni né hɛ kɛ n ntí. ⁴³ Nɛ pɛɛ usáne le, áni nósínɛyɔ-i kusáne né yɔsí. Nɛ pɛɛ mɛɲmanɛ wele, áni ilū né tā. Nɛ pɛɛ pódólúle néɛ nɛ pɛɛ kukpaniilee-i wele, áni hapɔ nɔkɛ né rilóólú. ⁴⁴ Kei kɛ pē pód kɔ rinóɔ yɔsí rɛ: Upíima, keyáa kɛyɛ kari pó yé nkú nn pó we néɛ nnírɛ nn pó we néɛ pɔn usáne néɛ pɔn mɛɲmanɛ we néɛ pɔn pódólú néɛ pɔn kukpaniilee-i we, ári pɛé nɛ kutu pó ricɔ? ⁴⁵ Kei kɛ uyē uu yé kɔ pi pɛsɛ rɛ: Aseɪ kekáa, kɛ nó símisi rɛ lē káni pisińsá pē kekɔpɛ unyɪnɛ n wa, nḗ káni lē li wa. ⁴⁶ Apɪ pɛé nɛ íwɛ tenɛciré kɛmɛɛ pi tómpɔ, amá pɛpɛɛ nní aseɪ n tíkɪlɛ pód pɛɛ nfáa tenɛciré kɛmɛɛ lomɓɓ.

26

Pisuifi piwééɛɛ yɛ kómɛɪnɛ rɛ piké Yeesu tī

(Mariki 14:1-2; Luki 22:1-2; Yohani 11:45-53)

¹ Kɛ Yeesu uu lē picélaa ḿ masí, uu pɛɛ upipiretiki maa rɛ: ² Nɔ yē tɛ li tɪsɛ siyáa sité piké nɛ nkɓɓ mɛlóbó anyá li. Kei kapi Usoi Kɛpipi piláarɔ anipɛ-i wainɛ, pē piké kunapéékɔ́ kekáa kɛ karii.

³ Kei kɛ pɛpɛɛ yɛ Uléécaɔ inyóɔnɛ n wa piwééɛɛ nɛ Pisuifi piwééɛɛ apɪ Uléécaɔ usina kapi yɛ n sée rɛ Kayifu keyɔcɔpɛ cápɪnɛ, ⁴ apɪ rinóɔ rise wai rɛ piké mɛyaa Yeesu tī piké kpu. ⁵ Apɪ pɛɛ rɛ: Amá aí kapɛ pɛɛ anyá kɛmɛɛ. Insá lē, pisoi pɛɛ n cápɪnɛlɛ yé yisi apɪ nyɛɛ.

Unósi unyɪnɛ yɛ Yeesu riyu kekáa tulaali kɔɔnu

(Mariki 14:3-9; Yohani 12:1-8)

⁶ Yeesu uu Petanii ketē-mē sī úú ha uyó Simɔɔ keyɔ-i topilɛ. ⁷ Kapi n tú pin ilukɛ le, unósi unyɪnɛ uu kenúɲpi sɔnɛ kɛnyɪnɛ kɛmɛɛ tulaali néfkoó píima unyɪnɛ múɲpɔ úú nɛ sónɛpɔ úú nɛ Yeesu kɔ. Uu Yeesu riyu kekáa tulaali uyē kɔɔni. ⁸ Kɛ upipiretiki apɪ lē n yé, aí nɛ pi risá, apɪ pɛɛ unósi uyē maa rɛ: Yo picaaɪnkɛɛ yɛ nkɓɓéni mpí? ⁹ Pi yé pɛɛ fɛ apɪ tulaali nkó yáí nnéi píima apɪ lisiwóó sē píwɛkɔ́ hóónɛ.

¹⁰ Yeesu uu céru re lē kapi símisi, uu pē pi maa re: Yo nnya kani lē unósi uyē cōhlē? Mewai sōne kuu né wa. ¹¹ Likumúhē re m̀pá píyēi ke nó ne píwēkōó aní we, ái m̀pá píyēi ke tó ne nn̄ arí we. ¹² Inépihē kuu mēncire tulaali f́o piké kelene nhóre né tā. ¹³ Asei kecáá, ké nó símisi re m̀pá yēi kapi ketē nnéi kecáá Nsímé Kēcire yóólē, pi yéé unósi nkó mewai mmé símisi apí ne u n léiselē.

Yutasi ye lale uké Yeesu tī
(Mariki 14:10-11; Luki 22:3-6)

¹⁴ Kei ke Yeesu pipiretiki kefi ne pité pē use kapi ye n sée re Yutasi Isikariyōōti uu pēe yisi uu pēpēe ye Uléécaā inyóōnse n wa piwéése lēpō ¹⁵ uu pi pise re: Nen Yeesu nđanénipe-i n wa, yo kani yé né pā? Pē apí mese ne mese kei nní nwóōweni mēpipi afēetaani kēeni apí u múise. ¹⁶ Kaí ne kei n kpísi, Yutasi uu pēe icéē n wéési uké ne Yeesu pianipe-i n wa.

Yeesu ne upipiretiki ye nkpō melóó anyá iluke le
(Mariki 14:12-21; Luki 22:7-14, 21-23; Yohani 13:21-30)

¹⁷ Anyá nyē-i kapi ye akpónó nyēē áa pite m má n li keyaa foí ke Yeesu pipiretiki apí ukékúrí hápō, apí u pise re: Yei kaá la tóké anyá nyē iluke pó wa? ¹⁸ Uu pi pēse re: Ani kuyu-i kōó keyō-i hapō ani u maa re: Ucélaa ye re unkpō iturē ye tule. Kēpóyō-i ke u ne upipiretiki apí sōnti piké nkpō melóó anyá li! ¹⁹ Upipiretiki apí mesei lē kuu pi m ma wai, apí nkpō melóó anyá iluke wai. ²⁰ Kai nnyóó n wa, u ne upipiretiki kefi ne pité pē apí tone apí iluke n le. ²¹ Keluke ke-i kuu pi maa re: Asei kecáá, ké nó símisi re nókenécōpe unyine yé né tí uu pinélaarō anipe-i wai. ²² Kuu lē m ma, upipiretiki apōō aa meykíyiki caai apí use use u m písei re: Upíima, yare né nēē? Ucō uu kō re: Upíima, yare né nēē? ²³ Kei kuu pēe pi pēse re: Tó ne uyē tóō nní ricáripī rise-i n le ye sōnti uké pinélaarō anipe-i né wa. ²⁴ Usoi Kēpipi ye ketē nké kecáá tósule yare lē kai Nléécaasimé kēmee kekecáá n wólaalē mecō. Amá uyēē piláarō anipe-i ke n waine ye íwe toporile. Li kutōsi we ápi kapē pēe liute m mari. ²⁵ Yutasi yeē piláarō anipe-i u n waine pōō pēe u pise re: Yare nēē pēe lo nēē, Upíima? Yeesu uu re: Yare kaa nní m ma.

Yeesu nkpō ne umeyise piléise inyēkii
(Mariki 14:22-26; Luki 22:14-20; Kōrenti Foí, 11:23-25)

²⁶ Ke Yeesu ne upipiretiki apí lē n tú pin iluke le, uu kukpónó kpísi uu kukecáá Uléécaā pōōnese uu ku kpókōrine uu pi pa uu re: Inépihē ye nnyí, ani yōsí ani li. ²⁷ Uu lē memáá kēpōripī kpísi uu kekecáá Uléécaā pōōnese uu pi pa uu re: Ani yōsí ani nōnnénéi n ntí. ²⁸ Menénye ye mmé mee n kōōnu pīsoi meyā nnya re Uléécaā uké piakōpē pi sárei. Ménye mē kaí ne ritiki Uléécaā uú ne pīsoi séi re u ne pē piké kómēine. ²⁹ Ké nó símisi re kaí ne neni rimpá, ám aléēpipi pita mpí piniré kpáne liké ha ne tu keyáa kē ke tó ne nn̄ arí yé ha kō píta fale Unésáa iyōōpi kēmee n ntí. ³⁰ Kuu lē pīsímé pi m masí apí pēe ipakare siyōme n yom pin pakarente, apí wai apí yisi apí Olifiyee rikúú taá.

Yeesu ye símisi re Piyēe yé kési re úu u nyu
(Mariki 14:27-31; Luki 22:31-34; Yohani 13:36-38)

³¹ Kei ke Yeesu uu pēe upipiretiki maa re: Nó nōnnénéi kesine nké né hmeriye ani wúrunkēe. Li Uléécaā ritelē-i wólaalē te: Né useesé kpu, kuseelee isee nnéi ii kpíi. ³² Yeesu uu kō kpá re: Amá nen píyēi nkpō kēmee piyise m masí, né ha Kalilee ketē-pō nó m mē. ³³ Piyēe uu rinóó yōsu uu re: M̀pá pīsoi nnéi pin p̄ nnya kelólé n yē, né ám yé píkai loó. ³⁴ Yeesu uu u pēse re: Asei kecáá, ké pó símisi re pó kesine nké cire kesi metaani re áa né nyu, icá ii kelene kooi. ³⁵ Kei ke Piyēe uu pēe u maa re: M̀pá lin nkpō ye mu, tó ne mp̄ tóké kesé kpu, ám kuḡmeriye pō we. Pipiretiki nnéi apí limēcō male.

Yeesu ye Ketisemanee-pō keyóme yáási
(Mariki 14:32-42; Luki 22:39-46)

³⁶ Lē memáá, Yeesu ne upipiretiki api kelō kenyine kapi ye n sée re Ketisemanee kέmee tuiρo. Uu upipiretiki maa re: Ani nté n tū néeké rinyosó ké ha keyóme yáasi. ³⁷ Uu Piyee ne Sepetee piymáne keté kpási uú ne péne. Nfasimé píima ne mpóocaaí nnyine nn pεe u tini. ³⁸ Kei kuu pεe pi maa re: Tinéπόo ye caailenle hái lin ne nkpó menyíne we. Ani nté n tū, áni kapε lópilε, tóké kesé n nyáni. ³⁹ Kei kuu nkáripι ne ketaa pi wa, uu wúla uu kέyu keté kipi uu Uléecaa yáasi re: Unésáa, pó fe aa mpá yo wai, a ne ntóosi keporipi nké ketaa né wa. Mpá ne lē, kapε menépóla wa, amá mepókó wa. ⁴⁰ Kuu piyómeyáhaa rí masí, uu upipiretiki pē kέmee pεepo, uu pi lεepo pin lóni. Uu pεe Piyee pise re: Lē nnya, áni nkpáni fe tó ne nnó tóké kenampi kesε kesé n nyánii? ⁴¹ Ani n tū non nyáni non keyóme yáasi áni kapε ne pipeikee kέmee ní loó nnya. Li kesoipipi ripóo we re keké ye lisone wa, amá ke pεe rinárei mále.

⁴² Uu kó melfrū nkáripι ne ketaa pi wai, uu kó Uléecaa yáasi re: Unésáa, in te áa ye ηmurei ntóosi keporipi nké keké ne ketaa né wa re ne meníre ke mále, mepóla meké wa. ⁴³ Uu pεeri uu kó pi lεeri pin lóni, likumúηé re piinipεe ye mulesile. ⁴⁴ Uu kó metáánū piyise kpá uú ne ketaa pi wai, uú ha kó mese mē ne Uléecaa ténι ⁴⁵ uu pεe kó upipiretiki kέmee pεepo uu pi maa re: Nénte nō nkpéni lónile non wéntelē? Ituηe ye nkpéni tule re piké Usoi Kepipi tí piké pikópekóo anipe-i wa. ⁴⁶ Ani yisi tóké u tεpei. Uyee né n kpísine uké pikópekóo anipe-i wa ye nyahaimεle.

Yeesu metine

(Mariki 14:43-50; Luki 22:47-53; Yohani 18:3-12)

⁴⁷ Kε Yeesu uu lē ní we un símisi, upipiretiki kefi ne pité pē kecōpe use kapi ye n sée re Yutasi un tuiρo ne risoiwuí, atéhe ne apúnipi an muleilē. Pεpεe ye Uléecaa inyóonse n wa piwéese ne Pisuifi piwéese pεe lē pi tumpo. ⁴⁸ Yutasi uyee pεe pianipe-i Yeesu n waine ye pεe risoiwuí céesile lē kapi yé ne Yeesu n céri piké tí. Uu pεe pi maa re: Nen ha úye rimpira amí u yáasi, uyee lo. Ani u tí. ⁴⁹ Kuu n tuiρo, uú ne Yeesu kέmee n sairilē uú ha u maa re: Ne pó yáasi, Sáa! Uu pεe u pira uu u yáasi. ⁵⁰ Yeesu uu pεe u maa re: Unésáne, a pikεi pē kaa piwai ní ka mekeε wa! Kei ke pē api pεe cápinepō, api Yeesu tini api múlú. ⁵¹ Kei ke Yeesu upiretiki use uu risaapo uu ritéhe kpeúu uu Uléecaa usina ukeikó kutu semí. ⁵² Yeesu uu u maa re: A ripótéhe tē tikukai-i pεsepō. Li we re pē nnéi pεe ne ritéhe n kóni, titéhe kapi ye kó ne pē kpu. ⁵³ Áa nyu re nen pεe nté Unésáa m pise re uké né lémmε, u yé pεe nté nní pilécaatumε né pame ai inōη kefi ne ité fáauu? ⁵⁴ Nen nkpéni lē n wa, li yé pεe mmē kapi nní Uléecaa ritelé-i n wói re nní kai nní n wai kai pise re liké wa kecáá ritikii?

⁵⁵ Yeesu uu pεe pisoι pεe n cápinelē maa re: Nō atéhe ne apúnipi ne pitíne né ka yare usoi kpáaree unyine kani pitíne ka. Mpá keyáa kέye ke tó ne nnó arí pεe Uléecaa keyo-i we nen céési, áni né tí. ⁵⁶ Amá lē ke antepuyε api Nléecaasimé kέmee n wói liké ne n wa nnya kai lē wa. Kei ke upipiretiki nnéi api pεe u ηmeriyε api wuru.

Pi ne Yeesu ketúhaane píima-i ha

(Mariki 14:53-65; Luki 22:54-55, 63-71; Yohani 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Pεpεe Yeesu n tí ye pεe u kpísile apí ne Uléecaa usina Kayifu keyo sí. Kei ke isé picélaa ne Pisuifi piwéese apí pεe cápinelē. ⁵⁸ Piyee uu ketaa-pō Yeesu n tikilē uú ne Uléecaa usina keyocōpe tulu, uu lompō uu piméré kekúrí tone un ne mé uké yé lē kai yé ne kέto ní kpu.

⁵⁹ Pεpεe ye Uléecaa inyóonse n wa piwéese ne pitúhaane píima nnéi api pisoι wéési pεe yé Yeesu ne nsímé rinkpára piké ne u ní kpu nnya. ⁶⁰ Píseérakóo nōome api cápinepō. Mpá ne lē, ápi níka yē piké ne u rikpára. Kai yé rinkpáse, pitisi pité pinyine apí hapō ⁶¹ apí re: Usoi nkó ye maa re u yé fe uu Uléecaa keyo foru uu siyáa sitaani ne pimóme ke pesε. ⁶² Kei ke Uléecaa usina uu pεe yisi uu u maa re: Nsímé mmú nnéi ke pisoι mpí apí nní kepócáa n símisi kέmee, ní-ye kaa yé póké pesε? ⁶³ Yeesu uú n séelē léké-léké. Uléecaa usina uu pεe u maa re: Ne la re a Uléecaa yeε n nyáni rinyiri sée áa ne wéeri, in

te p̄́ ke Uléecaa uu wée. Née p̄́o Uléecaa Kepipii? ⁶⁴ Yeesu uu u pese re: Lē kaa nní ma. Limemáá, né k̄́o nó rikpáse re kaí ne neni n kp̄́isi, nó Usoi Kepipi yē ken Uléecaa, r̄́n̄̄e nnéi ute kuluke-luke-mē k̄́eyuk̄́ótone-i t̄́ú. Nó k̄́o u yē un keyómecaa-p̄́o ahope kecáá t̄́ú un ne weme. ⁶⁵ Kei ke Uléecaa usina uu p̄́e uricuruu ilū kuu n tanaalē c̄́éerii ai nyíse re li u t̄́óosile hái. Uu p̄́e re: Uléecaa ηmaa kuu nní lámaanke. Ái nkp̄́áni nkp̄́eni pise re t̄́oké píseérak̄́ó pinyine wéési. Nórinécúruu ye alē kuu Uléecaa n lámaanke konle. ⁶⁶ Lē nnya, íye kani músu? Api u pese re: Li ne sá re piké u kpu. ⁶⁷ Api p̄́e meta k̄́eyu-i pitúkonte u loni. Api akp̄́ini u tini, pic̄́o api sipese u kápáá ⁶⁸ api ye p̄́e re: P̄́́ ke Uléecaa uu n wée, a ηm̄́oinu aa ró símisi nk̄́é te w̄́o p̄́o pí?

Piyee ye kesi re úu Yeesu nyu

(Mariki 14:66-72; Luki 22:56-62; Yohani 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Ke Piyee uu kei lē tipoo-i n t̄́ú, un̄́osi keik̄́ó unyine uu léep̄́o uu kei u léep̄́o uu u maa re: Ne p̄́o lo! P̄́́ ne k̄́o p̄́e Kalilee uk̄́o Yeesu uyē tikilenle. ⁷⁰ Uu pinnéi inipee iye-i k̄́esu uu re: Né ám nyu n̄́-ye kaa símisi. ⁷¹ Uu limemáá yisi uu rin̄́on̄́o-mē s̄́i. Un̄́osi keik̄́ó uco p̄́o k̄́o kei piyéne u kp̄́a uu p̄́epe kei n cápinelē maa re: Nk̄́o p̄́́ ne k̄́o p̄́e Nasareti uk̄́o Yeesu uyē tikilenle. ⁷² Piyee uu k̄́o pikéne kp̄́a uu wéeri re: Ám usoi nk̄́o nyu.

⁷³ Liké ne rinsáse, p̄́epe kei n̄́ we ap̄́i nȳ́os̄́op̄́o ap̄́i ne u k̄́o api u maa re: Asei kecáá, p̄́o p̄́oiso p̄́e use le. Mep̄́osímé kémee kai lē nyíselē. ⁷⁴ Kei ke Piyee uu k̄́esi ηmaa uú ne ketē k̄́p̄́eni uu wéeri re: Ne Uléecaa, ám usoi nk̄́o nyu. Mese ne mese, ic̄́á ii kooi. ⁷⁵ Piyee uu rin̄́o t̄́e ke Yeesu uú p̄́e u m̄́ ma léise re: Ic̄́á iké kelene n kooi, p̄́o kesi metaani re áa né nyu. Kei ke Piyee uu léep̄́o uú ne mp̄́ócaai t̄́eni.

27

Pi ne Yeesu Pilati kémee ha

(Mariki 15:1; Luki 23:1-2; Yohani 18:28-32)

¹ Kai k̄́oso n weesi mmare mare, p̄́epe ye Uléecaa inȳ́on̄́se n wa piwéése nnéi ne Pisuiifi piwéése api rin̄́o rise wai re piké Yeesu kpu. ² Kei kapi p̄́e u paasi ap̄́i ne R̄́om uȳ́op̄́i Pilati léep̄́o.

Yutasi nkp̄́o kecáá nsímé

(UPM 1:18-19)

³ Yutasi ye Yeesu n kp̄́isi uu piláar̄́o anipe-i wai uu ȳ́nu re pi la piké Yeesu kpu. Ai u c̄́oη, uu ukefa-i t̄́eni uu n̄́w̄́óweni m̄́ep̄́ipi af̄́etaani mē kp̄́isi uú ne p̄́ele uú ha p̄́epe ye Uléecaa inȳ́on̄́se n wa piwéése ne Pisuiifi piwéése p̄́e pa. ⁴ Uu pi maa re: Ne ak̄́ope wale. Ne usoi ye úu líka n caai yáá an̄́ pa api k̄́opu. P̄́e api u pese re: Mp̄́ók̄́o ye mm̄́! Ái ne t̄́o yē! ⁵ Uu p̄́e siw̄́ó s̄́e kp̄́isi uu Uléecaa keȳ́o-i sá, uu s̄́i uú ha umecire n̄́ηme wai. ⁶ P̄́epe ye Uléecaa inȳ́on̄́se n wa piwéése api siw̄́ó s̄́e híni api re: Kai nní ménye kew̄́ó nnya, nc̄́e n̄́n ir̄́ósé kémee we re piké Uléecaa keȳ́o kuw̄́ótakai kémee ke waip̄́o. ⁷ Api k̄́óm̄́eine api p̄́e ke kp̄́isi ap̄́i ne ut̄́uh̄́om̄́e kémee ketē l̄́lu re piké ye kei písane kulesi. ⁸ Lē nnya kaí ne kei n kp̄́íime ne neni-mē, pi ketē k̄́e sélei re: ménye kecare. ⁹ Lē ke antepu Yeremii uú p̄́e Yeesu kecáá m̄́ ma uu Uléecaa nsímé ritelé kémee w̄́lu kai wa re:

Pi n̄́w̄́óweni m̄́ep̄́ipi af̄́etaani mē kp̄́isile. Mē ke Isirayeli pik̄́o ap̄́i musí re pi ye ukecáá hééle.

¹⁰ Ap̄́i ne ut̄́uh̄́om̄́e kémee ketē l̄́lu. Lē ke Up̄́íima uu re ké pi símisi.

Pilati ye Yeesu nsímé píseise

(Mariki 15:2-5; Luki 23:3-5; Yohani 18:33-38)

¹¹ Kapi uȳ́op̄́i Pilati kémee ne Yeesu pitúhaane n̄́ ha, uȳ́op̄́i uyē uu u pise re: P̄́o Pisuiifi uȳ́op̄́ii? Yeesu uu rin̄́o u ȳ́osu re: Mm̄́ kaa nní ma. ¹² Amá ke p̄́epe ye Uléecaa inȳ́on̄́se n wa piwéése ne Pisuiifi piwéése ap̄́i ne nsímé u rinkp̄́ará, úu r̄́ika pi pese. ¹³ Kei

ke Pilati uu pɛe u pise re: Áa mmẽ kapi nní ne pó n kparai kómɛi, née? ¹⁴ Uu kɔ lɛ n sɛ́lɛ́ úu ríka pɛse. Ai pɛe Pilati píri wai.

Pi túhaane aí tone re piké Yeesu kpu

(Mariki 15:6-15; Luki 23:13-25; Yohani 18:39-19:16)

¹⁵ Ḿpá nkɔ meló anyá áye, Pilati yèè ukpániikó uyɛ ke risoiwuí ari n la uké lese akpanii kɛmɛ lɛsɛ. ¹⁶ Utisi unyine kapi ḿpá yei n nyu ye pɛe anyá kumúnjé kɛ-i akpanii kɛmɛ welɛ. Pi ye u sée re Yeesu Parapasi. ¹⁷ Pilati uu pɛe písoi pɛe n cápínɛlɛ́ pise re: Yeesu Parapasi ne Yeesu kapi n sélei re Kirisi kɛɔɔɔ, úye kaní la kɛ akpanii kɛmɛ lese? ¹⁸ U pɛe nyule ñmaa ñsɔne re nɔpɔle nnya kapi Yeesu uanipɛ-i wa. ¹⁹ Pilati un kei lɛ ketúhaane ke-i we, liké ne rinsáse, uunɔsi uu písoi tumpɔ re piké u maa re: Usoi nkó úu ncaai nka wa. A unsímé kɛmɛ apónipɛ mahã. Ne kesine nké uyɛ nnya keláɔ kópe kenyine kɛmɛ íwe lile hái.

²⁰ Pɛpɛe ye Uléɛcaa inyóɔnse n wa piwéɛse ne Pisuiɔi piwéɛse pin likumúnjé kɛ-i písoi pitálaankɛe masí re piké Pilati símisi re uké Parapasi akpanii kɛmɛ lese uu Yeesu ṕ kopu. ²¹ Uyóɔpi uu pipise pi kpá re: Piketé kɛɔɔɔ, úye kaní la kɛ lese? Api u pɛse re Parapasi lo. ²² Ké íye Yeesu kapi n sélei re Kirisi ṕ wa? Api pinnéi u pɛse re: A kunapɛ́ékɔ́ kɛcáá u karii! ²³ Kei kuu kɔ pipise pi rikpá re: Ncaai n-ye kuu mpíi wa? Api pɛe sicááila nákiíse ñmaa re: A kunapɛ́ékɔ́ kɛcáá u karii! ²⁴ Ke Pilati uu n yé te ḿpá un ne n símisi, ái nkɔpáni líka yoriyene, iwóɔ in meníje meyá cálɛ́, uu míni kpísi uu písoi nnéi inipɛe-i anípe nale uu re: Ái née ncée he re piké usoi nkó ye úu ncaai nka n wa kpu. Nónnɛ́kó ye mmẽ! ²⁵ Písoi pɛe n cápínɛlɛ́ nnéi api u pɛse re: Eɛɛ! Tó ne sirówá táké unkpɔ nɔni n te! ²⁶ Kei ke Pilati uu pɛe akpanii kɛmɛ Parapasi pi lese, uu tíyɛse api Yeesu iséi súúkeɛ, uu pi u pa re piké ha kunapɛ́ékɔ́ kɛcáá karii.

Pisóɔca ye Yeesu kɛcáá nyáni

(Mariki 15:16-20; Yohani 19:2-3)

²⁷ Uyóɔpi pisóɔca api Yeesu kpísi apí ne kei kapi ye n túhaane lomɔ, pisóɔca nnéi api kei u kálaapɔ. ²⁸ Api ilũ u mahani api kukpɛ́lenku wéɛ u tani. ²⁹ Api pɛe sinípeleépi rikɔɔ parii api u kipise, api kɔ kenapɔi kunípe luke-luke-mẽ u múise. Api pɛe ukeyu-i wúla api sɛ́nnyi api re: Tɔ pó yáasi, Pisuiɔi uyóɔpi! ³⁰ Api pɛe meta u n túkentɛ. Api ye kɔ kenapɔi kɛ́ kpísi apí ne ríyu kɛcáá u pepu. ³¹ Kapi nnyei u m masí, api kukpɛ́lenku u mahani api uilũ pitane u pɛse apí ne kunapɛ́ékɔ́ kɛcáá pikarii u tómpɔ.

Pi Yeesu kunapɛ́ékɔ́ kɛcáá karii

(Mariki 15:21-32; Luki 23:26-43; Yohani 19:17-27)

³² Kapi kuyu-i n léeri pin ne Yeesu pikarii tósu, apí ne Sireeni ketɛ́ utisi unyine sáne. Pi ye u sée re Simɔ. Api nnaɔɔ ne Yeesu kunapɛ́ékɔ́ u cɔnse. ³³ Api pɛé ha ne kelɔ kenyine tulu. Pi ye kei sée re Kɔlikɔta. Liasei re: Kúyu Kɔɔɔ kelɔ. ³⁴ Api píta ne pite tule-tule pinyine cɔhɔne api u pa re uké n ntí. Uu lélé uu yúlu re úu nírunɛ. ³⁵ Api u kpísi apí ha kunapɛ́ékɔ́ kɛcáá karii, api paɔai apí ne pimɛɔɔɔɔɔ uilũ hɔɔnente. [...] ³⁶ Api pɛe kei n tũ pin u mɛ́. ³⁷ Api kekɔ́pɛ́nkɔ́pɛ́lɛ́pi kenyine kɛcáá wólu lɛ́ nnya kapi u n kpu api kunapɛ́ékɔ́-i uriyu kɛcáá karii. Pi wɔi re: Nkó ye Yeesu, Pisuiɔi uyóɔpi. ³⁸ Api pɛe kɔ limɛmáá písoi kpááree pitɛ́ pinyine kesé karii, uɔ ukuluke-luke-mẽ uɔ ukumii-mẽ apí ne u kɔ.

³⁹ Picéetɔɔɔ apí u lámaankɛe apí ríyu m pɔuli. ⁴⁰ Api ye u maa re: Pɔ́ ye Uléɛcaa keyo n forii aa siyáa sitaani ne pimóme ke pɛse, pɔn mɛsei Uléɛcaa Kɛpípi, a nkɔpáni ripóyu lɔ aa kunapɛ́ékɔ́ kɛcáá súiri! ⁴¹ Pɛpɛe ye Uléɛcaa inyóɔnse n wa piwéɛse ne isé picélaa ne Pisuiɔi piwéɛse pɔ́ kɔ limɛɔ kɛcáá u nyáni apí ye ne maa re: ⁴² U picɔ yoriyentɛle amá úu pɛe fe uké uricuruu yoriye! Néntɛ Isirayɛeli Uyóɔpi lo! Uké kɔ kunapɛ́ékɔ́ kɛcáá súime táké pɛé ne kefa u tene. ⁴³ Uléɛcaa kuú ne ritá uu ye ne maa re: Ne Uléɛcaa Kɛpípi

le. Lẽ nnya, in te Uléécáa ye ukecáá kpálẽ, uké nkpéni u yoriye tóké yé nké! ⁴⁴ Háí aí ne pisoí kpááree pẽ keté kapi kesé n karií péne api kò lẽ u lámisi.

Yeesu nkpò

(Mariki 15:33-41; Luki 23:44-49; Yohani 19:28-30)

⁴⁵ Ituje kecíre kumújé háí ne ketújé metaani kumújé ke kuymaha aku keté nnéí kecáá cã. ⁴⁶ Kai ketújé metaani kumújé ní tu, Yeesu uu kecááila píima kenyine súuni re Elii, Elii lama sapatani? Lelée re: Unéléécáa, Unéléécáa, yo nnya kaa né ñmeriyé? ⁴⁷ Pisoí pree kei n cápinelẽ kecõpe, pinyine api lẽ kom api re: Elii kuu nní sélei. ⁴⁸ Mese ne mese, pikécõpe unyine uu wuru uú ha sinéẽ kpísi uu píta nyere-nyere pinyine fe uú ne kenaapi kenyine kecáá tuhu uu u pa re uké n ntí. ⁴⁹ Picõ api pree re: Ani riyá tóké yé te Elii yé kam uu u yoriye née.

⁵⁰ Yeesu uu meyã pipupeí kpá uu pree kpi. ⁵¹ Likumújé kpe-i ke kusáñgáá kapí ne Uléécáa keyó kémee n kénelẽ aku riceérine meté háí kecáá ne metene-pò. Keté ake yégesi, aparecañaa aa foresi, ⁵² akpíí meyã aa wúkulente, Uléécáa pisoí kulúí pree n kpí api yisikee. ⁵³ Api akpíí kémee léenti. Ke Yeesu uu ní ka uu nkpò kémee yisi, api Uléécáa kuyu lompo, pisoí meyã api pi yenu. ⁵⁴ Ke Rõm usóóca kpéẽ ne pisóóca picõ pree kei ní we pin kesé Yeesu méé api n yé lẽ ke keté ake n yégesi ne lico lico lee n wapisi, iwame ii meykíyiki ñmaa pi loni api re: Usoi nkó ye pree mesei Uléécáa Kerpipi le. ⁵⁵ Pinósi ye pree kulúí wele, pin ketaa-pò nyenu pin nyáni. Pimeyã pree háí Kalilee-pò u ritikime pin u léni. ⁵⁶ Pikecõpe pinyine pree nní Makitala kuyu ukó Maari ne Yakupu ne Yosefi uni Maari ne Sepetee piñmáne uni.

Yeesu mekulaa

(Mariki 15:42-47; Luki 23:50-56; Yohani 19:38-42)

⁵⁷ Kai nnyóó n wa, utisi māmá uyẽ kapi ye n sée re Yosefi un Arimatee kuyu ukó, uú hapò. Uyẽ ne kò pree Yeesu upiretiki le. ⁵⁸ Uu Pilati kémee sí uú ha u pise re uké Yeesu u pa. Kei ke Pilati uu ñmurei uu ncée he re piké ha Yeesu u pa. ⁵⁹ Yosefi uu Yeesu kpísi uu kesáñgáápi tomé kecire-i wai ⁶⁰ uú ha ne nhóre fale kuu kuparepoo-i n wa kémee u finse, uu pree mepare píima menyine pímiise uu rinonò fi, uu pree yá uu tómpò. ⁶¹ Likumújé kpe-i, Makitala kuyu ukó Maari ne Maari ucò uyẽ pón kei rikpíí keyúrí tú.

Tikpíí piméré

⁶² Ke keyáa kee ye ne kewénteýaa n tise ake n tu, pepere ye Uléécáa inyóõnse n wa piwéese ne Pifarisi api yisi api Pilati keyó sí, ⁶³ api u maa re: Urósáa, tò léise re ke unóõme nkó uú pree nfáa m má, u pree maa re u yé unkpò memáá keyáa táánũ tuné yisi. ⁶⁴ Lẽ nnya, a ncée he re pisoí piké ha siyáa sitaani urikpíí ñsone m méé, upipiretiki ápi kape ne u n yáai piké lese, piké pree ne pisoí n kiraase re: u nkpò kémee yisile nnya. Lin lẽ n wa, nnóõme mmẽ né pree caai ai nfoí feriyé. ⁶⁵ Pilati uu pi pese re: Piméré ye mpí! Ani ne pi ha piké ha rikpíí m méé yare kani ní la. ⁶⁶ Kei kapi yisi apí ha músu, api yénu lẽ kapi yé pimérékei pẽ n wa. Api mepare mee rinonò n flĩ ñsone karií api pree piméré tónsente re piké m méé.

28

Yeesu ye nkpò kémee yisi

(Mariki 16:1-10; Luki 24:1-12; Yohani 20:1-10)

¹ Keyáa kee ne kewénteýaa rintíki ketújé, Maari Makitala ukó ne Maari ucò api yisi re piké ha rikpíí rilóólú. ² Kei nní, keté ake yégesi, Upíima uleecaatumé unyine uu keyómecaa-pò súiri uu mepare mee rikpíí rinonò n flĩ pímiise uu rikecáá tone. ³ U pree télule yare kekónetéhe, uilũ in wariye pói-pói. ⁴ Liiwame píima inyine ii piméré tini, api pree n terii nfáa nné ne pári yare pi kpule. ⁵ Uléecaatumé uyẽ uu pree pinósi pẽ maa re: Iwame íi kape nõ n we. Ne yé te Yeesu uyẽ kapi kunapéékóó kecáá n karií kani wéési.

⁶ Úu nté we. U nkɔ́ kέmεε yisile yare kuu rí ma. Ani kam ani kei kapí pεε u n finse yě, ⁷ ani mεkεε sī aní ha upipiretiki símisi re u nkɔ́ kέmεε yisile. U yé Kalilee-pɔ pi m mē. Kei kani yé ha u yě. Mmē kam m má ké nó n símisi ye mmē. ⁸ Api pεε rikpíí kekúrí yisi, iwame ne mpóonare píma nn pi we apí ha mεkεε nsímé mmē upipiretiki símisi. ⁹ Liké ne rinsáse, Yeesu uú ne pinósi pē sáne uu pi maa re: Ne nó yáasi. Api ukékúrí hapɔ, api wúla api uana tini apí ne ríyu u waise. ¹⁰ Yeesu uu pεε pi maa re. Iwame íi kape nó n we. Ani ha pinémárecɔ maa re piké Kalilee ha. Kei kapi yé ha né yě.

Piméré ye lē kapi n yě símisi

¹¹ Kumúńé kpe-i ke pinósi pē api ncée ní we pin tósu, rikpíí piméré pinyine api yisi api kuyu pεle, apí ha pεpεe ye Uléécaá inyóonse n wa piwéése lē nnéí lεe n wa keenkeε. ¹² Pē ne piwéése apí tone api kómεine, api siwóó píma sinyine piméré pē he ¹³ api kɔ pi tálaankeε re piké maa re: Tɔ kesine lɔpilele, upipiretiki apí weri api u yáái apí ne tómpɔ. ¹⁴ Piwéése pē api kɔ pi kpá re: Uyóopi píma un lē n kɔ, tó u símisi uu kóm áni yé ncóńh íka yě. ¹⁵ Piméré pē api mesei siwóó sē yósu api lē kapi pi n céesi wai. Lē nnya ke nsímé mmē ní we ne neni-me nn ne Pisui fi kέmεε kóónúlē.

Yeesu ye umεcire upipiretiki nyíse

(Mariki 16:14-18; Luki 24:36-49; Yohani 20:19-23; UPM 1:6-8)

¹⁶ Yeesu pipiretiki kefi ne use api yisi api Kalilee-pɔ riyópe te-i ke Yeesu uú pεε rí maa re piké ha sī. ¹⁷ Kapi u n yě, api u yáási api ukeyu-i wúla. Amá picɔ pin ne we pin céreise. ¹⁸ Yeesu uú ne pi kɔ uu pi maa re: Uléécaá ye keyómεcaá-pɔ ne ketē nté rúpá yo kecáá ínanje né hele. ¹⁹ Lē nnya, ani isoipuri nnéí kέmεε ha, ani tíyese pisoí piké kenépire ritiki. Ani Sáa Uléécaá ne Kepipi ne Nfáasone rinyiri ne míni pi wole. ²⁰ Ani kɔ pi céesi re piké isé iyē nnéí kam nó n karii ritiki. Ani n nyu re siyáa nnéí kam nókenékúrí we ketē keké ha ne tene.

Nsímé Kεcire ritelé ke Mariki uu n wói

Lελεε rítelé ntí kέmεε ní we

Pisoι meγá ye músu re Mariki ye rítelé ntí wói. U kó ppe Póoli ne Piyee ukeico le (UPM 12:25). Pē kuu n̄sone písei uú ne Nsímé mmú wólu. Tó kó yē te u Yeesu ró nyísele yare Uléecaa Kεpipi (1:1). Méwole ketó-pó, Róm usóoca wéése póo háa re "Usoi nkó ye mesei Uléecaa Kεpipi le" (15:39). Ái re ríyu kuú la uké yé nnya kuu píri pikei pē wapisi, amá u kale uké keisi uké kó unfaa kpísi uké he uké pisoι ayu lo (10:45). Lē nnya ke Mariki uu Yeesu isoι ne unsē tó nyíse yare unkpó isóolu. Uayu meteyni, kai n kpísi Kalilee ketē hái ne Yutee-pó ye nyíselē te Yerusalem-pó kuú ha n kpine kaí ne u sī.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Yohani Úniwole ye Yeesu nsímé riyóó uu kó míni u wole (1:1-11).
2. Kunírílā ye kucesi kóima-i Yeesu peikee (1:12-13).
3. Yeesu ye sinyárū ne símisi un kó Kalilee-pó mewaisaŋa wapisi (1:14-8:26).
4. Yeesu ye unkpó ne umeyise nsímé símisi, un kó upipiretiki símisi lē kuu íwe n lenε. Uu kó pi maa re piricuruu piké pinfaa kpísi piké Yeesu meco he (8:27-10:52).
5. Yeesu ye Yerusalem kuyu-i lompó Pisuifi piwéése api pitele u wai (11-13).
6. Yeesu ye íwe meγá lele. Pisuifi piwéése ye u tinle re piké u kpu. Pi kunapéékóó kecáá u kariile api kó nhóre nnyine kέmεε u wai (14-15). Yeesu uu nkpó kέmεε yisi uu umecire upipiretiki nyíse (16).

Yohani Úniwole ye Uléecaa Nsímé yóólē

(Matiyee 3:1-12; Luki 3:1-18; Yohani 1:19-28)

¹ Nté kai wólaalē lē ke Yeesu Kirisi, Uléecaa Kεpipi Nsímé Kεcire nn n kóri. ² Li antepu Esayi ritelé-i wólaalē te:

Né unétume kepókpeē waise
uké ncée pó nyóonse.

³ Usoi rinóo ye ri tee kucesi kóima-i n yóólē te:

Ani Upíima ncee nyóonse,
ani usiceepi tēiise.

⁴ Lē kai wa Yohani uu kucesi kóima-i pisoι míni wole, un pi símisi re: Ani mefine conse, ani tíyese ké míni nó wole, Uléecaa uu n̄anékópe nó sárei. ⁵ Yutee ketē pikó nnéi ne Yerusalem pikó nnéi api ukeméé n sónaapó pin piakópe yámnente, Yohani uu Yuritee nkoi kέmεε míni pi wole.

⁶ Kuyoooyo nkpíi ketukanka ke Yohani uú ppe tanaalē un kekónepampi kehale-i tēlē. Apáani ne metē kuú ppe le ⁷ un yóólē te: Uyee nē memáá n sónti ye ínnaŋe nē fele. Inésoi íi tu re ké ripe ké ukunéeri nŋme fénne. ⁸ Míni ke née ne nó wóle, amá Nfáasone ke uyē uu yé ne nó wole.

Yohani ye Yeesu míni wole

(Matiyee 3:13-17; Luki 3:21-22)

⁹ Yeesu uu ppe Kalilee kuyu kunyine kapi ye n sée re Nasareti leeri, Yohani uu Yuritee nkoi kέmεε míni u wole. ¹⁰ Ke Yeesu uu mese ne mese míni-i n léeme, uu keyóme yenu ken wúkulelē, Nfáasone nn ukecáá súiri yare tilóolā. ¹¹ Uu rinóo keyómecaa-pó komti re: Póo Kenépipi lala kecire. Ne pó wéele.

Setani ye Yeesu peikee

¹² Mese ne mese Nfáasone n̄ ne kucesi kóima-pó Yeesu sī. ¹³ Uu kei n we hái ne siyáa afεena. Kei ke Setani uu u peikee. Icaresεε kepáápáá kuu ye n we, piléecaatumε pin ukecáá paflē.

Yeesu ye pikpíntomécópii pina sée
(Matiyee 4:18-22; Luki 5:1-11)

¹⁴ Kapi Yohani kukpaniilee n tã memáá, Yeesu uu Kalilee sī uu Uléecaa Nsímé Kεcire n yóólē ¹⁵ un símisi re ituŋe ye tule, Uléecaa iyōopi ye nyahaimēle, ani mēfine conse ani Nsímé Kεcire ŋmurei.

¹⁶ Kε Yeesu uu Kalilee kupiyē mecáa n tíkílē, uu Simōo ne uuwā Antiree yenu pin anyeyē fóm pin ne ikpíntomé cópii. Pi pεε pikpíntomécópii le. ¹⁷ Yeesu uu pεε pi maa re: Ani né ritiki, né tíyese ani písoi pεε yé né rintíki wéési. ¹⁸ Api mese ne mese pianyeyē sá api u tiki. ¹⁹ Kε Yeesu uu nsé ní nāŋlē, uú ha Sepetee sipipi Yakupu ne uuwā Yohani yenu pin pianyeyē nyōonse. ²⁰ Yeesu uu mese ne mese pi séi, api piusaa Sepetee ne pikeikó kúninōi-i tíye api u tiki.

Unírihélaa unyine nsímé
(Luki 4:31-37)

²¹ Yeesu ne upipiretiki api Kaperinawum sī. Yeesu uu mese ne mese kewénteyaa ketúné Pisuífi kuyomeyáhaalee loni uu písoi picélaa kápáá. ²² Pírí ke umecélaa amē keyáa kē písoi pē nnéi pεε kutu u n cólē we, likumúnjé re umecélaa ne isé picélaa mecélaa áme sá. Amá uyē ne pεε písoi céésile ne n-yōopināŋe. ²³ Kumúnjé kpe-i, usoi unyine ke aníri aa m pekési uu Pisuífi kuyomeyáhaalee-i lompo, uu pupui re: ²⁴ N-ye kaá ne ró wéési, Nasareti ukó Yeesu? Pō kale re pōké ró nāá? Ne pó nyule re Uléecaa ye pó wéele uu iyaa yekei. ²⁵ Yeesu uu kuníri kpē semni uu rinōo ku he re: A kei riséé, aa usoi uye-i lelu. ²⁶ Kuníri kpē aku usoi uyē lémesi aku ukeméé lelu kun pupukee. ²⁷ Ai pinnéi nnōo yipu apí m píseine re: Yoo nní? Icélaa fale inyine ye nyi ne innāŋe! Ḿpá aníri kuu rinōo he, áa ye ti rilóó. ²⁸ Mese ne mese Yeesu nsímé nn Kalilee ketē nnéi kóónú.

Yeesu ye pitóikó kulúí pōise
(Matiyee 8:14-17; Luki 4:38-41)

²⁹ Api Pisuífi kuyomeyáhaalee-i léeri apí ne Simōo ne Antiree keyō n tósu, Yakupu ne Yohani pin tikilē. ³⁰ Api Simōo ulóhóni leepō un finu ne kupiŋetoi. Kε Yeesu uu n tuipō, api unósi uyē nsímé u wai. ³¹ Yeesu uu nyōsōpō, uu ukunipe tini uu u yukuse. Kupiŋetoi aku mese ne mese tene, uu yisi uu pikecáá paí.

³² Metuŋelolē-máá, písoi apí ne pitóikó ncōpuri ne pinírihélaa Yeesu leepō. ³³ Kuyu pikó nnéi apí keyō kē tipoo yipu. ³⁴ Yeesu uu písoi meyā itói ncōpuri pōisente, uu kō aníri meyā lakase. Úu tíyese aníri aké rinōo male, ke aricuruu aa u nyu nnya.

Yeesu ye Kalilee kuyu kóónúlē

³⁵ Kai n weesi, Yeesu uú ne kesine tōrōo keyō lelu. Uu iyaa sī uú ha kei umecire keyóme n yáási. ³⁶ Simōo ne upicō api pεε piwélaa u loni. ³⁷ Kapi u n yé api u maa re: Písoi nnéi pεε pó wéési. ³⁸ Amá Yeesu uu pi maa re: Tōké kelō féé ha, ayu acō-i, li pise re ké kō kei Nléecaasimé símisi, likumúnjé re lelee ne né ka. ³⁹ Lē kai wa Yeesu uu Kalilee ketē nnéi kóónú un Pisuífi ayomeyáhaalee-i Nléecaasimé símisi un aníri lakase.

Yeesu ye uyō unyine pōise
(Matiyee 8:1-4; Luki 5:12-16)

⁴⁰ Uyō unyine uu Yeesu leepō uu ukeyu-i wúla uú ne u tēni re: Pōn n la, pó né wole am funi. ⁴¹ Uicō ii Yeesu íwe wai hái, Yeesu uu pεε kunípe saapō uu u ca, uu lē memáá u maa re: Ne la re a peí. ⁴² Mese ne mese, utisi uyē keyō ake tene uu funi. ⁴³ Yeesu uu lē memáá u cési uu u lakase ⁴⁴ un u kúrúrúselē te: A řsōne kutu ricō, kapε wa unyine uké mewai mē kō. Amá a ha uyee ye Uléecaa inyōonse n wa mepócire nyíse uké yé lē kaa ní we. Lē memáá, aa inyōonse ke Moisi isé ii m pise wai pōké ne ḿpá úye nyíse re pō peí. ⁴⁵ Amá utisi uyē uu sī uu lē nnéi kai n wa ḿpá yei kéénkeε. Lē nnya, Yeesu uu ye fe uké umecire riwúí-i pinyíse rikpá, amá iyaa kuú le, kei ke úka uu ní we. Písoi pin ḿpá méye léenti pin ukemēε sōnaapō.

2

Yeesu ye kékankáláká kenyine pwise
(Matiyee 9:1-8; Luki 5:17-26)

¹ Kai siyáa rinkóónú, Yeesu uu Kaperinawum-i pɛeri. PISOI API KÓM TE KÉYŌ-I KUÚ WE. ² API CÁPINEPŌ MÁRŌ, KÉNACŌPE ÁKE NKPRÁNI RIPŌO RICURUU-I WE. Yeesu un Nsímé Kεcire pi céési. ³ Pinyine API NE KÉKANKÁLÁKÁ U WERI KE PISOI PINA API N TOPORI. ⁴ Amá API PŌONE PIKÉ Yeesu KE NYÍSE, KE PISOI API KULÚI N TŌSÍ NYIA. API KULEE KPŌ-I KE Yeesu UU N WE PIRIYE, API KUPÓLE KPŌ KUMÚŊÉ KE Yeesu UU N NYENU KÉKANKÁLÁKÁ KĔ CEPISEPŌ NE KERISÁŊÁÁPŌRÉ. ⁵ KE Yeesu UU PINFATENE N YĔ, UU KÉKANKÁLÁKÁ MAI RE: KENÉPIPI, NE APÓKÓPE PÓ SÁREI. ⁶ ISÉ PICÉLAA PINYINE PEE KEI N TŪ API PISIFA-I TŪHAANE RE: ⁷ YO NYIA ŊMAA KE USOI NKÓ UU NNÍ LĔ SÍMISI? ULÉÉCAA KUU LÁMISI. WŌO YÉ MPÍI FE UKÉ AKÓPE SÁREI, ULÉÉCAA MEMÁÁ? ⁸ Yeesu UU PINFASIMÉ CÉRUPŌ UU PI MAI RE: YO NYIA KANI NFAIMÉ MMÚ MPURI MÁ? ⁹ KÉ KÉKANKÁLÁKÁ M MAI RE: NE APÓKÓPE PÓ SÁREI YEE PÓLŪ NÉE KÉ KE M MAI RE: A YISI AA RIPÓSÁŊÁÁPŌRÉ PÍLESI, AA SŌNE YEE YÉ M PÓLŪ? ¹⁰ NE LA KÉ NŌ CÉREISE RE USOI KEPÍPI YE KETĔ KECÁÁ ŊNANŊ MÁLE KÉKÉ NE PISOI AKÓPE PI SÁREI. ¹¹ UU PEE KÉKANKÁLÁKÁ RINŌO PIMÁA KPÁ RE: NÉE PÓ MA, A YISI AA RIPÓSÁŊÁÁPŌRÉ PÍLESI AÁ KULU. ¹² UTISI UYĔ UU MÚPÁ ÚYE INIPEE-I YISI UU MESE NE MESE URISÁŊÁÁPŌRÉ SÁKAA UÚ KULU. AI PISOI MAAMÁÁCI WAI API ULÉÉCAA RÍYU WAISE PIN MÁIKEE RE: ÁRI PÍKAI MĒWAI MMÉ MECŌ YENAALĔ.

Yeesu ye Lefi sée re uké u ritiki
(Matiyee 9:9-13; Luki 5:27-32)

¹³ KE Yeesu UU KALILEE KUPIYE RITIME-MĔ M PELE, PISOI KULÚI API UKEMÉÉ N SŌNAAPŌ UN PI CÉESI. ¹⁴ KUU N TŌSU, UU ALIFEE UŊMÁNE LEFI YENU UN LAMPŌO KEYŌŌ-I TŪ. Yeesu UU U MAI RE: A NÉ RITIKI. LEFI UU YISI UU U TIKI. ¹⁵ KE Yeesu UU LEFI KEYŌ-I ILUKE N LE, U NE PILAMPOOYŌO MEYĀ NE PIKÓPEKŌO NE UPÍPIRETIKI PEE KESÉ LI. PISOI MEYĀ PEE YE U N TIKILĔ. ¹⁶ KE ISÉ PICÉLAA PEE PIFARISI KULAMAASINLEE-I N WE API Yeesu N YĔ UN NE PISOI PĔ MPURI ILUKE LE, API UPÍPIRETIKI MAI RE: YO NYIA KE Yeesu NE PILAMPOOYŌO NE PIKÓPEKŌO API KESÉ LE? ¹⁷ Yeesu UU PINSÍMÉ KÓM UU RINŌO PI YŌSU RE: ÁI PISOI PEE ISARE N LÁARÚ NYIA KE UPŌISE UÚ WE, AMÁ PITŌÍKŌ NYIA KUÚ WE. ÁI PISOI PEE ASEI N TÍKILĔ PISÉI KAM KÁ, AMÁ PIKÓPEKŌO NYIA KAM KÁ.

Yeesu ye anóopahaa nsímé wai
(Matiyee 9:14-17; Luki 5:33-39)

¹⁸ KEYÁA KENYINE KE YOHANI ÚNIWOLE PÍPIRETIKI NE PIFARISI API ANŌO PAHAALĔ, PISOI API PÉÉ HA Yeesu PISE RE: YO NYIA KE YOHANI ÚNIWOLE PÍPIRETIKI NE PIFARISI API YE ANŌO PAASI, PŌ PÍKŌ ÁPI YE PEE A PAASI? ¹⁹ Yeesu UU RINŌO PI YŌSU RE: NŌ MŪSU RE USOI YÉ PISŌŊNE ANYĀ N WAI UPISANE API PEE ANŌO M PAHAALĔ? AAI, MMĔ ŊN WE. KUMÚŊÉ KPĔ NNÉI KE UNŌSÍKŌ UU ANYĀ N WAI, ÁPI ANŌO PAASINE. ²⁰ AMÁ KEYÁA YE WEME KAPI YÉ UNŌSÍKŌ PIKECŌPE N LESE. KEYÁA KĔ KEN N TU, PI YÉ ANŌO PAASI.

²¹ ÚKA ÚU YE KUSÁŊÁÁ FALE KEPAMPI NE KUSÁŊÁÁ KPURE TÁPISI. LI YE KUKPURE INME TÚUNLE AI KUPÓLE PÉRÉSE. ²² ÚKA ÚU YE KŌ PÍTA PELĔ KUKŌNENUŊ KPURE-I SÚŪ, LIN LĔ N WA, PÍTA PĔ NE YE ANÚŊ TIKPÁFÚSELE, AI WAI PÍTA NE LIANÚŊ YE MÉWOO WA. AMÁ KUNÚŊ FALE-I KAPI YE PÍTA PELĔ SÚŪ.

Yeesu yee kewénteeyaa ute
(Matiyee 12:1-8; Luki 6:1-5)

²³ Kewénteeyaa ketúŊé kenyine KE Yeesu NE UPÍPIRETIKI API IMÚI INYINE KECARE-I SŌNE. UPÍPIRETIKI API PEE RICÉETIME MEPÍPI N KPÉENI PIN NE TŌSU. ²⁴ PIFARISI API PEE Yeesu MAI RE: A RIPAÍ MME-I KE PÍPŌPÍRETIKI API N WE. YO NYIA KE PÍPŌPÍRETIKI API LĔ KE IRŌSÉ II KEWÉNTEYAA KETÚŊÉ N YÚLU WAI? ²⁵ Yeesu UU RINŌO PI YŌSU RE: ÁNI LĔ KE TAFITI UU N WA KEYÁA KĔ KE NKÚ NN U NE UPÍKŌ M PEKESI PÍKAI KÉENLEE? ²⁶ U ULÉÉCAA KEYŌ LONLE, UU AKPŌNŌ

kapi Uléecaa n yekei takai. Apiyataa yee ye kumúhē kpe-i Uléecaa usina. Irósé kémee, pεπεε ye Uléecaa inyóhñse n wa ηmanε pεε ncée má re piké akpónó nyē takai. Ḿpá ne lē, Tafiti ne upikó ye a takai. ²⁷ Yeesu uu kó pimáa pi kpá re: Ái kewénteγaa nnya kapi usoi wa, amá usoi nsone nnya kapi kewénteγaa wa. ²⁸ Lē nnya ke nē Usoi Kεpipi am kewénteγaa ute.

3

Utisi uyee kunípe kópe m má
(Matiyee 12:9-14; Luki 6:6-11)

¹ Lē memáa, Yeesu uu kuyómeyáhaalee-i pεeri. Utisi unyine ye pεe kei wele un kunípe kópe má. ² Pεπεε keyáa kē kei ní we, api kutu n cōlē te Yeesu yé kewénteγaa ketúhē utisi uyē pōisee? Likumúhē re kewáána kapi ye n wéesi piké ne Yeesu n tí. ³ Yeesu uu unípekópεkó uyē maa re: A yisi, a nyere ḿpá úye uké pó yē. ⁴ Yeesu uu pεe pεπεε nní n nyáni pise re: Íye kai irósé kémee pise? Li pise re tóké lisone wa kewénteγaa née likópe kai pise re tóké wa má? Li pise re tóké usoi nfaa lō née li pise re tóké u kpu? Amá ápi ηmurei piké Yeesu rinóo γōsí. ⁵ Yeesu uu pinnéi nyáni, piicō ii kuwói u wai hái. Uripōo ari caai, atu kapi m má nnya. Yeesu uu lē memáa u utisi uyē maa re: A kupónipe né rituηámε. Kuu yé kunípe riñtuηápo, kunípe aku pélu. ⁶ Pifarisi api kuyómeyáhaalee-i léeri, pi ne pεπεε Erooti kemúhē ní tkilē api mese ne mese cápine piké yē te íye kapi yé wa piké ne Yeesu kpu.

Pisoi kulúí ye Yeesu-i sónaapo

⁷ Lē memáa, Yeesu uu kei pi yá, u ne upipiretiki api Kalilee kupiye ritime sí. Kalilee pikó meγā pεe pεe u tikilē. ⁸ Yutee ne Yerusalem ne Itumee ne Yuritee metéη ne Tiiri ne Sitō sitē pikó meγā pεe pεe kō ukemee sónaapo. Uliwaiwai kapi n kó yee ne pi sónaapo. ⁹ Yeesu uu pεe upipiretiki maa re piké kúninoi kunyine u nyóhñse, pisoi ápi kape u nyikii nnya. ¹⁰ Ái líka, kuu pisoi m pōisente meγá nnya ke pitóikó tōrōo api yóhñepō, ḿpá úye un náasi uké u rica. ¹¹ Ḿpá kumúhē kúye-i ke aníri aa u yē, a ye u riwulale, an pupukee re: Pō Uléecaa Kεpipi le. ¹² Yeesu uu rinóo a he ne ηnape re: Áni kape tíyese unyine uké céri re née úye.

Yeesu ye pitume kefi ne pité wée
(Matiyee 10:1-4; Luki 6:12-16)

¹³ Yeesu uu lē memáa riyópe taá uu pisoi pē kuu ní la séi api u tiki. ¹⁴ Uu pisoi kefi ne pité wée. U pi wéele re u ne pē piké n we uké ye kō pi tū piké ne Nléecaasimé rikóónu. ¹⁵ Uu kō ηnape pi he piké ye ne aníri lakase. ¹⁶ Pisoi kefi ne pité pē kuu n lése pεe Simōo ke Yeesu uu rinyíri n he re Piyee, ¹⁷ ne Sepetee sipipi Yakupu ne uuwā Yohani ke Yeesu uu rinyíri n he re Pōwanerekesε. Tinyíri tē aseí re ikóne pisenkeε. ¹⁸ Ne Antiree ne Filipu ne Patelemii ne Matiyeε ne Tomaa, ne Alifee kεpipi Yakupu, ne Tatee ne Simōo yee pεe ukuyu pimúlé kecáa n tōpu, ¹⁹ ne Yutasi Isikariyōoti yee Yeesu n tí uu piláarō anipe-i wai.

Yeesu pikó ye piwélaa u ha

²⁰ Lē memáa, Yeesu uu kέyō-i pεeri. Pisoi api kō pikálaa u kpá, u ne upipiretiki ápi pεe kέyu yē piké iluke li. ²¹ Ke Yeesu pikó api lē n kó, api piwélaa u sí piké ne u kui pin músu re li yé u m pansεle.

Yeesu ye pεπεε ukεcáa nkópe n símisi rinóo pεε
(Matiyee 12:22-32; Luki 11:14-23; 12:10)

²² Uléecaa isé picélaa pεe Yerusalem n léeri apí m máikeε re Pεlisepule kuu héesi. Api kō re aníri uyōopi nnaηe kuu ye ne aníri lakase. ²³ Yeesu uu pεe pi séi uu kenýarū pi maa re: Íye ke Setani uu ye Setani lakase má? ²⁴ Kuyóopiye kuse pisoi pin n tōpu, kuyóopiye kpeε kpine. ²⁵ Lē cire kέyō kεse pisoi pin n tōpu, kέyō keε kpine. ²⁶ In lee ni, Setani un ne

uricuruu n tɔpu, pihóɔnɛnɛ pin ukuyɔɔpiyu-i n we, unnaŋɛ ńn nɔ́ŋɛ. Amá méwoo knn wainɛ.

²⁷ Úye un n la uké unáŋɛ-naŋɛ keyɔ-i lõ uké ulikó yɔsí, u ye unáŋɛ-naŋɛ uyɛ íŋme paasile. Umɛpahaa maá kuu yé fe uu lelee ukɛyɔ-i ń we nnéí yósu. ²⁸ Asei kam nó símisi, akópe nnéí nɛ alé ye kusárei wele. ²⁹ Amá úye un Nfáasɔnɛ n lámaankee, akópe nyɛ áa kusárei we, ateneciré ye nye. Mesére kaa yé u m póriilɛ.

³⁰ Kapi Yeesu ń maa rɛ u aníri héesile nnya kuu mmú pi rihaa.

Yeesu uni nɛ upiwā

(Matiyee 12:46-50; Luki 8:19-21)

³¹ Yeesu uni nɛ upiwā api pɛé hapɔ, api ketahai nyere, api usoi tumpɔ rɛ piké u séeme.

³² Aí nɛ sá písoi kulúí pin Yeesu kálaalɛ. Api pɛɛ u maa rɛ: A nyere nké, upóni nɛ pipówá ye pɔ wéési. ³³ Yeesu uu rinóɔ pi yósu rɛ: Wóo unéni? Píye pɛɛ pinéwá? ³⁴ Uu pɛɛ lɛ memáá písoi pɛɛ nní u n kálaalɛ wérii uu rɛ: Unéni nɛ pinéwá ye mpí. ³⁵ Úye un Ulééca mela n wai, uyɛ unéwá nɛ unéyí nɛ unéni.

4

Ulukaa kenyárū

(Matiyee 13:1-9; Luki 8:4-8)

¹ Kɛ Yeesu uu icélaa Kalilee kupiyɛ ritime-i n kpálɛ, písoi kulúí api u kálisi ai tósu uu mese ha kúninɔi kecáá tone. Míni kecáá kɛ kúninɔi kpɛ aku tósilɛ, písoi pin meritime nyenu. ² Sinyárū kuú nɛ icélaa meyā pi céesi. Uu icélaa iyɛ kémɛɛ pi maa rɛ: ³ Ani kutu ricɔ ani kóm! Utisi unyine ye ilukɛpuri pifóme leeme. ⁴ Kuu n fóm, ilukɛpuri icɔ ii ricéetime-i lolu, sinúipi asi i le. ⁵ Ico ii kɛpare kecáá kei kɛ ntaai ńn m piye lolu. Kɛ ketɛ áke n címú nnya, ipuri iyɛ ii mese nɛ mese lelu. ⁶ Ntuŋɛ nn tapu. Kɛ iníŋí íi m papisi nnya, melei amɛ kóosi. ⁷ Ico ii sinípelepi kɛpáapáá lóipɔ. Sinípelepi sɛ asi melei hila, áme pɛɛ apipi toresi. ⁸ Amá ipuri icɔ ii ketɛ sɔnɛ nɛ sá, ii lelu ii papisi ii kɔ apipi toresi, iwéhe icɔ afɛtaani, icɔ kuwóo nɛ kefi, icɔ píle. ⁹ Yeesu uu pi maa rɛ: Úye un ukóme uké kó.

Yo nnya kɛ Yeesu uú nɛ sinyárū céesi?

(Matiyee 13:10-17; Luki 8:9-10)

¹⁰ Kɛ Yeesu uu lɛ memáá iyaa n léepɔ, pɛpɛɛ nɛ u n kólɛ nɛ upipiretiki kefi nɛ pité api u píse rɛ uké sinyárū sɛ aseí pi símisi. ¹¹ Yeesu uu rinóɔ pi pɛse rɛ: Nó nɛ Ulééca iyɔɔpi nsímé mɛɛ m pɛkaalɛ picére masile, amá picɔ ye mpá yo kómeile yare sinyárū.

¹² Pi ye n wiilenle, amá ápi kɔ pɛɛ nyáni.

Pi ye kutu n cɔlenle, amá ápi kɔ pɛɛ kómei.

Lelee rɛ ápi ye ɲmurei piké písoi conse,

Ulééca uké piakópe pi sárei.

Yeesu ye ulukaa kenyárū aseí lese uu símisi

(Matiyee 13:18-23; Luki 8:11-15)

¹³ Yeesu uu pɛɛ pi maa rɛ: Áni kenyárū kɛ kóo? Nɔnsá kɛ n kó, íye kani yé pɛé nɛ sitóɔɔ nsí nnéí kó má? ¹⁴ Kei kɛ Yeesu uu pɛɛ kenyárū kɛ aseí pi lese rɛ: Li nkpáni yare nlécaasimé kɛ utisi uyɛ uu fóm. ¹⁵ Písoi picɔ isoi ye ricéetime tɛ mɛcɔ wele. Pin nlécaasimé n kó, Setani uu mese nɛ mese nlécaasimé kapi pikemɛɛ n fó kpóupɔ.

¹⁶ Kɛparetɛ keɛ we yare pɛpɛɛ nlécaasimé n kó api mese nɛ mese piakɪŋ kémɛɛ n yósu nɛ mpóɔnare. ¹⁷ Amá ápi ye tíyɛsɛ nké pikemɛɛ iníŋí wa. ńn ye pikemɛɛ náŋjai. Ncɔŋ ń-ye nɛé íwe íye in n ka nlécaasimé nnya, nfatene nn nɛ pi kpi mese nɛ mese. ¹⁸ Písoi picɔ ye we yare ketɛ keɛ sinípelepi m má. Pi ye nlécaasimé kónle, ¹⁹ amá ketɛ kecáá likó nfasimé nɛ lílala lee ró n kúraasente nɛ memá ai nlécaasimé hila, ńn ye pɛɛ kerómɛ líka yoriye. ²⁰ Písoi picɔ pin we yare ketɛ sɔnɛ. Pi ye nlécaasimé kónle api n yósu nn

pikeme pelu nn linyine yoriye. Nléécaasimé nn picɔ kémee nkáripí wai, nn picɔ kémee ne kumúǵé wai, nn picɔ kémee meyá wai.

Kéfiráa kenyárū

(Luki 8:16-18)

²¹ Yeesu uu lē memáá pi pise re: Unyine yee kéfiráa riséle uu kucári ke kipi née uu ukéfine metene ke pésu má? Nénte kelō cǎcǎ kapi ye ke ritosi ake pree mpá úye n kpáilē? ²² Lē nnéí lee pree m pékaalē ai kúyene wai, lē ke mpá úye úu pree kúyene ní we ai metéí kémee léeri. ²³ Úye un ukóme uké kǒ. ²⁴ Yeesu uu pimáa pi kpá re: Ani nómeneécire tǐ ne lē nnéí kani n kóméi. Kulū kpē kani ye ne m musí ke Ulééca uú ne nó músune. Ticuruu u yé kusá nó rikpá. ²⁵ Likumúǵé re uyee m má kapi ye pípa rikpá amá úye unsá m má, mpá nkáripí ní-ye kuu má, pi n yósune.

Ilukepuri yee ne iricuruu n le kenyárū

²⁶ Yeesu uu pimáa kpá re: Ulééca iyǔopi ye kǎ we yare usoi unyine yee ilukepuri ukecare-i n fǒ. ²⁷ Lē memáá, mpá un kesine née ketúǵé n lǒni née un n nyáni, ilukepuri ye lelule in pelu úu nyu lelee i m peise. ²⁸ Ketē ticuruu kee iluke peise. Kuhére kpee ye mefoí pi, lē memáá ripipi ari tóresi, ari metǔrǔo pelu. ²⁹ Tin m pi, usoi uu ritéhe múlú. Kúkpaa kpee lē tu.

Mpuri yuke-yuke nnyine kenyárū

(Matiyee 13:31-32, 34; Luki 13:18-19)

³⁰ Yo kari yé kǎ ne Ulééca iyǔopi múǵeisenē? Kenyárū kéye kari yé ne linsímé wa má? ³¹ Ulééca iyǔopi ye we yare mpuri yuke-yuke nnyine. Kelukaa-i, mme mee ye ketē nnéí kecáa ipuri kecǎpe nsínsá. ³² Amá melukaa-máá, n ye lele nn papisi nn wai kuléé kpee kecare-i acǎ mpiye n fe. Nkuléé yee ilése kecire wale, sinúipi asi ikecáa ayámé wapisi.

³³ Sinyárū nsí sicc ke Yeesu uu ye ne mpá úye céesi. Ppree kutu u n cǒlē mekome kuu ye ripai uú ne céesi. ³⁴ Úu ye pí kai símisi kúu kenyárū n wa, amá lin u ne upipiretiki ḡmane rin-yá, mpá yo aseí kuu ye pi lese.

Yeesu ye meyǔ píma menyine riséése

(Matiyee 8:23-27; Luki 8:22-25)

³⁵ Keyáa kē cire nnyóó, Yeesu uu upipiretiki maa re: Tǎké míni kuwélé kucǎ-mē ha. ³⁶ Api risoiwuí yá, upipiretiki api kúninǎi kpe-i kuú pree n tú ne n tǎǵlē. Áninǎi acǎ an kǎ pikeyúrí we. ³⁷ Kei ke meyǔ píma menyine ame pipépe kori ániwalé aa kúninǎi-i n léeripǔ míni ame pree ku n yipu. ³⁸ Kumúǵé kpe-i, Yeesu un kúninǎi kémee kepíre-pǔ we, un lǒni, tíyu tin tíyulaa kecáa lálalē. Upipiretiki api pree u yǒǵse api u maa re: Sáa, pǔ séélenle tǎké kpíi? ³⁹ Yeesu uu yáka-yaka uu kuyǔ cési uu míni maa re: Séé, a niǵesi. Kuyǔ aku kéu ai níǵesi. ⁴⁰ Yeesu uu lē memáá upipiretiki pise re: Yo nnya ke iwame ii nó wa? Nǎn ne nfatene máa? ⁴¹ Amá ai iwame píma pi wai apí m máikeene re: Usoi úye kecire ye nkó kaí ne kuyǔ ne míni ripéne lin u pakarelē?

5

Yeesu ye unírihélaa pǎise

(Matiyee 8:28-34; Luki 8:26-39)

¹ Lē memáá, api Kalilee kupiye tǎǵ api Kerasaa ketē loni. ² Ke Yeesu uu kúninǎi-i rincúlame, uú ne usoi unyine yee akpíi-mē n léeri sáne. Kunírilā kunyine kpee ye utisi uyē m pekési. ³ Akpíi-i kuu ye n sói. Usoi uyē úu kupahaa we. Mpá akpanii, ápi ye fe piké u paasi. ⁴ Mepéhē kulúí kapi ye uana ne nweni hǎpi api uanipe ne akpanii paasi, amá u ye ipehe iyē nnéí túúnle. Úka nnaǵe ín pree tulaalē nké ne utisi uyē tǐ. ⁵ Ketúǵé ne kesine kuu ye akpíi-i ne akúú kecáa n kǎonii un pupukee, un umecire itói wai ne apare. ⁶ Uu Yeesu ketaa-pǔ yenu uu pree wurupǔ uú ha ukéyu-i wúla ⁷ uu pupéi re: Ulééca yee mpá yo kecáa n tú Kepipi Yeesu, tǔ ne mpǔ ne ní-ye? Ne ne pǔ ténile, ne Ulééca rinyiri, kape

íwe né wa. ⁸ Yeesu ye kunírillā kpě tinóo he re kuké utisi uyě kémee le. Lě nnya kaku lě máikεε. ⁹ Yeesu uu kə ku pise re: Íye kapi ye pó sée? Aku rinóo u yósu re: Pi ye né sée re kulúí, likumúnjé re tə kulúí wele. ¹⁰ Akú ne Yeesu téni re úu kape a lakase aké kuyu ketə rilóó.

¹¹ Kúfəŋlee píima kunyine ye ppe kei rikúúésaa-i túkurile. ¹² Aníri aa ppe ne Yeesu téni re: A ncée ró he təké áfəŋ nnyé lō. ¹³ Yeesu uu ncée he. Aníri aa utisi uye-i léeri aa áfəŋ loni. Kúfəŋlee kpee tu yare áfəŋ ákotokú até (2.000). Áfəŋ nyě nnéi aa wuru aá ne rikúú cépi aá ha ne mínimaa-i kpúupə. ¹⁴ PISOI ppe ppe a n séni api wuru apí ha ne nsímé kuyu ne siyupi kóónú. PISOI API SÍ PIKÉ lεleε n wa yě. ¹⁵ API Yeesu-i sí API utisi uyeε ppe aníri kulúí n héesi yenu un tū ne ukeyu cáká-cáká un kə lapaalē ísəne, ai iwame pi wai. ¹⁶ Pě nnéi inipeε-i kai lě n wapisi API lě ke aníri aá ne utisi uye-i í le keenkeε ne lě kai áfəŋ n wa. ¹⁷ API ppe Yeesu suúluse re uké piketeni-i le. ¹⁸ Ke Yeesu uu kúninəi-i n loni, utisi uyě uu u suúluse re u yé u ritiki. ¹⁹ Yeesu úu ncée u he, amá u rinóo u he re: A kui aa pipókó lεepə. Aa lě ke Upíima uu íwe pó n tē uu pó wai pi keenkeε. ²⁰ Utisi uu mesei pele úú ha ne nsímé mmē kóónú kuwélé kpe-mē kapi ye n sée re Ayu Kefi ketē. Pě nnéi ppe ye n kó, nnóo kai ye pi yi.

*Yeesu ye Yairusi ukpére yukuse uu kə unósi unyine poise
(Matiyee 9:18-26; Luki 8:40-56)*

²¹ Lě memáá, Yeesu úú ne kúninəi míni ritime rico téré. PISOI kulúí API kə kei lě u n kálaalē. ²² Kei ke Pisuífi kuyomeyáhaalee uwéése unyine kapi ye n sée re Yairusi uu Yeesu yě uu uana metene wula. ²³ Úú ne Yeesu meyansei téni, uu re: Kenékpérepí ye kekəpə tule, a kam, aa anípe kekecáá láa líké ke yoriye áke kape kpu. ²⁴ Yeesu úú ne nsé u pene. PISOI kulúí pin u nyikii pin ne u tikilē.

²⁵ Kumúnjé kpe-i, unósi unyine ke ményε ame n foho hái íŋmē kefi ne ité-me un kei we. ²⁶ Pipóise meyā kuu rika ai u pelu, usiwóó nnéi asi kə itóí iye-i tene, úu kə ppe peí. Amá itóí in nákiíselē. ²⁷ Kuu nní Yeesu nsímé n kómaalē, uu ppe riwúí te-i lompo uu kepire-mē Yeesu ilū ca. ²⁸ Likumúnjé re u ukefa-i pisímé masí re: Ḿpá Yeesu ilū ŋmane kam fe am ca, né peí. ²⁹ Kuu lě tińca, ményε mee ppe n foho ame mese ne mese nyere, uu pélu. ³⁰ Yeesu uu cérupə re unnaŋe ye pikei yisile. Uu riwúí tē kecəpe panse uu pise re: Wóo inélū tica? ³¹ Upipiretiki API rinóo u yósu re: Pə nyánile re pISOI ye pó nyíkiilē, aa kə ppe m písei re wóo pó ricaa? ³² Yeesu uu uilúké paí uké uyeε u rińca yě. ³³ Unósi uyě uu pitérii kápáá ne iwame mephehē. U lεleε n wa nyule. Uu lě nnya Yeesu ana metene wula uu aseí nnéi u símisi. ³⁴ Amá Yeesu póo u maa re: Unékpére, mpófatenε ye pó yóriyele. A n ŋme ne nkíŋniŋe ipótóí iké tene.

³⁵ Úu kahane nkpráni nsímé n tene ke pISOI ppe Pisuífi kuyomeyáhaalee uwéése uyě keyə-i n léeri apí maa re: Kεpówá ye nkəpə masile. Yo nnya kaa nkpráni Ucélaa méwoo cóŋlē? ³⁶ Amá Yeesu úu nkpráni pianəə nyě kutu rico, uu kuyómeyáhaalee uwéése maa re: Kεpówuu áke kape tə, mpókó yeε re a ne kefa tene. ³⁷ Lě memáá, úu úka ncée he re uké u sarū, insá Piyεε ne Yakupu ne Yakupu uwā Yohani. ³⁸ Kapi kuyómeyáhaalee uwéése uyě keyə n tuiə, iwóo ke Yeesu uu kó. PISOI ye ppe ikətu wóriile pin pupukeε. ³⁹ Uu lompo uu pi maa re: Yo nnya kani iwóo likirelē nən kə téni? Kekpérepí kē áke kpu amá ke lonile. ⁴⁰ API ppe Yeesu n sennyi. Yeesu uu ppe lě memáá pi leseri. U ne kewá kē usaa ne keuni ne upipiretiki pitaani pē kuú ppe n tési API kei ke kewá kē aké í we lompo. ⁴¹ Uu kewá kunipe tini uu ke maa re: Talita kum, li aseí re kekpérepí, a yisi, née rinóo pó he.

⁴² Kekpérepí ake mese ne mese yisi ake nsé kápáá. Aŋmē kefi ne até kake ye m má. Kapi mewai mē lě n yé, ai ḿpá úye nnóo yipu. ⁴³ Yeesu uu lě memáá pi kúrúruε re API kape tíyεε unyine uké céri. Uu kə pimáa pi kpá re piké kekpérepí kē iluke he.

6

Nasarēti pikó ápi Yeesu ne kefa tene
(Matiyee 13:53-58; Luki 4:16-30)

¹ Ke Yeesu uu kelō ke-i n yisi uu kuyu kpe-i kuu iwá n li kēmeē sí, upipiretiki api u tiki.
² Ke kewénteγaa ketúnjé ake n tu, uu Pisuiifi kuyomeγáhaalee-i lompo uu pisoι n céesi. Nsímé nn nnóo pisoι píima pē nnéi ppe kutu u n cólē yipu. Apí m píseine re: Yei ke nní ye nnéi ai mpíi u léenti má? Mewéēsēsəhə méye mpuri kai nkó nní he má? Íye kuú ne mewaisaŋa mmé mpuri wapisi má? ³ In ne Maari kepipi uséréē? Nénte upiwā ppe Yakupu ne Yosee ne Yuuti ne Siməə? Ái upiyei ppe nní kerócəpe wee? Nní nnéi ai pi tapisi ápi ne Yeesu kefa tene. ⁴ Yeesu uu ppe rinóo pi ppe re: Antepu kuyu cire-i kapi ye u lómiise. Umpuri pikó ne upiyə́kó ppe ápi ye u waise. ⁵ Yeesu uu lē memáá fe uké mewaisaŋa piwai rikpá, insá pitóikó pinyine kecáá kuu anípe rinláa uu pi poise. ⁶ Ai Yeesu píri wai kápi ne kefa u n tene.

Yeesu ye pitume kefi ne pité túmei
(Matiyee 10:5-15; Luki 9:1-6)

Lē memáá, Yeesu uu ayu acə nyee ne kei n kólē kēmeē sí uu apisoι nléecaasimé céesi.
⁷ Uu ppe upipiretiki kefi ne pité séi uu pi tum pité pité, uu ínəŋe pi he re piké aníri n lakase. ⁸ Uu rinóo pi he re: Áni kape kunaapi memáá líka rimúlú yare iluke née kulóo née kewóo re ncée kani ne sí. ⁹ Amá uu re: Ani anéeri metane mese mese tánti, amá áni kape sitúkanka sité sité tánti.

¹⁰ Uu pimáa pi kpá re: Nən kéγə kéye-i n topile, ani kei n tū hái ne kumúnjé kpe-i kani kuyu kpē n yisine. ¹¹ Pisoι pin yei kusáne piyóó nó n ye née kutu kápi nó ricə, nən n tósu, ani nóanəna nkoŋo péi. Liké pi nyíse re pi Uléeca nsímé pipakare ye. ¹² Pipiretiki pē api ncée pəlo api pisoι nléecaasimé n símisi pin tee re piké pimefine conse. ¹³ Aníri meγā kapi lákase, api pitóikó meγā kecáá mékpə kəoni itói ii tenente.

Yohani Úniwole nkpo
(Matiyee 14:1-12; Luki 9:7-9)

¹⁴ Lē kai wa Yeesu rinyiri ari mpá yei kóónú, uyóopi Erooti uú ne Yeesu nné kóm. Pisoι api ppe n símaankee re: Yohani Úniwole ye pikpəkpə kēmeē yisile, lē nnya kuu nní ínəŋe má un mewaisaŋa wapisi. ¹⁵ Picə pin máikēe re Elii lo. Picə pó te mekeē antepuye kecəpe use unyine lo. ¹⁶ Amá ke Erooti uu lē n kó, uu re: Yohani uyē tiyu kam n tíyese api tólu yee yisi.

¹⁷ Likumúnjé re Erooti ricuruu yee rinóo he api Yohani paasi api kukpaniilee-i sápo. Ái líka nnya ke Erooti uu lē wa. Erooti ye ppe uumaa Filipu unəsi Erootiyati γəsile. ¹⁸ Kai lē n wa, Yohani uu ppe u maa re ái ne risá re uké uumaa unəsi γəsí. ¹⁹ Erootiyati uu lē nnya Yohani ukefa-i wai uu ncée wéesi uké ne u kpu. Amá uu fe. ²⁰ Ke Erooti uú ppe Yohani m pakarelē un kə nyu re u aseī tikilenle, uisoι in kə kecire we nnya, Erooti uu ye ppe Yohani kecáá kó, un unsímé kutu n cəlē n ye u ricəŋle, mpá ne lē u kə ppe mpikome ləle. ²¹ Amá keyáa səne ake Erootiyati leeri. Ke Erooti uu ukemareγaa anyā n wai, uu lē nnya sóoni uu ukuyu pinaŋe-nəŋe ne pisóca piwéese ne Kalilee ketē pisoι kecire sélei. ²² Kei ke Erootiyati ukpére uu kenyánkale-i lompo uu yésu ai Erooti ne upisane nnéi larisi. Uyóopi Erooti uu ukpére uyē maa re: A lelee ripóo pó n we né we, ké pó li he. ²³ Ai wai uu ha ne wéeri re: Pən yo né n we, né pó li he, mpá in kenéyóopitē kuwélé, né pó he. ²⁴ Ke ukpére uyē uu kekále-i n léepə, uú ha úní pise re: Yo kam yé pise? Uyē uu u ppe re: A Yohani Úniwole riyu pise. ²⁵ Uu mekekeke uyóopi-mē pele uu u maa re: Ne la re a nfáani Yohani Úniwole riyu kecárip-i né ritəsi. ²⁶ Uyóopi ripəo ari caai, amá uawéeri ne pisáne isei nnya, ái kúyule we. ²⁷ Uu mese ne mese uuméré use yukuse re uké ne Yohani riyu u kam. Uméré uú ha uriyu tólu kukpaniilee-i. ²⁸ Uu riyu kəpelente kecáá tósi uú ha ukpére

uyē ti múise, ukpépe pṓo úni ri pa. ²⁹ Ke Yohani pipiretiki api lē n kṓ, apí weri api u kpísi apí ha kulesi.

Yeesu ye písoi ákotokú anupū (5.000) kpínii

(Matiyee 14:13-21; Luki 9:10-17; Yohani 6:1-14)

³⁰ Yeesu pitume api Yeesu keyúrí cápine, api lē ne lē kapi n wapisi ne lē kapi písoi n céesi u keenkēe. ³¹ Písoi pēe Yeesu-i n sṓnaapṓ ne pēpēe ukemēe n léeri ye kulúí tṓsilē. U ne upipiretiki apí ye pēe nkpáni kényu yē piké iluke li. Lē nnya ke Yeesu uu pipiretiki maa re: Tṓké iyaa le, kei ke písoi apí ní we aní ha nkáripí wénte. ³² Api kúninṓi loni piké kei ke úka úu ní we ha. ³³ Písoi meyā api pimētṓné yénu api kṓ pi ceru. Ayu nyee ne pi n kólē nnéi písoi api ntóo wai api kei kapi n sí pi fṓsu.

³⁴ Ke Yeesu uu kúninṓi-i n léeme, uu písoi kulúí yenu ai íwe u wai re pi pēe we yare isee yeé íi usé m má nnya. Uu mese picélaa pi loni ai nánjai hái. ³⁵ Ke ituje ii n tene, upipiretiki apí ne u kṓ api uu maa re: Líka ái kelṓ nké-i we. Lē memáá, ituje ye kṓ tenele. ³⁶ A pi maa re piké ha siyupi ne ayu nyee ne ró n kólē kémēe liluke-luke lééri. ³⁷ Yeesu uu rinṓo pi yṓsu re: Ani nṓrinécúruu liluke-luke pi he. Api u pise re: Tṓ nkpéni sínle tṓké nṓóoweni mēripí píle píle meté ne akpṓnṓ lṓ ari pi pa piké li née? ³⁸ Yeesu uu pi pise re: Akpṓnṓ alé kani má? Ani ha ripaí. Api píseine api limemáá Yeesu rinṓo yṓsu re: Akpṓnṓ anupū ne ikpíntomé ité. ³⁹ Uu pēe rinṓo pi he re piké meyúí péni kecáá awúí awúí pi tonse ⁴⁰ api anái anái túnti, aṓ písoi píle píle, aṓ kuwṓó kuwṓó. ⁴¹ Uu akpṓnṓ anupū ne ikpíntomé ité iyē kpísi, uu keyóme weríí, uu iluke iyē kecáá Ulééca pṓneese. Uu lē memáá akpṓnṓ kpṓkṓrine uu upipiretiki pa re piké písoi hṓone. Uu kṓ ikpíntomé ité iyē pinnéi hṓone. ⁴² Api pinnéi le api lepu. ⁴³ Upipiretiki api akpṓnṓ ne ikpíntomé keri cápínente ai anére kefi ne até yipu. ⁴⁴ Pēpēe iluke iyē n li kémēe pitisi ye lele ákotokú anupū (5.000).

Yeesu ye míni kecáá sṓne

(Matiyee 14:22-33; Yohani 6:15-21)

⁴⁵ Yeesu uu lē memáá mese ne mese upipiretiki rinṓo he re piké kúninṓi lṓ piké ha rikóitime rico-pṓ u m mē, Petisayita kuyu kuwéé-mē, uyē uké pēe kumúhṓe kpe-i písoi n kúúnse. ⁴⁶ Kuu písoi rin-yá, uu riyṓpe taá uké keyóme yáási. ⁴⁷ Kai nnyṓṓ ní wa, kúninṓi kun mínimaa kecṓpe we. Yeesu pṓon umecire ketē mmé we. ⁴⁸ Uu yénu re kúninṓi pitíkíí ye íwe pi waile, likumúhṓe re mē kapi n sí ke kuyṓ píma kunyine aku pépuri. Tiweeki kumúhṓe, uu pikuwélé-mē n sṓnepṓ míni kecáá, un la uké pi rifaau. ⁴⁹ Kapi u n yé un míni kecáá sṓne, api músu re kēpirii-pirii kenyine ye ke, api pipupukee loni. ⁵⁰ Pinnéi pēe meyíkíyiki u yē ai pi túítúise. Yeesu uu pēe rinṓo pi maa re: Iwame íi kape nṓ wa, né ḡmaa lo. ⁵¹ Uu limemáá kúninṓi-i pi leepṓ, kuyṓ aku kéu. Ai pírí pi wai hái ⁵² likumúhṓe re piakij ntake nnya, apí pēe akpṓnṓ mewaisarja mē kṓ.

Yeesu ye Kenesareti ketē kémēe pitóikṓ pṓise

(Matiyee 14:34-36)

⁵³ Metéḡ-maá api Kenesareti ketē tulu, api rikóitime pikuninṓi karii. ⁵⁴ Kapi kúninṓi-i n léeme, písoi api mese ne mese Yeesu ceru. ⁵⁵ Api ketē kē nnéi kṓónú, apí ye pin n kṓ te u yei we, api kei nnéi ne asáḡáapṓré kémēe pitóikṓ u n sṓnaapṓ. ⁵⁶ Pi ye kényaála-i pitóikṓ nánaisele siyupi ne ayu ne awosoo nyē-i kuu n sṓne apí ne u n tēni re uké tíyese pitóikṓ piké ḡpá uketukanka nnṓo rica. U ye pē nnéi pēe u riínca pṓisentele.

7

Pifarisi ne pikpure inyekii kecáá nsímé

(Matiyee 15:1-9)

¹ *Pifarisi ne *isé picélaa pinyine pēe *Yerusalem n léeri api Yeesu kewúipi wai. ² Api upipiretiki pinyine yenu pin iluke le ne anípe kperinkpekṓṓ, apí pianipe nale yare kai piinyekii kémēe m pise. ³ Ke Pifarisi ne *Pisuifi picṓ nnéi api meyánsei pikpure inyekii m

múílĕ nnya, pinsá ñsone n nale, ápi ye li. ⁴ Pin kɔ kuyáa n leeme, pi ye piinyekii menale mĕ nalele api kelenē le. Pi ne pimekpurewai meyã yare nní piheehere ne sicáripí ne apóri piheere múílēle. ⁵ Pifarisi ne isé picélaa api pɛe u pise re: Yo nnya ke pipópiretiki ápi pirókpure inyekii tikilĕ pin ne anípe kperinkpekɔ́ iluke le? ⁶ Yeesu uu rinóo pi pɛse re: Asei ke *antepu *Esayi uu meke-e-me nónnésímé yémme. Nɔ kecáá kecáá mewai pikó le yare ke Esayi uu n wói re Uléecaa ye maa re:

Nnóo-i ñmanē ke písoi mpí api ríyu né waiselĕ, amá ápi pɛe pisifa-i ne né kólĕ.

⁷ Piiyáhaa ye likpárákɔ́ le.

Pi rinyale pin sisoipipi inyekii kpísi

pin céesi yare inékó ye nyi.

⁸ Uléecaa isé kani kɛpire ritɔ ani sisoipipi inyekii m múílĕ.

⁹ Uú nɔ́ te: Ani riñmóopú ani Uléecaa isé kɛpire tɔ aní ne nónényékii picélaa kéyu mahani. ¹⁰ Ticuruu *Moisi ye meke-e-me maa re: A upósáa ne upóni ríyu waise. Uu kɔ re úye un usáa née úni anóo n wa, li pise re piké liute kpu. ¹¹ Amá nɔ́ ne ye re: Usói un usáa née úni m maa re: Lĕ kuú pɛé ñ la uké ne u lĕ Uléecaa hele, ¹² áni ye liute riyá uké linyine lico piwai usáa née úni rikpá. ¹³ Méwee mĕ yeé tíyesele ani Uléecaa Nsímé cókoi ne nónényékii isé kani n yekeilĕ. Mewai mĕ meco kani n wapisi ye kɔ piyele.

Lelēe ye usói mékperinkpe n waise

(Matiyee 15:10-20)

¹⁴ Yeesu uu limemáa písoi picápine kpá uu re: Ani nónnéńéi kutu né rico ani kóm. ¹⁵ Litahaikó líka ái we lēe yé lin usói kémee n lō, ai Uléecaa inipe-e-i mékperinkpe u waise, amá lelēe usói kémee n léenti lēe ye Uléecaa inipe-e-i mékperinkpe u waise. [¹⁶ Úye un ukóme uké kó.]

¹⁷ Ke Yeesu uu písoi pĕ kecɔpe n yisi, u ne upiretiki api kéyo loni api kenýarũ kĕ aseí u pise. ¹⁸ Uu rinóo pi pɛse re: Nɔ́ ticuruu áni kɔ mesoñɔ máa? Lĕ nnya, áni nyu re lĕ nnéi lēe usói kémee n léeripɔ ái yé fe liké Uléecaa inipe-e-i mékperinkpe u waise? ¹⁹ Likumúńé re ái urikiñ kémee kai léeripɔ, amá kuloi-i le, uu kɔ pɛé cukú. Yeesu memaa mee nyíselĕ te iluke nnéi ye kuluke wele. ²⁰ Uu pimáa pi kpá re lelēe usói kémee n léenti lēe ye mékperinkpe u waise. ²¹ Liriyíkí re usói kefa-i ke simúńé kópe nfasímé ne iwásá ne piyaa ne písoikɔ ²² ne uco unɔsi née uco ula kuwáncɔ piwai ne memá nnáápi ne rikpákára ne piyaaluke ne nturi ne inípe caa-caa ne picɔ alĕ ne rikókori ne píyuwélaa ai léenti. ²³ Nní nnéi, usói kefa-i ke nní nnéi ai léenti, lelēe ye kɔ mékperinkpe u waise.

Kanaa kuyu unɔsi unyine nfatene

(Matiyee 15:21-28)

²⁴ Ke Yeesu uu kei n yisi, uu Tiiri kuyu kuwélé-mĕ sí. Uu kéyo kenýine-i tone. Úu la unyine uké u yĕ. Amá mpá ne lĕ, úu fe uké umecire pesí. ²⁵ Unósi unyine kewã kee kuníri n héesi uu kóm pin Yeesu nsímé wai. Uu pɛé ha Yeesu keyu-i wúla. ²⁶ Unósi uyee usáne le, úu *Usuifi. Sirii keteni-i kapi u mari. U Fenisii ukó le. Uú ne Yeesu téni re uké uukpére kuníri lakase. ²⁷ Yeesu uu pɛe u maa re: Ái nyarń te piké siwá iluke kpísi piké sipɔpípi risá. ²⁸ Unósi uu rinóo u pɛse re: Mesei ye me Sáa, amá siwá sin piluke m masí, sipɔpípi ye lĕ ke siwá asi keteni-i m póroise híneile asi le. ²⁹ Yeesu uu pɛe u maa re: Tipónóo ntí nnya, a n ñme, kuníri ye upókperé kémee léerɔle. ³⁰ Kuu kéyo n kúi, uu kewá leepɔ ken ne keripɔo finu, kuníri kun tómpɔ.

Yeesu ye utusuí yeé úu ñsone n símisi pɔise

³¹ Yeesu uu limemáa Tiiri ketĕ yisi uu Sitɔo kuyu cɔpu, uu kuwélé kpĕ kapi ye n sée re Ayu Kefi ketĕ-mĕ walá uu Kalilee kupiye-mĕ pele. ³² Api pɛé ne utusuí yeé úu nsímé n fe ñsone Yeesu weri. Apí ne u téni re uké anípe ukécáá rilaa. ³³ Yeesu uu ne iyaa u lelu, uu ne písoi ketaa wai uu usinipepi atu-i u tampɔ uu rilémpi kecáá meta u teñ. ³⁴ Uu lĕ memáa nfáa tóori uu re: Efaata, liasei re: A tápile. ³⁵ Mese ne mese uatu aa tápile,

tilémpi ari fénnε, uu nsímé loni nsòne. ³⁶ Yeesu uu lē memáá rinóo pi he re ápi kape tíyese unyine uké kó. Amá mpá Yeesu memale méye ke pē api nsímé piyóo ημόópυλέ. ³⁷ Pírí píma kai meýánsei pi wa apí m máikee re: Lē nnéi kuu n wa, asaa lo, mpá pitusuí, u ye pi komeisele, uu pē alempi nyee m pahaalē símaase.

8

Yeesu ye pisei ákotokú ana (4.000) kpínii
(Matiyee 15:32-39)

¹ Pisei kulúu api kò kumúhē kpe-i picápine kpá nsòne ápi kò líka má piké li. Yeesu uu upipiretiki séi uu pi maa re: ² Pisei mpí icò ye íwe né wele. Siyáa sitaani ye nsí kapi né tíkilē ápi kò líka má piké li. ³ Pimeyā ye ketaa leerile. Lē nnya, nen nkpéni ne nkú mmú pi m maa re piké kúu, pi yé ha nsé pòone. ⁴ Kei ke upipiretiki api rinóo u yósí re: Yei kari yé pisei píma mpí nnéi iluke yē kelō kóima nké-i? ⁵ Yeesu uu pi pise re: Akpónó alé kani má? Api rinóo yósu re: Aseei. ⁶ Uu limemáá pisei pē tinóo he re piké keteni-i tone, uu akpónó aseei nyē yósu, uu akecáá Uléecaa pòonese uu ppe a kpókòrine uu upipiretiki a pa piké hónnente, api pisei a hòone. ⁷ Pi kò ppe ikpíntomé inyine mále. Yeesu uu kò iyē kecáá Uléecaa pòonese uu re piké kò iyē hòone. ⁸ Api le api lepu, api iluke pòone-pòone kódi anére aseei. ⁹ Pisei ppe tu yare ákotokú ana (4.000). Kapi m masí, Yeesu uu ppe re piké kúu. ¹⁰ U ne upipiretiki api mese ne mese kúninòi loni api Talimanuta ketē sí.

Pifarisi ye Yeesu pise re uké mewaisaŋa wa
(Matiyee 16:1-4)

¹¹ Pifarisi api Yeesu leepò apí ne íkeŋene u kápáá api ppe ripine u wai re uké nyíse re Uléecaa kémee ke unnaŋe nn léeri. ¹² Yeesu uu meýá nfáa tóori, uu ukefa-i maa re yo nnya ke nfáani pisei mpí api mewaisaŋa piyéne la? Asei kam nó símisi, nfáani pisei mpí ápi mewaisaŋa méka yenune. ¹³ Uu lē memáá kei pi yá uu kúninòi loni uu rikóitime rico sí.

Pifarisi ne Erooti nkpónótò pite
(Matiyee 16:5-12)

¹⁴ Upipiretiki ye ppe akpónó kecáá paleile. Kuse ηmane kapi múlī kúninòi-i. ¹⁵ Yeesu uu rinóo pi he re: Ani nómenécíre tí nsòne ne Pifarisi ne Erooti nkpónótò pite. ¹⁶ Pipiretiki ye pimεcòpεcire símisi re ápi akpónó má. ¹⁷ Ke Yeesu uu lē n céri, uu pi pise re: Yo nnya kani máikee re áni akpónó má? Ái kahane nó rikpáii néε áni kahane n ceri? Nóanétu ye takasileε? ¹⁸ Nò inípee mále, áni kò ppe nyáni, nò atu mále áni kò ppe kóméi. Áni léiseε? ¹⁹ Kumúhē kpe-i kam akpónó n kpókòrine am pisei ákotokú anupū (5.000) hòone, anére alé kani iluke tòrò yípū aní ne tòmpe? Api u maa re anére kefi ne até. ²⁰ Yeesu uu kò pi pise re: Kam akpónó aseei pisei ákotokú ana (4.000) n kpókòrine ní, anére alé kani iluke tòrò yí? Api re: Aseei. ²¹ Uu ppe pi maa re: Ái kahane nó n hemnee?

Yeesu ye Petisayita-pò unyíye pòise

²² Ke Yeesu ne upipiretiki api Petisayita n tu, pisei apí ne unyíye unyine u leepò apí ne u téni re uké u rica. ²³ Yeesu uu unyíye kunípe tini uu u tòrò uú ne kuyu ilúké sí uu ppe meta inípee-i u wai, uu anípe ukecáá láa uu u pise re: Pò linyine nyánii? ²⁴ Unyíye uú weríi uu re: Ne pisei nyánile, amá pi péé wele yare aléé, pin sòne. ²⁵ Yeesu uu unípee píca kpá, ke unyíye uu n nyánei tíkí-tíkí, uu pélu uu mpá yo n nyáni cáí-cái. ²⁶ Yeesu uu ppe u maa re uké kúu, amá uu kape kuyu lō.

Piyee ye yámne re Yeesu ke Uléecaa uu wée
(Matiyee 16:13-20; Luki 9:18-21)

²⁷ Yeesu ne upipiretiki api Sesaree Filipu siyupi kémee sí. Uu ncée kémee pi pise re: Pisei ye máikee re néε úye? ²⁸ Pi máikee re pòo Yohani yee míni pisei í wole, picò re pòo Elii, picò re pò antepuyε kecòpe unyine le. ²⁹ Yeesu uu pi pise re: Nó ni? Nò mpí máikee

re née wóo? Piyee uu rinóo u yósu re pǎ ke Ulééca u mekke-me wée. ³⁰ Yeesu uu pi nyi re ápi kape linka úka símisi.

Yeesu ye unkrø ne umeyise nsímé riyóo
(Matiyee 16:21-28; Luki 9:22-27)

³¹ Uu mēncire picélaa pi kuru re li pise re Usoi Kepipi keké meýānsei íwe li. Pisuífi piwéése ne pēpēe ye Ulééca inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa piké ke ημεριye. Li kō pise re piké ke kpu ake kō keyáa táánū tuηé yisi. ³² U símisile nsone kpáii. Kei ke Piyee uu iyaa u sée uu re ái lē kuu yé pēe wa. ³³ Yeesu uu ημεελú uu upipiretiki paí uu ne Piyee cési re: Setani, a ne ketaa né wa, likumúηé re sipómúηé ási Ulééca sikó, amá sisoipipi sikó ye si.

³⁴ Yeesu uu pēe lē memáa pisoí ne upipiretiki séi uu pi maa re: Uaye un n la uké né ritiki, uké umecire pípaí riyá, uu ukunapéékó ya * uu pēe né tiki. ³⁵ Ái líka nnya, úye un n la uké unfaa lō, u n fómnilē, amá úye un unfaa n fóm né ne Nsímé Kēcire nnya, liute yee yé unfaa lō. ³⁶ Usoi kulaa ye kúye in te u ketē nté memá nnéi yé uu pēe kpi. ³⁷ Linyine ye we ke usoi uu yé n hééle uké ne unfaa n lō? ³⁸ Úye un neni inései ne nnésímé isei n wa, piwásánkaí ne pikópekó mpí kēcōpe, Usoi Kepipi yé kō uisei wa, ken píyei m pēeri ne keusaa meýōpi ne pilécaatume.

9

¹ Uu pimáa pi kpá re: Asei kam nó símisi, pinyine ye nté wele pēe yé Ulééca iyōopi n yé in ne innāηe weme api kelene kpíni.

Yeesu ipiηe ye conse
(Matiyee 17:1-13; Luki 9:28-36)

² Siyáa sikpuulū memáa, Yeesu uu Piyee ne Yakupu ne Yohani kpísi apí ne riyópe caca rinyine taá apí ha kei pimēcire n we. Uipiηe ii conse piinipee-i. ³ Uilū íf n tēlu, ii wárara pói-pói, ntómé mmē hn ncō má ketē nké ne kenkinii. ⁴ Kei ke Elii ne Moisi apí pēe rikpáfúme, pi ne Yeesu pin yóí. ⁵ Piyee uu pēe Yeesu maa re: Sáa, li nyamle re tókē pēe nté n we. Tō la re tókē sicáηípi sitaani karií, pǎ kēse, Moisi kēse, Elii kēse. ⁶ Piyee uu nkpáni nyu mmē kuu yé pēe m male, likumúηé re iwame ye u ne Yeesu pipiretiki tōrō wale hái. ⁷ Kuhope kunyine akú weri aku pi hila. Tinóo rinyine ari kuhope kpe-i léeri re: Nkó yee Kenépipi lala, ani kutu ke ricō. ⁸ Mese ne mese api piilúkē nnéi páii, amá ápi úka yē, Yeesu yee pikekúri ní we memáa. ⁹ Kapi riyópe n cépilē, Yeesu uu rinóo pi he re ápi kape tíyese unyine uké lē kapi n yé kō hái ne keyáa kē ke Usoi Kepipi ake yé pikpōkpō-i n yisi. ¹⁰ Api nsímé mmē nyi, amá api pimēcōpēcire m píseine re yoo pikpōkpō kēme meyise?

¹¹ Lē memáa, upipiretiki api u pise re: Yo nnya ke isé picélaa api máikee re Elii yee pēerine liké kelene ketē ketō tu? ¹² Uu pi pēse re: Mesei ye me re Elii ye pēerine kelene uké mpá yo nyóonse. Yo nnya kai mpíi wólaalē te Usoi Kepipi ye íwe lenē meýá api keipuri yulu? ¹³ Amá ne la ké nó símisi re Elii ye pipēeme masile pisoí apí ne u wai lē kapi ní la yare kai ukecáa n wólaamelē.

Yeesu ye kewá kē ke kuníri aku m pēkesi pōise
(Matiyee 17:14-21; Luki 9:37-43a)

¹⁴ Kapi pipiretiki tōrō n nyahaipe, api pisoí kulúí yenu pin kewúipi pi wailē, isé picélaa pin ne pi keηene. ¹⁵ Ke pisoí api mese ne mese Yeesu n yé, ai pi kaikai, api pēe n wúrunkēepō piké u yáasi. ¹⁶ Yeesu uu upipiretiki pise re: Yoo mpíi nó ne pē keηenese? ¹⁷ Utisi unyine uu pēe riwúí te-i rinóo yóari re: Sáa, kepóméé karií ne kenépipi ka. Kuníri kpe ke n lō ye nsímé ke pōneselenle. ¹⁸ Mpá yei kai ke yisi, ku ye ketē ke tale ake atalalá léeri, ken aní takai, ipiηe ii nānu. Amá ne pipópiretiki tēni re piké kuníri kpē

* 8:34 Mat. 10:38

lakase, amá ápi fe. ¹⁹ Yeesu uu rinóo pi yósu re: Nó nfatenciré pikó mpuri mmú, ituje ilé kam nókenémee pitóne kpáne? Ituje ilé kam yé lē ne nó n kahari? Ani ne kewá né kam. ²⁰ Apí ne ke u hapo. Ke kewá ake Yeesu n yé, kuníri aku kei nní ke lémesi, ake keteni-i lolu aké m pímiise ken atalalaá léeri. ²¹ Yeesu uu keusaa pise re: Píyei-me kai ye nní ke wa? Uu rinóo yósu re: Háí uiwā-me le. ²² Mepéhē kulúí ke kuníri kpē aku ye nna ne míni-i ke risápō keké ne n kpu nnya. Amá in te pō fe aa linyine wai, a kam aa ró come. A irówe ripaí. ²³ Yeesu uu rinóo u pese re: In te pō fe née? Úye un ne ukéfa Ulééca n tene, úu líka pōnene. ²⁴ Mese ne mese, kewá kē usaa u pupui re: Né ne kefa tenele! Amá a kam a né come, nnéfatene n n piye.

²⁵ Ke Yeesu uu risoiwuí n yé tin u kálaari, uu kuníri semni re: Pō kuníri kpē, pō ye atusuí usoi n waise aa nsímé u pōnese, a kewá ke-i le, kape pí kai kekemee pēpē, née rinóo pō he. ²⁶ Akú lelu kun pupukee, kun kō kewá naneiselē. Kewá aké n we yare ke kpule, pisei meya api waise re ke kpule. ²⁷ Amá Yeesu uu kekunipe múlú uu ke yukuse, ake yisi ake nyere. ²⁸ Ke Yeesu uu lē memáá kényo n lō, upipiretiki api pimphencire u pise re: Yo nnya kári fe tóké kuníri nkú lákase? ²⁹ Uu pi maa re: Keyóme mecire ke usoi uu yé yáasi úu ne kuníri nkú mpuri lakase.

Yeesu ye unkpō ne umeyise nsímé kpálē
(Matiyee 17:22-23; Luki 9:43b-45)

³⁰ Api kei yisi api Kalilee ketē téh. Yeesu úu pē la piké kei kuu n we ceri. ³¹ Likumúhē re u ye pē upipiretiki céésile uu ye pi maa re: Pi Usoi Kepipi tinine api pisei anipe-i ke wai piké ke kpu. Kemekpō-maá, ke yé keyáa táanū tujé nkpō kémee yisi. ³² Amá Yeesu pipiretiki ápi meyu mē kō. Iwame íi kō hmurei piké pise.

Wóo pipiretiki kecōpe uwéése?
(Matiyee 18:1-5; Luki 9:46-48)

³³ Api Kaperinawum tulu. Kapi kényo n tu, Yeesu uu pi pise re: Yoo pē ncée kémee nó kényene? ³⁴ Amá api séé keu. Ái líka nnya, pi pē ncée kémee kényene re úye yee pikécōpe uwéése? ³⁵ Yeesu uu pē tone, uu upipiretiki kefi ne pité séi uu pi maa re: Úye un n la uké ufoí, li pise re uké nónnénéí utōrō uu nónnénéí ukeikó. ³⁶ Uu kewá kenyine kpísi uu pikécōpe nyere, uu ke kpísi uu pékérí uu pē pi maa re: ³⁷ Úye un siwá nsí kecōpe kénye kusáne n yósi né nnya, tinécúruu kuu kusáne yósi, úye un kō kusáne né n yósi, ái rinécúruu kuú yósi, amá uyee né n tumme kuú yósi.

Úye un kerócaá n kpálē, uyē úu uróláaro
(Luki 9:49-50)

³⁸ Johani uu u maa re: Sáa, tō unyine yenle un aníri lakase ne ripónyíri nnahe úu kō pē ró tíkile. Kúu ró n tíkile nnya, arí ne u yulu. ³⁹ Amá Yeesu uu rinóo yósu re: Áni kape ne u yē, likumúhē re úka úu we yee ye rinényíri ne mewaisaṅa n wa uu kei nní cire nnékōpe símisi. ⁴⁰ Úye un kerópire n we uyē úu uróláaro. ⁴¹ Kani né Kirisi pikó nnya, úye un kō rinényíri nnya míni nírē-niré nó n he, asei kam nó símisi, liute úu uihéé paane.

Akōpe pikaase kecáa nsímé
(Matiyee 18:6-9; Luki 17:1-2)

⁴² Amá úye un siwá see ne nní kefa né n tene kenyine akōpe n waise, li kutōsi we piké rináipare mule-mule nḡme wa api ripōo u lesi api mínima-i u sápo. ⁴³ In te kupónípe kpe akōpe pō waise, a ku riké. Li kutōsi we a nfáa yē ne kunípe keri ne kaa yé anípe keté m má aá ne nna kpōciré kelō loni, kei ke nna n n ye pí kai n kpu. ⁴⁴ [Kei ke apapi nyee ye ipiṅe n li áa ye n kpí, kei ke nna n n ye kō n kpu.] ⁴⁵ In te kupóna kpe akōpe pō waise, a ku riké, li kutōsi we a kúna kuse m má aá ne nfáa yenu ne kaa yé ána keté m má apí ne nna kpōciré kelō kémee pō sápo, kei ke nna n n ye pí kai n kpu. ⁴⁶ [Kei ke apapi nyee ye ipiṅe n li áa ye n kpí, kei ke nna n n ye kō n kpu.] ⁴⁷ In te mepónípe me akōpe pō waise, a me

lese aa ketaa-pɔ fómni. Li kutɔsi we pɔkɛ Uléecaa iyɔɔpi kémee lɔ ne menípee mese ne kaa yé inípee ité m má api pee nna kpɔciré kelɔ kémee pɔ sáɔ, kei ke nna nn ye pí kai n kpu. ⁴⁸ Kei ke apapi nyee ye ipiɔe n lí áa ye n kpí, kei ke nna nn ye kɔ n kpu. ⁴⁹ Likumúnjé re: PISOI NNÉI KECÁÁ KAPI NNA KƆNNUNE YARE KAPI YE NNÍ ILUKE KECÁÁ NNYÁSI N FULÉI.

⁵⁰ Nnyási ye linyine kecire le, amá mmelɔ men n kpu, yo kapi ye ne n larukuse? Ani nnyási meɔ n láárú, nkíɔɔnye nké kɔ nɔkenécɔpe n we.

10

Utisi ne unɔsi pitúunne kecáá icélaa
(Matiyee 19:1-12; Luki 16:18)

¹ Yeesu uu ncée pɔlɔ uu Yutee ketɛ loni uu kɔ Yuritee rikoitime ricɔ kuwélé-mɛ sɪ. PISOI KULÚI API Kɔ PİKÁLAA U KPÁ UU Kɔ Pɛ PICÉLAA LONI YARE KUU YE N CÉESI. ² Pifarisi pinyine apí ne u kɔ piké ne ripine u n wa nnya, api u pise re in te ncée ye we re utisi uké uunɔsi ye. ³ Uu rinɔɔ pi pese re: Íye ke Moisi uu nó pise re ani wa? ⁴ Api rinɔɔ yɔsu re: Moisi ye utisi ncée hele re u yé fe uu pitúunne ritelé unɔsi wɔlu uu pee u yulu. ⁵ Yeesu uu pee pi maa re: Nɔánékíɔ ntake nnya ke Moisi uu isé nnyí nó wói. ⁶ Amá mpá yo mewai kekoraane, Uléecaa ye utisi ne unɔsi wale. ⁷ Lɛ nnya ke utisi uu usáa ne úni yisine uu unɔsi kpísi api péne, ⁸ u ne uyɛ api panse ipiɔe ise. Kai nní lɛ n wa, ápi nkpéni pité, amá piipiɔe ye ise le. ⁹ Lɛ nnya usoi úu kape lɛ ke Uléecaa uu rimpéne kóolene. ¹⁰ Kapi kɛyɔ n ha, Yeesu pipiretiki api kɔ nsímé mmɛ kecáá pipise u kpá. ¹¹ Uu pee pi maa re: Úye un uunɔsi n yé un uféé n kpísi, u ne unɔsi foí púnnele, iwásánkaí kuu lɛ wa. ¹² Unɔsi un uula n yé un uféé n sɔɔ, iwásánkaí kuu lɛ wa.

Yeesu ye siwá tinɔɔ sɔne ritikise
(Matiyee 19:13-15; Luki 18:15-17)

¹³ PISOI APÍ NE Yeesu siwá lɛɛɔ re uké si rica. Amá upipiretiki apí ne pi cési. ¹⁴ Ke Yeesu uu lɛ n yé, ái ne u risá, uu pi maa re: Ani riyá siwá síké kenéméé kam, áni kape si tápisi, likumúnjé re mpí pee simɛɔ n we pee yé Uléecaa iyɔɔpi kémee lɔ. ¹⁵ Asei kam nó símisi, úye unsá Uléecaa iyɔɔpi n ɔmurei yare ke kewá ake ye n ɔmurei, úu uiyɔɔpi kémee lonine. ¹⁶ Uu pee lɛ memáá si sakaa uu anípe si laa uú ne rinɔɔ sɔne si tikise.

Uɔmáne mamá unyine kecáá nsímé
(Matiyee 19:16-30; Luki 18:18-30)

¹⁷ Ke Yeesu uu ncée m pólɔlɛ, utisi unyine uu u tulu ne ntóó, uú ha ukeyu-i wúla uu pee u pise re: Sáa sɔne, íye kam waine ké ne nfáa teneciré yé? ¹⁸ Yeesu uu u maa re: Yo nnya kaa né sée re Usɔne? Úka úu usɔne, insá Uléecaa meciré. ¹⁹ Mpá líké íye wa, pɔ Uléecaa isé nyule re: Kape usoi kpu, kape iwásá wa, kape yáai, kape nnɔɔme itansei nyere, kape unyine ncaai nka wa, a upósáa ne upóni ríyu waise. ²⁰ Uu rinɔɔ u yósu re: Sáa, hái inéwá-me kam lɛ múlɛ. ²¹ Yeesu uu u nyáne ne nla, uu pee u maa re: Líkei lise lee pɔ párlɛ, a n ɔme a lɛ nnéi kaa m má yáá, aa siwóó sɛ píwekɔó hɔ́ne, pɔ pee memá yé keyómecaa-pɔ. Pɔn lɛ piwai m masí, aa péé weri aa né tíki. ²² Ke utisi uyɛ uu anɔɔ nyé n kó, ke ukunipe aku nní m mulú nnya, ukeyu ake cɔhɔne uú ne mpɔɔcaai tɔmpɔ.

²³ Yeesu uu upipiretiki pee u n kálaalɛ nyáne, uu pi maa re: Uléecaa iyɔɔpi kémee pilone ye ne pimámá páápú kpa! ²⁴ Anɔɔ nnyé aa Yeesu pipiretiki píri wai. Amá Yeesu uu pimáa pi kpá re: Sinépipi, a tíye Uléecaa iyɔɔpi kémee pilone ye pólú kpa! ²⁵ Kuyoooyo kun n la kuké kehímpi kupole-i lomɔ, li yé kutɔsi m purú ne ke umámá uu yé n la uké Uléecaa iyɔɔpi kémee n lomɔ. ²⁶ Ai kɔ meyansei píri Yeesu pipiretiki kpá, api péé m píseine re: In lee ni, wóo ye pee píyulale yé? ²⁷ Yeesu uu pi nyáne uu re: Usoi kémee, lɛ ái kuwai we, amá ái Uléecaa kémee. Likumúnjé re mpá yo ye kuwai wele Uléecaa kémee. ²⁸ Piyee uu pee u maa re: A ripáí kari lírɔkɔ nnéi n tíye tɔn pɔ tikilɛ. ²⁹ Yeesu uu rinɔɔ yósu re: Asei kam nó símisi, úka úu we yee yé né ne Nsímé kecire nnya, kɛyɔ ne pimáa ne piwá,

ne piyéi ne píni ne pisáa ne siwá ne sicare n tíye ³⁰ úu yé pɛɛ neni mɛwɛɛ mmé-i síyɔ ne pimáa ne piwá ne piyéi ne píni ne siwá ne sicare mɛpɛhě píle n yé. Úu yé kɔ Yeesu pitiki iwe paa. U yé kɔ aɣmě nyɛɛ n wéme kémɛɛ nfáa tenɛciré yé. ³¹ Pifoí meyá yé pitórɔɔ pansɛ, pitórɔɔ meyá api pifoí.

Yeesu ye metáánū unkrɔ ne umeyise nsímé símisi
(Matiyee 20:17-19; Luki 18:31-34)

³² Ncée kémɛɛ kapí pɛé we pin Yerusalem-mě sī. Yeesu un pikekpeě sɔne, upipiretiki pin kewuu piralě, iwamɛ in pɛpɛɛ pi n tíkílě we. Yeesu uu kɔ upipiretiki kefi ne pité kpísi uu lɛlɛ u n lɛɛrine pi símisi ³³ uu rɛ: Nɔ nyánii, Yerusalem kari nní símpɔ piké ha kei Usoi Kepipi tī piké pɛpɛɛ ye Uléécaá inyóɔnse n wa piwééɛɛ ne isé picélaa anipe-i wa, pě piké ne u túhaane api yekei rɛ piké u kpu. Pi yé pɛpɛɛ ápi Uléécaá m pakarelě anipe-i u wa. ³⁴ Pi yé méwoo u nyánei api ukɛcáá meta tuke, api iséi u fopii api pɛɛ u kopu. Amá siyáa sitaani memáá, u yé nkrɔ kémɛɛ yisi.

Lě ke Yakupu ne Yohani api Yeesu m pise
(Matiyee 20:20-28)

³⁵ Sepetee sipipi keté, Yakupu ne Yohani apí ne Yeesu kɔ api u maa rɛ: Sáa, tɔ la rɛ a lě kari pɔ n welune ró wa. ³⁶ Uu pi maa rɛ: Yo kani mpíi la rɛ ké nó wa? ³⁷ Api u maa rɛ: Pɔn píyei ipóyóɔpi kémɛɛ n tone, tɔ la rɛ a tíyɛɛɛ use uké kupólukɛ-lukɛ-mě n tū, uɔɔ kupómíi-mě. ³⁸ Yeesu uu pi maa rɛ: Áni nyu lě kani nní n welu. Nó fe ani ntóosi keporipi kam n nírunɛ níruu? Néɛ nó fe ani íwe takai yare kam i n takaine? ³⁹ Api rinóɔ yósu rɛ: Tó li fe. Yeesu uu rinóɔ pi pɛɛ rɛ: Mesei ye mɛ rɛ nó ntóosi keporipi kam n nírunɛ n ntí, tɛ íwe kam n takaine kani takaine. ⁴⁰ Amá in kunélukɛ-lukɛ néɛ kunémíi-mě metone nkó mmú ái néɛ yé tíyɛɛɛ líké ne lě. Pě nnya ke sitóne sě asi n nyóɔnseleě kuu si pane.

⁴¹ Ke Yeesu pipiretiki kefi tórɔɔ api lě n kó, piapɔɔ aá ne Yakupu ne Yohani caai. ⁴² Yeesu uu pɛɛ pi séi uu pi maa rɛ: Nɔ nyule rɛ pě kapi n kpíilě tɛ ayu piwééɛɛ ye pinnanɛ ne a wéékusɛlenle, písoi kecirɛ pin pinnanɛ a nyíselě. ⁴³ Amá ái li mɛɔ kai nɔ kémɛɛ we. Uaye un n la uké nókenécɔpɛ uwééɛɛ, uké pansɛ nóunékeikó. ⁴⁴ Úye un kɔ nókenécɔpɛ ikpéě n la, uké nónnénéi ulasi. ⁴⁵ Limɛɔ ke Usoi Kepipi áke ka rɛ piké ke keisi, amá ke kale rɛ keké picɔ keisi, áke kɔ kenfaa ne riwóme hééle meyá meké ne píyulale n yé nnya.

Yeesu ye unyíye kapi ye n sée rɛ Patimee pɔise
(Matiyee 20:29-34; Luki 18:35-43)

⁴⁶ Api Yeriko tuiɔ. Kumúnjé kpe-i ke Yeesu ne upipiretiki ne risoiwuí api kuyu n lelu, unyíye unyine yeɛ n wélei kapi ye n sée rɛ Patimee, Tímeɛ unɣmáne un ticétime tū. ⁴⁷ Uu kóm tɛ Nasareti ukó Yeesu yeɛ tósu, uu sicááila kápáá rɛ: Tafiti kepiɔi, Yeesu, a inéwe ripaí! ⁴⁸ Meyá ame ne u cési rɛ uké riséé, amá uu meyá cásɛ rɛ: Tafiti kepiɔi, a inéwe ripaí! ⁴⁹ Yeesu uu nyere uu rɛ: Ani u séeme. Api unyíye séipɔ, pin u máikɛɛ rɛ: A n kahari, a yisi, u pɔ séile. ⁵⁰ Unyíye uu uketukanka sá uu wákasi uu Yeesu-mě sī, ⁵¹ Yeesu uu u pise rɛ: Yo kaá la ké pɔ wa? Unyíye uu rɛ: Unésáa, ne la rɛ inénípeɛ iké ye yé. ⁵² Yeesu uu u maa rɛ: A n nɣme, mpófatenɛ ye pɔ yóriye. Mese ne mese inípeɛ ii wúkule uu Yeesu tiki.

11

Yeesu ye Yerusalem kuyu loni
(Matiyee 21:1-11; Luki 19:28-40; Yohani 12:12-19)

¹ Kumúnjé kpe-i kapi Yerusalem n nyahaipɔ pin Petifaseɛ ne Petanii ayu keyúri we, aléɛ nyé kapi ye n sée rɛ Olifiyee rikúú kuwélé-mě, Yeesu uu upipiretiki pité tum ² un pi tee rɛ: Ani kuyu kpeɛ nní nókenéyu n wɛpɔ kémɛɛ ha. Nɔn píyei n tuiɔ, nó keminaapipi kenyine lɛɛpɔ ken toraalě. Usoi úka úu ke tonelě. Ani ke fénne aní ne né ke weri. ³ Úye un nó m maa rɛ: Yo nnya kani lě wai? Ani rinóɔ u yósu rɛ: Upíima yeɛ ke la. U yé mese ne mese nó riyá aní ne nté ke weri.

⁴ Api sí api keminaapipi læpə ncée-i ken ketahai toraalē tinəñə rinyine keyúrí, api ke toriyē. ⁵ Pəpəe kei n̄ we pinyine api pi maa rē: Yo kani kei wai? Yo nnya kani keminaapipi kē toriyē? ⁶ Api rinóo yósu yare ke Yeesu uu pəe m̄ ma. Api pi tíyē api tósu. ⁷ Apí ne keminaapipi kē Yeesu sí api kekecáa piilū laai, Yeesu uu ke tone. ⁸ PISOI meyā api piilū táñente ncée kecáa, picə api apéi kapi sicare-i n kpási táñente. ⁹ PISOI pəe Yeesu keyu n sónē ne pəpəe ukəpire n tikiilē pin pupukēe rē:

Osanna! Ani Uléecaa uyēe n sánti ne Upiima rinyiri ritaáse. ¹⁰ Uléecaa uké rinóo sone uyēe n sánti uké urósaa Tafiti mecə iyóopi n̄ tone ritikise, Osanna! Ani urinyiri keyómecaa-pə ritaáse.

¹¹ Yeesu uu Yerusalem kuyu tulu, uu Uléecaa keyə sí. Ke ituñe ii n tene nnya, uu m̄pá yo pinyáni másu, u ne upipiretiki kefi ne pité api Petanii tómpə.

Yeesu ye kúfikiyee anóo wa
(Matiyee 21:18-19)

¹² Kai n weesi, Yeesu ne upipiretiki api Petanii kuyu n leeri nkú nn Yeesu wai. ¹³ Uu ketaa-pə kúfikiyee yenu ne mepéi. Uu rē u yé ha apipi wéési. Amá kuu n tuiə, mepéi ñmanē kuu læpə, likumúñé rē ituñe iye-i ke aléé nyē aa ye m pi íi kahanē n tu. ¹⁴ Yeesu uu pəe ku maa rē: Úka úu kapē píkai ripópipi piluke rikpá. Upipiretiki api anóo nyē kom.

Yeesu ye Uléecaa keyə-i pikpéense lakase
(Matiyee 21:12-17; Luki 19:45-48; Yohani 2:13-22)

¹⁵ Api lē memáa Yerusalem tulu, Yeesu uu Uléecaa keyə loni. Uu pəpəe Uléecaa keyə-i n yálsi ne pəpəe n léeri pilákase kápáa, uu pəpəe siwóo n cəhəne ataapili ne pilóolāyái situmpi láuli. ¹⁶ Úu tíyese unyine uké ne ilū inyine Uléecaa keyə-mē titiki. ¹⁷ Uu pi céési rē: Li wəlaalē tē: Pi yé kenéyə sée rē sitē nnéi pISOI keyomeyáhaayə. Amá n̄ ne ke ripólósele piyaaluke kuhore. ¹⁸ Pəpəe ye Uléecaa inyóñse n wa piwéése ne isé picélaa api uanəo nyē kom, api ncée wéési piké ne u kpu. Amá pin u wuru rē uicélaa ye pəe pISOI nnéi píri wa nnya. ¹⁹ Kai nnyóo n wa, Yeesu ne upipiretiki api kuyu lelu.

Yeesu ne kúfikiyee kóima
(Matiyee 21:20-22)

²⁰ Kai n weesi pin tósu, Yeesu pipiretiki api kúfikiyee kpē yenu kaku n kóosi ne iníñi-pə. ²¹ Piyēe uu lələe n wa léise, uu Yeesu maa rē: Sáa, a ripái, kuléé kaa anóo n wa ye kóosile. ²² Yeesu uu upipiretiki rinóo yósu rē: Ani ne Uléecaa kefa tene. ²³ Asei kam nó símisi: Úye un tikúú ntí m maa rē: A kei yisi a ha mínimaa-i ripəlo, unsá ukéfa-i n tíru, amá un n waise rē lē kuu nní m̄ ma ye wainē, li yé mesei wa. ²⁴ Lē nnya kam nó tee rē: Ani ye waise rē n̄ lē nnéi kani keyómeyáhaa-i n welu piyéne masile, Uléecaa yé kə nó li yenēise. ²⁵ Nəñ kə píyei n nyenu nəñ keyóme n yáasi, nəñ ne unyine nnyine m má, ani u sárei, Nónésáa ye keyómecaa-pə n̄ we uké kə ne nórínécúruu akópe nó n sárei nnya. ²⁶ [Amá nənsá ye akópe n sárei, Nónésáa ye keyómecaa-pə n̄ we úu kə nórínécúruu akópe nó sáreine.]

Yei ke Yeesu nnañe nn léeri?
(Matiyee 21:23-27; Luki 20:1-8)

²⁷ Api kə Yerusalem pihápe kpá, kumúñé kpē-i ke Yeesu uu Uléecaa keyə-i n kəñni, pəpəe ye Uléecaa inyóñse n wa piwéése ne isé picélaa ne Pisuifi piwéése api u læpə. ²⁸ Api u maa rē: N̄nañe n̄-ye kaá ne nní wai? Úye ye n̄nañe pə he pəké ne nní n wai? ²⁹ Yeesu uu rinóo pi yósu rē: Ké nse nó pise. Nəñ tinóo né m pese, né pəe nó símisi n̄nañe mmē kam̄ ne lē n wai. ³⁰ Uléecaa née pISOI pəe Yohani tumme rē uké pISOI míni wole? Ani rinóo né pese. ³¹ Api pəe piməcəpəcəre n keñene rē: Təñ m maa rē: Uléecaa, u yé maa rē: Kai pəe íye wa káni ne Yohani nsímé ñmurei? ³² Təñ m maa rē: PISOI, ái yé wa. Pi pəe kuyu pikó wurule, likumúñé rē pinnéi ye pəe Yohani kpílenle yare antepu kecəre. ³³ Api

Yeesu rinᵔo yᵔsu re: Ári nyu, Yeesu pᵔo pi maa re: Nᵔ́ ám kᵔ nᵔ sᵔmisine ᵔnᵔᵔe mmᵔ karᵔ ne lᵔ n wai.

12

Pikeikó pᵔe rikpákára m má kenyárū
(Matiyee 21:33-46; Luki 20:9-19)

¹ Yeesu uu pᵔe lᵔ memáá sinyárū pi loni, uu re: Utisi unyine ye we, uu aléé nyᵔ kapi ye n sée re fiinyi kecare tamesi. Uu mmele wai uú ne ke kᵔónú. Uu kᵔ kecare ke-i kuhóre túni uu kétacerii mᵔm kei kapi yé píta n cérii. Uu kᵔ limemáá rikúsi caca rinyine mᵔm uu pᵔe pikeikó wéési re piké kecare kᵔ kecáá u m paílᵔ uké ncée ha uké kam. ² Kai aléépipi nyᵔ kutúū n tu, uu ulási unyine upikeikó pᵔ kᵔeme tumpᵔo re piké aléépipi anyine u yᵔme. ³ Api u tini api káii, api menípe ᵔmanᵔe u lakase. ⁴ Uu kᵔ ulási ucᵔ pikeme tumpᵔo, api uyᵔ tíyu kecáá káii api u lámisi. ⁵ Uu utume táánū tum, api uyᵔ kopu. Uu lᵔ memáá pitume meyá túmeipᵔo, api picᵔ kaiinkeᵔe api kᵔ picᵔ kóni. ⁶ Ucarete uyᵔ uᵔmáne lala mecire kaí pᵔe u pᵔone. Uu pᵔe metᵔᵔo uyᵔ tumpᵔo un tee re: Pi yé unᵔmáne wuri. ⁷ Amá pikeikó pᵔe api símaane re: Nkᵔ ye masí usáa ikulanlū nnéi te. Ani kam tᵔké u kpu ari pᵔe uikulanlū iyᵔ n te. ⁸ Kuu n tuiᵔo api u tini, api kᵔpu api kecare ilúkᵔe u sá.

⁹ Íye ke ucarete uu waine? U werine uké pikeikó pᵔe kᵔ uu aléé nyᵔ picᵔ pa. ¹⁰ Áni Ulééca Nsímé ritelé kᵔeme kᵔénlᵔe te: Tipare ke pimᵔme api n fóm tee panse ticíre-cire tee kenui-i ᵔ wee?

¹¹ Upíima ye lᵔ wa. Mewaisaᵔa kuu ró n yéneise ye mᵔ.

¹² Pisuiᵔi piwéése api céru re pᵔe ke Yeesu kenyárū aké ne máne. Api pᵔe lᵔ kapi yé ne u n tí wéési, amá risoiwuí ari iwame pi wai. Api u tíye api tᵔsu.

Lampoo kapi ye Rᵔm uyᵔᵔo pi píma n héele
(Matiyee 22:15-22; Luki 20:20-26)

¹³ Api Yeesu kᵔeme Pifarisi pinyine ne pᵔpᵔe Erooti kepire ᵔ we tumpᵔo re piké ripine u wa apí ne uanᵔolempi cire u tini. ¹⁴ Apí weri api Yeesu pise re: Sáa, tᵔ yᵔ te pᵔo aseí ute áa kᵔ úka kewuu túúni. Likumúᵔé re ái pisei mewee kaá ne músu pᵔn ne símisi. Pᵔ ye kᵔ Ulééca ncee pisei céesile ne aseí. Ncée ye we re tᵔké ye Sesaa lampoo hééle? Li pise re tᵔké ye hééle néé ári kape ye hééle? ¹⁵ Yeesu ye pikecáá kecáá mewai n nyu uu rinᵔo pi yᵔsu re: Yo nnya kani ripine né wai? Ani ne mewᵔᵔo pipi menyine né kam ké me ye. ¹⁶ Apí ne menyine u hapᵔo. Yeesu uu pᵔe pi pise re: Úye riyu ne úye rinyiri ye kewᵔó nké kecáá we? Api rinᵔo yᵔsu re Sesaa lo. ¹⁷ Uu pᵔe pi maa re: Ani Sesaa likᵔ Sesaa pa, ani Ulééca likᵔ Ulééca pa. Urinᵔo meyᵔᵔo ame meyá nnᵔo pi yipu.

Pisatusee ne nkᵔo kᵔeme meyise nsímé
(Matiyee 22:23-33; Luki 20:27-40)

¹⁸ Pisatusee pᵔe n tee re pikᵔᵔᵔo ápi ye nkᵔo-i yisi, api Yeesu kᵔeme sí api u pise re: ¹⁹ Sáa, lᵔ ke Moisi uu isé ᵔ wᵔi ye nní: Úye umaa un n kpu uu unᵔsi tíye úu ne kewá, uuwá ye yé unᵔsi uyᵔ kukúmannᵔsi kpisi uu umáa mpuri wai. ²⁰ Pimáreᵔo pisei pinyine pᵔe pᵔé we. Ufoí uu unᵔsi kpisi uu kpi úu ne kewá. ²¹ Ulírū uu ukúmannᵔsi kpisi, uu kpi úu ne kewá. Lᵔ mecᵔo kai kᵔ utáánū titiki. ²² Pikeesei kᵔ, úka úu kewá ne u mari. Pᵔe memáá unᵔsi uyᵔ pᵔo kᵔ kpi. ²³ Pikᵔᵔᵔo keyiseyaa ketúᵔé, pikecᵔpe úye ye yé unᵔsi n te, likumúᵔé re pikesesi kapi kunᵔsi u kpíkesi. ²⁴ Yeesu uu pi maa re: Lᵔ nnya kani nómenécíre kírassentᵔe: Áni Nléécaasimé aseí kᵔmei, áni kᵔ Ulééca nᵔᵔe nyu. ²⁵ Meseisei kᵔ ke pisei api pikᵔᵔᵔo kᵔeme n yisine, pitisi ápi pinᵔsi kpíkesine, pinᵔsi pᵔᵔ ápi kᵔ pila sᵔónkᵔene, amá pimᵔfine yé n we yare piléécaatume keyᵔmecca-pᵔo. ²⁶ Yo nnya kani tee re pikᵔᵔᵔo ápi yé yisi? Áni kelᵔ ke-i kai Moisi ritelé-i n wᵔlaalᵔe te Ulééca ye kuhíhíi kᵔeᵔe ᵔ torᵔe kᵔeme we un ne Moisi símisi keenlᵔe? Li kei wᵔlaalᵔe te, Ulééca ye

Moisi maa re: Née Apiraham Uleecaa ne Isaaki Uleecaa ne Yakupu Uleecaa. ²⁷ Uléecaa úu pikpákpá Uleecaa, amá u pinyánnyá Uleecaa le. Nónnépúnne ye piyele.

Isé iyee Uléecaa isé kecəpe icə n fe
(Matiyee 22:34-40; Luki 10:25-28)

²⁸ Uléecaa isé ucélaa unyine yee pree Pisatusee ne Yeesu ikehehe n kó, uu yénu re Yeesu ye rinó pi yásile hísonē, uú ne u kə, uu u pise re: Isé nnéi kémeē íye yee imáa? ²⁹ Yeesu uu rinó yósu re: Isé maa ye nnyí: Isirayeli, a kutu ricə, Upíima, Uróléecaa, Upíima ye ucíreníhe le. ³⁰ A Upíima, Uróléecaa n la ne kepófa nnéi, ne ipósoi nnéi ne kepómúhē nnéi ne mpónahe nnéi kə. ³¹ Ilírū ye nnyí: A upócə n la yare kaa ripócúruu n la mecə. Isé íka íi we yee nnyí n fe. ³² Isé ucélaa uyē uu u maa re: Li nyamle, sáa. Asei ye nye kaá maa re Uléecaa ye ucíreníhe le úu kə ucə má. ³³ Ḿpá úye uké u n la ne kəfa nnéi, ne mesəhə nnéi ne nnahe nnéi kə. Ḿpá úye uké kə uucə n la yare kuu uricuruu n la. Lē ne isee kapi ye ne Uléecaa n nyóonse api tóroise múkú-múkú ne inyóonse icə nnéi təsile. ³⁴ Ke Yeesu uu n yé te mesəhə kuú ne rinó yási, uu u maa re: Pə mepócíre hísonē cápinele. Áa ne Uléecaa kuyəpiyu ketaa we. Úka úu pree ikari piwai rikpá uké nnyine u pise.

Uyē ke Uléecaa uu n wée ne Tafiti kecáa nsímé
(Matiyee 22:41-46; Luki 20:41-44)

³⁵ Yeesu ye Uléecaa keyə-i céésile uu pi pise re: Íye ke isé picélaa api yé fe apí maa re uyē ke Uléecaa uu n wée ye Tafiti kepipi le. ³⁶ Nfáasəne ye Tafiti ricuruu maase re: Upíima ye Unépiima maa re:

A kunéluke-luke-mē kényukótonē-i tone,

háí ne kumúhē kpe-i kam yé pipóláarə kepónyále-i n cə. ³⁷ Tafiti ricuruu yee u sée re "Upíima". Íye kuu yé pée ne Tafiti kepipi?

Yeesu ye re písoi piké pimécire ne isé picélaa tí
(Matiyee 23:1-36; Luki 20:45-47)

Písoi kulúí ye pree kutu u cəlenle lin pi láárú. ³⁸ Uicélaa kémeē kuu pi símisi re: Ani ne isé picélaa ne nómenécíre tí. Piké ne atúkanka caa-caa n kəonii ne písoi piké pi n yáhaankēe ayáa kémeē yee ripó pi we. ³⁹ Ayómeyáhaalee sitone foí ne keluke kémeē sitone foí yee pilikáipi-káipi. ⁴⁰ Pi ye lē ke pikúmannəsi api m má nnéi yóoile api ye pree keyóme yáási mecáa yare pi písoi səne le. Uléecaa yé ne pi túhaane uu íwe pi wai áí kumúhē má.

Ukúmannəsi ihēe
(Luki 21:1-4)

⁴¹ Yeesu uu lē memáá Uléecaa keyə-i, kei kapi ye ihēe n sariipə keyúrí tone. Uu lē ke písoi api siwóo n sariipə m paílē. Pimámá meyá api meyá hekesi. ⁴² Ukúmannəsi unyine póo kə weri uu sitanká sité sápa. ⁴³ Yeesu uu pree upipiretiki séi uu pi maa re: Asei kam nó símisi, ukúmannəsi wekəó nkó ye hele ai ḿpá úye tósu. ⁴⁴ Likumúhē re mpí nnéi, lē kápi ne líka n wai kapi he, amá uyē ṕ, ulikó kecire, lē kuu m má nnéi uké ne iluke n lo kuu he.

13

Yeesu re Uléecaa keyə yé fori
(Matiyee 24:1-2; Luki 21:5-6)

¹ Ke Yeesu uu Uléecaa keyə-i n léeri, upiretiki use uu u maa re: Sáa, a ripaí, kéyo kecire ne apare səne-səne, née yo? ² Yeesu uu rinó u yósu re: Pə keyə píima nké nyánii? Li sónti líké wa ripare ríka ári ye ricə kecáa n təsilē. Linnéi mmú ye sóntile líké fori téké-téké.

Lēleē n nyíse re ketē ye ketene tu
(Matiyee 24:3-14; Luki 21:7-19)

³ Uu Olifiyee rikúú kecáá tone Uléécaá keyo keyu-mē. Piyee ne Yakupu ne Yohani ne Antiree mecire ne uyē pin we, api u pise re: ⁴ A ró símisi kumúhē kpe-i ke lē ai n werine. Yo yee ró nyísene re lē nnéi yé tene?

⁵ Yeesu uu ppe pi maa re: Ani nómenécíre tī nsone, áni kape tíye unyine uké kuyúí nó tã. ⁶ PISOI meyá yé sónaame use use ne rinényíri, mpa úye uu ye maa re né ke Uléécaá uu wée. Lē kēmeē kapi yé pISOI kulúí kuyúí tã. ⁷ Nōn píyei n kō te atōpi ye nnyáã ne ketaa-pō weme, áni kape nfasimé tōne, likumúhē re lelee sónti. Amá kēto áke kahane n tu. ⁸ Nsoipuri nnyine yé yisi nn nsoipuri ncō ne tōpu, keyóōpitē ake keyóōpitē kecō ne tōpu, ketē yé silō silō yejesi, nkú yé kō wa. Limpole yé n we yare ke memárenlō ame ye unósi pikéhē n kóraane. ⁹ Ani nómenécíre tī. Pi yé ne sitúhaane nó ha, apí ne sipópi nó káii ayómeyáhaalee-i. Pi yé né nnya kuyu piwéese kēmeē ne pitúhaane kēmeē nó sóne. Nó kō pikeyu-i inétansei li. ¹⁰ Li pise re piké Nsímé Kεcire ISOIURI nnéi riyóó kelene. ¹¹ Pin nó n tī apí ne ketúhaane nó sí, áni kape píri tōne kelene ne mmē kani yé m maa, amá ani mme meē kumúhē kpe-i nó n ka maa, likumúhē re ái nōw símisi, amá Nfáasone ye mu. ¹² Usoi yé umáa née uwá tī uu tíyese api u kopu. Pisáa yé kō limecō pisipipi wa. Siwá yé pisáa ne píni kecáá nyere asi tíyese api pi kóni. ¹³ Tinényíri nnya, mpa úye ye nínépuri yulune, amá úye un tinkáhá-káhá hái ne kēto-pō, Uléécaá yé u yoriye.

Íwe píima mekame

(Matiyee 24:15-28; Luki 21:20-24)

¹⁴ Kumúhē kunyine yé kam ani ncaai píima mee ye n cókōi yenu, kei kái ne n sá re nké n we. Úye un nsímé mmē n keē, uké musí uké liasei kō. Lin lē n wa, ppepe Yutee ketē kēmeē n we piké wuri api ayópe taá. ¹⁵ Úye un keyo ipiraa kecáá n we, úu kape keyo-i ricepime re uké linyine kpísi. ¹⁶ Úye un kō kecare-i n we, úu kape kepire pele re uké ha uketukanka kpísi. ¹⁷ Íwe ke pífani ne pimáreni apí ha siyáa se-i topori. ¹⁸ Ani keyóme yáasi, áni kape nnyíye kumúhē ka. ¹⁹ Likumúhē re siyáa see íwe píima síkó le. Ke Uléécaá uú ne ketē n wa, ápi íwe iyē icō yenaalē, iicō íi kō píkaí léeri. ²⁰ Uléécaá unsá ppe siyáa sē n hasi, úka úu yé ppe nfáa yē. Pē kuu n tési uú n te nnya kuu si hasi. ²¹ Úye un ppe nó m maa re: Ukirisi ke Uléécaá uu n wée ye nté née nté-pō wele, áni kape waise. ²² Likumúhē re pikirisi nōme ne antepuye nōme ye leerine. Pi yéé mewaisaŋa ne mewai píima wapisi piké ne mpa pē ke Uléécaá uú n te poise. ²³ Áni kape lōpile, mpa yo kam nní mencire nó símisi.

Usoi Kεpipi mekame

(Matiyee 24:29-31; Luki 21:25-28)

²⁴ Amá siyáa sē kēmeē, íwe píima iyē memáa ke itupe íi sōmaane, iwáre ii metéi paa.

²⁵ Awárepi aa keyómecaa-pō poroiri, lináŋe-naŋe lee keyómecaa-pō n we ai meyá yejesi.

²⁶ Pi yé ppe Usoi Kεpipi yē

ken ahope kecáá weme ne kennape ne kemeyōōpi. ²⁷ U yé ppe upitume ppe ketē ne keyóme-pō n we awélé nnéi túmēi api pē kuu n wéekēe ketē nké ne keketo-pō cápine.

Kúfikiyee kecáá icélaa

(Matiyee 24:32-35; Luki 21:29-33)

²⁸ Ani kúfikiyee kenyárū icélaa kutu ricō. Ku ye kun ilése ŋmú n wairi, mepéi men n leeri, nō ye mese ne mese ceri re kupii ye nyahaimēle. ²⁹ Limecō kaí we, nōn píyei likei nní mewai n yē, ani ceri re Usoi Kεpipi ye nyahaimēle un tinōnō ne kōlē. ³⁰ Asei kam nó símisi: PISOI kunai nkú áku tósune kelene nní nnéi liké ne n kam. ³¹ Ketē ne keyóme yé tōsí, amá anénōw áa metóhē má.

Uléecaa mecire yee ketē ketene itunje nyu
(Matiyee 24:36-44)

³² Amá in ketē metene nkó, úka úu likeyaa kē née liitunje iyē nyu, mpa piléecaatume pree keyómecaa-pō ní we née Uléecaa Kepipi ricuruu. Amá Usáa mecire yee nyu. ³³ Ani nómenécire tī, áni kapre ripōó fóm, (ani ye keyóme yáasi), likumúhē re áni nyu píyei ke liitunje ii yé kam. ³⁴ Li yé n we yare usoi yee ncée ní ha uu ukeyo tíye, uu upikeikó hnarje he, uu mpa úye pikēi u múise, uu rinənəo uméré rinōo he re úu kapre ripōó fóm. ³⁵ Lē nnya, áni kapre ripōó fóm, likumúhē re áni nyu píyei ke úyosaa uu pæeri, nnyóó née kesine pele née mecánkooi née mmare. ³⁶ Ái kapre wa re u mekáikai ka uu nó læeri nnō kémee. ³⁷ Lē kam nní nó n símisi, mpa úye kam ne máne, áni kapre ripōó fóm.

14

Pisuiŋi piwéese ye kómēine re piké Yeesu tī
(Matiyee 26:1-5; Luki 22:1-2; Yohani 11:45-53)

¹ Li riyále siyáa sité Isirayeli pikó piké ne nkpō melóo ne akpónó nyee áa pite m má anyá li. Pæpæe ye Uléecaa inyóonse n wa piwéese ne isé picélaa api ncée n wéesi kapi yé ne Yeesu n tī ne mesəhə piké u kpu. ² Api símaane re: Ái kapre anyá kumúhē-i re piso i yé yisi api pitele wai nnya.

Unósi unyine ye Yeesu riyu kecáa tulaali kəonu
(Matiyee 26:6-13; Yohani 12:1-8)

³ Ke Yeesu uu Petanii kuyu-i uyó Siməo keyo kémee ní we un iluke le, unósi unyine uu lompō. Unósi uyē un kenúmpī sone kee tulaali papre-papre yee nnéi píima m má múilē. Uu kenúmpī kē foru uu tulaali Yeesu riyu kecáa kəoni. ⁴ Mewai mē áme ne picə risá, api pree pimecəpəcire m máikee re: Linsone ye ní-ye kuu nní tulaali nkó n caai? ⁵ Tó pree fe ari u yái ne nnéi píima ari siwóo sē píwekəó he. Apí ne unósi uyē wóosi. ⁶ Amá Yeesu uu pi maa re: Ani u riyá. Yo nnya kani u cəhē? Mewai sone kuu né wa. ⁷ Likumúhē re mpa píyei ke nó ne píwekəó aní we, nó fe ani lisone pi wai pree uye-i kani ní la, amá nē, ái mpa píyei kam yé ne nó n we. ⁸ Lē ke unósi nkó uu n fene kuu wa. Inépiŋe kuu mencire tulaali fō piké kelene nhóre i tā. ⁹ Asei kecáa, ké nó símisi re mpa yei kapi ketē nnéi kecáa Nsímé Kəcire yóólē, pi yéé unósi nkó mewai mmé símisi apí ne u n léiselē.

Yutasi ye wéésile piké Yeesu tī
(Matiyee 26:14-16; Luki 22:3-6)

¹⁰ Yeesu pipiretiki kefi ne pité kecəpe use kapi ye n sée re Yutasi Isikariyətī uú ha pæpæe ye Uléecaa inyóonse n wa piwéese læpə re uké Yeesu tī uké pi rimúise. ¹¹ Nkíŋŋine kapi ne kutu u ricə api rinōo yekei re pi yé siwóo u he. Yutasi uu icée sone wéesi uké ne Yeesu pianipe-i n wa.

Yeesu ne upipiretiki ye nkpō melóo anyá iluke le
(Matiyee 26:17-25; Luki 22:7-14; 21-33; Yohani 13:21-30)

¹² Kenyáyaá foí kē kapi ye akpónó nyee áa pite m má n li, keyáa kē kapi ye kə nkpō melóo anyá isəŋ n kó, Yeesu pipiretiki api u pise re: Ye i kaá la təké ha anyá iluke pó wa? ¹³ Uu upipiretiki pité tum uu pi maa re: Ani kuyu-i ha, utisi unyine yee kecórīpi ne míni n topori yé ne nó risáne, ani u ritiki. ¹⁴ Un yei n lō ani úyote maa re: Urósáa ye pise re yei ye kulee kpe-i ke u ne upipiretiki api nkpō melóo anyá iluke n lenē? ¹⁵ U yé kéyo kecáa kulee maa kunyine kapi h́sone n nyóonse nó nyíse. Ilū kapi ye ne anyá n li nnéi ye kukeméé wele. Kei kani yé anyá iluke wa. ¹⁶ Yeesu pipiretiki api tósu api kuyu tulu, api mpa yo læpə yare ke Yeesu uú pree pi m ma, api nkpō melóo anyá iluke wai. ¹⁷ Kai nnyóo n wa, Yeesu ne upipiretiki kefi ne pité apí weri. ¹⁸ Kumúhē kpe-i kapi iluke n le, Yeesu uú maa re: Asei kam nó símisi, nókenécəpe unyine yee ne iluke né n le yé né yáa. ¹⁹ Piapəo

aa caai api pɛe use use u m písei re: Yare n̄é n̄é? ²⁰ Uu rinóo pi yósu re: Nó kefi ne pité p̄e use lo, tó ne uyē t̄o ricáripí rise-i n le. ²¹ Usoi Kɛpípi ye tósule yare l̄e kai kekecáa n wólaamel̄e. Amá usoi nkó yee yé Usoi Kɛpípi n yáá, íwe ke liute uu topori. Li kut̄osi we ápi kape p̄e liute m mari.

Yeesu nk̄p̄o ne umeyise piléise inyekii

(Matiyee 26:26-30; Luki 22:14-20; K̄orenti Foí, 11:23-25)

²² Kapi n le, Yeesu uu kukp̄ónó kp̄ísi, uu kukecáa Uléecaa p̄oñese uu limemáa ku k̄p̄k̄óri uu pi ku pa uu re: Ani ȳosí, inépiye ye nnyí. ²³ Uu l̄e memáa k̄ep̄óripi kp̄ísi uu kekecáa Uléecaa p̄oñese. Uu pi ke pa api pinnéí níru. ²⁴ Uu pi maa re: Menénye ye mmé, ménye memee písoi meyã nnya k̄oñu, Uléecaa uú ne pi séi re u ne p̄e piké kóm̄eine. ²⁵ Asei kam nó símisi, ám p̄ikai aléepiipi pita mpí piniré k̄p̄áne hái ne keyáa k̄e kam yé pifále n̄ ntí Uléecaa iȳōpi k̄ém̄e. ²⁶ Kuu l̄e písímé pi n̄ masí, api p̄e ipakare siyome n yom pin pakarente api wai api Olifiyee rikúú sí.

Yeesu ye símisi re Piyee yé k̄ési re úu u nyu

(Matiyee 26:31-35; Luki 22:31-34; Yohani 13:36-38)

²⁷ Yeesu uu pi maa re: Nó n̄onn̄énéí k̄epire né rit̄o, likumún̄é re li Nléecaasimé ritel̄é-i wólaal̄e t̄e:

Né useesé kpu,

isáŋ p̄ōo kp̄ii. ²⁸ Amá nen píyeyi nk̄p̄o k̄ém̄e piyise m masí, né ha Kalilee ket̄e-p̄o nó m m̄é. ²⁹ Piyee uu u maa re: M̄pá pinnéí pin k̄epire p̄o rint̄o, ái ne n̄é. ³⁰ Yeesu uu u maa re: Asei kam p̄o símisi, neni kesine nké cire icá iké kelene meté n kooi, p̄o k̄ési nnóo metaani re áa né nyu. ³¹ Amá Piyee uú n k̄ejaal̄e t̄e: M̄pá lin nk̄p̄o ye mu, tó ne mp̄ó t̄oké kesé kpu, ám kuñmeriye p̄o we. Pinnéí api k̄o nse mm̄e m máik̄ee.

Yeesu ye Ketisemane-p̄o keyóme yáási

(Matiyee 26:36-46; Luki 22:39-46)

³² Yeesu ne upipiretiki api l̄e memáa kel̄o k̄enyine kapi ye n s̄ee re Ketisemane sí. Uu upipiretiki maa re: Ani nté n t̄u, néeké ha keyóme n yáhaap̄o. ³³ Uú ne Piyee ne Yakupu ne Yohani p̄éne. Kei ke iwame ne mp̄ōcaai ȳk̄iyiki nn u t̄i. ³⁴ Uu pi maa re: Tiné̄p̄ōo ye caailenle hái lin ne nk̄p̄o menyíne we. Ani nté tone áni kape l̄opile. ³⁵ Uu l̄e memáa keyu-m̄e nȳōs̄p̄o nk̄áripí, uu wúla uu Uléecaa yáási re lin íye n we, a t̄íyese m̄p̄ole ituge iyē íi kape ka. ³⁶ Uu keyóme yáási re: Unésáa, p̄o fe aa m̄pá yo wai, a ne ntóosi k̄eporipi nké ketaa né wa. M̄pá ne l̄e, kape mené̄p̄ōla wa, amá a m̄ep̄ók̄o wa. ³⁷ Uu l̄e memáa upipiretiki-m̄e p̄ele, uu pi l̄eep̄o pin l̄oni. Uu Piyee maa re: Sim̄o, p̄o l̄onile? Áa nk̄p̄áni fe p̄oké n nyáni kenamp̄i kesee? ³⁸ Ani n t̄u n̄on nyáni n̄on keyóme yáási, áni kape ne pipeik̄ee k̄ém̄e n̄ loó nnya. Li kesoipipi rip̄ōo we re keké ye lis̄one wa, amá ke p̄e rinárei mále.

³⁹ Uú ne ketaa piwai pi k̄pá, uú ha keyóme yáási, uu umewelee foí m̄e m̄eco welu. ⁴⁰ Uu p̄eeri uu k̄o pi l̄eeri pin l̄oni, likumún̄é re piinipee ye mulesile. Ápi ceri mm̄e kapi yé rinóo u n ȳosí. ⁴¹ Uu metáán̄u p̄eeri uu pi maa re: N̄énte n̄o nk̄p̄éni l̄onile n̄on wéntel̄é? Li l̄e tule, ituge ye tule, l̄ee nní, pi Usoi Kɛpípi pikópek̄ōo anipe-i wale. ⁴² Ani yisi t̄oké t̄osí, uyee né n yáine ye nyahaim̄ele.

Yeesu metine

(Matiyee 26:47-56; Luki 22:47-53; Yohani 18:3-12)

⁴³ Yeesu úu kahan̄e nsímé n t̄ene ke upipiretiki kefi ne pité p̄e use kapi ye n s̄ee re Yutasi ne risoiwuí api mese ne mese rikp̄áfume, pin at̄ehe ne apúnípi muleil̄e. P̄epee ye Uléecaa inȳōnse n wa piwéése ne isé picélaa ne Pisui fi piwéése yee pi tump̄o. ⁴⁴ Yutasi yee p̄e pianipe-i Yeesu n waine, ye p̄e risoiwuí mes̄ōh̄o m̄e kuú ne u n̄ tinine céesile. U p̄e pi céesi re: Nen ha úye rimpira am u yáási, uyee lo, ani u t̄i, ani u m̄úlú r̄is̄one aní ne t̄osu. ⁴⁵ Kuu n tuīp̄o uú ne mese ne mese Yeesu k̄o, uu re: Saa! Uu p̄e u pira uu u yáási. ⁴⁶ Písoi p̄e api Yeesu kecáa kunípe wai api u tini. ⁴⁷ Kei ke Yeesu upiretiki use uu risaap̄o

uu uritêhe kpeúu, uu Uléecaa usina ukeikó kutu sem. ⁴⁸ Yeesu uu rinóo yósu uu pi maa re: Yo nnya kani pitíne né ka ne atêhe ne apúnípi yare usoi kpááree? ⁴⁹ Ḿpá keyáa kénye kam ye nókenécòpe n we, nen Uléecaa keyò-i céési, áni né tí. Amá lē kai Nléecaasimé ritelé-i n wólaamelē liké ne n wa nnya kai lē wai. ⁵⁰ Yeesu pipiretiki nnéi api u ημεριye api wuru. ⁵¹ Uηmáne unyine yèè ppe Yeesu n tikilenle un kusáηáá ηmane yariilē. Api re piké u tí, ⁵² uu kusáηáá tǎpíri uu meηmane wuru.

Pi ne Yeesu ketúhaane píima-i ha

(Matiyee 26:57-68; Luki 22:54-55, 63-71; Yohani 18:13-14, 19-24)

⁵³ Apí ne Yeesu Uléecaa usina kémee sí. Kei ke ppeye ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése ne Pisuifi piwéése ne isé picélaa api pinnéi cápinelē. ⁵⁴ Piyee uu ketaa-pò Yeesu n tikilē hái ne Uléecaa usina keyòcòpe-pò. U ne piméré api kei kesé n tū un nna wéni.

⁵⁵ Ppeye ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése ne pitúhaane píima nnéi api písoi wéési ppe ye Yeesu ne nsímé rinkpárá. Pitúhaane pē ápi nkópe nka yē kapi yé ne u n kpu.

⁵⁶ Likumúhē re meyá mee ne nsímé u kparai, amá mmē kapi n símisi n nncée nse ritiki.

⁵⁷ Picò api ye yisi apí ne u wááná re: ⁵⁸ Tò kò un tee re: Né né Uléecaa keyò nké ke usoi kunipe aku n wa fori, am siyáa sitaani kecòpe kefée mòm ke usoi kunipe áku yé n wa.

⁵⁹ Ḿpá ne kei ricuruu, pinsímé n nncée nse ritiki. ⁶⁰ Uléecaa usina uu icápine iyē kecòpe yisi uu Yeesu pise re: Áa rinóo ríka yósunee? M̀pókópe n-ye ke písoi mpí api nní símisi?

⁶¹ Yeesu uu séé, úu rinóo ríka yósi. Uléecaa usina uu pipise u kpá re: Póo uyē ke Uléecaa uu n wée? Uléecaa yee ipakare n te Kεpípií? ⁶² Yeesu uu rinóo yósu re: Née lo. Nó Usoi Kεpípi yē ken Uléecaa, nnaηe nnéi ute kuluke-luke-mē kényukótonē-i tú. Nó kò keyómecaa-pò aηope kémee u yē un ne weme. ⁶³ Kei ke Uléecaa usina uu ppe uricuruu ilū kuu n tanaalē céérii ai nyíse re li u tóósile hái uu re: Píseérakó píye picò kari nképéni wéési? ⁶⁴ Nò konle kuu Uléecaa kecáa anóo kópe n símisi. Íye kani músu? Pinnéi apí maa re li ne sá re piké u kpu. ⁶⁵ Picò api ukecáa meta pitúkente loni, api ukeyu paasi api akpini pinéi u kápáa pin u tee re: A uyee lē pò n wai ηmoinu! Piméré api u tini apí ne sipese u tēpei.

Piyee ye kesi re úu Yeesu nyu

(Matiyee 26:69-75; Luki 22:56-62; Yohani 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Kumúhē kpe-i ke Piyee uu metene ripoo-i n we, unósi unyine yee Uléecaa usina n keisi uú weri. ⁶⁷ Uu Piyee yenu un nna wéni, uu ukeyu-i nyáni uu u maa re: Pó ne kò ppe Nasareti ukó Yeesu uyē tikilenle. ⁶⁸ Uu késu re: Ám nyu, ám mmē kaa n la póké símisi kómei. Uu ppe kei yisi uu kupookpanjá-i sí. ⁶⁹ Unósi uyē uu piyéne u kpá uu ppeye kei n we maa re: U písoi pē use le. ⁷⁰ Piyee uu kò pikéηe kpá. Kai nkáripí rinkpáse, ppeye kei n we api pimáa u kpá re: Mesei ye me, pò písoi pē use le. Likumúhē re pò Kalilee ukó le.

⁷¹ Uu késu ηmaa uú ne ketē kpeeni uu wéeri re: Ne Uléecaa, ám usoi nkó nyu. ⁷² Icá ii mese ne mese melírū kooi, Piyee uu léise re Yeesu ye u maa re: Icá iké kelene meté n kooi, pò kési metaani re áa né nyu. Kei kuu ppe mese ne mese itu ripe.

15

Pi ne Yeesu Pilati kémee ha

(Matiyee 27:1-2, 11-14; Luki 23:1-5; Yohani 18:28-38)

¹ Piwéése nnéi api mmare mare cápine: ppeye ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése ne Pisuifi piwéése ne isé picélaa ne pitúhaane píima nnéi. Kei kapi ppe Yeesu paasi apí ne u tósu api Pilati anipe-i u wai. ² Pilati uu u pise re: Póo Pisuifi uyòpíi? Yeesu uu rinóo u yósu re: Mmē kaa nní ma. ³ Ppeye ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése apí ne nsímé meyá u kparai. ⁴ Pilati uu kò pipise u kpá re: Áa rinóo yósunee? A ripái mmē ne mmē kapi kepócáa n símisi. ⁵ Yeesu úu rinóo ríka piyóó rikpá. Ai Pilati pírí wai.

Pi túhaane aí tone re piké Yeesu kpu

(Matiyee 27:1-2, 11-14; Luki 23:1-5; Yohani 18:28-38)

⁶ Μπά nkpw melóó anyá áye, Pilati yee ppe ukpaniikó uyē ke písoi api n wée akpanii tóle. ⁷ Utisi unyine kapi ye n sée re Parapasi ye kukpaniilee-i wele ne pinyine ppe ápi ppe uyóopi kecáá n kpálē. Pitele pinyine-i kapi ppe usoi kpu. ⁸ Tisoiwuí ari Pilati-mē tómpw, api lē kuu ye mpa anyá áye pi n wa pise. ⁹ Pilati uu pi pise re: Nó la ké Pisuífi uyóopi akpanii nó tó? ¹⁰ Likumúhē re Pilati ye ceri re nfarole nnya ke peppe ye Ulééca inyóonse n wa piwéése api uanipe-i Yeesu wa. ¹¹ Amá peppe ye Ulééca inyóonse n wa piwéése api písoi Pilati-i teriipw piké u ricóh uké ne Parapasi akpanii tó. ¹² Pilati uu pipise pi kpa re: Íye kani mpí la hmaa ké uyē kani nní n sélei re Pisuífi uyóopi wa? ¹³ Api pipupeí kpa re: A kunapéékóó kecáá u karií. ¹⁴ Pilati uu pi maa re: Ncaai h-ye kuu mpí wa? Api meyá pipupeí kpa re: A kunapéékóó kecáá u karií. ¹⁵ Pilati uu risoiwuí mepwola tiki uu Parapasi akpanii tólu. Kapi Yeesu ne iséi pikáii m masí, api písoi anipe-i u wai re piké ha kunapéékóó kecáá u karií.

Pisóóca ye Yeesu kecáá nyáni
(Matiyee 27:27-31; Yohani 19:2-3)

¹⁶ Pisóóca apí ne kénywore, kei kapi ye n túhaane u sī api pisóóca tōrō nnéi séi. ¹⁷ Api kuyóopikpelenku wée u tani api sinípeleépi ne riyóopikōh parii api u kipise. ¹⁸ Api ppe lē memáá u yáhaanke re: Tō pō yáasi, Pisuífi uyóopi. ¹⁹ Api ríyu kecáá ne kenaapi u pepu api meta ukecáá tuke, api ukeyu-i hōone wula api u yáasi. ²⁰ Kapi kecáá pinyáni u m masí, api kuyóopikpelenku wée kpē u lapile api uilū pitane u ppe apí ne kunapéékóó kecáá pikarii u tómpw.

Pi Yeesu kunapéékóó kecáá karií
(Matiyee 27:32-44; Luki 23:26-43; Yohani 19:17-27)

²¹ Api ucéetōhē unyine yee sicare-mē n léeri hnahe Yeesu kunapéékóó cōnse. Pi ye utisi uyē sée re Simō, Sireeni kuyu ukó lo. Uyee Alekisantiri ne Rufuusi usaa. ²² Apí ne kelō kē kapi ye n sée re Kōlikōta Yeesu sī. Kōlikōta aseí re Kýyu Kōhōo kelō. ²³ Api píta kapí ne pite kapi ye n sée re miiri n cōhōne u pa re uké n ntí, amá úu n ntí. ²⁴ Api kunapéékóó kecáá u karií api uilū hōone. Pi panailē mpa úye uú ne uikpíkēkpiké céru. ²⁵ Ituhe in mese áme we kefi kumúhē pepu kapi u karií kunapéékóó kecáá. ²⁶ Api lē nnya kapi Yeesu h kpu wolu re: Pisuífi uyóopi. ²⁷ U ne písoi kpááree pité pinyine kapi kesé karií, ucō ukuluke-luke-mē, ucō ukumii-mē. ²⁸ [Lē kai Nléécaasimé kémee rintíki ye lē: Piwaikópekóó kunai-i kapi u wa.]

²⁹ Picéetōhē api u lámaankee pin tíyu pōuli pin máikē re: Yéee! Pōo ye Ulééca keyō n fori aa siyáa sitaani ne pimóme ke ppe, ³⁰ a ripócuruu yoriye aa kunapéékóó kecáá súiri. ³¹ Peppe ye Ulééca inyóonse n wa piwéése ricuruu ne isé picélaa api kecáá u nyáni pin pimewepere tee re: U picō yóriyentele amá úu ppe fe uké uricuruu yoriye. ³² Ukirisi, Isirayeli uyóopi uké nkpeni kunapéékóó kecáá súime tóké yé arí ne kefa tene. U ne pē kapi kesé n karií pōo kō u lámaankee.

Yeesu nkpw
(Matiyee 27:45-56; Luki 23:44-49; Yohani 19:28-30)

³³ Ituhe kecíre kumúhē, kunmaha aku ketē nnéi cōni hái ne ituhe metaani kumúhē-pō. ³⁴ Ketúhē metaani kumúhē kpe-i, Yeesu uu kecááila píma kenyine súuni re: Eloi, Eloi, lama sapatani? Lelé re Ulééca, Ulééca, yo nnya kaa né hmeriye? ³⁵ Písoi ppe kei n cápínelē kecōpe pinyine api lē kom api re: Ani ripáí, Elii kuu nní sélei. ³⁶ Kei ke pikewore unyine uu wuri uú ha píta nyere-nyere pinyine-i sinéē fe uu kenaapi tuhu uu u pa re uké n ntí un tee re: Tóké yé nké, in te Elii yé kam uu u súiseri. ³⁷ Amá Yeesu uu meyá kepupeila sem uu ppe kpi.

³⁸ Kusáháá kapí ne Ulééca keyō kémee n kénélē akú céérine meté, kecáá ne metene-pō. ³⁹ Ke Rōm usóóca kpéē yee ppe Yeesu keyu-i n nyenu uu unkpw mmē n yé uu re: Usói nkó ye ppe mesei Ulééca Kepipi le. ⁴⁰ Pinósi pinyine ye kō ppe wele pin ketaa nyáni.

Pinósi pē kecōpe ke Makitala kuyu ukó Maari ne Maari Yakupu Sínsá ne Yosee uni ne Salomee apí pēe we. ⁴¹ Ke Yeesu uu pēe Kalilee-pō n we, pinósi pē pēe ye pēe u n tikilē pin u keisi. Pinósi picō ye kō pēe u tikilenle apí ne Yerusalem sī.

Yeesu mekulaa

(Matiyee 27:57-61; Luki 23:50-56; Yohani 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Nnyóó nn pitule masí ke Yosefi, Arimatee kuyu ukó uu ka. Yosefi ye pēe pitúhaane pē kēmeē usoi kecire le. Uyē ticurru ye kō pēe Uléecaa iyōopi mekame ménle. Keyáa kē aí ne sá anyá isoolú keyaa ye ke, liké ne kóso weesi kewénteeyaa. Lē nnya ke Yosefi uu ikari wa uu Pilati kēmeē sí uu ha u pise re uké Yeesu u pa. ⁴⁴ Ai Pilati píri wai kuú ne n kó te Yeesu ye nkpō masí. Uu Rōm usóóca kpéē séi uu u pise re in te li náñai ke Yeesu uu ne n kpu. ⁴⁵ Ke Rōm usóóca kpéē uu pisímaa u n masí lē kai n we, Pilati uu ncée he re piké Yeesu kpísi piké Yosefi pa. ⁴⁶ Uyē uu kusáñáá lōlu uu kunapéékóó kecáá Yeesu súiseri uu kusáñáá u pílesi uu ha rikpíi kapi kuparecañaa-i n wa kēmeē u yekei, uu pēe lē memáá mēpare píima menyine pímiise uu rinōnō fi. ⁴⁷ Makitala kuyu ukó Maari ne Maari Yosee uni api kei kapi u n waiwō n nyáni.

16

Yeesu ye nkpō kēmeē yisi

(Matiyee 28:1-8; Luki 24:1-12; Yohani 20:1-10)

¹ Ke kewénteeyaa ketúnjé ake n tōsí, Makitala kuyu ukó Maari ne Maari Yakupu uni ne Salomee apí tulaali lōlu piké ha Yeesu yakasi. ² Kewénteeyaa ukóso, api mekeekēe metunjeleeme rikpíi sí. ³ Api pimēcōpecire píseine re: Wóo yé ha ripare tee rikpíi rinōnō n fílē tó pímiise? ⁴ Kapi yé inípeē rinsíka, api yénu re li mēparecañaa mē pímiisele. ⁵ Api rikpíi-i lompō api kenmánēpi kenyine yenu ken kuluke-luke-mē tū ken ketúkanka tomé tanaalē, iwame ii pi wai. ⁶ Ake pi maa re: Iwame íi kape nó wa, nté Yeesu Nasareti kuyu ukó uyē kapi kunapéékóó kecáá n karií kani wéési? U nkpō kēmeē yisile, úu nté we. Ani nyánii, kelō nké-i kapi u finse. ⁷ Amá ani ha Piyee ne upipiretiki tōrō maa re u yé ha Kalilee-pō pi m mē, kei kapi yé ha u yē yare kuu pi n símaalē. ⁸ Api rikpíi-i léeri api ntóó sé pin terii ne iwame, amá apí úka ríka ma ne iwame mēpehē.

Yeesu ye umecire Makitala kuyu ukó Maari nyíse

(Matiyee 28:9-10; Yohani 20:11-18)

⁹ [Ke Yeesu uu kewénteeyaa ukóso mmare nkpō kēmeē n yisi, u tíyesele Maari Makitala uu mēfoí u yenu. Maari Makitala uyē kēmeē kuú pēe aníri aseēi lakase. ¹⁰ Maari Makitala uu ha nsímé mmē pēpēe pēe Yeesu rintíki símisi. Pē pin kumúnjé kpe-i nkpō tū pin kō tēnesi. ¹¹ Kapi n kó te Yeesu ye nfáa mále, te Maari Makitala ye u yē, apí ne kefa tene.

Yeesu ye umecire upipiretiki pité nyíse

(Luki 24:13-35)

¹² Lē memáá, Yeesu uu méwee féé mecō kpísi uu tíyese upipiretiki pité pinyine pēe kecare-mē n sí api u yenu. ¹³ Pē ticurru apí weri api picō nsímé mmē símisi, picō pē api kō ne kefa tene.

Yeesu ye umecire upipiretiki kefi ne use nyíse

(Matiyee 28:16-20; Luki 24:36-49; Yohani 20:19-23; UPM 1:6-8)

¹⁴ Yeesu uu metōrōo umecire upipiretiki kefi ne use nyíse kumúnjé kpe-i kapi iluke n le. Úu ne pinfatene kucírē ne pinkiñtake pi cési, kápi pēpēe pēe nkpō kēmeē meyise-maá u n yē ne kefa u tene nnya. ¹⁵ Uu pēe lē memáá pi maa re: Ani ketē nnéi rikóónú ani pisoi nnéi Nsímé Kecire símisi. ¹⁶ Uléecaa yé nkó yee ne kefa u n tene uu kō míni wole yoriye. Amá u yé ne nkó yee úu ne kefa u n tene túhaane aí ne u kpi. ¹⁷ Mēwaisaṅa ke pēpēe ne kefa Uléecaa n tene api yé n wapisi ye mmé: Pi yé rinényíri ne aníri lakase, api meyu féé

símisi. ¹⁸ Pin iwáa n cópii, íi yé líka pi wa. Ḿpá pin kə liníré-niré læe yé n kpu n ntí, ái yé nkpáni líka pi wai. Pi yé pitóikó kecáá anípe rilaa, pitóikó pē api pélu.

¹⁹ Ke Upíima uu pisímé pi ḿ masí, ai keyómecaa-mē u kpíipə uú ha Uléecaa kuluke-luke-mē kényukótonə-i tone. ²⁰ Upipiretiki api sí apí ha ḿpá yei Nléecaasimé símisi. Upíima uu pikei pi n léni, uu tíye mewaisanja kapi n wapisi amə pinsímé aseí n nyíse.]

Nsímé Kεcire ritelé ke Luki uu n wói

Lελεε rítelé ntí kέmεε ní we

Nsímé Kεcire ritelé ne Uléεca Pitume Mewai ritelé ke Luki uu wói. Pē inipee-i ke Yeesu uu umewai n wapisi ke Luki uu písei n̄sone uu kelene rítelé ntí uusanε Teofiili wolu re uké Yeesu icélaa aseí kō n̄sone (Luki 1:1-4). Luki ye pεε Ukireki le. U kō pεε upōise píima unyine le yeε pεε Pōoli n sárikeε. Luki ye Yeesu nyísele yare Usoi Kεpipi. Yeesu ye pansεle kesoi pipi uú ne sisoipipi íwe téní. U pεε písoi ipiηe ne piamíiri pōisentele. Tíyu 24 kέmεε ke isímé t̄wōw yeε m̄ mulú ii wólaalē, iyē ke pεpεε Yeesu mewai n yé api Luki rintéηse. Iyεε nní Yeesu meyise nk̄pō kέmεε ne umεkpáfúme upipiretiki ne pinósi ne pipiretiki pico pεε pεε unkp̄o n téní keyu-i. Uu lē ne lē ke átélé aa ukecáá ní símisi pi pérése uu pεε pi tum te piké ha r̄pá úye símisi re uyεε Úyulale.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Luki ye símisile lē ke Yeesu uu sisoipipi kέmεε n lompo (1:1-4:13). Umεmare ne ukeleeme nkó mεε kei we.
2. Upíima ye ketē kecáá unfaa nnéi kέmεε sisoipipi wéésile. Luki ye símisile lē kuú ne pinárei ne píwekōó ne pitóikó kutu riñco (4:14-19:27). Sinyárū kulú kuu kp̄isi uú ne sisoipipi li céési: Uηmáne yeε m pō kenyárū (15), Samarii ketē usoi unyine yeε kusoi n nyu kecáá nsímé (10:25-37).
3. Unkp̄o kunapéékōó kecáá ne umeyise nk̄pō kέmεε ke Upíima uú ne sisoipipi yoriye (19:28-24).

Luki ye Teofiili rítelé wói

¹ Umárecō Teofiili, písoi meyā ye mewai mεε kerócōpe n wapisi nkó piwóle peenle. ² Pi mewai mē nsímé tó ritósele yare lē ke pεpεε kékoraane-me n yé pin neni ne Uléεcaa nsímé kóónulē api ró n n kέenkeε. ³ Lē nnya ke rinécúruu am n̄sone písei kέ lē nnéi lee kékoraane-me n wa ceri, ai né sonesi re kέ linkó p̄ó umárecō Teofiili wói kélé-kélé. ⁴ Ne wólule nōké ne n céri re icélaa kaa n kó ye nsímései le.

Uléεcaatume ye símisi re pi yé Yohani Úniwolε mari

⁵ Kumúηé kpe-i ke Erooti uú pεε Yutee ketē uyōopi ke Uléεcaa unyóonse unyine kapi ye n sée re Sakarii uú pεé we. U pεε Apiya piléékōó kunai ukó use le. Uunōsi ye pεε pεpεε ye Uléεcaa inyóonse n wa uwéése Arōw kεpire ukó le. Pi ye u sée re Elisapeti. ⁶ Piketé ye pεε Uléεcaa inipee-i kecíre sónεle pin kō Upíima isé ne uicélaa nnéi múflē n̄sone. ⁷ Amá ápi pεε kewá má, Elisapeti ye pεε unyapi le. Lē memáá, u ne ula keté ye pεε kpurunule.

⁸ Keyáa kenyine kai Sakarii kunai menyóonse tu, uu pεε keyáa kē Uléεcaa keyu-i upinyóonsekei n wai. ⁹ Lē kai pεpεε ye Uléεcaa inyóonse n wa inyékii-i m pise kapi ritiki apí ne Sakarii wée re uké Uléεcaa kunyóonselee lō uké tulaali ηmaasi. ¹⁰ Kumúηé kpe-i kapi tulaali n ηmaalē, písoi riwúí ye pεε cápínεlεnle pin ketahai mmé keyóme yáási. ¹¹ Upíima uleecaatume unyine uu mεse ne mεse Sakarii keyu-i kpáfúme, uu kehúú ke-i kapi tulaali n ηmaalē kuwélé luke-luke-mē nyere. ¹² Ke Sakarii uu u n yé, uú túi-túi, iwame ii u tini. ¹³ Amá Upíima uléεcaatume uu u maa re: Sakarii, iwame íi kape pō wa. Uléεcaa ye ipówele konle. Upónósi Elisapeti yé kewántisi pō mári aa rinyíri ke he re Yohani. ¹⁴ Meyíkíyiki kake ripópōo larukusene. Písoi meyā apōw yé kō larisi ne kεpimare. ¹⁵ Likumúηé re u yé kam uu Upíima inipee-i wai usoi píima unyine. Feé ne píta pome-pome píka ápi unnōw-i lonine. Nfáasone yé meyā u n yipaalenle kumúηé kpe-i kapi u n cuunsene. ¹⁶ U yé Isirayeli pikó meyā pi-Uleecaa, Upíima-mē peseme. ¹⁷ U yé masí Uléεcaa keyu-i n sónεle ne mewéesesōhō ne n̄nanε ke Elii uú pεε m má, uu písáa ne pisiwā nfasímé péne, uu tíyese pεpεε aseí pite mewéesesōhō n háikuse api pεpεε me n t̄kílē

kemúhè ñmurei. U lè nnéí waine uké ne nsoipuri mee Upíima mekame m mé n yé nnya. ¹⁸ Amá Sakarii uu uléécaatumé maa re: Íye kam yé ne ceri re aseí ye nye? Likumúhè re ne kpurunule, unénósi ricuruu ye kə kpurunule. ¹⁹ Uléécaatumé uu rinóo u pese re: Née Kapiriyeli, Ulééca keyu-i kam we nen upikei wai. U né tummele re ké ifaaci kecire nnyí pó símisi. ²⁰ Amá áa ne nsímé kapi n yekei re nké kumúhè kunyine-i wa ne kefa tene. Lè nnya kai yé ripólémpi paasi áa yé fe pəké rinóo male hái ne ké ke mewai mē nnéí ame n waine.

²¹ Kumúhè kpē nnéí kémee, písoi pee n cápinelē pin ketahai Sakarii mé ye pee píri túnle re pi kunyónselee-i meýá nánai nnya. ²² Amá kuu n léeme, úu fe uké rinóo pi male. Písoi api céru re Ulééca ye linyine u yeneisele kunyónselee-i. Anípe kuú ne pi símisi, tilémpi tin pahaalē.

²³ Ke Sakarii uu kumúhè kpē kai m pise re uké Ulééca pikei wa ketə n tu, uu ukeyo pele. ²⁴ Kai rinkpáse, uunəsi Elisapeti uu fapisi, uu umecire kéyo-i pésu hái ne iwáre inupū kumúhè, un tee re: ²⁵ Lē ke Upíima uu né n wa ye nní: Li nkpeni ripóo u wa re uké lelee pee písoi kecəpe inései n tese né lese.

Uléécaatumé ye símisi re pi yé Yeesu mari

²⁶ Iwáre kpúúlū kémee, Ulééca uu uléécaatumé Kapiriyeli Kalilee ketē kuyu kunyine kapi ye n sée re Nasareti kémee tum. ²⁷ Ukpére unyine yee úu utisi n nyu kapi pee Yosefi yeilelē. Pi ye u sée re Maari. Ukemé ke Ulééca uu u tū. Yosefi ye pee uyóopi Tafiti kepire ukó le. ²⁸ Uléécaatumé uyē uu Maari keyo-i lompo, uu u maa re: Ne pó yáasi, Ulééca ye ípeelé pó nyísele un kepópire we. ²⁹ Anóo nyē aa Maari túi-túise, un umecire písei re: Iyáhaa íye mpuri ye nnyí? ³⁰ Uléécaatumé uu pee u maa re: Maari, iwame íi kape pó wa, Ulééca ye uipeelé pó nyísele. ³¹ Pə kómeyi, pə fapisine aa kewántisi maru, aa ke séi re Yeesu. ³² Ke yé isoi wa api ye ke séi re Ulééca yee mpá yo kecáá n tū Kepipi. Upíima Ulééca yé tíyese ake usáyaha Tafiti iyóopi tone. ³³ Ke yé Yakupu kepire pikó kémee iyóopi teneciré li. Keiyóopi íi kétə máne. ³⁴ Maari uu uléécaatumé maa re: Íye kai yé lē wa, ám utisi nyu? ³⁵ Uléécaatumé uu rinóo u pese re: Ulééca Nfaasone ye kepócaá súirine, Ulééca yee mpá yo kecáá n tū uu unnyéré pó yárii. Lē nnya kewá ké ne Ulééca kekó le. Pi yé ke sée re Ulééca Kepipi. ³⁶ Upómárecə Elisapeti kapi pee n sélei re unyapi ricuruu ye ne riwéese kewántisi kefa mále. Uiware kpúúlū kémee kuu nní we. ³⁷ Likumúhè re Ulééca úu líka kupəone we. ³⁸ Kei ke Maari uu pee u pese re: Ne Upíima ukeikó le. Liké wa yare kaa nní m ma. Uléécaatumé uu pee u yá uu tómpə.

Maari ye Elisapeti pilóólú ha

³⁹ Lisiyaa se-i, Maari uu mekekeke Yuta ketē kee akúú m má kuyu kunyine ncee pəo. ⁴⁰ Uu Sakarii keyo-i lompo uu Elisapeti yáasi. ⁴¹ Kumúhè kpe-i ke Elisapeti uu Maari iyáhaa n kó, kewá ake ukefa-i lémesi, Nfaasone nn Elisapeti yipu ⁴² uu pupéi re: Ulééca ye lisone pó wale ai tósu pinósi tərəo nnéí. Ulééca rinəo sone ye kewá ké kaa m mārune kecáá wale. ⁴³ Née úye Unépiima uni uké ne pilóólú né n kam? ⁴⁴ Kumúhè kpe-i kam ipóyáhaa n kó, kewá ye kenéfa-i lémesile ne mpóonare. ⁴⁵ Pə únarekome le, kaá ne kefa n tene re Upíima ye lē kuu m ma api pó símisi waine nnya.

Maari keyome

⁴⁶ Maari uu pee re:
Ne la ké Upíima rinyiri ritaáse,
⁴⁷ tinépo arí ne Ulééca, Unéyulale larisi.
⁴⁸ Likumúhè re u né ukeikó nee ám líka n tulaalē íwe ténle.
Kaí ne neni rimpá, nsoipuri nnéí yé né maa re únarekome.
⁴⁹ Ulééca ínəne nnéí ute ye likei sone kecire né wale.
Urinyiri nsone ye ne mmpehē le.
⁵⁰ Uyee ye hái kaí ne n wéme pepere u n wuru anai íwe té.

⁵¹ Uu mewai nanɛ-nanɛ wapisi ne unnanɛ, uu unnanɛ nyíse pɛpɛ akókɔri m má api kpíi.

⁵² Uu piyóɔpi iyóɔpi-i lese, uu pɛpɛ ápi líka n tulaalɛ taáse.

⁵³ Uu pɛpɛ nkú n tú ne lisɔne lɛpɛise, uu pimámá lákase menípe ɛmanɛ.

⁵⁴ Uu upikɛikó Isirayɛeli pikó picome weri.

⁵⁵ Úu palei re uké Apiraham ne ukɛpire pikó íwe té hái ne m̀pá píyei-pɔ yare kuú pɛ pirókpure m̀ ma.

⁵⁶ Maari ne Elisapeti apí tone hái ne iware itaani kumúɛ, uu lɛ memáa ukeyɔ pɛle.

Yohani Úniwole kemare nsímé

⁵⁷ Kɛ Elisapeti kemare ake n tu, uu kewántisi maru. ⁵⁸ Elisapeti pipɛɛɔ ne upimareɔo api kóm te Upíima ye íwe u té, ai Elisapeti meɔo pi larisi. ⁵⁹ Keyáa páha-paha tuɛ, apí ne kewá weri piké ke riké, api músu re piké usáa rinyiri ke he re Sakarii. ⁶⁰ Amá úni uu re: Aai, pi ye ke sée re Yohani. ⁶¹ Api u maa re: Íye lɛ má, úka úu kɛpóɔ-i rinyiri tɛ tico má. ⁶² Api pɛé ne anípe usáa pise re íye kuú la piké ye kewá kɛ sée. ⁶³ Sakarii uu pise re piké kukpáncúkú u pa. Kapi ku u m̀ pa, uu kukɛcáa wólu re: Kerinyiri tee Yohani. Ai pinnéi nnóo yipu. ⁶⁴ Mese ne mese, Sakarii rilempi ari fénnɛ, uu símisi uu Ulééca rinyiri taáse lin cálɛ. ⁶⁵ Ai pɛe upipɛɛɔo nnéi iwame wai. Yutee ketɛ kee akúu m má nnéi kɛmɛe, písoi api mewai mɛ nsímé ne n túntilɛ. ⁶⁶ Pɛ nnéi pɛe ifaaci iyɛ n kóo api ikɛcáa m músu pin pimɛɔɔɛɛɛre píseine re: Íye ke kewá kɛ aké masí ne tenɛnɛ? Asei kɛcáa, Upíima ye pɛe kɛkɛpire wele.

Sakarii ye Ulééca pakare

⁶⁷ Nfáasɔne nn kewá usaa Sakarii yipu, uu Ulééca rinyiri ne písímé loni re:

⁶⁸ Upíima, Isirayɛeli pikó Uleecaa rinyiri tiké n taálɛ kuú ne upikó kutu riñɔo uu piriya lolu.

⁶⁹ U uyóriye yeɛ nnaɛ m má ró hele uukɛikó Tafiti keyɔ kɛmɛe.

⁷⁰ U pɛe hái mekeɛ-me nsímé mmɛ antepuye kuu n wée símaasele.

⁷¹ U rinóo yekei re u ye piróláaro ne pɛpɛe írɔpuri n yúlu anipe-i ró ɛmɛherɛɛɛɛ.

⁷² Ulééca ye nfanare pirósáayaha nyísele, úu uricuruu rinóo kuu u ne pɛ kɛɔpe n yekei palei.

⁷³ Likumúɛ re Ulééca ye urósáayaha Apiraham wéri re

⁷⁴ u ye piróláaro anipe-i ró lese, uu tíyɛɛe ári ye ne iwame u n yáási.

⁷⁵ Ai tíyɛɛe arí n kpáiiɛ tɔn kɛcɛre sɔne uinipeɛ-i hái ne ntófáa siyaa ketɔ-pɔ.

⁷⁶ Pó kenéwá, pi ye pó sée re Ulééca ye m̀pá yo kɛcáa n tú antepu.

Likumúɛ re póo ye Upíima kɛkpeɛ wa aa ncée u nyóɔnɛ,

⁷⁷ aa upikó céreise re u ye piriya lo uu piakópe pi sárei.

⁷⁸ Ulééca nfanare toi-toi nnya,

u ne umetéi sɔntile ame ró kpáii yare ntɔɛ

⁷⁹ uké pɛpɛe kuɛmaha-i ne pɛpɛe nkɔo kuhore-i n we rikpáiiɛ, uu aróna nkíɛniɛ ncee tikise.

⁸⁰ Kewá ken papisi, kemesɔho men kɔ papisi. Uu acesi kóima-i n finu hái ne keyáa kɛ kuu upikei Isirayɛeli pikó kɛɔpe n kóraane.

2

Lē kapi Yeesu Kirisi m mári
(Matiyee 1:18-25)

¹ Ketē nnéi uyóopi Okusiti uu kumúnjé kpe-i rinóo he re piké ketē nnéi pisoí keē. ² Pikéē ppepe pifoí. Pi wale kumúnjé kpe-i ke Kiriniisi uú ppe Sirii ketē kecáa iyóopi n le. ³ Ḿpá úye uu ukuyu pikéē sī. ⁴ Yosefi uu Kalilee ketē kémee Nasareti kuyu-i yisi uu Yutee keteni-i Tafiti kuyu kapi ye n sée re Petelehem sī. Kuyu kpe-i kapi uyóopi Tafiti mari. Yosefi ricuruu ye Tafiti keyo ne ukepire ukó le. ⁵ Uu kei pikéē sī, u ne uunosi felei-felei Maari yee kefa m má. ⁶ Pin Petelehem-i we, ukemareyaa ake tulu ⁷ uu ukewá foí máru ketisi, uu asánjé ke yarii uu kuhopi kecáa ke finse, kapi picéetanjé kulee-i ketóne m paa nnya.

Ulécaatume unyine ye Petelehem-pò rikpáfúme

⁸ Kelō kesee ke-i ke piseseé pinyine apí ppe kesine we pin sicare-i piisee kecáa paílē. ⁹ Upíima uleecaatume uu pikeyu-i kráfúme, Upíima meyoopi amé n télu men kekále pi wailē. Iwame ii pi wai meyansei. ¹⁰ Ulécaatume uu ppe pi maa re: Iwame íi kape nó wa. Nsímé sone mee yé Isirayeli pikó nnéi ripoo meyá n níhukuse karí ne nó ka. ¹¹ Neni keyaa nké kapi Tafiti kuyu-i Nónnyulale mari, uyē ke Ulécaaa uu n wée, Upíima. ¹² Lē kani yé ne u n céri ye nní: Nó kewá fenfēí leepo kapi kusánjé m pílesi api kuhopi kecáa finse. ¹³ Mese ne mese, pilécaatume picó api ufoí nkó kecáa krapo api kulúí wai, api ppe Ulécaaa meyoopi n yom te ¹⁴ Ulécaaa yee keyómecaa-pò ipakare te. Nkíhniye nké pē kuu ketē kecáa n la keope n we.

Piseseé ye Petelehem sī

¹⁵ Ke pilécaatume api pi rin-yá api keyómecaa-mē pele, piseseé api ppe símaane re: Tóké Petelehem ha. Li pise re tóké lelee n wa ke Upíima uu ró n céreise yē. ¹⁶ Api kei mekekeke sī apí ha Maari ne Yosefi leepo, kewá ken kuhopi kémee finu. ¹⁷ Kapi ke n yé, api lē ke ulécaatume uu kewá kē nsímé n símisi keenke. ¹⁸ Lē ke piseseé api n símisi ai pē nnéi ppe kutu pi n cólē píri wai. ¹⁹ Maari uu mmē nnéi ukefa-i múlú un nkecáa músu nsone. ²⁰ Piseseé api lē memáa nkúlecece polo. Api Ulécaaa rinyiri taáse api umeyoopi n yom te u tíyese api kóm api kó yenu nnya. Linnéi ye wa yare lē ke ulécaatume uu pi n símisi.

Pi Yeesu rinyíri he

²¹ Siyáa sisesei memáa, kewá kekéyaa ake tulu, api rinyíri ke he re Yeesu. Tinyíri tē ke ulécaatume uu pi céesi Maari uu kelene fapisi.

Pi Yeesu Ulécaaa keyo-i nyíse

²² Lē memáa, itunje ii tulu re piké inyékii wa piké ne pimécire heere yare kai Moisi isé kémee m pise, Maari ne Yosefi api péé ne kewá Yerusalem kuyu sī te piké Upíima ke nyíse. ²³ Likumúnjé re li Upíima isé kémee wólaalē te: Upíima yee kewántisi foí te. ²⁴ Api kó inyóonse ke isé ise iyē ii m pise wai: Sikpéekpeepi sité née alólá sínsá até kapi yé ne wa.

²⁵ Utisi unyine kapi ye n sée re Simeyo ye ppe Yerusalem-i wele. Utisi uyē ye ppe usoi sone le un Ulécaaa riwure má un uyē kaí ppe m pise re uké Isirayeli yoriye mé. Nfáasone ye ppe ukeméé wele. ²⁶ Ulécaaa uú ne Nfáasone tiki uú ne u símisi re u yé uyē ke Upíima uu n wée uu tumti ne uinipee yē uu kelene kpi. ²⁷ Nfáasone nn tíyese Simeyo uu Ulécaaa keyo sī. Ke Yeesu pikó apí ne u n hápo piké inyékii iyē ke isé ii m pise wa, ²⁸ Simeyo uu u kpísi, uu Ulécaaa pakare uu re:

²⁹ Upíima, tipónóo kaa n yekei ye nkpéni lile.

Pó fe aa nkpéni né upókeikó tíye am nkíhniye-i kpi.

³⁰ Likumúnjé re ne ne inénípee pipóyulale yenle.

³¹ Pó Uyóriye kpíimele aa isoipuri nnéi keyu-i wai.

³² Uyee metéi mee yé n týese ketē nnéi ayu aa pó céru. Uyee yé týese mpópuri Isirayeli rinyiri arí taá.

Lē ke Simeyōo uu Yeesu kecáá n símisi

³³ Yeesu usaa ne uuni api pírí wai ne lē ke Simeyōo uu Yeesu kecáá n símisi. ³⁴ Simeyōo uu anóo sone pi tikise, uu Yeesu uni Maari maa re: Uléecaa ye kewá nké wée re keké týese písoi meyā piké loó, pimeyā piké kō Isirayeli-i yisi. Kεκεε Uléecaa linyíse-nyíse lee yé písoi ne Uléecaa kecōpe m pásaisene. ³⁵ U yé lē ke písoi meyā api riséé ne pisifa-i m músu yámne. Amá pđ keuni, pđ ntóosi kō yare ketéhe kapi pó tuhu.

Antepu Aani kecáá nkó

³⁶ Unósi unyine kapi ye n sée re Aani ye kō pée wele. U antepu le. Fanuweeli ukpére lo Asee kumare-i. U pée kpurunule ísone. Añmē aseei ke u ne uula pée n sónne unnañe kémee api wa. ³⁷ Lē memáá, uu ikúmannōsi tone uú ha ne añmē kuwóó ne afeetaani ne ana tulu. Úu ye píkai Uléecaa keyō riyá, amá ketúnjé ne kesine kuu ye Uléecaa pikei n wai un anóo paasi un welu. ³⁸ Uu kumúnjé kpe-i Uléecaa keyō-i hapō uu Uléecaa pipakare loni. Uu pē nnéi pée pée m mé te Uléecaa uké Yerusalem riyu lo kewá kē nsímé símisi.

Nasareti kémee mepeme

³⁹ Ke Yeesu pikó api lē ke Upíima isé ii m pise re piké wa piwai m masí, apí ne Kalilee u pele, pikuyu Nasareti kémee. ⁴⁰ Kewá aké m papisi ken kō ñnañe kpálē. Mewéesesohō píima kuú pée má, Uléecaa ipelée in kō ukecáá we.

Yeesu ye añmē kefi ne até má uú ne Uléecaa keyō kémee lompo

⁴¹ Ḿpá kuñmē kúye-i, Yeesu usaa ne uuni yèè pée nkpo melóó anyá hale Yerusalem-pō. ⁴² Kumúnjé kpe-i, Yeesu ye pée añmē kefi ne até mále. Usáa ne úni apí ne u péne api anyá sí yare kapi ye ní ha. ⁴³ Ke anyá aa n tene, usáa ne úni api pele, amá Yeesu uu Yerusalem-i mésuni, upikó apí kō nkpáni céri. ⁴⁴ Api músu re Yeesu yé pipisencō pinyine rintikile, api sone yare keyáa kесе kumúnjé, api pée lē memáá pipimarecō ne pipisane kémee piwélaa u sí. ⁴⁵ Amá apí u yē, api Yerusalem-mē pele pin piwélaa u nōñlē. ⁴⁶ Api keyáa táánū tunjé Uléecaa keyō-i u yenu un isé picélaa kecōpe tū un kutu pi colē un kō nsímé pi písei. ⁴⁷ Pírí ke Yeesu mesohō ne uanōo meyóó ai pē nnéi pée kutu u n cólē wa. ⁴⁸ Ke usáa ne úni api u n yé, ai pírí pi wai, úni uu u maa re: Kenéwá, yo nnya kaa lē wa? Tó ne upósáa ye pée pó wéésile kerówu ken túúni. ⁴⁹ Uu rinóo pi yósu re: Yo nnya kani né wéési? Áni nyu re li pise re ké unésáa pikei waa? ⁵⁰ Amá apí lē kuu pi m ma aseí kō.

⁵¹ Yeesu uu pi tiki api Nasareti pele. U pée usáa ne úni pakarelenle. Úni uu kō mewai mē nnéi ukefa-i n wailē. ⁵² Yeesu uú m pelu, umesohō men kpálē un kō isoi sone le, Uléecaa ne sisoipipi inipree-i, Uléecaa ipelée in kō ukecáá we.

3

Yohani Úniwole ye Uléecaa Nsímé yóólē

(Matiyee 3:1-12; Mariki 1:1-8; Yohani 1:19-28)

¹⁻² Kumúnjé kunyine-i, Uléecaa uu Sakarii uñmáne Yohani kucesi kóima-i rinóo maa. Rōm uyōopi píima kapi ye n sée re Típee ye pée likumúnjé kpe-i iyóopi kémee añmē kefi ne anupū piwai masile. Pōnsi Pilati yee pée Yutee ketē kecáá paílē, Erooti pōon Kalilee kekó kecáá paílē. Uumaa Filipu yee pée Itumee ne Tarakoni sitē kecáá paílē, Lisaniya un Apiteeni ketē kecáá paílē. Likumúnjé kpe-i ke Aani ne Kayifu apí pée pepere ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése. ³ Yohani uu Yuritee ayu pikóónú loni un yóólē te: Ani mefine conse, ani týese piké míni nó wole Uléecaa uké nōanékové nó sárei.

⁴ Ai wai yare lē ke antepu Esayi uú pée uritelé kémee n wói re: Usoi rinōo ye ri tee kucesi kóima-i n yóólē te: Ani Upíima ncee nyóonse, ani uicee tēiise iké kecire wa.

⁵ Ahóre-hore nnéi ye sírunε,
akúú ne sikúúpi nnéi asi foru,
icée sikóónú nnéi asi téii,
icée ahore-hore nnéi aa síru.

⁶ Μπά úye uu pεε yénu re Uléécaα ye usoi riyu lóle.

⁷ Asoiwuí aa Yohani kémεε n sónaapɔ uké míni pi wole. Uu pi maa re: Nó akpurii nnyé! Wóo nó céesi re nó fe ani Uléécaα ketahai keε n tu kaase má? ⁸ Ani ye mewai mεε n nyíselē te nɔ mεfine conse wa. Áni kapε nómenécíre m máikεε re: Apiraham yeε urósáayaha. Uléécaα yé fe uu waise apare nnyé nní aa panse Apiraham sipirē. ⁹ Iso isɔlu ye pile iké alée sémmi hái iníhí-pɔ. Pi kulée nkú kpeε áku apipi sɔne m márei kéne api nna-i sáɔ.

¹⁰ Asoiwuí aa pεε u pise re: In lee ni, íye kai nkɔpéni pise re tóké wa? ¹¹ Uu rinóo pi yósu re: Úye un sitúkanka sité m má, li pise re uké uyεε úu m má keε he, úye un kɔ iluke m má, li pise re uké uuɔ yeε úu m má he.

¹² Pilampooyɔó ricurruu api símpɔ piké míni pi wole, api Yohani pise re: Urócélaα, íye kai pise re tóké wa? ¹³ Uu rinóo pi yósu re: Áni kapε ye lē ke isé ii rinké re pisei piké ye hééle kecáá rilaase.

¹⁴ Pisóóca p̄ ticurruu api u pise re: Tó ní, íye kai pise re tóké wa? Uu pi maa re: Áni kapε ye úka siwóó yɔsí ne ínnaɔe née aní ne nsímé liute wááná, amá ani ne nínínéhéé ripá.

¹⁵ Kuyu nnéi yeε pεε tálē te lipíma linyine ye waine. Μπά úye uu pεé m músu re née Yohani yeε uyē ke Uléécaα uu n wée. ¹⁶ Yohani uu pεε pi maa re: Míni ke née ne nó wóle, amá unyine yeε ínnaɔe né n fe ye sónti. Inésoi íi tu re ké uanééri nɔmε fénnε. Nfáasɔne ne nna kuu yé ne nó wole. ¹⁷ U ukunipe-i kuhóólo kapi ye ne n cácai múílenle uké ne mepipi ne acólé kóólεne. U mepipi risíme-i súúnine uu ayúí p̄ nna mεε ín ye pí kai n kpu kémεε toroise.

¹⁸ Yohani ye pεε pisei itisi kpariisele un ne Nsímé Kεcire pi símisi. ¹⁹ Erooti ye pεε umárecɔ cire unɔsi Erootiyati k̄písile uu kɔ mewai kópe mecɔ meýā wapisi. Lē nnéi nnyá ke Yohani uú pεé ne u cési. ²⁰ Erooti uu kɔ mewai kópe mecɔ k̄pá uu Yohani kukpaniile wai.

Yohani ye Yeesu míni wole

(Matiyee 3:13-17; Mariki 1:9-11)

²¹ Kapi pisei nnéi míni piwóle m masí, api kɔ Yeesu ricurruu wole. Kumúhē kpe-i kuu keyóme n yáasi, ai keyóme hánne. ²² Nfáasɔne nn ukεcáá súiri yare rilólā, pin ti nyáni ne inípeε. Tinóo ari keyómεcaα-pɔ maari re: Póo Kenépipi lala kεcire. Ám ye kεpóccáá kó.

Yeesu Kirisi pikpure anyiri

(Matiyee 1:1-17)

²³ Anmē afεetaani kumúhē ke Yeesu uu má uú ne upikéi kuru. Yare kapí pεε m músu, u pεε Yosefi kεpipi le. Yosefi un Elii kεpipi, ²⁴ Elii un Matati kεpipi, Matati un Lefi kεpipi, Lefi un Melisi kεpipi, Melisi un Yanayi kεpipi, Yanayi un Yosefi kεpipi, ²⁵ Yosefi un Matatiyasi kεpipi, Matatiyasi un Amosi kεpipi, Amosi un Nahum kεpipi, Nahum un Esili kεpipi, Esili un Nakai kεpipi, ²⁶ Nakai un Maati kεpipi, Maati un Matatiyasi kεpipi, Matatiyasi un Simeyi kεpipi, Simeyi un Yosee kεpipi, Yosee un Yota kεpipi, ²⁷ Yota un Yowanaa kεpipi, Yowanaa un Resa kεpipi, Resa un Soropapeeli kεpipi, Soropapeeli un Salatiyεeli kεpipi, Salatiyεeli un Neri kεpipi, ²⁸ Neri un Melisi kεpipi, Melisi un Ati kεpipi, Ati un Kosam kεpipi, Kosam un Elimatam kεpipi, Elimatam un Eri kεpipi, ²⁹ Eri un Yosuwee kεpipi, Yosuwee un Eliyεεε kεpipi, Eliyεεε un Sorim kεpipi, Sorim un Matata kεpipi, Matata un Lefi kεpipi, ³⁰ Lefi un Simeyɔɔ kεpipi, Simeyɔɔ un Yuta kεpipi, Yuta un Yosefi kεpipi Yosefi un Yonam kεpipi, Yonam un Eliyakim kεpipi, ³¹ Eliyakim un Meleya kεpipi, Meleya un Mena kεpipi, Mena un Matata kεpipi, Matata un Nataa kεpipi, Nataa un Tafiti kεpipi, ³² Tafiti un Sese kεpipi, Sese un Opeti kεpipi, Opeti un Poosi kεpipi, Poosi un Sala kεpipi, Sala un Nasɔɔ kεpipi, ³³ Nasɔɔ un Aminatapi kεpipi, Aminatapi un Atimεε kεpipi, Atimεε un Esirɔm kεpipi, Esirɔm un Faresi kεpipi, Faresi un Yuta kεpipi ³⁴ Yuta un

Yakupu kepi, Yakupu un Isaaki kepi, Isaaki un Apiraham kepi, Apiraham un Tera kepi, Tera un Nahō kepi ³⁵ Nahō un Seruki kepi, Seruki un Rakau kepi, Rakau un Faleki kepi, Faleki un Epee kepi, Epee un Sala kepi, ³⁶ Sala un Kenam kepi, Kenam un Aripakisaati kepi, Aripakisaati un Sem kepi, Sem un Nowee kepi, Nowee un Lemeki kepi, ³⁷ Lemeki un Matusalem kepi, Matusalem un Enōki kepi, Enōki un Yereti kepi, Yereti un Malaleyeli kepi, Malaleyeli un Kenaa kepi, ³⁸ Kenaa un Enōsi kepi, Enōsi un Sēti kepi, Sēti un Atam kepi, Atam un Uléca kepi.

4

Setani ye Yeesu pekee

(Matiyee 4:1-11; Mariki 1:12-13)

¹ Yeesu uu Yuritee nkoi-mē n leeri Nfāasone nn u yipaalē. Nfāasone nn u kpisi nū ne kucesi kóima-mē sī. ² Setani uú ha kei u pekee siyaa afēena. Úu siyaa sē kémee líka li. Lē memáá nkú nn u wai. ³ Setani uu pee u maa re: Pōn Uléca Keppi, a rinōo ripare ntí he riké ripóló kukpónó. ⁴ Yeesu uu rinōo ku yósu re: Li rítelē-i wólaalē te: Ái iluke ηmane ye ye usoi nfāa he.

⁵ Setani uú ne kelō cáca u sī, uu meyéne mese ketē nnéi ayōpiyu u nyísente ⁶ uu u maa re: Né ayōpiyu nnyé nnahe ne ammule pó he. Anénipe-i kapi lē nnéi wa, né fe an uyē kam n la he. ⁷ Pōn né rinwula aa né yáasi, lē nnéi yé lipókó wa. ⁸ Yeesu uu rinōo ku yósu re: Li rítelē-i wólaalē te: Upíima mecire kóló kaí ne sá re usoi uké riwula uké yáasi.

⁹ Kuníri aku lē memáá u kpaú ne Yerusalem-pō, akú ha Uléca keyō kecáa u tasi, aku u maa re: Pōn Uléca Keppi, a kecáa nké-i mepócíre risápō. ¹⁰ Likumúné re li rítelē-i wólaalē te:

Uléca yé upitume rinōo he

¹¹ Api pó yéu

kupóna áku kape ne ripare rinyine rinkpōu nnya.

¹² Yeesu uu rinōo u yósu re: Li rítelē-i wólaalē te:

Kape Upíima Upóléca pekee póké uketo yē. ¹³ Ke Setani uu méwee mpehē mpehē ne Yeesu m pekee, uu lē memáá ne ketaa u wai un ne kepole kecō mé.

Yeesu ye upikei Kalilee keteni-i kóraane

(Matiyee 4:12-17; Mariki 1:14-15)

¹⁴ Yeesu uu Kalilee ketē pele. Nfāasone nnahe nn ukecáa we. Urinyiri ari ketē kē nnéi kóónú. ¹⁵ Uu ayómeyáhaalee-i n céési, mpa úye un ríyu u waise.

Nasareti pikó ye Yeesu yē

(Matiyee 13:53-68; Mariki 6:1-6)

¹⁶ Yeesu uu Nasareti-i kapi pee u rimmúlú uú ha ne papisi pele. Uu kewénteyaa tuné kuyómeyáhaalee-i loni yare kuu ye n lō mecō. Uu yisi re uké Nlécaasimé kéē. ¹⁷ Api antepu Esayi ritelē u múise. Uu ripínne uu yénu kei kai n wólaalē te:

¹⁸ Upíima Nfaasone ye kenémee wele.

U né wéele re [ké pepee ne

mposcaai n tú ncōη pi lese] ké kō píwekōó Nsímé Kεcire riyóó, ké pikpaniikó símisi re pi yé akpanii kémee pi lese,

am kō pinyíye símisi re pi yé kam api ye yenu.

Am pē kapi íwe n wai ηméherese

¹⁹ te ké kuηmē kpē ke Upíima uu uipeelée n nyísene nkó símisi.

²⁰ Yeesu uu lē memáá rítelē pílesi uu ukeikó ri múise uú tone. PISOI pē nnéi pee kuyómeyáhaalee-i n we api inípee u wii. ²¹ Uu pee pi maa re: Nlécaasimé mmú kani nní n kó, neni ke rinōo tē ari li. ²² Anōo nyē ke Yeesu uu m máikē aa mpa úye loni, ai píri pi wai kuú ne nsímé sone mmú n símisi, api ye pee maa re: In ne Yosefi Keppi? ²³ Yeesu

uu pi maa re: Ne nyu re nó kenyárũ kee n tee re “Upõise, a mepócíre põise” né male. Nó kò né maa re: Tò konle lē ne lē kaa Kaperinawum-pò n wapisi. A kò limecò kupóyu-i wapisi. ²⁴ Uu lē memáá kpá re: Asei kam nó símisine: Ápi ye antepu úka kusáne yási ukuyu ciré-i. ²⁵ Asei kam nó símisi, pikúmannòsi ye pɛɛ Elii kumúhɛ piyɛɛ Isirayɛɛli-i, ke nkpei nn n wa aɗmɛ ataani ne kuwélé kumúhɛ, nkú píima nn kuyu nnéi loni. ²⁶ Uléecaa úu pikúmannòsi pɛ unyine kémɛɛ Elii tũ, insá uyɛɛ Sitɔ ketɛ kémɛɛ Sarepita-pò n we. ²⁷ Piyó ye kò pɛɛ kulúi wele Isirayɛɛli-i antepu Elisee kumúhɛ, m̀pá ne lē, piuka úu wole uké fũ, insá Sirii ukó Naama mecire.

²⁸ Ke pɛ nnéi pɛɛ kuyómeyáhaalee-i n we api lē n kó, kuwóɪ aku pi wai. ²⁹ Api yisi api u tɔrɔɪ apí ne kuyu lelu, apí ne rikúú tɛ kecáá ke pikuyu aku m m̀omaalɛ taá re piké ha kei-pò u riláumɛ. ³⁰ Amá uu nnánnári wai uu pikepáápáá tiki uu tómpò.

Unírihélaa unyine nsímé

(Mariki 1:21-28)

³¹ Yeesu uu pɛɛ Kalilee ketɛ kémɛɛ Kaperinawum-pò sɪ. Uu kewénteyaa ketúhɛ písoi Nléecaasimé céési. ³² Umecélaa ye pɛɛ píri pi wele, liriýíkí re u céésile ne ínnaɗe. ³³ Kuyómeyáhaalee kémɛɛ, unírihélaa unyine un we. Uu pipupukɛɛ kápáá. ³⁴ Ah! N-ye kaá ne ró wéési, Nasareti ukó Yeesu? Pò kale re pòké ró nãa? Ne pò nyule re Uléecaa ye pò wéle uu iyaa yekei. ³⁵ Yeesu uú ne ku cési uu ku maa re: A riséé aa usoi uyɛ kéméé lelu. Kuníri aku písoi kecɔpe ketɛ u tapu aku pɛɛ ukeméé lelu áku líka u wa. ³⁶ Ai pinnéi nnò yipu api pimecɔpɛcire m máikeene re: kpí! Nsímé n-ye mpuri ye mmú? Usoi nkó ye aníri rinò hele ne ínnaɗe aá lelu. ³⁷ Api Yeesu rinyiri ne ketɛ kɛ nnéi kóónú.

Yeesu ye pitóikó kulúi põise

(Matiyee 8:14-17; Mariki 1:29-34)

³⁸ Yeesu uu Pisuífi kuyómeyáhaalee-i léeri uu Simɔ keyɔ sɪ, Simɔ ulóhóni ipiɗe in meýá tolu lin u pekési. Apí ne Yeesu téni re uké u põise. ³⁹ Uu ukecáá pɛ, uu kupiɗetoi rinò he ne kuwóɪ, kupiɗetoi aku u kpáii, uu mese ne mese yisi uu pikecáá paí.

⁴⁰ Ituɗe melólé-máá, pɛ nnéi pɛɛ itói ncɔpuri pitoikó m má apí ne Yeesu pi lɛɛpò. Uu m̀pá úye kecáá anípe laa uu pi péise. ⁴¹ Aníri aa kò písoi meýá kéméé lelu an pupukɛɛ re: Pò Uléecaa Kepipi. Amá Yeesu uú ne a cési uu nsímé ne a yulu, aníri ricuruu ye nyu re Yeesu ke Uléecaa uu wéɛ.

Yeesu ye Pisuífi ayómeyáhaalee-i Nléecaasimé yóólɛ

(Mariki 1:35-39)

⁴² Kai n weesi, Yeesu uu kuyu lelu uu kei ke úka úu n we sɪ. Tisoiwuí ari piwélaa u loni. Kapi u n lɛɛpò, apí n la yare uké pikekúri n we, úu kape pi riyá. ⁴³ Amá Yeesu uu pi maa re: Li pise re ké Uléecaa iyɔɔpi Nsímé Kɛcire ayu acɔ símisi. Lē nnya ke Uléecaa uu né tumme. ⁴⁴ Uu Kalilee Pisuífi ayómeyáhaalee-i Nléecaasimé n símisi.

5

Yeesu ye pipiretiki foí séi

(Matiyee 4:18-22; Mariki 1:16-20)

¹ Keyáa kenyine ke Yeesu uu Kenesareti kupiye ritime nyenu, písoi pin u kálaapò re piké Nléecaasimé kutu ricò. ² Uu áninòni até kuritime yenu, pikpíntomécópii pin akemɛ léeme api pianyɛɗ n hɛɛɛ. ³ Yeesu uu kúninòni kuse-i loni aí ne sá Simɔ kukó. Uu u maa re uké ne nkáripí ritime ketaa wa. Yeesu uu kúninòni kémɛɛ tone uu risoiwuí icélaa koru.

⁴ Kuu nsímé m masí, uu Simɔ maa re: A ne kúninòni kecímé-cimé-mɛ ha, nó ne pipósencò ani pɛɛ nɔanɛnyɛɗ fóm ani ikpíntomé cópii. ⁵ Simɔ uu rinò u yósu re: Sáa, kesine nké nnéi kari keisi ári kò pɛɛ líka yɛ. Amá kai nní pò re ké anyɛɗ fó, né fó. ⁶ Api anyɛɗ fóm api ikpíntomé paála íi kumúhɛ má, anyɛɗ ticuruu aá n céérii. ⁷ Api pipisencò pɛɛ kúninòni kucò-i n we séiri re piké pi lɛ. Pɛ apí hapò api áninòni keté ikpíntomé yipu,

áninɔi ricuruu an la aké mirii. ⁸ Ke Simɔɔ Piyee uu lē n yē, uu Yeesu keyu-i wúla uu re: Upíima, a ne ketaa né wa, ne ukópékɔ́ le! ⁹ Iwame ye Simɔɔ ne pē ticuruu pēe ukekúri n we wale, ikpíntomé píima iyē kapi keyáa kē n cópii nnya. ¹⁰ Lē cire kai kɔ Simɔɔ pisenco Yakupu ne Yohani ne Sepetee sipipi wa. Amá Yeesu uu Simɔɔ maa re: Iwame íi kapē pó wa. Kaí ne neni rimpá, né tíyese aa písoi pēe yé né rintíki wéési. ¹¹ Api pēe pianinɔi ne ketē-mē sī, api ḿpá yo yá api Yeesu tiki.

Yeesu ye uyó unyine paise
(Matiyee 8:1-4; Mariki 1:40-45)

¹² Ke Yeesu uu kuyu kunyine-i n we, utisi unyine yee keyó m pólú uú hapɔ. Kuu Yeesu n yē, uu keteni-i pa uu keyu ketē tuhu uú ne u tēni re: Upíima, pɔn n la, pó né wole am funi. ¹³ Yeesu uu kunípe saapɔ uu u ca uu re: Ne lalē, a peí! Keyó ake mese ne mese tene. ¹⁴ Yeesu uu rinóɔ u he re: Kapē úka nsímé mmú símisi. Amá a ha mepóóire uyee ye Uléecaa inyóɔnse n wa nyíse uké yē lē kaa n we, aa limemáa ihēe he aá ne mepóóire nyóɔnse yarē kai Moisi isé kémee m pise, ḿpá úye uké yē te pɔ peí. ¹⁵ Yeesu rinyiri ari pēe kumúnyé kpe-i kuyu n kóónúlē hái, asoiwuí aa ye u kálisi aké unsímé kutu rico uké kɔ ne aitoi a paise. ¹⁶ Amá Yeesu uu ye kei ke písoi ápi n we sī uú ha keyóme yáasi.

Yeesu ye kékankáláká kenyine paise
(Matiyee 9:1-8; Mariki 2:1-12)

¹⁷ Keyáa kenyine ke Yeesu uú we un písoi céési. Pifarisi ne pēpēe isé n nyu pin ukekúri tú. Kalilee ne Yutee sitē ayu-i ne Yerusalem kapi léenti. Upíima nnahe ye pēe Yeesu kecáa wele, un ne písoi paise. ¹⁸ Písoi pinyine apí hapɔ pin kékankáláká risánháápɔré wailē. Api wéési lē kapi yé ne keyó ke-i n lomɔ píkē Yeesu keyu-i ke yekei. ¹⁹ Amá ápi ceri mē kapi yé ne ke n lomɔ, ke písoi api kulúi n tósi nnya. Api ne itúhaa kecáa ke taá, api itúhaa péré, apí ne risánháápɔré tē písoi pēe n cápínelē kecɔpe Yeesu keyu-i cépisepɔ. ²⁰ Ke Yeesu uu pinfatene n yē, uu utóikó maa re: Ne apókópe pó sárei. ²¹ Isé picélaa ne Pifarisi api kemúnyé loni, pin tee re: Usói úye kecire ye nkó un Uléecaa lámisi? Wóo yé fe uké akópe sárei? Uléecaa mecire yee yé fe. ²² Yeesu uu pinfasimé cérupɔ uu pi maa re: Yo nnya kani nfasimé mmú mpuri má? ²³ Anóɔ nnyé keté kecɔpe, riye tēe fákú ne rico. Ke usói uu yé kékankáláká n maa re: Ne apókópe pó sárei née kuu yé ke n maa re: A yisi a sónē? ²⁴ Ne la póké céri re Usói Kepipi ye ketē kecáa nnahe mále keké ne písoi akópe pi sárei. Uu pēe kékankáláká rinóɔ he re: A yisi a ripósánháápɔré pílesi aá kulu. ²⁵ Mese ne mese, usói uu ḿpá úye keyu-i yisi uu risánháápɔré tē kémee kapi pēe u n finselē sakaa, uu nkúlecee pɔlɔ un Uléecaa rinyiri taáselē. ²⁶ Ai ḿpá úye nnóɔ yipu. Api Uléecaa rinyiri taáse, iwame ii pi súúni pin tee re: Tɔ neni mewai kecire yē!

Yeesu ye Lefi sée re uké u ritiki
(Matiyee 9:9-13; Mariki 2:13-17)

²⁷ Lē memáa, Yeesu uu léeri, uu ulampooyó unyine kapi ye n sée re Lefi yenu un lampoo keyó-i tú. Yeesu uu u maa re: A né ritiki. ²⁸ Lefi uu yisi uu linnéi yá uu u tiki. ²⁹ Lefi uu limemáa iluke kecire ukeyɔ-i u wai. Pilampooyó meyā ne písoi picɔ pin kesé keluke ke-i we. ³⁰ Ái ne Pifarisi ne isé picélaa risá, api Yeesu pipiretiki maa re: Yo nnya ke nó ne pilampooyó ne pikópékɔ́ ani kesé le? ³¹ Yeesu uu rinóɔ pi yósu re: Písoi pēe isare n láárú apí upáise pise, amá pitóikó pēe upáise pise. ³² Ám ka re ké písoi pēe aseí n tíkíle sée, amá pikópékɔ́ nnya kam ka re piké pimēfine conse.

Yeesu ye anóɔpahaa nsímé wai
(Matiyee 9:14-17; Mariki 2:18-22)

³³ Písoi pinyine apí Yeesu maa re: Yo nnya ke Yohani pipiretiki ne Pifarisi apí ye anóɔ paasi apí ye kɔ keyóme yáasi ḿpá píyei. Amá pó pipiretiki pin le pin kɔ níru? ³⁴ Yeesu uu rinóɔ pi yósu re: Nɔ músu re usói yé unósi kpísi un we, upísane apí pēe anóɔ paasii? Aai,

mmē n̄n we. ³⁵ Li yé kam api kumúh̄é kunyine-i unósikó uyē pikεc̄ɔpe lese apí ne tómp̄ɔ. Pēé uyε-i kapi yé pεε anóɔ paasi.

³⁶ Yeesu uu kenyárū pimáa pi kpá re: Úka úu ye kusánjáá fale kepampi ne kusánjáá kpure tápisi. Lin lē n wa, kusánjáá fale kuu lē ticeéri, kepámp̄i kē kuu n lése áke kɔ kukpure kémεε waine. ³⁷ Úka úu ye píta pelē kukónenuj̄ kpure-i súū. Lin lē n wa, píta pē ne ye anúh̄ tikpáfúsele, ai wai píta ne lianúh̄ ye méwoo wa. ³⁸ Amá anúh̄ fale-i kapi ye píta pelē súū. ³⁹ Úka úu ye kɔ píta fale káipi un pipelē pinírē m masí. Pi ye re pipelē pεε pikεc̄ire.

6

Yeesu ye kewénteɣaa ute

(Matiyee 12:1-8; Mariki 2:23-28)

¹ Kewénteɣaa tunjé kenyine ke Yeesu uu kec̄are kémεε s̄one un tósu. Upipiretiki api mepipi n kpéeni pin pianipe-i tekeise pin takai. ² Pifarisi pinyine api pi maa re: Yo nnya kani lē ke isé ii n̄ maa re p̄isoí apí kape ye kewénteɣaa ketúnjé wa wai? ³ Kei ke Yeesu uu pεε pi pεε re: Lē nnya áni lē ke Tafiti uu kumúh̄é kpe-i ke nkú n̄n u ne upikó n wa keenlē, née yo? ⁴ U Uléec̄aa keyɔ-i lonle uu akpónó kapi Uléec̄aa n yekei kp̄isi uu le, uu kɔ upikó pa, lin kɔ ne irósé-i wólaalē te pεpεe ye Uléec̄aa inyóɔnse n wa piwéése n̄manε pεε yé fe api a le. ⁵ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Nē, Usoi Kepipi, née kewénteɣaa ute.

Utisi uyεε kunípe kópe m má

(Matiyee 12:9-14; Mariki 3:1-6)

⁶ Kewénteɣaa ketúnjé kec̄ɔ kenyine, Yeesu uu kuyómeyáhaalee kunyine-i loni un p̄isoí céési. Uu kei utisi unyine lεep̄ɔ ne kunípe luke-luke kópe. ⁷ Isé picélaa ne Pifarisi api Yeesu kutu n c̄alē piké yé in te u yé kewénteɣaa ketúnjé usoi p̄oise, likumúh̄é re pi pεε kewááná wéésile piké ne akópe u n lapaase. ⁸ Amá Yeesu ye pεε pinfasimé cériile. Uu unípekópεkɔɔ maa re: A yisi a nyere n̄pá úye uké p̄ó yé. Utisi uu yisi uu nyere. ⁹ Yeesu uu pεε pi maa re: Ne nó pise re íye kai irósé kémεε pise? Li pise re táké kewénteɣaa ketúnjé lis̄one née likópe wa? Te táké usoi n̄faa lɔ née táké u kpu? ¹⁰ Uu pinnéí nyáni uu pεε limemáa usoi uyē maa re: A kupónípe ritunjáme. Uu kunípe tunjáp̄ɔ, kunípe aku pélu. ¹¹ Amá ai mpí p̄s̄ tóosi api pimεc̄ɔpεc̄ire n kenjene pin lē kapi yé ne Yeesu n wa taikεε.

Yeesu ye pitume kefi ne pité wée

(Matiyee 10:1-4; Mariki 3:13-19)

¹² Yeesu uu likumúh̄é kpe-i kekúúpi taá re uké keyóme yáasi. Kesine nnéi kuu kei tone un Uléec̄aa yáasi. ¹³ Kai n weesi, uu upipiretiki séi, uu pikεc̄ɔpe kefi ne pité wée uu pi séi re pitume. ¹⁴ Pεpεε Simɔɔ kuu rinyíri n he re Piyεε ne uyē uwā Antiree ne Yakupu ne Yohani ne Filipu ne Patelemii ¹⁵ ne Matiyee ne Tomaa, ne Alifee kepipi Yakupu ne Simɔɔ yεε ukuyu n̄ la ¹⁶ ne Yakupu kepipi Yutasi Isikariyɔɔti yεε n̄ ka uu kepire Yeesu yái.

Yeesu ye céésile un kɔ itóí p̄oise

(Matiyee 4:23-25; 5:1-12)

¹⁷ Yeesu ne upipiretiki api kekúúpi cεpime api kutē mmé weri, kei ke upipiretiki meɣā api n̄ we. Yutee ketē nnéi p̄isoí meɣā pin kɔ kei we, ne Yerusalem pikó ne Tiiri ne Sitɔɔ menimaa ritime ayu pikó. ¹⁸ Pi c̄ápinεmεle piké Yeesu icélaa kutu rico, api kɔ piitói pi p̄oise. Pē ke aníri aa m pekεsi api pélu. ¹⁹ M̄pá úye uu náasi uké u rica, liriýíkí re u pεε n̄narε nnyine mále un ne pinnéí p̄oisente.

N̄narε ne píweluke

²⁰ Yeesu uu upipiretiki inípeε wii uu re:

Nó mpí nó nní íwe m má, nɔ p̄inarεkome le.

Nó Uléec̄aa iyɔɔpi te.

²¹ Nó mpí nó nní nkú n tú,

nɔ p̄inarεkome le, nɔ keyáa lepune.

Nó mpí nóo nní n téní, nò keyáa sényine.

²² In te písoi ye nóinépurí yulu,
api nó lákase, pin lámisi pin
kò nónnékópe símisi re nò Usoi Kεpipi ne kefa tene nnya,
nò pínarekome le.

²³ Tikpákará tē tico ke pipisaa apí pεe antepuye wa. In te lelee nó leeme, nórinépóo riké n láárú, ani ne mpóonare cò, nóinéheε ye keyómecaa-pò piyele ái kumúhε má.

²⁴ Amá nó mpí nóo nní m má, íwe kani topori,
nò nónnéenare piluke masile.

²⁵ Nó mpí nóo neni nní n lepaalē, íwe kani topori,
nkú ye sóntile nké nó wa.

Nó mpí nóo neni nní n sényi, íwe kani topori,
nò mpóocaa-i lonine ani ténisi.

²⁶ In te rhpá úye ye nónnésone símisi, íwe kani topori,
likumúhε re lē ke pipisaa apí pεe antepuye nòome wai.

Ani nópinélaaro n la

(Matiyee 5:38-48; 7:12a)

²⁷ Nóo nní kutu né n cólē, ne nó símisile re ani nópinélaaro n la, ani pεpεe nó n yúlu lisone n wai, ²⁸ ani pεpεe awéeri nó n wai anóo sone ritikise, ani pεpεe íwe nó n wai kecáa n welu. ²⁹ In te usoi ye kumórí kuse-i kepepe pó tò, a kutóroo u rituhá, usoi un kupókpeleku pó n yosíe, a tíyese uké kò kepótúkanka tene kpísi. ³⁰ Mhpá úye ye linyine pó we a li u he, úye un kò lipókó linyine pó n yosí, kape li u korí. ³¹ Lē kani n la picò piké nó wa, ani ye limecò pi wa. ³² In te pεpεe nó n la hmane kaní la, ihéé íye icò kani pεe mé. Pikópekóó ricuruu ye pεpεe pi n la lale. ³³ In te pεpεe lisone nó n wai hmane kani ye lisone wa, ihéé íye icò kani pεe mé? Pikópekóó yèè kò lē wale. ³⁴ In te nò tálē te pē kani n lonse yé nó héele, ihéé íye icò kani pεe mé? Pikópekóó ricuruu yèè pikópekóó lonsele pin tálē te pi yé lē kapi n lonse ritísí linyine pi héele. ³⁵ Amá nóoké nópinélaaro n la, ani lisone pi n wai. Áni kape ye n tálē te pi yé nó héele ani kelene pi lonse. Nó ihéé kecire yē ani póló Uléecaa ye rhpá yo kecáa n tū sipipi, likumúhε re u pεpεe apí rícere m má ne písoi kpákará lale. ³⁶ Ani ye nómenécocεcire íwe ténaane yare ke Nónnésáa uu ye íwe nó n tē mecò.

Ái we re tóké ye picò akópe m palē

(Matiyee 7:1-5)

³⁷ Áni kape ye picò akópe m palē, Uléecaa úu kape kò ne nò akópe m pālē nnya. Áni kape ye picò ne túhaane, Uléecaa úu kape ne nò n túhaane nnya. Ani ye picò akópe pi sárei, Uléecaa uu nóanékó nó sárei. ³⁸ Ani ye picò he, Uléecaa uu nó he. Pi nó músune ai yipu aí wure api tíha-tíha api nó kópò. Kemúhε kē kani ye ne picò m musí kapi kò ne nò músune. Ái líka nnya, Uléecaa ye músune ai yipu uu tíha-tíha uu tírii uu nó kópò. Kulū kpē kani ye ne picò m musí kucò ke Uléecaa uu kò ne nò músune.

³⁹ Yeesu uu kò kenýárū kpá re: Unyíye úu yé fe uké unyíyeco tōro. Lin lē n wa, pinnéi ye ha kuhóre-i lóipone. ⁴⁰ Uyee pikéi m peikee úu ye uyee pi u m peikeese n fe. Amá uyee pi m peikee un pikéi n ceri nsone, u ne uyee pi u m peikeese yé n sá. ⁴¹ Yo nnya kaa keyúipi kee upómárecò menipee-i n we nyáni áa pεe kenawelépi kee mepókó-i n we nyáni? ⁴² Íye kaa yé fe aa upómárecò maa re: Unémárecò, a riyá ké keyúipi kee mepónípee-i n we lese, páa pεe kenawelépi kee mepónípee-i n we lese kelene. A tíye pò kecáa kecáa mewai má kra! Kenawelépi kee mepónípee-i n we kaa yé mefoi lese aa pεe nsone n nyáni áa ne keyúipi kee ucò menipee-i n we lese.

Kuléé ne kuapipi kecáa icélaa

(Matiyee 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ Kuléé kpee isare n láárú áku ye apipi kópe mari, kuléé toikó áku ye kó apipi sone mari. ⁴⁴ Pi ye mpa kuléé kúye ne kuapipi cerile. Ápi ye sinípeleépi kecáá afiiki tó, ápi ye kó ahíhíi kecáá areese tó. ⁴⁵ Lisone ke usoi sone uu ye ukéfa-i léseme, usoi kópe póo likópe ukéfa-i léseri, likumúhè re lelee usoi kefa-i n yipaalè ke nnóo nn ye símisi.

Síyó sité sinyine kecáá nsímé
(Matiyee 7:24-27)

⁴⁶ Yo nnya kani né sélei re Upíima, Upíima áni ppe lè kam nó n céesi wai? ⁴⁷ Ani tíye ké nó nyíse lè ke uyee nnésímé kutu n cólè un ne n keisi uú ne menyíne n we. ⁴⁸ Liute ye we yare usoi yee kényo m móm uu túni ai cimisi uu kepare tulu, uu kekecáá rikúí tósi. Ke ikóí ii n yi ii waa, míni amé ke fe, amá amé kó fe meké ke ritiŋa-tiŋa, likumúhè re ke mómáalenle nsoné. ⁴⁹ Amá uyee nnésímé kutu n cólè uu péé ne n keisi ye we yare usoi yee kényo m móm uu ntaai pure-pure kecáá ke tósi, rikúí ári we. Ke ikóí meni amé ke riñfe, mese ne mese kake tóhó ake foru téké-téké.

7

Yeesu ye Róm usóóca kpéè unyine ukeikó paise
(Matiyee 8:5-13)

¹ Ke Yeesu uu písoi ppe u n kálaalè ifaaci piwai n masí, uu yisi uu Kaperinawum tómpó. ² Róm usóóca kpéè unyine ye ppe ukeikó unyine mále, uu ye uukeikó uyè kecáá kó. Ukeikó uyè un póólú, ticuruu un kekpo nyahai. ³ Ke usóóca kpéè uyè uu n kó pin Yeesu nsímé símisi, uu Pisuífi piwéése tum te piké ha u séeme uké uukeikó paise. ⁴ Api Yeesu kéme tuipe apí ne meýá u téni re: Usói uyee ne sá re póké u lé. ⁵ U ntópuri lalé nsoné. Uyee kó kuróyómeyáhaalee mō. ⁶ Yeesu uu ppe pi tikipó. Kuu kényo n nyahaipe, usóóca kpéè uu upisane tumpó re piké u maa re: Upíima, kape mepóóre ricóŋ. Am ne sá re póké kenéyo ló. ⁷ Ne rinécúruu yenle re am tu re ké kepóme hapó. Amá a rinóo he unékeikó uké peí. ⁸ Né ticuruu ye piwéése mále nen pi pakarelè, nen kó písóóca má ppe né m pakarelè, nen piunyine m maa re uké méye ha, u ye hale. Nen kó uco m maa re uké kam, u ye kale. Nen kó unékeikó m maa re uké linyine wa, u ye li wale. ⁹ Ke Yeesu uu anóo nyè n kó, usóóca kpéè uyè isoi ii u sonesi. Uu panse uu písoi kulúí ppe u n tikilè maa re: Ne nó maa re mpa Isirayeli kéme, am pikai nfatene mmú nco yenaalè. ¹⁰ Pè kuu n tū api kényo-i ppepo api ukeikó uyè leepó un isare láárú.

Yeesu ye ukúmannósi unyine kewā nfaa peseme

¹¹ Kai kóso n weesi, Yeesu uu kuyu kunyine kapi ye n sée re Naini sí. Upipiretiki ne risoiwúí tin u tikilè. ¹² Kumúhè kpe-i kuu kuyu kepo n nyahaipe, uu yénu pin ne kesóikópe pikúlaa tósu. Ukúmannósi unyine kewā cireníŋe kapi lè ne tósu. Kuyu pikó kulúí pin ne unósi uyè tū. ¹³ Ke Yeesu uu u n yé, íwe ii u wai uu u maa re: Kape té! ¹⁴ Yeesu uú nyóópo uu asóikóremule ca, ppepe n topori api nyere, Yeesu uu re: Keŋmánepi, ne rinóo pó he, a yisi! ¹⁵ Kesóikópe ake cáŋaráá ake nsímé kápáá. Yeesu uu keuni ke pa. ¹⁶ Iwame ii pinnéí loni api Ulééca rinyiri taáse pin tee re: Antepu píma ye keróópe rikpáfúmele. Ulééca ye kale uké umpuri come! ¹⁷ Nsímé mmè nn Yutee ketè nnéi ne kemeko sitè kéme kóónú re lè ke Yeesu uu wa.

Yohani Úniwolé pitume
(Matiyee 11:2-19)

¹⁸ Yohani pipiretiki api lè nnéi u símisi. Yohani uu pikéópe pité séi, ¹⁹ uu Upíima kéme pi tum te piké ha u pise re: Póo usoi uyè kapi meke-me n tee re u sónti nées unyine uco ye kepire wemele? ²⁰ Kapi Yeesu kéme n tuipe, api u maa re: Yohani Úniwolé yee ró tumme re tóké pó pise re: Póo usoi uyè kapi meke-me n tee re u sónti nées unyine uco ye kepire wemele? ²¹ Kumúhè kpè kéme, Yeesu un písoi meýá itóí pòisente, un aníri pi pései un pinyíye meýá inipee wúkulente. ²² Uu ppe Yohani pitume maa re: Ani mpó ani ha lè kani n yé ani kó kom Yohani keenké: Lelee re pinyíye ye nyánile, síkankáláká sin sone,

πιυῶ pin wole pin funi, pitusuí pin kóm̄ei, pikp̄okp̄o pin yisikee, piwék̄oḗ pin k̄o Nsímé K̄ecire ke p̄isoi api pi n yóól̄e kóm̄ei. ²³ Úye unsá n̄é nnya n loó, liute ye únarekome le.

²⁴ K̄e Yohani pitume api pitóh̄é n̄ masí, Yeesu uu Yohani nsímé p̄isoi p̄ee n cápinel̄e n s̄imisi re: Yo kani kucesi kóima-i piyéne ha? K̄ekp̄api ke kuȳo aku n f̄ikiisee, née yo?

²⁵ Yare yo kani p̄ee piyéne ha? Usoi yee melape k̄ecire n lapaal̄e yee kei we, née yo? Amá siyó̄opiyo-i ke p̄epee il̄ū n̄éik̄oḗ n t̄anti pin isoi le apí we. ²⁶ Yare yo k̄ecire n̄maa kani p̄ee piyéne ha? Antepu unyine, née yo? Amá aseí k̄ecáa uȳe kani nní n̄ ȳé ne antepu fele.

²⁷ Likumúh̄é re Yohani nsímé kai Nléécaasimé ritel̄é-i wólaal̄e te:

Unétume ye nkó kam n tumme

uké ne k̄ekp̄é̄ p̄o wa

uké mp̄ó̄c̄ee nyó̄onse.

²⁸ Yeesu uu pimáa k̄p̄a re: Ne nó s̄imisile re ápi unyine maraal̄e yee Yohani n fe, m̄p̄a ne l̄e, p̄epee Ulééca a iȳōopi k̄ém̄ee n̄ we k̄ec̄ope uyee n f̄íil̄e ye u fele. ²⁹ Kuyu nn̄éi ne pilampooȳoḗ p̄ee Yohani nsímé kutu rin̄co api tíyese uu míni pi wole. Pi cerile re Ulééca a yee aseí ute. ³⁰ K̄e Pifarisi ne p̄epee Ulééca a isé n nyu api n̄ ȳé re Yohani úu kap̄e míni pi wole, li nyísele re l̄e ke Ulééca a uú ne pi n̄ la kap̄i k̄ep̄ire rito.

³¹ Yeesu uu pimáa pi k̄p̄a re: Úye kam yé ne nf̄aani p̄isoi múh̄eisen̄e? Úye kap̄i ne menyíne we? ³² Pi nk̄p̄áni yare siw̄a s̄ee k̄éyaála-i n t̄ú, si ne sisico sin séleine asi ye re:

T̄o as̄ū s̄imisile, ani yúlu áni yesi,

ari sikp̄oyome yom, áni t̄é.

³³ Likumúh̄é re Yohani Úniwole ye kale úu ye iluke li, úu ye k̄o p̄íta n ntí, ani re u unírihélaa le. ³⁴ Usoi K̄ep̄ipi p̄oḗ weri ken le ken níru, ani k̄o re: Ani usoi nkó nyáni, piluke ne p̄íta nkó n̄man̄e mee uȳe we. Ticuruu u k̄o pilampooȳoḗ ne piwaik̄op̄ek̄oḗ pico usane le. ³⁵ Amá p̄epee u n n̄murei ye nyísel̄enle re Ulééca a mew̄é̄ses̄oḗ ye me.

Yeesu ye Ufarisi Sim̄oḗ keȳo-i we

³⁶ Ufarisi unyine uu Yeesu séi re piké kesé iluke li. Yeesu uu usoi uȳe keȳo s̄i uú tone uu le. ³⁷ Kuyu k̄p̄e un̄osi unyine yee m̄efine k̄ope m má un we. Kuu n k̄ó te Yeesu ye Ufarisi uȳe keȳo-i we un iluke le, uú ne kenú̄m̄pi ne tulaali meyip̄e s̄i ³⁸ uu Yeesu k̄ep̄ire nyere, uana-m̄e. Uú n t̄eni uu Yeesu ana ménini f̄olu, uu limemáa ne unnyúpi a tinnente, uu a pira uu tulaali ak̄ecáa k̄ōni. ³⁹ K̄e Ufarisi uyee Yeesu kusáne n wai uu l̄e n ȳé, uu uk̄efa-i n tee re: Usoi nkó un p̄ee mesei antepu, u yé p̄ee un̄osi nkó yee nní u n cárii ceri re wóo lo, u yé k̄o p̄ee c̄eri isoi íye mp̄uri kuu le. Un̄osi lo yee m̄efine k̄ope m má. ⁴⁰ Yeesu uu p̄ee Ufarisi rin̄oḗ yósu re: Sim̄oḗ, ne nnyine mále ké p̄o male. Sim̄oḗ uu rin̄oḗ p̄ese re: S̄aa, a male. ⁴¹ Yeesu uu re: P̄isoi pité p̄ee ne uwóolonse riwóme má. Use un ne riwóme u má n̄wóoweni siwóo p̄ile p̄ile menup̄ū, uc̄o p̄ōn ne riwóme u má n̄wóoweni mepīpi kuwóo. ⁴² P̄iketé k̄e úka úu k̄o p̄ee fene uké uriwome hé̄ele. Uwóolonse uu piketé s̄arei. P̄iketé k̄e k̄ec̄ope úye yee yé meyan̄sei uwóolonse uȳe n la? ⁴³ Sim̄oḗ uu rin̄oḗ u yósu re: Ne músu re uȳe tiwome tee m piye yee yé meȳá u n la. Yeesu uu re: P̄o alari mále.

⁴⁴ Uu l̄e memáa un̄osi uȳe-m̄e pansepo, uu Sim̄oḗ maa re: P̄o un̄osi nkó ȳé? Ne k̄ep̄oȳo-i lom̄mele áa míni né he re ké an̄éna riké, amá uȳe ne an̄éna um̄enini foile uú ne unnyúpi a tinnente. ⁴⁵ Áa né ripira re kusáne kaa né yósu, amá kam̄ ne n lom̄me kuu nní né yáhaanke uú ne an̄éna tini. ⁴⁶ Áa mék̄p̄o rin̄éyu k̄ecáa k̄ōnu*, amá uȳe ne tulaali an̄éna k̄ecáa k̄ōnule. ⁴⁷ L̄e nnya kam p̄o tee re: N̄la píima kuu né n̄ nyíse ye nyísele re pi uak̄ope nn̄éi u s̄arei. Amá uȳe kap̄i nk̄aripi n s̄areile, nk̄aripi kuu ye unla nyíse. ⁴⁸ Yeesu uu p̄ee un̄osi uȳe maa re: Ne ap̄ók̄ope p̄o s̄arei. ⁴⁹ U ne p̄epee kesé n le api pisifa-i n s̄imisi re: Usoi úye mp̄uri lo yee ak̄ope n s̄arিকে? ⁵⁰ Yeesu uu p̄ee un̄osi uȳe maa re: Mp̄ófatene ye p̄o yóriyele, a n n̄me ne nk̄íh̄niye.

* 7:46 Mék̄p̄o pik̄ōnu ríyu k̄ecáa: Kusáne piyóo ye pi Pisuifi k̄ém̄ee. Tíyu piwaise ye pi.

8

Pinósi pɛɛ pɛɛ Yeesu n tíkílě

¹ Lě memáá ke Yeesu uu ayu maa ne ayu sínsá rikóónú un Uléécaá iyɔɔpi Nsímé Kεcire yóólě. Upiɛɛtiki kefi ne pité ² ne pinósi pě kuu aníri m pései ne pě kuu m pɔisente pin u tíkílě. Maari kapi n sélei ɛ Makitala ukó kapi aníri aseɛi m pɛse ne ³ Cusa yɛɛ Erooti keyɔ kecáá m pailě unɔsi Yohana ne Susaani ne pinósi meyā pɛɛ pɛɛ pilikó ne Yeesu ne upiɛɛtiki n léni.

Ulukaa kenyárū

(Matiyee 13:1-9; Mariki 4:1-9)

⁴ Ayu kulúí kémɛɛ ke pisoɪ api ye pɛɛ léɛɔɔ api Yeesu léɛɔɔ. Ke pisoɪ api n cápine, uu kenyárū maa ɛɛ: ⁵ Utisi unyine yɛɛ ilukepuri pifóme leɛɔɔ, icɔ ii ricéetime lólu api ikεcáá cɔpisi sinúipi asi i le. ⁶ Ilukepuri icɔ ii kepare kecáá lólu. Kii n le, ii kóosi, ke níɛɛ ńń ń we nnya. ⁷ Ico ii sinípeleépi kémɛɛ lóipɔ ii lelu, sinípeleépi asi mɛse ne mɛse i hila. ⁸ Amá ilukepuri icɔ íí ne ketě sɔne sá, ii lelu ii papisi ii máru ńsɔne. Yeesu uu pimáa kpá ɛɛ: Ani kutu rico ńsɔne, úye un ukóme uu kóm.

Yo nnya ke Yeesu uú ne sinyárū céési?

(Matiyee 13:10-17; Mariki 4:10-12)

⁹ Yeesu pipiɛɛtiki api kenyárū kě aseɛi u pise. ¹⁰ Uu rinóɔ pi yósu ɛɛ: Nń ke Uléécaá uu uiyɔɔpi nsímé mɛɛ m pékaalě cereise, úu pě cereise. Amá picɔ ye mɛɛpá yo kómeile yare sinyárū líké wa ɛɛ pi ńsɔne pailě amá ápi kɔ pɛɛ ńsɔne nyáni, pin ńsɔne kutu cɔlě ápi kɔ pɛɛ ńsɔne kómei.

Yeesu ye ulukaa kenyárū aseɛi lese uu símisi

(Matiyee 13:18-23; Mariki 4:13-20)

¹¹ Kenyárū kě aseɛi ye nnyé: Ilukepuri yɛɛ Nléécaasimé. ¹² Pisoɪ pinyine isoi ye ricéetime tě mɛcɔ wele. Pi ye konle, amá kuníri akú weri aku nsímé mmě pisifa-i lese ápi kape ne kefa n tene líké pi n yóriye nnya. ¹³ Picɔ ye keparecaá kě mɛcɔ wele: Pi ye Nléécaasimé kónle api n yósu ne mpóɔnare, amá ápi ye n tíye nké pikemɛɛ iníjí wa, ápi ye kefa tene líké náɛai. Ncɔɛ nn n ka, api nfatene yálalapo. ¹⁴ Ilukepuri iyɛɛ sinípeleépi-i ń loó ye we yare pɛɛɛ ye n kó, amá api tíyese nfasimé ne memá ne ketě kecáá lilala ai n hila ápi ye pɛɛ rikáhákáhá ne kété-pɔ. ¹⁵ Ilukepuri iyɛɛ ketě sɔne-i ń loó ye we yare pɛɛɛ Nléécaasimé kutu rińcɔ api pisifa-i n múlú, api n n tíkílě ne kefa kɛse api ɛmóɔpú nn kulaa pi wai.

Kéfiráa kenyárū

(Mariki 4:21-25)

¹⁶ Yeesu uu ɛɛ: Úka úu ye kéfiráa risé uu kucári ke kipi née uu kefine metene ke pésu. Amá keló caca kapi ye ke ritɔsi líké ne n wa ɛɛ pě nnéi pɛɛ kέyɔ-i n lomɔɔ ye metéi yě. ¹⁷ Lě nnéi lee pɛɛ m pékaalě ai kúyene wai, lě ke mɛɛpá úye úu pɛɛ kúyene ń we ai metéi kémɛɛ léeri. ¹⁸ Ani nómenécíɛɛ tĩ ne lě kani ye nsímé n kó. Likumúɛɛ ɛɛ uyɛɛ m má kapi ye pípa rikpá, amá úye unsá m má, nkáripi mmě kuu m má kapi u yósunɛ.

Yeesu uni ne upiwā

(Matiyee 12:46-50; Mariki 3:31-35)

¹⁹ Yeesu uni ne upiwā apí weri api u leeri, amá ápi fe piké ukemɛɛ tuiɔɔ, ke pisoɪ api kulúí ń tɔsí nnya. ²⁰ Api pimekame Yeesu símisi ɛɛ: Upóni ne pipówā ye ketahai nyenu pin la piké pó yě. ²¹ Amá Yeesu uu pinnéi maa ɛɛ: Unéni ne pinéwā pɛɛ nní pɛɛɛ Uléécaá Nsímé kutu n cólě pin lě knn pi m pise tíkílě.

Yeesu ye meyɔ píima menyine risééɛɛ

(Matiyee 8:23-27; Mariki 4:35-41)

²² Keyáa kenyine ke Yeesu ne upipiretiki api kúninɔi lõ uu pi maa re: Tóké kupiye kuwélé kucɔ-mē ha. Api mē téh. ²³ Kumúnjé kpe-i kapi n téhłē, Yeesu uu lõpile. Kuyo píima kunyine aku pipépe kápáá. Míni amē kúninɔi yipu lin ne nkɔ pi wéési. ²⁴ Pipiretiki api Yeesu læpɔ api u yóhse api u maa re: Sáa, Sáa, tɔ kpínine! Yeesu uu yisi, uu kuyo ne ániwalé cési ne kuwói, ai níhesi, ai séé léké-léké. ²⁵ Yeesu uu upipiretiki maa re: Yei ye nónnéfatenē? Amá iwame ii pi wai, aseké uu kɔ nnó pi yipu api pimɛɔpɛcire m máikene re: Usoi úye mpuri ye nkó, aí ne kuyo ne míni péne lin u pakarelē un tinó n he.

Yeesu ye unírihélaa pɔise

(Matiyee 8:28-34; Mariki 5:1-20)

²⁶ Api Kerasaa pikó ketē kee kupiye metéh meɔ n we ken Kalilee ketē lorólē loni. ²⁷ Ke Yeesu uu kúninɔi-i rincúlame, kuyu kpē utisi unyine uu u tépei. Háí meke-mē kúu ye ilū tā, aníri an u pekési. Úu ppe kényo má, amá akpíí kémeē kuú ppe sói. ²⁸ Kuu Yeesu n yé, uu pupui, uu uanui kecáá wúla uu meýá maa re: Tó ne mpó ne n-ye, Uléécaā yeé mpá yo kecáá n tú Kεpipi Yeesu? Ne ne pó ténile re kapε íwe né wa. ²⁹ Ái líka nnya kuu lē male, Yeesu ye rinó he re aníri aké ukemé le. Li ye lin ne u n yisi, pi ye ána ne anípe akpanii u paasile, amá uu a túúni, aníri aa kucesi kóima-mē u kpáú. ³⁰ Yeesu uu u pise re: Íye kapi ye pó sée? Uu rinó yósu re: Pi ye né sée re “kulúí”, likumúnjé re aníri ye ukemé kulúí wele. ³¹ Aníri nyē aá ne Yeesu téni re úu kapε nkɔ kuhore-mē a riláupɔ.

³² Kúfɔhlee píima kunyine kun tikúú kecáá we kun túkuri. Aníri aá ne Yeesu téni re uké tíyese aké áfɔh nyē-i lõ. Yeesu uu ncée a he. ³³ Aníri aa ppe usoi uye-i lelu aa áfɔh loni. Áfɔh aa kekúúcaā-pɔ ntóó sé aá ha míni-i séé. ³⁴ Ke pisoí ppe áfɔh n kpáúlē api lē n yé, api wuru apí ha ne nsímé mmē kuyu maa-i ne siyupi nnéi-i kóónú. ³⁵ Písóí api léeri piké lelee n wa yē. Api Yeesu kémeē tuipɔ api læpɔ utisi uyē un péí, un Yeesu ana keyúrí tú un lapaalē, ne ukeyu cáká-cáká. Iwame ii pi wai. ³⁶ Pē nnéi inipee-i kai lē n wapisi api lē ke aníri aá ne utisi uye-i n le keenkε. ³⁷ Kerasaa ketē pikó nnéí api Yeesu maa re uké pikuyu-i le, ke iwame ii pi n wa nnya. Yeesu uu kúninɔi yopoi uké tómpɔ. ³⁸ Utisi uyē ke aníri aa n tíye uú ne Yeesu téni re uké ncée u he uké u ritiki, amá Yeesu uu u lakase uu u maa re: ³⁹ A kupóyu pele aa lē ke Uléécaā uu pó n wa keenkε. Utisi uyē uu sí uú ha kuyu nnéi kémeē lē ke Yeesu uu u n wa símaankε.

Yeesu ye Yairusi ukpére yukuse uu kɔ unósi unyine pɔise

(Matiyee 9:18-26; Mariki 5:21-43)

⁴⁰ Kumúnjé kpe-i ke Yeesu uu kupiye ritime ricɔ-mē n léeme un pɛeri, pisoí ppe ppe n cápínelē api u tépei. Pi nnéi ye ppe u ménle. ⁴¹ Utisi unyine kapi ye n sée re Yairusi uu ppe weri. U ppe ukuyu Pisuífi kuyoméyáhaalee uwéése le. Uu Yeesu ana metene wula uú ne u téni re uké ukeyo-i ha re ⁴² ukewá kpérepí cireníhe kee m má yare aɔmē kefi ne até ye lale keké kpu.

Kumúnjé kpe-i ke Yeesu uu kei n sí, pisoí pin awélé nnéi u nyikii pin ne u tikilē. ⁴³ Kumúnjé kpe-i, unósi unyine ke ménye amē n léenti háí iɔmē kefi ne ité-me un kei we. [Pipóise píima nnéi kuu rika uu umemá nnéi caai], amá úka úu fe uké u pɔise. ⁴⁴ Uu Yeesu kepíre-mē nyósópɔ uu uketukanka ritime ca. Kuu lē tíncá, ménye meē n foho amē mese ne mese nyere. ⁴⁵ Yeesu uu pise re: Wóo né rica? Api pinnéí kéhesi re ápi u rica. Piyee uu re: Sáa, pisoí ye pó kálaalenle awélé nnéi. ⁴⁶ Yeesu uú maa re: Usoi ye né ricalé. Liriyíki re ne ceri re nnaɔe nnyine ye kenémé lele. ⁴⁷ Unósi uu yénu re li u yámnele. Uu Yeesu-i sí un terii uu uana metene wula. Uu mpá úye keyu-i lē nnya kuu Yeesu rińca ne lē kuu mese ne mese m péí símisi. ⁴⁸ Yeesu uu u maa re: Unékpére, mpófatene meē pó yóriye. A n ɔme ne nkíɔnihe.

⁴⁹ Kumúnjé kpe-i ke Yeesu uu lē n símisi, utume un Yairusi keyo leeri uu Yairusi maa re: Upókpére ye kpule, kapε nkpáni urósáa pekési. ⁵⁰ Yeesu uu kóm, uu kuyómeyáhaalee uwéése Yairusi maa re: Kεpówuu áke kapε tɔ, mpókó ye re a ne kefa tene. Upókpére ye

pélune. ⁵¹ Kapi kényo n tuiɔ, úu úka ncée he re u ne uyē piké lomɔ, insá Piyee ne Yohani ne Yakupu ne kewá kē usaa ne keuni. ⁵² Mpa úye un tēni kewá kē nnya. Yeesu uu pē maa re: Áni kape té, áke kpu, ke lōnile. ⁵³ Api u n sēnyi, likumúhē re pi nyu re kekperēpi ye kpule. ⁵⁴ Yeesu uu kekunipe tini, uu meýá pupēi re: Kewá, a yisi! ⁵⁵ Kewá nfaa nn pēeri, áke mese ne mese yisi. Yeesu uu rinóo he re piké iluke ke he. ⁵⁶ Ai kewá pikó nnóo yipu, amá Yeesu uu rinóo pi he re ápi kape lelee n wa úka símisi.

9

Yeesu ye pitume kefi ne pité wée
(Matiyee 10:5-15; Mariki 6:7-13)

¹ Yeesu uu upitume kefi ne pité cápine uu ínnahe pi he re piké aníri n fe api kō itói m pōisente. ² Uu pēe pi tum te piké ha Uléécaá iyóopi nsímé símisi api pitóikó pōisente. ³ Uu pi maa re: Áni kape linyine rimúlú yare kunaapi nēe kulóo nēe iluke nēe kewóo nāké ne ncée ha. Áni kape sitúkanka sité sité rimúlú. ⁴ Nōn kényo kéye-i n topile, ani kei n tū hái ne nōkenétóhē tuné. ⁵ Pin yei kusáne piyóo nó n yē, ani pikuyu le, ani nōanána nkoŋo péi liké nyíse re pi Uléécaá pipakare ye. ⁶ Upitume api tósu, api ayu nnéi kēmeé sōne api Nsímé Kεcire símisi pin mpa yei pitóikó pōisente.

Erooti ye píri tū
(Matiyee 14:1-12; Mariki 6:14-29)

⁷ Uyóopi Erooti uu lē nnéi lēe n wai nsímé kóm. Úu ceri lē kuu yé m musí, likumúhē re pinyine ye pēe tee re: Yohani Úniwole yeé pikpōkpō-i yisi. ⁸ Picō pin tee re: Elii yeé leeme. Picō pin kō tee re: Pēe mēkēe antepu unyine yeé nkpō-i yisi. ⁹ Amá Erooti uu re: Ne tíyesele api Yohani ríyu tōlu. Usoi úye mpuri nsímé kam pēe nní kómēi má? Uú n wéési uké Yeesu yē.

Yeesu ye písoi ákotokú anupū (5.000) kpínii
(Matiyee 14:13-21; Mariki 6:30-44; Yohani 6:1-14)

¹⁰ Pitume api pēeri api lē ne lē kapi n wapisi Yeesu kēenkeē. Uú ne pimεcire iyaa lelu kuyu kpē kapi ye n sée re Petisayita kekúri. ¹¹ Amá písoi pēe n cápinelē api kóm api u tiki. Yeesu uu Uléécaá iyóopi nsímé pi símisi uu kō pēpēe m póólú pōisente. ¹² Ke ituhe ii n tene, upitume kefi ne pité apí ne u kō api u maa re: A písoi maa re piké ha ayu ne siyupi sēe ne nní ró n kólē kēmeé iluke ne sifine wéési, likumúhē re kucesi kecōpe kari nté we. ¹³ Amá Yeesu uu pi maa re: Ani nórínécúruu liluke-luke pi he. Api rinóo yósu re: Akpónó anupū ne ikpíntomé ité ŋmane kari nté má. Nēe pō la re tōké ha písoi mpí nnéi iluke lō? ¹⁴ Písoi ákotokú anupū (5.000) pēe pēe kei we. Yeesu uu upitume maa re: Ani pi tonsente písoi kuwóo kuwóo anai. ¹⁵ Pitume api lē kuu pi n forii wai, api písoi tonsente. ¹⁶ Yeesu uu akpónó anupū ne ikpíntomé ité kpísi, uu keyóme weríi, uu iluke iyē kecáá Uléécaá pōanne. Uu kpókōrine uu upitume pa re piké písoi pēe n cápinelē hōone. ¹⁷ Pinnéi api le api lepū. Upitume api akéri nyee m pōone cápine ai anére kefi ne até yipu.

Piyee ye yámne re Yeesu ke Uléécaá uu wée
(Matiyee 16:13-19; Mariki 8:27-29)

¹⁸ Keyáa kenyine ke Yeesu uu umεcire keyóme yáási, upipiretiki api u lēepō, uu pi pise re: Písoi ye máikēe re nēe úye? ¹⁹ Api rinóo yósu re: Pinyine ye tee re pō Yohani Úniwole le, picō re pō Elii le, picō pin kō tee re pō pēe mēkēe antepu unyine le yeé nkpō kēmeé n yisi. ²⁰ Yeesu uu pi pise re: Nō ní, nō mpíi re nēe úye? Piyee uu rinóo yósu re: Póo uyē ke Uléécaá uu n wée.

Yeesu ye unkpō ne umeyise nsímé riyóo
(Matiyee 16:20-28; Mariki 8:30-9:1)

²¹ Yeesu uu pi nyi re ápi kape úka nsímé mmě símisi. ²² Uu pimáa kpá re: Li pise re né Usoi Kepipi ké meyansei íwe li. Pisuifi piwéése ne pepere ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa yé ke kesi. Li kə pise re piké ke kpu ake keyáa táánū tunjé yisi.

²³ Uu ppe pinnéi maa re: Úye un n la uké né ritiki, uké umecire pípaí riyá uu rúpa keyáa kéye ukunapéékó n yalē, uu ppe né tíki. ²⁴ Ái líka nnya, úye un n la uké unfaa lə, u n fómnilé. Amá úye un né nnya unfaa n fóm, liute yee yé unfaa lə. ²⁵ Usoi kulaa ye kúye in te u ketē nté likó nnéi yé, uu ppe kpi née uu umecire ásáláú tani. ²⁶ Úye un neni inései ne nnésímé isei n wai, Usoi Kepipi yé kə uisei wa ken píyei kemeyoari ne keusaa ne piléecaatumé ke Uléecaa uu n wée meyoari-i m pperi. ²⁷ Asei kam nó símisi, pinyine ye nté wele ppe yé Uléecaa meyoari n yé api kelene kpíni.

Yeesu ipijé ye conse

(Matiyee 17:1-8; Mariki 9:2-8)

²⁸ Ke Yeesu uu lē pisímé m masí, ai wai yare siyáa sipaha kumúhě, uu Yohani ne Yakupu kpísi uú ne rikúú taá piké keyóme yáási. ²⁹ Kuu keyóme n yáási, ukeyu ake méwee conse, uilū ii wárara pói-pói. ³⁰⁻³¹ Mese ne mese, pisoí pité pinyine api Uléecaa meyoari-i léeri, pi ne Yeesu pin yói. Pikei kai m pise re uké wa ne unkpə Yerusalem-pə ifaaci kapi lē wai. Pepere Moisi ne Elii. ³² Piyee ne upicə pin ne nnō ketaa tu, amá api yáka-yaka api Yeesu meyoari ne pisoí pité ppe ukekúrí n nyenu yenu. ³³ Ke pisoí pē api Yeesu rin-yá, Piyee uu u maa re: Sáa, li nyamle re təké nté n we. Tə la re təké sicánjipi sitaani karií, pō kесе, Moisi kесе, Elii kесе. Úu nkpáni nyu mmě kuu n símisi. ³⁴ Kumúhě kpe-i kuu lē n símisi, kuhope kunyine akú weri aku pi hila. Ke pipiretiki api n yé kuhope kun lē pi hilalē, iwame ii pi loni. ³⁵ Tinóo rinyine ari kuhope kpe-i léeri re: Nkó yee Kenépipi kam n wée, ani kutu ke ricə! ³⁶ Kapi rinóo tē lē n kómei Yeesu ŋmané kapi ppe nyáni. Pipiretiki api séé, ápi kumúhě kpe-i úka lē kapi n yé símisi.

Yeesu ye kewá kē ke kuníri aku m pəkési pəise

(Matiyee 17:14-18; Mariki 9:14-27)

³⁷ Kai kóso n weesi, api rikúú cépime, risoiwuí píima rinyine ari Yeesu tēpeipə. ³⁸ Utisi unyine uu riwúí tē kecəpe sicááila kápáa re: Sáa, ne ne pó tēni re a kenéwá kecáa ripai, kenécíreníne ye ke. ³⁹ Kuníri kunyine kpee ye ke yisi, ake mese ne mese pipupukee loni, aku ke krapamnise meyá, aku atalalaa ke wáise. Áku ye mese ne mese ke riyá, ku ye íwe ke wale kelene. ⁴⁰ Am nē pipópiretiki tēni re piké kuníri kpē lakase, amá ápi fe. ⁴¹ Yeesu uu ppe re: Nó nfatenciré ne pikpááree mpuri mmú! Ituje ilé kam nókenémee pitóne kpáne? Ituje ilé kam yé lē ne nó n kahari? Ani ne kewá kē nté né kam. ⁴² Ke kewá ake n nyahaipe, kuníri aku ke pepire aku ke lémesi meyá. Amá Yeesu uú ne kuníri cési hái, uu kewá pəise uu keusaa múise. ⁴³ Uléecaa nnaŋe píima nn rúpa úye píri wai.

Yeesu ye unkpə nsímé kpálē

(Matiyee 17:22-23; Mariki 9:30-32)

Yeesu mewai mē men kə lē rúpa úye píri we, uu upipiretiki maa re: ⁴⁴ Ani nkpéni aseí nyē kam n la ké nó símisi rimúlú nsoné. Pi yé Usoi Kepipi pisoí anipe-i wa piké ke kpu. ⁴⁵ Amá ápi nsímé mmě kō. Pi pi m pesile re ápi kape n kō, iwame íi kə ŋmurei piké ne Yeesu m pise.

Wóo pipiretiki kecəpe uwéése?

(Matiyee 18:1-5; Mariki 9:33-37)

⁴⁶ Pipiretiki api pimecəpecire keyáa kenyine n keŋene piké céri re úye yee pikecəpe uwéése. ⁴⁷ Yeesu uu pinfasímé céru. Uu ppe kewá kenyine kpísi uu ukekúrí nyereese. ⁴⁸ Uu pi maa re: Úye un né nnya kewá nké kusáne n yəsí, tinécúruu kuu kusáne yəsí. Úye un kə kusáne né n yəsí, uyee né n tumme kuu kə kusáne yəsí. Likumúhě re úye un nókenécəpe usíná, uyee uwéése.

Úye un keróccáá n kpálě, uyě úu uróláaro
(Mariki 9:38-40)

⁴⁹Yohani uu rinóó yósu re: Sáa, tɔ unyine yenle yee aníri n lákase ne ripónyíri nnaŋe arí n la táké ne u yè, kúu kerócɔpe ní we tɔn ne pó tíkílě nnya. ⁵⁰Amá Yeesu uu rinóó u pesere re: Áni kape ne u yè, liriyíkí re úye un nókenécáá n kpálě, uyě úu nóunéléaro.

Samarii kuyu kunyine ye Yeesu piyóó yè

⁵¹Ke kumúnjé kpě ke Yeesu uu keyómē-mě ní taáne aku n tu, Yeesu uu hó re uké Yerusalem ha. ⁵²Uu písoi pinyine kekpeě tónse, api Samarii kuyu kunyine sí te piké lě ne lě kai u m pise u wéési uké kelene tuiwɔ. ⁵³Amá kuyu kpě pikó ápi ŋmurei piké kusáne u yósi, kuu Yerusalem-mě n símpɔ nnya. ⁵⁴Ke upipiretiki Yakupu ne Yohani api lě n yé api u maa re: Upíima, pɔ lalɛ re táké nna rinóó he nké pikecáá cuunu nké pi torɛɛ? ⁵⁵Yeesu uu pikuwélé-mě pansewɔ uú ne pi cési [uu pɛɛ pi maa re: Áni nyu kemúnjé kekɛe nókenémɛɛ ní we. Usoi Kepipi áke ka re keké písoi fóm, amá ke kalɛ re keké piayu lɔ]. ⁵⁶Api pɛɛ yisi api kuyu féé-mě sí.

Yeesu pitiki kecáá icélaa
(Matiyee 8:19-22)

⁵⁷Pin ncée-i we ke utisi unyine uu Yeesu maa re: Ne pó tíkine kei kaa n símpɔne nnéi. ⁵⁸Yeesu uu u maa re: Sisánjá ye sialéeri mále, sinúipi sin siayámé má, amá né, Usoi Kepipi ám tika má kam yé ríyu n tampɔ ké wéntɛ. ⁵⁹Uu usoi ucɔ maa re: A né ritiki. Amá usoi uu re: Sáa, a ncée né he ké ha unésáa kulesi ké pɛɛ kelene pó ritiki. ⁶⁰Yeesu uu rinóó u pesere re: A tíye pikpɔkpɔ piké pikpɔkpɔ kulesi, pɔkéké ha Uléecaa iyɔɔpi nsímé símisi. ⁶¹Usoi ucɔ uu u maa re: Ne pó tíkine Upíima, amá a ncée né he ké ha menétónjé pinékó símisi. ⁶²Yeesu uu pɛɛ u pesere re: Uyee ne ináa n kólɔi un pɛɛ kepire ŋméeni úu ne sá re uké Uléecaa iyɔɔpi kémɛɛ ukeikó.

10

Yeesu ye pipiretiki kuwóó ne afɛɛré ne pité tum

¹Lě memáá, Upíima uu písoi kuwóó ne afɛɛré wée uu pité pité pi tum ayu ne silɔ nnéi kémɛɛ kai m pise re uricuruu uké kɔ sónɛ. ²Uu pi maa re: Iluke kapi ní kpasine ye piyɛɛ, amá pikeikó pɛɛ yé i n kpassi ápi piyɛ. Ani ne ucarete té uké pɛpɛɛ yé i n kpassi rikpá. ³Ani ncée kpísi! Ne nó tumle re ani isánj yee ákpe kecɔpe ní we mecɔ n sónɛ. ⁴Áni kape siwóó nées kulóó nées anéeri rimúlú, áni kape ncée-i nyere re nɔké unyine yáási. ⁵Nóké kelene kéyɔ kenyine-i n lomɔ, ani ye maa re: Nkíŋniŋe nké kéyɔ nké-i n we. ⁶In te nkíŋniŋe ukó unyine ye kéyɔ ke-i we, nónnékíŋniŋe yé u ritiki. Insá lě, nókenémɛɛ ke nónnékíŋniŋe nn pelene. ⁷Ani kéyɔ ke-i tone, ani lě kapi kei nó n he le ani níru, likumúnjé re ukeikó ye uihéé mále. Áni kape síyɔ n tɔrii. ⁸Nɔn kuyu kúye-i n lomɔ pin kusáne nó n yósu, pin yo nó m pa, ani li. ⁹Ani pitóikó m pɔisente, ani kuyu pikó maa re: Uléecaa iyɔɔpi ye nó nyahaimɛɛ. ¹⁰Amá nɔn kuyu kúye-i n lomɔ pin piyóó nó n yè, ani icée-i léepɔ aní maa re: ¹¹Tɔ nókunéyu nkoŋo mee aróna rirmmélú nókenécáá ripéi. Mpa ne lě, ani ceri re Uléecaa iyɔɔpi ye ne nó rikɔle. ¹²Asei kam nní nó símisi re keyáa kě ke Uléecaa uu n sɔnti uké ne písoi n túhaane, Sotɔm pikó ke Uléecaa uu nna n ŋmaasi iwe yé ne kuyu kpě ikó kutɔsi wa.

Ayu nyee áa ye Yeesu nsímé ní ŋmurei
(Matiyee 11:20-24)

¹³Nó Korasin pikó, íwe kani topori. Nó Petisayita pikó, íwe kani topori! Likumúnjé re mewaisaŋa kapi nókenémɛɛ n wapisi men pɛɛ Tiiri ne Sitɔ kémɛɛ n wa, ai nní ní we pin piakópe kepire rito api áfɔrɔnti tani api pimɛcire nfúrɔ kɔikeɛ liké nyíse re pi conse. ¹⁴Lě nnya ke Tiiri ne Sitɔ pikó iwe ii yé ha ketúhaane kéméé ne nóinékó kutɔsi wa. ¹⁵Nté nó Kaperinawum pikó, nɔ músu re keléecaa-mě kaní taálě? Ái nkpáni lě. Amá kukúláyu-i

ke Uléécaá uu ketē-mē nó láupōle. ¹⁶ Uu upipiretiki pimáa kpá re: Úye un kutu nó n cōlē, nē kuu kutu cōlē, úye un nó n yulu nē kuu yúlu. Úye un kō nē n yulu, uyee né n tumme kuu yúlu.

Pisoi kuwóó ne afēéré ne pité mēpeeme

¹⁷ Pisoi kuwóó ne afēéré pē kapi n tū api pēeri ne mpóonare, api re: Sáa, aníri ricuruu yee ró pakarele, tōn tinó a n he ne ripónyíri. ¹⁸ Yeesu uu rinóo pi yósu re: Ne pēe Setani yenle un keyómecaa-pō lóiri yare kekóneseípi. ¹⁹ Ani kutu rico! Néee nnahe nó he re nōké iwáa ne inā kecáá sōne ani uláarō nnahe nnēí tékéé líka ái yé kō nó wa. ²⁰ Amá ái kape nó n láárú re aníri ye nó wuru nnya. Lēlee yé nó n láárú lee re Uléécaá ye nōanényíri uritelé kémee wói.

Yeesu ripōo ye larisi

(Matiyee 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Kumúhē kpe-i, Nfáasone nn Yeesu rikij niñukuse uú maa re: Sáa, ketē ne keyóme Upiima, ne pō pakare re pō tíyese siwá sínsápi asi nsímé mmē kaa pisōhōo ne pinyuwe m pesí aseí kom. Pōo mpófanare kémee la re liké lē wa nnya kai kō mēsei lē wa, Sáa. ²² Unésáa ye mḗpá yo nnēí né pale. Úka ucō úu né nyu Unésáa memáá. Úka ucō úu kō Unésáa nyu insá nē Ukepii ne pē kam n tíyese api u ceru. ²³ Yeesu uu lē memáá upipiretiki-mē panserō uu pi maa re: Pēpēe lē kani nní n nyáni n nyáni ye pínarekome le. ²⁴ Asei kecáá, antepuye ne piyóopi meyā ye káipile piké lē kani n yé yē, amá ápi li yē, api káipi re piké lē kani nní n kó kō, amá ápi li kō.

Samaríi ketē usoi unyine yee kusoi n nyu kecáá nsímé

²⁵ Isé ucélaa unyine uu rinóo maa un la uké Yeesu ripine wa, uu u pise re: Sáa, íye kai pise re ké wa ké ne nfáa teneciré n yé? ²⁶ Yeesu uu rinóo u yósu re: Íye kai irósé kémee wólaalē? Kaa ye isé ritelé n kéē, íye kaa ye mpíi i kō. ²⁷ Usoi uyē uu rinóo yósu re: A Upiima Upólécaá n la ne kepófa nnēí, ne ipósoi nnēí, ne mpónahe nnēí ne kepómúhē nnēí, aa kō upóco n la yare kaa ripócuruu n la. ²⁸ Yeesu uu pēe u maa re: Pō nōsone rinóo né pesele. A lē titiki, pō nfáa yē. ²⁹ Amá isé ucélaa uu alari n wéési uu lē nnya Yeesu pise re: Wóo unésoico? ³⁰ Yeesu uu rinóo u pēse re: Utisi unyine yee keyáa Yerusalem leeri un Yeriko-mē cepilē, piyaa api u tini api uilū yósu api u kpafui api itóí u wai, api keteni-i u lalei heihēi api tómpō. ³¹ Aí ne sá uyee ye Uléécaá inyóonse n wa unyine un ncée mmē tikilē. Kuu utisi uyē n yé, uu kēhēé uu fáau. ³² Lefi ukó unyine uu kō limecō kelō ke-i tuipō, uu utisi uyē yenu, uyē uu kō kēhēé uu fáau. ³³ Amá Samaríi ukó unyine yee ncée mmē n tíkimele uu utóikó uyē kelō tuipō. Kuu u n yé, ai meyíkíyiki íwe u wai. ³⁴ Uú nyósōpō uu mékpō ne feé uitoi kecáá káikee, uu i pahaankee. Uu lē memáá ukeminaa kecáá u tonse uú ne picéetōhē keyō kenyine-i u sí uú ha kei ukecáá paí. ³⁵ Kai n weesi, uu mēwóopipi meté lese uu uyee picéetōhē keyō kecáá m paílē pa uu u maa re: A usoi nkó kecáá ripaí, nen ha píyei nté m pēeme, né riwóme tee n tise pō hééle. ³⁶ Yeesu uu pimáa kpá re: Pisoi pitaani mpí kecōpe úye yee uyē ke piyaa api nní itóí n wa usoi? ³⁷ Isé ucélaa uu rinóo yósu re: Uyee kusoi u n wa yee uusoico. Yeesu uu pēe u maa re: A n nme, aa ye limecō wai.

Yeesu ye Marita ne Maari keyō ha

³⁸⁻³⁹ Ke Yeesu ne upipiretiki api pinsē n nōhlē, api kuyu kunyine tulu, unósi unyine kapi ye n sée re Marita un kei we, uu ukeyō-i kusáne pi yósu. Marita ye pēe uwá unyine mále api ye u séi re Maari. U pēe kei wele. Uu Upiima ana metene tone un uicélaa kutu cōlē. ⁴⁰ Marita pōon ne pisóō kéyu mahani. Uu yisi uu re: Upiima, ái pō cōhlē ke unéwá uú ne menécire pihúúkei n nyáneii? A u maa re uké né lé. ⁴¹ Upiima uu u maa re: Marita, Marita, pō mēpóci re mḗpá yo kémee picóh tōsile ne pinákaankee. ⁴² Amá likei lise kai usoi pise. Likei kecire ke Maari uu wée, úka úu ye fe uké li u yosí.

11

Yeesu ye piyómeyáhaa upipiretiki céési
(Matiyee 6:9-13; 7:7-11)

¹ Keyáa kenyine ke Yeesu uu kelō kenyine keyóme yáási. Kuu rí masí, uupiretiki unyine uu u pise re: Upíima, a piyómeyáhaa ró céési yare ke Yohani uu upipiretiki n céesi meḁ.

² Yeesu uu pi maa re: Nōn ye keyóme n yáásine, ani ye maa re:

Sáa, tipónyíri tiké n kóólelě.

Ipóyóopi iké lomme.

³ A rípa keyáa kéye iluke ró he.

⁴ A arókópe ró sárei,

Yare ke tóo ye kō picō n sárei pin akópe ró n wa meḁ.

Kape tíyese toké pipeikee kéme loó.

⁵ Yeesu uu kō pimáa pi kpa re: Nó unyine un nkpréni usáne m má uu kesine u leepo uu u maa re: Unésáne, a akpónó ataani né lonse. ⁶ Unésáne unyine yee ncée leeri uu kenéyo-i weri, ám kō ppe líka má ké u pa. ⁷ In n la uusané uyē yé hái kéyo kemee-pō rinóo u yóome re: Kape né ricóh! Ne rinonōo hánesele am ká, tó ne sinéwá ye lonle, ám fene ké yisi ké akpónó pō pa. ⁸ Asei kam nó símisine re in n la úu yé yisi uké a u pa re u uusané nnya, amá u yé yisi uu lě nnéi kai u m pise u pa re uusané ye picóh u nōhlě nnya. ⁹ Nē ne nó tee re: Ani ye we, pi yé nó he, ani ye wéési, nó yē, ani ye rikómkóm, pi yé rinonōo nó hánne.

¹⁰ Likumúhē re usoi uyee n we kapi ye he, uyee n wéési yee ye yē, uyee rinkómkóm kapi ye hánne. ¹¹ Née usáa úye kewá kee yé nkpríntomé u we, uu ppe iwáa ke pa? ¹² Née úye yee yé ukewā inā he, ken tipele u n we? ¹³ Mpa nó pikpáaree mpí, nō ye fele ani nōsinépipi lisone he. Nó ppe re urósáa yee keyómecaa-pō ní we yee yé ppe meníhe ppepe Nfáasone u m pise pihe riyáa?

Yeesu ye ppepe ukecáa nkópe n símisi rinóo ppe
(Matiyee 12:22-30; Mariki 3:22-27)

¹⁴ Keyáa kenyine ke Yeesu uú we un kuníri kunyine kpe utisi unyine nsímé rí pōneselě lakase. Kaku ní le, utisi uyē uu nsímé loni ai pisoí ppe n cápínelě meyíkíyiki nnóo yipu. ¹⁵ Amá pikēcōpe pinyine apí maa re: Aníri uyōopi Pelisepule nnahe kuu ye ne aníri lakase! ¹⁶ Amá picō pōon la piké ripine u wa, apí ppe u pise re uké mewaisaŋa menyine wa uké ne nyíse re Uléecaa kéme kuu léeri. ¹⁷ Amá Yeesu pō ne ppe pikemúhē nyule. Uu ppe pi maa re: Kuyōopi yu kunyine pisoí pin pimēcōpēcīre n tōpu, ku ye kpule, kusiyō asi kese kese lólesi. ¹⁸ Lě nnya in te Setani ye ne umēcīre tōpu, íye ke ukuyōopi yu aku yé ppe fe akú ne n we? Nō maa re Pelisepule nnahe kam ne aníri lakase nnya kam lě ma. ¹⁹ In te Pelisepule yee hnahe né he kam ne aníri lakasente, wóo ppe nōpinékó pō hnahe he kapí ne a lakasente? Ani n nyu re nōpinékó cīre ppe nó nyísene re áni alari má.

²⁰ Asei kecáa, Uléecaa nnahe kam ne aníri lakasente. Lelē nyíselě te Uléecaa iyōopi ye nókenéme pītuime masile.

²¹ Usoi nahe-nahe un itōpilū m má un ne ukeyō m mē, úka úu yé fe uké ulikó linyine yáái. ²² Amá unyine un hnahe u n ferīye, liute yē uitōpilū iyē kuú ppe ne n tálě yōsile uu umemá mē kpísi uu hōnente.

²³ Nkó yee úu kenécáa n kpálě ye iláarō né waile, nkó yee úu picápīne né n léni ye haresile.

Kuníri ye kuripōhō kpure-i pele
(Matiyee 12:43-45)

²⁴ Kuníri kun usoi kémeé n le, kelō kóima kenyine-i kaku ye ha n keraai kun kewénte wéési. Kunsá kewénte n yē, ku ye kukefa-i maa re: Ne kenéyo kpure kam n tíyeme-i pelene. ²⁵ Kun m ppepo, aku kéyo leepo ken pééilě ken kō nyōonselě cáká-cáká. ²⁶ Kei kaku ye ppe ha kuacō aseí nyee kuricuruu rikpákará ní fe kpíipō aá ne kéyo ke-i tone.

Lelee ye tíyese ke liute uyē mewee fale ame ye n caailē ame mekpure me-i kuú ppe ní we tósu.

Mpóonare keciré

²⁷ Ke Yeesu uu lē pisímé m masí, unósi unyine uu riwúí kecōpe maari re: Unósi uyē kefa-i kaa n tónne uu kō pō nyense ye únarekome le. ²⁸ Yeesu uu rinóo u yósu re: Pēpe ye Nléécaasimé kutu riñcō api lē knn m pise tiki ppe meníŋe pínarekome.

Pi Yeesu pise re uké mewaisaŋa wa uu yúlu

(Matiyee 12:38-42)

²⁹ Kumúnjé kpe-i ke asoiwuí aa Yeesu n kálaalē, Yeesu uú maa re: Nfáani ketē nké písoi ye caailenle hái. Pi mewaisaŋa kórulē. Mewaisaŋa mē ke antepu Yonaasi uu n yē menyinēcō kapi yé kō yē. ³⁰ Yare ke Yonaasi uu Niniifi pikó mewaisaŋa n nyíse, limēcō ke Usoi Kepipi ake yé nfáani ketē nké písoi me nyíse. ³¹ Keyáa kē ke Uléécaá uú ne písoi n túhaanene, unósiyōopi yee Saapa ketē kecáá n tú yé ha yisi, uu nfáani ketē nké písoi akópe pa. Li we re uyee ppe hái ketē ketō-pō leemele uú weri re uké Salomō mewéésēsōhō kō. Uyee kō nté nní ní we ye kō ppe Salomō fele! ³² Niniifi pikó yé ha keyáa kē yisi, api nfáani ketē nké písoi akópe pa. Li we re kumúnjé kpe-i ke Yonaasi uú ppe Nléécaasimé rin-yóo api kóm, pi ppe mefine consele. Uyee nté nní ní we ye kō ppe Yonaasi fele.

Metéi kenyárū

(Matiyee 5:15; 6:22-23)

³³ Yeesu uu kō re: Úka úu ye kéfiráa risé uu ke pésu née uu kucári ke kipi, amá kelō cáca kuu ye ke ritōsi re pēpe n lompō piké metéi yē nnya. ³⁴ Ipónípe ye ipópiŋe kefiráa le. Ipónípe in n nyáni n̄sōne, ipópiŋe nnéi kai ye n kpáailē, amá ipónípe insá n̄sōne n nyáni, kuŋmaha-i ke ipópiŋe ii yé n we. ³⁵ Lē nnya a mepócíre tī, metéi mee kepómee ní we áme kape ne riŋmaha rimpóló nnya. ³⁶ Ipópiŋe nnéi in metéi m má ke ikelō kéka áke kuŋmaha-i we, innéi yé metéi-i m pōlōlenle yare lē ke kéfiráa ake ye ne kemetéi nnéi pō n kpáailē.

Yeesu ye ne Pifarisi ne isé picélaa cési

(Matiyee 23:1-36; Mariki 12:38-40)

³⁷ Ke Yeesu uu ní we un símisi, Ufarisi unyine uu ukeyō-i u séi re piké kesé iluke li. Yeesu uu lompō uu piluke kápáá. ³⁸ Ai Ufarisi uyē pírí wai ke Yeesu uú ne n le úu kō ppe anípe nale kelene yare ke piinyekii ii m pise. ³⁹ Upíima uu ppe u maa re: Lē ke n̄ Pifarisi ani ní we ye lē. Kepóripi ne ricáripi kepire kani ye hēere, amá n̄sinéfa kémeē, piyaa ne mewai kópe nfasimé mee yipaalē. ⁴⁰ Nō piníri le. In ne Uléécaá yee kepire n wa círe yee kō keméē waa? ⁴¹ Lē nnya, ani lelee n̄sinépóripi ne n̄anécáripi-i ní we píwēkōó hekesi, li yé ppe mpá yo n̄ sōnukuse.

⁴² N̄ Pifarisi, íwe kani topori! Nō ye iyéhe yare manti ne ruu ne ayéhepei ncōpuri ripénele ani h̄óne awélé kefi, ani kuwélé kuse Uléécaá pa. Amá ani ppe Uléécaá aseí ne unla waiselē. Lē kai kō ppe m pise re ani n wai n̄n kō ppe ne litōrō kecáá léiselē.

⁴³ N̄ Pifarisi, íwe kani topori. Síyukōótone kani ye ayómeyáhaalee-i n la. Nō kō la piké ye kéyaála-i n̄ yáhaankeē. ⁴⁴ Íwe kani topori! Nō we yare ihóre iyē kecáá kapi n sōne api kō ppe ikecáá nyu.

⁴⁵ Isé ucélaa use uu u maa re: Sáa, pōn lē n símisi, t̄ kaa kō lē lámisi. ⁴⁶ Yeesu uu rinóo yósu re: N̄ isé picélaa, íwe ke n̄o kō topori! Ncōni mule-mule kani ye picō cōnse, ani ye kō ppe mpá fíí ne n̄kenénipepi rica. ⁴⁷ Íwe kani topori! Akpíí sōne kani ye antepuye ke n̄pinésáyaha api n k̄ m̄mti. ⁴⁸ N̄menéwai mee nyíselenle re lē ke n̄pinésáyaha api n wa ye ne n̄ risále, likumúnjé re pi antepuye kónle, n̄o piakpíí m̄mti. ⁴⁹ Lē nnya ke Uléécaá uú ppe ne umewéésēsōhō maa re: N̄ Uléécaá, né antepuye ne pitume pi pa, api pikecōpe picō kóni api picō íwe wai. ⁵⁰ Kai nní lē, nfáani ketē nké písoi ppe yé antepuye

πρεε hái ketē kekoraane-me n kpí nkṛo nnya akpanii yē. ⁵¹ Kai n kpíime Apeeli nkṛo-me hái ne Sakarii kapi kenyóonsehúúpi ne Ulééca keyo keπάράά ní kpu nkṛo-ṛo. Asei kam nó símisi, nfáani ketē nké písoi mpí kapi antepuye pē nkṛo riwome kórunε.

⁵² Íwe kani topori, nń isé picélaa! Nō rinōnōw tē kapi ye ne rintíki apí ne Ulééca céru kehánne lesεle, nń áni kō ppe fene nōké lompō, ani kō ppe pεpεe pilompō ní la ncée tápisi.

⁵³ Ke Yeesu uu kelō ke-i n yisi, isé picélaa ne Pifarisi apí ne u wóosi, api isímé mpehē mpehē kecáá u m písoise. ⁵⁴ Api apine u n wapisi re uké nkópe nnyine male.

12

Yeesu ye kecáá kecáá mewai kesi
(Matiyee 10:26-27)

¹ Kumúñé kpe-i, písoi api cápine kulúí, ai tulu ricurru pin ána cōraane. Yeesu uu ppe mefoí upipiretiki maa re: Ani nómenécíre tí ne Pifarisi nkṛónōto pite. Lελεε re pi kecáá kecáá mewai ye me. ² Lē nnéí lee m pékaalē ne lē nnéí ke úka úu n nyu yé kam ai metéí kέmee léeri, mṛpá úye uu li yenu uu kō li ceru. ³ Lē nnya, lē kani yé meyaá m male, metéí-i kapi yé li kō. Lē nnéí kani yé alee kέmee picō atu-i rinwéíwéí, alee ne itúhaa kecáá kapi yé keyáa li riyóó.

Uyē kai m pise re usoi uké n wuru
(Matiyee 10:28-31)

⁴ Ne nó pinésáne símisi re: Áni kape pεpεe ye usoi ní kpu, amá ápi ye ppe fe piké linyine licō wa n wuru. ⁵ Ké nó céési uyē kai m pise re nōké n wuru. Ulééca yee ye n fe uu usoi kopu, uu limemáá nna teneciré kέmee u sáṛo kai pise re nōké n wuru. Eεε, ne nó maa re uyē kai pise re nōké n wuru.

⁶ In ne sítanká sité kapi ye ne sinúipi yuke-yuke sinupū lōw? Mṛpá ne lē, Ulééca úu ye kέka kecáá palei. ⁷ Pi nónnényúpi nnéí ricurru kεenle. Iwame íi kape ye nó wa. Nō Ulééca inipεe-i ríyu mále lin sinúipi yuke-yuke kulúí fe.

Yeesu meyóó ne umeyule kecáá nsímé
(Matiyee 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ Ne nó maa re: Úye un písoi kecōpe n ḡmurei re u unékó le, nē Usoi Kepipi ricurru yé Ulééca pileecaatumε-i ḡmurei re née u te. ⁹ Amá úye un písoi keyu-i n kesi re úu né nyu, nē Usoi Kepipi ricurru yé Ulééca pileecaatumε-i kési re ám liute nyu. ¹⁰ Úye un Usoi Kepipi ricurru kecáá nkópe n símisi, pi yé akópe nyē liute sárei, amá úye un Nfáasone n lámisi, liute akópe áa kusárei we.

¹¹ Pin píyei nó n tōrōi re pi ne ayómeyáhaalee-i née piyóopi-i née kuyu piwéése-i pitúhaane nó sí, áni kape píri tóne ne mmē kani yé ha m male nōké ne ketahai ní le. ¹² Nfáasone mee yé kumúñé kpe-i mmē kai m pise re nōké male nó céési.

Umámá niri kenyárū

¹³ Unyine uu riwúí kecōpe Yeesu maari re: Sáa, a unémárecō maa re tó ne uyē tóké ikúlanlū ke urósáa uú ne ró n tíye hōone. ¹⁴ Yeesu uu rinōw u yósu re: Unésáne, wóo né tí te kέ nónnésímé n túhaane née kέ ye ikúlanlū nó hóone? ¹⁵ Uu ppe lē memáá pinnéí maa re: Ani nómenécíre tí ne memáá nnáapí. Mṛpá usoi un íye nsá m má, ái umemá mee unfaa tese.

¹⁶ Uu ppe kenyárū pi wai re: Umámá unyine yee ppe sitē má sin iluke u wai. ¹⁷ Uu músu uu nfasímé wai re: Íye kam waine? Kεwai áke ne né we kei kam yé inéluke nnéí n súúkee. ¹⁸ Uu lē memáá umεcire maa re: Ne anésíme foresine am amáa mómti, am kei menélukεpipi ne linékó tōrōw nnéí súúkee. ¹⁹ Am ppe limemáá menécíre maa re: Ne meyíkíyiki nkṛéni iluke yee yé aḡmē kulúí né n wa mále. Lē nnya né n wéntelē nen le nen níru nen mpóonare-i we. ²⁰ Amá Ulééca uu u maa re: Pó uníri nkó! Kesine nké cire ke mpófáa nn kέto waine. Lin lē n wa, wóo yé ppe lē kaa nní mepócíre n yikikee n

te? ²¹ Yeesu uu kpá re: Limecɔ kai we ne uyee nní memá umecire n cápine, amá úu pee Uléecaa kémee líka má.

Ani ne Uléecaa n tálẽ
(Matiyee 6:24-34)

²² Yeesu uu pee upipiretiki maa re: Lẽ nnya kam nó maa re áni kapre ye lã kani yé n li nóké ne nfáa m má ne ilũ kani yé nínépiye kecáá n yárii nfasimé wa. ²³ Likumúhẽ re nfáa ye iluke fele, ipiye in ilũ fe. ²⁴ Ani ákraáŋ-kraáŋ tipaí, áa ye lukesi áa ye kɔ kpasi, áa kelukeyekei má áa kɔ risíme má, amá Uléecaa ye a kpíniile. Nɔ ne meyansei sinúipi ríyu mále. ²⁵ Nó úye yee yé fe uu nfasimé wai uú ha ne unfaa aŋmẽ mpa nkáripaí kpáse? ²⁶ In te áni líka kuwai we likei sínsá lã kémee, yo nnya kani pee litórwɔ nní kémee nfasimé wai? ²⁷ Ani sicare see ye n felesi ripaí nké. Mefele mẽ áme ye pikei pika wa áme ye kɔ líka yóð, amá ké nó símisi re mpa ne lã, uyóŋpi Salomɔ ricuruu ne umemá nnéi úu pee ilũ inyine má yee n nyaá ai mefele menyine tulu. ²⁸ Nó pisoipi mpí nfatene n piye. In te Uléecaa ye meyi me neni kecare-i n we pin kɔ koso nna me ŋmaasine lã sɔnukuse, nã kecáá kúu yé meníŋe ripaí? ²⁹ Ani kapre nómenécire nfasimé tã te yo kani yé li nne yo kani yé n ntí. Lã ái kapre nfasimé nó n we. ³⁰ Pɛpɛe ápi Uléecaa m pakarelẽ pee lã likó mesére wéesi. Amá Nónésáa yee keyómecaa-pɔ n we ye nyule lelee nó n párlẽ. ³¹ Uléecaa iyóŋpi kani yé meníŋe wéesi, uu pee litórwɔ nní nnéi mpuri nó he.

Keyómecaa memá
(Matiyee 6:19-21)

³² Yeesu uu kɔ upipiretiki pimáa kpá re: Áni kulú we, amá iwame íi kapre nó wa. Li we re Nónésáa ye la re ani uiyóŋpi kémee lomɔ. ³³ Ani nólinékó yálisi ani lisiwóó píwekɔ hóŋnente. Ani awóólɔ kpɔcírẽ mulɛi, ani nómenécire memá cápine keyómecaa-pɔ, kei káme píkai m pɔlune. Piyaa ápi píkai me cane, apapi áa kɔ me caaine. ³⁴ Likumúhẽ re kei ke nómenémá ame n we, kei ke nónnéfasimé nn ye n we.

Pikeikó pee ápi ye n lɔpile

³⁵ Ani nómenécire n cápinelẽ nɔn ne we, ani nóanétampála sihale n télẽ, ani nósinéfiráa n sélẽ. ³⁶ Ani pikeikó pee piuyɔsaa m mẽ mecɔ n we. Pinósikpiké anyá kuu léérine uké rinɔnɔ rikómkóm nóké mese ne mese u hánnɛ uké lomɔ. ³⁷ Pínarekome ye pi, pikeikó pẽ ke ukeisaa uu yé n læeme pin ne nyáni. Asei kam nó símisi, u umecire nyóŋsɛne uu pi tonse, uu iluke pi wai re piké li. ³⁸ Un kesinecɔ ne likepire n ka uu pi læeri pin nyáni, pínarekome ye pi.

³⁹ Ani nsɔne ceri re in te kéyɔ usaa ye pee nyu ituŋe iye-i ke uyaa uu n sónti, u yé pɛé n nyánile úu yé tíye uyaa uké kulee fori uké lomɔ. ⁴⁰ Nókéké nómenécire mesére n cápinelẽ nɔn ne mẽ. Kumúhẽ kpe-i káni ne m músu ke Usoi Kepipi ake pɛeri.

Ukeikó sɔne ne ukeikó kópe
(Matiyee 24:45-51)

⁴¹ Piyee uu pee u maa re: Upíima, yare tó ŋmane nnya kaa kenyárũ nké wa nne ne pisoipi tɔrwɔ nnéi? ⁴² Upíima uu rinó yósu re: Wóo we yare ukeikó yee ase n tíkílẽ un kɔ mewéesesɔhɔ má? Uyee ukeikó uyẽ ke úyɔsaa uu yé ne kéyɔ rin-yá re uké ke m paílẽ, uu ye upikeicɔ iluke pa kumúhẽ kpe-i kai m pise. ⁴³ In te úyɔsaa ye ukeikó uyẽ læeme un mesei upikei kecáá we, u únarekome le. ⁴⁴ Asei kam nó símisi: Úyɔsaa ye ulikó nnéi u múisene re uké likecáá m paílẽ. ⁴⁵ Amá ukeikó uyẽ un umecire m maa re: Unéyɔsaa mekame ye náŋaile. Un upikeicɔ pikpáfii rinkápáa, un le un pom, ⁴⁶ keyáa kẽ ne ituŋe iyẽ kúu ne m músu kémee ke úyɔsaa uú ha sónti. Kei kuu yé pee ukeikó uyẽ lakase uu íwe u wai yare kapi ye pɛpɛe ápi ase n tíkílẽ n wa mecɔ. ⁴⁷ Ukeikó nkó yee uuyɔsaa mɛpɔla n nyu, amá úu kɔ pee píkai umecire cápinene uké ne n we, úu kɔ pee uuyɔsaa mela waine, pi yé liute meyá fapii. ⁴⁸ Ukeikó nkó yee úu úyɔsaa lilala n nyu uu pee ncaai mee ne ipépi n sá wai,

pi yé liute fíí fápii. Pin úye meyá m pa, meyá kapi liute pisene, pin úye meyá timmúise, meyá kapi liute kórune.

Yeesu nnya písoi ye kériinene
(Matiyee 10:34-36)

⁴⁹ Yeesu uu pimáa kpá re: Ne kale ké ketē kecáá nna risé. Li nkpráni yare nké pree pisé máálē. ⁵⁰ Li kō pise re ké míni wole. Lelēe íwe iyē kam n lenē. Meyíkyiki kam la re liitunje iyē iké pree pitule m máálē. ⁵¹ Nō mūsu re nkíjñiñe kam ne keteni-i kaa? Ne nō maa re “aaí”, amá pikériine kam ne nō ka. ⁵² Kaí ne neni rimpá, kényo kee písoi pinupū m má yé rikéne, kuwélé kuse pitaani, kuwélé kucō pité, pin ne tōpu. ⁵³ Usáa yé ne ukēpípi tō, kēpípi pōo kō ne usáa tōpu, úni uú ne uu kpére tōpu, ukpére pōo ne úni tōpu, unyáani uú ne ufōsi tōpu, ufōsi pōo ne unyáani tōpu.

Ani ye meconsente asei kō
(Matiyee 16:2-3)

⁵⁴ Yeesu uu kō písoi pree n cápinelē pimáa kpá re: Kani ye ahope n yē an ketunelolē-mē leeri, nō ye mese ne mese maa re: “Ikóne ye cuunine”. Lē kai ye kō mesei wa. ⁵⁵ Nōn kō n yē te kuyō ye itunje kumii-mē pepuri, nō ye maa re: “Kutói ye waine”. Lē kai ye kō mesei wa. ⁵⁶ Nō kecáá kecáá mewai pikó mpí! Nō ye fele ani ketē ne keyóme meconsente ceru. Yo nnya káni pree kumúñé nkú-i kari nní n we asei kómei má?

Usoi ne uucéco pikómeine
(Matiyee 5:25-26)

⁵⁷ Yo nnya káni ye pree nórínécúruu lelee asei m má céri. ⁵⁸ Usoi un tiyōpípo pō n sée, nōn nsé timpéne re ketúhaane kani sí, li pise re pōké riñmōpú ani kómeine ncée kecōpe, upócéco úu kapē ne utúhaane-i pō n ha, utúhaane uké pisóca pō rimúise, pisóca pōókē kukpaniilee-i pō rinsápō nnya. ⁵⁹ Asei kam pō símisi, pōn kukpaniilee n lō, áa leerine káa riwóme nnéi n héele hái ne kētanká tōrō-pō.

13

Li pise re nōké mefine conse

¹ Písoi pinyine api kumúñé kpe-i Yeesu leepō, api u símisi lē ke uyōopi Pilati uu rinōo n he re piké Kalilee pikó pree n we pin Uléecaa inyōonse wai kó. ² Yeesu uu pi maa re: Nō mūsu re ke písoi pē api pikópekōó píima api Kalilee pikó tōrōo tōsu nnya kapi lē pi kōo? ³ Ne nō maa re “aaí”, amá nōnsá mefine n conse, nō nōnnénéi kpínine pimēco. ⁴ Písoi pité ápi we afēeré pē kecáá ke Silowee kulee cáca aku n loó aku kóni ní? Nō mūsu re piakópe nyee Yerusalem kuyu pikó tōrōo akó tōsii? ⁵ Ne nō maa re “aaí”, amá nōnsá mefine n conse, nō nōnnénéi kpínine pimēco.

Kúfikiyee kpee áku ye apípi m mári nsímé

⁶ Yeesu uu lē memáá kenyárū nké pi maa re: Utisi unyine yee pree kúfikiyee kunyine tamaalē uafikiyee kecare kémēe. Uu keyáa sí uké kukēcáá apípi túúnu, amá úu líka yē. ⁷ Uu pree uléetamaa maa re: A ripaí, añmē ataani ye nnyé kam sōnaari re ké ye kúfikiyee nkú kecáá apípi túúnu ám ye kō líka yē. A ku riké. Yo nnya kaku yé méwoo ketē né n caai? ⁸ Uléetamaa uu u maa re: Sáa, a nōññi kuñmē nkú pikañne ku rikpá, né tú am ku kóónúse, am pree ntaai mee mefēne m má súúni. ⁹ Lin lē n wa, in n la ku yé kelaane mari, insá lē n wa, aa ku ké.

Yeesu ye kewénte yaa unósi toikó unyine pōise

¹⁰ Kewénte yaa ketúñé kenyine ke Yeesu uu Pisuífi kuyomeyáhaalee kunyine-i céési. ¹¹ Unósi toikó unyine un kei we. Li wale añmē até áa we afēeré ke kuníri kunyine akú ne u n lō kun u kparáselē un kecíre pinyere pōñnelē. ¹² Ke Yeesu uu unósi uyē n yē, uu u séi uu u maa re: Uléecaa ye pō pōisele. ¹³ Uu anípe ukēcáá láa, unósi uu mese ne mese kecíre nyere uu Uléecaa pítaáse kápáa. ¹⁴ Amá ái ne kuyóme yáhaalee uwéese risá, kai n

wa re Yeesu ye kewénteγaa ketúγé usoi p̄oise nnya. Uu p̄ee rinóo yósu, uu risoiwuí maa re: Siyáa sikpuulū kari má, se-i kai pise re táké keisi. Lẽ nnya, ani ye siyáa se-i kam piké nó p̄oise, ái kape p̄ee kewénteγaa ketúγé. ¹⁵ Upiíma uu p̄ee rinóo u yósu re: Nò kecáa kecáa mewai pikó le. M̄pá nó úye yèè kewénteγaa ketúγé kuseelee-i uinaa née ukeminaa toriyele uú ne kéniniré sí, née ái lẽ? ¹⁶ Unósi nkó yee nní Apiraham kepire ukó ke Setani uu n tóraalẽ hái aḡmẽ até áa we af̄eeré-me, ái pise re piké kewénteγaa ketúγé u toriyee? ¹⁷ Yeesu rinóo meγóo m̄e ame upilaar̄o isei wai hái, amá risoiwuí nnéi rip̄o arí ne umewai píima kuu n wapisi nnéi larisi.

Mpuri yuke-yuke nnyine kenyárū
(Matiyee 13:31-32; Mariki 4:31-32)

¹⁸ Yeesu uú maa re: Yo ke Uléecaa iȳoopi íí ne menyíne we? Yo kam yé fe ké ne i múḡeisene? ¹⁹ I we yare mpuri yuke-yuke nnyine ke usoi uu ukecare-i n lukesi nn lelu, nn kuléé wai, sinúipi asi kuilese kecáa ayámé wapisi.

Nkpónótò pite kenyárū
(Matiyee 13:33)

²⁰ Yeesu uu pimáa kpá re: Yo kam yé fe ké ne Uléecaa iȳoopi múḡeisene? ²¹ Uléecaa iȳoopi ye kò we yare nkpónótò pite ke unósi uu nto píima * kémee n c̄h̄onep̄o uu pulu pikp̄éé api yisi.

Tin̄on̄o t̄ee m mókú-mókúlẽ
(Matiyee 7:13-14; 21-23)

²² Yeesu uu ayu maa ne asísá n t̄eh̄ni un céési un ne Yerusalem-m̄e sí. ²³ Unyine uu u pise re: Sáa, mesei ye me re p̄isoi nkárip̄i ke Uléecaa uu yé yóriyee? Yeesu uu rinóo pi yósu re: ²⁴ Ani riḡmóóp̄ú aní ne rin̄on̄o t̄ee m mókú-mókúlẽ loni, aseí kam nó símisi. Meγá yé náasi re meké lom̄p̄o, amá áme kò fene.

²⁵ Úyote un píyei n yisi uu rin̄on̄o ká, nó ketahai nyere, ani rin̄on̄o n kom̄ente n̄on máikee re: Sáa, a ró hánne! Uu rinóo nó yósu re: Ám nyu re nò yei pikó le. ²⁶ Ani p̄ee u maa re: Kesé kari li ari níru, aróyu icee kémee kaa tóói p̄on céési. ²⁷ Uu pimáa nó kpá re: Ám nyu re nò yei pikó le. Ani ne ketaa né wa, nó p̄ẽ nnéi nóo nní likópe n wai. ²⁸ Kei kani yé ténesi, ani aní takai kumúγé kpe-i kani yé Apiraham ne Isaaki ne Yakupu ne antepuye nnéi n yé Uléecaa iȳoopi-i, ai p̄ee n we re ketahai kapi nó fómp̄one. ²⁹ P̄isoi yé ketuḡeleeme-m̄e ne ketuḡelolé-m̄e ne ituḡe kumii-m̄e ne ituḡe kuluke-luke-m̄e leeme api weri api Uléecaa iȳoopi kémee tone api iluke le. ³⁰ Ai p̄ee wai re p̄epe neni nní pitóroo pinyine yé ha pifóí, p̄epe neni nní pifóí apí ha pitóroo.

Yeesu rip̄o ye caai Yerusalem nnya
(Matiyee 23:37-39)

³¹ Kumúγé kpe-i, Pifarisi pinyine apí ne Yeesu kò api u maa re: A nté yisi aa kelō féé sí. Erooti ye lalẽ uké tíyese piké pó kpu. ³² Yeesu uu rinóo pi yósu re: Ani n ḡme ani ha kesáḡá mpuri mm̄e maa re ne neni ne kóso aníri lakasentele nen p̄isoi p̄oisente ké p̄ee keyáa táánū tuḡé pik̄ei mpí tenese. ³³ Li pise re ké neni keyaa ne kóso ne likeweeki nnééc̄ee rinóḡ, likumúγé re ái ne sá re antepu uké kelō féé kpu kái Yerusalem-i.

³⁴ N̄ó Yerusalem pikó, nò antepuye kónle ani kò p̄ẽ ke Uléecaa uu nókenéme n tumme apare tapisi ani kóni. Melé kesé kar̄ p̄é la ké nó cáp̄ine ké rimúlú líka ái kape nó wa, nòké n we yare ke kucáyaha aku ye kuaméḡ metene kusipipi n tā líka ái yé si wa meco, ani yúlu. ³⁵ Lẽ nnya kai yé nókenéȳo riyá keké meḡmane n nyenu. Ani kò te áni neni piyéne né kpáne liké ha ne tu kumúγé kpe-i kani yé ha m̄ maa re: Uléecaa uké uyee Upiíma rinyiri ne n weme rikpá!

* 13:21 N̄ēo píima: Sikiloo af̄eeré ne sinupū kumúγé nto ye mu.

14

Yeesu ye utóikó unyine pwise

¹ Kewénteyaa ketúnjé kenyine, Yeesu uu Pifarisi uwéése unyine keyo sī te uké iluke li. Pɛpɛ keyáa kē kei n we api n̄sone u m paílē. ² Utisi unyine yee mepílē itoi m pólú un ukeyu-i nyenu. ³ Yeesu uu nsímé kpisi uu isé pinyuwe ne Pifarisi pise re: Irósé ye ncée he née íi he re piké usoi kewénteyaa ketúnjé pwise? ⁴ Amá ápi ñmurei piké rinóo yosi. Yeesu uu pɛe utóikó kpisi uu u pwise uu u yáɔ. ⁵ Uu pɛe pi maa re: In te nókenécɔpe unyine kewā née uinaa yee kelúkanka-i lóipɔ, liute úu yé mese ne mese ke pɔneme r̄pá lin kewénteyaa ketúnjé? ⁶ Api rinóo piyóó u pɔne.

Kusáne piséi ne usáne ketone piwée

⁷ Yeesu uu yénu lē ke pisáne kapi n sée api sitóne n wéekɛɛ. Uu pɛe pinnéi kenyárū nké maa re: ⁸ Usoi un pisónne piluke pó n sée, kape ha ketóne kecire kémɛɛ tóne. In n la, pi yé úyukóó unyine yee pó n fe n sée. ⁹ Ai wai re uyee nní nókenété n sée uú weri uu re: A ketóne kē ne uyē tiyá. Isei kaa yé ha pɛé ne ketóne tɔrɔ-i tone. ¹⁰ Amá li nyamle re usoi un kusáne pó n sée, a ha ketóne tɔrɔ-i tone, liké wa re kumúnjé kpe-i ke uyee nní pó n sée uu n ka, uké pó maa re: Unésáne, a kényu-mē kam ketóne kecire kémɛɛ. Lin lē n wa, pó pɛe pipósánɛɔ keyu-i ríyu yē. ¹¹ Lē nnya úye un umecire rintaáse, li ye u ricepisele. Úye un umecire rincepise, li ye u ritaásele.

¹² Yeesu uu pɛe uyee kusáne u n sée maa re: Pɔn p̄soi piluke n séine, kape ye pipósáne ne kupómáre pikó ne pipópɛɛɔ pɛe m má sée. Pē né fe api kɔ p̄ó kusáne séi. Lin lē n wa, pi lē kaa pi m̄ pa pó pesele. ¹³ Amá pɔn anyá iluke n wai, a ye píwekóó ne pinárei ne síkankáláká ne pinyíye sélei. ¹⁴ Pó pɛe mpónare yē, likumúnjé re pē ápi fene piké pó li pesɛ. Ulééca yee yé pó li pesɛ kumúnjé kpe-i ke pē nnéi pɛe umela n wapisi api nkɔ kémɛɛ n yisine.

*Pinósikpiké anyá iluke kenyárū
(Matiyee 22:1-10)*

¹⁵ Anóo nyē mekomɛ-maá, pē ne pē pɛe pɛe kesé iluke n le use uu Yeesu maa re: Uyee yé ha Ulééca iyɔpi-i iluke n li ye únarekomɛ le. ¹⁶ Yeesu uu pɛe kenyárū nké u wai re: Utisi unyine yee keyáa iluke kecire sónkɛɛ uu p̄soi kulú séi. ¹⁷ Kai piluke kumúnjé n tu, uu uukeikó tum te uké ha pē kuu n sélei maa re: Ani kam, r̄pá yo ye nkɔp̄eni pipele masile. ¹⁸ Amá pinnéi mmē, r̄pá úye uu uncóh pinyíse koru. Ufoi uu ukeikó maa re: Ne kecare lɔle, li kɔ pɛe pise re ké ha ke yē. Lē nnya, a u maa re úu kape wósi. ¹⁹ Uɔ uu u maa re: Ne ináa lame-lame kefi lɔle, ne la ké ne piké i peenu. Lē nnya, a u maa re úu kape wósi. ²⁰ Uɔ uu kɔ u maa re: Nfáani kam unósi kpisi, lē nnya kám fene ké ha. ²¹ Ukeikó uu uuyɔsaa kémɛɛ pɛle uú ha anóo nyē u símisi. Ai úyɔsaa kuwó wai uu uukeikó maa re: A mekɛɛ ayáa-i ne icée kémɛɛ ha, aa píwekóó ne pinárei ne pinyíye ne síkankáláká séleiri. ²² Kai rinkpáse, ukeikó uu pɛeri uu úyɔsaa maa re: Ne lē kaa m pise piwai masile, amá sitóne ye kɔ pɔnele. ²³ Úyɔsaa uu pɛe ukeikó maa re: A sicareyupi siceepi ritiki aa pē kaa ncée-i n yéntine ne kényu mahani piké kam, kenéyɔ keké ne n yi nnya. ²⁴ Ne nó símisile re pē nnéi kam pɛe nní n sélei, úka úu inéluke lenɛ.

*Lē kai m pise re usoi uké n wa uké ne Yeesu upiretiki
(Matiyee 10:37-38)*

²⁵ Asoiwuí píima an Yeesu tikilē pin nsé pénéle, Yeesu uu pansɛɔ uu pi maa re: ²⁶ Úye un kenémɛɛ n ka, li pise re uké né n la ai tósu uusaa ne uuni ne uunɔsi ne usiwā ne upiwā ne upimaa ne upiyei ne uricuruu isoi. Insá lē úu fene uké unépiretiki. ²⁷ Nkó yee úu n ñmurei uké menéɔ ukunapéékóó cō uké ne né ritiki, úu ne sá re uké unépiretiki. ²⁸ In te nókenécɔpe unyine ye la uké kulee cáca mó, liute yèè tonele uu músu, uu yénu re alé ke piké pē api wa, ai tíyese uu céru, in te usiwóó ye piye un yé fe uu piké pē ketɔ tulu. ²⁹ Insá lē, un tikúí n yekei kúu pɛe kulee cáca pimóme tenese, pē nnéi pɛe yé lē n yé yé u sényi.

³⁰ Pi yé maa re: Usoi nkó ye pimóme koraane amá úu fe uké tenese. ³¹ Lẽ cire ye ni, uyóopi úye un n la uké ha ne ucó tó, u ye tonele uu músu kelene, in te u yé ne upisoí ákotokú kefi (10.000) fe uú ha ne uulaaró yee písoi ákotokú afeeré (20.000) m má tópu. ³² Unsá n fene, u ye uuyóopicó-i pitume tunle úu kahane u n nyahaimé, uu u pise re piké kómeine piké atópi riyá. ³³ Yeesu uu pimáa kpá re: Kai nní lè, nó úka úu fene uké unépiretiki, liute unsá lè kuu m má nnéi n ñmeriye.

Nnyási mmẽ melõ mee n kpu
(Matiyee 5:13; Mariki 9:50)

³⁴ Nnyási ye likei kecire le. Amá mmelõ men n kpu, yo kapi ye ne n larukuse? ³⁵ Ñn pree ketẽ née mefene kémee linyine yoriyene. Pi ye ketahai n fómpole. Úye un ukóme, uu kóm.

15

Isáñ iyee m pò api i heei kenyárũ
(Matiyee 18:12-14)

¹ Pilampooyóó nnéi ne pikópekóó apí ne Yeesu kò re piké kutu u rico. ² Ai Pifarisi ne isé picélaa cón pin máikee re: Usoi nkó ye kusáne pikópekóó séele pin kesé le! ³ Yeesu uu pree kenyárũ nké pi maa re: ⁴ In te nókenécópe unyine ye isáñ píle má, ise ii pree ne u pòlu, liute úu ye ise íi we píle nnyí tíye uú ha ise nnyí yee nní m pò piwélaa sī hái uú ha ne i yenuu? ⁵ Un kò i n yẽ, li ye u larisile uu i kpísi uú ya ⁶ uú ne kulu, uu pree upisane ne upiperécó séleile uu pi maa re: Ani anyá né lè, ne inésáñ iyee pree m pò heeile. ⁷ Lẽ cire ye ni, ne nó maa re ukópekóó use mefine meconse ye anyá píima le keyómecaa-pò ai tósu pisoné use úu we píle kái m pise re piké mefine conse.

Kewóó kee m pò api ke heei kenyárũ

⁸ Née in te unósi unyine ye nwóóweni mepipi kefi má, mese ame pree ne u pòlu, unósi uyẽ úu ye kífiráa risé uu kényó pééi, uu nsone ke perei uú ha ne mepipi mese mē yenuu? ⁹ Un píyei me n yẽ, u ye upisane ne upiperécó séleile uu pi maa re: Ani anyá né lè. Ne kewóó kee ne né m pò heeile. ¹⁰ Lẽ cire ye ni, ne nó maa re ukópekóó use mefine meconse ye anyá píima le piléecaatumé kémee.

Kewá kee m pò api ke heei kenyárũ

¹¹ Yeesu uu pimáa kpá re: Utisi unyine yee pree pijmáne pité má. ¹² Usínsá uu u maa re: Unésáa, a lè kam masí mepókpo-má mepómá kémee n yénune né pa. Usáa uu pree umemá piketé hóóne. ¹³ Kai siyáa rinkóónú, uñmáne sínsá uu ulikó nnéi cápínente uú ne kuyu taa-taa kunyine sī, uú ha kei mefine kópe-i loni ai wai re u umemá caainkee. ¹⁴ Kuu usiwóó nnéi piluke m masí, nkú píima nnyine nn kuyu kpẽ loni, rmpá yo aí pipárái u koru. ¹⁵ Uu pree ha kuyu kpẽ utisi unyine kémee pikei loni. Uyẽ uu usicare-mē u yekei re uké uafõñ kecáa m paílẽ. ¹⁶ Li ye pree ripóó u wa re rmpá áfõñpomé kuu yé uké li, amá úka úu ye kò a u pa. ¹⁷ Uu pree nfasimé loni, uu umecire maa re: Unésáa pikeikó nnéi yèè lile api pòonente, néen ne nté nkú kpine. ¹⁸ Ne unésáa-i pelene, arn ha u maa re: Unésáa, ne ne Uléecaa púnnele am kò ne p̃ púnne. ¹⁹ Am tu re pòké né kpísi yare kepópipi. A né rimúlú yare upókèikó. ²⁰ Uu yisi uké usáa-i pele.

Úu kahane nkpáni kényó ne rinkó, usáa uu ketaa-pò u yenu, ai íwe u wai, uu wurupó uú ha u pira. ²¹ Kewá ake pree u maa re: Unésáa, ne ne Uléecaa púnnele am kò ne p̃ púnne. Am tu re pòké né kpísi yare kepópipi. ²² Amá usáa uu upikeikó maa re: Ani mekeeke ne kukpélenku kecire kam ani ku u tani, ani ukenipepi kepale tani, ani anéeri u tani. ²³ Ani ne rináala kpókóó kam, ani ri kopu tóké ne iluke kecire wa tóké li ne mpóonare. ²⁴ Ái líka nnya, unéñmáne nkó ye pree kpule, uu neni nfáa yenu, u pree pòle, am nkpéni u heei. Api anyá kóru ne mpóonare.

²⁵ Kumúnjé kpe-i, utisi uyě uhmáne foí un sicare-mě wepə. Kuu kényo n nyahaipə, uu inyánlū ne nnyáa nné kóm ²⁶ uu ukeikó use séi uu u pise re yo nnya kai lě wai. ²⁷ Ukeikó uu rinóo u yósu re: Upówá yee peme. Ke upósáa uu ukepipi n yě ne nsarenare nnya, uu pee rináala kpəkóo kopu. ²⁸ Uhmáne foí uu pee wóosi uu kényo pilone yulu. Usáa uu léepə uké kényo u tampə. ²⁹ Amá uhmáne uu usáa rinóo yósu re: A kutu ricə, ahmě ye kulúí wale kam pó n keisi, ám kə píkai pó háikuse. Ḿpá ne lě, áa píkai ḿpá ripoila né he re tó ne pinésáne təké ne anyá li. ³⁰ Amá ke upóhmáne nkó uu m peme, upóhmáne yee mepómá nnéí n caai ne piwásánkaí pitóoi, uyě kaa rináala kpəkóo kpu. ³¹ Usáa uu u maa re: Kenéwá, tó ne mpó tóo ḿpá píyeyi we, póo lě kam m má nnéí te. ³² Amá li pise re təké anyá kecire wa ne mpóonare re upówá nkó ye pee kpule, uu nkpéni nfáa yenu, u pee pəle, am nkpéni u heei.

16

Ukeikó kópe yee ukeisaa memá kecáa m paílě

¹ Yeesu uu kə upipiretiki maa re: Umámá unyine yee pee ukeikó má, uu uanipe-i umemá wai. PISOI API U SÍMISI RE UKEIKÓ UYEE UMEMÁ CAINKEELE. ² Ukeisaa uu u séi uu u maa re: N-ye kam nní kómeyi pin kepócaá símisi? A né símisi lě kaa pipókei n keisi. Áa nkpéni linéko kecáa pípaí kpáne. ³ Ukeikó uu ukefa-i kəpu re: Unékeisaa ye pinékei-i né lesene. Íye kam waine? Ám tikəhə má re né fe am lum. Isey yé kə né n we re ké wéle. ⁴ Too, né céri lě kam yé n wa, ḿpá nensá keyáa n keisi, pISOI PIKÉ NE PISIYO-I KENÉCAÁ M PAÍLĚ. ⁵ Uu pě ne pě pee ukeisaa ne riwóme m má sélei use use. Uu ufoí maa re: Alé kaá ne unéyosaa riwóme má?

⁶ Uyě uu u pese re: Mékpə səne apəri píle. Ukeikó uyě uu u maa re: Tipówómetelé ye ntí, a mekekeke tone aa wólu re kuwóo ye ku. ⁷ Uu lě memáa ucə pise re: Pó ní, alé ke ripówóme arí le? Uyě uu rinóo yósu re: Melukepipi áfəronTI píle. Ukeikó uu u maa re: Tipówómetelé ye ntí, a wəi re áfəronTI kuwóo ne afetaani. ⁸ Ukeikó kópe uyě uyosaa uu u pakare umesəhə píima mē nnya. Likumúnjé re ketě nté pISOI YE PIWÓÓWÉLAA NCEE KÉMEE MESƏHƏ NE PIPICƏ SÓNELE AI TÓSU PEREE METÉI KÉMEE N WE.

⁹ Yeesu uu kpá re: Né ne nó maa re: Ani kewóo kópe kpísi aní ne písáne wéési. Ken n ka ken ne nó n hméherere, Uléecaa uké síyo see ási píkai n fortune kémee nó yosí. ¹⁰ Uyee likei sínsá kémee aseí m má ye kə limáa kémee a mále uyee úu likei sínsá kémee aseí m má úu kə limáa kémee a má. ¹¹ Nənsá memá kópe pimúlé kémee aseí m má, wóo yé pee meyíkíyiki nó rimúise? ¹² Pənsá kə ucə líkó pimúlé kémee aseí m má, wóo yé pee pó líkó rimúise?

¹³ Ukeikó úu fene uké pikeisaa pité m má. U unyine yulune uu ucə n la. U yé unyine n tikilě ne kefa kese un ucə ipuri yulu. Áni yé fe nəké Uléecaa ne siwóo n tikilě kumúnjé kuse.

*Isímé icə ke Yeesu uu Pifarisi n símaankee
(Matiyee 11:12-13)*

¹⁴ Pifarisi API ISÍMÉ IYĚ NNÉI KÓM. KAPI SIWÓO N LA NNYA, API YEE SU SÉNNYI. ¹⁵ Yeesu uu pi maa re: Nə pISOI LE PEE YE SISOIPIPI INIPERE-I N WAI YARE PISOI SƏNE, AMÁ ULÉEC AA YE NÓSINÉFA NYULE. LĚ KE SISOIPIPI ASI YE N WAISE YARE LIMÁA-MAA YE ULÉEC AA INIPERE-I LIKÓPE LE.

¹⁶ Moisi isé ne antepuye atelé kapí pee n cési ye kətə wale Yohani Úniwole kumúnjé-i. Háí kumúnjé kpe-i-me ke Uléecaa iyəopi Nsímé Kecire nn pikóónú kóri, ḿpá úye un náási uké Uléecaa iyəopi-i lő. ¹⁷ Ketě ne keyóme metene yé wəlesi ai tósu ke Uléecaa isé kewəipi ake yé n tósi.

¹⁸ Úye un uunəsi n lakase uu uféé kpísi, liute ye iwásá wale, uyee kə unəsi ke ula uu n lákase n kpísi ye kə iwásá wale.

Umámá ne Lasaa nsímé

¹⁹ Lē memáá, Yeesu uu kenyárũ nké pi wai re: Utisi māmá unyine ye pēé we. Ilũ kecire ye nnéi m má kuu ye tā. Nnare kémee kuú pēé fēlē un kō iluke sone le. ²⁰ Utisi wekōó unyine kapi ye n sée re Lasaa ke sitóipi asi ipiye nnéi m mōmaalē un umámá keyō rinōnōó keyúrí finu. ²¹ Ai ye ripōó u wai re uké umámá iluke poroi-poroi hí uké li. Lē memáá, sipōpi sin sōnaapō sin uitoi lání. ²² Úwekōó uu keyáa kpi, pilécaatume api u sakaa apí ne kelō sone kē kémee ke Apiraham uu n we sī. Umámá ricuruu uu kō keyáa kpi, api u kulesi. ²³ Umámá uu meyá íwe n le pikúlā kuyu-i, uu inípee síka uu ketaa-pō Apiraham yenupō, Lasaa un ukekúrí we. ²⁴ Uu pēé pupēi re: Sáa Apiraham, a íwe né té aa Lasaa tumti re uké ne ukenipepi míni rita uké rinélempi niñukuse. Ne meyánsei íwe lele nna mmú kémee. ²⁵ Amá Apiraham uú maa re: Kenéwá, a léise re pō pēé meyánsei n̄nare kómēile pēé uye-i kaá pēé keteni-i n̄ we. Kumúñé kre-i ke Lasaa pōó pēé íwe píima takai. Nkpéni kai urikiñ niñukuse, pōon íwe takai. ²⁶ Lē memáá, kuhóre-hore píima ye tó ne nnó kénélenle. Kai nní lē, pepēe n̄ lane re piké tó mmé yisi piké nó-mē ha ápi fene. Úka úu kō fene uké kei kaa nní n̄ we yisime uké tó mmé kam. ²⁷ Umámá uú maa re: In lē, ne ne pó ténile re a Lasaa unésáa keyō-i tumpō. ²⁸ Ne kei piwá pinupũ mále. Uké ha n̄sone pi símisi ái kape wa re pē ticuruu ye íwe kelō nké-i ka. ²⁹ Apiraham uu rinōó yósu re: Pipōwá ye Moisi ne antepuye atelé mále. Piké a keē piké kó. ³⁰ Umámá uu re: Lē n̄mane ái tu, Sáa Apiraham. Amá in te unyine ye pikúlā kuyu-i yisi uú ha pi leepō, pi ye pēé mefine conse. ³¹ Pinsá n la piké Moisi ne antepuye atelé kēē piké kó, m̄pá ukpōkpō unyine uké pikpōkpō kémee yisi, ápi pakarene.

17

Akópe piwai ne pisárei

(Matiyee 18:6-7, 21-22; Mariki 9:42)

¹ Yeesu uu upipiretiki maa re: Mewai mee yé n tíyese písoi piké ne akópe n wa yé mesére n wele. Amá úye un n tíyese unyine uú ne akópe kémee loni, íwe kuu topori. ² Li kutosi we piké rináipare mule-mule n̄ñme wa api ripōó u lesi api mínimaa-i u sápo ne kuu yé siwá sē kenyine akópe n waise. ³ Ani n̄sone nómenécíre t̄i!

Upómáreco un ne pó m púnne, a n̄sone ne u símisi. Un n ceri re u caaile, a uakópe u sárei. ⁴ M̄pá un ne pó m púnente mepehē meseei keyáa kесе kémee, uu ye m̄pá mepúnne méye ne pó tēni re u caaile, a uakópe u sárei.

Nfatene

⁵ Pitume api Upíima maa re: A nfatene tó rikpáse. ⁶ Upíima uu rinōó yósu re: N̄n pēé nfatene m má nké m piye yare riléepipi sínsápi rinyine, nó pēé fe ani kuléé nkú maa re: “A wehe aá ha mínimaa-i nyere” aku n̄rinénōó tiki.

Lē kai m pise re ukeikó uké wa

⁷ Tóké waise re nó unyine ye ukeikó má un u cákaripō n̄ee un uisee sémpō. Un píyei u n yemme un kecare n leeri, liute yé ukeikó uyē maa re a mekeeke kam a iluke lii? ⁸ Aaí, ái yé lē wa. Amá u meníñe u maane re: A iluke né wa aa ilũ conse aa né i yekei ké li, pó pēé lē memáá fe aa ipókó le. ⁹ U yé fe uu uukeikó yáasi re ne upikei kuú ne pikei pēé kái pēé m pise re uké wa n waa? ¹⁰ Lē cire ye ni ne n̄ ticuruu. N̄n píyei lē kai m pise re nóké wa n wa, ani ye maa re: Tó ne pikeikó le, ái pise re piké ró pōnese. Lē kai m pise re tóké wa kari wa.

Yeesu ye piyó kefi pōise

¹¹ Ke Yeesu uu Yerusalem-mē n sí, uu Samarii ne Kalilee ayu kepáapáa n tikilē. ¹² Uu kuyu kunyine-i lompō, piyó kefi pinyine api u tēpeipō api ketaa-pō nyere ¹³ apí m pupukee re: Yeesu, Sáa, a íwe ró tē! ¹⁴ Yeesu uu pi yenu uu re: Ani ha nómenécíre pepēe ye Uléecaa inyōonse n wa nyíse. Kapi kei-pō n sí, api pelu. ¹⁵ Ke piuse uu n céri re u peile, uu uana

kepire pele un Uléecaa meyoopi yom lin cáļē. ¹⁶ Uu Yeosu ana metene wulapo uu kéyu ketē kam, uu u yáasi re ne upikei. Utisi uyee pee Samarii ukó le. ¹⁷ Yeosu uu pi maa re: Nénte pikēfi kam paise? Yei ye pee use úu we kefi tərōo mpí? ¹⁸ Piuka úu nfasimé wa re uké peme uké Uléecaa ríyu waise re ne upikei, insá usáne nkó mecire. ¹⁹ Yeosu uu lē memáa u maa re a yisi, a n ηme, mpófatenē ye pó yóriyēle.

*Uléecaa iyōopi mekame nsímé
(Matiyee 24:23-28, 37-41)*

²⁰ Pifarisi api Yeosu pise re: Píyēi ke Uléecaa iyōopi ii sōnti? Uu rinóo pi yósu re: Uléecaa iyōopi fi we re nó fe ani imekame yenu. ²¹ Ai re pi yé nó maa re: Ani ripaí, nté kíif we née nté-pō le. Ani ceri re Uléecaa iyōopi ye nókenécōpe welē. ²² Uu pee pipiretiki maa re: Keyáa ye sōntile kani yé n la re nōké m̀pá keyáa kесе Usoi Kepipi yē, amá áni yé kō ke yē. ²³ Pi yé nó maa re: Nté nní kuú we née nté-pō kuú we, amá áni kape kei ha, áni kape kō mē wurupo. ²⁴ Yare ke kekóneseipi ake ye nní meyéne mese riñ-yēeri keyóme ketō ne kētō, ai kpāii mecō ke Usoi Kepipi ake sōnti. ²⁵ Amá li pise re keké meyá íwe li, nfáani písoi mpí piké ke ηmeriyē. ²⁶ Lelēē pee Nowee kumúhē n wa licō leē Usoi Kepipi kumúhē wainē. ²⁷ Písoi ye pee lele pin níru pin sōonne pin pila ne pinósi pasiine hái ne keyáa kē ke Nowee uu kutákai kēme n lompo, ikónē maa íf ne weri, míni amē písoi kpísi. ²⁸ Li yé ha n we yare Loti kumúhē: Písoi ye pee lele pin níru, pin léeri pin kō yálisi, pin aléé támaankee pin kō mómti. ²⁹ Amá keyáa kē ke Loti uu Sotōm-i n le ke nna ne linyine yare nfúrō toi ai keyómecaa-pō leeme ai písoi kóni. ³⁰ Mese mē kaí ha keyáa kē ke Usoi Kepipi aké ha n léerine piké ke yē wainē.

³¹ Úye un keyáa kē ukulee ipiraa kecáa n we, úu kape re uké metene ricepi uké uilū iyee kei n we kpísi née, úye un sicare-mē n we, úu kape re uké kéyo pele. ³² Ani Loti unōsi nkó kecáa léise. ³³ Úye un n la uké nfáa mesére m má, u yé n fóm. Amá úye un unfaa n fóm, u yé n yē. ³⁴ Ne nó símisi re kesine kē, písoi pité yé kuhá kuse kecáa n finu, aí use kpíipō ai ucō yá. ³⁵ Pinósi pité yé n we pin nam aí use kpíipō ai ucō yá. ³⁶ [Pitisi pité yé likumúhē kpe-i kecare-i n we, aí use kpíipō ai ucō yá.] ³⁷ Pipiretiki api u pise re: Upíima, yei kaí ha lē wainē má? Uu rinóo yósu re: Kei ke isare kōpe ii n we ke áyemeekú aa ye cápine.

18

Ukúmannōsi ne utúhaane kenyárū

¹ Yeosu uu lē memáa kenyárū nké pi wai uké ne pi céesi re piké ye m̀pá píyēi Uléecaa yáasi, aí kape ye pikai siká pi wa. ² Uu re: Kuyu kunyine-i ke utúhaane unyine uú pee we. Úu Uléecaa wuru úu kō úka pakarelē. ³ Ukúmannōsi unyine un kō kuyu kpe-i we. Uu mesére u n leekēpō re uké u ne uucécō ketahai rikéne. M̀pá píyēi kuu ye u leepō uu u maa re: A tó ne unécécō ketahai rikéne. ⁴ Ai nánjai hái, amá utúhaane úu ne kutu u cōlē, uu pee keyáa umecire maa re mesei ye me re ám Uléecaa wuru ám kō úka pakarelē. ⁵ Amá ke ukúmannōsi uu nní picōh né n tōhse nnya, li pise re ké lē alari u pa, insá lē, u yé pisónaame n nōh̄lenle uú ha ne kunōnkū né finse. ⁶ Upíima uu lē memáa kpá re: Ani lē ke utúhaane kōpe uyē uu m̄ ma kutu rico! ⁷ Uléecaa yee úu yé pee upikó alari pa pin ne u n tēni ketúhē ne kesine? U yé nánjaise uké ne pi n lē? ⁸ Ne nó maa re u yé mekeeke alari pi pa. Amá Usoi Kepipi ken píyēi m peme, ke yé pee ketē kecáa písoi leeme pee nfatene m máa?

Ufarisi ne ulampooyó kenyárū

⁹ Yeosu uu kenyárū pepēē nní pimecire n waiselē yare písoi sōne pin picō kósēlē maa re: ¹⁰ Písoi pité pinyine pee Uléecaa keyō-i lompo re piké keyóme yáasi, use ye Ufarisi le, ucō ulampooyó. ¹¹ Ufarisi uu nyere uu ukēfa-i re: Uléecaa, ne pó yáasi kám ne písoi tōrōo menyíne n we nnya, pee piyaa ne piwaikópekōō ne piwásánkaí le. Ne pó yáasi kám ne n we yare ulampooyó nkó. ¹² Siyáa siseei kēme, sité kam ye anōo paasi, lē nnéi kam

ye n yé kam ye hōone awélé kefi am kuse pó pa. ¹³ Ulampooyó uyē póo ketaa-pó nyere, úu nkpáni keyóme-mē inípee pisíka peenu, amá kewuu kuu ripira uu re: A nē ukópekóó íwe té. ¹⁴ Yeesu uu kpá re: Ne nó maa re usoi nkó uké kelene n kúí, Uléécaá ye uakópe u sáreile, amá áí lē Ufarisi wa. Likumúhē re úye un umecire rintaáse, li ye u ricepisele, úye un umecire rincepise, li ye u ritaásele.

Yeesu ye siwá sínsápi rinóó sōne ritikise
(Matiyee 19:13-15; Mariki 10:13-16)

¹⁵ Písoi apí ne siwá fenfēí ricurruu Yeesu hapó re uké si rica. Pipiretiki api pi yenu, apí ne pi cési. ¹⁶ Amá Yeesu uu tíyese apí ne siwá u hapó, uu re: Ani riyá siwá síké kenémee kam, áni kape si tápisi. Likumúhē re mpí pee simecó n we pee yé Uléécaá iyóopi kémee lō. ¹⁷ Asei kam nó símisi, úye unsá Uléécaá iyóopi n ηmurei yare ke kewá ake ye n ηmurei, úu ikemee lonine.

Uhmáne mamá unyine kecáá nsímé
(Matiyee 19:16-30; Mariki 10:17-31)

¹⁸ Pisui fi uwéese unyine uu Yeesu pise re: Sáa sōne, íye kam waine ké ne nfáa teneciré yé? ¹⁹ Yeesu uu u maa re: Yo nnya kaa né sée re Usōne? Úka úu usōne insá Uléécaá mecire. ²⁰ Ḿpá líké íye wa, pó Uléécaá isé nyule re: Kape iwásá wa, kape usoi kpu, kape yáai, kape nnóome itansei nyere, a upósáa ne upóni ríyu waise? ²¹ Utisi uu rinóó yósu re: Háí inéwá-me kam lē múlī. ²² Ke Yeesu uu lē pikóme n masí, uu u maa re: Likei lise lee pó párlī. A lē nnéi kaa m má yáá, aa siwóó sē píwekóó hōone, pó pee keyómecca-pó memá yé. Pōn lē piwai m masí, aa peé weri aa né tíki. ²³ Amá ke utisi uu anóo nyē n kó, uripóo ari meyansei caai, áí líka nnya, u pee umámá píima le. ²⁴ Ke Yeesu uu n yé te uripóo ye caai, uu re: A tíye Uléécaá iyóopi kémee pilone ye ne pimámá páápú kpa! ²⁵ Kuyoooyo kun n la kuké kehímpi kupole-i lompo, li yé kutōsi m purú ne ke umámá uu yé n la uké Uléécaá iyóopi kémee n lompo. ²⁶ Pēpee pee kutu u n cólē api re: In lee ni, wóo ye pee píyulale yé? ²⁷ Yeesu uu rinóó pi yósu re: Lēlee áí sisoipipi kémee kuwai n we ye Uléécaá kémee kuwai wele. ²⁸ Piyee uu pee re: Lēe nní, lē karí pee m má kari tíye ari pó tíki. ²⁹ Yeesu uu pi maa re: Asei kam nó símisi. Úye un Uléécaá iyóopi nnya ukeyo, née uunōsi ne upiwā ne upimaa ne upimarecō, ne usiwā tin-yá, ³⁰ liute yé neni mewee mmé-i lē mepehē kulúí yé uu kō aηmē nyee n weme kémee nfáa teneciré yénu.

Yeesu ye metáánū unkpó ne umeyise nsímé símisi
(Matiyee 20:17-19; Mariki 10:32-34)

³¹ Yeesu uu upipiretiki kefi ne pité séi uu pi maa re: Tō Yerusalem sinle. Kei ke lē nnéi ke antepuyee apí Usoi Kepipi kecáá n wóí aí ha waine. ³² Pi yé pēpee ápi Uléécaá n wuru anipe-i ke wa apí kecáá ke nyáni, apí ke lámisi, apí kekēcáá meta tuke ³³ apí nséi ke fapii apí pee ke kopu, amá keyáa táánū tuhē ake nkpó kémee yisi. ³⁴ Amá Yeesu pipiretiki ápi nsímé mmē asei kō. Li anóo nyē asei pi pesile ápi nkpáni céri lē nsímé ke Yeesu uu n símisi.

Yeesu ye unyíye unyine pōise
(Matiyee 20:29-34; Mariki 10:46-52)

³⁵ Ke Yeesu uu Yeriko n nyahaipó, unyíye unyine un ticéetime tū un wélei. ³⁶ Uu kóm tisoiwuí tin sōnepó, uu pise re yoo ní? ³⁷ Api u símisi re Nasareti ukó Yeesu yee kei tósu. ³⁸ Uu pee pupēi re: Tafiti Kepipi Yeesu, a inéwe ripaí! ³⁹ Pēpee pee kekpeé n sōne apí ne u cési re uké riséé, amá uu meyá cásē re: Tafiti Kepipi, a inéwe ripaí! ⁴⁰ Yeesu uu nyere, uu rinóó he re piké ne u u kam. Ke unyíye uu ukekúrí n hápó, Yeesu uu u pise re: ⁴¹ Yo kaá la ké pó wa? Uu rinóó yósu re: Sáa, ne la re inénípee iké ye yé. ⁴² Yeesu uu u maa re: Ipónípee iké wúkule! Mpófatenē ye pó yóriyele. ⁴³ Mese ne mese, inípee ii wúkule, uu

Yeesu tiki un Ulééca meyoopi yom. Tisoiwuí nnéi ari lē yenu, pē ticurruu api kō Ulééca meyoopi piyóme kápáá.

19

Yeesu ne Sasee kecáá nkó

¹ Yeesu uu Yeriko-i lompō uu uncee n tósu. ² Utisi unyine kapi ye n sée re Sasee un kuyu kpe-i we. U ppe pilampooyó uwéese le un kō umámá. ³ Uu náasi uké uyē kapi ye n sée re Yeesu yē, amá úu fe. PISOI ye ppe riwúí cápinelenle, uyē úu kō ppe mecáa we. ⁴ Uu ppe kényu-mē wuru uú ha kuléé kunyine kapi ye n sée re Sikomāo yopoi uké Yeesu yee kei n tikiñe yē. ⁵ Ke Yeesu uu kelō ke-i n tu, uu uinipee síka uu Sasee maa re: A mekeeke súime Sasee, li pise re ké neni keróyo-i tone. ⁶ Sasee uu mekeeke súiri uú ha kusáne u yósu ne mpōnare. ⁷ Ai pē nnéi ppe lē n yē píri wai, api ppe n tee re: Ukópekōó keyō ke usoi nkó uu nní lō. ⁸ Sasee un Upíima keyúri nyenu uu re: A kutu ricō, Sáa né menémá rikéne am kuwélé píwekōó pa. Nen kō úye menípee n li am usiwóó yósu, né liute si hééle mepéhē mena. ⁹ Yeesu uu u maa re: Píyulale ye neni keyaa nké keyō nké-i lommele, ái líka nnya, Sasee ricurruu ye kō Apiraham kēpire ukó le. ¹⁰ Likumúñé re Usoi Kēpiti ye kale keké ppepe m pōlaalē tiyu lō.

Wura mewóopipi kenyárū

(Matiyee 25:14-30)

¹¹ PISOI ppe Yeesu kutu riñcō ye ppe musí re kuu nní ne Yerusalem tiñkō nnya, Ulééca ye lē tuimele uké iyóopi n le pin u nyáni. Lē nnya kuu kenyárū pi maa re: ¹² Kéyo kecire usoi unyine yee kuyu taa-taa kunyine-i ha re piké iyóopi u tí uké ppe limemáá ppeeme. ¹³ Uké kelene ní tāsí, uu upikeikó kefi pinyine séi uu mpa úye wura kewóó múise uu pi maa re: Ani siwóó nsí ne kpeense hái ne menépeeme. ¹⁴ Amá ukuyu pISOI api uipuri yulu, api pitume yukuse piké ukepire ritikipō piké re: Ári la re usoi nkó uké uróyóopi. ¹⁵ Api iyóopi u tini uu ukuyu pele. Uu ppe pikeikó pē kuú ppe siwóó m muleise séi re uké yē kuláa kpe kapi n yē. ¹⁶ Ufoí uú hapō uú maa re: Sáa, wura kewóó kaa né rimmúise kulaa ye wale wura siwóó kefi. ¹⁷ Uyóopi uu u maa re: Li nyamle, ukeikó sone. Kaa nní likei sínsá pimúlé ní céri nsone nnya, né ayu kefi pō pa aa akecáá m paílē. ¹⁸ Ukeikó lírū uú hapō uu re: Sáa, wura kewóó kaa né rimmúise kulaa ye wale wura siwóó sinupū. ¹⁹ Uyóopi uú uyē maa re: Né pō ayu anupū pa aa akecáá m paílē. ²⁰ Ukeikó ucō uú hapō uu re: Sáa, upōwura kewóó ye nké. Kenírípi-i kam ke paasi am pésu. ²¹ Ipōwame ye né wale, kam mepókō n nyu re áa ye nká usoi wa nnya. Lē kaa n yekei kaa ye kpísi, lē kaa n lukesi kaa ye kpati. ²² Uyóopi uu u maa re: Pō ukeikó kópe nkó, apōnōo cire kam ne ketahai pō pēpirene. Pō nyu re ám ye usoi nká wa, te ne ye lē kám n yekei kpísile, am lē kám n lukesi kpati. ²³ Yo nnya kaa ppe siwóó keyekei-i yekei? Né ppe fe am menépeeme mmé-i si yósu ne kuláa. ²⁴ Uu ppe ppepe kei ní we maa re: Ani wura kewóó kē yōsí ani uyee mewóopipi kefi m má múise. ²⁵ Api u maa re: Uyē ne mewóopipi kefi mále. ²⁶ Asei kam nō símisi, uyee m má kapi ye pípa rikpá, amá úye unsá m má, nkáripí kuu m má kapi u yósunē. ²⁷ Amá pinélaarō ppe ápi ne iyóopi né n la pō nkó ye mmú: Ani ne nté pi kam ani kenéyu-i pi kóni.

Yeesu ye Yerusalem kuyu loni

(Matiyee 21:1-11; Mariki 11:1-11; Yohani 12:12-19)

²⁸ Ke Yeesu uu lē pisímé m masí, uu risoiwuí kekpeē wai un Yerusalem simpō. ²⁹ Kumúñé kpe-i kuu Petifasee ne Petanii ayu kuwélé-mē tikúú tē kapi ye n sée re Olifiyee rikúú keyúri ní we, uu upipiretiki pité tum ³⁰ un pi tee re: Ani kuyupi kpe nní keróyu ní wepō kéme ha. Nōn kei n tuipō, nō keminaapipi kenyine leepō ken toraalē. Usoi úka úu ke tonelē. Ani ke fénne aní ne né ke weri. ³¹ Úye un nō m pise re yo nnya kani ke fénne, ani liute maa re Upíima yee ke la.

³² Pitume api sí apí ha læpə yarə lē ke Yeesu uu pi n símisi. ³³ Kumúnjé kpe-i kapi keminaapipi n fénnə, kepite api pi maa re: Yo nnya kani keminaapipi kē toriye? ³⁴ Api rinóó yósu re: Upríima yee ke la. ³⁵ Api keminaapipi kē ne sí, api kekecáá piilū laai api Yeesu kekecáá tónse. ³⁶ Kapi kéyu-mē n sí, písoi api piilū ncée kecáá n táhente. ³⁷ Kapi Yerusalem n nyahaiṗə pin ncée mmee Olifiyee rikúú n cēpilē tikilē pipiretiki kulúí pɛe u n tíkile, api Uléecaa meyoṗi n yom lin cālē, mewaisaŋa mē nnéi kapi n yénti nnya. ³⁸ Pi pɛe máikee re:

Uléecaa uké Uyóṗi uyee ne Upríima rinyiri n sónti rikpá.

Nkínjine nké keyómecaa-pə n we,

Uléecaa rinyiri tiké kei-pə n taálē.

³⁹ Pifarisi pinyine pɛe risoiwúí tɛ-i n we api Yeesu maa re: A pipópiretiki rinóó he re piké riséé. ⁴⁰ Yeesu uu rinóó pi yósu re mṗá pin tinséé, apare yé ricáái.

Yeesu ye Yerusalem nnya téni

⁴¹ Ke Yeesu uu Yerusalem kuyu n nyahaiṗə, uu ku yenu, uu kpē nnya téni ⁴² un tee re: Yerusalem, pən pɛe neni keyaa nké n ceri lələe yé ne nkínjine pó n kam! Amá li nkpréni pékaalenle, áa yé fe póké li yē. ⁴³ Siyáa se-i ke pipóláarə api itəpilū kecire ne kekáipi pó n waine ye sóntile, api awélé nnéi pó n cóŋlē. ⁴⁴ Pi yé nó ne pipókó nnéi ná kpátá-kpátá, ápi ripópare ríka pó yáne tiké ríco kecáá n təsilē. Káa kumúnjé kpe-i ke Uléecaa uu picome pó n ka n ceri nnya kai lē pó waine.

Yeesu ye Uléecaa keyə-i pikpéense lakase

(Matiyee 21:12-17; Mariki 11:15-19; Yohani 2:13-22)

⁴⁵ Yeesu uu Uléecaa keyə loni uu pikpéense pilákase kápáá ⁴⁶ un pi tee re:

Li wolaalē tɛ: Pi yé kenéyo sée re keyómeyáhaayo.

Amá nḏ ne ke ripólósele piyaaluke kuhore!

⁴⁷ Mṗá keyáa kéye ke Yeesu uu ye Uléecaa keyə-i n céési. Pɛpɛe ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa ne kuyu písoi kecire apí n wéési piké Yeesu kpu. ⁴⁸ Amá ápi ceri lē kapi yé n wa liké ne lē, likumúnjé re kuyu nnéi ye pɛe kutu u colenle nsonə.

20

Yei ke Yeesu nnaŋe nn léeri?

(Matiyee 21:23-27; Mariki 11:27-33)

¹ Ke Yeesu uu keyáa kenyine Uléecaa keyə-i n céési un Nsímé kecire símisi, pɛpɛe ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése ne isé picélaa ne kuyu piwéése api kpáfúṗə ² apí u pise re: A ró símisi, ínnaŋe n-yə kaá ne nní wai? Wóo ncée pó he re a lē wa? ³ Yeesu uu pɛe pi pɛse re: Ne la ké nse nó pise. Ani né símisi: ⁴ Ne la ké nó pise re Uléecaa née písoi pɛe Yohani tumme re uké písoi míni wole? ⁵ Api piməcəpɛe n keŋene re: Tən nkpréni m maa re Uléecaa yee u tumme, u yé ró pise re: Kai pɛe íye wa kári ne Yohani nsímé ŋmurei? ⁶ Amá tən kə m maa re: Písoi pɛe u tumme, kuyu nnéi pikó ye apare ró tóókene apí ró kóni, likumúnjé re pi ne kefa tenēle re Yohani ye antepu le. ⁷ Api pɛe rinóó u yósu re: Ári nyu uyee píniwole u n tumme. ⁸ Yeesu uu rinóó pi pɛse re: Né ám nó símisine ínnaŋe mmē kam ne lē n wai.

Pikeikó pɛe rikpákára m má kenyárū

(Matiyee 21:33-46; Mariki 12:1-12)

⁹ Yeesu uu lē memáá kenyárū nké písoi maa re: Utisi unyine yee we, uu aléé nyē kapi ye n sée re fiinyi kecare tamesi uu pikeikó wéesi re piké kekecáá m paílē, uu pɛe ncée taa-taa sí uké ha náŋaiṗə. ¹⁰ Kai aléepipi nyē kutúū n tu, uu ukeikó unyine pɛpɛe aléé nyē kecare kecáá n paílē kémee tum tɛ uké ha aléepipi anyine u yóome. Amá apí u kaii apí menípe ŋmane u lakase. ¹¹ Ucarete uu kə ukeikó féé tumpə, amá pɛpɛe aléé nyē kecáá n paílē apí kə uyē ticuruu kaii apí u lámisi apí menípe ŋmane u lakase. ¹² Uu kə ukeikó táánū pitume kpá, apí uyē pḏ itói wai apí lákase. ¹³ Ucarete uu pɛe re: Íye kam nkpréni

waine? Né unéḡmáne lala tū. In n la, pi yé u wuri. ¹⁴ Amá ke pɛpɛ aléé nyē kecáá rí paílē api u n yé, api símaane re: Nkó yee yé masí usáa ikulanlū nnéi n te. Ani kam táké u kpu ari pɛe ikulanlū iyē n té. ¹⁵ Api kecare kē ilúké u leseɔ, api u kopu.

Íye ke ucarete uu waine? ¹⁶ U sóntile uké pi kó, uu písoi féé kecare múise. Ke písoi api anóo nyē n kó, api re: Asei kecáá, ái lē waine. ¹⁷ Amá Yeesu uu pi nyáneí uu re: In lee ni, lē kapi nní Nléécaasimé ritelé kémeɛ n wói aseí re íye? Ái pi wói re:

Tipare ke pimóme api n fóm

tee panse ricíre-cire

tee kenú-i ní wee?

¹⁸ Lin úye n fóm un tipare tē tinkpɔ, u yé selesi. Lin úye n fóm tin ukecáá n loó, ti yé u nã.

Lampoo kapi ye Róm uyɔɔpi píima n héele

(Matiyee 22:15-22; Mariki 12:13-17)

¹⁹ Pɛpɛ ye Uléécaá inyóhɔnse n wa piwéése ne isé picélaa api kumúḡé kpe-i n wéési piké Yeesu tī, amá pin pɛe kuyu pikó wuru. Pi ceri re pē ke Yeesu kenyárū aké ne máne.

²⁰ Api pɛe Yeesu pimúḡaa loni. Api lē nnya písoi pinyine ukemeɛ tumpɔ, apí n wai yare písoi pɛe aseí n wéési. Li pɛe lē waile piké ne n fe piké u n tí piké uyóɔpi yee rnanɛ m má uké ne u n túhaane anipe-i u n wa nnya. ²¹ Api pɛe u pise re: Sáa, tɔ yē te lē kaa n símisi pɔn céesi ye aseí le, áa nkpáni usoi úka kewuu túúni. Pɔ ye Uléécaá ncee písoi céesile ne aseí. ²² Lē nnya, a ró símisi in te irósé ye ncée he re piké Sesaa lampoo héele née ápi kape hééle? ²³ Amá Yeesu uu pimesohɔ ceru, uu pi maa re: ²⁴ Ani kewóó kenyine né nyíse nké. Úye ríyu ne úye rinyiri tee kekecáá we? Api rinóo yósu re Sesaa lo. ²⁵ Yeesu uu pɛe pi maa re: In lē, ani Sesaa likó Sesaa pa, ani Uléécaá likó Uléécaá pa. ²⁶ Ápi fe piké u tī, mmē kuu nní kuyu pikó keyu-i n símisi nnya. Amá umeyóó mē ame nnóo pi yipu api séé.

Pisatusee ne nkɔ kémeɛ meyise nsímé

(Matiyee 22:23-33; Mariki 12:18-27)

²⁷ Pisatusee pinyine api Yeesu kémeɛ hapɔ. Pɛpɛe múlē te pikpɔkpɔ ápi nkɔ-i yisine.

²⁸ Api nní Yeesu pise re: Sáa, lē ke Moisi uu isé ní wói ye nní: Úye umaa un n kpu uu unósi tíye úu ne kewá, uuwá yee yé unósi uyē kukúmannɔsi kpísi uu umáa mpuri wai. ²⁹ Amá pimáreɔ piséi pinyine pɛe pɛé we. Ufoí uu unósi kpísi, uu kpi úu ne kewá. ³⁰ Ulírū uu ukúmannɔsi kpísi, ³¹ utáánū póo kɔ pikpíké u kpá, uyē uu kɔ kpi. Pikeséi kē api lē kukúmannɔsi u kpíkési api kpíni úka úu kɔ pɛé ne kewá u mari. ³² Unósi póo kɔ metóroo kpi. ³³ Keyáa kē ke pikpɔkpɔ api nkɔ kémeɛ n yisine, pitisi pē keséi keɔpe úye yee yé ha uula? Liriyíkí re pinnéí pɛe kunósi u kpíkési! ³⁴ Yeesu uu rinóo pi yósu re: Ketē nté pitisi ye pinósi kpíkésile, pinósi pɔn kɔ pila sóonkee. ³⁵ Amá pitisi ne pinósi pɛe ne n sá re piké pikpɔkpɔ kémeɛ yisi piké ha ketē fale-i n we ápi pinósi kpíkésine, ápi kɔ pila sóonkeene. ³⁶ Ápi píkai kpine, pilécaatumɛ kapí ne menyíne we. Pi Uléécaá sipipi le, liriyíkí re pi kpule api kɔ nkɔ kémeɛ yisi. ³⁷ Moisi ye pɛe pikpɔkpɔ meyise nkɔ kémeɛ nkó pisímé masile uritelé te-i kuu kuhíhíí kpeɛ n tore nsímé ní símisi. U pɛé maa re: Upíima ye Apiraham Uleecaa ne Isaaki Uleecaa ne Yakupu Uleecaa le. ³⁸ Yeesu uu kpá re: Uléécaá úu pikpɔkpɔ Uleecaa, amá u pinyánnýá Uleecaa le. Liriyíkí re uyē nnya ke pinnéí api nyáni. ³⁹ Isé picélaa pinyine api rinóo yósu apí maa re: Sáa, pɔ símisile lin nyam. ⁴⁰ Lē memáá, ápi nka ncɔ pipise u peenu.

Uyē ke Uléécaá uu n wée ne Tafiti kecáá nsímé

(Matiyee 22:41-46; Mariki 12:35-37)

⁴¹ Yeesu uu pi maa re íye ke usoi uu yé fe uú maa re uyē ke Uléécaá uu n wée ye Tafiti kepipi le. ⁴² Likumúḡé re Tafiti ye siyóme ritelé-i rihaa re:

Upíima ye Unépiima maa re:

A kunéluke-luke-mē kényukótonɛ-i tone

⁴³ hái ne kumúhē kpe-i kam yé pipóláarō kepónyále-i n cō.

⁴⁴ Tafiti yèè u sée re Upíima. Íye ke uyē cire uu yé kō ppe Tafiti Kepipi?

Yeesu ye re písoi piké pimécire ne isé picélaa tī

(Matiyee 23:1-36; Mariki 12:38-40)

⁴⁵ Ke risoiwuí nnéi ari kutu n cólē, Yeesu uu upipiretiki maa re: ⁴⁶ Ani isé picélaa ne nómenécire tī. Piké ne atúkanka caa-caa n kōonii ne písoi piké ayáa kémee pi n yáhaanke yee ripóo pi we. Ayómeyáhaalee sitone fói ne keluke kémee sitone fói kapí la. ⁴⁷ Pi ye lē ke pikúmannōsi api m má nnéi yóoile api ye ppe keyóme yáasi mecáa yare pi písoi sōne le. Uléecaa yé ne pi túhaane uu íwe pi wai ái kumúhē má.

21

Ukúmannōsi ihēe

(Mariki 12:41-44)

¹ Yeesu uu inípe sika, uu yénu pin kei kapi ye ihēe Uléecaa keyō-i n wa piihēe sariipō. ² Uu kō ukúmannōsi wēkōó unyine yenu un sítanká sité sápolē. ³ Uu péé maa re: Asei kam nó símisi, unōsi nkó ye hele ai písoi picō mpí tōsu. ⁴ Likumúhē re lē kápi ne líka n wai ke mpí nnéi api kei risápo, amá ulikó kecire, lē kuu m má nnéi uké ne iluke n lō ke uyē uu waiipō.

Yeesu re Uléecaa keyō yé fori

(Matiyee 24:1-2; Mariki 13:1-2)

⁵ Písoi pinyine api Uléecaa keyō nsímé n símisi pin tee re ke nyamle hái, ne keapare kecire ne ilū kapi Uléecaa n hekesi. Amá Yeesu uu maa re: ⁶ Siyáa ye sōntile ke apare nyee nní n tōsiinelē tika ári m mēsunine. Lē kani nní n nyáni ye sōntile liké fori téké-téké.

Lēle n nyíse re ketē ye ketene tu

(Matiyee 24:3-14; Mariki 13:3-13)

⁷ Api ppe u pise re: Sáa, píyei ke lē nnéi aí ha sōnti? Yo yee yé kumúhē kpe-i ke lē nnéi aí ha n sōnti ró nyíse? ⁸ Yeesu uu rinōó yósu re: Ani nómenécire tī nsōne, áni kape tíye unyine uké kuyúí nó tā. Likumúhē re písoi meyá yé sónaame ne rinényíri pin tee re: “Née uyē ke Uléecaa uu n wée”. Likumúhē ye kō nyahaimēle, amá áni kape pi ritiki. ⁹ Nōn píyei atōpi ne pitele nné n kō, nōsinéwuu ási kape tō. Li pise re lē nnéi liké kam kelene, amá ketē ketō áke kahane n tu. ¹⁰ Uu ppe lē memáá kpá re: Nsoipuri nnyine yé yisi nn nsoipuri ncō ne tōpu, keyóōpitē áke keyóōpitē kecō ne tōpu. ¹¹ Ketē yé yéhesi ái nyarí, itói yee n tēhni ne nkú nn silō silō leeri, mewai mewai mee iwame n we yé kō wapisi, ne linyíse-nyíse lēe keyómeccaa-pō n léeri yé kō wapisi. ¹² Amá liké kelene lē n wa, pi yé nó cópii api íwe nó wai piyómeyáhaa nnya, api ayómeyáhaalee-i ne piyóōpi ne kuyu piwéése kémee ne nó túhaane api né nnya kukpaniilee nó wai. ¹³ Lēle yé kepole nó he nōké ne anéseéra n lese. ¹⁴ Lē nnya, ani m múlīē nsōne. Áni kape mmē kani yé m male nōké ne nsímé kémee n le kecáá m músu. ¹⁵ Né rinécúruu anōó nyē kai m pise re nōké male ne mewéesesōhō nó he, ai tíyese nóunélaarō úka úu yé fe uké nōnnékó rikóse. ¹⁶ Nōpinésáa ne nōpinéni ne nōpinéwá ne nōpinémáa ne nōpinémárecō ne nōpinésáne yé nōpinélaarō anipe-i nó wa api nómenéyá kóni. ¹⁷ Tinényíri nnya, mpa úye ye nónépuri yulune. ¹⁸ Amá mpa nōnnényúpi nse n n pōlune. ¹⁹ Ani n hmóópúlē, lēle yé tíyese aní ne nōnnéfáa lōlu.

Íwe píima mekame

(Matiyee 24:15-21; Mariki 13:14-19)

²⁰ Nōn ha píyei n yē atōpilee an Yerusalem kekáipi wailē, ani ceri re umefore ye nnyáá wale. ²¹ Péé uye-i, pēpēe Yutee-i n we yé ha wúrumpō, api akúú-mē taá, pēpēe Yerusalem kuyu kecōpe n we, api ketaa sī, pēpēe sicare-mē n we ápi fene piké kuyu-mē kuime. ²² Likumúhē re siyáa sē kémee ke Uléecaa uu sisoiipi mewai kópe si cēine. Sikeméé ke lē nnéi lēe átélé-i n wólalē ai waine. ²³ Íwe ke pifani ne pimáreni apí ha siyáa se-i

topori. Mpóɔcaai píima ye ha kuyu kpe-i wene, Uléécaá yé kuyu kpe pikó ukuwɔi nyíse. ²⁴ Pi yé ne atéhe caacaa pi kó, api sitē nnéi kémeɛ ilási pi cópii, piyómeyáhaaciré api Yerusalem cɔpisi hái ne siyáa sē ketɔ-pɔ.

Usoi Kεpipi mekame

(Matiyee 24:29-31; Mariki 13:24-27)

²⁵ Li yé ituɛe ne iwáre ne awárepi-i linyine nyíse. Mpóɔcaai yé ketē kecáá písoi nnéi lō, mínimaa iwɔɔ píima ii nfasimé pi tani. ²⁶ Písoi yé ne iwame kpi pin lelee ketē kecáá n sɔnti nfasimé wai, likumúnjé re li yé keyómecaa-pɔ linaɛe-naɛe lémesi. ²⁷ Pi yé pɛe Usoi Kεpipi yé ken kuhope kecáá weme ne kennanɛe ne kemeyɔɔpi. ²⁸ Mewai mē men ha piwai n koraanene, ani kecíre nyere ani áyu síka, likumúnjé re nókenéɛméhɛɛe ye lē tule.

Kúfikiyee kecáá icélaa

(Matiyee 24:32-35; Mariki 13:28-31)

²⁹ Yeesu uu lē memáa kenyárū nké pi wai re: Ani kúfikiyee nkú ne aléécɔ nnéi ripai. ³⁰ Nɔn píyei n yē apéi fale an n toraalē, nɔ ye nórinécúruu cerile re kupii ye nyahailé. ³¹ Lē cire ye ni, nɔn ha píyei n yē mewai mē men n wapisi, ani ceri re Uléécaá iyɔɔpi ye nyahailé. ³² Asei kam símisi: Písoi kunai nkú áku tósune kelene nní nnéi liké ne n kam. ³³ Ketē ne keyóme yé tɔsí, amá anénɔɔ áa metóɛé má.

Li pise re mpá úye uké n nyáni

³⁴ Ani nómenécíre tī, áni kape tíyese nónnéfasimé nké meyansei anyá ne pítaniré-mē pɛle. Áni kape kɔ meyansei ketē kecáá likó nfasimé n wai. Insá lē, ketúhaaneyaa yé nó rikaikai ³⁵ yare ripine. Likumúnjé re ketē nté písoi nnéi ke keyáa kē ake leɛrine. ³⁶ Áni kape lɔpile, ani ye mpá píyei Uléécaá we nɔké ne rnanɛe n yé, aní ne lē nnéi lɛe n wapisine kémeɛ ɛméhɛɛe ani kɔ ha ne Usoi Kεpipi keyu-i nyere.

³⁷ Ketúnjé ke Yeesu uu ye pɛe Uléécaá keyɔ-i céesi, amá lin kesine n wa, uú ha kekúúpi kapi ye n sée re Olifiyee rikúú kecáá n we. ³⁸ Kuyu pikó nnéi api ye mmare mare Uléécaá keyɔ-i weri piké kutu u rico.

22

Pisuiɔi piwéése ye kómɛine re piké Yeesu tī

(Matiyee 26:1-5; Mariki 14:1-2; Yohani 11:45-53)

¹ Ke anyá nyɛ-i kapi ye akpónɔ nyee áa pite m má n li aa n nyahaimɛ, ² pɛpɛe ye Uléécaá inyóɔnse n wa piwéése ne isé picélaa api ncée n wéési kapi yé ne Yeesu n kpu, amá pin pɛe kuyu pikó wuru.

Yutasi ye wéésile piké Yeesu tī

(Matiyee 26:14-16; Mariki 14:10-11)

³ Setani uu Yutasi kapi ye n sée re Isikariyɔɔti loni. U pɛe pipiretiki kefi ne pité pē use le. ⁴ Yutasi ne pɛpɛe ye Uléécaá inyóɔnse n wa piwéése ne kuyómeyáhaalee piméré piwéése api lē kuu yé Yeesu n tī uké pianipe-i n wa kecáá kómɛine. ⁵ Ai pi larisi nsone api rinóɔ yekei re pi yé siwóó u hééle. ⁶ Yutasi uu ɛmurei uu icée sone n wéési uké ne Yeesu pi rimúise risoiwuí ári kape n nyu.

Yeesu ye tíyese api nkɔ melóó anyá iluke wai

(Matiyee 26:17-25; Mariki 14:12-21; Yohani 13:21-30)

⁷ Keyáa kē kapi ye akpónɔ nyee áa pite m má n li, keyáa kē kapi ye kɔ nkɔ melóó anyá isan n kó ake tulu. ⁸ Yeesu uu pɛe Piyee ne Yohani tum uu re: Ani ha nkɔ melóó anyá iluke ró wa tóké li. ⁹ Api u pise re: Yei kaá la tóké ha liiluke wa? ¹⁰ Uu rinóɔ pi yósu re: Ani kutu rico: Nɔn ha píyei kuyu n lomɔne, utisi unyine yeɛ kecórípi ne míni n topori yé ne nó risáne. Ani u ritiki hái ne kɛyɔ ke-i kuú ha n lonine. ¹¹ Ani úyɔte maa re: Urósáa ye pó pise re yei ye kulee kpe-i ke u ne upipiretiki api nkɔ melóó anyá iluke n lenɛ? ¹² U yé

κέϋο κεκάά kulee maa kunyine kapi n nyó̄nse nó nyíse. Kei kani yé anyá iluke wa. ¹³ Api símpw api m̄pá yo læp̄w yare ke Yeesu uú p̄e pi m̄ ma, api nkp̄w meló̄ anyá iluke wai.

Yeesu nkp̄w ne umeyise piléise inyekii

(Matiyee 26:26-30; Mariki 14:22-26; K̄orenti Foí 11:23-25)

¹⁴ Ke ituje ii n tu, Yeesu ne upitume apí tone re piké li. ¹⁵ Uu pi maa re: Li p̄e meýánsei ripó̄w né wa re t̄aké kesé nkp̄w meló̄ anyá iluke nnyí li ké kelene íwe li! ¹⁶ Asei kam nó símisi re ám piluke i kpáne hái ne kumújé kpe-i ke Ulééca uu yé uiȳw̄pi kémēe ró i n wa ari p̄e iasei nnéi kóm. ¹⁷ Uu p̄e kep̄oripi ne p̄íta kp̄isi uu Ulééca p̄w̄nese uu re ani ȳs̄i ani h̄w̄ne. ¹⁸ Asei kam nó símisi re ám p̄ikai aléep̄ipi pita mp̄i piníré kpáne hái ne keyáa k̄ē kam yé Ulééca iȳw̄pi kémēe pi n̄ ntí. ¹⁹ Uu kukp̄ónó kp̄isi, kuu Ulééca m̄ p̄w̄nese memáá, uu ku kp̄ak̄óri uu pi ku pa uu re: Inépije ye nnyí kam n̄́ nnya m̄ p̄alē. Ani ye l̄ē wa aní ne kenécaá léise. ²⁰ Iluke meluke-maá, uu k̄w̄ kétap̄oripi pi pa uu re: Menénye ye mmé, ménye mēe n̄́ nnya n̄ k̄w̄nu Ulééca uú ne nó séi re nó ne uyē ani kóm̄eine. ²¹ Amá ani ripaí, uyee né n yáine ye nté wele, t̄ó ne uyē t̄on kesé le. ²² Mesei ye me re Usoi Kep̄ipi ye t̄ósule yare kai kekecáá n w̄laamelē. Amá usoi nk̄ó yee yé Usoi Kep̄ipi n yáá, íwe ke liute uu topori. ²³ Api p̄e pim̄ec̄op̄ec̄ire pip̄iseine koru re p̄ikec̄op̄e úye yee yé mewai m̄ē wa.

Wóo Ulééca iȳw̄pi kémēe uwéése?

²⁴ Pipiretiki api íkeje ne kápáá re piké yé te p̄ikec̄op̄e úye yee yé uwéése. ²⁵ Yeesu uu pi maa re: Sitē piȳw̄pi ye s̄ikecáá t̄únle, p̄ep̄ee s̄ikecáá iȳw̄pi n le yēē t̄íyle api pi n sélei re “lis̄one piwai.” ²⁶ Amá ái kape l̄ē nókenémēe n we. Nókené̄c̄op̄e úyuk̄ó̄ kai pise re uké usínsá. Li pise re úyuk̄ó̄ uké n we yare ukeikó. ²⁷ Ukeikó yee iluke n wai ne uyē kuu iluke n wai kec̄op̄e úye yee úyuk̄ó̄? Ái uyē kuu i n waii? Too, n̄́ ne nókené̄c̄op̄e we yare ukeikó uyee iluke n wai. ²⁸ N̄́ né ritikile ne ase, n̄́n kahari t̄ó ne nn̄́ t̄on ne ituje iye-i kai né m̄ peikee kémēe we. ²⁹ L̄ē nnya kam Ulééca iȳw̄pi nó pane yare ke Unésáa uu né i m̄ pa mec̄o. ³⁰ T̄ó ne nn̄́ yé inéȳw̄pi-i kesé tone ari le ari k̄w̄ níru, ani sinéȳw̄pitone-i tone ani Isirayeli amare k̄efi ne até nyē túhaane.

Yeesu ye símisi re Piyee yé k̄esi re úu u nyu

(Matiyee 26:31-35; Mariki 14:27-31; Yohani 13:36-38)

³¹ Sim̄w̄, Sim̄w̄, a kutu ric̄w̄, Setani ye nc̄ee we re uké p̄ó p̄anjai yare kapi ye asíré m̄ p̄anjai api acólé lése. ³² Amá ne ne Ulééca p̄ó t̄é te ái kape wa re mp̄ofatene ye ne p̄ó kpu. Amá p̄on piȳei kenémēe m̄ p̄eeme, a pip̄óm̄arec̄o itisi rikp̄ase. ³³ Piyee uu u maa re: Up̄íima, ne η̄murei re m̄pá in kukpaniilee ye ku ké p̄ó ritiki, née m̄pá nkp̄w ye mu t̄aké kesé kpu. ³⁴ Yeesu uu re: Piyee, ne p̄ó maa re ic̄á iké kelene n kooi, p̄ó mepeh̄ē metaani kesi re áa né nyu.

Siwóo ne kuló̄w̄ ne rit̄op̄itéhe pimúlé nsímé

³⁵ Yeesu uu p̄e pi maa re: Kam nó n t̄ū, áni kewó̄o ne kuló̄w̄ ne anéeri rimmúlú, linyine ye nó ripáríleē? Api re: Líka ái t̄ó ripárí. ³⁶ Uu p̄e pi maa re: Amá úye un nkp̄éni kewó̄o m̄ má, li pise re uké ke rimúlú, úye un k̄w̄ kuló̄w̄ m̄ má, li pise re uké ku kp̄isi. Úye unsá k̄w̄ tit̄op̄itéhe m̄ má, li pise re uké uilū yáá uú ne rise l̄olu. ³⁷ Likumújé re rinó̄w̄ t̄ē kai kenécaá rítelē-i n w̄laalē t̄e: Pi piwaik̄op̄ek̄ó̄ kec̄op̄e u yekei ye wale. Leleē kenécaá n w̄laamelē ye tule. ³⁸ Pipiretiki api u maa re: Up̄íima, at̄op̄itéhe até ye nnyé. Uu rinó̄w̄ pi yó̄su re: Li wale.

Yeesu ye Olifiyee rikúú kecáá keyóme yáasi

(Matiyee 26:36-46; Mariki 14:32-42)

³⁹ Yeesu uu yisi uu Olifiyee rikúú kecáá sí yare kuu ye p̄e kei n s̄one mec̄o. Up̄ip̄iretiki api u tiki. ⁴⁰ Kapi kelō̄ k̄ē n tuīp̄w̄, uu pi maa re: Ani ye keyóme yáasi áni kape ne pipeikee kémēe n̄ loó nnya. ⁴¹ Uu l̄ē memáá ne ketaa pi wai, tinā t̄ee p̄ikec̄op̄e n̄ we ye tu yare

kunípe ripare mefome kumúhɛ́, uú ha wula uu keyóme yáasi re: ⁴² Sáa, in te pɔ ηmurei, a tíyese ntóosi keporipi nké keké ne ketaa né wa. Ḿpá ne lɛ́, ái kapɛ menéla mee yé wa, amá liké mepókó. ⁴³ Uléécaatume uu pɛɛ keyómecaa-pɔ ḱpáfúme re uké itisi u he. ⁴⁴ Ḿpóocaaí ṕíma nn Yeesu tini, uú ne piyómeyáhaa ḱyuu m mahanlɛ́, urikaha ari póló yare ményɛ, tin cɔlɔi.

⁴⁵ Kuu piyómeyáhaa ḿ masí, uu upipiretiki-mɛ́ pɛle uu pi lɛɛpɔ pin lɔni ne mpóocaaí. ⁴⁶ Uu pi maa re: Yo nnya kani lɔni? Ani yisi ani keyóme yáasi ái kapɛ wa re nɔ pipeikɛɛ-i lóipɔ.

Yeesu metine

(Matiyee 26:47-56; Mariki 14:43-50; Yohani 18:3-11)

⁴⁷ Un kei lɛ́ símisi risoiwuí ari tuiɔpɔ, upipiretiki kefi ne pité pɛ́ use kapi ye n sée re Yutasi un pikɛyuu we. Uú ne Yeesu kɔ uu u pira. ⁴⁸ Amá Yeesu uu u maa re: Pó Usoi Kepipi ripira aá ne piláarɔ anipɛ-i ke wai, née yo? ⁴⁹ Ke Yeesu pisencɔ api n yé lelee n wainɛ, api u pise re: Uṕíma, táké atéhe ḱpsii? ⁵⁰ Piuse uu Uléécaa usina ukeikó kutu luke-luke seń. ⁵¹ Amá Yeesu uu re: Áni kapɛ lɛ́ tikpá, li wale. Uu usoi uyɛ kutu ca uu u pɔise. ⁵² Yeesu uu lɛ́ memáá pɛpɛɛ ye Uléécaa inyóonse n wa piwéese ne piméré uwéese ne kuyu piwéese pɛɛ pitíne u n hápɔ maa re: Li pise re nóké pitíne né kam non atéhe ne apúnípi muleilɛ́ yare usoi ḱpáare? ⁵³ Siyáa nnéi ke tó ne nnó ari ye kesé Uléécaa keyɔ-i n we, áni kei ncée wéesi nóké ne né tí. Amá ituɛɛ nnyí ye nó ne kuɛmaha uyɔɔpi ikó le.

Piyɛɛ ye kesi re úu Yeesu nyu

(Matiyee 26:57-58, 69-75; Mariki 14:53-54, 66-72; Yohani 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Api Yeesu tini apí ne Uléécaa usina keyɔ sí, Piyɛɛ un ketaa-pɔ pi tikilɛ́. ⁵⁵ Api ḱyɔcɔpɛ nna wénesi apí tone, Piyɛɛ uu pɛpɛɛ nna n wéni kecɔpɛ tone. ⁵⁶ Unósi keikó unyine uu u yenu un nna kekúrí t́ú, uu u nyánei tímm uu re: Usoi nkó ricuruu ye pɛɛ Yeesu tikilenle. ⁵⁷ Piyɛɛ uu késu, uu unósi uyɛ maa re: Ám u nyu, unósi. ⁵⁸ Kai rinkpáse, unyine ucɔ uu u yenu uu re: Pɔ pisoí pɛ́ use le! Amá Piyɛɛ uu rinóo yósu re: Ám pikɛcɔpɛ we. ⁵⁹ Liké ne mese pipépe rinkpá, unyine ucɔ uu kɔ ní-yupape ne pimáa ḱpá re: Asei kecáa, usoi nkó ye pɛɛ u tikilenle, likumúhɛ́ re u Kalilee ukó le. ⁶⁰ Amá Piyɛɛ uu rinóo yósu re: Ám nyu lɛ́ kaa ní la póké male. Kumúhɛ́ kpe-i kuu nní n símisi, icá ii kooi. ⁶¹ Uṕíma uu pɛ́ ηmeelú uu Piyɛɛ weríí. Piyɛɛ uu léise re Uṕíma ye u maa re: Icá iké kelene n kooi, pó kesi metaani re áa né nyu. ⁶² Kei ke Piyɛɛ uu léɛpɔ uú ne mpóocaaí tɛni.

Pi Yeesu lámisi api u kaii

(Matiyee 26:67-68; Mariki 14:65)

⁶³ Pisoí pɛɛ pɛɛ Yeesu m mɛ́ api kecáa u nyánei api u kaii. ⁶⁴ Api ḱyuu u pi, api u maa re: Wóo pó káii, a ηmɔinu. ⁶⁵ Api kɔ alɛ́ u ḱpá meyá.

Pi ne Yeesu ketúhaane ṕíma-i ha

(Matiyee 26:59-66; Mariki 14:55-64; Yohani 18:19-24)

⁶⁶ Kai n weesi, Pisuifi piwéese ne pɛpɛɛ ye Uléécaa inyóonse n wa piwéese ne isé picélaa api cápine. Api ne Yeesu piketúhaane ṕíma-i sí. ⁶⁷ Api u pise re: Póo uyɛ ke Uléécaa uu n wéé? A ró símisi. Uu rinóo yósu re: Nen nó m maa re lee ni, áni ηmureine. ⁶⁸ Nen kɔ nnyine nó m pise, áni rinóo né yósunɛ. ⁶⁹ Amá kaí ne nkpéni rimpá, nó Usoi Kepipi yɛ ken Uléécaa, ínnaɛ nnéi ute kuluke-luke-mɛ́ ḱyukóotone-i t́ú. ⁷⁰ Pinnéi api pɛɛ re: Lɛ́ nnya, pɔ Uléécaa Kepipi lee? Uu rinóo yósu re: Lɛ́ kani nní ma, ne Uléécaa Kepipi le. ⁷¹ Api pɛɛ re: Píseérakó ṕíye picɔ kari nkpéni wéesi? Tirócuruu ye uanɔlempi konle!

23

Pi ne Yeesu Pilati ḱémɛɛ ha

(Matiyee 27:1-2, 11-14; Mariki 15:1-5; Yohani 18:28-38)

¹ PISOI NNÉI PEE N CÁPINELĒ API YISI APÍ NE YEE SU PILATI KÉME E SÍ. ² API KEI NE NSÍMÉ U WÁANÁ PIN TEE RE: Tò usoi nkó læpøle un kuróyu pikó tálisi re piké ncée kópe ritiki. U pi símaankæe re ápi kape lampoo Røm uyøøpi Sesaa héele, un kò tee re uyē ke Uléecaa uu wée, uyøøpi. ³ Pilati uu u pise re: Póø Pisuifi uyøøpii? Yeesu uu rinóø u yósu re: Mmē kaa nní ma. ⁴ Pilati uu pæe pæpæe ye Uléecaa inyóønse n wa piwéése ne risoiwuí maa re: Ám ncaai nka nyáni mee yé usoi nkó akpanii n tã. ⁵ Amá api pimáikæe n kpálē ne nnaŋe re: Usoi nkó ye kuyu pikó piháikuse tálaankæe, Kalilee-pø kuu kóri uu Yutee ketē nnéi cøpu uú ne nté tuiiri.

Pi ne Yeesu Erooti kéme e ha

⁶ Ke Pilati uu anóø nyē n kó, uu pise re: Usoi nkó ye Kalilee ukó læe? ⁷ Kuu n céri re Erooti ye Kalilee ketē-pø Yeesu uyøøpi, uu Yeesu u pááipø, liriýíkí re Erooti ricuruu ye siyáa sē kumúŋé-i Yerusalem-i wele. ⁸ Ke Erooti uu Yeesu n yé, ai u larisi, liriýíkí re u pæe mekæe-me Yeesu nné kómæile lin tipóø u we re uké u yē. U pæe tálē te Yeesu yé uinipæe-i mewaisaŋa menyine wa. ⁹ Uu u píseise ai náŋai, amá Yeesu úu rinóø ríka u yósi. ¹⁰ Pæpæe ye Uléecaa inyóønse n wa piwéése ne isé picélaa pin kei we pin ne Yeesu isímé piwaanai kéyu mahani. ¹¹ Erooti ne upisóøca api kecáa u nyáni api u n sényi yare kesoi kpárapi. Api ketúkanka kecire u tani api Pilati-mē u pæepø. ¹² Erooti ne Pilati ye pæe piláarø le, amá api keyáa kē kusáne tone.

Pi túhaane aí tone re piké Yeesu kpu

(Matiyee 27:15-26; Mariki 15:6-15; Yohani 18:39-19:16)

¹³ Pilati uu pæpæe ye Uléecaa inyóønse n wa piwéése ne kuyu piyukóø ne kuyu pikó cápine, ¹⁴ uu pi maa re: Nø ne usoi nkó né kale non tee re u pISOI TÁLISI RE PIKÉ NCÉE KÓPE RITIKI. Too, nókenéyu-i kam u písei ám kò ncaai kani re u wai nka yē. ¹⁵ Erooti úu kò uncaai nka yē, liriýíkí re u ró u pæsemæle. Kai nní lē, usoi nkó úu ncaai nka má mee yé n týese piké u n kpu. ¹⁶ Lē nnya né týese api kuyíyaa u fapii am lē memáa u týe. ¹⁷ [Li pæe tÍlasi le re Pilati uké ukpaniikó use pi riyá rúpa nkpø melóø anyá áye.] ¹⁸ Api pinnéi pipupukæe kpá re: A usoi nkó ró kpu aa Parapasi yá! ¹⁹ Piháikuse mewai menyine ke Parapasi póø pæe kuyu-i tamme uu kò usoi kopu. Lē nnya kapi pæe uyē kukpaniilee tã. ²⁰ Ke Pilati uu nní n la uké Yeesu nmeheereese nnya, uu risoiwuí ne písímé kpá. ²¹ Amá api pupæi re: A kunapéékóø kecáa u kari, a kunapéékóø kecáa u kari. ²² Pilati uu metáánũ pimáa pi kpá re: Ncaai n-ye kuu mpíi wa? Ám ncaai nka ukecáa yé mee yé n týese piké ne u n kpu. Lē nnya né týese piké ne kuyíyaa u kaii am pæe u yárpø. ²³ Amá api pipupukæe nøŋ te piké Yeesu kunapéékóø kecáa kari. Ai Pilati feriyæ. ²⁴ Pilati uu hó re uké lē kapi u m pise pi wa. ²⁵ Uu usoi uyē kapi n tee re uké riyá yá, uu Yeesu pi múise re piké ne u li lē kapi n la. Uyē kuu nní rin-yá ye pæe piháikuse mewai menyine kuyu-i tammele uu kò usoi kopu. Lē nnya kapi pæe uyē kukpaniilee tã.

Pi Yeesu kunapéékóø kecáa kari

(Matiyee 27:32-44; Mariki 15:21-32; Yohani 19:17-27)

²⁶ Kapi ne Yeesu n tósu, apí ne Siræeni kuyu ukó unyine kapi ye n sée re Simøø sáne un sicare-mē leeri. Api u tini api Yeesu kunapéékóø u cønse re uké ne u n tikilē. ²⁷ PISOI KULÚI NE PINÓSI PIN U TIKILĒ. Pinósi pin siwuu piralē pin ne ukecáa téní pin kò ne u tikilē. ²⁸ Yeesu uu pinósi kuwélé-mē pansepø uu re: Yerusalem pinøsi, áni kape né nnya n ténisi. Amá ani nórinécúruu ne nósinéwá nnya ténisi. ²⁹ Likumúŋé re siyáa ye sóntile, se-i kapi yé m maa re: Pinósi nyapi pæe ápi píkai m máraalē ápi kò píkai n nyenselē ye pínarekome le. ³⁰ PISOI YÉ PÆE AKÚÚ PIMÁIKÆE LØ TE: ANI KERÓCÁA LØ, API SIKÚÚPI MÁIKÆE RE: ANI TÓ YÁRII. ³¹ Likumúŋé re pin nēe n we yare kuna nmuí nní n wa, íye kapi yé pæe nóø nní n we yare kuna kóima póø wa?

³² API Kò NE PIWAIKÓPEKÓØ PITÉ PINYINE N TÓSU PIKÉ HA PI NE YEE SU KESÉ KPU. ³³ KAPI KÈLØ KÈ KAPI YE N SÉE RE KÚYU KØŋOO N TU, API KEI YEE SU KUNAPÉÉKÓØ KECÁA KARI, API

kɔ piwaikɔpɛkɔɔ pitɛ pɛ karikɛɛ anapɛɛkɔɔ kekɔɔ, use ukuluke-luke, ucɔ ukumii-mɛ.
³⁴ Yeesu uu pɛɛ rɛ: Sɔɔ, a piakɔpɛ pi sɔrei, likumɔnɛ rɛ ɔpi nyu lɛ kapi n wai. Api paɔai
 ɔpi nɛ pimɛɔpɛɔɔ uilɔ hɔnɛntɛ. ³⁵ Piyukɔ pin kei nyenu pin nyɔnɛi. Pisuifi piwɛɛsɛ
 ɔpi kekɔɔ u nyɔnɛi pin tee rɛ: U picɔ yoriyɛntɛlɛ, ukɛ uricuruu yoriyɛ, in tɛ u Kirisi lɛ, uyɛ
 kɛ Ulɛɛcaɔ uu n wɛɛ. ³⁶ Pisɔɔca ricuruu ɔpi kekɔɔ u nyɔnɛi ɔpi nɛ u kɔ ɔpi pɔta nyɛpɛ-
 nyɛpɛ pinyinɛ u tunjɔ ³⁷ ɔpi rɛ: Pɔn Pisuifi uyɔɔpi, a ripɔcɔruu yoriyɛ. ³⁸ Api pɛɛ uriyu
 kekɔɔ wɔlu rɛ: Nkɔ yɛɛ Pisuifi uyɔɔpi.

³⁹ Uwaikɔpɛkɔɔ use kapi kunapɛɛkɔɔ kekɔɔ n kariilɛ uu u lɔmisi un tee rɛ: Nɛntɛ pɔɔ
 uyɛ kɛ Ulɛɛcaɔ uu n wɛɛ? A ripɔcɔruu yoriyɛ aa kɔ tɔ yoriyɛ! ⁴⁰ Amɔ ucɔ nkɔ uɔ nɛ u
 cɛsi rɛ: Pɔn nɛ Ulɛɛcaɔ wuruu? Pɔɔ nnɔi uakpanii acɔ kɛmɛɛ n we. ⁴¹ Tɔ akpanii piwai
 yɛ nɛ risɔlɛ, likumɔnɛ rɛ mɛrɔwɔi kɔpɛ kulaa kari nnɔi lɛ, amɔ uyɛ uɔ ncaai nka wa.
⁴² Uu limɛmɔɔ kpɔ rɛ: Yeesu a kenɛcɔɔ lɛisɛ pɔn piyɛi ipɔyɔɔpi pilukɛ n wɛmɛ. ⁴³ Yeesu
 uu rinɔɔ u yɔsu rɛ: Asei kam pɔ sɔmisi, neni keyaa nkɛ, tɔ nɛ mpɔ nɛ pi Ulɛɛcaɔ iyɔɔpi
 kɛmɛɛ.

Yeesu nkɔ

(Matiyɛ 27:45-46; Mariki 15:33-41; Yohani 19:28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Itunɛ kekɔɔ kumɔnɛ, kuɔmaha aku ketɛ nnɛi kekɔɔ cɔni hɔi nɛ itunɛ mɛtaani
 kumɔnɛ-pɔ. Kusɔnɔɔ kapi nɛ Ulɛɛcaɔ keyɔ n kɛnɛlɛ aku kekɔpɛ cɛɛrine. ⁴⁶ Yeesu uu
 mɛyɔ pupɛi rɛ: Sɔɔ, nɛ nnɛfɔɔ ɔpɔnɛ-i wa. Kuu anɔɔ nyɛ pimɔɔ m masi, uu kpi. ⁴⁷ Rɔm
 usɔɔca wɛɛsɛ uu lɛ nnɛi lɛɛ n wɔpisi yɛnu, uu Ulɛɛcaɔ riyu waisɛ uu rɛ: Asei kekɔɔ, usoi
 nkɔ yɛ pɛɛ aseɛi utɛ lɛ. ⁴⁸ Pɛ nnɛi pɛɛ pɛɛ n ka awɔi awɔi pikɛ nyɔnɛi, ɔpi lɛlɛ n wa yɛnu,
 mɔpɔ uye uu pɛɛ pɛlɛ un mpɔɔcaai nɛ kewuu piralɛ. ⁴⁹ Yeesu pisanɛ nnɛi nɛ pinɔsi pɛɛ
 pɛɛ u n sɔrumɛɛ hɔi Kalilee-pɔ, ɔpi iyaa-pɔ nyɛɛ ɔpi lɛlɛ n wai n nyɔnɛi.

Yeesu mɛkulaa

(Matiyɛ 27:57-61; Mariki 15:42-47; Yohani 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Pisuifi kuyu Arimateɛ kɛmɛɛ kɛ utisi unyɛnɛ uɔ pɛɛ we. Pi yɛ u sɛɛ rɛ Yosɛfi. U pɛɛ
 ketɔhaanɛ piima uwɛɛsɛ use lɛ, amɔ lɛ kɛ upiwɛɛsɛcɔ ɔpi rinɔɔ ɔpi wai ai nɛ u risɔ. Utisi
 uyɛ nɛ pɛɛ aseɛi utɛ lɛ un kɔ Ulɛɛcaɔ iyɔɔpi mɛkamɛ mɛ. ⁵² Uu Pilati kɛmɛɛ sɔi uɔ ha u pise
 rɛ ukɛ Yeesu u pa. ⁵³ Uu limɛmɔɔ kunapɛɛkɔɔ kekɔɔ Yeesu sɔisɛri, uu kusɔnɔɔ u piɛsi
 uu nhɔrɛ kapi kuparɛcaɔa-i n wa kɛmɛɛ u finɛ. ɔpi nhɔrɛ mɛɛ-i uka kulaalɛ. ⁵⁴ Keyɔɔ
 kɛɛ nɛ risɔlɛ kɛwɛntɛyaa usɛ, kɛwɛntɛyaa kɛn nɛ koraanɛnɛ. ⁵⁵ Pinɔsi pɛɛ pɛɛ Yeesu n
 sɔrumɛɛ hɔi Kalilee-mɛ nɛ Yosɛfi ɔpi rikpi-i simpɔ pikɛ yɛ lɛ kapi Yeesu n finɛ. ⁵⁶ Api
 pɛɛ keyɔ pɛlɛ ɔpi ha mɛkpɔ nɛ tulaali nɔɔpuri wai pikɛ Yeesu niɔɛsi. Amɔ ɔpi kɛwɛntɛyaa
 ketɔnɛ wɛntɛ yarɛ kɛ isɛ ii m pise ɔpi kɛlɛnɛ simpɔ.

24

Yeesu yɛ nkɔ kɛmɛɛ yisi

(Matiyɛ 28:1-10; Mariki 16:1-8; Yohani 20:1-10)

¹ Kɛwɛntɛyaa ukɔsɔ kemarɛsinɛ, pinɔsi ɔpi mɛkpɔ nɛ tulaali kapi n wa mɔlɔ ɔpi nɛ
 rikpi-i simpɔ. ² Api lɛɛpɔ lin tiparɛ tɛɛ pɛɛ rikpi-i n filɛ piimiisɛ ai iyaa yekei. ³ Api lomɔ
 amɔ ɔpi Upiima Yeesu lɛɛpɔ. ⁴ ɔpi ceri iye kapi yɛ wa. Kumɔnɛ kɛɛ-i kɛ pisi pitɛ pinyinɛ
 ɔpi rikpɔfɔmɛ pin ilɔ yɛ n tɛlu tanaalɛ. ⁵ Kɛ iwamɛ ii pi n wa ɔpi kpɔrai, pisi pɛ ɔpi pi
 maa rɛ: Yo nnya kani pikpɔkpɔ kekɔpɛ uyɛɛ n nyɔni wɛɛsi? ⁶ [Uu ntɛ we, u nkɔ kɛmɛɛ
 yisilɛ un nfɔɔ mɔ]. Ani lɛisɛ lɛ kuu nɔ m ma pɛɛ uyɛ-i kuɔ pɛɛ Kalilee-pɔ n we. ⁷ Li pise rɛ
 pikɛ pikɔpɛkɔɔ anɛɛ-i Usɔi Kɛpipi wa, ɔpi kunapɛɛkɔɔ kekɔɔ kɛ kari Ulɛɛcaɔ ukɛ keyɔɔ
 tɔɔnɔ tunɛ nkɔ kɛmɛɛ kɛ yukusɛ.

⁸ Api pɛɛ Yeesu anɔɔ lɛisɛ. ⁹ Api rikpi-i yisi ɔpi lɛ nnɛi pipirɛtiki kɛfi nɛ use nɛ picɔ
 nnɛi kɛɛnkɛɛ. ¹⁰ Maari Makitala ukɔ nɛ Yohana nɛ Yakupu uni Maari yɛ pɛɛ pi. Pi nɛ
 pinɔsi picɔ pɛɛ pɛɛ kɛsɛ n we ɔpi nsimɛ pitumɛ kɛɛni. ¹¹ Amɔ pitumɛ ɔpi pinɔsi nsimɛ

mmē yenu re nnírismé ye mu, ápi ppe pakare. ¹² Kumúnyé kpe-i, Piyee uu yisi uu rikpíí-mē wurupə, uú kparápə uu asáñáá ñmane yenu an cúlě. Uu ppe ukeyə ppe. Lě nnéí lee nní n wapisi lin nnó u yipaalě.

Lelē Emayusi ncee kecáá n wa

(Mariki 16:12-13)

¹³ Keyáa kē cire, pipiretiki pité api keyupi keniyine kapi ye n sée re Emayusi n simpə. Ituje nwai mekóónú meté kapi ye kei ne Yerusalem sone. ¹⁴ Lě nnéí lee ppe n wapisi nsímé kapi ppe símisi. ¹⁵ Kumúnyé kpe-i kapi lě n símisi pin keñene, Yeesu ricurruu uú ne pi kə api kesé n sone, ¹⁶ pin u nyáni amá linyine lin pi hilalě ápi ppe u ceri. ¹⁷ Yeesu uu pi pise re: Yo yee nó kēñenese non ne sone? Api nyere ne mpócaai. ¹⁸ Pikecəpe unyine kapi ye n sée re Keleopasi uu u maa re: Yare pđ mecire yee Yerusalem kuyu-i we áa nyu lelee siyáa tərəə nsí kēmee kuyu kpe-i n waii? ¹⁹ Yeesu uu pi pise re: Yare mewai méye mpuri ye me? Api rinó u yósu re: Lelē Nasareti ukó Yeesu n leeme má. Antepu lo yee ñnanje m má. U Uléeca ne pisei keyu-i unnanje nyísele uliwaiwai ne uanəlempi kēmee. ²⁰ Pēpee ye Uléeca inyóonse n wa piwéese ne kuróyu piyukóó api u tini api nsímé u conse ai wai re piké u kpu. Api kunapéékóó kecáá u kari. ²¹ Tə ppe tálě te uyee yé Isirayeli riyu lə. Amá keyáa táánū ye nké ke mewai mē amé ne n wapisi. ²² Asei kecáá, kerócəpe, pinósi pinyine ye tíyele ai píri ró wai. Kemaresine kapi rikpíí-i ha. ²³ Amá ápi u leepə. Api pperi api ró símisi re piléecaatumē pinyine ye pikeyu-i rikpáfúmele api pi maa re u nyánile. ²⁴ Pirósencə pinyine api rikpíí-i simpə api leepə yare lě ke pinósi api ró n kē. Amá ápi ppe uricurruu yē. ²⁵ Yeesu uu ppe pi maa re: Nó piníri mpí, a tíye nó atu má áni la nəké mmē ke antepuye api nó n símisi ne kefa tene. ²⁶ Ái ppe pise re uyē ke Uléeca uu n wée uké lě íwe li uu kelene emeyəpi-i lonii? ²⁷ Uu ppe limemáá mmē nnéí kai uriyu kecáá átélé-i n wólaalě pi kpáiiise, Moisi ritelé kuú ne kori uú ne antepuye akó tenese. ²⁸ Kapi kuyu kpe-i kapi n simpə n nyahai, Yeesu uu wai yare u lale uké ketaa-taa ha. ²⁹ Amá api u nyere pin tee re: A kerókúri tone, li nnyóó wale kesine ake nyahai. Uu kéyo pi tiki api ha kesé tone. ³⁰ Apí tone re piké iluke li, uu kukpónó kpísi uu Uléeca pəñese uu ppe ku kpəkórine uu pi ku pa. ³¹ Piinipee ii ppe wúkule api u ceru, amá uu pikeyu ke-i mílu. ³² Api pimecəpəcire m máikeene re: Pđ te piyo ke nsímé kuú ppe ncée-i n símisi ne Nléecaasimé ase i kuú ppe ró n símisi nn tə lə ñmaa.

³³ Api mese ne mese yisi api Yerusalem simpə. Api pipiretiki kefi ne use ne pipisencə leepə pin cápinelě, ³⁴ pin tee re: Mesei ye me, Upíma ye nkə kēmee yisile uu tíyese Simə uu u yenu! ³⁵ Pē ticurruu api lelee ncée-i n wa pi keenkē ne lě kai n wa apí ne Yeesu ceru kumúnyé kpe-i kuú ppe kukpónó riñkpəkórine.

Yeesu ye umecire upipiretiki nyíse

(Matiyee 28:16-20; Mariki 16:14-18; Yohani 20:19-23; UPM 1:6-8)

³⁶ Ápi kahane nkpáni nsímé n tene, Yeesu ricurruu uu pikecəpe kpáfúme uu pi maa re: Nónékíñ aké n niñú. ³⁷ Pikewuu ake tólu, iwame píma ii pi tini, likumúnyé re li pi wa yare kuníri kunyine kapi nyáni. ³⁸ Amá Yeesu uu pi maa re: Yo nnya kai nó ricóñ? Yo nnya kani nósinéfa-i tíru? ³⁹ Ani anénipe ne anéna ripai. Mesei née lo. Ani né rica ani yénu. Kuníri áku ipiñesare née akəhə má, yare kani nní lě nnéí kenécáá n nyáni. ⁴⁰ [Uu anó nyē male uu uanipe ne uana pi nyíse.] ⁴¹ Mpóonare ne píri píma yee pi n we nnya, ápi nkpáni fe piké nsímé mmē pakare. Uu pi pise re: Nə nté liluke-luke linyine málee? ⁴² Api nkpíntomé ñmáá-ñmáá keri u pa. ⁴³ Uu n kpísi uu takai piinipee-i. ⁴⁴ Uu ppe pi maa re: Mmē kani ppe nó n símisi kumúnyé kpe-i kari ppe kesé n we ye mmú. Li pise re lě nnéí kai kenécáá n wólaalě Moisi isé kēmee ne antepuye atelé kēmee ne siyóme atelé kēmee liké wa. ⁴⁵ Uu ppe mesəhə pi tápile piké ne Nléecaasimé ase i n kó nnya. ⁴⁶ Uu pi maa re: Lě kai n wólaalě ye nní: Li pise re uyē ke Uléeca uu n wée uké íwe li, uu ppe keyáa táánū tuñé pikəkpə kēmee yisi. ⁴⁷ Li kə pise re piké urinyiri ne sitē nnéí kēmee pisei riyóó re piké mefine conse Uléeca uké piakópe pi sári. Amá Yerusalem kuyu kapi

yé ne koraane. ⁴⁸ Nóo lē piseérakóo. ⁴⁹ [Iyee nnyí], ihēe iyē ke Unésáa uu rinhó re u yé nó hē. Née rinécúruu nó i pamene. Amá li pise re nóké kuyu-i n tũ hái ne kumúhē kpe-i ke keyómecaa nnaŋe nn yé nókenécáá n súime.

Yeesu ye keyóme taálē

(Mariki 16:19-20; UPM 1:9-11)

⁵⁰ Yeesu uu limemáá ne kuyu iyaa pi simpó, Petanii kekúrí, uu anípe síka uu rinóo sone pi tikise. ⁵¹ Kumúhē kpe-i kuu rinóo sone pi n tíkiselē, uú ne pi tólu, ai keyóme-mē u sakaapó. ⁵² Pē api Uléecaa yáási api pēe Yerusalem pēle ne mpóonare píima. ⁵³ Api ye pēe mesére Uléecaa keyó-i n cápinelē pin Uléecaa pakarente.

Nsímé Kεcιre ritelé ke Yohani uu n wói

Lελεε ritelé ntí kέmεε n we Yohani ye Nsímé mmú wói. U Yeesu upiretiki ne uusanε le. Efεesi kuyu-pɔ, pεe mεkeε Asii keteni-i kuu Nsímé Kεcιre ritelé ntí wói.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Yohani ye símisile uú ne nyíse re Yeesu Kirisi ye Uléεca rinɔɔ. Uléεca rinɔɔ tē ari weri ari kerócɔpe n we (1:1-18).
2. Yohani ye nyíse re Yeesu ye Uléεca Kεpipi le. Yeesu ye kɔ uicélaa kέmεε nyíse re uyεε iluke ye ye nfáa n he ne useεsé ye ye pisoι ne Sáa Uléεca kέmεε n ha, ne metéi mεε ketē nnéi n kpáiiilē. Lē ke Yeesu uú ne mpa úye nyíse re uyεε úye (1:19-12).
3. Yeesu ye umεcιre cápine uké kpu uu kɔ upipiretiki icélaa tɔrɔɔ pa (13-21).

Tinóɔ tεe ye metéi ne nfáa n he

¹ Uléεca uké kelene mpa yo n wa, Tinóɔ ye pεe wele. Tinóɔ ne Uléεca pεe pεé we. Tinóɔ ye pεe Uléεca le. ² Ti ne Uléεca pεe pεé we Uléεca uu kelene mpa yo wai. ³ Tē ke Uléεca uú ne ritiki uú ne mpa yo wai. Líka ái we ke Uléεca uu n wa kái pεe tē kuú ne ritiki. ⁴ Tetεe nfáa riyíkí mεe pisoι metéi n wai. ⁵ Metéi amε kuɔmaha-i léeri, amá kuɔmaha áku fe kuké mε yarii. ⁶ Uléεca uu keyáa utisi unyine tum. Pi ye u sée re Yohani. ⁷ U kale re uké metéi mē pisoι nyíse, mpa úye uké ne kefa mε tene. ⁸ Ái uricuruu ηmaa ye metéi, amá u kale re uké metéi mē nsímé pisoι símisi. ⁹ Metéi mē mεcιre ηmane mεε metéi yíkíyiki. Mε ketē kecáa kale re mεké pisoι nnéi n kpáiiilē. ¹⁰ Tinóɔ ye ketē kecáa kale. Tē ke Uléεca uú ne ritiki uú ne ke wai, amá kari n ka, ketē pikó ápi ri ceri. ¹¹ Tinóɔ ye tipikó kέmεε kale, amá tipikó ápi ri yɔsí. ¹² Amá pē nnéi pεe ri n yɔsí apí ne kefa ri tene kari nnaɔe he re piké pansε Uléεca sipipi. ¹³ Ái mesoimare kapi pi mari nnya, ái kɔ lē ke pisoι apí n la piké ye pisiwá mari nnya kapi fe apí lē pansε. Ápi pansε Uléεca sipipi yare ke sisoipipi asi ye m mári née yare ke sisoipipi asi n la mεcɔ. Amá Uléεca ye umεla kέmεε nfáa fale pi he.

¹⁴ Tinóɔ ye pansεle kesoipipi tin kerócɔpe tū. Ti ípεelée mále tin kɔ nsímései má n̄sɔne. Tɔ mεyɔɔpi yenle. Mεyɔɔpi ke Kεpipi cireníɔe ake Sáa Uléεca kέmεε n yé. ¹⁵ Yohani ye ukecáa aseéra lesele uu cáái re: Nkó nsímé kair̄ maa re: Uyεε kenépire n weme ye né fele. Uyē ne pεé wele apí kelene n̄ maru. ¹⁶ U ípεelée ró nyísele uu lē nnéi kuu m má ró he faalaa, líka ái tó ripári. ¹⁷ Asei kecáa, Moisi ke Uléεca uú ne ritiki uú ne isé ró pa. Amá Yeesu Kirisi kuú ne ritiki uú ne ípεelée ró nyíse uu kɔ nsímései ró símisi. ¹⁸ Úka úu Uléεca yénaalē. Insá Ukepipi cireníɔe keε ukeméé n we, ken kɔ Uléεca, keε ró u nyíse.

*Aseéra ke Yohani Úniwole uu Yeesu kecáa n lése
(Matiyee 3:1-12; Mariki 1:1-8; Luki 3:1-8)*

¹⁹ Yohani aseéra kuu n lése ye nnyé: Pεé uyε-i ke Pisuifi piwéεse pεe Yerusalem-i n we apí pεpεe ye Uléεca inyóɔnse n wa ne Lefi mpuri pikó n tū te piké ha u pise re uyεε úye? ²⁰ Yohani úu kesi, u pinnéi keyu-i aseéra lesele re: Ái né Yohani ke Uléεca uu wée. ²¹ Kei kapi kɔ pipise u rikpa re: Pɔ mpí úye kecιre le? Póɔ Elii née? Uu re: Eehei. Apí kɔ pipise u kpa re: Póɔ antepu uyē, née yo? Uu re: Eehei. ²² Apí kɔ pipise u kpa re: Póɔ pεe nkpéni úye ηmaa? A ró símisi tóké ha pεpεe ró n tumme símisi. Pɔ ripócúruu ηmaa mpí re póɔ úye kecιre? ²³ Kei ke Yohani uu pεe pi pεse re: Née nní uyē nsímé ke antepu Esayi uú pεe n tee re:

Unyine ye kucesi kóima-i yóólē te ani Upíima ncee ritēiise.

²⁴ Pē kapi pεe Yohani kέmεε n tū ye pεe Pifarisi le. ²⁵ Pē apí pεe u pise re: In te ái p̄ ke Uléεca uu wée, ái kɔ póɔ Elii, áa kɔ antepu uyē, yo nnya kaa pεe pisoι míni wole?

²⁶ Yohani uu pεe pi pεse re: Míni ke née pisoι wole. Amá unyine ye nókεncɔpe nké-i

wele káni n nyu. ²⁷ U kenépire wemele un né fe. Inésoi íi tu re ké ukunéeri nyme fénne. ²⁸ Petanii keyupi kee Yuritee metéj ketunjeleeme kuwée-mě n we kème ke lě nnéi ai lě wai. Kei ke Yohani uu ye pee Yuritee nkoi kèmee pisei míni wole.

Yeesu ye Uléecaa Risañpipi le

²⁹ Kai kóso n weesi, Yohani uu Yeesu yenu un ukekúrí wépo, uu re: Ani ripaí, Uléecaa Risañpipi ye ye pisei nnéi akópe n lése ye ntí. ³⁰ Uyě kañ pee tee re: Unyine ye kenépire wemele un né fe. Uyě ne peé wele api kelene né maru. ³¹ Ne pee lě símisile ám nyu úye kecire lo. Amá ne nkpéni kale nen Isirayeli pikó míni wole piké ne u n céri nnya. ³² Yohani uu kó kpá re: Ne Uléecaa Nfaasone yenle nn keyómecaa-pó súiri yare tilólá arí ne ukekáá tone. ³³ Ám pee kahane n ceri re uyee úye kecire, amá Uléecaa ye né n tumme re ké pisei míni wole ye né maa re: Pó Uléecaa Nfaasone yě nn súiri nn unyine kecáá tone. Uyee sónti uké Uléecaa Nfaasone pisei he piké nkeméé m pólólě. ³⁴ Yohani uu kó kpá re: Ne nkpéni li yenle. Lě nnya kam aseéra lese re uyee Uléecaa Kepipi.

Yeesu pipiretiki foí kecáá nsímé

³⁵ Kai kóso n weesi, Yohani ne upipiretiki pité pinyine api kelō ke-i n we. ³⁶ Yohani uu Yeesu yenu un tósu uu re: Ani ripaí, Uléecaa Risañpipi ye ntí. ³⁷ Ke Yohani pipiretiki pité pē api lě n kó, api yisi api Yeesu tiki. ³⁸ Yeesu uú ημελú uu yénu re pi u tikilenle, uu pi pise re: Yo kani wéési? Pē api kó uyě pise re: Yei kaá we, Raapi? Raapi aseí nyee Ucélaa. ³⁹ Uu pee pi maa re: Ani kam ani yě. Api yisi api u tiki apí ha yenu kei kuu n sói. Api keyáa ké ukekúrí kei tone. Inyóótunje kefi ne mekpulū kumúñé-i kai lě wai.

⁴⁰ Pipiretiki pité pee pee Yohani nsímé n kó api yisi api Yeesu tiki, use ye Simō Piyee uwā Antiree. ⁴¹ Antiree uu mefoí umáa Simō piwélaa sí kelene. Uú ne u sáne uu u maa re: Tó Umesii yenle. Mésii aseí nyee uyě ke Uléecaa uu n wée. ⁴² Uu pee umáa kpísi uú ne Yeesu lēpō, Yeesu uú ha u nyáneí tímrh uu re: Póo Yonaasi ημάνε Simō. Piké ye nkpéni pó sée re Sefaasi. Liasei re Ripare.

Yeesu ye Filipu ne Natanayeli sée

⁴³ Kai kóso n weesi, Yeesu uu hó re u yé Kalilee ketē-pō ha. Kuu n tósu, uú ne Filipu sáne uu u maa re: A yisi a né ritiki. ⁴⁴ Filipu ye Petisayita keyupi ukó le Antiree ne Piyee meco. ⁴⁵ Filipu póo kó ne Natanayeli sáne uu u maa re: Tó uyě nsímé mee Moisi isé ritelē-i n wólaalē, antepuye api kó n símisi yenle. Uyee Yosefi ημάνε, Nasareti ukó Yeesu. ⁴⁶ Natanayeli uu u maa re: Lisone linyine yé fe ai Nasareti-pō leerii? Filipu uu u pese re: A kam a ne ipónípee yě.

⁴⁷ Yeesu uu Natanayeli yenu un ukekúrí sónepō uu re: Isirayeli ukó yíkíyiki ηmaa ye nkó. Úu piyaaluke má. ⁴⁸ Kei ke Natanayeli uu pee Yeesu pise re: Yei kaa né nyu? Yeesu uu u pese re: Háí kaá pee kúfikiyee riyíkí n tú, ne pee pó nyule Filipu uu kelene pó séi. ⁴⁹ Natanayeli uu pee Yeesu maa re: Ucélaa, pó Uléecaa Kepipi le. Póo Isirayeli uyōpí! ⁵⁰ Yeesu uu u pese re: Nénte kam pó m maa re háí kaá pee kúfikiyee riyíkí n tú kam pó yě nnya kaá ne kefa né tene? Pó kam aa lě litóñé-tōñé yénu. ⁵¹ Asei kecáá, ké nó símisi re nó kam ani keyómecaa yénu ken wúkulelē, piléecaatumē pin né Usoi Kepipi kecáá tooí pin ne keyómecaa táái pin kó ne súlaari!

2

Pinósikpiké anyá nsímé Kanaa kuyu-pō

¹ Siyáa sitaani memáá, api pinósikpiké anyá Kalilee ketē-pō Kanaa kuyu-i n wai. Yeesu uni un anyá nye-i we. ² Pi Yeesu ne upipiretiki pó kó kei kusáne séele. ³ Píta apí weri api kumúñé kunyine-i tene. Úni uu pee u maa re: Píta ye ne pi tenele. ⁴ Yeesu uu u pese re: Unósi! Ne nyule, áí póo yé né símisi lě kam yé n wa. Inétunje íi kahane n tu. ⁵ Kei ke úni uu pee upikeikó pee kei n we maa re: Ani lě nnéi kuu nó m pisene wa. ⁶ Mepéré apōri akpuulū anyine ye pee wele. Kei ke Pisuifi api ye míni wa apí ne pimécire nyóonse. Mpa

kupóri kúye yé fe aku ánicari até née ataani * yósu. ⁷ Yeesu uu upikeikó maa re: Ani míni lú, ani apóri nnyé yípū. Pě api mesei lúni ai a yípuni aí wure. ⁸ Yeesu uu pree pi maa re: Ani nkpéni kpehě aní ha uyee anyá iluke kecáá m paílě pa. Pě api kpeheni apí ha u pa. ⁹ Kapi u rí pa, uu lélé míni men panse píta. Úu nyu kei ke píta pě api n léeri. Amá pikeikó pree n kpehě apí ne hapo pón n nyu kei kapi n léeri. Kei ke uyee anyá iluke kecáá m paílě uu pree unósikó uyě sée, ¹⁰ uu u maa re: Píta lari-lari ke písoi api ye ne piníré kóraane. Pin n le, api pree pikópe leseri. Amá píta lari-lari ke póo yekei aí ne nkpéni tulu!

¹¹ Lě ke Yeesu uu Kalilee keteni-i Kanaa-po mewaisaŋa piwai kori. Lě kuú ne ummule nyíse upipiretiki api pée ne kefa u tene. ¹² Lě memáá, Yeesu ne úni ne upimareco ne upipiretiki api yisi api Kaperinawum tómpo apí ha kei siyáa sinyine wai, ápi náŋai.

Yeesu ye Uléecaa keyo-i pikpéense lakase

(Matiyee 21:12-13; Mariki 11:15-17; Luki 19:45-46)

¹³ Ke Pisuiŋi nkpó melóo anyá aa nnyáá n wa, Yeesu uu pree yisi uu Yerusalem tómpo. ¹⁴ Uu kei Uléecaa keyo kémee pikpéense leepo pin ináa ne isáŋ ne alólá yái, picó pón túntilě pin ne siwóo foru. ¹⁵ Kei kuu íŋme kpísi uú ne nséi wai uú ne pi ne piisaŋ ne piinaa Uléecaa keyo kémee lákase apí lelu. Uu piwóofore ataapili láuli, siwóo asi yékáá. ¹⁶ Uu pree pilólá yái pó maa re: Ké nté nó paa nfáani, áni kape Unésáa keyo kuyáa pansese. ¹⁷ Kei ke upipiretiki api pree nsímé mmú mee Nléecaasimé ritelé kémee n wólaalě léise re: Hai Uléecaa! Lě kam nní kepóyo ní la ye né torelé yare nna.

¹⁸ Kei ke Pisuiŋi piwéese api pree u pise re: Mewaisaŋa méye kaa yé fe aa wai áa ne ró nyíse re po ncée mále poké lě wa? ¹⁹ Yeesu uu pi pese re: Ani Uléecaa keyo nké fori ké siyáa sitaani ne pimóme ke pese. ²⁰ Api u pise re: Aŋmě afeena ne akpuulū kapi ne kyo nké mó. Kě ke póo músu re pó fe aa siyáa sitaani ne móm? ²¹ Nérpákane umecire kuú pée ne lě máne kuú ne Uléecaa keyo nkó símisi. ²² Ke Uléecaa uu Yeesu nkpó kémee n yukuse, upipiretiki api pree léise re u pree anóo nyě male. Api pree Nléecaasimé ne anóo nyě ke uricuruu uu rí ma ne kefa tene.

Yeesu ye písoi kemúŋé nyule

²³ Nkpó melóo anyá kumúŋé, Yeesu un Yerusalem-i we. Písoi api mewaisaŋa kuu n wapisi yénti api pée ne kefa u tene. ²⁴ Amá ke Yeesu póo pikemúŋé nnéi n nyu nnya, úu ne ripóo pi larisi. ²⁵ Ái we re piké písoi kecáá nsímé u símisi. Uricuruu ye lelee sisoiŋipi sifa-i ní we nyule.

3

Mmě ke Yeesu ne Nikotem api n símisi

¹ Utisi unyine ye pée we, api ye u séi re Nikotem. U pree Pifarisi kunai kémee wele un kó Pisuiŋi uwéese use unyine. ² Uu kesine kenyine Yeesu-i sí uú ha u maa re: Ucélaa, to nyule re Uléecaa ye pó tumme re a ró céési. Uléecaa unsá usoi kepire n we, úu yé fe uké mewaisaŋa mmé kaa nní n wai mecó n wai. ³ Yeesu uu u pese re: Ké pó símisi aseí kecáa re pinsá úye pimáre rinkpá, úu Uléecaa iyóopi yenune. ⁴ Kei ke Nikotem uu pree u pise re: Íye kapi yé kó fe api usoi ye pikpurū rí masí pimáre kpá? Yare u yé fe uu kó úni kefa-i preepo api kó pimáre u kpá née? ⁵ Yeesu uu u pese re: Ké pó símisi aseí kecáa re pinsá míni ne Uléecaa Nfaa kecáa rintiki piké ne usoi pimáre rikpá, úu Uléecaa iyóopi yenune. ⁶ Lě ke kesoiŋipi ake m mári ye lisoikó le. Lě ke Uléecaa Nfaa nn nfáa n he ye Nfáasone likó le. ⁷ Ái kape pírí pó wa re ne maa re li pise re piké pimáre nó rikpá nnya. ⁸ Kuyó kun yei n la, kei kaku ye m pepu, aa kunně n kóméi, amá áa pree nyu méye kaku léeri, méye kaku sí. Limeco ke uyě ke Uléecaa Nfaa nn nfáa n he póo kó we.

* 2:6 Kupóri kpě yé fe aku aliitiri píle née píle ne kefi ne ataani yósu.

⁹ Kei ke Nikotem uu kə pipise u rikpá re: Íye kai yé fe ai lē wai? ¹⁰ Yeesu uu u pɛse re: Pə Isirayeli ketē kémɛɛ ucélaa wéɛse le. Yo nnya káa pɛɛ liasei kómei? ¹¹ Kei ke Yeesu uu pɛɛ u maa re: Ké pó símisi aseí kecáá re lē kari n nyu nkó kari símisi. Lē kari n yé kecáá kari aseéra lese. Amá nǎ áni la nǎké aróseéra nyē ħmurei. ¹² Ne ye nen lelee ketē nté n wai nsímé nó n símisi, áni ye ħmurei. Íye kani yé pɛɛ fe ani ħmurei in te ne lelee keyómɛcaa-pə n wai nsímé nó símisi? ¹³ Úka úu píkai keyómɛcaa hápaalē, insá Usoi Kɛpípi kɛɛ keyómɛcaa-pə n léeri mɛcírɛ. ¹⁴ Moisi ye pɛɛ nweni ħmohə ne iwáa wale uu kucesi kóima-i kuna kecáá kólə. Limecə kapi sǎnti piké Usoi Kɛpípi kuna kecáá rikələ. ¹⁵ Úye un pɛɛ ne kefa u n tɛnɛ, liute uké ne nfáa tɛnɛcírɛ n yé nnya. ¹⁶ Li we re Uléecaa ye písoi meyíkíyiki lalɛ hái úu ne Ukɛpípi Cireníɲɛ pame re úye un ne kefa ke n tɛnɛ, liute úu kapɛ pə, amá uké nfáa tɛnɛcírɛ yé. ¹⁷ Asei kecáá, Uléecaa úu Ukɛpípi ketē kecáá tumme re keké ne písoi túhaane liké ne pi kpɛ. Amá u ke tummele re keké piriyu lə. ¹⁸ Úye un ne kefa ke n tɛnɛ, Uléecaa úu yé uyē ne túhaane liké ne u kpɛ, amá úye unsá ne kefa ke n tɛnɛ, Uléecaa ye ne uyē pitúhaane masile re úu Uléecaa Kɛpípi Cireníɲɛ rinyiri ne kefa tɛnɛ nnya. ¹⁹ Lelee n t́yɛse ke Uléecaa úu ne písoi n túhaanene yeɛ re metéi ye ketē kecáá léemɛle, ke písoi api mɛwai kópe n wai nnya, api metéi yúlu api pɛɛ kuɲmaha meyá n la. ²⁰ Li we re nkó yeɛ mɛwai kópe n wai ye metéi kóhəle, úu ye ne mɛ rikə, un wuru re ái kapɛ umɛwai kópe yámmɛ. ²¹ Amá nkó yeɛ nsímései n t́kilē yèè metéi kémɛɛ léepəle liké nyíse re Uléecaa kémɛɛ ke umɛwai nnéi ame léeri.

Yeesu ne Yohani

²² Lē memáá, Yeesu uu yisi u ne upipiretiki api Yutee ketē-mē tómpə. U ne pē api kei siyáa sinyine wai un písoi míni wolɛ. ²³ Yohani pǎ ne kə pɛɛ Enə kuyu-i wele uu ye písoi míni wolɛ. Ái kei ne Salim kuyu ketaa we. Míni ye pɛɛ kei meyá wele. Písoi pin pɛɛ mɛsére ukemɛɛ sǎnaapə un míni pi wolɛ. ²⁴ Ápi pɛɛ kahane likumúɲɛ kɛɛ-i u n t́ piké kpanii. ²⁵ Yohani pipiretiki pinyine ne Usuifi unyine api pɛɛ keyáa inyékii kapi ye ne usoi n nyǎnse kecáá nsímé pásaine. ²⁶ Apí ne Yohani leɛpə api u maa re: Ucélaa, pə nó ne utisi uyē nó pɛɛ Yuriteɛ nkoi metéɲ-mē n we, aa ukecáá aseéra lese léiseɛ? Uyɛɛ nní we un míni písoi wolɛ, pinnéi pin ukemɛɛ sǎnaapə! ²⁷ Yohani uu pi pɛse re: Uléecaa un ħnaɲɛ pó n he re a ne linyine wa mɛcírɛ kaa ye fe aa li wai. ²⁸ Nórínécúruu yé fe ani aseéra kenécáá lese re ne pɛɛ maa re: Ái néɛ Kirisi ke Uléecaa uu n wéɛ. Amá Uléecaa ye né tummele re ké ne uyē kuu n wéɛ kekɛpéɛ waimɛ. ²⁹ Nkó yeɛ unǎsi n kpísi yeɛ unǎsikó. Amá unǎsikó uyē usane pǎ ne ye ukekúri n wele un unǎsikó metē kómei lin u láárú. Limecə ħmaa kai nní meyíkíyiki né láárú, uyē ke Uléecaa uu n wéɛ nnya. ³⁰ Li ne sá re uyē tinyiri tiké n taálē, tinékó tiké n cɛpilē.

Uyɛɛ keyómɛcaa-pə n léeri kecáá nkó

³¹ Nkó yeɛ keyómɛcaa-pə n léeri ye ħpá úye fele. Nkó yeɛ ketē nté n we ye ketē nté ukó le. Ketē nté likó nsímé kuu ye n símisi. Nkó yeɛ keyómɛcaa-pə n léeri ye ħpá úye fele. ³² Lē kuu n yé uu kə kom aseéra kuu lése, amá úka úu kə pɛɛ lē kuu m ma ħmurei. ³³ Uyɛɛ lē kuu m ma n ħmurei ye male uu wéeri re Uléecaa ye aseí le. ³⁴ Li we re Uléecaa nsímé kuu m ma ke uutume uu ye símisi. Lē nnya ke Uléecaa uu ye uyē kuu n t́ Nfáasəne he ái kumúɲɛ má. ³⁵ Sáa Uléecaa ye Ukɛpípi lalɛ uu ħpá yo keanipe-i wai. ³⁶ Nkó yeɛ Uléecaa Kɛpípi ne kefa n tɛnɛ ye nfáa tɛnɛcírɛ mále. Nkó yeɛ kenkó n késu úu yé nfáa mmē yē. Amá Uléecaa ye ne u wólaalenle.

4

Yeesu ne Samarii kuyu unǎsi unyine ye we pin símisi

¹ Pifarisi api kóm tɛ Yeesu ye pipiretiki meyá yenle un kə písoi meyá míni wolɛ ai tósu Yohani pikó. ² Asei kecáá, Yeesu ricuruu úu pɛɛ úka míni wolɛ. Upipiretiki pɛɛ ye pɛɛ písoi wolɛ. ³ Ke Yeesu uu n kó tɛ lē ke písoi api símaankɛɛ, uu Yutee keteni-i yisi uu

Kalilee ketē-mē pele. ⁴ Uncee ye pɛe kɔ Samarii ketē-mē colɛ nń ne kei lompɔ. ⁵ Uu pɛe Samarii keyupi kɛnyine kapi ye n sée re Sisaa tulu. Ái kei ne kecare kē ke Yakupu uú pɛe uuŋmáne Yosefi n he ketaa we. ⁶ Kei ke Yakupu kelukanka aké pɛé we. Ketúnjé kɛfi ne meté kumúnjé ke Yeesu uu kei tuiɔ, nsé nn u pelaalɛ, uu pɛe kelúkanka kē kekúrí tone.

⁷ Samarii ketē unási unyine uu pínílú hapɔ. Yeesu uu pɛe u maa re: A míni né he ké n ntí. ⁸ Upipiretiki pǎ ne pɛe likumúnjé kɛɛ-i liluke-luke piwélaa hale kuyu-pɔ. ⁹ Samarii ketē unási uyē uu pɛe Yeesu maa re: Íye ke pǎ Usuifi, aa yé fe aa né Samarii ukó maa re ké míni pó he pǎké n ntí? Pisuifi ne Samarii pikó ápi ye pɛe rikɔne. ¹⁰ Yeesu uu u pesɛ re: Pɔn pɛe lē ke Uléécaá uu ye n he n nyu, pɔn kɔ pɛe uyɛɛ nní pó m pise re a míni u he n nyu, póo ye pɛe u pise re uké míni pó he, uu pɛe míni mee ye nfáa n he pó he. ¹¹ Unási uyē uu u maa re: Upíima, kelúkanka nké áke kusa címú, áa kɔ líka má pǎké ne lú. Íye kaa yé pɛe fe aá ne míni mee ye nfáa n he yenu? ¹² Urósáayaha Yakupu ye kelúkanka nké ne ró tíye. U ne usipipi ne uaseelee ye pɛe míni mē n ntíle. Yare pɔ músu re pɔ Yakupu fele née? ¹³ Yeesu uu u pesɛ re: Nnírɛ yé usoi nkó ye míni mmé n ntí piwai rikpá. ¹⁴ Amá nnírɛ nń píkaí nkó ke née míni n he uu me níru piwai kpáne. Míni mē kam u n hene ye ukemee pansene nínihɔi mee ye nfáa teneciré n he. ¹⁵ Kei ke unási uyē uu pɛe u maa re: Upíima, a mepóni mē né he nníre nń kape ye kɔ piwai né rikpá. Pɛé uyɛ-i, ái pɛe pise re ké ye kɔ nté pínílú pɛeme.

¹⁶ Yeesu uu pɛe u maa re: A n ŋme a ha upóla séeme aá weri. ¹⁷ Unási uyē uu u pesɛ re: Ám ula má. Yeesu uu pɛe u maa re: Pɔ alari mále pǎké re áa ula má. ¹⁸ Pila pinupū kaa pisóð masí. Nó ne utisi uyɛɛ kɔ nkɛpéni n we úu kɔ upóla. Pɔ aseí mále. ¹⁹ Unási uu pɛe u pesɛ re: Upíima, ne yē te pɔ antepu le. ²⁰ Tiyóɔpɛ ntí kecáa ke tǎ pisaayaha apí pɛe Uléécaá yáasi. Amá nǎ Pisuifi ani re Yerusalem-i kai pise re piké ye Uléécaá yáasi. ²¹ Yeesu uu pɛe u maa re: A kɔ te nú unási, li ituyɛ inyine-i sóntile, ái pɛe pise re riyóɔpɛ ntí-i née Yerusalem-pɔ kani yéé Sáa Uléécaá yáasi. ²² Nǎ Samarii pikó, áni Uléécaá uyē kani n yáasi nyu. Tǎ Pisuifi ye Uléécaá uyē kari n yáasi nyule. Tǎ Pisuifi kémee ke pýulale api léeri. ²³ Amá li ituyɛ inyine-i sóntile, ticuruu li pikáme masile. Pɛpɛe Sáa Uléécaá n yáasi yéé ne piisoi nnéi u yáasi ne aseí. Pɛpɛe lē u n yáasi kuu wéési. ²⁴ Uléécaá ye Nfáasone le. Lē nnya, li pise re pɛpɛe u n yáasi piké ye ne piisoi nnéi ritiki apí ne u yáasi ne aseí. ²⁵ Unási uyē uu pɛe Yeesu maa re: Ne nyule re uyē ke Uléécaá uu n wée ye wemɛle. Uyē kapi ye sée re Kirisi. Un píyei n ka, u yé linnéi tǎ riyóó. ²⁶ Yeesu uu pɛe u maa re: Née ne nní pó n símisi, née liute uyē.

²⁷ Yeesu pipiretiki api likumúnjé kɛɛ-i tuiɔ, ai nnóo pi yipu re pi u yē un ne unási unyine símisi nnya. Amá piuka úu kaha uké u pise re: Yo kaa ukemee wéési née yo nnya kaá ne u símisi? ²⁸ Unási uyē uu pɛe ukenintúhu kei yá uu kuyu pele uú ha pise símisi re: ²⁹ Ani kam ani usoi unyine yē ye menéwai nnéi kam n wapisi né n kéénkee. In n la, ái nkɛpéni uyē ke Uléécaá uu wée? ³⁰ Api pɛe kuyu-i léenti api símpɔ apí ha Yeesu lɛɛɔ.

³¹ Upipiretiki api pɛe likumúnjé kɛɛ-i u kpukɛise re: Ucélaa, a kam a li. ³² Kei kuu pɛe pi pesɛ re: Iluke inyine káni n nyu kam meluke má. ³³ Kei ke upipiretiki api pɛe pimɛɔpɛcɛre pipíseine lǔ te: Née unyine ye ne iluke u kale uu le? ³⁴ Yeesu uu pɛe pi maa re: Inéluke ye re ké uyɛɛ né n tumme mela n wai, ké kɔ pikei pē kuu né n forii n wai ne kɛtɔ-pɔ. ³⁵ Nórínécúruu nóo ye maa re: Li tise iwáre ina liké ne kúkpaa tu. Ké nó símisi re ani n̄sone ripaí ani yénu re iluke ye sicare-i pipele masile re piké i kpasi. ³⁶ Ticuruu ukpáa ye wele un uihéé yósu, un kɔ iluke kuu n kpási cápínente re iké nfáa teneciré yé. Kei ke ulukaa ne ukpáa apɔo aa yé pɛe kesé n láárú. ³⁷ Lē kémee, meyu mmé ye aseí le re: Uco ye ye lukesi, uco uú kpasi! ³⁸ Ne nó tunle re ani ha kecare ke-i káni pikei píka n wa kémee kpasi. Píco pɛe kei keisi, nóo nkɛpéni weri ani pipikei kulaa n le.

³⁹ Samarii pikó meýã ye ne Yeesu kɛfa tenɛle re unási uyɛɛ maa re: Lē nnéi kam n wa kuu né símisi. ⁴⁰ Lē nnya kapi Yeesu-i hápɔ api u pise re uké pikekúrí ketóne rikpá. Uu ŋmurei uu pikekúrí tone siyáa sité.

⁴¹ Ke Yeesu uu uricuruu ne unnəə nsímé pi n símisi nnya, písoi kulúi píima picə api kə ne kefa u tene. ⁴² Api ye pɛe unósi uyē maa re: Ái nsímé mmē kaa ró n símisi ŋmanɛ nnya karí ne kefa Yeesu tene. Amá tə uricuruu konle un símisi, ari céru re u mesei písoi nnéi Uyulale le. Lē nnya karí ne kefa u tene.

Yeesu ye uyóəpi usóəca wéése unyine uŋmáne pəise

⁴³ Ke Yeesu uu siyáa sité sē kei n tónɛ, uu yisi uu Kalilee ketē-mē tómpə. ⁴⁴ Yeesu ricuruu ye pɛé maa re: Ápi ye antepu úka uketē cire-i n waiselē. ⁴⁵ Amá kuu Kalilee keteni-i n tuiə, kei pikó ye kusáne u yəsile řsəne, ke pē ŋmaa apí pɛe Yerusalem-pə nkə melóə anyá ř ha api lē nnéi kuu n wa yenu nnya.

⁴⁶ Yeesu uu pɛe Kalilee ketē-pə Kanaa kuyu-i pɛle. Kei kuú pɛe wa míni amɛ panse píta. Uyóəpi usóəca wéése unyine yɛe pɛe Kaperinawum-pə we, uuŋmáne un póólú. ⁴⁷ Kuu n kó tɛ Yeesu ye Yutee ketē-pə yisi uu Kalilee keteni-i hapə, uu ukemɛ sí uú ha u welu re uké Kaperinawum hapə uké uuŋmáne yɛe ne nkə n náasi pəise. ⁴⁸ Yeesu uu pɛe u pise re: Nənsá mɛwaisaŋa ne mɛwai píima n yē, áni yé fe nəké ne kefa né tene, néɛ yo. ⁴⁹ Uyóəpi usóəca uyē uu Yeesu pɛse re: Upíima, a kenéyə ha unéŋmáne uké kelene kpu. ⁵⁰ Kei ke Yeesu uu pɛe u maa re: A n ŋme a kui, upóŋmáne ye nfáa mále. Uu Yeesu nsímé mmē ŋmurei, uu yisi uú kulu. ⁵¹ Kuu nkúleceɛ n kpísi, upikeikó apí ne u sáne api u maa re: Upóŋmáne ye nfáa mále. ⁵² Uu pi pise re: Ituŋɛ íye kumúŋé ke uipiŋɛ ii kutəsi piwai koraanɛ? Api re: Sé ketúŋé, mese kumúŋé ke kupiŋɛtoi aku ukecáa le. ⁵³ Usáa uyē uu pɛe léise re ituŋɛ iye-i ŋmaa ke Yeesu uu sé u maa re: Upóŋmáne ye nfáa mále. Lē nnya ke u ne ukeyə pikó nnéi api Yeesu ne kefa tene. ⁵⁴ Ke Yeesu uu Yutee ketē-pə n léeme uu Kalilee keteni-i pɛeri, mɛwaisaŋa lírū mɛcə kuu n wa ye mē.

5

Yeesu ye kékankáláká kenyine pəise

¹ Lē memáa, Pisuiŋi anyá anyine ye pɛe kumúŋé kpe-i Yerusalem-i wele. Yeesu uu yisi uu sí. ² Kúniəre kunyine ye kuyu kpe-i Isáŋ Tinəəə kekúri wele. Pi ye kupóre kpē Epiree mɛyu kémeɛ sée re Petesita. Akúsi sipole sinupū kakú má. ³ Pitóikó kulúi, pinyíye ne síkankáláká ne [pipáikəə ye pɛe imele iyē mɛtene fíntilenle pin mē tɛ míni meké lémesi. ⁴ Uléecaatumɛ unyine yɛe pɛe keyáa keyáa súimele uu míni pəkəi. Utóikó úye un mɛpəkəi-maá mɛfoi míni mɛ-i n lomə, řpá itói íye kuu póólú, u ye peile]. ⁵ Utisi unyine ye pɛe kei wele. Kuú ne m póólúme, li wale iŋmē ité ři we afɛena. ⁶ Ke Yeesu uu u n yé un kei finu, uu kə kom tɛ kuú ne m póólúme ái kusa náŋai, uu u pise re: Pə la pəké pei? ⁷ Utóikó uyē uu u pɛse re: Upíima, ám úka má re míni mɛn n lémesi uké mekemɛ né tampə. Ne ye náasile, ké n tuiə, unyine un né fəsí. ⁸ Kei ke Yeesu uu pɛe u maa re: A yisi a řipósáŋáapəré kpísi aa səne. ⁹ Utisi uyē uu mese ne mese pəlu, uu urisáŋáapəré kpísi uu nsé kápáa. Kewəntɛyaa tuŋé kaí pɛe lē wai. ¹⁰ Pisuiŋi piwéése api utisi uyɛɛ nní ři pɛí maa re: Neni ye kewəntɛyaa le. Lē nnya irósé kémeɛ, ncée řn we re pəké řipósáŋáapəré cə. ¹¹ Uu pi pɛse re: Utisi uyɛɛ né m pəise ye né maa re: A řipósáŋáapəré kpísi aa səne. ¹² Api u pise re: Wóo liute uyɛɛ pó ři maa re: A řipósáŋáapəré kpísi aa səne? ¹³ Uu pi pɛse re úu nkəáni u nyu. Úu mesei fe uké u ceri. Yeesu ye pɛe písoi riwúí tɛɛ kei ři we kémeɛ loməle uú ne tómpə. ¹⁴ Lē memáa, Yeesu uu yisi uu Uléecaa keyə sí u ne utisi uyɛɛ ři pɛí apí ha sáne. Yeesu uu pɛe u maa re: Kaa nní ři pɛí, kapɛ kə akópe piwai rikpáse, lē lifee-fee ái kapɛ ne pə n wa nnya. ¹⁵ Utisi uyē uu pɛe sí uú ha Pisuiŋi piwéése símisi re Yeesu yɛe u pəise. ¹⁶ Lē nnya ke Pisuiŋi piwéése api Yeesu pitele wa re yo nnya kuu kewəntɛyaa tuŋé lē wa. ¹⁷ Kei ke Yeesu uu pi pɛse re: Unésáa Uléecaa ye ne pikɛi kecáa wele néɛn kə pikɛi kecáa we. ¹⁸ Anóə nyē nnya, Pisuiŋi piwéése api pɛe mɛyá piwélaa ne ŋmóəpú re piké Yeesu kpu. Ái re kuu kewəntɛyaa kecáa isé rinlóə ŋmanɛ nnya, amá kuu kə ři maa re Uléecaa ye uusaa le, lin pɛe nyísɛlɛ tɛ u ne uyē ne sále nnya.

Ulééca Kεpipi nnaŋe

¹⁹ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Asei kam nní nó símisi re nĕ Ulééca Kεpipi, ám nnénaŋe cire ne fene ké linyine wa. Lĕ ke Unésáa Ulééca uu ye n wa am yĕnu ηmane kam ye fe am wai. Lĕ nnéi ke Unésáa uu n wai ké née kɔ wai. ²⁰ Sáa Ulééca ye Ukepipi lalɛ, uu pɛe lĕ nnéi kuu ye n wa ke nyísente. U kɔ mewai mee mmé n fe pinyíse ke kpáne liké pɛe nnóɔ nó yi. ²¹ Yare ke Unésáa uu ye pikpɔkpɔ n yukuse uu nfáa pi he mecɔ ke Ukepipi ake ye ken píye n la, ake pĕ nfáa he. ²² Limɛɔ, Sáa Ulééca úu ye ne úka túhaane. Amá Ukepipi kuu ŋnaŋe he re keké ne písoi nnéi túhaane, ²³ písoi nnéi piké ne Ulééca Kεpipi ríyu n waise yare kapi Ulééca ríyu n waise mecɔ nnya. Nkó yee úu Ulééca Kεpipi ríyu n waise, úu kɔ Ulééca yee ke n tumme ríyu waise.

²⁴ Asei kam nní nó símisi re nkó yee ye nnésímé kutu rincɔ uú ne uyee né n tumme kefa tene ye nfáa teneciré yĕnle. Ápi ne metúhaane u má. U nkɔ kémeɛ piléle masile uu nfáa teneciré yĕnu. ²⁵ Asei kam nní nó símisi re kumúŋé kunyine ye sóntile, ticuruu ku pikáme masile. Pɛé uyee-i ke pikpɔkpɔ api yé Ulééca Kεpipi metĕ n kó. Pɛpɛe n kó api nfáa yenu. ²⁶ Ulééca yee nfáa te. Limɛɔ kuu Ukepipi ŋnaŋe he re keké nfáa n te. ²⁷ Ne Usoi Kεpipi le nnya kuu ncée né he re ké ne sisoipipi túhaane. ²⁸ Ái kape nkɔpáni píri nó wa. Kumúŋé kunyine ye sóntile, pɛpɛe n kúlaankeelĕ piké menétĕ kɔ, ²⁹ api pɛe nkɔ kémeɛ yisi. Pɛpɛe piísoi kémeɛ lisone n wa api nfáa teneciré yĕnu. Api pɛpɛe piísoi kémeɛ akópe n wa pĕ ne túhaane aí ne pi kpi. ³⁰ Ám yé fe ké nnénaŋe cire ne linyine wa. Lĕ ke Ulééca uu né í símisi kam ye ne ripái am ne túhaane. Menétúhaane ye aseí mále re ám wéési ké menéla wa nnya, amá uyee né n tumme mekó kam wéési ké wa.

Yeesu piseérakɔ

³¹ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: In te nĕ ηmane née kenécáa aseéra lese, nnóɔme ye mu. ³² Amá ne úseérakɔ mále yee aseéra kenécáa n lése. Ne kɔ nyule re aseí kuu símisi. ³³ Nɔ písoi Yohani kémeɛ tunle re piké kenécáa nkó kó, uu kɔ aseí lese uu símisi. ³⁴ Nĕ ám písei re unyine uké kenécáa aseéra lese. Amá ne la re liké nórinyu lɔ nnya kam Yohani aseéra kuu kenécáa n lése símisi. ³⁵ Yohani pĕ ne we yare kéfiráa kapi rinsé, kemetéi ame nó kpáii. Lĕ nnya kani kemetéi mĕ nnya ituŋe inyine-i mpóɔnare yĕ nkáripí. ³⁶ Amá aseéra ηmaa ye kenécáa wɛle, an Yohani akó kuu kenécáa n lése fe. Lelee nní pikɛi ke Unésáa uu né n forii nen wai. Piricuruu ηmaa pɛe aseéra kenécáa lese re Sáa Ulééca yee né tumme. ³⁷ Unésáa uyee né n tumme ye uricuruu kenécáa aseéra lesele. Áni ketume umetĕ komaalĕ, ani kɔ ukeyu yenaalĕ. ³⁸ Áni kɔ unsímé ŋsone múlĕ. Li we re áni nĕ ke Sáa Ulééca uu n tumme ne kefa tenelĕ. ³⁹ Nɔ ye Nléécaasímé kémeɛ pereile non músu re nó nkemɛe nfáa teneciré yĕ. Ani kɔ te mmĕ cire mee kenécáa aseéra lese. ⁴⁰ Áni kɔ pɛé la nɔké kenémɛe kam nɔké nfáa mmĕ yĕ.

⁴¹ Ái písoi ipakare kam wéési. ⁴² Ne nó nyule. Áni nósinéfa-i Ulééca la. ⁴³ Unésáa rinyiri kam ne ka, amá ani piyóɔ né yúlu. Amá unyine un nté ne urinyiri n ka, nó uyĕ yosí. ⁴⁴ Nɔ ye n lalɛ nɔké nómenécɔpecire m pakarentene. Áni la Ulééca ηmane uké nó m pakarente. Lĕ nnya káni yé fe nɔké ne kefa né tene. ⁴⁵ Áni kape m músu re née ha Unésáa Ulééca kémeɛ tíyesene nɔké akópe yĕ. Amá Moisi uyĕ kaní ne ripóɔ n láárú yee ha tíyesene nɔké akópe yĕ. ⁴⁶ Kenécáa nsímé ke Moisi uu wói. Non pɛe meykíyiki Moisi nsímé n ηmurei, nó pɛe kɔ nnékó ηmurei. ⁴⁷ Amá in te áni mmĕ ke Moisi uu n wói ηmurei, íye kani yé pɛe nnékó ηmurei?

6

Yeesu ye písoi ákotokú anupū (5.000) kpínii
(Matiyee 14:13-21; Mariki 6:30-44; Luki 9:10-17)

¹ Lĕ memáa, Yeesu uu Kalilee kupiyɛ kapi ye kɔ n séɛ re Tiperiyaati menimaa téŋ uu ritíme ricɔ-mĕ sĭ. ² Písoi kulúi píima pinyine ye pɛe u tikilenle, kapi n yĕ te u mewaisaŋa

wapisi un pitóikó p̄sente nnya. ³ Kei ke Yeesu uu p̄e riyópe ritaá u ne upipiretiki apí ha tone. ⁴ Pisui fi nk̄p̄o melóó anyá ye p̄é uye-i nyahaimela.

⁵ Yeesu uú weríí uu yénu re p̄soi kulúí píima ye ukeme s̄onaap̄o, uu p̄e Filipu maa re: Yei kari yé iluke yee yé p̄soi mpí nnéí meluke n tu lo? ⁶ Sikórí kuú ne l̄e ma uké p̄é uké yé te íye ke Filipu uu yé u p̄ese. Uricuruu ye p̄e nyule l̄e kuu n waine. ⁷ Filipu uu u p̄ese re: M̄pá tóké nwóóweni m̄epipi píle píle meté ne iluke lo ái nk̄p̄áni m̄pá úye nk̄áripí nk̄áripí meluke tulune. ⁸ Uupiretiki uc̄o, Sim̄o Piyee uwã kapi ye n s̄ee re Antiree p̄óo p̄e u maa re: ⁹ Kewá ñm̄ánepi kenyine ye nké nté ken akp̄ónó anup̄ũ ne ikp̄íntomé ité múíl̄e. Yare yo ke l̄e ai yé nk̄p̄áni p̄soi kulúí píima nkú wa? ¹⁰ Kei ke Yeesu uu p̄e re: Ani p̄soi p̄e maa re piké tone. Meyúí áme p̄e kusa kel̄o ke-i piye. Api p̄e túnti, aí lelu p̄soi ákotokú anup̄ũ kumúñé (5.000). ¹¹ Kei kuu akp̄ónó kp̄ísi uu akecáá Ulééca a p̄onese uu p̄e p̄ep̄e kei n̄ we a h̄on̄e. Uu k̄o lim̄ec̄o ikp̄íntomé wai, ai pinnéí meluke tulu. ¹² Kapi pinnéí n̄ li api lepu, Yeesu uu p̄e upipiretiki maa re: Ani akéri t̄or̄o kóóí, líka ái kape p̄o. ¹³ Api akp̄ónó anup̄ũ nyé kapi n li at̄or̄o kóóí ai anére kefi ne até yipu. ¹⁴ Ke p̄soi p̄e api m̄ewaisaṅa ke Yeesu uu n wapisi n yé, api p̄é n símaankee re: Mesei, usoi nkó yee antepu kapi n tee re u ket̄e kecáá s̄ónti. ¹⁵ Yeesu p̄óo céru re pi s̄óntile piké u t̄i piké ñnaṅe iyó̄opi u tonse. Uu l̄e nnya riyópe p̄itaá pele uú ha um̄ecire n t̄i.

Yeesu ye míni kecáá s̄óne

(Matiyee 14:22-33; Mariki 6:45-52)

¹⁶ Kai nnyóó n wa, Yeesu pipiretiki api cépi apí ha kupiye ritime n we. ¹⁷ Api kúnin̄o loni api kupiye n t̄éj̄l̄e pin Kaperinawum kuwéé-m̄e s̄i. Kesine ye p̄e likumúñé kpe-i piwai masile, Yeesu úu k̄o p̄e kahane pikekúrí n hap̄o. ¹⁸ Kei ke meyo píima menyine ame pipépe l̄o, míni ame p̄é n t̄on̄kee. ¹⁹ Kapi kúnin̄o rintíkíí yare kilometiri pinup̄ũ kumúñé, api Yeesu yenu un míni kecáá s̄óne un ne pikekúrí wépo, iwame ii pi wai. ²⁰ Kei ke Yeesu uu p̄e pi maa re: Néé lo, iwame íi kape nó wa! ²¹ Api p̄é n la piké kúnin̄o k̄em̄e u kp̄ísi. Amá kúnin̄o aku kei nní mese ne mese kei kapi n sí tulu.

Tisoiwúí ye Yeesu wéési

²² Kai kóso n weesi, p̄soi riwúí t̄ee kupiye ritime te-i m̄ m̄ésū ari yénu re kúnin̄o kuse kpe ye kei n we, Yeesu úu k̄o ku l̄o u ne upipiretiki piké ne kesé tómp̄o. Uupiretiki ṅmane p̄e p̄e tómp̄o. ²³ Amá ánin̄o ac̄o ye p̄e Tiperiyaati ket̄e-m̄e leemele aa kei ke Upíima uú p̄e akp̄ónó kecáá Ulééca a m̄ p̄onese api p̄e a le tuīp̄o. ²⁴ Ke p̄soi riwúí t̄e ari n yé te Yeesu ne upipiretiki apí kei we, api p̄e p̄iricuruu ánin̄o nyé loni apí ne Kaperinawum-p̄o Yeesu piwél̄aa s̄i.

Yeesu ye iluke yee ye nfáa n he

²⁵ Api kupiye ritime ric̄o-m̄emp̄o Yeesu leep̄o api u pise re: Píyei kaa nté tuime, Ucélaa? ²⁶ Yeesu uu pi p̄ese re: Asei kecáá, ké nó símisi re ái re kani m̄ewaisaṅa kam n wapisi n yé nnya kani né wéési, amá kani akp̄ónó n̄ li ani lepu nnya kani né wéési. ²⁷ Áni kape iluke yee ye n f̄óni nnya n náási, amá ani iluke yee íi ye p̄ikai n f̄óni ii ye k̄o p̄e nfáa teneciré he nnya n náási. Usoi Kepipi kee yé iluke iyé nó he, li we re Sáa Ulééca a ye unw̄oi ukecáá wale. ²⁸ Api u pise re: Íye kari yé wa tóké ne piké p̄e ke Ulééca a uu n̄ la piwai n fe? ²⁹ Yeesu uu pi p̄ese re: Ulééca a piké kuu nó m̄ pise ye mpí re ani ne uyé kuu n tumme kefa tene. ³⁰ Api u maa re: M̄ewaisaṅa méye kaa yé wa tóké yé tóké p̄é ne kefa p̄o tene? M̄ewai méye kaa waine? ³¹ Pirósáayaha ye iléécaaluke kucesi kóima-i lile yare kai Nléécaasimé k̄em̄e n wólaal̄e te: Iluke yee keyóm̄ecaa-p̄o n léeri kuu pi he re piké li. ³² Yeesu uu pi p̄ese re: Asei kecáá, ké nó símisi ani kóm̄ te ái Moisi yee iléécaaluke nó he, amá Unésáa yee iluke yee meykíyiki keyóm̄ecaa-p̄o n léeri nó he. ³³ Iluke ke Ulééca a uu ye n he yee nní uye keyóm̄ecaa-p̄o n léeri uu ye p̄soi nfáa he. ³⁴ Api u maa re: Upíima, a mesére iluke iyé tó n he.

³⁵ Kei ke Yeesu uu pɛɛ pi símisi rɛ: Née nní lē iluke iyee ye nfáa n he. Nkú rín píkai nkó yee kenémee ní ka wainɛ. Nniré rín kɔ píkai nkó yee ne kefa né n tenɛ wainɛ. ³⁶ Amá ne nó símisile: Nɔ né yénle, m̀pá ne lē, áni ne kefa tenɛ. ³⁷ Pē nnéi ke Unésáa uu né m pa ye kenémee sóntile, ám pikeɔɔɛ úka mpuri méyule má. ³⁸ Li we rɛ ám keyómecaa-pɔ súime rɛ ké menéla wa, amá uyee né n tumme mela kam piwai ka. ³⁹ Uyee né n tumme mela ye kɔ pɛɛ mmé rɛ ám kape pē kuu né m pa keɔɔɛ úka fóm, amá u la rɛ ké ha keyáa tɔrɔɔ ketúnjé nkɔ kémee pi yukuse. ⁴⁰ Unésáa ye la rɛ nkó yee Ukepipi n yé uú ne kefa ke tenɛ uké nfáa teneciré m má. Ne kɔ pɛɛ liute keyáa tɔrɔɔ ketúnjé nkɔ kémee yukusene.

⁴¹ Pisuiɛi api Yeesu ne ɣmúlaankeɛ rɛ u maa rɛ: Née nní lē iluke iyee keyómecaa-pɔ n léeri nnya. ⁴² Api pɛé m píseine rɛ: Ái Yosefi uɣmánɛ Yeesuu? Tɔ usáa ne úni nyule. Íye kuu yé pɛé maa rɛ: Keyómecaa-pɔ kuu léeri? ⁴³ Kei ke Yeesu uu pɛɛ pi maa rɛ: Ani lē nómenécɔɔɛɛɛɛ piɣmúlaankeɛ tíye. ⁴⁴ Úka úu yé fe uké kenémee kam, insá Sáa yee né n tumme yee ne kenémee u ka. Né kɔ m̀pá úye yee kenémee ní ka keyáa tɔrɔɔ ketúnjé nkɔ kémee yukuse. ⁴⁵ Li antepuyɛ atelé-i wólaalē tɛ:

Uléecaa yé pinnéi céési. Nkó yee Sáa kutu riñɔ uu uicélaa kom, yee yé kenémee kam.

⁴⁶ Lē ái nyíse rɛ unyine ye Sáa yenaalē. Amá uyee Uléecaa kémee n léeri mecire yee u yenaalē. ⁴⁷ Asei kecáá, ké nó símisi ani kóm tɛ nkó yee ne kefa né n tenɛ ye nfáa teneciré mále. ⁴⁸ Née iluke iyee ye nfáa n he. ⁴⁹ Nópínésáyaha ye pɛɛ kucesi kóima-i maani lile, m̀pá ne lē, api kɔ pɛɛ kpíni. ⁵⁰ Iluke iyee keyómecaa-pɔ n léeri ye nnyi nté. Nkó yee i n li úu píkai kpine. ⁵¹ Née iluke iyee keyómecaa-pɔ n léeme ii ye písoi nfáa he. M̀pá úye yee iluke iyē li, nfáa teneciré kuu yé yé. Inépiɣe yee iluke iyē kam u n hene. Ne i hele rɛ keté nnéi písoi piké nfáa yē nnya.

⁵² Kuu lē m ma, Pisuiɛi api picéɣaankeɛ loni pin pimɛɔɔɛɛɛɛɛ píseine rɛ: Íye nnya ke nkó uu yé maa rɛ u yé uipiɣe ró he ari le? ⁵³ Kei ke Yeesu uu pɛɛ pi maa rɛ: Asei kecáá, ké nó símisi ani kóm tɛ nɔnsá Usoi Kepipi ipiɣe n li, nɔnsá kɔ kemenye n ntí, áni nfáa má. ⁵⁴ Usoi nkó yee inépiɣe n li uu kɔ menénye níru ye nfáa teneciré yénle. Ne ha keyáa tɔrɔɔ ketúnjé nkɔ kémee u yukusene. ⁵⁵ Li we rɛ inépiɣe ye iluke yíkíyiki le, menénye póon kɔ liniré-niré yíkíyiki. ⁵⁶ Usoi nkó yee inépiɣe n li uu kɔ menénye níru ye kenémee wele néen kɔ ukemee we. ⁵⁷ Sáa yee né n tumme yee nfáa ute. Uyē nnya kam nfáa má. Limɛɔ, úye un inépiɣe n li, u né nnya nfáa yenune. ⁵⁸ Iluke iyee keyómecaa-pɔ n léeri ye iyē. Íi iyē ke nópínésáyaha apí pɛɛ n li, m̀pá ne lē, api kɔ pɛɛ kpíni mecɔ we. Amá nkó yee nnyi n li ye mesére nfáa máne.

⁵⁹ Kumúnjé kɔɛ-i ke Yeesu uú pɛɛ Kapɛrinawum-pɔ Pisuiɛi kuyomɛyáhaalee-i písoi n céési kuu anóo nyē ma.

Tinóo tɛɛ ye usoi nfáa teneciré n yéneise

⁶⁰ Ke upipiretiki api anóo nyē n kó, pimɛyá api rɛ: Nsímé mmú ye m̀pape tɔsile. Wóo yé mmú kutu n cɔlē? ⁶¹ Yeesu uu céru rɛ upipiretiki ye nsímé mmē kecáá ɣmúlaakele. Uu pɛɛ pi maa rɛ: Li nó ricóɣle meyá, née yo? ⁶² In lē, nɔn píye Usoi Kepipi n yē ken kei kaké pɛɛ ní we pítaá m pɛle ní, íye kai yé pɛɛ nó wa? ⁶³ Uléecaa Nfaasɔne mee ye nfáa he. Kesoipipi áke yé líka fe. Amá anóo nnye kam nní nó m ma ye Nfáasɔne akó le nyee ye nfáa n he. ⁶⁴ Amá pinyine ápi nókenécɔɔɛɛɛ ne kefa né tenɛ. Ái líka nnya kuu lē male. U hái mekeɛ-me pɛpɛɛ ápi n ɣmureine ne uyee n sónti uké piláarɔ anipe-i u n wa nyule. ⁶⁵ Uu kɔ pimáa pi kpá rɛ: Lē nnya kam nó maa rɛ úka úu we yee yé n fe uu kenémee weri insá Unésáa yee ncée u he.

⁶⁶ Kaí ne kei n kpísi, upipiretiki meyá api kepire u tɔ ápi ye pɛɛ pitíki u rikpá. ⁶⁷ Uu pɛɛ upipiretiki kefi ne pité pē pise rɛ: Nó ní, nó áni la nɔké tómpɔɔ? ⁶⁸ Simɔɔ Piyee uu u pɛɛ rɛ: Upíima, úye ucɔ kémee kari yé nkɔáni ha? Kepóméé ke nsímé mee ye nfáa teneciré n he ní we. ⁶⁹ Tɔ ne kefa pó tenɛle ari yénu rɛ ṕ ke Uléecaa uu wée uu tumti. ⁷⁰ Yeesu uu pɛɛ pi maa rɛ: Ái née nó kefi ne pité mpí wéee? M̀pá ne lē, use ye nókenécɔɔɛɛɛ kuníri le!

⁷¹ Simwə Isikariyotai uhmáne Yutasi nsímé kuu lē símisi. U kefi ne pité pē use le. Ḿpá ne lē, uyee sánti uké piláarə anipe-i u wa.

7

Yeesu pimarecə ápi ne kefa u tene

¹ Lē memáá, Yeesu uu Kalilee ketē kóónú. Úu pēé ha uké Yutee kekó rikóónú re Pisuifi piwéése ye wéési piké u kpu nnya. ² Pisuifi anyá nyē kémee kapi ye sicánjipi kémee n sói ye kə pēe nyahaimēle. ³ Upimarecə ápi pēe u maa re: A nté yisi aa Yutee ketē-pə sí, pipópiretiki póóké kə pikēi kaa n wai yē! ⁴ Úka úu ye umewai m pékesi un kə pēé la kuyu kuké u ceri. Lē nnya, a tíye ketē nnéi písoi piké mepówai mmé yē. ⁵ Asei kecáá, upimarecə ricuruu páa pēe kə ne kefa u tenelē. ⁶ Kei ke Yeesu uu pēe pi maa re: Inétuŋe íi kahane n tu. Amá in nóó, ḿpá ituŋe íye ye ne nó sále. ⁷ Ketē nté písoi ápi nóinépurī yulu, amá pi nē ipuri yulule re ne we nen pi símisi re pimewai áme nyarí nnya. ⁸ Nóóké n ŋme ani ha anyá li. Né ám kei simpə kelene. Inétuŋe íi kahane n tu. ⁹ Kuu lē písímé pi ḿ masí, uu Kalilee keteni-i mésuni.

Yeesu ye anyá kumúnjé Yerusaleṃ-pə Uléécaá keyə-i céési

¹⁰ Ke Yeesu pimarecə ápi anyá nyē n ha, uricuruu póó kə yisi uu sí, úu tíye piké u n nyáni, uu pēe n we yare u pékesile. ¹¹ Pisuifi piwéése ye pēe anyá nye-i u wélaankeele ápi ye pēe re: Yei kuú we? ¹² Písoi pēe n cápinelē ye pēe unsímé ŋmúlaankeenele. Pinyine ápi ye re: Usoi səne lo. Picə ápi re: Eehei, písoi kuu kírāsente. ¹³ Amá úka úu pēe unsímé símisi líké n cálē. Pisuifi piwéése kápī pēe lē wuru.

¹⁴ Anyá siyaa sin kecəpe pitule masí ke Yeesu uu Uléécaá keyə ha uú ha n céési. ¹⁵ Ai Pisuifi píri wai ápi ye pēe re: Usoi nkó úu icélaa íka yósi, íye kai pēe wa kuú ne nní nsəne Nléécaasímé nyu? ¹⁶ Yeesu uu pi pēe re: Icélaa nnyí kam nní písoi m pālē íi kenémee léeri, amá Uléécaá yee né n tumme kémee kii léeri. ¹⁷ Úye un n la uké Uléécaá mela wa, u yé céri re Uléécaá kémee ke icélaa nnyí ii léeri née nnénóosímé cire ye mu. ¹⁸ Nkó yee unnoosímé cire n símisi ye lalē piké ríyu u waise. Amá nkó yee n la piké uyee u n tumme ríyu waise ye aseí mále. Nnóome nka n n ukemeé we. ¹⁹ Nté Moisi ye isé nó pa má? Nó úka úu kə pēe isé iyē tikilē. Yo nnya kani pēé la nəké né kpu? ²⁰ Písoi pēe n cápinelē ápi u pēe re: Pə kuníri héesile. Wóo la uké pó kpu?

²¹ Yeesu uu pi pēe re: Mewai mese kam wa ai nónnénéí píri wai. ²² Moisi yee isé nó pa re ani ye siwántisi kérii, ái kə pēe uyee ne li kori, hái nópinékpure foí-me kai léeri. Ani kə ŋmurei, hái ricuruu ani ye kewénteyaa tuŋé usoi ké. ²³ In te nə ye ŋmurei ani kewénteyaa tuŋé kewántisi ké, ái kə pēe Moisi isé kani rilóó, yo nnya kani pēé ne né wólaalē te ne kesoipipi ne keriyu kewénteyaa tuŋé pəise? ²⁴ Áni kape ye usoi keyu ripái aní ne u túhaane, amá ani ye aseí kemúnjé ritiki aní ne túhaane.

Písoi ye pimécire písei re Yeesu ke Uléécaá uu wéee?

²⁵ Yerusaleṃ pikó pinyine ápi re: Ái utisi nkó kapi wéési piké kpuu? ²⁶ Uyee nkó un ne uripəó símisi lin cálē, úka úu kə ríka u ma! Yare piróyóopi ye cerile re mesei uyē ke Uléécaá uu n wéee né? ²⁷ Tə nkó pó keleeme nyule. Amá uyē ke Uléécaá uu n wéee un píyei n ka, úka úu yé céri méye kuu léeri.

²⁸ Yeesu ye pēe Uléécaá keyə-i wele un likumúnjé kpe-i céési. Uu pupēi re: Mesei kani né nyu nən kə kenéleeme nyu, née yo? Ḿpá ne lē, ái menéla kecáá kam ne ka. Amá uyee né n tumme ye aseí mále. Áni uyē nyu. ²⁹ Né ne u nyule. Ukemeé kam léeri. Uyee né tumme. ³⁰ Ke Yeesu uu lē ḿ ma nnya, ápi pēé n la piké u tí. Amá úka úu kaha uké u rica, ke uituŋe íi pēe kahane nní n tu nnya. ³¹ Písoi meyā ápi riwúí tē kecəpe ne kefa u tene apí maa re: Uyē ke Uléécaá uu n wéee un píyei n ka, yare u yé mewaisaŋa wapisi ai tósu lē ke utisi nkó uu nní n wapisii?

Pi Ulééca keyo piméré pinyine tū te piké ha Yeesu tī

³² Pifarisi api lē ke pisoī api riwúí kémee Yeesu kecáá ní weiresentene kom. Pēpee ye Ulééca inyóonse n wa piwéése ne Pifarisi api pēe Ulééca keyo piméré pinyine tum te piké ha Yeesu tī. ³³ Yeesu uu pēe re: Nkárípi ke tó ne nnó ari ketóne kpáne am pēe limemáá uyee né n tumme kémee pēle. ³⁴ Nó kam ani né wéési, amá áni yé pēe né yé. Li we re áni yé fe nóké kei kam yé ha ní we ha. ³⁵ Pisuífi api pēe pimēcōpēcīre m píseine re: Yei kuu sí kári yé fe tóké u yé? Née Pisuífi pēe Pikireki ketē kecáá n yekaalē kémee kuu sí uké ha Pikireki n céési? ³⁶ Te íye kuu nní maa re: Nó kam ani né wéési, amá áni yé pēe né yé. Li we re áni yé fe nóké kei kam yé ha ní we hapo?

Míni mee áme ye pí kai n hōsí

³⁷ Anyá keyaa tōrōo kee sinnéí kecōpe keyáa píima. Kē ke Yeesu uu pisoī keyu-i nyere uu pupēi re: Nniré nn úye n we, uké kenémee kam uké míni n ntí. ³⁸ Míni mee ye nfáa n he yé nkó yee ne kefa né n tene kémee n leerile men wólu yare nínihoi, yare kai Nléécaasimé ritelé kémee n wólaalē mecō. ³⁹ Ulééca Nfaasōne ke pēpee ne kefa u n tene api yé ní yōsí nkó ke Yeesu uu lē símisi. Ápi pēe kahane likumúhē kpe-i Nfáasōne n yōsí, ke Ulééca úu pēe kahane Yeesu ríyu n waise nnya.

Pisoī ye anóo akó akó Yeesu kecáá símaanke

⁴⁰ Ke pisoī pēe n cápinelē kecōpe pinyine api anóo nyē n kó, api re: Mesei usoi nkó yee antepu uyee pēe n sōnti. ⁴¹ Picō pōo re: Uyē ke Ulééca uu wée. Kei ke picō pōo kō re: Uyē ke Ulééca uu n wée yé fe uu pēe Kalilee-pō leerii? ⁴² Nté li Nléécaasimé ritelé kémee wólaalē te:

Uyē ke Ulééca uu n wée ye Tafiti kepirē le? Petelehem kuyu-i ke Tafiti úu pēe ní we kapi u marune. ⁴³ Lē nnya ke pisoī api Yeesu kecáá anóo akó akó símaanke. ⁴⁴ Pinyine ye pēe pikēcōpe lalē piké u tī, amá úka úu pēe kaha uké u rica.

Pisuífi piwéése ye Yeesu kesi

⁴⁵ Ulééca keyo piméré api yisi api pēpee ye Ulééca inyóonse n wa piwéése ne Pifarisi kémee pēle. Pēpee ye Ulééca inyóonse n wa piwéése ne Pifarisi api pi pise re: Yo nnya káni u tī nóké ne kam? ⁴⁶ Api pi pese re: Ne keweesi, usoi úka úu símaalē yare usoi nkó mecō. ⁴⁷ Kei ke Pifarisi api pēe pi pise re: Yare nó ne kō tíyele uu kō nó feriyee? ⁴⁸ Yare piróyōopi ne tó Pifarisi kecōpe use unyine ye ne kefa u tenele née? ⁴⁹ Amá risoiwúí ntí tee nní u n tíkílē ári isé nyu. Ulééca ye lē nnya anóo ri wale.

⁵⁰ Pifarisi kecōpe use kapi ye n sée re Nikotem ye pēe kei wele. U pinyine-i Yeesu kémee hápaalenle. Uyee pi maa re: ⁵¹ Irósé íi ncée he re piké usoi akópe pa ápi kahane unkó n kō, née ápi kahane n ceri lē kuu n wa. ⁵² Kei kapi pēe u pise re: Nénnte pó ne kō nképni Kalilee ukó le, née yo. A nsōne Nléécaasimé ritelé kēē aa kóm te antepu úka úu pí kai Kalilee-pō leemelē. ⁵³ [Lē memáá, mpa úye uu yisi uú kulu.

8

Lē ke Yeesu uu unósi unyine yee iwásá n wa m ma

¹ Ke pisoī api n kúū, Yeesu pōo yisi uu Olifiyee rikúú taá. ² Uu kemaresine yisi uu Ulééca keyo-i pele, pisoī api u kálaapō. Uu pēe tone uu pi n céési. ³ Kei ke isé picélaa ne Pifarisi apí ne unósi unyine hapō re pi u torile un iwásá wai. Api riwúí kecōpe u nyeresē, ⁴ api Yeesu maa re: Ucélaa, pi unósi nkó tóri le un iwásá wai. ⁵ Moisi ye isé ró pa re tóké ye lipinōsi pē apare tapisi tóké kpu. Ní-ye ke pōo yé?

⁶ Tinóo kapi lē wéési nnya kapi lē u pise piké ne nnyine n yé piké ne pitele u n wa nnya. Amá Yeesu úu pē, uu kenípepi ne ntaai kémee piwóle kápáá. ⁷ Kapi ní we pin pípsise ne kéyu u mahani nnya, Yeesu uu yisi uu kecíre nyere uu pi maa re: Uyee úu nókenécōpe nké-i akópe n wailē uké mefoí ripare u tóori. ⁸ Uu kō pípe kpá uu ntaai kémee piwóle nōh. ⁹ Kapi anóo nyē n kó, piwéése api pinnéí kpíi use use. Piwéése kaí ne kori aí ne siwá

páálá, ai pɛɛ nkpéni unósi uyē mɛcɪrɛ kɛcɔpɛ yá, u nɛ Yeesu pin wɛ. ¹⁰ Yeesu uu pɛɛ yisi uu nyɛrɛ uu u pɪsɛ rɛ: Unósi, yɛi kápɪ wɛ? Úka úu akóɛ pɔ paa? ¹¹ Uu u pɛsɛ rɛ: Úka úu wɛ, Upíima. Yeesu uu u maa rɛ: Nḗ ám kɔ akóɛ pɔ panɛ. A n ɣmɛ aa tómpɔ. Amá kape kɔ akóɛ piwai rikpá.]

Yeesu yɛɛ pɪsoi nnéi metéi

¹² Yeesu uu kɔ pɪsoi pɛɛ n cápɪnɛlɛ pimáa kpá rɛ: Nḗ nɛ pɪsoi nnéi metéi lɛ. Nkó yɛɛ né n tíkilɛ úu píkai kuɣmaha kɛmɛɛ sónɛnɛ, amá metéi mɛɛ yɛ nfáa n hɛ kuu yé m má. ¹³ Kei kɛ Pifarisi apɪ pɛɛ u maa rɛ: Pɔ́o rɪpɔ́cúruu kɛpɔ́cáa aseéra lesɛ. In lɛ, ái nsímɛsɛi kaa símisi. ¹⁴ Yeesu uu pi pɛsɛ rɛ: Ḿpá kam tinécúruu kenécáa nsímé n símisi, nsímɛsɛi yɛ mu. Li wɛ rɛ nɛ nyulɛ kei kam n léeri nɛ kei kam n sí. Amá nɔ́ áni nyu kei kam n léeri nɛ kei kam n sí. ¹⁵ Sisoipipi metúhaanɛ mɛcɔ kɛ nɔ́o túhaanɛ. Nḗ ám úka nɛ túhaanɛ. ¹⁶ Amá in tɛ nɛ nɛ unyɪnɛ túhaanɛ, aseɪ kam tíkilɛ nɛn nɛ u túhaanɛ. Li wɛ rɛ ái menécɪrɛ nɛɛ nɛ u túhaanɛ, tɔ́ nɛ Unésáa yɛɛ né n tummɛ yɛ pi. ¹⁷ Li nónɛsɛ kɛmɛɛ wólaalɛ tɛ pɪsoi pitɛ pin lɪnyɪnɛ kɛcáa nɛ n símisi, nsímɛsɛi yɛ mu. ¹⁸ Nḗ nɛ rinécúruu kɛcáa aseéra lesɛlɛ, Unésáa yɛɛ né n tummɛ un kɔ kenécáa aseéra lesɛ. ¹⁹ Apɪ pɛɛ u pɪsɛ rɛ: Yɛi kɛ Upósáa uú wɛ? Yeesu uu pi pɛsɛ rɛ: Áni né nyu áni kɔ Unésáa nyu. Nɔ́n pɛɛ né n nyu, nɔ́ kɔ pɛɛ Unésáa pɔ́ kɔ n nyu. ²⁰ Yeesu yɛ anɔ́o nnyé male un Ulééca kɛyɔ́ kɛmɛɛ awóótakai kɛyúri wɛ un Nléécaasímé céesi. Kɛ uituɣɛ íi pɛɛ kahanɛ n tu nnya, úka úu u tí.

Áni yé fe nɔ́kɛ kei kam n símpɔ ha

²¹ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá rɛ: Nɛ tósulɛ. Nɔ́ kam ani né wéési áni yé né yé, anɪ nɛ nɔ́anékóɛ kpíni. Áni yé fe nɔ́kɛ kei kam n símpɔ ha. ²² Pisuifi apɪ pɛɛ pimɛcɪrɛ m pɪsɛɪnɛ rɛ: Kuu nní m maa rɛ ári yé fe tɔ́kɛ kei kuu n símpɔ ha, yarɛ u lalɛ uké umɛcɪrɛ kpɪ nɛɛ? ²³ Yeesu uu pi maa rɛ: Nɔ́ nɛ mɛtɛnɛ nté pikó lɛ, néɛn kɛcáa-pɔ́ ukó. Nɔ́ nɛ ketɛ nté pikó lɛ, nḗ ám ketɛ nté ukó. ²⁴ Lɛ́ nnya kam nɔ́ maa rɛ nɔ́nsá n ɣmurei rɛ nɛɛ ḿpá píyɛi uweɛ, nɔ́ nɛ nɔ́anékóɛ kpínɪnɛ. ²⁵ Kei kápɪ pɛɛ u pɪsɛ rɛ: Pɔ́o mpíi úyɛ kɛcɪrɛ? Yeesu uu pi pɛsɛ rɛ: Tɛ íyɛ kam mpíi mɛkɛɛ-mɛ nɔ́ símaari? ²⁶ Nɛ nɔ́kenécáa nsímé mále meyá́ kɛ símisi kɛ kɔ nɛ nɔ́ túhaanɛ. Amá mmɛ́ kam uyɛɛ né n tummɛ kɛmɛɛ n kó ɣmanɛ kam pɪsoi símisi. Aseɪ kɛ uyɛ́ uu símisi.

²⁷ Amá ápi nkpáni céri rɛ Usáa nsímé kuu símisi. ²⁸ Yeesu uu pɛɛ pi maa rɛ: Nɔ́n píyɛi Usoi Kɛpɪpi rɪntaáse, nɔ́ pɛɛ céri rɛ nɛɛ ḿpá píyɛi uweɛ. Nɔ́ kɔ ceri rɛ ám linékó cɪrɛ líka wai, amá lɛ́ kɛ Sáa uu nḗ n céesi kam símisi. ²⁹ Tó nɛ uyɛɛ né n tummɛ tóo kɛsɛ́ wɛ. Lɛ́ kuu íi la ɣmanɛ kam yɛ wa. Lɛ́ nnya, úu né riyá kɛ menécɪrɛ n wɛ. ³⁰ Kɛ Yeesu uu lɛ́ n símisi, pɪsoi meyá́ apɪ nɛ kɛfa u tɛnɛ.

Pisoɪ pɛɛ pimɛcɪrɛ n tɛ nɛ pilási

³¹ Kei kɛ Yeesu uu pɛɛ Pisuifi pɛɛ nɛ kɛfa u n tɛnɛ maa rɛ: Nɔ́n nnésímé n tikilɛ, nɔ́ pinépirɛtiki yíkíyiki lɛ. ³² Nɔ́ pɛɛ nsímɛsɛi ceri, nsímɛsɛi mmɛ́ nn tíyɛsɛ ani nɔ́menécɪrɛ n tɛ. ³³ Apɪ u pɛsɛ rɛ: Tɔ́ Apiraham siyase lɛ, ári kɔ píkai unyɪnɛ ilasi tonɛlɛ. Yo nnya kaa pɛɛ rɛ: Nɔ́ kam ani nɔ́menécɪrɛ n tɛ? ³⁴ Yeesu uu pi pɛsɛ rɛ: Aseɪ kɛcáa, kɛ nɔ́ símisi rɛ usoi nkó yɛɛ akóɛ n wai yɛ akóɛ ulasi lɛ. ³⁵ Ulási úu yɛ mɛsɛrɛ kɛyɔ́ kɛ-i kápɪ u m múlɛ́ n wɛ. Úyɔ́pɪpi yɛɛ yɛ mɛsɛrɛ kɛyɔ́-i n wɛ. ³⁶ Lɛ́ nnya, Kɛpɪpi ken ilási kɛmɛɛ nɔ́ n lesɛ, nɔ́ meyíkíyiki nɔ́menécɪrɛ tele. ³⁷ Nɛ nyulɛ rɛ nɔ́ Apiraham siyase lɛ. Amá nɔ́ kɔ pɛ́ la nɔ́kɛ né kpɪ rɛ áni nnésímé ɣmurei nnya. ³⁸ Lɛ́ kɛ nɛɛ Unésáa kɛmɛɛ n yé nkó kɛ nɛɛ símisi. Lɛ́ kɛ nɔ́o kɔ núnɛsáa kɛmɛɛ n kó kɛ nɔ́o kɔ wa. ³⁹ Apɪ u pɛsɛ rɛ: Apiraham yɛ urósáa lɛ. Yeesu uu pi maa rɛ: In tɛ nɔ́ Apiraham sipɪpi lɛ, ani Apiraham mɛwai n wai. ⁴⁰ Menéwai nnéi yɛɛ rɛ kɛ nsímɛsɛi kam Ulééca kɛmɛɛ n kó nɔ́ ritéjɛ. Amá ḿpá nɛ lɛ́, nɔ́ kɔ pɛɛ wéésilɛ nɔ́kɛ né kpɪ. Apiraham úu pɛɛ lɛ́ wai! ⁴¹ Amá núnɛsáa sei mɛwai mɛcɔ́ kɛ nɔ́o wai. Kei kápɪ pɛɛ Yeesu pɛsɛ rɛ: Ári siwásánkaipɪpi. Usáa usɛ kóló kari má. Uyɛɛ nní Ulééca. ⁴² Yeesu uu pi maa rɛ: Ulééca un pɛɛ mɛsɛi Núnɛsáa, nɔ́ yɛɛ pɛɛ

né n la re ukeme kam léeri nen kò uyē nnya nté we. Ái menéla kéme kaín ka. Uyee né tumme. ⁴³ Yo nnya káni lē kam nó n símisi aseí kómeyi? Káni yé n fe noké nnénósimé kutu riñcɔ nnya ye ni. ⁴⁴ Kuníri kpere nóunésáa. Nóunésáa mela kani kò la noké n wai. Háí mekee-me kuu usoikó. Úu ye aseí ritiki. Li we re aseí áa ukemeé we. U ye un nnóome n wai kaí ne u sá. U unóome le. Uyee kò nnóome nnéi riyíki. ⁴⁵ Kai nní lē n nnya káni ye nsímései ke née n símisi ñmurei. ⁴⁶ Nó úye yee yé fe uu né nyíse re ne akópe wa? In te nsímései kam símisi, yo nnya káni péé ne kefa né tene? ⁴⁷ Usoi nkó yee Ulééca ukó, yèè Ulééca nsímé kutu ricɔle. Ke nó áni nní upikó nnya káni Ulééca Nsímé kutu cɔlē.

Yeesu ne Apiraham kecáá nsímé

⁴⁸ Pisuífi api pree Yeesu pese re: Ái tɔ mesei alari mále tóké maa re pɔ Samarii ukó le aa kò aníri héesii? ⁴⁹ Uu pi pese re: Ám aníri héesi, amá Unésáa kam tíyu waise, nóon pree tinékó kópu! ⁵⁰ Ám wéési ké rinécúruu ríyu waise. Unyine yee wéési uké ríyu né waise. Uyee kò utúhaane. ⁵¹ Asei kecáá, ké nó símisi re nkó yee nnésímé rimmúlú úu píkai kpine.

⁵² Kei ke Pisuífi api pree u maa re: Tɔ nkpéni meyíkíyiki yénle re pɔ aníri héesile. Apiraham ye kpule, antepuyee pɔ kò kpíni. Pɔ pree nkpéni re nkó yee mpósímé rintíki úu píkai kpine! ⁵³ Yare pɔ ne urósáa Apiraham yee n kpu fele née? Antepuyee pɔ ne kò kpínle. Yare pɔ pree úye? ⁵⁴ Yeesu uu pree pi pese re: In te née rinécúruu ríyu waise, ám yé ríyu yē. Amá Unésáa uyē kani m maa re uyee Nóunélééca yee ríyu né waise. ⁵⁵ Áni kò pree u nyu. Amá nē ne u nyule. Nen m maa re ám u nyu, ne lē wale nómenécɔ unóome. Amá nē ne u nyule nen kò unsímé tíkile. ⁵⁶ Nóunésáa Apiraham ye péé ne mpóonare cuunkeele re u yé kam uu kenékámeyaa yenu. Uu kò mesei ke yenu, urikiñ ari níñesi háí. ⁵⁷ Kei ke Pisuífi api pree u pise re: Páa kahane nkpáni ñmē kuwóó n tu, pɔn pree tee re pɔ Apiraham yenaalē, née yo? ⁵⁸ Yeesu uu pi maa re: Asei kecáá, ké nó símisi re Apiraham uké kelene n we, nē ne péé wele. ⁵⁹ Kei kapi pree apare kpísi re piké u tapisi. Amá uú ne pi pɔlu uu Ulééca keyɔ-i léepɔ uu tómpɔ.

9

Yeesu ye utisi unyine kapi m mári unyíye pɔise

¹ Ke Yeesu uu ncée-i n we un tósu, uu utisi unyine kapi m mári unyíye yenu. ² Upipiretiki api u pise re: Ucélaa, wóo kecire yee akópe wa nnya kapi ne utisi nkó mári unyíye? Uricuruu akópe nnya née pepere u m mári akópe nnya? ³ Yeesu uu pi pese re: Ái uakópe nnya, ái kò pepere u m mári akópe nnya. Lē kai yé n wa Ulééca nnañe nké ne ukecáá n we lin nyáni nnya kuu unyíye. ⁴ Ke ituyee ii nní n we, li pise re tóké uyee né n tumme pikéi wa. Kesine ye waine, úka úu yé pree fe uké keisi. ⁵ Kumúñé nkú-i kam nní ketē kecáá n we, née ketē kecáá metéi. ⁶ Kuu anóo nyē pimáa m masí, uu keteni-i meta tuke uú ne sipérépi wai, uu unyíye uyē inipree pórii, ⁷ uu pree u maa re: A n ñme a ha Silowee kupɔre-pɔ lihí. Silowee aseí re Utumē. Uu mesei yisi uu sí uú ha líhu. Kuú ha m peme, uu péé n nyáni. ⁸ Upiperecɔ ne pepere n nyu re u pree wéleile, api péé m píseine re: Ái nkó yee pree tú un wéleii? ⁹ Picɔ api ye re: Uyee lo. Picɔ api re aaí, menyíne kapi wene. Uricuruu uu pree re: Nē ñmaa lo. ¹⁰ Api pree u pise re: Íye kai wa ke ipónípee íf ne nkpéni nyáni? ¹¹ Uu pi pese re: Utisi uyē kapi ye n sée re Yeesu yee sipérépi wa, uu inípee né pórii uu pree né maa re: “A n ñme a ha Silowee kupɔre-pɔ lihí.” Am sí ań ha líhu, am péé n nyáni. ¹² Api u pise re: Yei ke utisi uyē uú we? Uu pi pese re: Ám nyu.

Pifarisi ye unyíye yee m péi nsímé písei

¹³ Api pree utisi uyee pree mekee n nyínlē ne Pifarisi kémeé sí. ¹⁴ Keyáa kē ke Yeesu uu sipérépi n wa uú ne inípee u wúkule ye pree kewénteyaa le. ¹⁵ Pifarisi pɔ kò pípiísei u kpá re íye kai wa kuú ne nkpéni nyáni? Uu pi maa re: Sipérépi kuu inípee né pórii, am sí ań ha líhu, am pree nkpéni n nyáni. ¹⁶ Lē nnya ke pikécɔpe pinyine apí maa re: Utisi uyee mewai mmé n wa úu yé fe uké Ulééca-i n leeri. Kúu nní kewénteyaa isé rintíki nnya.

Picɔ api re: Íye ke ukópekɔ́ uu yé fe uu mewaisan̄a mmé meɔ wai? Kei kapi pɛe anɔ́ akó akó ne rikéne. ¹⁷ Pifarisi api kɔ unyíye uyě pipise kpá re: Íye ke pɔ́ utisi uyee inípee pɔ́ m pɔise kecáá músu? Uu re: Antepu lo.

¹⁸ Ḿpá ne lě, Pisui fi piwéése ápi pɛe la piké kó te u pɛe unyíye le kuu kɔ nkpéni nyáni. Api pɛe upikó séi ¹⁹ api pi pise re: Nónéj́máne uyě kani n tee re nɔ́ u marile unyíye ye mesei nkóo? Íye kai wa kuu kɔ ne nkpéni nyáni? ²⁰ Upikó api pi pɛe re: Tɔ́ u nyule re u kerópi. Tɔ́ kɔ u marile unyíye. ²¹ Amá ári nyu lě kai n wa kuú ne nkpéni n nyáni, ári kɔ nyu wóo u pɔise. Ani u pise, úu kewá, u yé fe uu uriyu kecáá nkó símisi. ²² Pisui fi piwéése kapi wuru nnya kapi lě ma. Li we re Pisui fi piwéése ye pɛe kóméinele re úye un m maa re Yeesu ke Ulééca u wée, piké liute kuyómeyáhaalee-i lese. ²³ Lě nnya ke upikó apí maa re: Úu kewá, ani uricuruu pise! ²⁴ Pifarisi api kɔ uyě kapi m mári unyíye pipísei kpá api u maa re: A aseí símisi liké Ulééca rinyiri ritaáse. In tɔ́, tɔ́ nyule ŋmaa re utisi uyee ukópekɔ́ le. ²⁵ Uu pɛe pi pɛe re: Un ukópekɔ́, ně ám nyu. Amá likei lise kam nyu re ne pɛe unyíye le nen kɔ pɛe nkpéni nyáni. ²⁶ Api pɛe u pise re: Yo kuu pɔ́ wa? Íye kuú ne inípee pɔ́ wúkule? ²⁷ Uu pi pɛe re: Ne pisímé nó masile áni kutu né ricɔ́. Yo nnya kaní la ké kɔ pisímé rikpá nɔ́ké kó? Née nɔ́ ne kɔ lalɛ nɔ́ké panse upipiretiki? ²⁸ Kei kapi alé u rikápá api re: Pɔ́ uyě upiretiki. Amá t́ ne Moisi pipiretiki le. ²⁹ Tɔ́ nyule re Ulééca ye ne Moisi símisile. Amá ári nyu ricuruu méye ke nkó pɔ́ léeri. ³⁰ Unyíye ye m péi uu pi maa re: Lelɛ píri né n we ye re áni nyu méye kuu léeri, uu kɔ pɛe tíyese inénípee íi n nyáni. ³¹ Tɔ́ nyule re Ulééca úu ye ukópekɔ́ ne kutu ricɔ́, amá nkó ye ríyu u n waiselě un umela wai kuu ye kutu ricɔ́. ³² Kai ne n weme, ári pí kai kómaalě te unyine ye tíyese usoi kapi m mári unyíye uu ye kɔ yenu. ³³ Utisi nkó unsá pɛe Ulééca kémee n leeri, úu yé pɛe fe uké linyine wa. ³⁴ Api u pɛe re: Háí kapi ne pɔ́ m mári kaa akópe kémee pólólě. Pɔ́ yé pɛe nkpéni t́ céési, née yo? Api pɛe kuyómeyáhaalee-i u lese.

Pifarisi rinyiye

³⁵ Yeesu uu kóm te pi utisi uyě lese. Uú ne utisi uyě sáne uu u pise re: Pɔ́ Usói Keripi ne kefa tenelě? ³⁶ Uu Yeesu pɛe re: Uyee úye, Upíima? A né símisi ké ne kefa u tene. ³⁷ Yeesu uu u pɛe re: Uyě kaa nní nyáni, uyee nní ne pɔ́ símisi. ³⁸ Kei kuu pɛe re: Ne ne kefa pɔ́ tenele, Upíima. Uu pɛe Yeesu kenyale-i wúla uu ríyu u waise. ³⁹ Yeesu uu pɛe re: Ne ketě kecáá kale ké ne písoi túhaane, pɛpɛe n nyínlě piké n nyáni, pɛpɛe n nyáni pɔ́óké nyíinu. ⁴⁰ Pifarisi pinyine ye pɛe ukekúri wele. Kapi anɔ́ nyě n kó, api u pise re: Yare t́ ne kɔ pinyíye le, née íye? ⁴¹ Yeesu uu pi pɛe re: Nɔ́n pɛe pinyíye, áni yé pɛe akópe m má. Amá nɔ́ ye maa re nɔ́ nyánile nnya ke nɔ́anékové aa nókenécáá we.

10

Useesé ne isán̄ kenyárũ

¹ Yeesu uu re: Asei kecáá, ké nó símisi re usoi nkó ye úu rinɔ́nɔ́-mě ne kusán̄lee-i n lomɔ́, amá uu pɛe kuwélé féé ne lomɔ́ ye uyaa ne usoi kpááree le. ² Amá nkó ye ne rinɔ́nɔ́ n lomɔ́ ye useesé. ³ Tinɔ́nɔ́ uméré yè useesé tinɔ́nɔ́ hánnele, isán̄ ii umetě kom, uyě uu pɛe ḿpá uisan̄ íye rinyiri séi uu ne i leepɔ́. ⁴ Un uikó nnéi pilésepɔ́ m masí, uu pɛe ikekpeě wai. Kii nní umetě n nyu nnya, ii pɛe u n tikilě. ⁵ Íi ye pí kai usoi nkó kí n nyu ritiki. Amá ketaa-pɔ́ kii ye u kaase, kí nní písáne metě n nyu nnya. ⁶ Yeesu uu kenyárũ nké písoi pɛe kutu u n cólě wai, amá ápi ceri lě kuu n̄ la uké male.

Yeesu ye useesé sɔ́ne

⁷ Yeesu uu kɔ pimáa pi kpá re: Asei kecáá, ké nó símisi re née kusán̄lee rinɔ́nɔ́. ⁸ Pě nnéi pɛe n̄ ka apí ne né tise ye piyaa ne písoi kpááree le, amá isán̄ íi ne kutu pi ricɔ́. ⁹ Née rinɔ́nɔ́. Uyee né mmé rintíki uú ne lomɔ́ ríyu kai yé lo. U yéé lomɔ́le uu léeri uu kɔ liluke-luke m má. ¹⁰ Piyaa ne pikópe ne picaaínke ŋmane nnya ke uyaa uu ye ka. Amá ně ne kale re isán̄ iké nfáa yě nké ne i m pom. ¹¹ Née useesé sɔ́ne. Useesé sɔ́ne yè fele

uu uisee nkpɔ yɔsu uu kpi. ¹² Usáne kapi n kpisi un keisi úu useesé yíkíyiki, ái kɔ uyee useete. U ye kúkpe yenle kun weme, uu isáŋ yá uu wuru. Kúkpe pɔɔ pɛe isáŋ lakasente aku yékááse. ¹³ Kai nní siwóó ŋmane nnya kuu keisi, úu isáŋ kecáá nfasimé nka wai. ¹⁴ Néee useesé sɔne. Ne inésáŋ nyule, iyē in kɔ né nyu ¹⁵ yare ke Unésáa uu né n nyu néen kɔ Unésáa uyē nyu mɛɔ. Né fe am inésáŋ nkpɔ yɔsu am kpi. ¹⁶ Ne kɔ isáŋ icɔ mále yee íi kusáŋlee nkú-i n̄ we. Li pise re ké kɔ iyē wélaame. I yé menétē kɔ, ai wai kusáŋlee kuse ne useesé use. ¹⁷ Sáa ye né lalɛ re ne ŋmurei re ké kpu ké pɛe kɔ nfáa piyéne rikpá nnya. ¹⁸ Úka úu nfáa né yɔsu. Néee rinécúruu ŋmurei re ké kpu. Ne nnaŋe mále nen yé kpu am kɔ limemáa nfáa yenu. Lē ke Unésáa uu né n forii re ké wa ye lē.

¹⁹ Nsímé mmē nnya, Pisuifi api kɔ Yeesu kecáá anɔɔ akó akó n símaankɛe. ²⁰ Pimeyā api re: U aníri héesile, u isəhɔ torile. Yo nnya kani kutu u cɔlē? ²¹ Pico api re: Un pɛe aníri n héesi, úu yé pɛe nní n símisi. Kuníri yé fe aku unyíye inipɛe wúkulee?

Pisuifi ye Yeesu kesi

²² Nnyiye kumúŋé-i kapi keyáa kenyine Yerusalem-i Ulééca keyɔ inyóɔnse anyá wai. ²³ Yeesu un we un Ulééca keyɔ-i Salomɔ imɛle apole metene nyérei. ²⁴ Pisuifi api pɛe kekále u wai api u pise re: Ne keyo-pɔ kaa yé lē tɔ n sélé tɔn táikɛe? In te pɔɔ uyē ke Ulééca uu n wée, a ró símisi kekéripi cáká-cáká. ²⁵ Yeesu uu pi pɛe re: Ne lē pisímé nó masile ani yúlu. Mewai karí ne Unésáa nnaŋe n wapisi ye nyísele re aseí kam símisi. ²⁶ Amá ke n̄ áni nní inésáŋ nnya, áni ŋmurei. ²⁷ Inésáŋ yèè menétē konle. Né ne kɔ i nyule, ii ye kɔ né tíki. ²⁸ Nfáa teneciré kam i he, íi píkaí kpine, úka úu yé kɔ fe uké anénipe-i i yɔsí. ²⁹ Unésáa yee né i m̄ pa ye m̄pá úye fele. Úka úu yé fe uké Unésáa anipe-i i yɔsí. ³⁰ Tɔ ne Sáa tɔ ye usoi use le.

³¹ Kei ke Pisuifi api kɔ apare pikpíkɛ rikpá re piké u tapisi. ³² Yeesu uu pɛe pi maa re: Ne mewai sɔne meyā mee Sáa kémɛe n léeri nó nyísele. Mɛkɛɔpɛ méye nnya kaní la nɔké apare né tapisi? ³³ Api u pɛe re: Ái mewai sɔne méka nnya karí la tɔké apare pɔ tapisi tɔké kpu, amá kaa Ulééca n lámaankɛe nnya ye ni. Pó kesoipipi, aa mepócíre n nyáni re pɔ Ulééca le. ³⁴ Yeesu uu pi pɛe re: Ái nóinésé kémɛe wólaalē te Ulééca ye maa re: Nɔ keyómecaa sipipi lɛe? ³⁵ Tɔ nyule re ápi yé fe piké lē ke Nléécaasimé ritelé ari m̄ ma tinne. Isé ritelé ye pē ke Ulééca uú pɛé ne n símisi sée re keyómecaa sipipi. ³⁶ Sáa yee né wée uu ketē kecáá né tumti. Yo nnya kam yé maa re ne Ulééca Kepipi le ani pɛe re Ulééca kam lámaankɛe? ³⁷ In te ái Unésáa mewai kam wai, áni kape ne kefa né tene. ³⁸ Amá in te mē kam wai, m̄pá nɔnsá n la nɔké ne kefa né tene, ani kɔ mē kerí ne kefa tene, ani pɛe kekéripi ceru re Unésáa ye kenémɛe wele, néen kɔ Unésáa kémɛe we. ³⁹ Api kɔ n náási piké u tī, amá uú ne pi ŋméherɛe. ⁴⁰ Kei ke Yeesu uu kɔ yisi uu Yuritee nkoi pitéŋ pele, uú ha kei ke Yohani uú pɛe mɛkɛe pisoí míni n wóle tone. ⁴¹ Pisoí kulúí pin kei ukemɛe sónaapɔ api ye re: Yohani úu mewaisaŋa méka wa. Amá mmē nnéi kuu utisi nkó kecáá m̄ ma ye aseí ritikile. ⁴² Kei ke pisoí meyā api pɛé ne Yeesu kefa tene.

11

Lasaa nkpɔ kecáá nsímé

¹ Utisi unyine yee pɛé we un póólú, api ye u séi re Lasaa. Maari ne umáa Marita kuyu Petanii-pɔ kuú pɛé we. ² Maari uyee Upíima ana tulaali kɔɔnu uú ne unnyúpi tinne. Uyeyi Lasaa yee pɛe póólú. ³ Lasaa piyeyi pē keté api Yeesu kémɛe tum apí ha u maa re: Upíima, usoi uyē kaa nní n̄ la ye póólúle. ⁴ Ke Yeesu uu nsímé mmē n kó, uu re: Ái nkpɔ itoi kuu póólú, amá Ulééca uké ne ríyu n yé nnya kuu póólú. Kei kai yé kɔ ne Ulééca Kepipi ríyu waise.

⁵ Yeesu ye pɛe Marita ne uwá Maari ne Lasaa lalɛ. ⁶ Kuu pikóme m̄ masí re Lasaa ye póólú memáa, uu kei kuú pɛe n̄ we siyáa sité ketóne kpá. ⁷ Uu pɛe upipiretiki maa re: Tɔké Yutee ketē-mē pele. ⁸ Upipiretiki api u pɛe re: Ucéláa, ái kahanɛ n náŋai ke Pisuifi

apí pɛe kei-pɔ la piké apare pɔ tapisi piké kpu. Kei kaa kɔ la pɔké pele née? ⁹ Yeesu uu pi pɛse re: Kai ye nní n weesi, itunje ye leemele née íi ye leeme? Úye un ne metunjeti n sɔne, úu ye rikpɔu. Li we re u ye ketē nké kecáa metéi n nyánile. ¹⁰ Amá úye un kesine n sɔne, u ye rikpɔule re metéi áme ukemeé we nnya. ¹¹ Ke Yeesu uu lē pimáa m masí, uu kɔ kpá re: Urósáne Lasaa ye lɔnile. Ne sinle ké ha u yóhse. ¹² Upipiretiki api u maa re: Upíima, in te u lɔnile, u yé peí. ¹³ Lasaa nkɔ nsímé ke Yeesu uu lē tee. Upipiretiki pɔɔn músu re nnɔni yíkíyiki nsímé kuu símisi. ¹⁴ Yeesu uu pɛe pi luru re: Lasaa ye kpule. ¹⁵ Nǒ nnya kai né láárú re ám pɛe likumúnje kpe-i kei we. Li lē wale re nɔké ne kefa né n tene nnya. Tɔké nkɔpéni ukemeé tɔmpɔ. ¹⁶ Kei ke Tomaa kapi rinyíri n he re Úsika uu pɛe pipiretiki tɔrɔ maa re: Ani mpɔ tɔóké kɔ ha, tɔ ne uyē tɔké ha kesé kpu.

Yeesu ye ye nkɔ-i yukuse, uye kɔ nfáa

¹⁷ Ke Yeesu uu n tuiɔ, uu kóm te Lasaa ye nhóre kémeé siyáa sina piwai masile. ¹⁸ Petanii ye ne Yerusalem kɔlenle yare kilometiri pitaani kumúnje. ¹⁹ Pisui fi meyá ye pɛe Marita ne Maari piyáhaa kale piké piuyei nkɔ pi riyákase. ²⁰ Ke Marita uu n kó te Yeesu ye nnyáa waine, uu yisi uu u tépei, Maari pɔɔ keyɔ-i tone. ²¹ Marita uu Yeesu maa re: Upíima, pɔn pɛe nté n we, unéyíi úu yé pɛe kpu. ²² Amá ne nyule re mpá nkɔpéni, Uléecaa yé lē nnéi kaa u m pisene pɔ pa. ²³ Yeesu uu u maa re: Upóyíi ye nkɔ kémeé yisine. ²⁴ Marita uu re: Ne nyule re u yé kam uu keyáa tɔrɔ ketúnje ke pikpɔkɔ api n yisine yisi. ²⁵ Yeesu uu u maa re: Née ye pikpɔkɔ yukuse, née kɔ nfáa. Usoi nkó ye ne kefa né n tene ye nfáa waine, mpá un píyeyi n kpu. ²⁶ Nkó ye nfáa m má un pɛé ne kefa né tenelē úu píkaí kpine. Pɔ lē hmureii? ²⁷ Marita uu u pɛse re: Ee Upíima, ne ne kefa tene re pɔ ke Uléecaa uu wée. Pɔɔ Uléecaa Kepipi kee ketē kecáa mékame m má.

Yeesu ye té

²⁸ Ke Marita uu lē pimáa m masí, uu yisi uu tɔmpɔ, uú ha uwá Maari séi uu u wéi-wéi re: Ucélaa ye kale, u pɔ séile. ²⁹ Ke Maari uu lē n kó, uu mese ne mese yisi uu Yeesu tépei. ³⁰ Yeesu úu pɛe kahane kuyu kpe-i n lomɔ. Kei ke Marita uu pɛé ne u rinsáne cire kuú pɛé kɔ ne lē we. ³¹ Pisui fi pɛe pɛe Maari keyɔ-i n we pin nkɔ u yáasi, api yénu re u riwakasile uu léepɔ. Api yisi api u tiki. Pi pɛe lē músule re rikpíi-i kuu sí uké ha té. ³² Ke Maari uu kei ke Yeesu uu n we n tuiɔ, uu uana metene lólu uu u maa re: Upíima, pɔn pɛe nté n we, unéyíi úu yé pɛe kpu. ³³ Ke Yeesu uu n yé te Maari ye ténile, Pisui fi pɛe u rintíkíɔ pɔɔn kɔ téní, ai u lémesi uripɔ ari caai háí, ³⁴ uu pɛe pi pise re: Yei kani u wa? Api u pɛse re: A kam a yē, Upíima. ³⁵ Yeesu uu téní. ³⁶ Pisui fi api pɛe re: A tíye u pɛe u la kpa! ³⁷ Pikecɔpe pinyine pɔɔ re: Uye unyíye inipee n wúkule úu yé pɛe fe uu wai usoi nkó úu ye kpúu?

Yeesu ye Lasaa nfaa peseme

³⁸ Ai Yeesu pilémaa kpá, uripɔ ari caai háí uu yisi uu rikpíi-i tɔmpɔ. Kuparepoo kunyine ye ku kapi nnɔ-i mɛpare riñfi. ³⁹ Yeesu uu pi maa re: Ani kepare lese. Ukpɔkɔ uyei, Marita uu Yeesu maa re: U nkɔpéni pikpáhai masí, Upíima. Kuú ne n kpu, li siyáa sina piwai masile. ⁴⁰ Yeesu uu u pɛse re: Ám pɔ maa re pɔn ne kefa n tene, pɔ yé te Uléecaa ye ríyu málee? ⁴¹ Kei kapi pɛe kepare wúkule, Yeesu uu keléecaa weríi uu re: Saa, ne pɔ pɔnese re pɔ ne kutu né rico nnya. ⁴² Né ne nyule re mesére kaá ne kutu né cólē. Amá písoi riwúí píima ntí tee nní né n kálaalē nnya kam lē ma re piké fe piké ne kefa tene re pɔɔ né tumme nnya. ⁴³ Kuu lē pimáa m masí, uu cáai ai cá re: Lasaa, a leeme! ⁴⁴ Usoi uu kei nní yisi uu léeri, uana ne uanipe an sisánjápampi pílaankeelē, ukeyu ken kusánjápá yáirilē. Yeesu uu pɛe pi maa re: Ani u fénnente ani u yá uké tɔmpɔ.

Pisui fi piwéese ye rinɔ rise wa piké Yeesu tí

⁴⁵ Pisui fi meyá pɛe Maari keyɔ-i n hápɔ api lē ke Yeesu uu n wa yenu, apí ne kefa u tene. ⁴⁶ Amá picɔ pɔɔ sí, apí ha lē ke Yeesu uu n wa Pifarisi keenkee. ⁴⁷ Kei ke pɛpɛe ye

Uléecaa inyóonse n wa piwéése ne Pifarisi api pitúhaane píima cápine api re: Íye kari waine? Usoi nkó ye mewaisaŋa wapisile háil! ⁴⁸ Tòn n tíye un lē n wai, písoi nnéí yé ne kefa u tene, Ròm pikó api peé weri api Uléecaa keyo foru apí ne kuróyu péne. ⁴⁹ Pisuiŋi piwéése pē use kapi ye sée re Kayifu. Uyee pēe kuŋmē kpē Uléecaa isina tū. Uyē uu pēe pi maa re: Áni nka kómei! ⁵⁰ Áni yē te li ne kutōsi nó we re usoi use uké nónnenéí nkpō kpu, kuyu nnéí áku kapē ne méwoo rinséé nnyaa? ⁵¹ Ái re ukemúhē cire kuú ne lē ma. Kai nní uyee pēe likumúhē kpē-i Uléecaa usina nnya kuú ne Uléecaa rinyiri símisi re Yeesu ye Pisuiŋi kecáa kpine. ⁵² Ái kō Pisuiŋi kecáa ŋmane nnya kuu kpine, amá li pise re uké kpu uké ne Uléecaa sipipi sēe ketē nnéí kecáa n yekaalē cápine síkē panse písoi pise.

⁵³ Kaí ne keyáa kē n kpísi, Pisuiŋi piwéése api rinóo rise wai re piké Yeesu kpu. ⁵⁴ Lē nnya, Yeesu úu ye pēe Pisuiŋi kecōpe pinyérei rikpá piké u n nyáni. Uu pēe yisi uu ketē kenyine kee ne kucesi kóima n kólē-mē téh, u ne upipiretiki apí ha kei-pō n we. Pi ye kei sée re Efirayim.

⁵⁵ Isirayēli pikó nkpō melóo anyá ye pēe nyahaimēle. Lē nnya ke kei pikó meyā api yisi api Yerusalem sí te piké ha inyóonse inyēkii wa anyá aké kelene tu. ⁵⁶ Api Yeesu wélaanke, api pēe Uléecaa keyo-i n we pin pēe pimēcōpēcire píseine re: N-ye kani músu? Yare u yé kam nēe úu yé kam? ⁵⁷ Pēpēe ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése ne Pifarisi ye pēe rinóo piheē masile re: Úye un ukelō n nyu, uké símisi piké fe piké u tí.

12

Maari ye Yeesu ana kecáa tulaali kōonu
(Matiyee 26:6-13; Mariki 14:3-9)

¹ Lin tiselē siyáa sikpuulū piké kelene nkpō melóo anyá li, Yeesu uu yisi uu Petanii tómpō. Kei ke Lasaa kuú pēe pikpōkpō kémēe n yukuse uú we. ² Api kusáne u wai, Marita un iluke hōnente, Lasaa pōon pēpēe iluke keluke-i Yeesu kekúrí n tū kecōpe we. ³ Maari uu pēe tulaali pape-pape ye nnéí píima m má kenúmpi kpísi, uu Yeesu ana kecáa kōoni uu pēe unnyúpi ne Yeesu ana tinne. Tulaali kukpáhá aku keyo yipu. ⁴ Yeesu pipiretiki kecōpe use kapi ye n sée re Yutasi Isikariyōoti ye n ka uu Yeesu piláarō anipe-i wai, uu pēe re: ⁵ Yo nnya kápi tulaali pape-pape nkó yáa ne nnéí píima piké siwóo píwekóo he? ⁶ Ái re píwekóo nfasimé kuu wai nnya kuu lē ma. U pēe uyaa le. Kuu nní kuwóólōo m múlilē nnya, u ye pēe lē kapi kémēe n wai pō yáaile. ⁷ Yeesu uu u maa re: A unósi nkó riyá sée! U lē wale un ne keyáa kē kapi nhóre-i né n tanine músu. ⁸ Meséere ke píwekóo api yé nókenékúrí n we, amá né ám meséere nókenékúrí wene.

Pi rinóo rise wa re piké Lasaa kpu

⁹ Pisuiŋi kulúí ye pēe kó te Yeesu ye Petanii-i we. Api sí kulúí, ái uyē ŋmane nnya, amá piké kō ne Lasaa kuu pikpōkpō kémēe n yukuse n yé nnya. ¹⁰ Pēpēe ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése api símisi aí tone re piké kō Lasaa pō kō kpu ¹¹ re Pisuiŋi meyā ye pēe pi yálenle pin uyē nnya Yeesu ne kefa tene.

Yeesu ye Yerusalem kuyu loni
(Matiyee 21:1-11; Mariki 11:1-11; Luki 19:28-40)

¹² Kai kóso n weesi, písoi kulúí píima pēe nkpō melóo anyá pinyánei n hápō, api kóm te Yeesu ye Yerusalem-i sōnepō. ¹³ Api pinnéí atēnepai kpasi api síka apí ne u tēpei, pin cáai re:

Osanna! Ani uyee n sōnti ne Upíima rinyiri ritaáse. Uyee Isirayēli pikó uyōopi. ¹⁴ Yeesu uu keminaapipi kenyine yenu, uu kekecáa tone yare kai n wólaalē te:

¹⁵ Nō Siyōo kuyu pikó,
iwame íi kapē nó wa.

Ani ripaí, nóunéyōopi ye nni keminaayaha kepipi kecáa tū

un ne weme. ¹⁶ Upipiretiki ápi pee lelee n wai aseí kō kelene. Amá ke Uléecaa uu Yeesu ríyu n waise kapi pee léise re lē ke písoi api nní u n wa kaí pee mekee-me ukecáá wólaalē.

¹⁷ Pē nnéí pee pee Yeesu kekúrí n we kumúhē kpe-i kuú pee Lasaa nhóre-i n sée uu léseri uu kō pikpōkpō kémee u yukuse, api lē kapi n yē písoi keenkee. ¹⁸ Lē nnya ke písoi riwúí ari pitépei u ha. Písoi ye pee kónle re u mewaisaṅa mē wale. ¹⁹ Pifarisi api pee símaane re: Nō nyáni re méwoo kani wai. Písoi nnéí pee nní u tikilē.

Pikireki pinyine ye la piké Yeesu yē

²⁰ Pikireki pinyine pō ne kō pee anyá kumúhē kpe-i pepee Yerusalem n ha piké ha Uléecaa yáasi kecōpe wele. ²¹ Api Kalilee ketē-pō Petisayita ukó Filipu kekúrí nyósōpō api u maa re: Urósáa, tō péé la re tōké Yeesu yē. ²² Filipu uu sí uú ha lē Antiree símisi, piketé apí ha ne Yeesu símisi. ²³ Yeesu uu pi pese re: Li nkpéni itunje tule re Usoi Kepipi keké ríyu yē. ²⁴ Asei kecáá, ké nō símisi re tilukepipi tinsá n loó tiké kpu, timecire kari ye n we. Amá tin n kpu, ti ye apipi kulúí marile. ²⁵ Nkó yee unfaa n la yé kam uu n fómni. Amá nkó yee úu ketē nté unfaa n kpísi uké waise linyine, úu n fómnine, amá nfáa teneciré kuu yénune. ²⁶ Úye un n la uké piké né wa, uké né n tikilē. Kei kam n we ke unékeikó pōo kō sōnti uké n we. Úye un piké né n wai, Saa yé ríyu u waise.

Yeesu ye unkpō nsímé símisi

²⁷ Lē memáá, Yeesu uu pee re: Tinépōo ye nkpéni caailenle. Né nkpéni re íye? Te Saa, kape tíye ké ntósi itunje nnyí kémee lompo néé? Lē nnya kam kō péé ka. ²⁸ Saa, a ripónyíri ritaáse! Kei ke metē menyine ame keyómecaa-pō leeme ame re: Ne pítaáse ri masile, né kō pítaáse rikpáne. ²⁹ Písoi pee kei n cápinelē api lē kom api re: Ikóne yee ḡmurei. Picō api re: Uléecatume unyine yee ne u símisi! ³⁰ Kei ke Yeesu uu pee pi maa re: Ái né nnya ke metē mmé ame léeme, amá nō nnya ye ni. ³¹ Nkpéni ke itunje ii tu re piké ne ketē nké písoi túhaane. Nkpéni ke itunje ii tu re piké ketē uyōpi lakase. ³² Amá kumúhē kpe-i kapi keléecaa né n síkane, né né tíyese písoi nnéí api kenémee weri. ³³ Nkpō mmē kuu n sōnti uké n kpu nsímé kuu lē pi símisi. ³⁴ Písoi pee n cápinelē api u pese re: Tō irósé ritelē-i kéénle re mesére ke uyē ke Uléecaa uu n wée uu yé nfáa m má. Yo nnya ke pōo pee re: Li pise re piké Usoi Kepipi keléecaa risíka? Wóo pee nkpéni Usoi Kepipi ké? ³⁵ Yeesu uu pi pese re: Metéí ye kō ne nōkenécōpe wele. Amá áme pee náḡaine. Ani nkpéni ke metéí ame nní n we n sōne, kuḡmaha áku kape ne nō rinkáikai nnya. Nkó yee kuḡmaha-i n sōne úu nyu méye kuu sí. ³⁶ Lē nnya, kani nkpéni nní metéí m má, ani ne kefa me tene nōké ne m panse metéí sipipi nnya.

Ke Yeesu uu lē pimáa m masí, uu tōmpō uú ne ketaa pi wai uú ha pésu.

Pisuiḡi ápi Yeesu ne kefa tene

³⁷ Mpa kuu mewaisaṅa kulúí pikéyu-i n wapisi, ápi ḡmurei piké ne kefa u tene. ³⁸ Lē ke antepu Esayi uú pee mekee m ma kai lē wa re:

Upíima, wóo ntósimé kari n símisi ḡmurei?

Úye ke Upíima uu unnaḡe kuú ne n keisi nyíse? ³⁹ Lelee n tíyese kápi yé ne n fe piké ne kefa n tene yee lē ke Esayi uu kō m maa re:

⁴⁰ Uléecaa ye pi nyiinsela re ápi kape ne n nyáni nnya.

U pimēsōhō yariile re ápi kape ne líka aseí n kó nnya.

Insá lē, pi yé ukemeé ha uu pi pōise.

⁴¹ Ke Esayi uu Upíima meyoōpi n yē nnya kuu fe uu lē male.

⁴² Mpa ne lē, Pisuiḡi piwéese kecōpe, meyá ye péé ne kefa Yeesu tenele. Amá Pifarisi nnya, ápi ye pee písoi kecōpe lē ma re pi yé kuyómeyáhaalee-i pi lakase nnya. ⁴³ Pi péé lalé písoi piké ye ríyu pi waise ai tósu ke Uléecaa uu yé ríyu pi n waise.

Yeesu ye unsímé ne ketahai rikéne

⁴⁴ Lẽ memáá, Yeesu uu pɛe cáái re: Nkó yee ne kefa né n tene úu ne nẽ ɣmane kefa tene. Asei kecáá, uyee né n tumme kuu kɔ ne kefa tene. ⁴⁵ Nkó yee né n nyáni ye uyee né n tumme nyánile. ⁴⁶ Nẽ ne metéi le. Ne ketẽ kecáá kale re uyee ne kefa né n tene úu kapɛ kuɣmaha-i n we. ⁴⁷ Úye un nnésímé n kɔ unsá n tintiki, ái nées ne u túhaanene. Ám ketẽ kecáá ka re ké ne pisoí túhaane, amá ne ka re ké piriyu lɔ. ⁴⁸ Nkó yee né n ye, úu kɔ nnésímé pakarelẽ ye utúhaane mále. Nsímé mmẽ kam nní n símisi mee ha ne keyáa tɔrɔ ketúnjé u túhaanene. ⁴⁹ Ái kenémúnjé cire kam ne símisi. Amá, Sáa yee né n tumme yee uricuruu lẽ kam yé n símisi ne lẽ kecáá kam yé n céesi né forii. ⁵⁰ Ne kɔ nyu re lẽ kuu n forii yèè nfáa teneciré hele. Lẽ nnya, ne ye lẽ kam n símisi símisile yare ke Unésáa uu né n forii.

13

Yeesu ye upipiretiki ana heere

¹ Lin ne weesine piké ne nkɔ melóó anyá li, Yeesu un nyu re uituɣe ye tule re uké ketẽ nké kecáá yisi uké Usáa-i pele, uu pɛe upisoí pɛe ketẽ kecáá n we un pi la, meyansei píla kpá ne kɛtɔ-pɔ. ² Kai nnyóó n wa, u ne upipiretiki pin tũ pin iluke le. Kuníri pɔɔn Simɔw Isikariyɔɔti uɣmáne Yutasi kefa-i piwai masí re uké u tí uké upilaarɔ pa. ³ Yeesu ricuruu ye pɛe nyule re Sáa Uléécaá kéme kuu léeri, ukemeé kuu kɔ pele, un kɔ nyu re Sáa Uléécaá ye mpá yo uanipe-i wale. ⁴ Uu pɛe keluke-i yisi uu ukutukanka cícaá mahani uu kúpɔrɔú kpísi uu kehale-i té ⁵ uu pɛe limemáá kucári maa kunyine-i míni súúni, uu upipiretiki ana piheere loni, uu kɔ ne kúpɔrɔú kuu kehale-i rinté pitinnente loni. ⁶ Uu Simɔw Piyee tulu, uyẽ uu u maa re: Pó Upíima, ái pɔw yé pɛe meníɣe nẽ ána heere! ⁷ Yeesu uu pɛe u pesɛ re: Áa lẽ kam nní n wai aseí kómei kelene. Amá pɔ kam aa kepire kom. ⁸ Piyee uu u maa re: Ái we kpáráa re pɔké nẽ ána heere. Yeesu uu u pesɛ re: Nensá kɔ pɔ n heere, tó ne mpó ári yé fe také linyine ripéne. ⁹ Kei ke Simɔw Piyee uu pɛe u maa re: In lee ni, ái ána ɣmane kaa yé né heere, Upíima, ne anípe ne ríyu kaa yé ne ripéne! ¹⁰ Usoi nkó yee piwóle m masí uu ye kɔ n wéési uké piwóle rikpá. [Insá ána kuu yé heere.] U uipirɣe nnéi wólele uu funi. Nó ne piwóle masile ani funi, amá ái pɛe nónnénéí. ¹¹ Yeesu ye pɛe uyee pílaarɔ anipe-i u n waine pinyuwe máalenle. Lẽ nnya kuú maa re: Amá ái pɛe nónnénéí kani wólele ani funi.

¹² Kuu upipiretiki ana piheere m masí uu kɔ ukutukanka cícaá pitane pesɛ, uu keluke-i ketóne pele, uu pi pise re: Nɔ lẽ kam nní nó n wa aseí konle nní? ¹³ Nɔ né sélei re Ucélaa ne Upíima. Nɔ alari mále. Ne mesei lẽ le. ¹⁴ Née nní Nónupíima ne Nónucélaa. Néen ána nó n heere, li pise re nóóké ye kɔ nómenécɔpɛcire ána heerentene. ¹⁵ Ne lẽ nó nyísele nóóké ye kɔ ne n wapaane yare kam nó n wa meɔ nnya. ¹⁶ Asei kecáá, ké nó símisi re ukeikó úu ye ukéisaa n fe. Utume úka úu ye uyee u n tũ n fe. ¹⁷ Nɔ nkɔpéni lẽ nnéi nyule. Nɔ kpéne likécáá sɔne, nó nkíɣɣe ye. ¹⁸ Ái nónnénéí kam ne máne. Ne pẽ kam n wée nyule. Amá li pise re lelee Nléécaasímé ritelé-i n wólaalẽ liké wa. Lelee re: Tó ne uyẽ tɔw ricáripí rise-i iluke n le ye ne né panse. ¹⁹ Ne nkɔpéni nsímé mmú nó símisile nké kelene kam. Nn píyei n ka, ani pɛe ɣmurei re nées mpá píyei uwee. ²⁰ Asei kecáá, ké nó símisi re uyee unétume n yɔsí ye né yɔsile. Uyee kɔ né n yɔsí ye uyee né n tumme yɔsile.

Yeesu ye símisi re Yutasi yé pílaarɔ anipe-i u wa (Matíyee 26:20-25; Mariki 14:17-21; Luki 22:21-23)

²¹ Ke Yeesu uu anóo nyẽ pimáa m masí, uripɔw ari caai uu re: Asei kecáá, ké nó símisi re nókenécɔpɛ unyine yé pinélaarɔ anipe-i né wa. ²² Kei ke upipiretiki api pɛe síyu-i pinyáneine lɔ pin píseine re úye kuú ne máne? ²³ Likumúnjé kɔpɛ-i, Yeesu pipiretiki keɔpɛ use kuú pɛe meyá n la un ukecáá finu. ²⁴ Simɔw Piyee uu ukuwéé-mẽ paíɔw uu u pise re úye kuú ne máne. ²⁵ Kei ke uyẽ uu pɛe Yeesu kecáá finɛɔw uu u pise re: Upíima, úye kaa ne máne? ²⁶ Yeesu uu u pesɛ re: Né kekɔnópi iyéhe rita. Uyẽ kam ke m pane, uyee lo.

Uu ppe kekprónópi iyéhe ta uu Simwò Isikariyòti uymáne Yutasi ke pa. ²⁷ Ke Yutasi uu kekprónópi kē lē n̄ yosí, Setani uu u loni. Yeesu uu ppe u maa re: A ha mekee lē kaa mewai m má wa. ²⁸ Pē nnéi ppe keluke ke-i n̄ we kecōpe úka úu kō yo nnya kuu lē u ma. ²⁹ Yutasi yee ppe pikuwóólò múflē. Lē nnya ke pimeyā api musí re Yeesu ye u pisele re uké ha lē kai anyā kémee pi m pise lō. Picō pōw músu re née u u maa re uké linyine kpísi uké píwekōw pa. ³⁰ Yutasi uu kekprónópi kpísi uu mese ne mese leepō. Likumúhē kre-i, lin kesine wa.

Isé fale kecáá nsímé

³¹ Ke Yutasi uu piléepō m̄ masí, Yeesu uu re: Li nkpréni Usoi Kepipi ríyu waise, ai kō kē nnya Uléécaá p̄ kō ríyu waise. ³² Lin uyē nnya Uléécaá ríyu n waise, Uléécaá ricuruu yé kō uyē ríyu waise. Ái kō nárhaine uké ne lē n wa. ³³ Sinépipi, nkáripí kam kō nókenémee pitóne kpáne. Nó kam ani né wéési. Yare kam Pisuífi pimáa m̄ masí re: Áni yé fe nōké kei kam n sí ha, limēcō kam kō nkpréni n̄ maane. ³⁴ Isé fale kam nó pālē te: Ani n lakaane. Nōkē kō n lakaane yare ke née nó n̄ la mecō. ³⁵ N̄n n lakaane ke m̄pá úye uu yé yē te nō pinépiretiki lē.

Yeesu ye símisi re Piyee yé u kési re úu u nyu

³⁶ Simwò Piyee uu ppe u pise re: Yei kaa sí, Upíima? Yeesu uu u pese re: Áa yé nkpráni fe pōké kei kam n sí ha, amá pō kam aa kepire né tíkipō. ³⁷ Kei ke Piyee uu kō u pise re: Yo nnya kám yé fe ké nkpréni pō ritiki, Upíima? Te in nkprō ye mu, né mpókprō kpu! ³⁸ Yeesu uu u pese re: In te nkprō ye mu, pō nnékpō kpu, née yo? Asei kecáá, ké pō símisi re icá iké kelene n kooi, pō kési metaani re áa né nyu.

14

Yeesu yee ncée kapi ye ne Sáa Uléécaá-i n̄ ha

¹ Yeesu uu kō upipiretiki pimáa kpá re: Nórínépōw ári kape n caailē. Ani Uléécaá ne kefa tene ani kō nē ne kefa tene. ² Sitóne ye Unésáa keyō-i kulúí wele. Ne sinle ké ha ketóne nó nyóonse. Insá ppe lē, am yé ppe nó símisi re ne sinle ké ha ketóne nó nyóonse. ³ N̄n n ha ketóne pinyóonse nó m masí, ne pperile ké nó kpísi ké ne ripéne, nōkē kō ne kei kam n̄ we n we nnya. ⁴ Nō kō kei kam n sí ncee nyule. ⁵ Tomaa uu ppe u maa re: Upíima, ári nyu kei kaa n sí, íye kari yé wa tōké ne lincee n nyu? ⁶ Yeesu uu u pese re: Née ncée, née nsímései, née nfáa. Úka úu we yee yé Sáa Uléécaá-i n̄ ha kái nē kuú ne ritiki. ⁷ N̄n ppe né n nyu, nó ppe kō Unésáa n nyu. Kái ne neni n kpísi, nō u nyule ani kō u yenu.

⁸ Filipu pōw ppe re: Upíima, pō kpére Sáa ró nyíse, lee ne ró piye. ⁹ Yeesu uu u maa re: Filipu, hái ái neni-me ke tó ne nn̄w arí we, áa kō ppe né nyuu? Nkó yee né n yé ye Unésáa yenle. Íye kai wa kaa ppe ne maa re ké Sáa nó nyíse? ¹⁰ Áa ne kefa tene re tó ne Unésáa ye pénelenle, nen ukemee we uyē un kō kenémee we née yo? Nsímé mmú kam nní kō n símisi n̄n kenémee léeri. Amá Sáa yee kenémee n̄ we yee umewai wai. ¹¹ Ani ne kefa tene re ne Unésáa kémee wele, Unésáa pōon kō kenémee we. M̄pá n̄nsá ne lē kefa n tenene, ani ne lē kam n wai nnya kefa né tene. ¹² Asei kecáá, ké nó símisi re nkó yee ne kefa né n tene p̄ né kō menéwai mecō wa. Ticuruu u yé menékō metóhē-tōhē wa re Unésáa kémee kam tósu nnya. ¹³ Lē nnéi kani yé ne rinényíri m pise, ne li waine Sáa uké ne Kepipi nnya ríyu yē. ¹⁴ N̄n ye yo mpuri ne rinényíri m pise, né nó li pa.

Tin̄w meyekei re Uléécaá yé Nfáasone pame

¹⁵ Yeesu uu kō pimáa pi kpá re: N̄n né n la, nó ye inésé ritiki. ¹⁶ Nē né ppe Sáa we re uké Ucome nó pa uké mesére nókenémee n we. ¹⁷ Uyee nní nsímései Nfaasone. Ketē nké písoi ápi yé fe piké n yosí. Ápi n nyáni, ápi kō n nyu. Amá n̄ ne n nyule re n nókenékúrí we. Nó ne mmē né ripéne nn̄ ne nókenémee n we nnya. ¹⁸ Ám nómenécíre yáne yare sikúmampipi. Ne nókenémee pperile. ¹⁹ Li tise nkáripí, ketē nké písoi ápi yé ppe piyéne

né rikpá. Amá nǒ né né yě te ne nfáa mále nnya. Nǒ ne kǒ sóntile nǎké nfáa m má nnya. ²⁰ Likeyaa kě kani yé céri re tó ne Unésáa ye pénélenle, nen ukemee we, nǒon kenémee we, néen kǒ nǒkenémee we.

²¹ Nkó yee inésé m múlě un i tikilě yee né la. Unésáa yé kǒ uyee né n la n la. Ně né kǒ u n la am kǒ menécíre u nyíse. ²² Yuuti, ái Yutasi Isikariyǒoti, uu u maa re: Upíima, íye kaa yé mepóćíre ró nyíse áa yé pree ketě nké pisoí mepóćíre nyíse? ²³ Yeesu uu u pree re: Úye un né n la, u yé nnésímé rimúlú. Unésáa yé u n la. Tó ne Unésáa ari ukekúrí sí, arí ha ukeméé n we. ²⁴ Nkó yee úu né n la úu ye nnésímé rimúlú. Nsímé mmú kam nní nǒ n símisi nǎn kǒ pree kenémee léeri, amá Sáa yee né n tumme kéme le. ²⁵ Kumújé nkú-i ke tó ne nnǒ ari nkpréni nní n we kéme kam lě nǒ símisi. ²⁶ Nǒunécome yee nní Nfáasone ke Sáa Uléecaa úu ne rinényíri m pámene. Mme mee mǎpá yo nǒ céésine nn kǒ lě nnéi kam nǒ n símisi nǒ léise. ²⁷ Ne nkpréni nkíjñiye ne nǒ riyá. Nnékíjñiye kam nǒ n he. Ái sisoipipi mehe mecǒ kam nǒ he. Nǒrinépǒo ári kape caai, iwame íi kape kǒ nǒ n we. ²⁸ Yare kam nǒ m maa re: Né nǒ riyá am ha kǒ nǒkenémee pree. Nǒon né n la, kam nní Unésáa kéme n sí, li yé pree nǒ n láárúle re ne ukemee sí nnya. Unésáa ye né fele. ²⁹ Ne nsímé mmú nnéi nǒ símisile nké kelene kam te nn píyei n ka, nǎké ne kefa n tene nnya. ³⁰ Am nkpréni ne meyá pisímé nǒ kpáne. Ketě nké uyǒopi ye wemele. Úu nǎnǎe nka kenécáa má. ³¹ Amá ketě nké pisoí piké ne n céri re ne Sáa lale nnya kam ye lě kuu ye né m ma wa. Ani nté yisi tǎké ncée kpísi.

15

Yeesu yee fiinyi kulée

¹ Yeesu uu pimáa pi kpá re: Ně ne fiinyi kulée riyíkí le, Unésáa yee kuute. ² U ye mǎpá nlése n-ye mee kenécáa n tóraalě nǎn ye pree mári rikéle uu kǒ iyee m máru héru, ii pree meyá pimáre kpá. ³ Icélaa nnyí kam nní nǒ m pa ye pihéré nǒ masile ani pree nkpráni cáká-cáká. ⁴ Tǎké m pénéle nǎn kenémee we yare ke née nǒkenémee n we mecǒ. Nlése nnsá ne kulée n toraalě, nǎn ye fe nké mmecire n we nní ne apipi maru. Limecǒ ke nǒ áni yé fe nǎké linyine yoriye nǎnsá ne né m pénéle. ⁵ Née kulée riyíkí, nǒo ilése. Nkó yee ne né m pénéle un ne we yare ke née ukemee n we mecǒ yee ye linyine yoriye. Insá nǎ, áni yé fe nǎké apipi toresi. ⁶ Úye unsá ne né m pénéle uké ne n we, pi ye ketahai-mempǒ u fómǒle yare nlése, uu kóosi api pree ilése kóima iyě cápíne api nna sé íi tore. ⁷ Nǎn ne né m pénéle nǎn ne kenémee n we, nnésímé nn kǒ nǒkenémee n we, ani ye lě kani n la pise, pi yé nǒ li pa. ⁸ Nǎn apipi meyá n toresi, nǒ lě nyísele re nǒ pinépiretiki le. Unésáa uu pree ríyu yenu. ⁹ Ne nǒ lale yare ke Sáa uu né n la mecǒ. Ani nla mmě kéme n we. ¹⁰ Nǎn inésé m múlě, nnéla kéme kani lě we yare kam Unésáa isé rimmúlú am pree unla kéme n we mecǒ.

¹¹ Ne lě nǒ símisile nǎké ne menécǒ mpǒonare m má, nǒnnépǒonare nké kǒ n we ne nketo-pǒ nnya. ¹² Isé iyě kam nǒ m pǎlě yee re: Ani n lakaane yare kam nǒ n la mecǒ. ¹³ Lelée n fe ke usoi uu ye ne n nyíse re u nla píima mále yee re: Usoi uké unfaa cire kpísi uké upísane ríyu kecáa he. ¹⁴ Nǎn ye lě kam nǒ m pise n wa, nǒ pinésáne le. ¹⁵ Am nkpréni piséi nǒ kpáne re pikeikó. Ukeikó úu ye n nyu lě ke ukeisaa uu n wai. Lě nnéi ke Unésáa uu né n nyíse kam nǒ céesi. Lě nnya kam nǒ sée re pinésáne. ¹⁶ Ái nǒo né wée, née nǒ wée am nǒ tum te ani n nme ani ha pikéi wa liké yóriye mǎpá píyei-pǒ. Lě kéme, Unésáa yé pree lě nnéi kani yé ne rinényíri u m pise nǒ pa. ¹⁷ Lě nnya, lě kam nǒ m pise yee re ani n lakaane.

Ketě nké pikó ye Yeesu ne upipiretiki ipuri yulu

¹⁸ Yeesu uu kǒ pimáa pi kpá re: Ketě nké pikó pin nǒinépuri n yulu, ani ceri re inépurí kapi mefoí yé kelene. ¹⁹ Nǎn pree ketě nké pikó, pi yé pree nǒinépuri n la re nǒ pipikó nnya. Amá káni nní ketě nké pikó, am kǒ nǒ wée, nǒ ne pǎ áni pree líka pénéle nnya, ápi pree nǒinépuri la. ²⁰ Ani rinǒo tǎ kam nǒ m ma léise re: “Ukeikó úu ye ukeisaa n fe. Pin né

n wéékuselē, ani n nyu re pi kō nŋ́ wéékusene, pin ye nnésímé rimmúlú, pi yé kō nŋ́ nkó rimúlú.” ²¹ Amá nŋ́ nnya kapi lē nnéí nó waine, kápi nní uyee né n tumme n nyu nnya. ²² Nensá pēé n ka, nensá pēe kō pi n símisi, ápi yé pēe akópe m má. Ápi nkpréni ríka má piké ne piakópe yarii. ²³ Nkó yee inépurí n yúlu ye kō Unésáa ipurí yulule. ²⁴ Nensá pēe pikecōpe mewai n wapisi ke úka mpurí úu n wailē, ápi yé pēe akópe m má. Amá pi nkpréni me yenle api kō pēe tó ne Unésáa ipurí yulu. ²⁵ Lelēe piisé kēmee n wólaalē liké ne n wa nnya kai lē wai. Lelēe re:

Méwoo kapi inépurí yulu.

²⁶ Ucome yee n sónti yee nní nsímései Nfaasone kamí ne Sáa rinyiri nókenémee n tumtine. Sáa kēmee kuu léeri uké kenécáá aseéra lese. ²⁷ Nŋ́ né kenécáá aseéra lese re tó ne nnŋ́ tóo hái kékoraane-me we nnya.

16

¹ Ne lē nó símisile re áni kapē ne Ulééca ncee kēmee ní loó nnya. ² Pi yé kam api ayómeyáhaalee kēmee nó lákase. Ticuruu li kumúnjé kunyine-i sónti ke usoi uu yé un nó n kpu, uu m músu re Ulééca kuu lē inyóonse wai. ³ Kápi píkaí Unésáa née nŋ́ n nyu nnya kapi lē waine. ⁴ Ne lē nó símisile re lin n ka lin lē n wai, nŋ́ké ne n léise re ne nó símisi nnya. Tó ne nnŋ́ tóo pēé we nnya kám hái kékoraane-me nó símisi.

Nfáasone pikei

⁵ Yeesu uu kō pimáa pi kprá re: Uyee né n tumme kēmee kam nkpréni nní tósu, nó úka úu kō né pisene re: Méye kaa sí? ⁶ Kam lē nó n símisi nnya ke nóanépróo aa lē meýá caai. ⁷ Mprá ne lē, né nsímései nó símisi: Nen n tómpo, li yé nó rilaa ai tósu. Li we re nensá n tómpo, ucome úu pēe nókenémee sónti. Amá nen n tómpo, né nó u tumme. ⁸ Un píyei n ka, u yé ketē nké pisoi akópe pi nyíse. U yé kō lē kapi ye n sée re aseí ne lē ke Ulééca uu yé ne usoi n túhaane pi símisi. ⁹ Piakópe ye nnyé re ápi ne kefa né tenelē. ¹⁰ Asei nyee re Unésáa-i kam sí, áni kō piyéne né kpráne. ¹¹ U yé lē ke Ulééca uu ye ne usoi n túhaane pi símisi. Lelēe re u ne ketē nké uyōpi pitúhaane masile.

¹² Ne nsímé meýá mále ké nó símisi. Amá nkemee pikome yé nkpréni ne nó pōlesi. ¹³ Nsímései Nfaasone mmē nn píyei n ka, n yé tíyese ani nsímései nnéí kóm. Ái nnnanē cire knn ne símisine, amá lē nnéí knn n kó knn nó símisine, nn kō leleē masí kepire n waine nó símisi. ¹⁴ N sóntile nké ríyu né waise. Li we re mmē kam n símisi knn sónti nké nó ritéjse. ¹⁵ Lē nnéí ke Unésáa uu m má ye linékó le. Lē nnya kamí maa re mmē kam n símisi ke nsímései Nfaasone mmē nn sónti nké nó ritéjse.

Mpróocai yé kam nn pansē mpóonare

¹⁶ Yeesu uu kō pimáa pi kprá re: Li tise nkáripí, áni yé kō piyéne né rikprá, ai kō nkáripí kpráse, ani kō piyéne né kprá. ¹⁷ Kei ke upipiretiki kecōpe pinyine api pēe pípsine lō te: Nsímé mmú kuu nní ní símisi aseí re íye? U re: Li tise nkáripí, áni yé kō piyéne né rikprá, ai kō nkáripí kpráse, ani kō pēe piyéne né kprá. Li we re Unésáa-i kam sí. ¹⁸ Lē kuu nní m maa re “li tise nkáripí” aseí re íye? Ári nyu lē kuu n símisi. ¹⁹ Yeesu un nyu re pi lalē piké nsímé u pise, uu pēe pi maa re: Nō nómenécōpecire píseine re ne maa re “li tise nkáripí, áni yé kō piyéne né rikprá, ai kō nkáripí kpráse, ani kō pēe piyéne né kprá, née yo?” ²⁰ Asei kecáá, ké nó símisi re nó kam ani ye téní nóanépróo aa kō caai, amá ketē nké pikó pin nkíhnihe kēmee we. Nó kam ani mpóocai kēmee n we, amá nónnépróocai yé kam nn pansē mpóonare. ²¹ Unósi yèè un kēmare-i n we, uripōo yèè n caailenle re ituje ye tu re uké íwe píima li nnya. Amá un pimáre m masí, uu uiwe palei. Li ye u n láárúle re u kewá mari nnya. ²² Limēcō ke nŋ́ apōo aa kō nkpréni caailē. Amá ne sónti ké kō piyéne nó rikprá, nóanékiñ aké pēe níyesi, úka úu yé kō fe uké mpóonare mmē nó lese.

²³ Áni likeyaa kē nka pipise kō né kpáne. Asei kecáá, ké nó símisi re Sáa yé lē nnéi kani yé rinényiri ne u n we nó pa. ²⁴ Háí ne neni-me áni kahane rinényiri ne linyine n we. Lē nnya, ani ye we uké nó he nónnépónare nké n we ne nketō-pō.

Yeesu ye ketē kecáá nnaŋe nnéi feriyē

²⁵ Yeesu uu kō upipiretiki pimáa kpá re: Sinyárū kaŋ ne nsímé nnéi nó símisi. Kumúŋé kunyine yé kam ám yé pēe lē nó n símisi, amá am ye pēe Sáa kecáá nsímé nó símisi kpáii. ²⁶ Nó ha likeyaa kē tinényiri ne linyine Sáa we. Ám maa re né nō nnya u risuúluse. ²⁷ Kani né n la nnya, Sáa ricuruu ye kō nō lale, ani kō ne kefa tene re Uléécaá kémēe kam léeri nnya. ²⁸ Sáa kémēe kam léeri kaŋ ne ketē kecáá ka. Ne nkpéni lē ketē nté yisile ké Sáa kémēe pēe. ²⁹ Kei ke upipiretiki api pēe u maa re: Pō nkpéni ró símisile lin kpáiiilē, áa nkpéni ne sinyárū tó símisi. ³⁰ Tō nkpéni cériŋe re pō nkpá yo nyule, ái nkpáni we piké nnyine pō pise. Lē nnya karí ne kefa tene re Uléécaá kémēe kaa léeri. ³¹ Yeesu uu pi pēe re: Nō nkpéni ne kefa teneŋe, née yo? ³² Kumúŋé kunyine yé kam, ticuruu ku pikáme masile, kani yé mekó mekó rinkpíi ani menécíre yá. Amá ám menécíre we, Sáa ye kenékúri wele. ³³ Ne lē nnéi nó símisile re ani ne tó ne nnō kupénecō kémēe nkíŋŋe-i n we nnya. Nō sōntile nōké ketē nké kecáá íwe píima ne m pansente, amá ani n kahari, ne ketē kecáá nnaŋe nnéi piferiyē masile.

17

Yeesu ye upipiretiki kecáá keyóme yáasi

¹ Ke Yeesu uu lē písímé m masí, uu pēe keléécaá-mē werí uu re: Ituŋe ye tule, Sáa. A Kerpópi ríyu waise, kē keké kō pō tíyu waise. ² Pō sisoipipi nnéi kecáá nnaŋe ke hele re keké pē nnéi kaa keanipe-i n wa nfáa teneciré he. ³ Nfáa teneciré mee piké pō céri re mepócíre pōo Uléécaá sei, piké kō Yeesu Kirisi kaa n tumme ceri. ⁴ Ne ketē kecáá ríyu pō waisele am kō pikei kaa né n forii wai. ⁵ Lē nnya Sáa, a nkpéni kerpóyu-i ríyu tē kaŋ pēe kerpómēe m má aa kelene ketē nké wai né waise. ⁶ Ne tíyesele písoi pē kaa ketē kecáá n lése aa anénipe-i wai api pō céru. Pōo pēe pi te, aa pi kpísi aa anénipe-i wai pin mpósímé múílē. ⁷ Pi nkpéni cériŋe re kerpómēe ke lē nnéi kaa né m pa ai léeri. ⁸ Nsímé mmē kaa né m pa kam pi símisi api ŋmurei api kō meyíkíyiki céru re kerpómēe kam léeri, api kō ne kefa tene re pōo né tumme.

⁹ Pē kecáá kam pō yáasi. Ái ketē nké pikó kecáá kam yáasi, amá pē kaa anénipe-i n wa kecáá kam pō yáasi re pōo pē te nnya. ¹⁰ Pōo lē nnéi kam m má te. Née kō lē nnéi ke pōo m má te. Lelēe kō nyíselē te pō pikemēe ríyu né waisele. ¹¹ Ám kō nkpéni ketē kecáá we, amá pē ne kō ne kekecáá wele. Kerpómēe ke née tōsu. Sáa Uléécaá, Uléécaá yee úu akópe m má, a pi rimúlú piké rinōo rise m má yare ke tó ne mpō ari m má mecō. ¹² Ke tó ne pē arí pēe n we, tipónyiri kaŋ pēe ne pē kaa né rimmúise kecáá paílē. Ne pēe pikecáá ripaile n̄sone, piuka úu pō, insá uyē kai n waimē re uké pō yare kai Nléécaasímé ritelē kémēe n wólaalē mecire. ¹³ Ncēe-i kam nní lē we nen kerpómēe tōsu. Kumúŋé nkú-i kam nní ketē kecáá n we kelene nnya kam lē pi símisi re mpónare kam m má nké pi wa ne nketō-pō. ¹⁴ Né ne mpósímé pi céesile ketē nté pikó api piipuri yulu re ápi ketē nté pikó, yare ke né ám kō ketē nté ukó nnya. ¹⁵ Ám pō welu re a ketē nké kecáá pi yukuse, amá ne pō welu re a pikecáá ripaí ukpáree Setani úu kape pi rica. ¹⁶ Ápi ketē nté pikó, yare ke né ám kō ketē nté ukó mecō. ¹⁷ A nsímēsei kpísi aá ne pi pansese pipókó ne kēto-pō. Mpósímé mee ase. ¹⁸ Yare kaa ketē nté písoi kémēe né n tū mecō ke née kō ketē nté písoi kémēe pi tū. ¹⁹ Ne pē nnya menécíre kpísile am pō pa re nsímēsei nké tíyese pē pōóké kō pimécire kpísi piké pansese pipókó.

²⁰ Ái kō pē ŋmane nnya kam pō welu, amá pē kapi n sōnti piké nsímé rin-yóo piké ne kefa né tene nnya kam pō welu. ²¹ Ne pō welu re a tíyese piké rinōo rise wa. Yare ke pō Sáa, aa kenémēe n we néen kō kerpómēe we, pē piké kō m pénelē pin ne kerpómēe we ketē

nté pikó piké ne n céri re pòw né tumme nnya. ²² Meyóopi mē kaa né í he kam pi he piké ne rinóo rise m má yare ke tó ne mpó ari m má meco. ²³ Ne ne pi pénelenle nen ne pikemeé we, pòon kò ne né pénelē pòn ne kenémeé we. Lē kémeé kapi yé fe api rinóo rise m má ne kété-pò, ketē nté pìsoi api kò ne ceru re pòw né tumme, pòn kò pi la yare kaa né í la meco. ²⁴ Sáa, ne la re pē kaa né rimmúise piké ha kei kam í wene n we, piké ne meyóopi mē kaa né n he n yé nnya. Pòw né me he re pòw né lale aa kelene ketē wai nnya. ²⁵ Sáa aseí ute, ketē nké pikó ápi pò nyu. Amá né ne pò nyule, mpí pòw kò ceru re pòw né tumme. ²⁶ Ne tíyesele api ripónyíri ceru, nen kò we nen wai re piké picére ti rikpá, íla mmē kaa né í la nké ne pikemeé n we ké kò ne pi m pénelē nen ne pikemeé we nnya.

18

Yeesu metine

(Matiyee 26:47-56; Mariki 14:43-50; Luki 22:47-53)

¹ Ke Yeesu uu lē pìsímé m masí, u ne upipiretiki api yisi api Seturòw kefanāa metéj-mē sī apí ha keléecare kenyine kee kei í we kémeé lompo. ² Yutasi yee Yeesu n yáa ye kei nyule. Yeesu ne upipiretiki yēē pēe kei mesére cāpinēle. ³ Kei ke Yutasi uu yisi uu pìsódca kpísi uu kò Uléecaa keyò piméré ke pēpē ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése ne Pifarisi api n tumpò ne péne, pin iyúipuke ne sífiráa ne itòpilū muleilē. ⁴ Yeesu ye pēe lelee u n waine pinyuwe máalenle, uu pēe ne nyosópò uu pi pise re: Úye kani wéési? ⁵ Api u pese re: Nasareti ukó Yeesu. Uu pēe pi pese re: Née lo! Yutasi yee u n yáa ye pēe kei wele lín ne lē wai. ⁶ Kumúnjé kpe-i ke Yeesu uú pēe pi m maa re: Née lo, pi ipírē pírē ne sónēle apí ha ne lólu. ⁷ Yeesu uu kò pìpise pi kpá re: Úye kani wéési? Api re: Nasareti ukó Yeesu. ⁸ Yeesu uu pēe pi pese re: Nté ne nó maa re née lo. In te né kani mēsei wéési, ani picò riyá piké tómpò. ⁹ Lē kuú pēe mekeé m ma liké ne n wa nnya kuu lē ma. U pēe maa re: Pē kaa né rimmúise, úka úu ne né pò. ¹⁰ Simòw Piyee ye pēe ritéhe caacaa múflenle. Uu ri mahani uu Uléecaa usina ukeikó use kutu luke-luke sem. Pi ye ukeikó uyē sée re Malikuusi. ¹¹ Kei ke Yeesu uu pēe Piyee maa re: A ripótéhe kukai kémeé pesepò. Íwe iyē ke Unésáa uu wa re ké li. Ám kape pēe i li, née íye?

Pi Yeesu ne Ana kémeé ha

¹² Pìsódca pē ne piukpeenwai ne Pisuiifi piméré api pēe Yeesu tini api paasi ¹³ apí ne Ana keyò u sī kelene. Ana ye pēe Kayifu yee kumúnjé kpe-i isína n tú ulóhó le. ¹⁴ Kayifu yee pēe Pisuiifi piwéése mesòhò rikpá re: Li kutasi we re usoi use uké kuyu nnéi nkpò kpu.

Piyee ye kesi re úu Yeesu upiretiki

(Matiyee 26:69-70; Mariki 14:66-68; Luki 22:55-57)

¹⁵ Pi pēe lē ne Yeesu tósule, Simòw Piyee ne uupiretikicò unyine pin Yeesu tikilē. Usína ye pēe upiretiki ucò uyē nyule. Lē nnya kuu fe u ne Yeesu api kucò usína keyò-i lompo. ¹⁶ Amá ketahai ke Piyee pòw nyere uú ne ripoo kò. Kei ke uupiretikicò uyē ke usína uu nní í nyu uu pēe léeme uú ne unósikeikó uyee ripoo-i m mé símisi uu pēe Piyee tampò. ¹⁷ Unósi uyē uu pēe Piyee pise re: Nté pò ne kò utisi uyē upiretiki le? Piyee uu re: Aaí, ám utisi uyē upiretiki. ¹⁸ Nnyiyee ye pēe likumúnjé kpe-i wele. Pikeikó ne piméré api pēe nkalena wai api kekále wai pin pēe wéni. Piyee pòw kò pikemeé hapò uú n tú un nna wéni.

Usína ye Yeesu nsímé píseise

(Matiyee 26:59-66; Mariki 14:55-64; Luki 22:66-71)

¹⁹ Usína uu Yeesu upipiretiki ne uicélaa kecáa píseise. ²⁰ Yeesu uu u pese re: Mpa úye keyu-i kam símisi am kò mesére Pisuiifi ayomeyáhaalee-i ne Uléecaa keyò-i ke Pisuiifi nnéi apí ye n cāpine céesi. Ám ketume nka meyaa ma. ²¹ Yo nnya kaa pēe né píseise? Pēpē n kó nen símisi kaa yé pise re yo kecáa kam pi símisi. Pē ne nyule nsonē lē ke née m ma. ²² Ke piméré pē use uu lē n kó, uu Yeesu kepese tolu uu u pise re: Lē kaa yé pēe usína rinóo pesēe? ²³ Yeesu uu pēe u maa re: In te ám nsonē símisi, a né símisi kei kam m púnne.

Amá in te ne n̄s̄one s̄imisile, yo nnya kaa p̄e n̄e pi? ²⁴ Ana uu p̄e u kp̄isi un l̄e pahaal̄e uú ne us̄ina Kayifu u pap̄o.

*Piyee ye k̄o pik̄eɲe rikp̄a re úu Yeesu nyu
(Matiyee 26:71-75; Mariki 14:69-71; Luki 22:58-62)*

²⁵ Sim̄o Piyee ye p̄e likum̄uɲé kpe-i wele un nna w̄eni. Api u pise re: N̄té p̄s̄ ne k̄o utisi uȳe upiretiki le? Uu k̄esu uu re: Aaí, ám utisi uȳe upiretiki. ²⁶ Us̄ina ukeik̄o use ye p̄e utisi uȳe ke Piyee uu kutu rīnsēm̄ umarec̄o le. Uu p̄e Piyee pise re: Ái n̄o ne uȳe kam aléé kecare-p̄o ȳé? ²⁷ Piyee uu k̄o Yeesu pik̄eɲe kp̄a. Mese ne mese, ic̄á ii kooi.

*Pi Pilati k̄emee ne Yeesu túhaane
(Matiyee 27:1-2, 11-14; Mariki 15:1-5; Luki 23:1-5)*

²⁸ Api mmare mare Kayifu keȳo-i Yeesu kp̄isi ap̄i ne riȳōp̄ipoo s̄i. Amá Pisuifi piw̄éese ap̄i p̄e lom̄p̄o re ái kape mékperinkpe pi waise, ap̄i yé p̄e fe pik̄e nk̄p̄o mel̄ó anȳá li nnya. ²⁹ L̄e nnya ke Pilati uu léep̄o uu pi léep̄o, uu pi pise re: N̄-ye kani ne usoi nk̄o túhaane? ³⁰ Api u pese re: Usoi nk̄o uns̄a p̄e mewai k̄ope n wai, ári yé p̄e ap̄ónipe-i u wa. ³¹ Kei ke Pilati uu p̄e pi maa re: In l̄e, ani u kp̄isi an̄i ne n̄orinécúruu u túhaane yare kai n̄oinésé k̄emee m pise. Pisuifi ap̄i u pese re: Ári nc̄ee má t̄oké unyine kpu.

³² Tin̄o t̄e ke Yeesu uú p̄e m̄ ma uú ne nk̄p̄o mm̄e kuu n kp̄ine kec̄áá s̄imisi kai l̄e titiki. ³³ Pilati uu riȳōp̄ipoo-i lom̄p̄o uu Yeesu pise re: P̄o Pisuifi Uȳōp̄ii? ³⁴ Yeesu uu re: P̄o rip̄óúruu l̄e pise n̄ee unyine ye nnésimé p̄o s̄imisi? ³⁵ Pilati uu re: P̄o nyu re n̄e ne Usuifi le? Mp̄opuri pik̄o ne p̄epe ye Uléec̄a inȳōnse n wa piw̄éese p̄e an̄énipe-i p̄o wa. Yo kaa mp̄ii wa? ³⁶ Yeesu uu re: Kenéȳōpit̄e áke ket̄e nté kek̄o. Nen p̄e ket̄e nté iȳōp̄i n le, pinékeik̄o yé p̄e kenéc̄áá at̄opi wa re ap̄i kape Pisuifi anipe-i né wa nnya. Amá inéȳōp̄i íi nk̄p̄ani ket̄e nté ik̄o. ³⁷ Kei ke Pilati uu p̄e u pise re: L̄e nnya, p̄o uȳōp̄i le? Yeesu uu re: L̄e kaa nn̄i ma. Ne uȳōp̄i le. Pi né m̄arile am ket̄e kec̄áá weri re k̄e ns̄imései kec̄áá s̄imisi. Nk̄o ye ns̄imései m má yèè kutu né ric̄ole. ³⁸ Pilati uu u pise re: Yo kapi ye s̄ee re ns̄imései?

Ke Pilati uu l̄e Yeesu pipise m̄ mas̄i, uu yisi uu piléep̄o kp̄a uu Pisuifi léep̄o, uu pi maa re: N̄é ám ȳe yo kuu caai nnya kapi yé ne u n̄ kpu. ³⁹ Amá li n̄okenémee inyék̄ii le re k̄e ye m̄p̄a nk̄p̄o mel̄ó anȳá áye k̄emee ukp̄aniik̄o use unyine akp̄anii t̄o. N̄o la re k̄e Pisuifi Uȳōp̄i akp̄anii n̄o t̄o? ⁴⁰ Api p̄e pic̄áá kp̄a re: Aaí, ái uȳe, a Parapasi akp̄anii ró t̄o. Parapasi ye p̄e k̄o usoi kp̄áree le.

19

¹ Kei ke Pilati uu p̄e nc̄ee he re pik̄e Yeesu t̄i pik̄e is̄eí u súúkee. ² Pis̄óca ap̄i in̄ipe ne riȳōp̄ik̄oɲ ȳōni ap̄i u kipise, ap̄i k̄o kukp̄elenku weé nyaii kp̄isi ap̄i u tani. ³ Api p̄e ukekúri nȳos̄p̄o ap̄i ye p̄e re: T̄o p̄o ȳaasi, Pisuifi uȳōp̄i! Ap̄i ne sipese u t̄olu.

⁴ Pilati uu k̄o piléep̄o kp̄a, uu p̄isoi p̄e n cápinel̄e maa re: Uyee nk̄o kam̄ ne ketahai n̄o léeme n̄oké c̄eri re ám ȳe yo kuu caai nnya kapi yé ne u n̄ kpu. ⁵ Yeesu uu p̄e léep̄o un tiȳōp̄ik̄oɲ kap̄i ne in̄ipe n ȳōd̄o kipil̄e un k̄o kukp̄elenku weé nyaii tanaal̄e. Pilati uu p̄e pi maa re: Usoi uyee nk̄o! ⁶ Ke p̄epe ye Uléec̄a inȳōnse n wa piw̄éese ne piméré ap̄i u n ȳé ap̄i cáái re: A kunap̄éék̄o kec̄áá u kariii! A kunap̄éék̄o kec̄áá u kariii! Kei ke Pilati uu p̄e pi maa re: Ani n̄orinécúruu u kp̄isi an̄i ha kariii. N̄é ám ȳe yo kuu caai nnya kapi yé ne u n̄ kpu. ⁷ Pisuifi ap̄i u pese re: T̄o is̄e inyine mále ye m pise re uké kpu re u umecire waise Uléec̄a Kepipi nnya. ⁸ Ke Pilati uu an̄o nȳe n k̄o, iwame ii meȳá pilone u kp̄a. ⁹ Uu riȳōp̄ipoo-i lom̄p̄o uu Yeesu pise re: P̄o yei uk̄o le? Amá Yeesu úu rin̄o u ȳos̄i. ¹⁰ Pilati uu p̄e u maa re: Áa la p̄oké rin̄o né ȳos̄i, n̄ee yo? Áa nyu re né fe am t̄iyese ap̄i p̄o yá n̄ee am t̄iyese ap̄i kunap̄éék̄o kec̄áá p̄o kariii? ¹¹ Yeesu uu p̄e u pese re: Áa n̄nape n̄ka kenéc̄áá má, ins̄a mm̄e ke Uléec̄a uu p̄o m̄ pa re a kenéc̄áá m má. L̄e nnya ke uyee ap̄ónipe-i né n̄ wa ak̄ope aa ap̄ok̄o fe. ¹² Kaí ne kum̄uɲé kpe-i n kp̄isi, Pilati uu p̄e n wéesi uké Yeesu riȳáp̄o. Amá Pisuifi ap̄i sic̄ááila loni re: P̄on u rin-yáp̄o, áa p̄e R̄om uȳōp̄i

usane! Usoi nkó yee umecire n nyáni re uyóopi ye Róm uyóopi ulaaró le. ¹³ Ke Pilati uu anóo nyē n kó, uú ne Yeesu ketahai leepó, uu péé ha kei kapi ye n sée re aséhéwéépi keló riyóopitū kecáá tone. Pi ye keló kē Mé-epiree kémee sée re Kapata. ¹⁴ Liké ne n weesi piké nkpó melóó anyá n li, ituyé kecíre kumúhé kaí ppe lē we. Pilati uu Pisui fi maa re: Nónunéyóopi ye nkó! ¹⁵ Amá api ppe sicááila loni re: A kpu! A kpu! A kunapéékóó kecáá u karií! Pilati uu pi pise re: Ké nónunéyóopi kunapéékóó kecáá karií? Pppee ye Ulééca inyóonse n wa piwéése api u ppe re: Róm uyóopi memáá, ári uyóopi úka ucó má. ¹⁶ Uu ppe Yeesu kpísi uu pianipe-i wai re piké ha u karií.

Pi Yeesu kunapéékóó kecáá karií

(Matiyee 27:32-44; Mariki 15:21-32; Luki 23:26-43)

Api ppe Yeesu kpísi apí ne tómpó. ¹⁷ Yeesu uu uricuruu kunapéékóó kpē kecáá kapi u n kariíne cóni uú ne kuyu-i léepó, uú ne keló kē kapi ye n sée re Kýyu Korjoo sí. Pi ye kei ne Mé-epiree sée re Kólikota. ¹⁸ Kei kapi u ne pisoí pité pinyine anapéékóó kecáá karií, ucó uilúké ise, ucó icó, Yeesu kunapéékóó aku ppe kecópe n we. ¹⁹ Pilati uu kó tíyese api kekpenkpélépi kecáá wólu api kunapéékóó kecáá karií. Pi kekecáá wói re: Nasareti ukó Yeesu, Pisui fi uyóopi. ²⁰ Pisui fi meýá api iwóí iyē keeni, kaí ne kei kuyu n kólē nnya. Mé-epiree ne Mélatee ne Mékireki kapí ne wói. ²¹ Pisui fi ppe ye Ulééca inyóonse n wa piwéése api Pilati maa re: Pi wói re Pisui fi Uyóopi, amá a wói re u maa re: Ne Pisui fi Uyóopi le. ²² Pilati uu pi ppe re: Lē kam n wói kam wói.

²³ Ke písóca api Yeesu kunapéékóó kecáá pikarií m masí, api uilū kpísi api hóone api afiri ana wai, mpa usóca úye uu rifiri rise kpísi. Api kó ukukpelenku wéé nyaii kpe áku nnyelaa m má kpísi. Mesame kapi ku yóó kecáá ne metene-pó. ²⁴ Api ppe pimecópecire n tee re: Ári kape ku riceéri. Amá tóké panai arí ne yenu uyee yé ku n kpísi. Li lē wale liké ne lelee Nléécaasimé ritelé kémee n wólaalē kecáá rintíki nnya. Li wólaalē te: Pi inélū hōone api panai apí ne uyee yé kunékpelenku wéé nyaii n kpísi yenu. Lē ke písóca api n wa ye lē. ²⁵ Kunapéékóó kpē kecáá ke Yeesu uú ppe n kariílē kekúrí ke úni ne úni uwā ne Kulopaasi unósi Maari ne Makitala kuyu ukó Maari apí ppe nyenu. ²⁶ Yeesu uu úni yenu, uupiretiki uyē kuú ppe n la pónn úni kekúrí nyenu. Yeesu uu úni maa re: Unósi, upóhmane ye neni nkó. ²⁷ Uu kó uupiretiki uyē maa re: Upónni ye neni nkó. Kaí ne kei n kpísi, uyē uu ppe Yeesu uni kpísi uu ukeyó-i yekei.

Yeesu nkpó

(Matiyee 27:45-56; Mariki 15:33-41; Luki 23:44-49)

²⁸ Ke Yeesu uu n yé te u lē nnéi kuu piwai n ka piwai masile, uu re: Nniré ye né wele. Liké ne lelee Nléécaasimé ritelé kémee n wólaalē kecáá rintíki nnya kuu lē ma. ²⁹ Kulū kunyine ye ppe kei kekúrí ne píta nyere-nyere meýipe yisunule. Písóca api kuyúí kpē kapi ye n sée re isóopi kekrapí kpísi, api sinéē sinyine píta nyere-nyere pē fe api kekecáá tuhu apí ne Yeesu nnó kuwéé-mē sí. ³⁰ Yeesu uu píta nyere-nyere pē sómú uu ppe re: Mpa yo ye piwai masile. Kuu lē m ma, uu ppe kpará, nfáa nn tene.

Usóca use ye Yeesu ilúké ne kupáj luri

³¹ Likeweesi kee kewénteýaa ketúné. Kewénteýaa kē ne kó ppe keyáa píima le. Sisoikópe ási kape ne kewénteýaa kē ketúné kunapéékóó kecáá n kólóilē nnya, api Pilati pise re uké tíyese piké apái si selesi api ppe si súisente. ³² Písóca api péé haró api pisoí pité pē ne Yeesu kapi kesé u karií ufoí apái selu, api kó ulírū akó selu. ³³ Api Yeesu-i tuipe. Kapi n yé te u pikpó masile nnya, apí ppe apái u sei. ³⁴ Amá písóca pē use uu ilúké-i kupáj u tuhu uu luru, mese ne mese, ménye ne míni ame léeri. ³⁵ Uyee mewai mē n yé ye maa re aseí ye nye. Lē kuu m ma ye kó aseí le. Uyee nyule re aseí kuu símisi. U símisile re nóké kó ne kefa tene. ³⁶ Li lē wale liké ne lelee Nléécaasimé ritelé kémee n wólaalē tintíki nnya. Lelee re:

Ápi ukukóhó kúka selune. ³⁷ Li kó rikeló kecó-i wólaalē te:

Pi yé kam api ye uyë kapi ilúkë n luri kuwéë-më n nyáne.

Yeesu mekulaa

(Matiyee 27:57-61; Mariki 15:42-47; Luki 23:50-56)

³⁸ Lë memáá, Arimatee kuyu ukó kapi ye n sée re Yosefi uu Pilati ncée welu re uké Yeesu kpísi uké ha kulesi. Pilati uu ñmurei. Pisuiifi iwame ye pëe Yosefi uyë wele, úu pëe lë nnya nyíselë te u Yeesu upiretiki le. Uyee ha uu Yeesu kpísi uú ne tómpo. ³⁹ Nikotem ye kesine kenyine Yeesu kémee n ha, póo kó tulaaliye pë kapi ye n sée re miiri ne aloweesi mecóhane sikiloo afetaani kumúñé ne hapo. ⁴⁰ Piketé api Yeesu kpísi api sisáñáápampi pílesi, api tulaaliye pë u fom yare kapi ye pëe Pisuiifi inyekii kémee usoi n kúlesi mecó. ⁴¹ Kei kapi Yeesu kunapéékóo kecáá n karií kekúrí ke keléecare kenyine aké pëé we. Nhóre fale nnyine kémee kápi úka n wailë ye pëe keléecare ke-i wele. ⁴² Likeweesi kee Pisuiifi kewénteyaa. Nhóre nn kó ne kei kólë. Api lë nnya kei Yeesu wairop.

20

Nhóre ye meñmane we

(Matiyee 28:1-8; Mariki 16:1-8; Luki 24:1-12)

¹ Kewénteyaa ukóso, Makitala kuyu ukó Maari uu kemaresine yisi, lin hiihiilë uu nhóre-i sí, uu yenu re pi ripare kapi nhóre riñfi lesele. ² Uu itóó wai uú ne Simóo Piyee ne uupiretikico uyë ke Yeesu uú pëe meyá n la leepo, uu pi maa re: Pi Upíima nhóre kémee lesele, ári nyu yei kapi u wa. ³ Kei ke Piyee ne uupiretikico uyë api yisi api nhóre-i sí. ⁴ Api piketé itóó wai, amá uco uyë uu Piyee faau uú ha nhóre-i mefoí tulu. ⁵ Uú fo uu lóólúpo, uu sisáñáápampi yenu sin keteni-i laanu, amá úu pëe lompo. ⁶ Simóo Piyee ye u n tíkilë póo kó tuirop. Uyë uu nhóre-i lompo uu sisáñáápampi së keteni-i yénu. ⁷ Uu kó kusáñáá kpë kápi pëe Yeesu ríyu m paasi yenu kun pílaalë kun kumecire keló iyaa yisunu, sisáñáápampi ási kei we. ⁸ Kei ke uupiretiki uco uyee pëe mefoí nhóre-i n tuirop póo kó lompo, uu yénu uu pëé ne kefa tene. ⁹ Asei kecáá, hái ne kumúñé kpe-i, ápi pëe kahane lelee Nléecaasimé ritelé kémee n wólaalë aseí n kó te li pise re Yeesu uké pikpókpó kémee yisi. ¹⁰ Lë memáá, pipiretiki pë keté api yisi apí kulu.

Yeesu ye umecire Makitala kuyu ukó Maari nyíse

(Matiyee 28:9-10; Mariki 16:9-11)

¹¹ Maari póo pëe ketahai-pó nhóre kekúrí tone uú n téní. Kuu lë n we un téní, uú fo uu nhóre kémee lóólúpo. ¹² Uu pilécaatumé pité pinyine yenu pin ilū tomé tanaalë pin ne kei kápi pëe Yeesu n finse tū, uco ríyu-më, uco ána-më. ¹³ Api u pise re: Yo nnya kaa téní, unósi? Uu pi pese re: Pi Unépiíma kpísile apí ne tómpo, ám pëe nyu yei kapi u wa. ¹⁴ Kuu lë m ma, uu pëe kepíre-më weríí uu Yeesu yenu un nyenu, úu kó ceri re uyee lo. ¹⁵ Kei ke Yeesu uu pëe u pise re: Yo nnya kaa téní, unósi? Úye kaa wéési? Uu pëe músu re uyee keléecare kecáá m paílë lo. Lë nnya kuu u pese re: Urósáa, in te póo u kpísi aá ne tómpo, a né símisi kei kaa u n wa ké ha u kpísi. ¹⁶ Kei ke Yeesu uu pëe u sée re: Maari! Uu pëe ukuwéë-më panserop uú ne Mé-epiree u pese re: Rapuni. Liasei re Ucélaa. ¹⁷ Yeesu uu u maa re: Kapé né rica, ám kahane Unésáa kémee rintaá. Amá a ha pinémárecó símisi re Unésáa ye kó nní Nóunésáa ne Unéléeca un kó Nóunéléeca kémee kam taálë. ¹⁸ Kei ke Makitala kuyu ukó Maari uu pëé ha pipiretiki símisi re u Upíima yenle. Uu pëe lë ke Upíima uu u n símisi pi símisi.

Yeesu ye umecire upipiretiki nyíse

(Matiyee 28:16-20; Mariki 16:14-18; Luki 24:36-49)

¹⁹ Kewénteyaa kë ukóso, Yeesu pipiretiki pin nnyóó mmë kéyo kenyine-i cápínelë. Pisuiifi iwame ye pëe pi wele. Api lë nnya hánaankee api pëe kémee n we. Kei ke Yeesu uu pëe pikecöpe leeme uu pi maa re: Nóanékiñ aké n niñú! ²⁰ Kuu lë pi m ma, uu pëe uanipe ne uilúkë pi nyíse. Upipiretiki rikíñ ari niñesi re pi Upíima yë nnya. ²¹ Kei ke Yeesu uu kó pimáa pi rikpá re: Nóanékiñ aké n niñú! Yare ke Unésáa uu né n tumme mecó ke née

kò nǎ tum. ²² Kuu lē pimáa mǎ masí, uu pikεcáa fúupò uu rε: Ani Nfáasone yósí. ²³ Nǎn ye píye akópe n sárei, Uléεca yé kò piakópe pi sárei. Nǎn ye rε áni pinyine akópe sáreine, Uléεca páa kò piakópe pi sáreine.

Yeesu ne Tomaa kecáa nkó

²⁴ Tomaa kapi ye n sée rε Úsika ye Yeesu pipiretiki kefi ne pité pē kecōpe use le. Uyē úu ppe kumúhε kpe-i ke Yeesu uu pikeméε n hápò we. ²⁵ Upipiretikicō api ppe u maa rε: Tò Upíima yenle. Uu pi pese rε: Nensá ihíme apole uanipe-i n yē ke kenípepi tahampò, ké kò kunénipe ne uilúkε rica, ám yé ηmurei. ²⁶ Siyáa sipaha memáa, pipiretiki pē api kò kέyò-i n cápinelē kesé ne Tomaa. Pin kò ne hánaankeε, Yeesu uu kò pikεcōpe piléeme kpá uu nyere, uu pi maa rε: Nónákíhε aké n niyú! ²⁷ Uu ppe Tomaa maa rε: A kepónipepi nté tahampò aa anénipe paí, aa kò kupónipe ne inélúkε ca. A lē pitírε tíye aá ne nkpéni kefa tene. ²⁸ Kei ke Tomaa uu ppe u pese rε: Unépfíma ne Unéléεca! ²⁹ Yeesu uu u maa rε: Kaa né n yē nnya kaá ne kefa né tene. Pεpeε ápi né n yē, pin kò pεé ne kefa né tenelē ppe pínarekome.

Lē nnya kapi rítelé ntí n wói

³⁰ Yeesu ye kò upipiretiki inipeε-i mewaisana meyã ncōpuri wapisile mee áme rítelé ntí-i n wólaalē. ³¹ Pi leleε nní rikemεε n we wóile rε nǎké ne n ηmurei rε Yeesu ke Uléεca uu n wée nnya. Uyεε kò Uléεca Kεpipi. Nǎn ne kefa u n tene, nó urinyiri nnya nfáa yē.

21

Yeesu ye umεcire upipiretiki piseei nyíse

¹ Lē memáa, Yeesu uu ppe ketume Tiperiyaati kupiye ritime umεcire upipiretiki nyíse. Lē kuu umεcire pi n nyíse ye nní: ² Simò Piyεε ne Tomaa kapi ye n sée rε Úsika ne Natanayεeli yeε Kalilee keteni-i Kanaa-pò n we ne Sepetee piηmáne ne upipiretiki pité picō ye ppe cápinelenle. ³ Simò Piyεε uu pi maa rε: Ikpíntomé kam picópii tósu. Api u pese rε: Tó né kò pò ritiki ari kesé sí. Kei kapi yisi apí ha kúninǎi loni api tómpò. Amá ápi kesine kē líka tí. ⁴ Kai piweesi n kóraane, Yeesu un kei kupiye ritime we, amá upipiretiki ápi ppe céri rε Yeesu lo. ⁵ Kei kuu ppe pi pise rε: Nò ikpíntomé yē ani cópii, sinéwá? Api rε: Eehei! ⁶ Uu pi maa rε: Ani kúninǎi kuluke-luke-mempò kunyeý fǎ, nó linyine tí. Api mesei kunyeý fom api ikpíntomé tini ai ku yipu péím, ápi fe ricuruu piké míni-i ku pǎnne ke ikpíntomé ii kulúí n we nnya. ⁷ Kei ke upiretiki uyē ke Yeesu uú ppe n la uu ppe Piyεε maa rε: Asé Upíima lo! Ke Simò Piyεε uu lē n kó te Upíima lo, uu uilū kuú ppe m mahā un ppe meηmane ikpíntomé cópii pitane pese uú ne míni-i kpúupò. ⁸ Pi ppe keté kóima ne ketaa wele yare apáha píle kumúhε. Upipiretikicō api léeri, api ppe kunyeý ne ikpíntomé meyipe pasai api lésepò. ⁹ Kapi kúninǎi kémeε n suí, api kupiye ritime nkalena leepò, ikpíntomé ne akpónó an nkecáa láalē. ¹⁰ Yeesu uu pi maa rε: Ani ikpíntomé iyē kani n cópii kémeε ne inyine kam. ¹¹ Simò Piyεε uu kúninǎi kémeε lompò uú ha kunyeý ne ikpíntomé maamaa meyipe súiseri, íí lelu píle ne kuwóó ne itaani. Amá mǎpá ne imesá mē, kunyeý áku riceéri. ¹² Yeesu uu ppe pi séi uu rε: Ani kam ani li. Uupiretiki úka úu kò ppe kaha uké u pise rε: Póó wóó? Pi ppe nyule rε Upíima lo. ¹³ Yeesu uú ne pi kò, uu kukpónó kpísi uu pi hǎone, uu kò ikpíntomé pi hǎone. ¹⁴ Ke Yeesu uú ne pikpǎkpǎ kémeε n yisi, metáánū ye mē kuu lē umεcire upipiretiki nyíse.

Yeesu ne Piyεε kecáa nkó

¹⁵ Kapi piluke mǎ masí, Yeesu uu ppe Simò Piyεε pise rε: Yonaasi uηmáne Simò, pò né la ai tósu lē ke picō mpí api né n laa? Uu rε: Eεε, Upíima, tipócuruu ye nyule rε ne pò lalε. Yeesu uu ppe u maa rε: In lē, a sinésáηpi kecáa nǎsone m paílē. ¹⁶ Uu kò melírū pipise u kpá rε: Yonaasi uηmáne Simò, pò né laa? Piyεε uu u pese rε: Eεε, Upíima, tipócuruu ye nyule rε ne pò lalε. Yeesu uu u maa rε: In lē, a inésáη nǎsone n séni. ¹⁷ Uu kò metáánū pipise u kpá rε: Yonaasi uηmáne Simò, pò né laa? Simò Piyεε ripò ari caai rε metáánū ye mmé kuu lē u pise rε “pò né laa” nnya. Uu ppe u pese rε: Pò mǎpá yo nyule, Upíima, pò

kɔ nyule re ne pɔ lale. Yeesu uu pɛe u maa re: In lɛ, a inɛsɔŋ keɔɔ́ ńsɔne m paílɛ. ¹⁸ Asei keɔɔ́, ké pɔ símisi re kaá pɛe iŋmáne n we, pɔɔ ye pɛe ripɔ́cúruu kupɔ́tampála rité aa kei kaa n la sɪ. Amá pɔn n kpurunu, pɔ pɛe anípe risíka, uɔ uu pɔ ku paasi uú ne kei kaa n lane pɔ sí. ¹⁹ U lɛ male uké ne nyíse lɛ ke Piyee uu n kpine liké ne Uléecaa ríyu n waise. Kuu lɛ pisímé u m masí, uu pɛe u maa re: A né ritiki.

Yeesu ne uupiretiki uyɛ kuú pɛe n la

²⁰ Piyee uu kepire ŋmeelú uu upiretiki uyɛ ke Yeesu uú pɛe n la yenu un pi tikipɔlɛ. Uyee pɛe iluke keluke-i Yeesu keɔɔ́ n finɛpɔ uu u pise re: Upíima, wóo piláarɔ anipe kɛmɛe pɔ waine? ²¹ Ke Piyee uu lɛ u n yɛ́, uu Yeesu pise re: Nkó ní, Upíima, yo ke uyɛ uú ne kɛ́tɔ kopune? ²² Yeesu uu u pɛse re: Nen n la re uké n we ké ha ne pɛeme, ai yei ne pɔ yénu? Pɔ́oké né ritiki. ²³ Lɛ nnya, nsímé nn piyómeyáhaa kɛmɛe kɔ́ónú re upiretiki uyɛ úu kpine. Ái kɔ re Yeesu ye u maa re úu kpine, amá u pɛe re: Nen n la re uké n we ké ha ne pɛeme, ai yei ne pɔ yenu? ²⁴ Upiretiki uyɛ ticurru ye aseéra lese uu nsímé mmɛ wɔlu. Tɔ kɔ nyule re lɛ kuu n yɛ́ uú male ye nsímései le.

Tinóɔ tɔrɔɔ

²⁵ Yeesu ye kɔ mewai meyã mecɔ wapisile. Pin pɛe mennéi n wɔlune mese mese, ám musí re átélé nyɛ nnéi kapi yé n wói yé ketɛ nké nnéi keɔɔ́ kewai yɛ.

Uléecaa Pitumε Mewai

Lελεε rítelé ntí kέmee í we

Luki yεε Uléecaa Pitumε Mewai ritelé wói. Nsímé Kεcire ritelé ke Luki uu n wói menóη ye mε. Lē ke Yeesu uu rinóo pitumε n he re piké ne Nsímé Kεcire rikóónú, Uléecaa icápine iké ne rimpéré kuu ritiki uú ne Uléecaa Pitumε Mewai ritelé wólu.

Yerusalem kuyu-i ke Nfáasone nn Pantekooti anyá ketúné Uléecaa icápine pikó kecáa súime. Kē ke Uléecaa icápine ii kóri.

Kaí ne ríyu 13 kέmee n kpísi, Luki ye nyísele lē ke Póoli uu pepεe ápi Uléecaa m pakarelē ayu kέmee nsímé kεcire ne í ha. Póoli ye pεε mekeε Kirisi pikó wéékuselenle. Yeesu Kirisi yεε Póoli sée re uké panse uupiretiki (9). Uléecaa icápine yεε Sirii ketē kecáa Antiyóosi kuyu-i í we yεε u wée re u ne upisencó pinyine piké ha ketaa-pó Yeesu nsímé kεcire riyóó.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Nfáasone mekame ne Uléecaa icápine foí mekarii Yerusalem kέmee (1:1-8:3).
2. Nsímé Kεcire meyoó kuyu nnéi kέmee ne Yutee ne Samarii-pó (8:4-12:15).
3. Nléecaasimé piyoó nsē ke Uléecaa utumε Póoli uu n sóne hái ne ketē ketó-pó (13:1-28:31).

Nfáasone ke Yeesu uú ne upitumε m mé

¹ Unésáne Teofiili, ne rítelé foí kέmee pó símisile lē nnéi ke Yeesu uu piwai ne picélaa n kóraane ² hái ne keyáa kē kai keyómecaa-mē u n kpíipó. Uké kelene riíntáá, u upitumε kuu n wée uicélaa pale ne Nfáasone nnaηe. ³ U umekpó-maá méwee mpehē mpehē kέmee umεcire pi nyísele piké céri re u nfáa mále. Siyáa afεena kuu pi rikpáfúme uu Uléecaa iyóopi nsímé pi símisi. ⁴ Keyáa kenyine kapi kesé we ne Yeesu, uu pεε isé nnyí pi pa re: Áni kape yisi noké Yerusalem ne ketaa wa, amá ani lisone lē kani n kó nen símisi re Saa Uléecaa ye ne nó mé kutu ricó. ⁵ Míni ηmane ke Yohani uu nó wóle. Amá li tise nkáripí, Uléecaa uké ne Nfáasone nó wole.

Yeesu ye keyómecaa ritaá

⁶ Pepεe pεε Yeesu keyúrí n cápinelē api pεε u pise re: Kumúné kpe-i kaa Isirayeeeli keyóopitē peserineε, Upíima?

⁷ Uu pi pese re: Ái nónnékó nka re noké mewai mee n sónti kumúné ne meituηe n nyu. Saa Uléecaa yεε lē ne uricuruu nnaηe yekei. ⁸ Amá Nfáasone nn nókenécáa n súime, nó nnaηe nnyine yē, ani pεε panse pinétansei Yerusalem kuyu-i ne Yutee ketē kecáa nnéi ne Samarii ketē kecáa, hái ne ketē nnéi ketó-pó. ⁹ Ke Yeesu uu rinóo tē pimáa m masí, ai keyómecaa-mē u kpíipó, mhpá úye un u nyáneipó ahope anyine aá weri aá ne u yarii api pεε u paapó. ¹⁰ Pin kei nní lē we pin keléecaa inípeε wiilē un tósu ke pitisi pité pinyine pεε ilū tomé n tanaalē api pikeyúrí rikpáfúme. ¹¹ Pitisi pē api pi maa re: Yo nnya ke nó Kalilee pikó mpí ani nní nyenu non keléecaa-mē nyánei. Lē kai nní nókenécópe nké-i Yeesu uyē keléecaa-mē n kpíipó non nyáni meco kuú ha pεeri.

Matiyasi ye Yutasi ripóhó tone

¹² Pitumε api pεε kelō kē kapi ye n sée re Olifiyee rikúú yisi api Yerusalem pεε. Tikúú tεε ne Yerusalem kólenle. Lirinā ne sá yare kilometiri use. ¹³ Kapi n tuiipó, api kuleε kunyine-i taá kέyo kenyine kecáa-pó. Kei kapi ye cápine. Pepεe kei n cápinelē pεε Piyεε ne Yohani ne Yakupu ne Antiree ne Filipu ne Tomaa ne Patelemii ne Matiyee ne Alifεe ηηmánε Yakupu ne Simóo yεε ukuyu í la ne Yakupu ηηmánε Yuuti ¹⁴ ne Yeesu uni Maari ne pinósi picó pinyine ne Yeesu piwā. Pinnéi mmē pεε rinóo rise wa api ye cápine apí ne piyómeyáhaa n ηmóópulé.

¹⁵ Likumúhè kpe-i, Piyee uu keyáa kenyine yisi, piyómeyáhaa píle ne afèéré pinyine pin cápinelē, uu pikécòpe maa re: ¹⁶ Pimárecò, li pise re lē ke Nfáasone nn Nléécaasimé ritelé kémee n símisi liké wa. Nfáasone ye Yutasi kecáa Tafiti rinóo rinyine maasele. Yutasi uyee panse pepere Yeesu n tí ukpeenwai. ¹⁷ U pee uróco use le, tòn kesé pikéi pise mpí wai. ¹⁸ Siwóó sē kuu usoi n kpu api u hééle kuú ne kecare ló, uu pee kei lóiri uu ríyu mefoí ketē fapi, uu kecòpe kráfú, anyóhò nnéi aa cúme. ¹⁹ Yerusalem pikó nnéi pee mewai mē kō, hái apí ne kecare kē sée re Hakelitama, lelée re unyine menyee ye kei kòonu. ²⁰ Ticuruu li Ipakare Siyome kémee wólaalē te:

Ukeyò keké meḡmane tone!

Úka úu kape kekemee tóne! Li kò wólaalē te:

Usói féé uké upikéi yósi uú nòh! ²¹ Kumúhè kpē nnéi ke Upíima Yeesu uú pee kerómee n we, písoi pinyine ye pee mpá yei ró tíkilenle. ²² Háí ke Yohani uú ne míni u n wóle ne péé uyee-me kai kerócòpe nké-i u n kpíipò aí ne keyómecaa sí, písoi pinyine ye pee ró tíkilenle. Lē nnya, li pise re písoi pē kecòpe use uké kerómee n we uké merócò itansei li re Yeesu ye nkpò kémee yisi.

²³ Kei kapi pee písoi pité sée api nyereee. Pepere Yosefi Parisapasi kapi ye kò n sée re Yusituusi. Ulírú yee Matiyasi. ²⁴ Apí pee keyóme yáasi re: Upíima, pòo písoi nnéi sifa kémee nyu. A písoi pité mpí kecòpe uyē kaa n wée ró nyíse ²⁵ uké panse utume uu Yutasi pikéi yósu uú nòh. Yutasi ye uketone riyále uu sí kei kaí ne u rinsá re uké tone. ²⁶ Kei kapi pee panjai ai Matiyasi tini, uu pee Yeesu pitume kefi ne use pē kecáa krapò.

2

Nfáasone mekame

¹ Kai Pantekooti keyaa n tu, piyómeyáhaa nnéi api kelō keee cápíne. ² Mese ne mese, nné nnyine nn keyómecaa-pò leeri yare kuyò pape-pape kunyine kpee pepu. Aku kéyo ke-i kapi n tú nnéi yipu. ³ Apí linyine yenu yare inalempi, ai pi kráfúme, ai yékáá, ai mpá úye kecáa tone. ⁴ Nfáasone nn pee pinnéi yipu nn pikemee n we. Kei kapi pee meyu mpehē mpehē ke Nfáasone nn pi n he písímé lō.

⁵ Pisuifi pee Ulééca likó n la ye pee Yerusalem-i wele. Isoipuri nnyí nnéi yee ketē kecáa n we ayu kémee kapi léeme apí weri. ⁶ Ke nné nn lē n le, písoi api cápíne riwú. Piyómeyáhaa apí pee meyu mpehē mpehē n símisi. Pepere n cápínelē pin pee pimeyu kémee kóméi, ai nnóo pi yipu hái. ⁷ Ai pee méwoo pi wai, ai kò meykíyiki nnóo pi yipu apí pee re: Nén-te písoi mpí nnéi pee nní n símisi ye Kalilee pikó le? ⁸ Kai pee íye wa ke ntónéi mmú, mpá úye uu péé ne umeyu kémee pi kóméi? ⁹ Kerócòpe nké-i, pinyine ye Paritesi ne Metii ne Elam sitē leerile. Picò ye Mesopotamii pikó le ne Yutee pikó ne Karatòosi pikó ne Pònti pikó ne Asii ketē pikó ¹⁰ ne Firisii ne Pamfilii ne Esipiti ne Lipii ketē kee Sireeni mempo n we pikó. Picò pòon Ròm kuyu-pò leeri, ¹¹ ne Kireeti ne Arapii sitē-pò. Picò ye Pisuifi yíkíyiki le, picò ye panséle Pisuifi pin Moisi isé tíkílē. Mpá ne lē, ntónéi mmú, mpá úye ye pee umeyu kémee pi kóméile pin mewai píima ke Ulééca uu n wa símisi. ¹² Ai pi nnéi muuni tírm, apí pee méwoo n we pin píséine re: Nsímé n-ye kecire ye mmú? ¹³ Amá picò pòo piyómeyáhaa pē sennyi pin tee re: Píta lari ḡmaa pee nní pi pomaalē!

Piyee nsímé

¹⁴ Piyee uu pee yisi u ne pitume kefi ne use api nyere, uu rinóo cáse uu písoi pee n cápínelē maa re: Nò Pisuifi ne nó pitóroo mpí nnéi nó nní Yerusalem kuyu-i n we, ani nnésímé ḡsone kutu ricò ani kóm! ¹⁵ Písoi mpí apí pomaalē yare kani nní n kpárálē. Li mmare tósile, mese áme we kefi ḡmane kaí pi yare kani nní n nyáni. ¹⁶ Lē ke antepu Yoweeeli uú pee mekee m ma yee neni nkpeni nní wai. Lelée re:

¹⁷ Ulééca ye maa re Unfaasone yé siyáa təròo kémee mpá úye kecáa síime.

Nópinéηmáne ne nópinékpére apí ne Ulééca rinyiri símisi.

Pináηe-naηe api méwee yénti,

piwéése api lárικεε. ¹⁸ Meyíkiyiki kam tíyesene Nnéfáasone nké likeyaa kē pinékeikó tisi ne pinósi kecáá súime, apí pεε panse antepuye.

¹⁹ Né mewaisaηa keyómecaa-pō wa, am mewai píima ketē nté wapisi:

Ménye yé káikee, nna nń tore, ányo ηmōhō aa híla líkí-líkí.

²⁰ Ituηe ii panse riηmōhō, iwáre pō wōηō yare ménye, Upíima keyaa ake kelene weri.

Keyáa píima ne kényukó yε ke.

²¹ Úye un pεé uye-i Upíima rinyiri n sée, uu u yoriye.

²² Ani mmú kutu ricō, Isirayeli pikó! Ulééca yε Nasareti ukó Yeesu isoi pakarele. Ulééca yε ne u ritikile uú ne nókenécōpe mewaisaηa ne mewai píima wapisi yare kani nní nórinécúruu n nyu. ²³ Uyē kapi nóanénipe-i wa yare ke Ulééca uu mekeε-me umenyuwe kecáá n yekei, ani pεpεe ápi Ulééca n wuru u pa api kunapéékó kecáá u karií aní ne u kopu. ²⁴ Amá Ulééca uu nkpō anipe-i u yósu uu nkpō kémee u yukuse. Ncée ín we re nkpō nké u m múlē. ²⁵ Tafiti yε Yeesu kecáá maa re:

Mésere kam kenéyu-i Upíima nyáni,

ám kapε ne n térii nnya kuu kunéluke-luke-mē kényukótone-i we.

²⁶ Lē nnya ke rinépō ari láárú, nen tinékíη kémee yóm.

Mpá nen n kpu, ne ne pō tálenle.

²⁷ Pō Upíima, áa yé pikpōkpō kémee né riyá.

Áa yé ηmurei upókeikó sone uké fóni.

²⁸ Pō ifáacee né nyísele.

Mepówee kenékúrí yε nkíηniηe né hele.

²⁹ Pimárecō, ani ncée né he ké ukpure Tafiti nkó nó símisi ké rikpáiiise re u kpule api u kulési, tōn kō urikpíi nyu ne neni-me. ³⁰ U pεε antepu le un nyu re Ulééca yε rinó yekeile uu wéeri re ukepirē kenyine keε masí uiyōopi tonene, ³¹ Kirisi meyise nkpō kémee ke Tafiti uu lē yē. Linsímé kuú pεε lē símisi kuú ne maa re: Ulééca úu yé pikpōkpō kémee u riyá, úu yé ηmurei uké fóni. ³² Tō ntónéi mmú yénle lē ke Ulééca uu nkpō kémee Yeesu uyē n lése. ³³ Ulééca yε ukuluke-luke-mē u ritaásele. Sáa Ulééca uu kō Nfáasone kuú pεε n yekeilē u pa. Mmē kuu nní kerócaá súiseme yare kani nní n nyáni nōn kō kómei. ³⁴ Tafiti úu keyómecaa ritaá, amá uricuruu yε pεé maa re:

Upíima Ulééca yε Unépiima maa re:

A kunéluke-luke-mē kényukótone-i tone

³⁵ líké ha ne tu pεé uye-i kam yé n tíyese aa pipóláarō teleise. ³⁶ Isirayeli pikó nnéi piké kō ísone re Yeesu uyē kani kunapéékó kecáá n karií ke Ulééca uu pansese Upíima ne Ukirisi.

³⁷ Kapi nsímé mmē n kō, nn pi loni suu ne akōhō-pō api pεε Piyee ne pitume picō maa re: Íye kari yé nkpéni wa, pimárecō? ³⁸ Uyē uu pi pεse re: Ani mēfine conse piké mpá nó úye míni wole ne Yeesu rinyiri, Ulééca uké nóanékōpe nó sárei uu kō Nfáasone nó he.

³⁹ Li we re lisone lē ke Upíima Ulééca uu rí maa re u yé pisoí wa kuú ne nó ne nósinéwá ne pitaa-taa kulúí píima kpē nnéi kuu n séirine mē. ⁴⁰ Piyee uu kō anō acō pi máikee uú ne aseí pi komeise uu kō ne pi n ηmórpúselē. U yε pi maa re: Ani mewai kōpe kunai pikó mpí kémee nómenécíre lese. ⁴¹ Pisoí meyā api Piyee nsímé mmē ηmurei api míni wole. Keyáa kē, pisoí ákotokú ataani kumúηé pεε piyómeyáhaa pē kecáá rikpápo.

Lē ke piyómeyáhaa api n finu nsímé

⁴² Piyómeyáhaa ye pēe pitumē icélaa kémeē ḡmóópúlēnle, pin tinóo rise má, pin kesé iluke le, pin kō keyóme yáási. ⁴³ Pitumē ye pēe mewaisaḡa meyá ne mewai píma wapisile. Ḿpá úye un pēe pakarente re Ulééca ye pikei wai! ⁴⁴ Pē nnéi pēe Yeesu ne kefa n tene ye pēe kelō kесе wele, api rinóo rise wai api ye pilikó nnéi hóone. ⁴⁵ Pi ye pēe pisitē ne pilikó nnéi yálisile, api ḿpá úye ncōḡ paí apí ne lisiwóo sē hōonente. ⁴⁶ Pi pēe kómēinele pin siyáa nnéi mesere Ulééca keyo-i cápinelē. Pi pēe síyo sónaanele pin kesé le, pin kō Ulééca iluke ne kefa kесе hōone lin pi láárú. ⁴⁷ Pi pēe Ulééca pakarelēnle, ḿpá úye un ne kefa pi fénnelē, Upíma un pēe ḿpá keyáa kéye pisoí ayu lōlu un pikecáa kpariiseḡo.

3

Kékankáláká kenyine pipélé nsímé

¹ Ketúḡé kenyine, lin metaani pipépe masí ke Piyee ne Yohani api yisi api Ulééca keyo-i piyómeyáhaa sí. ² Pisoí pinyine ye péé ne utisi unyine sónaapōle, api ye Ulééca keyo rinōnōo-i u tonse un pēe kei picéetōḡé wélei. Pi ye rinōnōo tē sée re Rinōnōo Sōne. Pi utisi uyē marile kékankáláká. ³ Kuu Piyee ne Yohani n yé pin la piké keyo-i lomḡo, uu kunípe pi welé. ⁴ Piyee ne Yohani api u nyáni tímím, Piyee uu pēe u maa re: A tó riwerí! ⁵ Uu pi paí nsōne un ne mé te u yé pikemeē linyine yósi. ⁶ Kei ke Piyee uu pēe u maa re: Né ám siwóo má, ám kō wura má. Amá lē kam m má kam Nasareti ukó Yeesu Kirisi rinyiri ne pó pālē: A yisi aa sōne! ⁷ Piyee uu kunípe luke-luke u tini uu nyereḡe. Mese ne mese, ána ne anui a papisi, ⁸ uu yóosi uu cuuni uu nsé kápáa, u ne pē apí ne Ulééca keyo suupō, un sōne, un cuunkēe un kō Ulééca pakarente. ⁹ Pisoí pēe n cápinelē api u yenu un sōne un Ulééca pakarente. ¹⁰ Pisoí api céru re uyee ye pēe Ulééca keyo-i Rinōnōo Sōne-i n tū un wélei. Mēwai mē ame pisoí nnéi nnōo yipu ai kō píri pi wai kaí ne lē u n wa nnya.

Piyee rinōo kuu Ulééca keyo kémeē m ma

¹¹ Ke utisi uyē uu lē Piyee ne Yohani n lonaalē, pisoí nnéi apí pehé api pikuwéé-mē kelō kē kapi ye n sée re Salomōo apookpaḡá-mē n sí, lin nnōo pi yipaalē. ¹² Ke Piyee uu lē n yé, uu pi pise re: Pimáreco Isirayeli pikó, yo nnya ke utisi nkó pipélé api nní nnōo nó yipaalē? Yo nnya kani ró nyáni yare tōo ntónaḡe cire ne u pōise nēe tōo Ulééca kémeē aseí tikilē nnya ke usoi nkó uu yisi uu sōne. ¹³ Pirósáyaha Apiraham ne Isaaki ne Yakupu Uleeca ye uukeikó Yeesu ríyu waise. Nórínécúruu nōo u tí ani n-yóopinḡe pikó anipe-i u wai, uyóopi Pilati uu re uké u riyá ani yúlu. ¹⁴ Amá nōo pēe usoi yeé úu akópe m má ne aseí ute yulu ani pēe meníḡe Pilati pise re piké usoi kó nó léseme. ¹⁵ Nō tíyesele api uyee ye nfáa n he kopu, Ulééca uu pikpōkpō kémeē u yukuse irónípeḡe ii u yenu. ¹⁶ Kefa karí ne Yeesu n tene nnya ke urinyiri ari usoi nkó kani nní n nyáni nōn kō nyu papukuse. Kefa karí ne u n tene yeé tíyese ke usoi nkó uu péi cáká-cáká yare kani nní n nyáni. ¹⁷ Amá pimáreco, ne nyule nsōne re nó ne nópínéyóopi áni nyu kelene kaní ne lē Yeesu wa. ¹⁸ Nsímé mmē ke Ulééca uu pēe mekeē-me antepuye nnéi m máase mee nkpéni nní wai. Lelee re li pise re uyē ke Ulééca uu wée uké íwe li. ¹⁹ Lē nnya, ani mēfine conse ani nómenécíre Ulééca pa uké nōanékópe nó sárei. ²⁰ Upíma yé pēe tíyese ani kumúḡé kunyine-i hóo uu pēe uyē kuu hái mekeē-me n wée uu yekei nó páme. Uyee Kirisi Yeesu. ²¹ Uyee yé keyómecaa-pō n we kelene, hái ne kumúḡé kpe-i ke Ulééca uu ḿpá yo m pēsérine yare kai pēe n we yare kuú pēe mekeē-me uantepuye kuu n wée m máase. ²² Moisi ye péé maa re: Nónulééca Upíma yé antepu unyine nó páme yare né, un nōnnépuri ukó. Ani mmē nnéi kuu nó n símisine kutu rico. ²³ Úye unsá kutu u rincō, piké Ulééca pikó kecōpe u lese api kópu. ²⁴ Antepuye nnéi pēe hái antepu Samuyēli-i-me n símaari aí ne neni tulu ye siyáa nsí nsímé male. ²⁵ Nōo lē ke Ulééca uu antepuye m máase re u ne nó mé te. Ulééca ye ne nkómēine nópínésáa séele péé uyē-i kuú pēe Apiraham m maa re: Pipópíre karí ne tikine ké ne ketē nnéi nsoipuri rikpá.

Nów kə nkóméine mmē te. ²⁶ Nŏ nnya ke Ulééca u uukeikó wée u u nŏkenémee u tumti kelenē. U u tummele nŏ nnya re uké nŏ rikpá u u pɛe rŏpá nŏ úye uakópe-i u lese.

4

Pi Piyee ne Yohani ketúhaane píima-i sée

¹ Piyee ne Yohani pin kei lē písoi símisi, mese ne mese, pɛpɛe ye Ulééca inyóonse n wa ne Ulééca keyə uméré wéese ne Pisatusee pin tuiɔ. ² Li pɛe meýá pi pŏólúle re pitume pē keté ye we pin písoi céési pin kə pi símisi re Yeesu ye pikpəkpə kémee yisi, lin pɛe nyíselē te pikpəkpə yé fe api yisi. ³ Lē nnya kapi pitume pē keté tí api hánesi aí ne weesi re ituhe ye pilólé masí nnya. ⁴ Amá rŏpá ne lē, pɛpɛe pitume pē icélaa n kŏ meýá ne pɛe ne kɛfa i tenele, api tulu yare pitisi ákotokú anupū kumúhɛ.

⁵ Kai n weesi, Pisuiŏi piyukŏ ne pipiwéese ne isé picélaa apí ha Yerusalem-pə cápine. ⁶ Ulééca usina Ana ne ukeyə pikŏ nnéi ne Kayifu ne Yohani ne Alekisantiri pɛe kə pɛe kei we. ⁷ Api Piyee ne Yohani leseri piké ne pi túhaane, api kecəpe pi nyeresɛe api pi pise re: Nnahe nŏ-ye néé úye kecire rinyiri kaní ne lē wa? ⁸ Nfáasəne nn Piyee yipu u u pɛe pi maa re: Nŏ Isirayeli kuyu piyŏpɛi ne piwéese! ⁹ Mewai səne kari utisi nkŏ wa nnya kapi neni keyaa nké rŏ písei re íye kai wa kuú ne pɛi? ¹⁰ Lē nnya, nŏnnénéi mmú ne Isirayeli pikŏ picŏ nnéi ani kŏ te Nasareti ukŏ Yeesu Kirisi uyē kani kunapéékŏ kecáá n kari, Ulééca u u pikpəkpə kémee u yukuse rinyíri nnahe karí ne utisi nkŏ péise, kuu nní isare láárú un nŏkenéyu-i nyenu. ¹¹ Yeesu uyē kecáá kai wŏlaalē te:

Tipare tē ke nŏ pimŏme ani n fŏmpə, tɛɛ nkpéni pansɛ tikɛcire tɛɛ kenui-i nŏ we. ¹² Uyē memáá, úyulale úka ucŏ úu we. Ulééca úu rinyíri ríka ricŏ ketē nké kecáá pa kari yé n sée liké ne tirŏyu n lə.

¹³ Piyee ne Yohani ápi menyuwe píima méka má ápi kə piyukŏ píka. Amá piripə kapi pɛé ne símisi ne itisi. Ke pitúhaane api lē n yé, ai pi muuni simm, api kə ceru re Piyee ne Yohani ye pɛé ne Yeesu sŏnele. ¹⁴ Kapi usoi yeɛ nŏ pɛi n nyáni un pikekúri nyenu nnya, pitúhaane pē ápi pɛe nyu nŏ-ye kapi yé male. ¹⁵ Api pɛe Piyee ne Yohani ketúhaane ke-i lákase, api pɛe kei n we pin pimɛcəpɛcire nsímé píhirisɛ. ¹⁶ Api pɛe m píseine re: Íye kari písoi mpí wainɛ? Yerusalem kuyu nnéi ye pikŏme masí re pi mewaisaŏa píima wa. Ári yé fe təké kési. ¹⁷ Lē nnya, nsímé mmē nŏ kape ne pikŏnnú rinkpá, təké ne pi ye ari pi cési re ápi kape úka mpuri ne Yeesu uyē tinyiri nŏka písímé rikpá.

¹⁸ Kei kapi pɛe pi séepə apí ne pi yulu re ápi kape Yeesu nnahe ne picélaa rikpá. Ápi kape ye ricuruu urinyiri sée. ¹⁹ Piyee ne Yohani api pi pɛe re: Nŏ ticuruu ani ripái nké te li ne Ulééca kémee sá re usoi uké nŏ pakare néé Ulééca kuu yé pakare? ²⁰ Nŏw yé nkpéni mmē ceri. Tŏ ári yé fe təké lē kari n yé ari kə kom písímé riyá. ²¹ Kei ke pitúhaane pē api kə picé pi rikpá api pi yá api tŏmpə. Ápi nŏka yē kapi yé ne rinwááná piké ne kutu pi rimpása. Písoi meýá ye pɛé wele pin mewai mee nní n wa nnya Ulééca pakarentɛ. ²² Utisi uyē kapi nní ne Ulééca nnahe m pŏise aŏmē ye afɛena rifaule.

Kirisi pikŏ piyomeyáhaa

²³ Kapi Piyee ne Yohani rin-yá, api yisi api pipísoi lɛpə api lē ke pɛpɛe ye Ulééca inyóonse n wa piwéese ne Isirayeli piwéese api pi nŏ ma pi keeni. ²⁴ Ke pipísoi pē api lē n kŏ, api rinŏw rise wai api Ulééca yáasi re: Upíima Uteneciré, pŏw ketē ne keyŏme ne mínimaa ne lē nnéi lee rŏpá yei nŏ we wa. ²⁵ Mpŏfáasəne kaá ne ritiki aá ne urŏsáayaha Tafiti upŏkeikŏ maase re:

Yo nnya ke mpuri sanɛ pikŏ api ketē kecáá pansentɛ?

Yo kecire nnya ke sisoipipi asi simúhɛ kŏpe wai?

²⁶ Ketē kecáá piyŏpɛi ye pimɛcire cápine re piké atŏpi leeme.

Piyŏpɛi api rinŏw rise wai re piké ne Upíima ne uyē kuu n wée tŏ. ²⁷ Meyíkíyiki ke Erooti ne Pŏnsi Pilati ne Isirayeli pikŏ ne mpuri sanɛ pikŏ api Yerusalem nté rinŏw

rise wa re piké ne upókeikó Yeesu kaa n wée tō. ²⁸ Lē kaa mekeε-me m musí, aá ne mpónaŋe yekei kapi nkpeni lē wa. ²⁹ Lē nnya, a nkpeni pipicé nsone kutu ríca, Upíima aa tíyese pipókeikó piké itisi ne mpósímé riyóó. ³⁰ A mpónaŋe nyíse pitóikó piké pélesi, aa mewaisaŋa ne mewai píima upókeikó Yeesu kaa n wée rinyiri ne wapisi. ³¹ Kapi lē piyómeyáhaa ní masí, kelō ke-i kapi n cápinelē ake yégesi. Nfáasone nn pinnéi yipu api pee itisi ne Uléecaa nsímé n yóólē.

Kirisi pikó rinōo rise

³² Písoi kulúu kpē nnéi pee ne Yeesu kefa n tene ye pee kefa pénélenle pin kō kemúné keεe má. Úka úu ye pee maa re u linyine umecire te. Mpa yo kapi pee pénélē pin te. ³³ Uléecaa ye pee pitume ínnaŋe hele pin ne nyíse re Upíima Yeesu ye nkpo kέmee yisile, Uléecaa un pee Kirisi pikó nnéi meýá kpálē. ³⁴ Líka ái pee piuka párlē. Pεpeε sicare née síyo m má yèè pee si yáale apí ne lisiwóó cápinεpō ³⁵ api pitume pa. Pē pōo mpa úye ncōŋ paí apí ne si hōonente.

³⁶ Pi pee Lefi mpuri ukó unyine Siipuru ketē-pō marile. Pi ye u sée re Yosefi. Pitume pōo rinyíri u he re Parinapasi. Liasei re uyee ye picō rinŋmóópuse. ³⁷ Uyē uu kō ukecare yái uu ne lisiwóó hapō uu pitume pa.

5

Ananiyasi ne Safira nsímé

¹ Utisi unyine ne uunōsi pee peé we. Pi ye u sée re Ananiyasi, api unōsi pō te Safira. Utisi uyē uu ukecare yái. ² U ne unōsi api kóméine api siwóó hásu api pésu, uu peé ne sitórōo sí uu ha pitume pa. ³ Piyee uu pee u pise re: Ananiyasi, íye kai wa ke Setani uu lē pō lō uu ha ne Nfáasone kiraase aa kecare siwóó hásu aa pésu? ⁴ Póké kelene kecare kē n yáá, ái pōo ke tee? Kεmeyái-maá, ái pōo kesiwóó tee? Yo nnya kaa nkpani mewai kópe mmé ripóyu-i wa? A kō te ái sisoipipi kaa kiraase, Uléecaa lo kaa kiraase. ⁵ Ke Ananiyasi uu lē n kó, uu lólu uu kpi. Iwame píima inyine ii pē nnéi pee lē n kó loni. ⁶ Piŋmáne api yisi api kusáŋáá u pilaa api sákaa apí ne leepō apí ha kulesi. ⁷ Ituŋe mekóónú metaani memáá, unōsi un tuipō úu nyu re linyine ye wa. ⁸ Piyee uu u maa re: A né símisi nké te nnéi mmú kani nókεnέcare yáa, née yo? Uu re: Eεε, mmεε mu! ⁹ Piyee uu u maa re: Yo nnya kani kóméine aní ne Upíima Nfaasone peeni? Áa nyánii, pεpeε upóla n kúlesi ana kam nní kóméi pin lonti. Pi kō lē ne pō tósule. ¹⁰ Kei nní, unōsi uu Piyee ana nyε-i lólu uu kpi. Piŋmáne pē piké ne n lompō un pikpō masí, api u kpisi apí ha ula kekúri kulesi. ¹¹ Iwame píima inyine ii Kirisi pikó nnéi ne pεpeε nsímé mmē n kó loni.

Mewaisaŋa ke Uléecaa uu n wapisi nsímé

¹² Pitume ye pee mewaisaŋa ne mewai píima písoi inipeε-i wapisile. Pεpeε Uléecaa ne kefa n tene ye pee rinōo rise wale api ye kei kapi ye n sée re Salomōo apookpaŋá-i n cápinelē. ¹³ Úka ucō úu ye pee méwoo kaha uké pi leepō, mpa ne lē, písoi ápi pee kō kusa pi waiselē. ¹⁴ Pitisi ne pinōsi kulúu pee Upíima ne kefa n tene apí pee mesére pi n kpáriεpō apí ne kulúu kpá. ¹⁵ Písoi apí ye peé ne pitóikó icée-i léepō api pisifine ne asáŋáápōré kecáá pi finsente re Piyee un píyεi kei n tósu, ukumíri kuké mpa use unyine yarii. ¹⁶ Písoi kulúu apí kō ayu nyee ne Yerusalem n kólē yisi apí ne pitóikó ne pinírihélaa wúrunkεepō, api kō pinnéi pélesi.

Lē kapi pitume n wéékuse nsímé

¹⁷ Kai lē n wa, Uléecaa usina ne Pisatusee pee ukekúri ní we api kufatoi píima ne nyere re piké pitume cópii. ¹⁸ Api mesei pi cópii api kuyu kukpaniilee kέmee pi hánεsi. ¹⁹ Amá kai kesine n wa, Upíima uleecaatume unyine uu sí uu ha kukpaniilee hánne uu pi lesepō, uu pi maa re: ²⁰ Ani Uléecaa keyō-i ha, aní ha nsímé mee ye nfáa n he ke Yeesu uu ne ní ka nnéi písoi símisi. ²¹ Pitume api mesei ŋmurei api mmare mare yisi api Uléecaa keyō sí apí ha písoi picélaa kápáá. Uléecaa usina ne pεpeε ukekúri ní we api tuiiri api

pitúhaane wéése ne Isirayeli piwéése nnéi icápine séi. Kei kapi pisoni tū apí ha pitume pē kukpaniilee-i kprípō. ²² Ke pē api n ha, apí kukpaniilee-i pi yē. Api pē pēeri api pi maa re: ²³ Tō kukpaniilee lēpōle kun n̄sōne hānaalē, piméré pōn kō anōnō-i tāpaalē. Amá kari n hānne, ári úka kemée yē. ²⁴ Ke Uléecaa keyō uméré wéése ne pēpē ye Uléecaa inyōnse n wa piwéése api lē n kō, ai méwoo pi wai, api pē lē kai yē ne kētō n̄ kpu kecáa m mūsu. ²⁵ Kei ke unyine uú ka uu pi maa re: Nō kómēii! Pisoni pē kani kukpaniilee-i n wa pē nní Uléecaa keyō-i nyenupō pin pisoni céesi.

²⁶ Uméré wéése ne piméré picō api pē yisi, apí rikōhō mekō wa apí ha pi kprípō apí ne hapō, pin wuru re pin pitume pē ne rikōhō n wai, pisoni yē apare pi tapisi api pi kóni. ²⁷ Kapí ne pi n hápō, api ketúhaane píima-i pi séi. Uléecaa usina uu pē nsímé pipísei pi kápáá ²⁸ re: Karí ne nō n̄ yē arí ne ketē kpeeni re áni kape usoi uyē tinyiri ne n céesi, íye kani wa? Nō wele nōn Yerusalem kuyu nnéi icélaa iyē nōhlē m̄pá úye uké kō, nōn kō la re unkpō iwe iké ne ró tenē! ²⁹ Piyee ne pitume picō api pi pese re: Li ne sá re usoi uké Uléecaa pakare ne kuu yē pisoni m pakare. ³⁰ Yeesu uyē kani kuna kecáa n kari ke pirósáa Uleecaa uu nkpō kémēe yukuse. ³¹ Uléecaa ye ukuluke-luke-mē kényukōó tone-i u ritaásēle uu u waise Uyōopi ne Úyulale. Uyē kuú la uké Isirayeli pikō nyíse re piké ritiki apí ne piakópe kepire tō uu pē pi sárei. ³² Tōó nsímé mmē pitansei, Nfáasōne ke Uléecaa uu pēpē u m pakarelē n he pō ne kō itansei lele.

³³ Ke pitúhaane api lē n kō, ai pi fukōome api re pi yē pitume pē kō. ³⁴ Amá Ufarisi unyine ye pē pitúhaane pē kecōpe wele. Pi ye u sée re Kamaliyēeli. Isé ucélaa unyine lo ke m̄pá úye uu n waiselē. Uyee pitúhaane píima pē kecōpe yisi uu re piké pitume pē lesepō nkáripí kelene. ³⁵ Kapi pi n lésepō, uu pē pēpē n cápinelē maa re: Nō Isirayeli pikō, ani nómenécíre tī ne mewai mē kani nní n̄ la nōké pisoni pē wa. ³⁶ Ái kahane nkpáni n nāh̄ai ke Teetasi uu léeme un pólólē te u úyukōó píima unyine le. Pisoni píle píle mena kumún̄é pē u ritiki. Api u kopu. Pē nnéi pē pēé unko n t̄kilē api kprí, piuka úu neni tiselē. ³⁷ Uyē kepire, Kalílee ukó Yutasi pōo pikēē itupe kumún̄é léeri, uu pisoni kulúí kpráú api u n tikilē. Uyē uu kō kpi, pēpē pē u n t̄kilē pōo kō kpii. ³⁸ Lē nnya, ne la ké nkpéni nō s̄misi re áni kape ne pisoni mpí kutu n cōlē. Ani pi riyá piké tōmpō. In te sisoipipi kémēe ke pisimún̄é ne piliwaiwai nní ai léeri, méwoo kai waine. ³⁹ Amá in te Uléecaa-i kai léeri, n̄n̄ape n̄-ye ke nōó má nōké ne linyine pi wa. Ani nómenécíre tī, ái kape ka liké wa re nō ne Uléecaa tōpu. ⁴⁰ Api mesei unko kóm api u tiki. Api pē pitume pē séipō api rinōó he re piké sipópi pi yéeriine apí ne pi yulu re apí kape Yeesu rinyiri ne pisoni pisímé rikpá, api pē pi yá api tōmpō. ⁴¹ Pitume api mpōonare ne pitúhaane pē kekúri yisi, lin pi láarú re Uléecaa yee yē te pē kaí ne sá re piké Yeesu nnya íwe li. ⁴² M̄pá keweesi kéye ke pitume api pē Uléecaa keyō-i ne síyo kémēe Nsímé Kecire picélaa ne mpiyóó hm̄ópúlē.

6

Pi pítisi píseei lese re piké pitume n léni

¹ Yeesu pipiretiki api kumún̄é kpe-i kulúí wai n̄sōne. Upipiretiki pē Mékireki n s̄misi api Pi-epiree ne n tēni re pi m̄pá keyáa kéye iluke kapi ye n hōone kémēe pipikumannōsi menípe le. ² Kei ke Yeesu pitume kefi ne pité pē api upipiretiki riwúí tē sée api cápine api pi maa re: Ái ne sá re tōóké Nléecaasimé piyóó ne siká wa tōké ha iluke pihōone ne kutu n cōlē. ³ Lē nnya pimáreco, ani nókenécōpe pítisi píseei pē kaní ne isoi sōne n nyu lese. Nfáasōne nké kō pi n yipaalē, piké kō mewéesesōhō m má, tōké pikēi pē pianipe-i wa. ⁴ Tōóké pē ye-i ne piyómeyáhaa ne Nléecaasimé piyóó n hm̄ópúlē. ⁵ Tinōó tē ari pinnéi larisi, api pikēcōpe pisoni píseei lese. Pēpē Etiyēeni yee Uléecaa ne kefa meyá n tenelē, Nfáasōne nn kō u yipaalē. Uyē ne Filipu ne Purokōo ne Nikanōo ne Timōo ne Parimenaasi ne Antiyōosi ukó kapi ye n sée re Nikolaa. U pē meke Pisui fi keyome yásile uu kelene pansē Yeesu upiretiki. ⁶ Kapi pi n lése, api pi kprísi apí ne pitume lēpō, pē api pikēcáa keyóme yáasi api kō anípe pikēcáa láa. ⁷ Nléecaasimé nn m̄pá yei n kōónúlē, Yeesu

pipiretiki pin meyã kulúi wai Yerusalem kuyu-i, aí ne pɛpɛɛ ye Ulélécaa inyóhɔnse n wa meyã péne api Yeesu ne kefa tene.

Etiyɛeni metine

⁸ Ulélécaa ye pɛɛ Etiyɛeni meyã ípɛléɛ nyísele uu kɔ́ ñnaɲe u he un ne mewaisaɲa ne mewai píima písoi keɔɔɛ wapisí. ⁹ Pisuífi kuyómeɲáhaalee pikó pinyine kapi ye pɛɛ séɛ re: Pɛpɛɛ ilási kɛmɛɛ ní le keyɔ. Alekisantiri ne Silisii ne Asii ketɛ́ pikó ye pi. Pikeɔɔɛ, pitisi pinyine api nsímé nnyine keɔ́á ne Etiyɛeni íkeɲene wai. ¹⁰ Amá ápi yé fe piké ne Etiyɛeni keɲene, mewéésɛsɔhɔ ke Nfáasɔne nn u n he nnya. ¹¹ Api pɛɛ písoi pinyine kulei re piké ukeɔ́á nnóme wa re pi kɔ́ un Moisi ne Ulélécaa alé́ fáánii. ¹² Api kɔ́ kuyu písoi ne kuyu piwéése ne isé picélaa itái súúni api yisi api nyere, api sí́ apí ha Etiyɛeni tini apí ne ketúhaane píima-i sí́. ¹³ Api kɔ́ pinóme pinyine ne hapɔ re piké íseérakó li piké ne u rikpára re: Mesére ke utisi nkó uu Ulélécaa keyɔ ne isé alé́ fáánii. ¹⁴ Tɔ́ konle un símaankɛɛ re Nasareti ukó Yeesu uyɛ́ né Ulélécaa keyɔ fori uu kɔ́ inyékii ke Moisi uú ne ró n tíye conse. ¹⁵ Pɛ́ nnéi pɛɛ ketúhaane píima ke-i ní we ye pɛɛ Etiyɛeni kényu-i nyáneile api yénu re ukɛyu ye ulécaatumɛ kekó meɔ́ wele.

7

Etiyɛeni rinɔ́ kuu m ma

¹ Ulélécaa usina uu pɛɛ Etiyɛeni pise re: Lee ni meseii? ² Etiyɛeni uu re: Nó́ pinémáreɔ́ ne pinésáa, ani kutu ricó ñsɔne ani kóm! Ulélécaa, meɲóɔpi ute ye urósáa Apiraham tikpáfúmɛle pɛ́ɛ uye-i kuú pɛɛ Mesopotamii-pɔ́ ní we, uu kelenɛ Haraani-pɔ́ fine. ³ Uu pɛɛ u maa re: A keɔ́tɛ́ ne kupómáre riyá aa ketɛ́ kɛ́ kam pó n nyíseɛ kɛmɛɛ sí́. ⁴ Apiraham uu pɛɛ Kalitee ketɛ́ yisi uú ha Haraani-pɔ́ fine. Usáa mekpɔ́-maá, Ulélécaa uu kei u kpísi uú ne ketɛ́ nké-i kani neni nní ní we weri. ⁵ Ulélécaa úu kei ketɛ́ u he. Ḿpá kénacɔɔɛ ritísí, úu u he re uké kei ripéélú. Amá uu pɛɛ rinó́ yekei re u yé kennéi u ne masí upipirɛ́ pa apí n te. Úu kɔ́ pɛɛ kumúɲé kɔɔɛ-i kewá́ má. ⁶ Lɛ́ ke Ulélécaa uu u m ma ye nní:

Kucɔ́yu-pɔ́ ke pipópirɛ́ apí masí finene, api ilási pi tini, api íwe pi wai aɲmɛ́ píle píle mena. ⁷ Amá né ne mpuri mmɛɛ ilási pi n tinine túhaane api pɛɛ limemáa léeri apí weri api nté kelɔ́ nké-i né yáási. ⁸ Kei ke Ulélécaa uu pɛɛ u ne Apiraham keɔɔɛ rinó́ yekei re uké riké. Lɛ́ nnya kapi Isaaki mari Apiraham uu pɛɛ keyáa páha-paha tuɲé u ké. Isaaki pó́ kɔ́ uuɲmáne Yakupu ké. Yakupu pó́ kɔ́ limeɔ́ upiɲmáne kefi ne pité pɛ́ kérii. Pɛpɛɛ nní pirókɔɔɛ kefi ne pité pɛ́.

⁹ Pikɔɔɛ pɛ́ api pikeɔɔɛ use kapi ye n séɛ re Yosefi ne kefa tóosi api u yái, uú ha Esipiti-pɔ́ ilási le. Amá Ulélécaa ye pɛɛ Yosefi kekúri wele, uu ncóɲ nnéi kɛmɛɛ u lese ¹⁰ uú ne kefa u fénne uu mewéésɛsɔhɔ u he. Esipiti uyɔ́ɔpi uu Esipiti ketɛ́ keɔ́á iyóɔpi u tonse uu kɔ́ ukeyɔ líkó nnéi kpísi uu uanipe-i wai. ¹¹ Nkú́ nnyine nn Esipiti ketɛ́ nnéi ne Kanaa ketɛ́ loni. Pirósáayaha api íwe píima le, ápi ye yɛ́ piké li. ¹² Yakupu uu kóm te melukepipi ye Esipiti ketɛ́-pɔ́ we, uu pirósáayaha tum mefoi. ¹³ Kapi melírũ n hápɔ, Yosefi uu tíyese upimareɔ́ api u ceru. Esipiti uyɔ́ɔpi pó́ kɔ́ Yosefi riyíkí céru. ¹⁴ Yosefi uu pɛɛ tum api usáa Yakupu séipɔ́ ne ukumare nnéi písoi kuwóó ne afɛɛré ne pinupũ. ¹⁵ Yakupu uu yisi u ne pirósáayaha picɔ́ apí ha Esipiti keteni-i fine apí ha ne kei kpíni. ¹⁶ Api pi cɔ́ni apí ne Sikem kuyu sí́ apí ha kei rikpíi ke Apiraham uu Hamɔ́ piɲmáne-i ne usiwóó ní lo kɛmɛɛ pi kulesi.

¹⁷ Ke rinó́ ke Ulélécaa uú pɛɛ Apiraham n yekei ituɲɛ ii n nyahairi, ntóɔpuri nn pɛɛ meyã kulúi n wai Esipiti ketɛ́ keɔ́á. ¹⁸ Uyóɔpi fale unyine yeɛ́ úu píkaí Yosefi nkó́ ríka n kómaalɛ́ uu Esipiti keteni-i iyóɔpi tone. ¹⁹ Uyóɔpi uyɛ́ uu ntóɔpuri ne isɔ́hɔɔcee tóoi uu pirósáayaha íwe lukeise, hái un náási yare piké pisipipi riyá síkɛ́ kpí. ²⁰ Likumúɲé kɔɔɛ-i kapi Moisi mari un Ulélécaa inipeɛ-i nyań. Iwáre itaani kapi usáa keyɔ-i u kpíni. ²¹ Api limemáa u fómni, Esipiti uyɔ́ɔpi ukpére uu u kpísi uu nyólu yare uricuruu yeɛ́ u mari. ²² Esipiti pikó menyuwe nnéi kapi u céesi, unsímé ne umewai ame tíyese uu ñnaɲe m má.

²³ Kuu iŋmē afēena n yē, uu re u yé ha upimarecō Isirayēeli pikó rilóólú. ²⁴ Kuu n hápō, uu Esipiti ukó unyine lēpō un Isirayēeli ukó unyine kaii. Uu unárei kecáá kpá uu Esipiti ukó uyē kaii uyē uú ha ne kpi. ²⁵ Moisi ye pēe músu re upimarecō Isirayēeli pikó yé kó te uyē ke Uléecaa uú la uké ne ritiki uké ne ilási kēmēe pi lese. Némpákane upimarecō ápi lē kō. ²⁶ Moisi uu kō keyáa lírū tuŋé Isirayēeli pikó pité lēpō pin cēŋesi, uu pēé hapō re uké pi yoriye. Uu pi pise re: Nō pisoí pise le, pinésáne! Yo nnya kani pēe cēŋesi? ²⁷ Uyēe pēe ucō n íwe n wai uu pansepō uu Moisi láupō uu u pise re: Wóo iyóopi pó tónse re a irósímé n túhaane? ²⁸ Pō lalē póké né kpu yare kaa sé Esipiti ukó n kpu, néé íye? ²⁹ Ke Moisi uu anóo nyē n kó, uu wuru uú ha Matiyaa ketē-pō tone. Kei kuu piŋmáne pité mári.

³⁰ Iŋmē afēena memáá, Moisi uu pēe keyáa kenyine kucesi kóima-i Sinayi riyōpe kekúrí n we. Kei ke Uléecaatumē unyine uu kuhíhíí kunyine kecōpe inalempi kēmēe u rikpáfúme. ³¹ Ke Moisi uu lē n yē, ai menyine u wai. Uu re uké rinyósōpō uké ha mewai mē nyáni. Uu Uléecaa rinōo kom te: ³² Néē pipósáyaha Uleecaa, ne Apiraham ne Isaaki ne Yakupu Uleecaa. Moisi uu pēe iwame ne n terii úu kaha uké riweríi. ³³ Upíima uu u maa re: A apónéeri mahā, li we re kelō ke-i kaa nní n nyenu ye Uléecaa ripōhō le. ³⁴ Ne Esipiti keteni-i nnépuri iwe yenle, am kō piŋmōpi kom. Lē nnya kam ka ké pi yoriye. Lē nnya, a nkpéni kam ké Esipiti ketē-pō pó tū.

³⁵ Moisi uyē ke Isirayēeli pikó apí pēe n kési, api u maa re: Wóo iyóopi ne itúhaane pó tónse? Uyē cire ke Uléecaa uu tumme re uké piuyōopi, uké kō ilási kēmēe pi lese. Uléecaatumē uyē kuhíhíí kecōpe inalempi kēmēe u rinkpáfúme ye u lénine. ³⁶ Moisi ye Isirayēeli pikó Esipiti keteni-i léseme. Iŋmē afēena kēmēe kuú ne Esipiti keteni-i ne Míni-Wéé-Kukoi kēmēe ne kucesi kóima-i mewaisaŋa ne mewai píima mē wapisi. ³⁷ Uyē cire ye pēe Isirayēeli pikó símisi re: Uléecaa yé antepu unyine nó páme yare né un nónnépuri ukó. ³⁸ Ke Isirayēeli pikó apí pēe kucesi kóima-i n cápine, uyēe pēe pipósáyaha ne Uléecaatumē ye Sinayi riyōpe kecáá-pō u n símaari kecōpe we. Uléecaa nsímé mee ye nfáa n he kuú pēe yósu un tó pālē. ³⁹ Amá pipósáyaha ápi pēé la piké u pakare, api uipuri yulu apí n káipi piké Esipiti pēle. ⁴⁰ Api pēe Arōo maa re: A piléecaa ró mō pēe yé keróyu-i n sōne, li we re ári nyu lēle Moisi uyēe nní Esipiti ketē-pō ró n léseme n wa. ⁴¹ Api keyáa kē tináaripi mōm, api ri nyóonse, api pianipe limōme-mōme lē anyá wai, piakij aa niŋesi. ⁴² Amá Uléecaa uu kepire pi tō uu pi yá api ituŋe ne iwáre ne awárepi n yáasi yare kai antepuye atelé-i n wólaalē. Li kei wólaalē te:

Nó Isirayēeli pikó, né kani iŋmē afēena kēmēe kucesi kóima-i isee
ne nyóonsente ani kō lico lico hekesii?

⁴³ Amá piléé kapi ye n sée re Molōki kucánjí ne nópinéléé
Refaa riwarepi kaní pēe topori. Lē kaní serí nōn ne pi yáasi.
Lē nnya kam nó lése ne kē ne Papilōoni ketē kepire-mempō ha.

⁴⁴ Pipósáyaha ye pēe kucesi kóima-i kucánjí mále kpēe n nyíselē te Uléecaa ye tó ne uyē kecōpe rinōo yekeile. Ku pēé wele yare kpē ke Uléecaa uú pēe Moisi n símisi re uké wa. U pēe Moisi maa re uké kpē kuú pēe n yé kucō wa. ⁴⁵ Pipósáyaha ye kucánjí kpē ne pipipirē tíyele. Pēé uye-i ke Yosuwee uú pēe pi n kpáulē kapí pēé ne ku ripéne apí ne ketē kee pikēyu-mempō n we téŋ. Ketē kē pikó ke Uléecaa uú pēe lákase. Kucánjí kpē aku lē Kanaa-i n we aí ne Tafiti kumúŋé tulu. ⁴⁶ Uléecaa ye pēé ne Tafiti kefa fénnele. Tafiti uu pēe u pise re uké ncée u he uké kēyō mō keké wa kei ke Yakupu Uleecaa uu n we. ⁴⁷ Amá Salomō ye ka uu kēyō u mōm. ⁴⁸ Ḿpá ne lē, Uléecaa ye ḿpá yo kecáá n tú, úu síyō ke pisoí api m mō kēmēe sói. Yare ke antepu Esayi uu m maa re:

⁴⁹ Upíima ye maa re
Keyómecaa ye rinéyóopitū le,
ketē pōo kenénacōpe
kēyō kēye ke nōo yé né mō?
Yei kam yé tone ké ne n wénte?

⁵⁰ Ái rinécúruu née lē nnéi waa? ⁵¹ Etiyeni uu kō pimáa pi kpá re: Nó písoi mpí atii ye páápúle hái. Nó akíh takále, nónétu áa ye kō nsímé kó. Nópinésáyaha meco kani nní we non Nfáasone rinoo kesu. ⁵² Antepu úye mpuri ke nópinésáyaha ápi wéékuselē? Pē nnéi pē n símisi re Asei ute ye weme kapi kó. Asei ute uyē ke nóo kō nkpréni nní piláarō anipe-i wa ani u kopu. ⁵³ Ulééca ye ne pilécaatume ritikile uú ne uisé nó pa, amá áni i ritiki.

Etiyeni nkprō kecáá nsímé

⁵⁴ Ke pēpē pē ketúhaane-i ní we api lē n kó, ai kuwói pi fukōme api pē Etiyeni nsímé mmē ne aní n takai. ⁵⁵ Amá Etiyeni pōo pē keléca inípe n tapaalē, Nfáasone nn u yipaalē un ne Ulééca meyoopi ne Yeesu ye Ulééca kuluke-luke-mē kényukótone-i n nyenu nyáni. ⁵⁶ Kei kuu pē re: Ne keyómeca nyánile ken wúkulelē, Usoi Kepipi ken Ulééca kuluke-luke-mē kényukótone-i nyenu. ⁵⁷ Kuu lē m ma, api kepupeila píma kenyine té api atu tápisi api pinnéi kesé pehépo api u flí, ⁵⁸ api u lakase apí ne kuyu iyaa leepō api apare u tapisi api kōpu. Pēpē kei ní we api pítukanka cícaá máhani api uhmáne unyine kapi ye n sée re Sōli pa uu si m mé. ⁵⁹ Pi Etiyeni apare tapisile un we un kō ne keyóme yáási. Uu re: Upíma Yeesu, a nnéfáa yási, ⁶⁰ uu pē anui kecáá wúla uu mesóri pupai re: Upíma, kape akópe nnyé piriya kecáá wa. Kuu lē pimáa m masí, uu pē kpi.

8

¹ Etiyeni nkprō mmē nh ne Sōli sá.

Sōli ye Kirisi pikó wéékuselē

Likeyaa kē cire kapi Yerusalem kuyomeyáhaalee pikó piwéékuse koraane ai wóhō. Pinnéi api Yutee sitē ne Samarii sitē kecáá yékáá, ai yá pitume ηmane. ² Písoi pē Ulééca likó ní la pē Etiyeni kulesi api nkprō tone api ukecáá tēni hái. ³ Sōli pōon ηmórpúlē te uké Ulééca icápine kpu. Síyo kuú pē kóónúlē un Kirisi pikó cópii, pítisi ne pinósi, un kukpaniilee súuni.

Filipu ye Nsímé Kεcire Samarii keteni-i yóólē

⁴ Pēpē rin-yékaa ye pē ketē kóónúlenle pin Nsímé Kεcire yóólē. ⁵ Filipu uu yisi uú ha Samarii kuyu maa-i yóo re Yeesu ye uyē ke Ulééca uu n wée. ⁶ Písoi nnéi ye pē rinóo rise wale pin Filipu kutu colē. Pi pē kómeile re u mewaisaηa wapisi, api kō me yenu. ⁷ Aníri ye pē písoi meyā kémee lele an pupukee. Síkankáláká ne pipáíkó kulúi ye pē pélesile. ⁸ Ai pē lē nnya písoi n láárú kuyu kpe-i.

⁹ Utisi unyine ye hái meke-me kuyu kpe-i we, api ye u séi re Simō. U pē metarewai wapisile ai ye Samarii pikó nnōo yipu. U kō pē umecire kpílenle re u úyukóo unyine le. ¹⁰ Písoi nnéi, kai n kpísi siwá ne piwéése ye pē u waiselenle hái. Api ye maa re: Ulééca nnaηe kapi ye n sée re ínnaηe maa mee usoi nkó kémee we. ¹¹ Háí meke-me ke umetarewai ame nnōo pi yipaalē. Api pē lē nnya u n waiselē. ¹² Amá ke Filipu uu Ulééca iyōopi ne Yeesu Kirisi kecáá Nsímé Kεcire pi n símisi api ηmurei, pi tíyesele api míni pi wole, kai n kpísi pítisi ne pinósi. ¹³ Simō uyē ticurru pōo kō ne Nsímé Kεcire mmē kēfa tene api míni u wole. Uu pē Filipu n tikilē un mewaisaηa ne mewai píma ke uyē uu n wapisi nyáni men nnōo u yipaalē.

¹⁴ Pitume pē Yerusalem-i ní we api kóm te Samarii ketē pikó ye Nlécaasimé yási. Api pē Piyee ne Yohani kei tumpō. ¹⁵ Piketé kē api yisi api sí apí ha ne Ulééca welu re uké Samarii pikó pē Nfáasone he. ¹⁶ Nfáasone hn pē kahane likumúηé kpe-i úka kecáá n súime. Míni ηmane kapí péé ne Yeesu rinyiri pi wole. ¹⁷ Kei ke Piyee ne Yohani api pē anípe pikecáá rilaa, Nfáasone nn pē pi loni.

¹⁸ Ke Simō uu n yé te pitume ye písoi kecáá anípe rilaa Nfáasone nn pi loni, uú ne siwóo hapō uu pitume pē maa re: ¹⁹ Ani kō né ínnaηe mmē he ké ye nen úye kecáá anípe

rinlaa, uké Nfáasone yósi. ²⁰ Amá Piyee uu u pese re: Nó ne sipówóó sē ani ásáláú wa. Pó musí re pó fe aa Uléecaa liheehēe ne siwóó lóluu? ²¹ Lipókó líka áí nté we, áa kó líka kecáá nté ncée má. Li we re áa Uléecaa kémee aseí má. ²² A kepómújé kópe kepíre rito aa Upíima ne téni re lin kusárei n we, uké kemújé kē pó sárei. ²³ Ne nyáni yare nfasimé kópe ne rikpákárá kaa n fanaalē ye pó múilenle yare ulási. ²⁴ Kei ke Simoo uu pēe rinóo yósi re: Ani nórínécúruu ne Upíima né tē, lē kani nní m ma áí kape ne né n wa nnya. ²⁵ Ke Piyee ne Yohani api Samarii kuyu kpe-i Upíima nsímé piyóó ne picélaa m masí, api yisi api Yerusalem pēle, pin ncée-i siyupi meyā kémee Samarii ketē kecáá Yeesu Nsímé kecire yóólē.

Filipu ne Etiyopii ukawe ifaaci

²⁶ Upíima uleecaatumē unyine uu Filipu maa re: A yisi aa ituyē kumii-mē panse aa Yerusalem ncee mēe Kasaa n cēpilē kpísi. Ápi ye ncée mmē titiki. ²⁷ Filipu uu mese ne mese yisi uu tómpo, uú ne ncée Etiyopii ketē utisi unyine sáne. Ukawe píima unyine lo *. Uyē Etiyopii unósiyōpi Kantaasi memá nnéi kecáá paílē. U Yerusalem-i kale re uké Uléecaa yáási ²⁸ un pēe nkpéni kulu, un ukessannōipi kecáá tú un antepu Esayi ritelé kééni. ²⁹ Nfáasone nn Filipu maa re: A kenōipi nké kekúrí haro. ³⁰ Filipu uú ne itóo nyosōpo uu kóm Etiyopii ukó uyē un antepu Esayi ritelé kééni. Filipu uu u pise re: Pó lē kaa n kééni aseí kómēii? ³¹ Utisi uu re: Unyine unsá né n lē, íye kam yé ne kō? Uu pēe Filipu séi re uké haro uké kessannōipi kémee ukékúrí tone. ³² Li Uléecaa Nsímé kelō kē kuu n kééni kémee wólaalē te:

Pi ne u tósule yare kapi ye

kusányaha n tóroi pin ne pikópe sī,

un séélē yare risánpipi kapi nkpíí n nyálu, úu rinóo wúkule.

³³ Apí ne u túhaane api u cepise, úu pēe nkpáni líka tu.

Wóo yé pēe nkpáni upipirē tinoo maa?

Pi ketē kecáá unfaa lesele. ³⁴ Kuu lē pikéē m masí, uu pēe Filipu pise re: A risuúlu a né símisi nké te úye nsímé ke antepu nkó uu nní símisi. Uricuruu kuú ne máne nēe unyine nsímé kuu símisi? ³⁵ Kei ke Filipu uu pēe ne antepu Esayi nsímé mmē riwááná uú ne Yeesu nsímé kecire u símisi. ³⁶ Api nsé nōj apí ha ne míni kelō kenyine tulu. Ukawe píima uyē uu pēe re: Míni ye mmé nní. Yo icō ye párilē ké ne míni n wole? ³⁷ [Filipu uu u pese re: In te pó ne kepófa nnéi nsímé mmú tene, pi yé fe api míni pó wole. Utisi uu re: Ne ne kefa tene re Yeesu Kirisi ye Uléecaa Kepipi le.] ³⁸ Uu kessannōipi nyereese, u ne Filipu api míni-i lompo, Filipu uu míni u wole. ³⁹ Kapi míni-i n léepo, Upíima Nfaasone nn Filipu kpíipō, ukawe uyē úu pēe piyéne u rikpá. Uyē uu kō mpóonare ne uncee nōj. ⁴⁰ Filipu póo ha Asōoti ketē-pō leeri. Uu pēe kei ayu nnéi nyee ncée-i n we kémee Nsímé kecire n yóólē uú ha ne Sesaree ketē tulu.

9

Sōoli ye mēfine conse

(UPM 22:6-16; 26:12-18)

¹ Sōoli úu pēe kusa kumújé kpe-i Upíima pipiretiki ne kefa póólú un wéési uké pi kó. Uu yisi uu lē nnya Uléecaa usina léepo, ² uu re uyē uké átelé u wa aké ncée u he uké ha Tamaasi-pō Pisuiifi ayomeyáhaalee rika. Un kei píye n léepo pēe Upíima ncee n tíkile, pitisii, pinósii, uké fe uké pi cópii uké pahaankēe uké ne Yerusalem tómpo. ³ Kuu ncée n kpísi un ne Tamaasi nyahaipōne ke metéí menyine ame meyéne mese keyómecaa-pō leeme ame tapu amé ne u kóónú. ⁴ Uu keteni-i lólu, uu pēe rinóo rinyine kom tin tee re: Sōoli, Sōoli, yo kecire nnya kaa lē né wéékuselē? ⁵ Sōoli uu pēe pise re: Póo úye, Upíima? Upíima uu rinóo u yósu re: Née Yeesu uyē kaa nní n we pōn wéékuselē. [Áa ye nkpáni

* ^{8:27} Pi ye pēe kuyu kpe inyekií kémee pikawe píima pēe comesile api kelene pikei pi pa uyōopi keyō-i.

fe pəké ne nkpə melō təpiriinkεε. Un tērii lin nnōō u yipaalē, uu pēé maa re: Upíima, yo kaá la ké wa? Kei ke Upíima uu pēé maa re:] ⁶ A yisi aa kuyu-i lompo. Pən n lompo, pi yé pēé pō símisi lē kaa yé n wa. ⁷ Səali pisencə api nyere píri, rinōō ári we. Amá pi pēé rinōō kómēile ápi pēé úka nyáni. ⁸ Səali uu yisi uu anípeε wii úu pēé líka nyáni. Api pēé kunípe u múlú api u tərōi apí ne Tamaasi sī. ⁹ Siyáa sitaani kuu wa úu ye líka yē, úu ye líka li úu ye kə líka n ntí.

¹⁰ Kirisi upiretiki unyine ye pēé Tamaasi-i wele, api ye u séi re Ananiyasi. Upíima uu keyáa kenyine u kpáfúme uu u séi re: Ananiyasi! Ananiyasi! Uu re: Née nkó, Upíima! ¹¹ Upíima uu u maa re: A yisi a ncée mmē kapi ye n sée re Kεcire kpísi aá ha Yutasi keyə-i Tarisi ukó uyē kapi ye n sée re Səali kecáa pise. U wele un keyóme yáasi. ¹² Ai u nyíse re utisi unyine kapi ye n sée re Ananiyasi ye lompo uu anípe ukecáa láa re uyē Səali inipeε iké ye kə yē. ¹³ Ananiyasi uu re: Upíima, ne konle písoi meyā pin símisi re utisi uyē úu kusa pipósoi pēé Yerusalem-pə n we rikpákára wapisi. ¹⁴ Pēpēε ye Ulééca inyóonse n wa piwéése pēé ncée u he re uké nté kam uké pē nnéi pēé pō n yáasi cópii. ¹⁵ Amá Upíima uu u pēse re: A n ηme. Ne usoi uyē wéle re uké pinékei wa. U yé tíyese mpuri sane pikó ne pipiyəopi ne pēé ne Isirayēli pikó api rinényíri ceru. ¹⁶ Né rinécúruu u símisi re u yé kenécáa íwe ncəpuri li. ¹⁷ Kei ke Ananiyasi uu pēé ncée kpísi uú ha Yutasi keyə lompo, uu Səali kecáa anípe laa uu re: Unémáreco Səali, kaá pēé ncée n tikimelē pən nté wéme ke Upíima uu pō rikpáfúme. Uyε né tumme re ipónípeε iké ye kə nképni yē, Nfáasəne nké kə pō lō. ¹⁸ Kei nní, linyine ai uinipeε kecáa lápíle yare ikpíntomé awéé ai lolu, uu pēé nképni n nyáni. Uu yisi apí míni u wole ¹⁹ uu pēé iluke le uu nnaηe yenu.

Səali ye Tamaasi-pə Nléécaasimé yóólē

Səali uu Yeεsu pipiretiki kémeε Tamaasi-i siyáa wai. ²⁰ Uu pēé kei nní yisi uu síyo se-i ke Pisuiifi ayomeyáhaaleε aa n we ka uu yóo re Yeεsu yeε Ulééca Kεpipi. ²¹ Ai pē nnéi pēε u n kómēi nnōō yipu api ye pēε re: Ái nkó yeε ye lē Yerusalem-pə pēpēε rinyíri ntí n sélei n wéékuselēε? Néntε u kə nté kale re uké lipite pē cópii uké ne pēpēε ye Ulééca inyóonse n wa piwéése lεepə? ²² Pēé ke Səali uu nnaηe piyéne rikpá uu ye ne Pisuiifi pēε Tamaasi-i n we nsímé feriye uu pi séése. U ye pi nyíse re Yeεsu yeε Úyulale ke Ulééca uu n wéε. ²³ Kai nkáripí n náηai, Pisuiifi apí símaane aí tone re piké Səali kpu. ²⁴ Ai Səali kutu-i loni re pi u wéési. Ketúnjé ne kesine kapi pēε kuyu sipoo mé piké ne u n kpu nnya. ²⁵ Upipiretiki apí pēε kesine menére menyine-i u wai apí ne kuyu mmele kεpire-mē u súisepə.

Səali ye Yerusalem-i we

²⁶ Ke Səali uu Yerusalem n tuipə, uu Yeεsu pipiretiki picə pitíki peeni, amá pinnéi pin pēε u wuru. Ápi pakarelē te u mēsei Yeεsu upiretiki. ²⁷ Kei ke Parinapasi uu mēse u kpísi uú ne pitume lεepə, uu lē ke Upíima uu umεcire n lése uu Tamaasi ncee-i Səali nyíse ne lē kuú ne u n símisi pi keeni. Uu kə lē ke Səali uu Tamaasi-pə ne ikari Nléécaasimé ne Yeεsu rinyiri rin-yóo pi símisi. ²⁸ Kaí ne kei n kpísi, Səali ne pitume pē pēε pēε Yerusalem-i sónesi, un ne ikari Nléécaasimé ne Upíima rinyiri yóólē. ²⁹ U ne Pisuiifi pēε Mékireki n símisi yēε pēε ifaaci wale. Amá pē pin pēε wéési piké u kpu. ³⁰ Ke piyómeyáhaa picə apí lē n céri, apí u kpísi apí ne Sesaree-mē u sī apí Tarisi-mē u tōηsepə.

³¹ Úka úu pēε kumúnjé kpe-i Yeεsu pikó cōηlē Yutee ne Kalilee ne Samarii ketē nnéi kecáa. Pi pēε ikari kpáriisenele pin kə Upíima riwure mále. Nfáasəne nn pi léni pin kulúi kpálē.

Eneε pipélé

³² Piyεε ye pēε mpa yei kuyu-i sonele, uú ne keyáa kenyine Yeεsu pikó pēε Lita kuyu-i n we kémeε tulu. ³³ Uu kei utisi unyine kapi ye n sée re Eneε lεepə. U kékankáláká le. Li wa inmē ipaha kuú ne kefine kecáa n finu úu ye fe uké sone. ³⁴ Piyεε uu u maa re: Yeεsu Kirisi ye pō paisele, Eneε. A yisi a ripócúruu kεpófine riwépi. Eneε uu kei nní mēse

ne mese yisi. ³⁵ Lita pikó ne Saarəw pikó nnéi api u yenu api pimécire Upiima pa apí ne Upiima kefa tene.

Pi Tərikaasi yukuse nkpə kémee

³⁶ Yafa-pə ke unósi unyine uú pée we. Pi ye u sée re Tapita. Pi ye rinyiri tē Mékireki kémee tuisse re Tərikaasi * Uyē nkó mee re uké rúpá píyei lisəne n wai uké kə písoi n hekesi. ³⁷ Uu likumúhə kpe-i káasi uu kpi. Kapi piwóle u m masí, api kέyo kecáa-pə kulee kunyine-i keléecaa-pə u finse. ³⁸ Yeesu pipiretiki pree Yafa-pə n we ye pree kónle re Piyee ye Lita-pə we. Lita ye kə ne Yafa kólenle. Api pree písoi pité lese api Piyee kémee tum te piké u maa re uké mekee pikemee wurupə. ³⁹ Piyee uu wákasi u ne pē api tóoisene api tómpə. Kuu n tuiə, apí ne kέyo kecáa kulee kpe-i u taápə. Pikúmannəsi nnéi apí nyəsəpə api itu ne u kálisi. Api sitúkanka ne akpélenku nyē ke Tərikaasi uú pree nfáa m má un yóóni u nyísente. ⁴⁰ Kei ke Piyee uu pree pinnéi lésepə, uu wúla uu keyóme yáasi. Uu pree ukpəkpə-mē pansepə uu re: Tərikaasi, a yisi. Tərikaasi uu inípee wúkule. Kuu Piyee n yē, uu yisi uú tone. ⁴¹ Piyee uu kunípe u tini uu u léni uu yisi. Uu pree limemáa piyómeyáhaa ne pikúmannəsi pē séi uu Tərikaasi ne unfaa pi nyíse. ⁴² Nsímé mmē nn Yafa kuyu nnéi kóónú, písoi meyā api Upiima ne kefa tene. ⁴³ Piyee uu Yafa-i ukónefukei Siməw keyə-i tone ai siyáa wai nśəne.

10

Piyee ye Kərinəe keyə ha

¹ Utisi unyine yee pree Sesaree-pə we, api ye u séi re Kərinəe. U pree Rəm usóoca kpéē unyine le. U pree písoi píle kutəpilee uwéese le. ² U ne ukeyə nnéi ye pree Uléecaa líkó lalə. U ye pree píwekó ulikó meyā hekesile un kə mesere Uléecaa yáasi. ³ Keyáa kenyine kuu ketúhəcə metaani kumúhə Uléecaatume unyine méyene menyine-i yē cáká-cáká. Uléecaatume uyē uu ukeyə-i lomə uu u séi re Kərinəe! ⁴ Kərinəe uu pree iwame ne uléecaatume uyē n nyáneí uú ne u pise re: Ne meyo-me, Upiima? Uléecaatume uu u pree re: Uléecaa ye ipówele konle uu kə lē kaa píwekó n léni yenu. Úu yé pó palei. ⁵ A nképni písoi tū piké ha Yafa-pə utisi uyē kapi ye n sée re Siməw api kə rinyiri u he re Piyee séeme. ⁶ Ukónefukei uyē kapi ye n sée re Siməw keyə-i kuú we mínimaa ritime-pə. ⁷ Ke uléecaatume uyē uu lē n símisi uu tómpə, Kərinəe uu upikeikó pité pinyine séi. Ukutəpilee kémee usóoca unyine ye pree Uléecaa líkó lalə nśəne. Uu kə uyē séi. ⁸ Uu lelee n wa nnéi pi keeni uu pree Yafa-pə pi tum.

⁹ Ai ncée pi weesi pin Yafa lapə. Piyee uu itunje kecíre kumúhə kέyo caca ipiraa yopoi re uké keyóme yáasi. ¹⁰ Nkú nn u wai uu re u yé iluke li. Kapi n we pin iluke iyē wai, ai u wai yare kenípehehe. ¹¹ Uu yénu keyóme ken wúkulelē, linyine lin cepimele aí ne keteni-i tuiiri yare kusáhəá maamaa kunyine kapi n táne pin kuatime kena muleilē. ¹² Ána ana líkó nní ncəpuri ne lelee m múhui ncəpuri ne sinúipi ncəpuri yee pree kemée we. ¹³ Ai rinó u maari re: Piyee, a yisi, a kó aa le. ¹⁴ Piyee uu rinó pree re: Kása, ám píkai irósé kémee icírí inyine lukaalē, Upiima! ¹⁵ Ai kə melírū pimáa u kpá re: Lē ke Uléecaa uú m maa re liluke-luke, páa kapə li maa re icírí. ¹⁶ Mepəhē metaani kai lē wa, ai pree limemáa kusáhəá kpē keyómecaa-mē kpíipə.

¹⁷ Piyee uú n we un umécire písei re méyene mē aseí ye nképni áye. Likumúhə kpe-i, písoi pē ke Kərinəe uu n tumpə pón Siməw keyə wélaapə apí ne keripoo tuiə mese ne mese. ¹⁸ Api séi api pise re kei ke Siməw kapi rinyiri n he re Piyee uú wee? ¹⁹ Piyee un we un meyéne mē kecáa músu, Nfáasəne nn u maa re: Pitisi pitaani pinyine ye mpí pin pó wéési. ²⁰ A yisi a ricepipə, nó ne pē ani mese ne mese tómpə. Néé pi tumpə. ²¹ Kei ke Piyee uu pree súipə uu pitisi pē maa re: Néé Piyee uyē kani n wéési. Néé usoi uyē kani n wéési. Ne meyo-me? ²² Api re: Rəm usóoca kpéē Kərinəe yee ró tumme. U usoi kecire le, un kə Uléecaa pakarelē. Pisui fi nnéi ye ukecáa nśəne símisile. Uléecaatume unyine

* 9:36 Tərikaasi: Li aseí re ketáha

ye u símisi re uké pó sée aá ha ukeyo-i nfasimé kaa m máame u símisi. ²³ Piyee u kéyo pi tani uu kulee pi he api fine. Kai kóso n weesi, uu yisi uu pi tiki api kesé tómpo. Pimáreco pinyine pree Yafa-i ní we pód kó yisi api u saruni. ²⁴ Liukóso kapi Sesaree tu, Kōrinee un ukeyo-i upikó ne upisane cápinelē un ne pi mē. ²⁵ Ke Piyee uu n tuipō, Kōrinee uu u tépei, uu wúla ne ketē-pō uú ne ipakare u yáasi. ²⁶ Piyee uu u yukuse uu nyereese uu re: A yisi a nyere! Né ne kō kesoiipi le. ²⁷ U ne Kōrinee pin lē ifaaci wai uú ha ne kéyo lompo, uu leepō písoi pin cápinelē kulú ²⁸ uu pi maa re: Nōrinécúruu ye nyule re Usuifi úu ncée má upiyomeyáhaa nnya, u ne mpuri sane ukó unyine piké n sōne, née uké ye ukeyo rilóólú. Amá Ulééca ye né símisile re ái nyam te ké m músu re unyine ye icírí née úkperinkpekáo. ²⁹ Lelēe tíyese, kani kenémee n tumpō re piké né sée, ám nkpáni pipáká-páká peē. Ne la ké nkpéni nó pise re ní-ye kaní ne né séi? ³⁰ Kōrinee uu pree rinód u yósu re: Siyáa sina ye nsí kam ituyē nnyí icō-i, ketúhécō metaani kumúhē nkú-i kenéyo-i we nen keyóme yáasi. Mese ne mese, ám paí utisi unyine un ilū tanaalē in tēlu un ne kenékúri nyenu. ³¹ Uu né maa re: Ulééca ye ipówele yōsile, Kōrinee. U lē kaa lipókó písoi n hekési yenle. ³² Lē nnya, a písoi tū piké ha Yafa-pō Simōo kapi rinyíri n he re Piyee séeme. Ukónéfukēi uyē kapi ye n sée re Simōo keyo-i kuú we mínimaa ritime-pō! ³³ Am pree mese ne mese písoi tumpō re piké pó séeme. Li né larisile hái re pó ka. Ntónéi mmú, Ulééca inipree-i kari nkpéni nní we, tōn kutu cōlē tóké kó te ní-ye ke Upíima uu pó máame re a ró símisi.

Anód ke Piyee uu Kōrinee keyo-i ní ma

³⁴ Kei ke Piyee uu pree rinód yósi uu re: Nkpéni kam meyíkíyiki kó te Ulééca úu písoi ne picō kóólene. ³⁵ Ḿpá mpuri ní-ye ukó ye kpere u pakarelē un aseí tikilē, u ye liute n lalē. ³⁶ Yeesu Kirisi kuu tumme re uké Isirayēli pikó Nsímé Kēcire símisi re u ne nkíhniye pi ka. Yeesu Kirisi uyee písoi nnéi Upíima. ³⁷ Ke Yohani uu Nléécaasimé piyóó ne písoi píníwole ní masí, nō yenle lelēe Kalilee keteni-i n wa aí ha ne Yutee ketē nnéi yósu. ³⁸ Ulééca ye pree Nasareti ukó Yeesu kepire wele. U pree Nfáasōne ukemee wale nn ínahe u he, un ne ḿpá yei sōne un lisōne wai, un písoi nnéi ke kuníri aku m múlē pōisente. ³⁹ Tód lē nnéi kuu Pisuífi kuyu-i ne Yerusalem-i n wa piseérakáo. Pi kunapéékáo kecáá u kariile apí ne u kopu. ⁴⁰ Amá Ulééca uu keyáa táánū tuhē nkpō kémee u yukuse, uu fe uu umēcire lese uu kerócōpe pinyine nyíse api yénu re u nkpō kémee yisile. ⁴¹ Ái pree re písoi nnéi kuu umēcire nyíse, amá tō ke Ulééca uu mekke-me n lése re tóké piseérakáo kuu umēcire nyíse ari u yenu. Umeyise-maá, tō kesé tonele ari le ari níru ne uyē. ⁴² Uu kō ró forii re tóké Nsímé Kēcire Pisuífi símisi piké céri re uyē ke Ulééca uu lése re uké pinyánnyá ne pikpōkpo túhaane. ⁴³ Antepuyē nnéi ye unsímé símisile api péhele re úye un ne kefa u n tene, uyē nnya, Ulééca ye liute akópe sárei.

Nfáasōne ye mpuri sane pikó kecáá súime

⁴⁴ Kumúhē kpe-i ke Piyee uu lē n símisi, Nfáasōne nn pē nnéi pree uanōo nyē kutu n cōlē kecáá súiri. ⁴⁵ Pisuífi pree Yeesu ne kefa n tene ye pree Piyee sarunle. Ai nnód pi yipu re Ulééca ye kō mpuri sane pikó Nfáasōne he. ⁴⁶ Mesei ke Pisuífi pē apí pree kómei mpuri sane pikó mpí pin meyu saha menyine símaanke pin kō siyóme ne Ulééca pakarente. Kei ke Piyee uu pree re: ⁴⁷ Merócō ke Ulééca uu písoi mpí Nfáasōne he. Tó pree nkpéni fe arí ne pi yulu re apí kapē míni wole? ⁴⁸ Kei ke Piyee uu rinód he re piké Yeesu Kirisi rinyiri ne míni pi wole. Lē memáá, api pree u pise re uké pikemee siyáa sinyine wa.

11

Piyee ye umewai Kirisi pikó pree Yerusalem-i ní we keenkee

¹ Pitume ne Kirisi pikó pree Yutee keteni-i ní we api kóm te mpuri sane pikó pód ne kō Ulééca Nsímé yósi. ² Ke Piyee uu Yerusalem m preepō, Pisuífi pree Yeesu ne kefa n tenelē apí kéyu u pa. ³ Pi u maa re: Pō pikéciré keyo lompo, nó ne pē ani kelō kese le! ⁴ Kei ke Piyee uu pree lelēe n wa pi keenkee ne kétō-pō, uu re: ⁵ Yafa-pō kam pēé kéyo kenyine-i

we nen keyóme yáasi, ai né wai yare kenípeehē, ai linyine né nyíse lin kenémeē wéme. Likei lee wele yare kusáḡáá maamaa kunyine kapi n tárje pin kuatime kena muleilē. Ai pree keyómeēca n leeri lin cepimelē aí weri aí ne né kō. ⁶ Am kusáḡáá kpē kémēe ḡsone paí, am ána ana likó nní ncōpuri ne liyúikó ncōpuri ne lelee m múnui ncōpuri ne sinúipi ncōpuri yenu. ⁷ Kei kai rinóó né máame re: Piyee, a yisi, a kó aa le! ⁸ Amá am tinóó yósu re: Kása, ám píakai irósé kémēe icírí inyine lukaalē, Upíima. ⁹ Ai kō melírū keyómeēca-pō pimáa kpá re: Lē ke Uléecaa uu m maa re liluke-luke, páa kapē li maa re icírí. ¹⁰ Mepēhē metaani kai lē wa, ai pree limemáá kusáḡáá kpē keyómeēca-mē kpíipō. ¹¹ Likumúnjé kpe-i, písoi pitaani pinyine api kei nní weri api keyō ke-i kari n we ripoo-i nyere. Sesaree-pō kapi lē pi tumti. ¹² Nfáasone nn né maa re ké yisi ké mese ne mese pi ritiki. Pimáreco pikpuulū mpí api yisi api né sáruni arí ha ne kesé Kōrinee keyō-i lompō. ¹³ Uyē uu ró kéénkeē lē kuu uléecaatume ukeyō-i n yé un u tee re uké písoi tū piké ha Yafa-pō Simōo kapi rinyíri n he re Piyee sée. ¹⁴ U yé nsímé u símisi mēe yé u ne ukeyō pikó nnéi n yóriye. ¹⁵ Kam nsímé n kpísi, Nfáasone nn pikēcáá súiri yare knn lē kékoraane kerócáá n súime. ¹⁶ Kei kam pree Upíima rinōo ntí léise re: Míni ḡmane ke Yohani uu nó wóle. Amá Nfáasone ke Uléecaa uu nó wolene. ¹⁷ Kari Upíima Yeesu Kirisi ne kefa n tene, Uléecaa uu Nfáasone ró he. Mmē kuu kō nkpéni pē he. Wóo pree nkpéni nē ké ne Uléecaa n kēḡene? ¹⁸ Kapi anóó nyē n kó, api piakij niḡukuse api Uléecaa ríyu waise api re: In lē, mesei ye me re Uléecaa ye ḡmureile re mpuri sane pikó pōókē kō piakópe kepire ritō piké nfáa yíkíyiki yé.

Kirisi pikó pree Antiyōsi-i n we

¹⁹ Kumúnjé kpe-i kapi pree Etiyeeni n kpu, pi pree pepēe Kirisi ne kefa n tene wéekuselēnle hái. Ai tíyese picō api wúrunkēe apí ne Fenisii ketē ne Siipuru ne Antiyōsi tulu, amá pin pree Pisuiḡi ḡmane Nléecaasimé símisi. ²⁰ Mpá ne lē, Siipuru ne Sireeni pikó pinyine ye yisile api Antiyōsi sí apí ha Upíima Yeesu Nsímé Kēcire Pikireki símisi. ²¹ Upíima nnaḡe nn pi léni, písoi meyā apí ne kefa u tene api mēfine conse. ²² Kirisi pikó pree Yerusalemi n we apí lē kom, api Parinapasi Antiyōsi-pō tum. ²³ Kuu n tuiḡō, uu yénu lē ke Uléecaa uu pepēe ne Kirisi kefa n tenelē tinkpá, ai u larisi uu pi ḡmóópuse re piké Upíima ne kefa kesē n tikilē. ²⁴ Parinapasi ye pree meyíkíyiki usoi sōne le. Nfáasone nn u yipaalē un kō nfatene má. Lē nnya ke písoi meyā api ḡmurei api Upíima ne kefa tene.

²⁵ Parinapasi uu limemáá yisi uu Tarisi-pō Sōali piwélaa sí. ²⁶ Kuu u n yé, uu u kpísi uu ne Antiyōsi u sí. Api kei Uléecaa icápine iye-i kuḡmē ne kuriyu wai pin Nléecaasimé písoi meyā céési. Antiyōsi uye-i kapi mefoí foí Yeesu Kirisi pipiretiki rinyíri he re Kirisi pikó. ²⁷ Kumúnjé kpe-i ke antepuye pinyine api Yerusalemi yisi api Antiyōsi sí. ²⁸ Nfáasone nn piuse unyine kapi ye n sée re Akapuusi céési uu yóó re nkú píima nnyine yé ketē nnéi kecáá wa. Nkú mmē nn weri nn mesei Kulooti iyōḡpi kumúnjé-i wai. ²⁹ Kei ke Yeesu pipiretiki pree Antiyōsi-i n we apí símaane aí tone re pikēcōpe, mpá úye uké lē kuu yé n fe tōhō piké ne pimáreco pree Yutee-pō n we lémpō. ³⁰ Api mesei lē wai, api Parinapasi ne Sōali tum apí sí apí ha ítōhō iyē ne pi léni api pipiwéése pa.

12

Pi Yakupu kpu api Piyee pō kpanii

¹ Likumúnjé kpe-i ke uyōḡpi Erooti uu Kirisi pikó pinyine piwéekuse lō. ² Uu tíyese apí ritéhe ne Yohani umaa Yakupu kopu. ³ Kuu n yé te lē ḡmaa ke Pisuiḡi apí pree n la kuu lē wa, uu kō tíyese apí anyá nyē-i kapi ye akpónó nyee áa pite m má n li kémēe Piyee pō tini. ⁴ Kapi lē u n tí apí kpanii, api písóóca siwúipi sina wai, mpá kéye kémēe písóóca pina, pin ne u mé. Nkpō melóó anyá memáá kapi lē ne músu re piké mpá úye inipee-i u túhaane. ⁵ Ke Piyee uu lē kukpaniilee-i n we pin u mé, Kirisi pikó pin ukecáá Uléecaa welu mewénte áme we.

Piyee melele akpanii kèmeε

⁶ Kesine keε n weesine Erooti uké ne Piyee n túhaane kèmeε ke Piyee uu pisóóca pité keπάάράά we un loni. Anípe keté kapí peε akpanii u wailē pin ne u pahaalē, piméré póon kó kukpaniilee rinónō-i nyenu pin mē. ⁷ Mese ne mese, Upíima uleecaatumε unyine uu lompa, metéi ame kukpaniilee yípu. Uléecaatumε uyē uu Piyee ilúké pépé uu u yóhse, uu u maa re: A riwakasi! Akpanii kapí peé ne u m pahaalē aa kei nní uanipe-i léeri aa súrii. ⁸ Uléecaatumε uu peε u maa re: A kupótampála rité aa apónéeri tani. Piyee uu mesei lē wai. Uléecaatumε uu kó re: A kupókpélenku tā aa yisi aa né tíki. ⁹ Piyee uu u tiki api léépō, lin u we yare kelaré. Úu peε músu re mesei ye me. ¹⁰ Api piméré foí fáau, api pilírū kpá api peε nweni rinónō kapi ye ne kuyu-mē n léépō tulu, tē ari timεcire hánnepō api léépō. Api ncée kpísi pin tósu. Kei nní, uu Piyee inipeε-i pōlu. ¹¹ Kai Piyee n hemne kuu peε yé te mewai ye wale. Kei kuu peε re: Nkpéni kam yé te mesei ye me. Uléecaa ye uléecaatumε tummele uu Erooti anipe-i né lese, uu kó mmē ke Pisuífi apí peé ne né n la kèmeε né lese.

¹² Ke Piyee uu n yé mmē kèmeε kuu n we, uu Yohani kapi rinyíri n he re Mariki uni Maari keyō sí. Písoi kulúí ye peε kei cápínelenle pin keyóme yáási. ¹³ Kuu n harō uu keyō ripoo pepu, unósi keikó unyine kapi ye n sée re Rooti uu sí uké ha yē te wóo lo? ¹⁴ Uu Piyee metē ceru. U yé ripoo hánnele née, uú nya uu mpóonare ne itóó ne keyō-mē pεεpō, uú ha re Piyee ye ka un tipoo-pō we. ¹⁵ Pεpεε kei n cápínelē api u maa re u isóhō torile. Amá uu keyū mahani ηmaa re mesei ye me. Api re in lē, ukumíri ye ku. ¹⁶ Piyee un lē we un tipoo pepu. Kapi n hánne api u yenu, piipiye ii nnyie loni. ¹⁷ Uu kunípe ne pi símisi re piké n séélē ápi kape ríka ma. Uu kó pi símisi lē ke Upíima uu kukpaniilee-i u n lése. Uu kó pimáa pi kpá re piké ha Yakupu ne pimárecō picō lē símisi. Kuu lē písímé pi m masí, uu yisi uu kelō féé tómpō. ¹⁸ Kai n weesi, ai pisóóca pē kecōpe nokōre háí, api peé m píséine re méye ke Piyee uu lō? ¹⁹ Erooti uu peε rinóō he re piké u wéési. Amá api u wéési ápi u yē. Kei kuu peε piméré pē sée uú ne pi túhaane uu re piké pi kó. Uu peε limemáa Yutee keteni-i yisi uú ha Sesaree keteni-i siyáa wai.

Erooti nkpō

²⁰ Erooti ye peé ne Tiiri pikó ne Sitō pikó wólaalenle. Pē api rinóō rise wai re piké ha u yē. Api lē nnya uyóōpi piméré uwéése Pilasituusi kópóó, api yéntine uú ne kekpéé pi wai piké ha ne u kpurei. Ái méwoo, uyóōpi Erooti ketē kèmeε likó nfaa kapi má. ²¹ Keyáa kē kapi yé rinsáne ake tulu. Erooti uú ha umeyōpilape tani uu uriyōōpitū kecáa tone uu peé ne písoi riwúí ne meýá n símisi. ²² Kei ke písoi api ipakare riwō re: Uléecaa rinō ye ntí, ái kesoiipi rikó. ²³ Kúu n céri re Uléecaa ηmane yeε ipakare te nnya, Upíima uleecaatumε unyine uu kei nní u fapi uu lalai, apapi aa u takai uú ha ne kpi.

²⁴ Nléecaasimé nn peε likumúhε kpe-i kóónú api mpa yei n kom. ²⁵ Ke Parinapasi ne Sōali pōō lē nnya kapi Yerusalem-i pi n tumpō piwai m masí, api yisi api Yohani kapi rinyíri n he re Mariki ne péne apí ne Antiyōōsi pele.

13

Parinapasi ne Sōali ye Nsímé Kεcire piyóó ha

¹ Antepuye ne písoi peε Nléecaasimé n céési ye peε Antiyōōsi-pō Uléecaa icápíne-i wele. Pεpεε Parinapasi ne Simeyōō kapi ye kó n sée re Uηmóhō ne Sireeni ukó Lusiyuusi ne Manayεeni ne Sōali. Manayεeni ne Kalilee uyōōpi Erooti peε kesé iwá li. ² Keyáa kenyine kapi anóō paasi pin Upíima ne welu. Nfáasone nn pi maa re: Ani Parinapasi ne Sōali iyaa lese piké pikei pē kam pi m pa wa. ³ Kapi pinóōpahaa ne piwele m masí, api anípe pikecáa láa apí ne pi tum, api tómpō.

Parinapasi ne Sōali ye Siipuru-pō we

⁴ Nfáasone nn Parinapasi ne Sòali tum, api Selesii-pò sī api kei kúninōi loni apí ne míni kepáápáá ketē kapi ye n sée re Siipuru sī. ⁵ Kapi Salamini n tu api Pisuiifi ayomeyáhaalee-i Nléécaasimé piyóó kápáá. Yohani ye pree pikeméé wele un pi léni. ⁶ Api míni kepáápáá ketē kē kóónú api tene apí ha Pafóosi tulu. Kei kapi pree ne Usuiifi unyine kapi ye n sée re Paari-Yeesu risáne. Uyē ne metarewai ukó ne antepu nòme le. ⁷ Siipuru ketē uyóopi Serikiyuusi Pòolusi keyo-i kuú pree we. Uyē ne usòhò píima le. Uu tíyese api Parinapasi ne Sòali u séipò re li ripóò u wa re uké Nléécaasimé kó. ⁸ Metarewai ukó uyē uu pi m púneisente un náási re úyukóò uyē úu kapre ne Yeesu kefa tene. Pi ye Mékireki ne urinyiri tuisse re Elimaasi, lelee re metarewai ukó. ⁹ Nfáasone ye pree Sòali kapi ye kò n sée re Pòali yipaalenle. Kei kuu pree Elimaasi uyē hísonne riwii ¹⁰ uu u maa re: Pó unòome ne uyaaluke nkó. Kuníri kepipi nké, pòò hípá lisone líye n ñmélú. Pò ne wele pòn Upíima simúnjé cire-cire háresi, née yo? ¹¹ A nképéni kutu ricò aa kóm. Upíima yé pò pi aa nyíini aa kò ntuyre metéi paa siyáa sinyine. Kei nní lē, kuñmaha aku Elimaasi hila, uu ye toóri toóri un unyine wéési yee yé u n tóroi. ¹² Ke uyóopi uyē uu lē n yé, úu ne Upíima kefa tene. Li we re Upíima kecáá icélaa iyē ne u lonne hísonne.

Pòali ne Parinapasi ye Pisitii ketē-pò Antiyóosi kuyu ha

¹³ Pòali ne upisencò api Pafóosi-i kúninōi loni apí ne Pamfilii ketē-pò Periki kuyu sī. Yohani uu kei pi yá uu Yerusalem pèle. ¹⁴ Pòali ne Parinapasi pòò piketé kei yisi api sónne api Pisitii ketē-pò Antiyóosi kuyu sī. Api kewénteயaa tuñjé Pisuiifi kuyomeyáhaalee-i lompo apí tone. ¹⁵ Unyine uu isé atelé ne antepuye akó pisoii inipee-i kééni. Kuu pikéē m masí, kuyómeயaaalee piwéése api Pòali ne Parinapasi kémee tum apí ha pi maa re: Pimáreco, non nnyine m má nòké ne pisoii ikari rikpáse, nó fe ani nképéni símisi.

¹⁶ Kei ke Pòali uu yisi uu kunípe síka uu pisoii séése uu re: Nó Isirayeli pikó ne nó pitóroò mpí nó Ulééca n wuru, ani kutu ricò ani kóm! ¹⁷ Isirayeli Uleecaa ye pree pirókpure wéele, uu tíyese api kulúu wai, pree uye-i kapi pree Esipiti keteni-i ilási n tú. Uu pree ne unnañe kei pi yukuse. ¹⁸ Uu kucesi kóima-i pikécáá paí ñmē afeena. ¹⁹ Uu limemáa mpuri nseei Kanaa keteni-i kópu uu nsitē cápine uu upisoii pa re piké n te. ²⁰ Ai lē n we aí ne tulu ñmē píle píle mena ne ñmē kuwóó kumúñjé.

Uu pree limemáa pikpéenwai pi he, ai kpísi aí ha ne antepu Samuyeli ituyre tulu. ²¹ Lē memáa, api Ulééca pise re uké uyóopi pi tí. Kei kuu pree Penyamee kumare ukó, Kiisi ñmáne Sauuli iyóopi tonse ñmē afeena. ²² Kuu Sauuli iyóopi n lapile, uu Yesee ñmáne Tafiti i pa uu re:

Ne nképéni Yesee ñmáne Tafiti yee ne né rinsá yénle. U yee yé menéla nnéi wa. ²³ Tafiti kepirē kесе ke Ulééca uu Isirayeli pikó pa re keké pi yoriye yare kuú pree m maa re li yé wa. Kekee Yeesu. ²⁴ Yeesu uké kelene n kam, Yohani ye pree riyóole uu Isirayeli pikó nnéi símisi re piké piakópe kepire ritò piké míni wole. ²⁵ Yohani uké ne upikei ketò n tu, u maa re: Nò músu re née wóo? Ái née uyē kani m mé. Uyē ne kepire wemele. Né am tu ricuruu re ké ripe ké uanéeri keñmepi féenne.

²⁶ Pòali uu kò kpá re: Pimáreco, ntónéi ke Ulééca uu nsímé mmú pálē uké ne ró yóriye, nó Apiraham sipirē ne nó pitóroò mpí nó nní Ulééca n wuru. ²⁷ Mesei ke Yerusalem pikó ne pipiyóopi api Yeesu ye, ápi kò antepuye nsímé kapi hípá kewénteயaa kéye n kééni riyíkí kó. Amá kapi Yeesu n kpu, lelee nsímé mmē kémee n we kapi lē wa. ²⁸ Ápi kò nka yē, mmē nnya kapi yé u n kpu, amá pi pree Pilati pise re uké u kpu. ²⁹ Lē kai Nléécaasimé kémee Yeesu kecáá n wólaalē kapi lē wa. Api pree limemáa kunapéékóò kecáá u síise api u kpísi api nhóre-i wai. ³⁰ Amá Ulééca uu pikpòkpò kémee u yukuse. ³¹ Ppree hái Kalilee-pò u n sárū apí ne Yerusalem sī kuu siyáa kulúu umecire nyíse. Ppree kò neni nní upiseérakóò Isirayeli pikó inipee-i. ³² Nsímé Keciire mmú ke Ulééca uu pree yekei re u yé pirókpure pa. Mmē karí ne nó ka. ³³ Mmē kuu nní nképéni tó pipipirē wa. Li we re u Yeesu nkpò kémee yukusele yare kai Ipakare Siyome ritelé lírū kémee n wólaalē te: Póò Kenépipi,

née neni pó mári.

³⁴ Ulééca ye ppe mekee-me maa re u yé pikpəkpə kémee u yukuse úu kape ne pí kai n fóni nnya. Lē kuu Tafiti maa re: Né lisone kecire lee ái n fónune nó pa. Tinóo sone kam ppe Tafiti n yekei ye tē.

Lisone kecire lee ái ye pí kai n caai kam ppe Tafiti m pane kam nó pane.

³⁵ Lē nnya ke Tafiti uu kə kelō kecə maa re:

Áa yé ηmurei upólala uké nhóre kémee fóni.

³⁶ Tafiti uyē ye ppe uisoí kémee Ulééca mela wale. Kuu n kpu, api upisaayaha kémee u kulesi uu fónu. ³⁷ Amá uyē ke Ulééca uu pikpəkpə kémee n yukuse úu fóni. ³⁸ Pimáreco, li tu re ani ísone kō te uyee tíyese kapí ne neni akópe pisárei nsímé nó símisi. ³⁹ Uyee tíyese ke úye uu ye un ne kefa u n tene, Ulééca uu liute akópe u sárei. Moisi isé í fe iké usoi akópe sárei. ⁴⁰ Lē nnya, ani nómenécire tī, áni kape tíye lē ke antepuye api piatelé-i n wáí líké nó wa. Lēlee re:

⁴¹ Nó kupakareciré pikó mpi,

ani kutu ricə ani kóm líké nó riyəo, ani itóo ne mílesi.

Nónnéfáa mmú kémee kam la ké mewai menyine wa ke unyine uu yé un nó n símisi áni yé pakare. ⁴² Ke Pəoli ne Parinapasi api kuyomeyáhaalee-i n léepə, api kə pi séi re piké kewéteyaa kecə ppepə piké nsímé nse mmē pisímé pi rikpá. ⁴³ Icapine memáá, Pisuífi yíkíyiki kulúí ne pitéj tēj ppe Pisuífi keyome n yáasi api yisi api Pəoli ne Parinapasi tiki. Pē api ikari pi he re ápi kape tíye unyine uké Ulééca kefa kuú ne pi n féenne ncee kémee pi fóm.

⁴⁴ Kai kewéteyaa kecə kē n tu, li wa yare Antiyoəsi kuyu pisoí nnéi ppe cápine piké Nléécaasímé kó. ⁴⁵ Ke Pisuífi api riwúí tē n yé, pikéfa ake tóosi api ppe lē ke Pəoli uu n símisi n kesu pin kə u lámisi. ⁴⁶ Pəoli ne Parinapasi api kéyu kpáiiise api pi símisi re: Nó kai ne sá re Nléécaasímé nké mefoí tu kelene. Kani nní n n késu non kə nómenécire ne nfáa teneciré lómiise nnya, tó mese ne mpuri sane pikó-mē m pele. ⁴⁷ Lē ke Upíima uu ró n forii re təké wa ye nní:

Ne pó lésele re a panse metéi aa isoipuri nnéi n kpáiiilē,

pinnéi piké píyulale yē.

⁴⁸ Ke mpuri sane pikó api anóo nyē n kó, ai pi larisi api Upíima nsímé pakare. Pē nnéi ke Ulééca uu ne nfáa teneciré n sée, apí ne Yeesu kefa tene. ⁴⁹ Upíima nsímé ye ppe kumúnjé kpe-i ketē kē nnéi kecáa kóonúlenle. ⁵⁰ Amá Pisuífi api pinósi yukóo ppe Ulééca n yáasi ne kuyu piwéése tálaankee api yisi api Pəoli ne Parinapasi piwéékuse kápáá, api piketeni-i pi lakase. ⁵¹ Pəoli ne Parinapasi api yisi apí ha kuyu ripoo-pə pinnataai péi-péi api pikuwéé-mē yaapə, ai wai re piakópe aké ne pi riséé. Pəoli ne Parinapasi api yá api Ikoniyəm kuyu-mē tómpə. ⁵² Nfáasone ne mpóonare pón ppe Yeesu pipiretiki ppe Antiyoəsi-i í we yipaalē ísone.

14

Pəoli ne Parinapasi ye Ikoniyəm-pə we

¹ Pəoli ne Parinapasi api kə Ikoniyəm-pə Pisuífi kuyomeyáhaalee loni, api kéyu kpáiiise api símisi Pisuífi meyā ne Pikireki meyā api ηmurei api Yeesu ne kefa tene. ² Amá Pisuífi picə ppe ápi n ηmurei piké ne kefa u tene api mpuri sane pikó tálaankee re piké Pəoli ne Parinapasi kecáa simúnjé kópe wa. ³ Mpá ne lē, pē ne Ikoniyəm-i tónlele ai siyáa wai. Api itisi ne n símisi pin ne Upíima tálē. Upíima ye ppe ínahe pi hele pin ne mewaisaηa ne mepiíma wapisi, ai ye nyíse re mesei ke Upíima uu pisoí ípeelé nyíse. ⁴ Kuyu pikó api kei nní kéne meté. Picə re Pisuífi nkó mee wa, picə re pitume nkó mee wa. ⁵ Pisuífi ne mpuri sane pikó ne kuyu piwéése api pimecire cápine piké Pəoli ne Parinapasi íwe wa piké apare pi tóokee piké pi kó. ⁶ Kai lē Pəoli ne Parinapasi kutu-i n lompo, api músu tímm, api wuru apí ha Likayonii ketē-pə Lisitiri ne Teripu ayu-i ne akekúrí pékesi ⁷ api kei Nsímé Kecire n yóólē.

Pwoli ne Parinapasi ye Lisitiri-pw we

⁸ Lisitiri-pw ke utisi unyine uu pwe we. Hái kapí ne u m mári uu píakai sónelē. U kékankáláká le, uu ye péé n tū. ⁹ Uu pwe Pwoli nsímé kutu n cōlē. Kei ke Pwoli uu u nyáni n̄sone uu yénu re nfatene ye u tulaalenle un yé fe uu pélu. ¹⁰ Pwoli uu rinóo cásē uu u maa re: A yisi aa apóna kecáá kecíre nyere. Utisi uu yisi uu cuuni uu nsé kápáá. ¹¹ Ke pisoí api Pwoli mewai mē n yé, api kei pikó meyu, Mélikayoniyee ne pupui re: Piléé ye mesoi sóneme apí ne ró leeri. ¹² Api re Parinapasi yee Seusi. Kai nní Pwoli yee pwe símisi nnya api re uyee Herimeesi. ¹³ Piléé pē kapi ye n sée re Seusi keyo ye pwe wewe kuyu ritime-pw. Uléekwó yee kei pi n nyóonse uu anáala mefele toraankē uu tórikee uu ne keyo kē tinonoo-i haro, u ne pisoí pwe n cápinelē apí n náasi piké Parinapasi ne Pwoli nyóonse. ¹⁴ Ke Parinapasi ne Pwoli api lē n kó, api pisitukanka céérii ai nyíse re ái ne pí risá, api pwe riwú tē kecāpe sōpō pin cési re: ¹⁵ Nó pisoí mpí, yo kani lē wai? Tó ne kō nómenécō sisoipipi le. Nsímé kecíre karí ne nó ka tōn nó tee re áni liséré-seré nní nkó riyá. Líwookwó ye ni. Ani nómenécíre Uléecaa yee nfáa n te pa. Uyee ketē ne keyóme ne mínimaa ne likemeē líkó wa. ¹⁶ U mekeē-me pírókpure kēmeē-pw pisoí nnéi riyále re piké pimewāla n wai, ¹⁷ mpá ne lē, mesére kuu pwe mewai sone nó wai re ani ne kei u n nyáni. Uu ye keyómeē-pw ikóne nó heri, liituye in kō n tu, uu iluke nó he. Uu ye kō liluke-luke nó he uu kō tíyese ani mpóonare yenu. ¹⁸ Mpá ke Pwoli ne Parinapasi api lē m ma, li ne pi papisile api kelene fe api inyóonse iyē yulu.

¹⁹ Pisuífi pinyine api Antiywasi yee Pisitii-pw n̄ we ne Ikoniyom-i yisi api sí, pi ne pisoí kulúí apí ha kómeine. Api Pwoli apare tókke re piké u kpu. Api pwe limemáá u pulu apí ne kuyu ilúkē léepō, pin músu re u kpule. ²⁰ Amá ke Yeesu pipiretiki api ukekúri n̄ cápinewō, uu yisi uu kuyu sí. Kai kóso n weesi, u ne Parinapasi api Teripu kuyu tómpō.

Pwoli ne Parinapasi ye Sirii keteni-i Antiywasi kuyu pele

²¹ Pwoli ne Parinapasi api Teripu kuyu-i Nsímé Kecíre yóo, pisoí meyā api Yeesu tiki. Api pwe limemáá yisi api Lisitiri ne Ikoniyom ne Antiywasi yee Pisitii-pw n̄ we pele. ²² Kapi kei n tuiwō, api Yeesu pipiretiki pwe kei n̄ we ikari kpáse re piké n ηmóópúlē. Api ye kō pi maa re pi yé íwe píima li piké kelene Uléecaa iywōpi kēmeē lomwō. ²³ Pwoli ne Parinapasi api mpá Uléecaa icápine íye-i piwéése tonsente. Pi ne pē api anóo paasi api keyóme yáási api pwe limemáá pi kpísi api Upíima kapí ne kefa n tene anipe-i wai.

²⁴ Ke Pwoli ne Parinapasi api kei Pisitii ketē ke-i n̄ yisi, api Pamfilii kekó-mē loni. ²⁵ Api Periki-pw Nléecaasimé pisoí símisi, api kei yisi api Atalii tómpō. ²⁶ Kei kapi pwe kúninwō lō apí ne Sirii ketē-pw Antiywasi sí. Kei kapi pwe Uléecaa anipe-i pi wa api u welu re uké ípeelé pi nyíse piké fe piké pipikei wa yare kapi nní n wa. ²⁷ Kapi Antiywasi kei n tuiwō, api Uléecaa icápine pikó cápine, api lē nnéi ke Uléecaa uu ne pē tintiki uu wai pi keeni, ne lē kuu n tíyese mpuri sane pikó pōo kō Yeesu ne kefa tene. ²⁸ Pwoli ne Parinapasi api Yeesu pipiretiki kēmeē tone siyáa kulúí.

15

Yerusalem icápine

¹ Kirisi pikó pinyine api keyáa keniyine Yutee ketē-pw yisi api Antiywasi sí, apí ha Kirisi pikó picō maa re: Nōnsá n kérii yare ke Moisi isé ii m pise, áni yé píyulale yē. ² Pwoli ne Parinapasi api pi kesu, íkeηene píima inyine ii likecáá pikecāpe leeri. Api símisi aí tone re Pwoli ne Parinapasi ne pinyine picō piké Yerusalem ha, pi ne pitume ne piwéése piké ha kesé nsímé mmē tipáí. ³ Uléecaa icápine pikó api pikecáá paí apí ne ncée tiki. Api Fenisii ne Samarii sitē-mē tiki, api lē ke mpuri sane pikó api Upíima rintíki pisoí símisi. Nsímé mmē nn Kirisi pikó nnéi larisi hái. ⁴ Kapi Yerusalem n tuiwō, Uléecaa icápine pikó ne pipiwéése ne pitume pwe pi ywósi. Api Yerusalem pikó pē símisi lē nnéi ke Uléecaa uu ne pi rintíki uu ne wai. ⁵ Amá Pifarisi pinyine pwe Yeesu ne kefa n tene api pwe yisi api re: Li pise re mpuri sane pikó pwe Yeesu ne kefa n tene piké kérii tílasi, piké kō Moisi isé ritiki.

⁶ Pitume ne piwéese api cápine re piké nsímé mmē tipaí. ⁷ Kapi nsímé m pásaine ai náηai memáá ke Piyee uu pee rinóo yósi, uu re: Pimárecō, nórincúruu ye yenle re ái neni-me ke Uléecaa uu nōkenécōpe nké-i né wée re ké mpuri sane pikó Nsímé Kecire riyóo piké nnénóo-i n kō, piké kō ne kefa n tene. ⁸ Uléecaa yee nyu lelee pisei sifa-i n we. Uyee kō pē Unfaasōne he yare kuu tō n he mecō. U lē nyisele re pē ne kō panselē upisei. ⁹ Úu tō ne pē kecōpe kóolenē. Lē nnya kuu pinfatene nnya piakiη hēere aa funi. ¹⁰ Yo nnya kani nkpréni Uléecaa peikee nōké yē, nōn ncōni ke úka úu hái pirósáa-i-me ne tó-i n fe uké n cō Yeesu pipiretiki nyikiselē? ¹¹ Amá Upíima Yeesu iprelēe nnya karí ne kefa tene re tō ne kō pimecō pýulale yenle.

¹² Pēpee n cápinelē nnéi api séé keu, api pee Parinapasi ne Pōali kutu n cōlē pin mewaisaηa ne mewai píima ke Uléecaa uú ne pi rintíki uu mpuri sane pikó kecōpe wapisi keenkēe. ¹³ Kapi písímé m masí, Yakupu uu rinóo yósu uu re: Ani kutu né ricō, pimárecō. ¹⁴ Simōo ye ró símisile lē ke Uléecaa ricuruu uu hái mekeē-me mpuri sane pikó kecōpe umpuri kuu n te n wée. ¹⁵ Antepuye anōo kai lē titiki yare kai n wōlaalē. Li wōlaalē te:

¹⁶ Lē memáá, ne Tafiti keyō kee n fori yukusene,
am ncaai nnéi nyōnse.

Né pimóme ke pese.

¹⁷ Kei ke pisei tōrōo api yé pee né Upíima wéési. Lēlee isoipuri nnéi kam n sée re iké panselē inéko. Né Upíima rinōo ye tē,

¹⁸ née tíyese ke pisei api hái mekeē-me mewai mē ceri.

¹⁹ Lē nnya ke né Yakupu, am músu re ári ncée má tōké mpuri sane pikó pee pimécire Uléecaa m pa Pisuífi isé rinyikise. ²⁰ Amá tōké pi wōipō ari pi símisi re ápi kapē ye inyōnsesare li. I tō kémeē ikpérinkpēkōó le. Piké pimécire tī, api ye sōonne yare ke isé ii m pise. Ápi kapē ye isee kápi rimpá li, ápi kapē ye kō ménye li. ²¹ Kaí pee mekeē n we, pisei yee pee mpa kuyu kúye-i Moisi isé riyóole, api ye kō mpa kewénteyaa kéye ketúηé kuyómeyáhaalee-i i keeni.

Títelē tē kapi Kirisi pikó pee ápi Pisuífi n wōipō

²² Pitume ne piwéese ne Uléecaa icápine pikó nnéi api yénu re li nyam te piké pikecōpe pisei lese piké Pōali ne Parinapasi ritikise piké ne Antiyōosi pi tū. Kei kapi pee Yuuti kapi ye kō n sée re Parisapasi ne Silasi lese. Pipicō ye pee pi waiselenle nōne. ²³ Pianipe-i kapi rítelē tē wa. Pi rikemeē wói re:

Tō nōpinémárecō, pitume ne piwéese, tō nō pimárecō, nōo ye áni nní Pisuífi nōn Antiyōosi-pō ne Sirii ne Silisii keteni-i we yáasi nōne. ²⁴ Tō kō te pisei pinyine ye kerómee nté yisipō api nó leepō, api pinsímé kémeē nōanépōo caaise api kō nōsinéwuú tōise. Ani kō te ái tōo pi tumpō. ²⁵ Lē nnya kari kómēine re li nyam te tōké pisei lese tōké pirómárecō lala Parinapasi ne Pōali ritikise tōké ne nōkenémee pi tumpō. ²⁶ Parinapasi ne Pōali ápi nkpō iwame wa Upíima Yeesu Kirisi pikei kapi n wai nnya. ²⁷ Tō Yuuti ne Silasi nōkenémee tumpō re piké ne pinnōo nsímé mmē kari n wói nó símisi. ²⁸ Li we re tō ne Nfáasōne ye yē te ái nyarí te tōké ncōni féé nnyine méwoo nó rinyikise ái kō lē kai pise. ²⁹ Lēlee ne n sá re tōké nó pise ye nní: Áni kapē ye inyōnsesare née ménye née isare kápi rimpá piké ménye lese li. Ani kō nōmenécíre tī, ani ye sōonne yare ke isé ii m pise. Tō memárecō ne kefa keese nó yáasi!

³⁰ Pōali ne Parinapasi ne Yuuti ne Silasi api yisi api Antiyōosi tōmpō. Kapi n hápō, api kei piyómeyáhaa nnéi cápine api rítelē tē pi pa. ³¹ Kapi pinnéi keyu-i ri n kéē, ai mpa úye ikari waise ai kō piakiη niηukuse. ³² Yuuti ne Silasi ricuruu ye pee antepuye le. Api nsímé nsímé Antiyōosi pikó símaankēe apí ne ikari pi kpáse re piké ne nfatene n ηmóópulé. ³³ Api kei siyáa sinyine wai. Pimárecō api pee limemáá pi yá api pēpee pi n tumpō kémeē pēese ne piripōo. ³⁴ [Amá Silasi pōo re u yé kei tone.] ³⁵ Pōali ne Parinapasi pōo ha Antiyōosi-i tone, pi ne picō pinyine pin pisei céesi pin kō Upíima nsímé kecire yóólē.

Pwoli ne Parinapasi pitúunne

³⁶ Kapi Antiywasi-i n tónε ai siyáa wai, Pwoli uu Parinapasi maa re piké silō sē nnéi kapi Upíima nsímé ne rinkóónú pεese piké ha yē te íye ke Yeesu pikó api kei we. ³⁷ Parinapasi uú n la uké ne Yohani kapi rinyíri n he re Mariki ripéne. ³⁸ Amá Pwoli pów yúlu re ápi kape kō nkpéni pikpíké u rikpá uké pi ritiki, li we re u pεe mefoi hái Pamfilii-pō pi ηmeriyεle úu pi ritiki piké ha ne pipikéi ketō tu. ³⁹ Ai wai re li Pwoli ne Parinapasi símaase, hái apí ne likecáa túunne. Parinapasi uu Mariki kpísi api kúninwi loni api Siipuru tómpō. ⁴⁰ Pwoli pów Silasi kuséncō wée, Yeesu pikó apí ne pi welu re Uléecaa uké pi sarumpō. Api pεe ncée kpísi api tómpō. ⁴¹ Api Sirii ne Silisii sitē kuwée-mē tiki, pin Uléecaa icápine ηmóópúselē te iké Uléecaa ncee kémεε papisi.

16

Timotee ye Pwoli ne Silasi sarū

¹ Pwoli uu yisi uu Teripu sī, uu kō Lisitiri tulu. Yeesu upiretiki unyine ye pεe kei wele api u séi re Timotee. Úni ye Usuifi le un kō Kirisi ne kefa tenelē. Amá usáa pów ne Ukireki le. ² Yeesu pikó pεe Lisitiri ne Ikoniwōm-pō n we ye pinsímé kémεε u pakarentele hái. ³ Ai Pwoli ripów wai re uké kuséncō u wée. Uu u kpísi uu Pisuifi pεe kei-pō kapi n sí n we nnya u ké. Pinnéi ye pεe nyule re usáa ye Ukireki le. ⁴ Kapi n tósu, ayu kémεε kapi ritiki. Api ye lē ne lē ke pitumε ne piwéεse api Yerusalem-pō n símisi aí tone Kirisi pikó pεe kei n we téηse. Api kō pi maa re piké ye likecáa sōne. ⁵ Uléecaa icápine pikó api pεé ne nfatene ne kéyu n sī pin kō mpá keweese kéye kulúu kpálē.

Pwoli ye Turowaasi-pō méyene menyine yē

⁶ Nfáasone n n Pwoli ne upicō ncée he re piké Asii sitē kecáa Nléecaasimé riyóó. Lē nnya kapi Firisii ne Kalasii sitē-mē titéη. ⁷ Kapi ne Miisii ketē tiñkō, api Pitinii kekō-mē pihápe peeni. Amá Yeesu Nfaasone n n lincee pi he. ⁸ Api mese Miisii kei tikipō apí ne Turowaasi sī. Kei ye áninwi kenyere le. ⁹ Kei kai kesine Pwoli méyene menyine nyíse: Masetuwaani ukó unyine kuu yē un nyenu un u welu re uké risuúlu uké pikuyu-mē titikipō uké pi yoriye. ¹⁰ Pwoli meyene mē memáa, ari pεé n la také Masetuwaani ketē ha. Li we re tō picére masile re Uléecaa ye ró sée re také ha Nsímé Kεcire kei pikó símisi.

Liiti ye Filipu kuyu-i ne Upíima kefa tene

¹¹ Ari Turowaasi-i kúninwi loni arí ne míni kepáapáa ketē kapi ye n sée re Samotirasi-mē n sairilē. Ai kóso weesi, ari Neyapolisi-mē tómpō. ¹² Ari kei yisi ari Filipu tómpō. Masetuwaani ketē kuyu foí ye kpē kelō ke-i. Rōm pikó n-ywōpinawe ketē ye ke. Tō kei siyáa sinyine wale. ¹³ Ari kewénteγaa tuηé kuyu iyaa leepō ari nkói-mē sī, kei kari m músu yare Pisuifi yeε cápine api keyóme yáasi. Kari n hápō ari kei pinósi leepō pin cápinelē, arí tone ari Nléecaasimé pi símisi. ¹⁴ Pi ye pinósi pē use sée re Liiti. U pεe Uléecaa likó lalε. Tiyatiiri kuyu kuu léeri. Asáηáa wé nyaii kecire kuu yái. Kuu kutu ró n cólē, Upíima uu mesōhō u he uké ne Pwoli nsímé kó. ¹⁵ Ari u ne ukeyō pikó nnéi míni wole. Uu pεe kusáne ró séi uu ró maa re: Nōn mesei n yē te ne Upíima ne kefa tene, ani kenéyō lomme aní tone! Uú ne kéyu ró mahani, ari mese ηmurei.

Pi Filipu-pō Pwoli ne Silasi akpanii wa

¹⁶ Keyáa kenyine kari keyómeyáhaa-i sí arí ne ukpére keikó unyine sáne. U aníri héesile uu ye ne leleε kóso-pō n waine yenu. Lipikei pē pin upiyote siwóó wai rísone. ¹⁷ Kei kuu yisi uu tó ne Pwoli n tikilē un cáai re: Pisoι mpí ye Uléecaa yeε mpá yo kecáa n tú pikéikó le. Ncée meε ye n yóriye kapi nní nó nyíse! ¹⁸ Uu lē n wai aí ne siyáa kóónú. Ai Pwoli pelu uu ukpére uyē-mē pansεpō, uu kuníri kpeε u n tíkileε maa re: Ne Yeesu Kirisi rinyiri kémεε, ne rinóó pō he re a ukpére nkó kémεε le. Aku mese ne mese lelu. ¹⁹ Ke ukpére keikó uyē piyote api n yē te pikulaa ye lē tenele, api Pwoli ne Silasi kéyaála-i tini apí ne kuyu piwéεse leepō. ²⁰ Apí ne Rōm pikó pitúhaane-i pi tómpō apí ha re: Pisuifi mpí

πρε ἡκόσῳ νε κυρόϋυ lomme. ²¹ Pi wele pin inyékii inyine ró céési. Ncée ḡn kə we re t̄ Rəm pikó təké i ḡmurei née təké i ritiki.

²² Tiwúí t̄ arí ne Pəoli ne Silasi wóosi ḡsəne. Pitúhaane api rinóo he re piké Pəoli ne Silasi ilū mahā piké iséi pi súúkee. ²³ Kapi l̄ pi n fápii, api kukpaniilee pi tani api kuuméré rinóo he re uké pi m mé ḡsəne. ²⁴ Kapi l̄ uyē m ma, uyē uu kémee-mempə keleepi kenýine-i pi wai uu piana ne anakule toraankee. ²⁵ Kai kesinecə kumúḡé n tu, Pəoli ne Silasi api yisi api keyóme n yáasi pin yom pin Uléecaa pakarente, pikpaniikó picə pin kutu pi cəlē. ²⁶ Kei nní, ketē ake piyēḡaa loni, ai kukpaniilee rikui tiḡa-tiḡa. Ai ihánaa nnéi mese ne mese hánnente ai pikpaniikó akpanii nnéi fénnente. ²⁷ Ke uméré uú ha n yisi uu yénu re kukpaniilee ihánaa nnéi ye hánnentelenle, uu ritéhe kpeúume uké umecire kpu, un músu re pikpaniikó ye ḡméhererele api wúrunkee. ²⁸ Pəoli uu pre unḡaḡe nnéi ne cáai re: Kape líka mepócire wa, tóo mpí nté ntónéi. ²⁹ Kei ke uméré uu pre re piké nna u riteéle. Kapi u riñtéle, uú ne keleepi kemee-pə n tósu, uú ne iwame n terii uú ha ne Pəoli ne Silasi keyu-i wúla. ³⁰ Uu pi lesepə uu pi pise re: Yo kai pise re ké wa ké ne píyulale yē, pinésáa? ³¹ Api u pese re: A Upíima Yeesu ne kefa tene, pó píyulale yē, nó ne kepóyo pikó. ³² Api pre u ne ukeyə pikó nnéi Upíima nsímé yóo. ³³ Uméré uyē uu kesine kē cire pi kpísi uú ha piitoi pi heere. Lē memáá, Pəoli ne Silasi api u ne ukeyə pikó nnéi míni wole. ³⁴ Uú ne Pəoli ne Silasi ukeyə s̄i uú ha kusáne pi wai. U ne ukeyə pikó nnéi akirḡ aa níḡesi re pi ne Uléecaa kefa tene nnya.

³⁵ Kai n weesi, Rəm pikó pitúhaane api pikawe tum te piké ha uméré maa re uké Pəoli ne Silasi riyápə. ³⁶ Uyē uu yisi uú ha Pəoli símisi re Rəm pikó pitúhaane ye maa re uké akpanii kémee pi lese. Lē nnya, piké nkpéni léepə piké nkíḡniḡe-i ḡ we. ³⁷ Kei ke Pəoli uu pikawe pē maa re: Kutúhaaneciré kapi riwúí kémee ne iséi ró káii apí ha ró hánesi, tən kə ne pimecə Rəm pikó. Pi nkpéni lalé piké kə meḡaa tó riyápə, née íye? Ái yé lē wa! Piké piricuruu kam piké ró lésepə. ³⁸ Pikawe pē apí ne anóo nyē pele apí ha Rəm pikó pitúhaane símisi. Kapi n kó te Pəoli ne Silasi ye Rəm ketē pikó le, iwame ii pi loni. ³⁹ Api pre piricuruu s̄i, apí ha re pē kaí ne kpu. Api kukpaniilee-i Pəoli ne Silasi lesepə api pi suúluse re piké kuyu-i le. ⁴⁰ Ke Pəoli ne Silasi api kukpaniilee kpe-i n léepə, Liiti keyə kapí ha kelene. Kapi kei Yeesu pikó n yē, api kə ikari pē kpáse api pre yisi api ncée kpísi api tómpə.

17

Pəoli ne Silasi ye Tesaloniki-pə we

¹ Kapi Liiti keyə-i n yisi, api Amfipoliisi ne Apolonii cəpu apí ne Tesaloniki tulu. Pisuífi ye kei kuyómeyáhaalee mále. ² Pəoli uu kei hapə yaré kuu ye n wa, u ne pepere kei ḡ ne pin yóí. Uu siwénteyaa sitaani nḡsene ³ uú ne Nléecaasimé kémee pi céési uu kə pi nyíse re uyē ke Uléecaa uu n wée ye íwe píima meluke mále, uké pre kə pikpəkpə kémee yisi. Uu kə kpá re: Yeesu kam nó n tee yee nní Kirisi. ⁴ Pepere kutu u n cólē kémee, pinyine apí ne nsímé mmē kefa tene, api Pəoli ne Silasi tiki. Ai kə ne Pikireki meḡā pre Uléecaa n yáasi péne ne pēé ne pinósi yukóo kulúí.

⁵ Kei ke Pisuífi kefa ake tóosi apí ha siwaiyule sinyine kódi apí ne kuyu n lémaalē. Api kə yisi api Yasəo keyə-i Pəoli ne Silasi piwélaa s̄i, pin músu re pin pi n t̄i, piké ha ne riwúí kémee pi túhaane. ⁶ Kapi pi m paa, api pre Yasəo ne Yeesu pikó picə cəpii apí ne kuyu pitúhaane leepə pin cáai re: Pisoí mpí pre ketē nnéi cókai. Pi kə kerómee nté tuimele. ⁷ Yasəo uu pi yósu pin ukeyə-i we! Ápi Rəm uyəopi isé waiselē. Pi pólólē te unyine ucə ye we, api ye u séi re Yeesu. Te uyee uyəopi wéese. ⁸ Anóo nyē aa riwúí tē ne kuyu piwéese cḡḡ meḡíkiyiki. ⁹ Api Yasəo ne upicə riwóme ké api héele api kelene pi yá.

Pəoli ne Silasi ye Peeree-i we

¹⁰ Kai kesine n wa, Yeesu pikó api Pəoli ne Silasi Peeree-mē tḡḡse. Ke pē api Peeree-i n tuipə, apí ne Pisuífi kuyómeyáhaalee n sairilē. ¹¹ Pisuífi pre kei ḡ we isoi ye nyamle ai tósu Tesaloniki pikó ikó. Api kefa kesee ne Nléecaasimé yósu, api ye mḡpá keyáa kéye Uléecaa

ritelé kéeni piké yě te mmě kapi nní pi n símisi ye mesei lěe. ¹² Pimeyã ppe Yeesu ne kefa tene, aí ne Pikireki péne, pinósi yukóó ne pitisi kulúí. ¹³ Amá ke Pisui fi ppe Tesaloniki-pó n we api n kó te Póoli ye kó Peeree-pó Nléécaasimé yóólě, api yisi api sí apí ha pisoí tálaankee api Póoli kápáá. ¹⁴ Kei ke Yeesu pikó api Póoli mínimaa kuwéé-mě tónse, Silasi ne Timotee póó kei tone. ¹⁵ Pppee Póoli n sárũ ye ne Ateeni u tule api kelene ppeee. Póoli uu pi pááí re piké ha Silasi ne Timotee símisi re piké mekee u lēepo.

Póoli ye Ateeni-i we

¹⁶ Ke Póoli uu Ateeni-i n we un Silasi ne Timotee mē, uu yénu re piléé ncəpuri ye kuyu yipaalenle. Uripó ari meyíkíyiki caai. ¹⁷ Lě nnya, u ne Pisui fi ne ppeee Ulééca n wuru api ye ppe kuyómeyáhaalee-i n yóí. Mpa keyáa kéye kuu ye un píye kéyaála-i n lēepo, u ne pē api likecáa n yóí. ¹⁸ Mefine simúnjé sinyine pikó kapi ye sée re Epikuriye ne Sitoyisiye. Póoli ne simúnjé sē pikpeē ye kó yóole. Api ye ppe re: Uwóocəni nkó ye mpíí re íye neé? Picə api re: Li nkpáni yare piléé sane pinyine nsímé kuu símisi. Mesei, Yeesu Nsímé Keci re ke Póoli uú ppe yóólě un kó yóólě te pikpəkpə yé kam api yisi. ¹⁹ Kei kapi ppe u kpísi apí ne kecápine kē kapi ye n sée re Areyopaasi sí api re: A icélaa fale iyē kaá ne n ka ró símisi təké kó nké! ²⁰ Mesére kaa nsímé cerémpəone nnyine ró símisi. Tə neni lalə təké likeme ripéré təké nsəne yē. ²¹ Meyíkíyiki ke Ateeni pikó nnéí ne pisáne ppe kuyu-i n we api ye mpá keweese kéye n tū pin nfále mee n ka símisi nēe pin kutu n cəlē. Ápi lē memáá likeikei líka licə má. ²² Póoli uu yisi uu pikeyu-i nyere uu re: Ne yē te nō Ateeni pikó, nə meyíkíyiki piléenyóonse lalə hái. ²³ Ne nókunéyu-i nyéreile am nósínényóonse yénti. Kei ricuruu kam ne kenyóonse kenyine-i yé lin wəlaalē te: Ulééca unyine kári n nyu. Ulééca uyē kani nní n yáási áni kə ppe u nyu kam la ké nó céreise. ²⁴ Ulééca uyee ketē ne keyóme ne kekeme likó wa. Uyee Upíima ketē ne keyómecaa-pə. Úu awoso ke pisoí api n wa kémee sói. ²⁵ Líka mpuri aí u párlē kesoipipi keké ne u m pasii un le yare linyine ye u cəhlē. Uyee ye mpá úye nfáa ne mpá yo nnéí lēe ketē kecáa n we he. ²⁶ Usoi use kuu mefoí wa, uú ne u tiki uú ne pisoí nnéí wai re piké ketē nnéí kecáa fine. Uu ituje pi kériine uu kə ketē kapi yé n fine pi həone. ²⁷ U lē wale re pisoí piké fe piké u wéési, mpá pin n cariinkee, in n la pi yé ha ne u yē. Amá meyíkíyiki mmé, Ulééca úu tó úka ne ketaa we.

²⁸ Uyee ye nfáa ró he, uyee kə tíyese kari mpá yo wai tən kə we. Lē ke nópínéyómeni pinyine apí maa re: Tó ne kə Ulééca sipipi le. ²⁹ Kari nní usipipi nnya, ári yé fe təké musí re u we yare wura nēe nwóóweni nēe ripare ke kesoipipi aké ne kemesəhə ne kekemúnjé n serí re liké n nyaám. ³⁰ Pisoí ye ppe kuɲmaha-i wele pin ne lē nnéí wai. Ulééca úu kuɲmaha kumúnjé kpē kpísi uké ne linyine wa. Amá nkpéni kuu sisoipipi nnéí séi re sin yei n we, síké mefine conse. ³¹ Li we re u keyáa kē kuu pisoí nnéí ne aseí n túhaanene piyekei masile, uu kə uyee itúhaane n tonene piwéee másu. Pikpəkpə kéme kuu liute yukuse uú ne mpá úye nyíse re uyē kuu itúhaane tí.

³² Kapi n kó Póoli un pikpəkpə kémee piyise nsímé símisi, picə api u sényi, picə api re: Mecə mecə kari yé ha mpósímé mmē kutu ricə. ³³ Póoli uu ppe pi yá uu tómpo. ³⁴ Mpa ne lē, picə ye ne u konle api ηmurei apí ne kefa tene: Pppee nní Areyopaasi kecápine uwéese use kapi ye n sée re Teniisi ne unósi unyine kapi ye n sée re Tamariisi ne picə picə.

18

Póoli ye Korenti-pə we

¹ Póoli uu limemáá Ateeni-i yisi uu Korenti sí. ² Kei kuu Usui fi unyine kapi ye n sée re Akilasi ne risáne. Pənti keteni-i kapi u mari. Italii ketē kuú ppe lē leeri ne uunəsi Pirisili re uyóopi wéese Kulooti ye rinóo he re Pisui fi nnéí piké Rəm keteni-i le nnya. Póoli uu yisi uu pi lēepo. ³ Pi ppe kesé pikónefukei le. Kapi nní piké pise n wai nnya, uu pikeméé tone api ppe kesé n keisi. ⁴ Mpa kewénte yaa ketúnjé kéye ke Póoli uu ye Pisui fi kuyómeyáhaalee-i ne Pisui fi ne Pikireki n tū, un náási piké kó piké unkó ηmurei.

⁵ Ke Silasi ne Timotee api Masetuwaani ketē-pō n yisime api Korenti-i Pōali læeri kuu pæ meyíkíyiki Nsímé Kεcire piyóó ne kutu ricō, un Pisuifi nyísēlē te Yeesu ye usoi uyē ke Ulééca u u n wée. ⁶ Ke Pisuifi apí ne u n kēne pin kō u lámisi nnya, uu uilū kuu n tanaalē nkoŋo pikuwéé-mē péipō uu pi maa re nō kaí ne tenene. Nōn m pō, nōw nōmenécíre fóm, ái née linyine wa. Mpuri sane pikó-mē kam nkpeni nní lē tósu. ⁷ Kuu pikekúrí kei n yisi, uú ne utisi unyine kapi ye n sée re Tituusi Yusuusi keyō n tósu. Tituusi ye Ulééca pakarelenle, ukeyō ken kō Pisuifi kuyomeyáhaalee kekúrí we. ⁸ Kirisipuusi ye pæ kuyómeyáhaalee uwéése le. U ne ukeyō pikó nnéi api Upíima ne kefa tene. Korenti pikó meyā pæ Pōali nsímé n kó pōw kō Upíima ne kefa tene. Pōali uu míni pi wolē.

⁹ Pōali uu kesine kenyine keláré-i yénu Upíima un ne u símisi re: Iwame íi kape pō wa. A nsímé ne riŋmópú. Kape riséé! ¹⁰ Ne kepókúrí wele. Úka úu fene uké pō ricōŋ, li we re pinésoi ye kuyu kpe-i kulúi wele. ¹¹ Lē nnya ke Pōali uu kei kuŋmē kuse ne kuwélé tōne uu pisoí Nléécaasimé céési.

¹² Kumúnjé kpe-i ke Rōm ukó Kaliyōw uú pæ Akayii keteni-i iyōŋpi n tú ke Pisuifi api rinōw rise wa, api yisi api Pōali kecáa nyere, api u tini apí ne pitúhaane sī. ¹³ Apí ha Kaliyōw maa re: Utisi nkó ye náasi re pisoí piké unkó kó piké ye meyáhaa féé menyine mee áme isé n tíkile Ulééca yáasi. ¹⁴ Pōali uu re uké rinōw yōsí, ái ne sá Kaliyōw ricuruu uu pi pæse re: Nō Pisuifi, in pæ re piyaa née mewai kópe menyine kuu wa kaní ne né u ka, né pæ níŋesi am kutu nó cō yare kai m pise. ¹⁵ Amá in anóŋlempi née anyíri née nōrinécúruu isé kecáa ikeŋene, nōw yé mmē ceri ani wai. Ám la ké lē ye mpuri itúhaane li! ¹⁶ Kei kuu pæ ketúhaane ke-i pi lakase. ¹⁷ Pinnéi api pæ kuyómeyáhaalee uwéése Sositēni tini api ketúhaane ke-i ipépi u loni. Ḿpá ne lē, ái nkpáni uyōŋpi Kaliyōw méka wa.

Pōali mepæle Antiyōsi-pō

¹⁸ Pōali uu kō Korenti-i Yeesu pikó kémæ ketōne kpá ai siyáa kóŋnú. Uu limemáa pi yá u ne Pirisili ne Akilasi api kúninōi loni pin ne Sirii ketē tósu. Piké kelene n tómpō, Pōali ye pæ Senikireesi-pō uriyu rikoósile, rinōw kuu Ulééca n yekei kecáa nnya. ¹⁹ Apí Efēesi tuipō, Pōali uu kei upisencō yá. Uu Pisuifi kuyomeyáhaalee loni u ne Pisuifi apí kei n yóí. ²⁰ Pē api u pise re uké siyáa sinyine pikekúrí tone. ²¹ Amá úu ŋmurei, uu pæ pi pæse re: [Li pise re ké ha anyá nnyé nyee nní n weme Yerusalem-pō li]. Ulééca un n la, né nōkenémæ pæmæ. Uu pæ kúninōi Efēesi-i loni uu tómpō. ²² Kuú ha Sesaree-pō n suí, Yerusalem kuú ne risairi uú ha piyómeyáhaa yáasi uu pæ kelene Antiyōsi sī. ²³ Uu kei tone ai siyáa wai, uu pæ Kalasii ne Firisii sitē-mē tiki un Yeesu pikó nnéi pæ kei n we ikari kpáselē te piké ne nfatene n ŋmópúlē.

Apoloosi pikéi kuu Efēesi ne Korenti-i n wa

²⁴ Usuifi unyine ye we api ye u séi re Apoloosi. Alekisantiri-pō kapi u mari. U nsímé nyule nōne un kō Nléécaasimé atelé nyu ái nkáripí. Uu keyáa yisi uu Efēesi sī. ²⁵ U Upíima nsímé nyule nōne, un Yeesu nkó céési un kō símisi téi-téi yare lē kai n wólaalē. Amá lē ke Yohani uu pisoí míni n wóle ŋmane kecáa kuu nyu. ²⁶ Uu kuyómeyáhaalee-i lompō uú ne uripōw n símisi. Ke Pirisili ne Akilasi api lē n kó un símisi, api u séi apí ne pikeyō sī apí ha Ulééca ncee u kpáise téi-téi. ²⁷ Uu pæ limemáa re u la uké Akayii ketē-mē ha. Piyómeyáhaa api u ŋmópúse, api kō kei-pō pikó rítelē wólu re un n hapō, piké memáreco nōne u yōsí. Kuu kei n tuipō, pē nnéi ke Ulééca uu ípælé n nyíse apí ne Yeesu kefa tene kuu yóriye ái kumúnjé má. ²⁸ U ye pæ keyu rikpáisele uu ḿpá úye keyu-i Pisuifi nsímé késu, uú ne Nléécaasimé atelé tiki uu pi cereise re Yeesu ke Ulééca uu wée.

19

Pōali ye Efēesi-i we

¹ Kumúnjé kpe-i ke Apoloosi uú pæ Korenti-i n we, Pōali ye pæ yisile uu Asii ayōpe silō lóo uu Efēesi sī, uu kei Yeesu pipiretiki pinyine yenu. ² Uu pi pise re: Kani Yeesu ne kefa n

tene, Uléecaa ye Nfáasone nó hee? Api u pese re: Ticurru ári Nfáasone nkó nka komaalē. ³Uu kō pipise pi kpá re: Míni méye mpuri kapi pee nó wóle? Api re Yohani meni kuu písoi n wóle kapi ró wóle. ⁴Pōli uu pee pi maa re: Pēpee n ηmurei re pi yé mēfine conse ke Yohani uu ye pee míni wole. Uu ye kō Isirayēli pikó maa re piké Yeesu yee masí ukepire n sǒnti ne kefa tene. ⁵Ke pipiretiki pē api anǒo nyē n kó, api tíyese api Upíima Yeesu rinyiri ne míni pi wole. ⁶Pōli uu anípe pikecáá láa, Nfáasone nn pikecáá súiri. Api pee meyu mpehē mpehē pisímé loni pin kō ne Uléecaa rinyiri písoi símisi. ⁷Pinnéi ye pee wale pitisi kefi ne pité.

⁸Pōli uu kuyómeyáhaalee-i lompo, uu kéyu kpáiiise uu iware itaani ne Uléecaa iyǒopi kecáá pi símisi cáká-cáká re piké kó. ⁹Amá pinyine pǒon pee yúlu re ápi ne kefa tenene, pin kō Upíima icélaa iyē tiwúí kémee sényi pin lámisi. Pōli uu mese upipiretiki kpísi uú ne kei nyǒsǒ, uu ye pee rǐpá keyáa kéye utisi unyine kapi ye n sée re Tiranuusi ripoo-i isúkuli kémee pi n céesi. ¹⁰Ai wai ηmē ité ne iriyu. Lelee tíyese ke Pisui fi ne Pikireki nnéi pee Asii keteni-i n we api Upíima nsímé kó.

Sefa piηmáne kecáá nsímé

¹¹Uléecaa ye pee kumúnjé kpe-i Pōli ne ritikile uú ne mewaisaηa wapisi. ¹²Lē ai tíyese ricurru písoi api ye ilū ne sínírípi see Pōli riñca kpísi apí ha pitóikó kecáá láa, api pélu, aníri aa kō lelu. ¹³Kei ke Pisui fi pinyine pee n kǒnii pin písoi aníri pései pǒo kō re pi yé Upíima Yeesu rinyiri sée apí ne písoi aníri pései. Api ye pee a maa re: Ne Yeesu uyē nsímé ke Pōli uu n yóólē tinyiri ne rinǒo nó he re ani písoi mpí kani nní n cǒrjē kémee le. ¹⁴Pisui fi pēpee ye Uléecaa inyǒonse n wa uwéese use kapi ye n sée re Sefa piηmáne pisēei pee mewai mē lē wai. ¹⁵Amá kuníri aku keyáa kenyine pi pese re: Ne Yeesu nyule, nen kō Pōli isoi nyu. Nǒ ní, nǒo pee mpíi píye? ¹⁶Kei ke unírihélaa uyē uu yisi uu pi kápáa, uu pinnéi rikǒhǒ feriyē. Uu rikpákára ne íwe pi wai apí ha ne itóí yǒi, ai tǒsu apí ne ukeyǒ-i meηmane popirime api itóó súuni. ¹⁷Pisui fi ne Pikireki pee Efeesi-i n we api kóm te lē kai wa. Iwame ii pi loni, písoi api pee Upíima Yeesu rinyiri meyá n taáselē. ¹⁸Pēpee pikemee Kirisi ne kefa n tene meyá api ye pee sí apí ha písoi kecǒpe lē kapi n wapisi yámnente. ¹⁹Pēpee pee meηmaneiwai n wai meyá pǒo kō ne piataretelé sǒnaapǒ api písoi kecǒpe nna a ηmakaankee. Pi asilalewoó kéénle aí lelu mewóopipi ákotokú kuwóó (50.000). ²⁰Lē ke Upíima nnaηe nn tíyese unsímé nnéi ne rǐpá yei kǒónú nǒone.

Ncǒkǒi ye Efeesi kuyu-i wa

²¹Lē memáa, Pōli uu pee kemúnjé wai re uké Masetuwaani ne Akayii sitē-mē cǒ uké ne Yerusalem tu. Uu re un kei n tu, li kō pise re uké Rǒm kuyu rilóólú. ²²Uu pee písoi pee pikéi u n léni kecǒpe pité yukuse uu Masetuwaani-pǒ tum. Pē kuu n tū pee Timotee ne Erasiti. Uricurru uu nkáripí Asii keteni-i ketóne kpá. ²³Ncǒkǒi píima nnyine nn likumúnjé kpe-i Upíima ncee pitiki kecáá nnya Efeesi kuyu-i léeri. ²⁴Utisi unyine yee pee kei we, api ye u séi re Temetiriisi. U pee úyu le. Piléé pinyine kapi ye pee kō kei n sée re Aritemiisi siwosoopi kuu ye péé ne yíraane uu sisiyuke-yuke ne nwóóweni yuhu yare sítumpiweéu. Upikei pee pee u ne upinípekeikǒcǒ kuláa wai le nǒone. ²⁵Uu keyáa kenyine upikeicǒ pē nnéi cápine uu pi maa re: Pinésáne, nórínécúruu ye nyule re pirǒkei mpí karí ne le. ²⁶Nórínécúruu ye kō nyánile nǒn kō kómēi re aí nkpáni Efeesi nté ηmane, amá Asii ketē nnéi kecáá ke Pōli uyē uu písoi tálaankee api ηmurei re ápi yé piléé ke sisoipipi asi n serí ne kutu n cǒlē, te aí Uléecaa. ²⁷Tǒnsá piwai n ceri, mewai mē né pirǒkei riyu kpu, ame pirǒléyaha píima Aritemiisi kapi Asii nnéi ne sitē sicǒ-pǒ n yáasi fíise, úka úu ye pee pi n waiselē. ²⁸Ke písoi pee n cápinelē api anǒo nyē n kó, ai kuwóí pi feriyē api cáái re: Lipíima lee Efeesi piléé Aritemiisi! ²⁹Ncǒkǒi nn pee kuyu nnéi yipu. Písoi api kómēine apí ne kekpíntahai n sairilē, api Pōli pisencǒ Masetuwaani pikó pité tini apí ne pénepe. Pēpee Kayusi ne Arisitariki. ³⁰Pōli uú n la uké písoi pee n cápinelē keyu-i léépǒ, amá Yeesu pipiretiki apí ne u yulu. ³¹Aí ne upisane Asii pikawe píima pinyine péne api ukemee písoi tumpǒ apí ne u kesu re úu kape kekpíntahai ke-i lompo. ³²Písoi ye pee wele

pin kecápine ke-i méwoo cáái, úka úu ucō nkó kómei, lin pi túíresente. Pimeyã ápi kō nyu lelee kei pi n cápinesele. ³³ Kei ke Pisui fi pinyine api Alekisantiri kéyu-mē titépo, pisoí api péé m músu re uyee ne ícōkoi mmē ka. Alekisantiri pōo pee kunípe síka re u la uké uriyu hēere. ³⁴ Ke pisoí api n céri re Alekisantiri ye Usuifi le, api pee rinóo rise wai apí n cáái re: Efeesi piléé Aritemiisi pee Lipíima! Api lē n cáái aí ne itunje mekóónú meté tulu.

³⁵ Kuyu utelewale uu fe uu pisoí séése, uu pee pise re: Nō Efeesi pikó, wóo ye úu ketē kecáá nyu re Efeesi kuyu pikó pee piléeyaha píima Aritemiisi ne pikeyu kee keléecaa-pō n lóime kecáá paíle? ³⁶ Úka úu we yee yé nsímé mmē n kési. Lē nnya, ani nōanékiη niηkuse, áni kape í-yōone-yōone ne linyine wa. ³⁷ Pisoí mpí kaní ne í ka ápi kuróyómeyáhaalee-i líka caai, ápi kō piróléé Aritemiisi lámaankee. ³⁸ In te úyu Temetiriisi ne upikeicō ye unyine ne nsímé má, sitúhaaneyaa ye wele, pitúhaane pin kō we. Pi yé fe api kei ketahai u séi apí ne pi túhaane. ³⁹ Nōn kō pee í-ye ncō m má, tó ha riyóōpípo-i mmē símisi yare kai m pise. ⁴⁰ Insá lē, lelee neni keyaa nké nní í wa yé tíyese arí n we yare pitencōkoi. Ári yé íka yē tóké símisi líké ne n nyíse re tō alari mále tóké nní n cápinelē. ⁴¹ Tinóo tē kuú ma úu ne pisoí kpiise.

20

Pōoli ye Masetuwaani ne Kireesi sitē ha

¹ Ke ícōkoi nn Efeesi-i riífa, Pōoli uu Yeesu pipiretiki cápine uu ikari pi kpáse, uu pee yisi uu Masetuwaani ketē-mē tómpō. ² Kuu n tuipō, u ne kei pikó api yóí uú ne ikari pi kpáse, uu kō Kireesi ketē-mē tómpō. ³ Uu kei tone iwáre itaani. Kai n tu re uké kúninōi lō uké Sirii ketē-mē ha kuu kó te Pisui fi ye kómeinele re piké u kpu. Uu re u yé mese Masetuwaani-mē peese. ⁴ Upisencō anyiri ye nnyé: Peeree kuyu ukó, Piruusi uηmáne kapi ye n sée re Sopateeri ne Tesaloniki pikó mpí: Arisitariki ne Sekōntusi ne Teripu ukó Kayusi ne Timotee ne Asii ketē pikó mpí: Tisiiki ne Torofim. ⁵ Pēpee kekpeē ne ró wa apí ha Turowaasi-pō ró m mé. ⁶ Anyá nye-i kapi ye akpónó nyee áa pite m má n li metene-máá ke tōo Filipu ha arí ha kei kúninōi loni. Siyáa sinupū kari ncée wa arí ne Turowaasi-i pi leepō. Ari kei kesé tone siyáa siseei.

Pōoli ye Turowaasi metōrōo rilóólú

⁷ Kewéteyaa ukóso kari cápinelē tōn akpónó hōone Pōoli uké ne liukóso kui. Lē nnya kuu yóí kesine aké ha ne pelu. ⁸ Kéyo kecáá kulee kunyine-i karí pee cápinelē, sífiráa kulúí sin seriilē. ⁹ Ke Pōoli uu lē piyóí í nōhlē, nnō píima nnyine nn uηmáne unyine kapi ye n sée re Itiikusi kpápíí. Kulee kepole kekúrí kuú pee tú. Ai u hii uú ha keléecaayo metósi táánū kulee kpe-i lóiri. Apí harō api u yukuse un pikpō masí. ¹⁰ Pōoli uu cépipo uú ha wula uu u sakaa uu múlú uu re: Nōkenéwuú áke kape tō, u ne nfáa mále. ¹¹ Pōoli uu yisi uu pítaá pele, uú ha akpónó hōone uu le. Uu kō nsímé nōh aí ne kpáii, uu pee yisi uu tómpō. ¹² Api uηmáne uyē pō ne kulu ne unfaa. Mprá úye rikih ari lē nnya niηesi háí.

Pōoli ye Turowaasi-i yisi uu Miletí sī

¹³ Ari ntónéí kúninōi loni arí ha Asoosi-pō Pōoli méru. Uyee wée re u yé sōne uú ha pee kei-pō kúninōi loni. ¹⁴ Kuu Asoosi-i ró n leepō, ari kei kesé kúninōi loni arí ne Mitileeni sī. ¹⁵ Ari kei yisi ari liukóso mmare Ciyoo ketē ne kō. Ari liukóso Samoosi tulu. Ai weesi ari pee Miletí tulu. ¹⁶ Pōoli ricuruu ye pee re úu Efeesi-i nyerehe, aí kape ne Asii keteni-i méwoo u n nāηaise nnya. U pee yōonele re un n fe, uké Pantekooti ketúnē Yerusaleμ tu.

Anóo tōrōo ke Pōoli uu Efeesi piwéése m ma

¹⁷ Pōoli uu pee Miletí-i pisoí yukuse uu tum te piké ha Efeesi-pō Uléecaa icápine piwéése u séeme. ¹⁸ Ke pē api ukékúrí í ka, Pōoli uu pi maa re: Nórínécúruu ye nyule isoi iyē karí ne nó í le háí keyáa foí kē-me kam Asii ketē kúna n cō. ¹⁹ Ne menécíre ricepisele nen ne Upíima pikai wai, Pisui fi pin wéesi piké né kpu, api íwe né wai nen ménini ne ncōη kémee we. ²⁰ Tiwúí kémee ne nósínéyo-i kam lelee ye nó n yóriye nó símisi, ám líka nó

pesí. ²¹ Pisuifi ne Pikireki kam sée am símisi re piké Uléecaa inipere-i mefine conse api Urópiima Yeesu ne kefa tene. ²² Ne nkpéni lē Nfáasone rinəo tikilenle nen ne Yerusalem tósu, ám kə nyu yo yee kei né mémə. ²³ Amá Nfáasone ye mpa kuyu kúye-i né símisile nn kə né nyíse re akpanii ne íwe píima ye kei-pə né mé. ²⁴ Nnéfáa ricuruu nn né cəhɛ. Ne kpére pinékei ne kətə tu, am lē ke Upíima Yeesu uu né m pise ne kefa kesə wai, li ne né risá. Pikei pəpəe nní re ké riyóo re Uléecaa ipəelée kuu ró n nyíse ye Nsímé kecire le.

²⁵ Ne yē te metóroo kam nní nókenécəpe we. Nó ne picə pē nnéi kam Uléecaa iyəopi nsímé rin-yóo áni neni píkai piyéne né kpáne. ²⁶ Lē nnya kam la ké neni keyaa nké nó símisi nəké kó te: Nó úye un m pə, ái kenéməe léeri. ²⁷ Li we re ne lē nnéi ke Uléecaa uu n yekei re uké wa nó símisile ám líka nó pesí. ²⁸ Ani nómenécíre tí nsone, ani kə Uléecaa pikó iméré ke Nfáasone nn nó n tí te ani n séni kecáa m paílē. Uléecaa yee uricuruu kepipi menyə ne písoi pansese upikó. Ani nsone pi m múlē. ²⁹ Ne nyule re písoi kpáaree pinyine yare ákpe yé menétómpə-maá nó ripime, api nókenécəpe pinyine cópii. ³⁰ Pinyine ricuruu yé nókenécəpe yisi, api nnóomesimé ne Yeesu pipiretiki pinyine feriyə api pincee pi tikise. ³¹ Lē nnya, áni kape ləpile. Áni kape palei re ihmə itaani nnéi kam ye ketúhə ne kesine pinyine-i ne ménini icélaa nó m pehelente.

³² Ne nkpéni Uléecaa ne uipəelée nsímé anipe-i nó wa. Uyee ínəpə má uké ne nfatene kémeé nó n hməópúselē. Uyee yé kə lisone kuú ne upísoi nnéi m mé nó he. ³³ Ám úka siwóo nēe úka uwura nēe úka melape káipi. ³⁴ Nórinécúruu ye nyule re anénípe nnyé kam ne keisi tó ne pinésencə arí ne ntócəh nnéi wai. ³⁵ Ne lē nó nyísele re lē kai pise re usoi uké keisi uú ne píwekəó n léni. Ani kə Upíima Yeesu rinəo ntí kecáa léise. Uyē hmaa yee re: Uyee n he ye mpónəre mále ai tósu uyee ihəe n yósu.

³⁶ Ke Pəoli uu lē pimáa m masí, u ne pē api wúla api keyóme yáási. ³⁷ Pinnéi api pəe limemáa ténisi apí ne Pəoli pira api metóroo u yáási re Uléecaa uké u sarumpə. ³⁸ Ke Pəoli uú pəe m maa re ápi neni píkai piyéne u kpáne nnya ke piapəo aa lē sei meyə caailē. Api pəe yisi api u saruni apí ne kúninəi-i tulu.

21

Pəoli ye Yerusalem kuyu ha

¹ Ke tó ne pē ari kei lē icéə n hónene, ari kúninəi loni arí ne mese ne mese Kəosi n sairilē. Ai weesi, ari Rootesi tómpə ari kei yisi ne Patara-pə. ² Ari kei kúninəi yenu kun Fenisii ketē-mē sī. Ari kpē loni arí ne tómpə. ³ Kari Siipuru ketē kee míni kepáápáa n we n yémpə, ari ke yá ari kumíi-mē tiki hái ne Sirii ketē-pə, arí ne Tiiri tulu. Kei ke kúninəi aku kuilū topilene. ⁴ Ari kei Yeesu pipiretiki ləpə, ari pikekúri tone siyáa sisəei. Nfáasone nn pi símisi apí Pəoli maa re úu kape Yerusalem ha. ⁵ Amá ke siyáa sē asi n tómpə, ari yisi ari kə nsé nəh. Api pinnéi yisi ne pipinəsi ne pisiwā api ró sáruni apí ne kuyu leepə. Ari kei mínimaa ritime wula ari keyóme yáási. ⁶ Ari pəe limemáa yáhaane arí ne kpíi. Tóo kúninəi loni, pē apí pisiyə kúúni. ⁷ Tiiri-i kari metóroo kúninəi lō arí ne Putolemayisi sī. Ari kei Yeesu pikó yáási arí ne keyáa kesə pikemeé tone. ⁸ Kai n weesi, ari yisi ari Sesaree tulu. Arí ha Filipu yee Nsímé Kecire ne n kónúlē keyə-i tone. U písoi pisəei pē kapí pəe Yerusalem-pə n wéə use le. ⁹ U pəe pikpére pina mále pəe ápi utisi n nyu. Pi ye pəe Uléecaa rinyiri ne símisile. ¹⁰ Tən kei lē we lin siyáa kulúu wai ke antepu uyē kapi ye n sée re Akapuusi uu Yutee ketē-pə leeme uu keróméé weri. ¹¹ Uu Pəoli kutampála kpísi uu ána ne anípe həpu uu re: Nfáasone ye maa re nní mecə ke Pisuifi apí ha Yerusalem-pə kutampála nkú ute ihme həpune, api pəe limemáa mpuri sane pikó anipe-i u wai. ¹² Kari anóo nyē n kó, tó ne Sesaree-pə Yeesu pikó ari Pəoli súúluse re úu kape Yerusalem ha. ¹³ Pəoli uu pəe ró pəse re: Yo nnya kani téní nən la nəké inépihə riyəəse? Ái pihəpe hmanə ke nēe ne menécíre cápínelē nen mé. Lin kə n wa re ké Upíima Yeesu kecáa Yerusalem-pə kpu, ne we. ¹⁴ Kari umekó m pəone, ari séé ari pəe mese maa re Upíima mela meké wa.

¹⁵ Kari kelō ke-i siyáa sinyine n tóne, ari merócire cápine ari Yerusalem tómpo. ¹⁶ Yeesu pipiretiki pree Sesaree-i n we kecōpe pinyine api yisi api ró sáruni apí ne Siipuru ukó unyine keyo ró sí te piké kei ró yosí. Pi ye u sée re Manasō. Háí ái neni-me kuu Yeesu tikilē.

Pōali ye Yakupu keyo ha

¹⁷ Kari Yerusalem n tuiṗo, Yeesu pikó apí ne mpóonare ró yósu. ¹⁸ Kai kóso n weesi, Pōali uu ró tíki ari Yakupu keyo sí. Piwéese picō nnéi pōo kō kei cápineṗo. ¹⁹ Pōali uu yisi uu pi yáasi uu pree lē ne lē ke Uléecaa uú ne upikei rintíki uú ne mpuri sane pikó kecōpe wai pi keenkee kélé-kélé. ²⁰ Kapi lē n kó, api Uléecaa pakare, api pree Pōali maa re: Pō nyánii, umárecō! Pisuiṗi yare píle píle ákotokú kefi kumúṗé pree nté Uṗíima ne kefa tene pin kō irósé tikilē n̄sone. ²¹ Pi kō pree pi símisile re pō ye Pisuiṗi pree mpuri sane pikó kecōpe n we céésile re ápi kape ye Moisi isé waise, te lē nnya, ápi kape ye siwá tiké, ápi kape ye kō inyékii wa. ²² Tóké nkpéni n̄-ye kpísi? Ḿpá liké íye wa, pi yé kó te pō ka. ²³ Lē nnya, a mmē kari nní pō m maane ritiki. Pitisi pina pinyine ye nté kerócōpe wele pree rinóo n yekei re pi yé pimécire Uléecaa pa.* ²⁴ Pirinōo tē ituṗe ye tómpole. A pi kpísi, nó ne pē ani kesé píyufune inyóonse wai, aa lē kapí ne n nyóonsene kecáá hééle. Kei ke pisoí api yé pree yé te lē kapi kepócaá n símaankēe ye nnóome le, api kō yenu re ṕo ticuruu ye Moisi isé tikilenle. ²⁵ Tō mpuri sane pikó pree Kirisi pikó m panse ṕo títelé piwóle masile ari pi símisi re tō símaanele aí tone re ápi kape ye inyóonsesare née ménye li. Aapi kape ye kō isee kápi rimpá piké ménye lese isare li. Piké kō pimécire tí, ápi kape iwásá n wai.

²⁶ Kai kóso n weesi, Pōali uu pitisi pē kpísi apí ha kesé akópe pihēere inyekii wai uu pree Uléecaa keyo loni uu kumúṗé kpe-i ke inyóonse tōrōo siyaa así ha n tenene pisoí símisi.

Pi Pōali Uléecaa keyo-i tí

²⁷ Siyáa sisēei sē kapi ye ne áyu n fū sin ne ketóṗé tuine, Pisuiṗi pinyine pree Asii ketē-pō n léeri api Uléecaa keyo-i Pōali yenu. Api pisoí nnéi tálaankēe api u tini. ²⁸ Apí n cáái re: Isirayēeli pikó, ani kam ani ró lé! Usoi uyee ḿpá yei ne ḿpá úye Isirayēeli pikó kecáá nsímé kópe n símisi un kō tee re úka úu kape ye Moisi isé ne Uléecaa keyo nké waise ye nkó. U nkpéni ntóroo sei ne Pikireki kei lonle uu kō kelō sone kē mékperinkpe waise. ²⁹ Pi pree kuyu kémēe Pōali ne Efēesi ukó kapi ye n sée re Turóṗim yenle api pree m músu re Pōali ye ne Uléecaa keyo u lompole.

³⁰ Ai kuyu nnéi nókōre, pisoí api awélé nnéi n léenti pin kálaapō. Pisoí api Pōali tini apí ne Uléecaa keyo iyaa leepō api mese ne mese ke hánesi. ³¹ Pin pree nkpéni náasi piké u kpu. Nsímé nn Rōm pisóoca uwéese kutu-i loni re Yerusalem kuyu nnéi ye nókōre. ³² Uyē uu mese ne mese pisóoca kpéē ne pisóoca picō cápine uú ne riwúí-mē wurupō. Kapi usóoca wéese ne pisóoca picō n yé, api pree Pōali ipépi yá. ³³ Usóoca wéese uyē uu pree nyósōpō uú ne Pōali kō, uu u tini uu rinóo he re piké akpanii até ne u paasi. Uu pree pisoí pree n lémaalē pise re: Úye kecire lo? Yo kuu mpíi wa? ³⁴ Amá pisoí api pree méwoo ne mecō n cáái, úka úu kō ucō nkó kómei. Usóoca wéese úu pree n̄ka kómei. Uu mese upisóoca rinóo he re piké Pōali kpísi piké ne pisóoca keyo ha. ³⁵ Kē Pōali uu sitákui kapi ye ne kulee riñtaá n tu, pisóoca api rikpákára ke pisoí apí ne u n̄ la nnya u sakaa. ³⁶ Pisoí riwúí ye pree u tikilenle pin cáái re: Ani u kpu!

Pōali ye pisoí kecōpe rinóo yosí uké uriyu hēere

³⁷ Kapi n̄ la piké Pōali ne pisóoca keyo lō, uu usóoca wéese pise re: Ne ncée má ké símisii? Usóoca wéese uu u pise re: Pó Mékireki kómeilee? ³⁸ Lē nnya, ái pōo Esipiti ukó uyee sé nní n̄cōkōi ne n̄ ka uu pisoí kó ákotokú ana kpísi uú ne kucesi kóima loni re piké atōpi u léē? ³⁹ Pōali uu u pese re: Né ne Usuiṗi le. Silisii ketē-pō, Tarisi kuyu-i kapi né mári. Ḿpá yei-pō kaku kō ríyu má. Ne pō we re a ncée né he ké risoiwúí ntí rinóo maa. ⁴⁰ Usóoca

* 21:23 Tinóo kapi n yekei aseí re háí ne kumúṗé kunyine-pō ápi yé píta n ntí ápi ye kō nnyúpi nyai.

wéése uu ncée u he re uké símisi. Pɔɔli uu sitákui kecáá nyere uu písoi pē kunípe síka re piké riséé. Api pinnéí sée keu. Pɔɔli uu pɛe pimeyu kapi ye n sée re Mé-epiree ne rinóɔ pi maa re:

22

¹ Pinésáa ne pinémárecɔ, ne la ké nkɔpéni rinéyu hɛɛɛ. ² Kapi n céri re pimeyu kapi ye n sée re Mé-epiree kuú ne pi símisi, api piséé nyóɔnse. Uu re: ³ Ne Usuífi le, Silisii ketē-pɔ, Tarisi kuyu-i kapi né mári. Amá Yerusalem nté kapi né rimúlú. Kamaliyeele ye pɛe unécélaa. Uyɛɛ né céesi lē kam yé pirósáa isé rintíki kélé-kélé. Am ye pɛe Uléecaa likó ne akpéri wa, yare káni ye nní ne akpéri li n wa mɛɛɔ. ⁴ Ne ye pɛpɛe Yeesu n tíkile n wéékuselɛnle arn ha ne pi kóni. Ne ye pɛe pitisi ne pinósi cópiile am pahaankɛe am kukpaniilee wai. ⁵ Uléecaa usina ne kuyu piwéése yé fe apí ne nnénóɔ símisi re ám kiraase. Piricuruu ye átélé ne Tamaasi né tumaalenle re ké fe ké Yeesu pikó pɛe kei n we cópii ké pahaankɛe ké ne Yerusalem ha ké ha íwe pi wa.

Pɔɔli ye umefine mɛconse nkó símisi

(UPM 9:1-19; 26:12-18)

⁶ Kam pɛe keyáa keniyine ncée kpísi, ké ne Tamaasi n nyahaiɔ, ituɔɔ in la iké kecíre tu. Kei ke metéí píima menyine amɛ keyómɛcaɔ-pɔ mɛse ne mɛse leeme amɛ tapu amé ne né kóónú. ⁷ Am keteni-i lólu, am kóm lin né tee re: Sɔɔli, Sɔɔli, yo kecire nnya kaa lē né wéékuselē? ⁸ Am pɛe pise re: Póɔ úye, Upíima? Uu rinóɔ né yósu re: Née Nasareti ukó Yeesu kaa nní n we pɔn wéékuselē. ⁹ Pinéséncɔ api metéí mē yenu, amá api pɛe uyɛɛ ne né n símisi rinóɔ ríka kō. Kei kam pɛe re: ¹⁰ Ké íye wa, Upíima? Upíima uu né pɛse re: A yisi, a Tamaasi ha. Pi yé ha kei-pɔ pó símisi lē kaa yé n wa. ¹¹ Ke metéí píima mē amɛ né n nyíinse nnya, pinéséncɔ api kunípe né múlú api tóɔri apí ne Tamaasi sī.

¹² Utisi unyine ye pɛe kei wele api ye u séi re Ananiyasi. U pɛe Uléecaa isé tókilenle nsɔne. Pisuífi nnéi pɛe Tamaasi-i n we ye pɛe ukecáa anóɔ sɔne símisile. ¹³ Uu kenékúrí weri uu né maa re: Unémárecɔ Sɔɔli, ipónípe iké nkɔpéni wúkule. Kei nní ke inénípe ii wúkule am u yenu. ¹⁴ Uu kɔ kpá re: Pirósáa Uleecaa ye tíyesele re a umela ceri aa kɔ aseí ute ceru aa liute nkó kóm, ¹⁵ te li we re póɔ yé masí písoi nnéi inípe-i uiseérakóɔ li aa lē kaa n yé ne kaa n kó pi símisi. ¹⁶ Uu pɛe né pise re: Yo nnya kaa nkɔpéni kɔ pɛe náɔɔise? A yisi piké míni pó wole aa Yeesu rinyiri séi uké apókópe pó sárei.

Pɔɔli ye lelee n tíyese kuú ne mpuri sanɛ pikó-i n ha símisi

¹⁷ Pɔɔli uu kɔ kpá re: Kam Yerusalem m pɛle, ne Uléecaa keyɔ-i hale am keyóme yáási. Kam n we nen keyóme yáási, am lólu yare kenípeɛheɛ keɛ né tí. ¹⁸ Upíima kam yé uu né maa re: A mɛkeɛ Yerusalem kuyu-i le. Pisuífi apí yé mmē kaa kenécáa n símisine nɔmurei. ¹⁹ Kei kam pɛe u pɛse re: Piricuruu ye nyule, Upíima re ne pɛe Pisuífi ayomeyáhaalee kalɛnle nen pɛpɛe pó n tíkile cópii nen kukpaniilee wai nen kɔ pi kaiinkeɛ. ²⁰ Tinécúruu ye pɛe wele kumúnjé kɔpɛ-i kápí pɛe úseérakóɔ Etiyɛeni menye n kɔɔni. Pimewai mɛe pɛé ne né risále am pɛpɛe nní u n kópu ilū múlú. ²¹ Upíima uu pɛe né maa re: A yisi, ketaa-pɔ kam la ké pó tū, mpuri sanɛ pikó kɛmɛɛ.

Pɔɔli ye Rɔm usóɔca wéése símisi re uyē ne kɔ Rɔm ukó le

²² Písoi riwúí tē ari Pɔɔli kutu n cɔlē aí ne kumúnjé kɔpɛ-i kuu anóɔ nyē n ma tulu. Kei kapi sicááila lō te: Ani kpu. Ái ne sá re nkó uké nfáa m má! ²³ Ai kuwóí pi wai api pɛe m pupukeɛ pin piilū máhani pin fóɔɔɛ pin nkoɔɔ yukuse. ²⁴ Kei ke Rɔm písóɔca uwéése uu pɛe rinóɔ he re piké Pɔɔli ne písóɔca kekale-i lomɔɔ piké iséi u súúkeɛ uké símisi úu la. Pɛé uyɛ-i, pi yé pɛe céri lē nnya ke písoi api n cáái pin ne u téní. ²⁵ Amá kapi u m paasi re piké u kái, uu usóɔca kpéé pise re: Nɔ ncée má re nɔké Rɔm ketē ukó ke nsímé n n kahane n kpu iséi súúkeɛ? ²⁶ Ke usóɔca kpéé uyē uu lē n kó, uu sí úú ha usóɔca wéése símisi re: Usoi uyɛɛ Rɔm ukó le, íye kaa nkɔpéni waine? ²⁷ Kei ke usóɔca wéése uyē uu pɛe Pɔɔli kekúrí hápɔ uu u pise re: A né símisi ké kó te pɔ Rɔm ukó leɛ. Pɔɔli uu re: Eɛɛ! ²⁸ Usóɔca wéése uu kɔ kpá re: Siwóó píima ke née héele arn ne panse keyupipi. Pɔɔli uu

re: NÉ ne hái kenémare-me keyupipi le. ²⁹ Pεpeε pεε n la piké u n káii uké símisi api mese ne mese ukekúrí yisi. Iwame ii usóóca wéεε ricuruu loni, kuu n yé te u tíyese api Póoli paasi api káii un kó ne Róm ukó nnya.

Pi Póoli ne ketúhaane píma ha

³⁰ Kai kóso n weesi, usóóca wéεε uú n la uké yé lē ke Póoli uu n wa ke Pisuiifi apí ne pitele u n sélē. Uu akpanii kέmεε u lese uu pεε rinóo he re pεpeε ye Uléecaa inyóonse n wa piwéεε ne pitúhaane píma nnéi piké cápine. Uu pεε tíyese apí ne Póoli hapó uu pikecōpe u nyερεε.

23

¹ Póoli uu pitúhaane píma pē inípeε tapu uu pεε re: Pimárecō, ne inésoi kέmεε Uléecaa inipeε-i nsonε keisile hái ne neni-me. Kεfa kεse karh ne u tikilē. ² Kei ke Uléecaa usina Ananiyasi uu pεε pεpeε Póoli kekúrí n we rinóo he re piké nnóo kecáa u pi. ³ Póoli uu pεε re: Pó ke Uléecaa uu pépune, pó mmele tomé mmú. Pó kei tū te póké isé ritiki póké ne né túhaane, ái póké isé rikéηéé aa rinóo he re piké né káii! ⁴ Pεpeε ne u n kólē api re: Uléecaa usina ye Uléecaa pikei n wai kaa nní lámaankee! ⁵ Póoli uu re: Ám nyu re Uléecaa usina lo, pimárecō. Li Uléecaa ritelē-i wólaalē te kapε kupóyu uyukóo kecáa nkópe n símaankee.

⁶ Póoli ye pεε picéρε máálenle re Pisatusee ne Pifarisi pεε ketúhaane ke-i kesé we. Lē nnya kuu ketúhaane ke-i ricáai re: Ne Ufarisi le, pimárecō! Unésáa pó kó Ufarisi. Kam n tálē te Uléecaa ye nkpó kέmεε pikpókpó yukusene nnya kapí ne nté né túhaane. ⁷ Uké ne lē pimáa m masí, Pifarisi ne Pisatusee pin nsímé pipásaine rikápáa, písoi api kέne, mpa píye ne pikunai. ⁸ Pisatusee ápi ye ηmurei re pikpókpó yèè nkpó kέmεε yisi, ápi ye kó ηmurei re piléecaatume ne lifáakó lee ái nní kúyene n we ye we. Amá Pifarisi pó ne ye linnéi ηmureile. ⁹ Iwóo ii cōni, isé picélaa pinyine pεε Pifarisi kunai-mē n we api yisi api késu apí ne ketē kpeeni api re: Ári usoi nkó nkópe nka nyáni. In n la, lifáakó lee ái kúyene n we néε uléecaatume unyine yeε ne u símisi. ¹⁰ Iwóo íí taá, hái áí ne usóóca wéεε iwame wai re ápi kapε nté lē n wai apí ne Póoli céériine. Uu lē nnya písóóca rinóo he re piké riwúí-i lompó piké Póoli lesepó piké ne písóóca kekale u ha. ¹¹ Kesine ake wai, Upiima uu Póoli kekúrí nyósópó uu re: A ikari wa. Lē kaa nní Yerusalem nté inéseérakóo n li, li we re póké limεcō Róm-pó i li.

Pisuiifi ye rinmulaane re piké Póoli kpu

¹² Kai kóso n weesi, Pisuiifi pinyine apí cápine apí ηmulaane apí Uléecaa keyu-i wéeri re pinsá Póoli n kpu, ápi líka melélé má. ¹³ Pεpeε lē tiηmulaane ye písoi afεena rifaaulε. ¹⁴ Api yisi apí ha pεpeε ye Uléecaa inyóonse n wa piwéεε ne kuyu piwéεε leεpó, api pi maa re: Tó merócíre kpísile ari he, ari Uléecaa keyu-i wéeri re tónsá Póoli n kpu, ári líka melélé má. ¹⁵ Lē nnya, nó ne pitúhaane tōrōo, ani nsonε kómeine, ani kpárá aní ha usóóca wéεε pise re uké ne Póoli nó kam nóké nsímé mmē tipérese nóké yé nké. Tó ne merócíre picápine máálenle re tóké ncée u riké tóké u kpu.

¹⁶ Kei ke Póoli umerepi unyine uu nsímé mmē kō, uu yisi uu písóóca kekale sī, uu lompó uú ha Póoli kutu-i wai. ¹⁷ Póoli uu pεε usóóca kpéε use séi uu u maa re: A ηmáne nkó usóóca wéεε kέmεε sárumpó. U lale uké nnyine u símisi! ¹⁸ Usóóca kpéε uyē uú ne usóóca wéεε kέmεε Póoli umerepi sī uú ha re: Ukpaniikó Póoli yeε né sée uu né maa re kέ ηmáne nkó ne kepómεε kam te u nnyine mále uké pó símisi. ¹⁹ Kei ke usóóca wéεε uyē uu ηmáne uyē sée, uu kunípe u tini apí ne iyaa leepó. Uu pεε u pise re: N-ye kaá la póké né símisi? ²⁰ Uηmáne uyē uu re: Pisuiifi pεε rinóo rise wa re piké rikpárá piké kóso pó pise re a Póoli ne ketúhaane píma-i hapó keké unsímé mmē nsonε ripérese piké yé nké. ²¹ Pin n ka, kapε ne kutu pi ricō. Li we re pikecōpe, písoi ye afεena rifaau pεε n la piké Póoli tí. Pi wéerile re pinsá u n kpu, ápi líka meluke néε meníré má. Pi pimεcire picápine máálenle, tipónóo ηmane kapi nkpeni mé. ²² Usóóca wéεε uu pεε ηmáne uyē

maa re: Kape tíye unyine uké kó te pò mmú né símisi. Uu ppe re uké nkpeni n ηme uké tómpo.

Pi Pòli ne uyópi píima Felikisi læpò

²³ Usóca wéése uu ppe limemáá pisóca kpéé pité séi uu pi maa re: Ani pisóca píle píle meté ne pisantone kuwóó ne afééré ne pipájkóó píle píle meté cápine piké n nyu re pi yé fe api kesine mese áme we kefi kumúné Sesaree tómpo. ²⁴ Ani kò isā nyóonse yee yé ne uyópi píima Felikisi kémee Pòli n tu líka ái yé u n wa. ²⁵ Usóca wéése uu kò rítelé wólu uu pi múise re piké ha Felikisi pa. Lē kuu n wói ye nní.

²⁶ Ne pò yáasi, Upíima Felikisi. Née Kulooti Lisiyaasi. Née rítelé ntí pò wólu. ²⁷ Pisuiifi ye usoi nkó kam nní pò m pápólē tinle re piké u kpu. Kei kam ppe kó te u Ròm ketē ukó le, am ppe ne pinésóca hapò am u come. ²⁸ Am ppe re ké kó te n-ye kecire ke Pisuiifi apí ne u cési, am ppe u kpísi am ne piketúhaane píima sī. ²⁹ Kei kam ppe céri re piisē kecáá kapi nsímé pásaine. Ám unképe nka yē kapi yé ne usoi n kpu née kapi yé ne akpanii u n wa. ³⁰ Am kò limemáá kóm te Pisuiifi ye ηmúlaanke re pi yé u kpu. Lē nnya kam mese ne mese pò u papólē, am kò upiteeco símisi re piké ha kepómee ketahai u sée.

³¹ Pisóca api usóca wéése rinò kuu n he tiki, api Pòli kpísi api kesine ne Antipatiriisi u tómpo. ³² Kai kóso n weesi, pisóca ppe ána n sône api pikekale-i ppeese, pisantone ηmane apí ne Pòli tómpo. ³³ Kapi Sesaree n tuipe, pisantone api rítelé uyópi píima Felikisi pa, api kò Pòli u nyíse. ³⁴ Ke uyópi píima uu rítelé pikéē m masí, uu Pòli pise re u kuwélé kýye ukó le? Kuu n kó te Silisii ukó lo, ³⁵ uu u maa re: Pipóteeco pin n ka, né ppe pò píseise am kóm. Uu ppe rinò he re piké Pòli kpísi piké ha Erooti keyò-pò hánesi.

24

Pisuiifi ye Felikisi keyu-i Pòli ne nsímé rikpára

¹ Ai wai siyáa sinupū, Ulééca usina Ananiyasi ne kuyu piwéése pinyine ne usíméyóó unyine kapi ye n sée re Terituluusi api Sesaree-i hapò. Api uyópi píima Felikisi-i sí te piké ha Pòli ketahai sée. ² Uyópi uu Pòli séipo, Terituluusi uu yisi uu picé u kápáá, uu uyópi maa re: Urósáa, uyópi píima! Póó tíyese kari nkíηηe-i we hái ái neni-me. Ketē kaa nsonne m múilē nnya ke nconse meyā nn kerótē nké kecáá wa re liké ne ke sonesi. ³ Tò pakare! Ne pipókai ne lē kaa mesére ne mpá yei ró n wai. ⁴ Ám la ké kò picóη pò rikpá. Amá ne rikóη pò wúkule re a kò ne kefa ró fénnē, aa nkáripí kutu ró cò. ⁵ Tò yē te utisi nkó ye likpááree linyine le. Uyee Nasareti pikó mekóóle icápine uyukóó. Ketē nnéi Pisuiifi kecòpe kuu nícòkoi tanaalē. ⁶ Ticuruu u ppe náásile uké Ulééca keyò mékperinkpe waise, kari ppe ne u tí. [Tò ppe lalē tóké ne u túhaane yare ke irósé ii m pise. ⁷ Amá usóca wéése Lisiyaasi uú weri uú ne nnaηe arónipe-i u yósu. ⁸ Uu ppe Pòli piteeco pē maa re piké ne nsímé pò læeme.] Pòn tipócuruu Pòli m píseise, pò yé te mmē karí ne u n cési ye aseí le. ⁹ Pisuiifi tòrò api yisi api Terituluusi kecáá kpá api re mesei, lē kai li.

Pòli ye Felikisi keyu-i uriyu heere

¹⁰ Kei ke uyópi píima Felikisi uu ppe ne kunípe Pòli rinò he re uké unkó símisi. Pòli uu re: Urósáa uyópi, ne nyule re hái ái neni-me kaa kerótē nké kecáá itúhaane le. Lē nnya kam ne kefa kese kepóyu-i rinéyu heere. ¹¹ Pó fe aa ripócuruu pise aa kóm te kam ne Yerusalem-i n ka, siyáa kefi ne sité ye nsí. Ulééca kam piyáhaa ka. ¹² Úka úu keyáa kenyine né læpò, tó ne unyine tòn Ulééca keyò-i née kuyómeyáhaalee-i née kuyu-i we tòn yóí née tòn písoi kupakareciré tálaanke. ¹³ Písoi mpí ápi yé nka yē piké re mmē kapi ne nkpeni nté né cési. ¹⁴ Amá né kepóyu-i aseí símisi re ne ncée fale mmē kapi nní n kpíilē te mekóóle icápine ukó le. Amá pirósáa Uleecaa kam ppe yáasi nen kò lē nnéi læ isé ne antepuye atelé kémee n wólaalē ne kefa tenelē. ¹⁵ Lē kam n tálē ke pē ticuruu pòó kò tálē te Ulééca ye písoi sone ne pikópe ppe n kpí nkpò kémee yukuse. ¹⁶ Lē nnya kam mesére ηmóópúlē te ké Ulééca n tikilē ne kefa kese.

¹⁷ Kam̄ ne nté n yisi, li ihm̄ kulúi wale. Ne neni peme re ké nnépuri pikó linyine he, ké kó nyóonse ké ne Uléecaa yáasi. ¹⁸ Lẽ kam̄ pée ne Uléecaa keya-i kparálẽ kapí ne né læpɔ, nen akópe pihæere inyekii piwai máame. Tisoiwuí ríka ári pæ kenékúrí cápinelẽ. Ám kó pæe ícəkəi nka wai. ¹⁹ Pisuiifi pinyine pæe Asii ketē-pɔ leeme api kei né læri. In pæpæ pæe nnyine má piké ne né cési, pẽ kai pée ne sá re piké kepómæe kam. ²⁰ Née pæpæ nté nní n we piké símisi nké te kari ketúhaane píima-i pitúhaane n ha, nkópe n-ye kapi kenécáa yé? ²¹ Née nnékópe kam neni n wa mæe lẽ kam ketúhaane kecɔpæ rin-yóó re: Kam n ñmurei re pikpɔkɔ yèè nkɔ kéme yisile nnya kapi nkɔpéni ne nókenéyu-i né túhaane.

²² Felikisi ye pæe Kirisi ncee kecáa nyule. Uu nsímé piké ne yá uu pitúhaane keyáa téhse, uu pæpæ Pɔali ketahai n sée maa re: Usóca wéése Lisiyaasi un píyei n ka, né pæe nónnésímé ripérése n̄sone. ²³ Uu pæe usóca kpéẽ tinóo he re uké Pɔali kukpaniilee-i wa uké ukecáa m paílẽ, amá uké ne kéyu u m purú, úu kape ye yè re upikó api kape u lè.

Pi ne Pɔali Felikisi ne uunosi Turisii kéme ha

²⁴ Pɔali uu kei lè n we aí ne siyáa sinyine kóónú. Uyóopi píima Felikisi ne unosi Turisii apí hapɔ. Unosi uyæe Usuiifi le. Uyóopi Felikisi uu tum api Pɔali u séipɔ, uu u pise re uké u símisi, yo kapi ye re usoi ye Kirisi Yeesu ne kefa tene? ²⁵ Ke Pɔali uu aseí pitiki ne lè ke usoi uu yé umecire rimmúlú ne lè ke Uléecaa uu pisoí n túhaanene nsímé n ló, ai Felikisi cóh. Kei kuu pæe Pɔali maa re: Pó fe aa nkɔpéni lè tómpɔ. Nen píyei kéyu n yè, né kó pó sée. ²⁶ U pée lè tálẽ te Pɔali uké siwóó u hæ. Lẽ nnya kuu mesére u séleipɔ pin yói. ²⁷ Ai lè n we ihm̄ ité íí ne tómpɔ. Pɔrisuusi Fesituusi uu Felikisi ripɔhɔ iyóopi tone. Felikisi uu Pisuiifi mpɔonare n la, uu lè nnya Pɔali kukpaniilee-i n yálẽ.

25

Pɔali ye uyóopi píima Fesituusi kémee pitúhaane ha

¹ Fesituusi uu Sesaree keteni-i hapɔ uu siyáa sitaani wai, uu pæe limemáa yisi uu Yerusalem tómpɔ. ² Kei ke pæpæ ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése ne Pisuiifi pæe kuyu iwéése n tú api yisi api ukeméé Pɔali ketahai séi. ³ Api kó u welu re uké ne pi kó uké ncée pi hæ piké Pɔali ne Yerusalem pæpɔ. Tipine kapi lè wa piké ne ncée u n kpu. ⁴ Fesituusi uu pi pæe re Pɔali ye Sesaree-pɔ kpaniilenle. Uyẽ ticurruu yé kó nfáani kei pæle. ⁵ Uu kó pi kpá re: Nópinéyukóó piké né ritiki. In te usoi nkó ye linyine caai, piké ha ketahai u sée. ⁶ Fesituusi uu Yerusalem-i tone siyáa sipaha née kefi kumúhẽ uu pæe kelene Sesaree pæle. Kai kóso n weesi, uu ketúhaane-i sí uú tone, uu tum api Pɔali kpíipɔ. ⁷ Kuu n hápɔ, Pisuiifi pæe Yerusalem n léépɔ apí hapɔ, api u kálisi api nsímé píima nnyine ne ketahai u séi. Nn̄ kusa kulúi we. Amá piuka úu fe uké nyíse re aseí kapi símisi. ⁸ Pɔali póó késu uu re: Ám ne Pisuiifi isé née Uléecaa keya née Róm uyóopi Sesaa púnne.

⁹ Fesituusi uu Pisuiifi mpɔonare n la, uu lè nnya Pɔali pise re: Pɔ ñmurei re piké ne Yerusalem pó ha piké ha kei-pɔ kenéméé ne nsímé mmú pó túhaane? ¹⁰ Pɔali uu u pæe re: Sesaa ripoo-i kam nní nyenu, kei kai ne sá re piké ne né túhaane. Tipócurruu ye nyule n̄sone re ám Pisuiifi líka caai. ¹¹ Nen ncaai nnyine n wa kapi ye ne usoi n kpu, ám nkɔ kesu. Amá in te pi ne né rikpárále, úka úu ncée má uké pianipe-i né ritéɔ. Ne pise re piké ne nnésímé Sesaa kéme tu. ¹² Fesituusi ne pæpæ mesohɔ u n kpáriise api símaane, uu pæe Pɔali maa re: Pɔ re mpósímé nké Sesaa kéme tu. Lẽ nnya, Sesaa kéme kaa yé kó ha.

Fesituusi ye Pɔali nsímé uyóopi Akiripa símisi

¹³ Ai siyáa kulúi kóónú, uyóopi Akiripa ne uyéi Pereniisi api Sesaree-i Fesituusi piyáhaa sī. ¹⁴ Kapi siyáa kulúi n wa, Fesituusi uu Pɔali nsímé mmẽ kpísi uu Akiripa símisi. Uu re: Felikisi ye pæe nté iyóopi n tóne uú ne né tise ye ukpaniikó unyine kulee wailenle ne neni-me. ¹⁵ Kam Yerusalem n ha, pæpæ ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése ne Pisuiifi pæe kuyu iwéése n tú api kenémæe ketahai u séi api re ké wa unsímé nké kpu. ¹⁶ Kei kam pæe pi

pese re: Ròm pikó kémee, usoi un linyine n caai, ncée ín we re piké u kpu, pinsá kahane u n túhaane. Li pise re u ne upiteeco piké tone kelene uké uriyu hæere. ¹⁷ Lẽ nnya kapi nté né ritikime. Ám nkpráni nánaisè. Kai kóso n weesi, aḿ ne mese ne mese ketúhaane n tósu aḿ ha tone, am tum api utisi nkó kpíri. ¹⁸ Ke upiteeco api í ka, ápi fe piké nkópe nnyine kaḿ peé ne u m músu nyíse. ¹⁹ Amá piinyekii nsímé ne utisi unyine ye n kpu api ye u séi re Yeesu ke Pwoli pów n tee re u nfáa mále nkó ñmane kecáa kapi kéñene. ²⁰ Ai méwoo né wai, aḿ peé céru íye kam yé ne li wa. Lẽ nnya kam te ké Pwoli pise re un n la, uké Yerusalem ha piké ha ne kei-pw u túhaane. ²¹ Amá Pwoli uu yúlu uu re u la re Ròm uywopi Sesaa ricuruu uké nsímé kecáa ripaí. Lẽ nnya kam te piké kukpaniilee-i u n yálẽ ké kam ké ne Sesaa u papw. ²² Kei ke Akiripa uu peé Fesituusi maa re: Ne peé la ké rinécúruu utisi nkó kutu ricw. Fesituusi uu u pese re: Kóso kaa yé kutu u ricw.

²³ Kai kóso n weesi, Akiripa ne Pereniisi api meywópilape tani, pi ne pipipiretiki api kenwola wai apí ne kutúhaanelee lompw, pisóoca wéése ne kuyu piyukwó pin tikilẽ. Fesituusi uu rinów he api Pwoli kpíipw. ²⁴ Fesituusi uu peé re: Uywopi Akiripa ne nó pitórw mpí nóo nní í ka, ani utisi nkó ripaí nsone. Pisuiifi riwúí nnéi ye kale api Yerusalem-pw ne nté kenémee ketahai u séi, pin cáái re ái ne sá re usoi nkó uké kw nfáa rikpá. ²⁵ Ne nsímé mmẽ tipéréle am yénu re úu ncaai íka wa kapi ye ne usoi í kpu. Amá ke uricuruu uu m pise re piké ne unsímé Ròm uywopi kémee tu nnya kam ñmurei re piké ne kei u ha. ²⁶ Am nyu íye keciire kam yé utisi nkó kecáa wói ké ne upíima símaapw. Lẽ nnya ricuruu kaḿ ne nókenémee u ka. Pów, uywopi Akiripa kémee kaḿ ne u ka re pwn pipíseise u m masí, né nnyine yẽ am titelẽ-i wólu. ²⁷ Ái ne sá re ké méwoo ukpaniikó ne Ròm uywopi-i ha, kám peé lẽ nnya kapi pitele u n wai n wói.

26

Pwoli ye Akiripa keyu-i uriyu hæere

¹ Akiripa uu peé Pwoli maa re: Pw nkpréni ncée mále poké ripóyu hæere tóké kó. Pwoli uu peé kunípe síka, uu nsímé kpísi uu re: ² Uywopi Akiripa, li neni keyáa nké né láárú re né ncée yẽ am nsímé nnéi ke Pisuiifi apí ne né rinkpára kepóyu-i símisi. ³ Li we re pw Pisuiifi inyeki ne piisímé kecáa kapi n kéñenente meyíkíyiki nsone nyule. Lẽ nnya, ne rikóñ pów wúkule re a niñesi aa kutu né cw.

⁴ Pisuiifi nnéi ye nyule lẽ kam hái inéñmáne-me nnépuri pikó kecwpe ne Yerusalem kémee inésoi n li. ⁵ Hái ái neni-me kapi né nyu. Pin n la, piricuruu yé ne pinnwó símisi re ne peé Pifarisi kémee wele. Tów ye ári peé piróyómeyáhaa isé ne akpéri wai. ⁶ Kam n tálẽ te Uléecaa yé lẽ kuu pirósáayaha m ma wa nnya kapi ne nté nní né túhaane. ⁷ Isirayeli pikó ipuri kefi ne ité iyẽ pów ne kw mesére kesine ne ketúné Uléecaa yáásile in ne tálẽ te i yé lẽ kuu mekee-me pirósáayaha m ma yẽ. Kam likecáa n tálẽ nnya ke Pisuiifi api pitele né wai, uywopi Akiripa! ⁸ Yo nnya ke nó Pisuiifi áni peé la nwké ñmurei re Uléecaa yé fe uu meyíkíyiki pikpákw yukuse? ⁹ Tinécúruu ñmaa ye peé musile re ké ñnañe ne tápaankèe úka úu kapè Nasareti ukó Yeesu rinyiri ne kefa tene. ¹⁰ Lẽ kam Yerusalem-pw n wa ye lẽ. Ne rinécúruu ñmaa Uléecaa pikó meyá kukpaniilee tanle. Pèpe ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése peé ye ncée né he re ké lẽ wa. Pin kw n la piké pi kó, li ye peé ne né risále. ¹¹ Ne ye peé ayómeyáhaalee rikale aḿ ha kei íwe pi n wai, nen náási re piké pinfatene kesi. Kunéfatoi ye peé pikécáa tósile, hái ricuruu am ye pi n wéékuselẽ ne acóyu-pw.

Pwoli ye umefine meconse Akiripa símisi

¹² Limekó-i ke pèpe ye Uléecaa inyóonse n wa piwéése api keyáa kenyine rítelẽ né rimúise api ncée né he am yisi am Tamaasi sí. ¹³ Ituyè kecíre kumúné, nen ncée-i we, uywopi Akiripa. Kei kam metéi menyine yẽ men keyómecaa-pw leeri, men tapaalẽ, men ituyè metéi fe amé ne tó ne pinésencw kóónú. ¹⁴ Ari ntónéi keteni-i lolu, am peé kóm, lin ne Mè-epiree né tee re: Swoli, Swoli, yo nnya kaa né wéékuselẽ? Méwoo kaá ne né tópiriinke yare keminaa. ¹⁵ Kei kam peé pise re: Pów úye, Upíima? Uu né pese re: Né

Yeesu kaa ní we pøn wéékuselē. ¹⁶ A nkpéni yisi aa nyere. Lē nnya kam menécíre pó n nyíse ye nní: Ne la re a pansé unékeikó, aa ye kónú aa lē kaa neni nní né n yé ne lē kam n sǒnti ke pó n nyíse picǒ símisi. ¹⁷ Mpópuri pikó, Pisuífi kecǎre kam pó lesene ké mpuri sane pikó kémee pó tū. ¹⁸ Ne pó tum te a ha piinipere wúkule aa kuḡmaha-i pi lese aá ne metéi-i pi sǐ. A kǒ Setani anipe-i pi lese aá ne Uléecaa kémee pi sǐ. In te pi ne kefa né tenelē, Uléecaa yé piakóre pi sárei uu kǒ lisone kuú ne upikó m mé pi he.

Pǒli ye uliwaiwai kecáá símisi

¹⁹ Lē kémee, ám pree lē kai keyómecaa-pǒ né n nyíseme kesi, uyóǎri Akiripa! ²⁰ Amá Tamaasi pikó ne Yerusalem pikó kam Nléecaasimé mefoi riyóó, am pree limemáá Yutee ketē tǎrǎo pikó nnéi ne sitē sicǒ pikó yóó. Ne pi símisi re piké mefine conse piké Uléecaa-mē panserǎo apí n wai liké n nyíselē te pi mefine conselē. ²¹ Nsímé mmē nnya ke Pisuífi api Uléecaa keyǎ-i né tí, pin wéési piké né kpu. ²² Amá hái ne neni-me, Uléecaa ye né nen ne we nen uiseérakǒ le, mǎpá úye, siwá ne piwéese siyu-i. Ám ye nféé nka ma, lē ke antepuyee ne Moisi api meke-me n yé api símisi re li weme memáá. ²³ Ne ye maa re: Uyē ke Uléecaa uu n wée yé kam uu íwe le, uu kpi uu ufoi pikpǎkpǎ kémee yisi. Uyee yé nsímé mee metéi ní má Pisuífi ne mpuri sane pikó he.

Pǒli ye Akiripa maa re uké Yeesu ne kefa tene

²⁴ Pǒli un lē we un uriyu hēere, Fesituusi uu cááipǎ re: Pǎ isǎho torile, Pǒli! Mepónyuwe píma ye isǎho pó tóroisele. ²⁵ Kei ke Pǒli uu pree rinǒo u yǎsí re: Ám isǎho tori, urósáa! Mmú kam nní n símisi ye meníḡe nsímé sǎne le nn kǒ aseí tikilē. ²⁶ Ne nyule re uyóǎri Akiripa ye nní nnéi lee nní ní wa pikóme máálenle. Lē nnya kam ne rinépǎo ukeyu-i símisi. Ái mepíílú menyine-i kai kelǒ kuḡmaha-i lē wa. ²⁷ Pǎ antepuyee nsímé ne kefa tenelē, uyóǎri Akiripa? Ne nyule re pǎ ne kefa n tenelenle. ²⁸ Akiripa uu pree Pǒli pese re: Pǎ lale pǎké né feriyee ké nté nní pansé Kirisi ukó! ²⁹ Pǒli uu re: Lin yé nfáani née lin yé píyei-pǎ, li kpéree lē wa! Ne Uléecaa welu re ái kape pǎ ḡmane, amá liké nǒnnénéi mmú nǒo neni nní kutu né n cǒlē, nǒo yé menécǎ n we. Akpanii nnye ḡmane aké nǒo ripári.

³⁰ Kei ke uyóǎri Akiripa ne uyóǎri píma Fesituusi ne Pereniisi ne pē nnéi pree kei kesé ní we api pree yisi, ³¹ api iyaa leepǎ, api pree pimecǎpēcire n tee re: Usoi nkó úu líka caai kapi yé ne usoi ní kpu née kapi yé ne akpanii u n wa. ³² Kei ke Akiripa uu pree Fesituusi maa re: Usoi nkó unsá pree m pise re piké ne Rǎm uyǎǎri Sesaa kémee u ha, pi yé pree fe api u yǎpǎ.

27

Pisóóca ye Pǒli ne Rǎm kuyu ha

¹ Kai n símisi aí tone re kúninǎi kari yé lǒ arí ne Italii sǐ, api Pǒli ne pikpaniikó picǒ pinyine kpísi api usóóca kpéē unyine kapi ye n sée re Yuliisi anipe-i wai. U Rǎm kutǎpilee kpē kapi ye n sée re Rǎm uyǎǎri kutǎpilee kémee úyukǒ use le. ² Atiramiiti kuyu ke kúninǎi kpē kari n lǒ aku léeri kun Asii sitē aninǎi sinyere kanéi. Ari ku loni ari tǒmpǎ. Masetuwaani ukó unyine yee Tesaloniki-pǎ ní we api ye u séi re Arisitariki ye pree kerómee wele. ³ Ari liukóso Sitǎo kuyu tulu. Yuliisi ye pree Pǒli ínare wailē. Uu ncée u he re uké upisane rilóólú, un ye yo n la, piké fe piké ye ne kutu u ricǒ. ⁴ Kari kei n yisi tǎn tǒsu, kuyǎo aku keróyu-mē m pepuri, ari pree Siipuru kuwéé kpē mē ke kuyǎo áku ní we tiki. ⁵ Ari pree Silisii ne Pamfilii menimaa téḡ arí ne Lisii keteni-i Miiri kuyu tulu. ⁶ Rǎm usóóca kpéē uyē uu kei kúninǎi kucǎ kunyine yenu kpree Alekisantiri n léeri kun Italii-mē sǐ. Uu kpe-i ró tani. ⁷ Siyáa kulúí kari nnánǎri ne kúninǎi sǒne. Íwe píma kari li ari kelene Kiniiti tulu. Kuyǎo áku ḡmurei tǎké lē n tikilē tǎké ne kéyu-mē ha. Ari pree mese Salimonee kuwéé-mē míni kepáápáá ketē kapi ye n sée re Kireeti mecáa tiki. ⁸ Ari íwe píma le arí ne rikóitime kanéi arí ne kelǒ kenyine tulu. Pi ye kei sée re Áninǎi-Kenyere-Sǎne. Lasee kuyu kaí ne kǎlē.

⁹ Ái kusa ró náηaise. Anóōpahaa keyaa ye pēe pitómpw masile. Kúninw pilone ne ncée pinw yé fe apí ne nkpw weri. ¹⁰ Lē nnya ke Pwoli uu kúninw pikeikó símisi nsone piké kó. U pi maa re: Pinésáne, ne yē te ntócée mmú pitiki yé ne nkpw ró kam. Kúninw ne ilū kaku n topori ye meyā caainkeene. Ái nkpáni ilū ne kúninw ηmane, amá ne tóōpi. ¹¹ Amá Rōm usóōca kpéē uyē uu kúninw utíkíí ne kuute nkó ne kutu n cōlē ai tósu Pwoli nkó kuu m ma. ¹² Ai kō yá, áninw kenyerē áke pēē nyam te piké kei nnyiye píima kumúhē-i siyáa wa. Kúninw pikó meyā api pēe lē nnya re pi yé kei yisi. Pi lē pēe náásile re lin íye n we, piké Kireeti aninw kenyerē kē kapi ye n sée re Fenikisi tu, áninw kenyerē kee ituhe kelólé awélé keté-mē kēyu palenlē. Kei kapi la piké nnyiye píima kumúhē-i siyáa wa.

Meyō maamaa menyine mee míni kecáá m pépu

¹³ Ke kúninw aku lē n nyenu lin náηai, keyōpi kenyine áke ituhe kumii-mē pepuri, api músu re pi yé fe api nkpéni lē kapi n la wai. Api pēe kesáu kapi ye ne kúninw n nyeresē sakaa api ncée kpísi. Api míni kepáápáá ketē kapi ye n sée re Kireeti n kanēi. ¹⁴ Mese ne mese, kuyō kunyine kapi ye n sée re Erakilōw aku míni kepáápáá ketē-mempw pepuri ne nnaηe. ¹⁵ Ai kúninw kpáú lin ne tósu, ái kunyeresē we. Ari mese yá aí ne ró n tósu. ¹⁶ Ari míni kepáápáá ketē sínsápi kenyine kekúrí tómpw. Pi ye kē sée re Kulotaa. Ari pēe náási arí ne fe ari kenóipi kapi ye ne pisoι n léise lese. ¹⁷ Kúninw pikeikó api kúninw kēmee ke tampw. Api pēe limemáá iηme pahaanke apí ne kúninw kóónú. Iwame ii pi wai re ápi kape ha Lipii menimaa ritime rinyenetū tinyine rikam. Api pēe kusáηáá maamaa kpee kuyō n wai cepise. Api nnánári n sōne pin kuyō tikilē. ¹⁸ Kuyō aku lē tó m pepu kun rhpape kpálē aí ne ró weesi, api pēe mese ilū ke kúninw aku n topori n hasu pin míni-i sariipw. ¹⁹ Kai kō piweesi rinkpá, api kúninw ikeilū inyine pifóηee kápáá. ²⁰ Ai wai siyáa kulúí, ituhe ne awárepi áa kúyene wa, meyo men lē ne nnaηe pepu, ari pēē m músu re ntókó ye tenele.

²¹ Ai náηai, tó úka úu iluke li. Pwoli uu pēe yisi uu pisoι kecōpe nyere uu re: Pinésáne, nōn pēe nnékó kutu rincō, tō yee pēe Kireeti-pō tone ári ye ásáláú píima nnyé ne risáne tóké ne ilū fōηee. ²² Lē nnya, ké nkpéni nó símisi ani rikíη tápisi nsone. Nó úka úu kpine. Kúninw ηmane kpee ásáláú waine. ²³ Ulééca uyee né n te nen kō u keisi Uleecaatume ye kesine nké kenémee kale. ²⁴ Uu né maa re: Iwame ii kape pō wa, Pwoli! Pō Sesaa kēmee pitúhaane sinle páí! Pó ke Ulééca uu n la nnya, u yé kō pipósencō nnéi nfáa tíye. ²⁵ Lē nnya, ani ikari wa, pinésáne. Ne ne kefa tenelē te lē ke Ulééca uu m ma kai lenē. ²⁶ Amá kuyō ye ró lese aku míni kepáápáá ketē kenyine ritime sá.

²⁷ Karí ne n weme, sisine kefi ne sina kari lē Metiteranee menimaa kēmee wa, meyo men tó kpáúlē. Ai kesinecō kumúhē kúninw pikeikó wai yare tō ne ketē kóima kenyine nnyáá wale. ²⁸ Api méηme kapi ye ne míni mecímá m musí kpísi api fóm, api yénu re simetiri afeetaani ne síseei kame címú. Api kēyu-mē nyōsōpō api kō pimúhē kpá, api yénu simetiri sité ási we afeetaani. ²⁹ Api pēē n wuru re kúninw áku kape aparecaηaa anyine rikam. Api pēe lē nnya sisáu sina kapi ye ne kúninw n nyeresē kepire-mē cepisepō, api pēe m mé pin yōone re liké weesi. ³⁰ Kúninw pikeikó ye pēe lalē piké léepō piké wuri. Lē nnya kapi kenóipi kē kapi ye ne pisoι n léise míni-i ricepise api pēe kpárá re pi lalē piké ha ne kesáu kēyu-mē ku nyeresē. ³¹ Pwoli uu Rōm usóōca kpéē ne pisóōca picō maa re: Pisoι pē pinsá kúninw kēmee n tone, áni nkpō-i mélele má. ³² Pisóōca api pēe méηme mee kenóipi kapi ye ne n léise m múllē sem, api ke yá áke lolu.

³³ Liké kelene n weesi, Pwoli uu pinnéi maa re piké iluke li. Uu re: Siyáa kefi ne sina ye nsí kani ne mpóōcaai tū nōn mé áni kō líka li. ³⁴ Ne la ké nó símisi re ani iluke li. Li pise re nóké li nóké ne nfáa m má. Nó úka nnyúpi ricuruu n n ríyu kecáá wehene. ³⁵ Kuu lē m ma, uu kukpónó kpísi, uu pinnéi inipee-i Ulééca pakare uu pēe ku kpākōri uu piluke kápáá. ³⁶ Kei kapi pēe pinnéi ikari wa api iluke le. ³⁷ Ntónéi ye pēe kúninw kpe-i wale pisoι píle píle meté ne kuwóō ne afeeré ne pikpuulū (276). ³⁸ Ke rhpá úye uu piluke m masí uu lepū, api melukepipi mee kúninw-i n we n hasu pin mínimaa-i sariipō re kúninw kuké nkáripi fakasi.

Kúninōi mēfore

³⁹ Kai n weesi, kúninōi pikeikó ápi ketē kē ceri, amá api ketaa-pō ketenpampi kenyine yenuwō ne kekecáa kunyene laii aí ne sī. Api pēe re pin n fe, pi yé wa kúninōi akú ha kei tasi. ⁴⁰ Lē nnya kapi sisáu fénne api mínimaa-i sariipō. Api kō áhme kapi ye ne kúninōi ketíkí m paasi fénne. Api kō lē memáa kúninōi keyu-mē kusánjāá tóresi api síka, kuyō aku pēe kúninōi n télē lin ne kenyenepampi kē-mē sī. ⁴¹ Amá api sí apí ha ínīsā itē kepáápá rinyenetū tinyine takári, kúninōi riyu ari kei lomwō aí tini sím, aí pēe kunyókō-nyókō we. Ániwalé nanje-nanje anyine pōw pēe kepire-mē ku n foresi. ⁴² Kai písóōca iwame n wa re pikpaniikó yé wéeri api wúrunkēe nnya, api pēé n la piké pi kó. ⁴³ Ke Rōm usóōca kpēé uu n la uké Pōoli riyu lō nnya, uu ne pi yulu re ápi kape lē wa. Uu pēe rinóō he re pēpēe piwéeri n nyu piké mefoi rikpuu apí ne rikóitime téj. ⁴⁴ Amá pitórōw piké akpénkpélé ne kúninōi siwélépi kecáa túnti apí ne pi tiki. Lē kari mēsei ntónéi wa arí ne ketē kóima tulu aí úka ríka kpu.

28

Pōoli ye Maliti keteni-i we

¹ Kai nkpō-i ró n lése memáa kari pēe kó te pi ye míni kepáápáa ketē kē sée re Maliti. ² Kei pikó api kefa fénne api nsonē ró yósu. Ke ikónē ii picuū n kóri nnyiyē nn wai nnya, api nna píma nnyine wai apí ró yósu, ari kekále wai arí ne n kónú. ³ Pōoli uu pēe yisi uu ha sinaapi paálame re uké nna-i risápō, tikpurii rinyine tin sinaapi se-i we. Ke nna kutoi aku ri n lēpō, ari léeri ari Pōoli kunipe yéu. ⁴ Ke ketē kē pikó api n yé iwáa iyē in Pōoli kunipe sanjrilē, api pēe pimēcōpēcīre n tee re: Ḿpá liké íye wa, usoi nkó ye usoi kó unyine le. Míni-i kuu nní nkpō-i hméherēeri. Amá Uléecaa yēe aseī n t́kilē uu hmurei uké nfáa li. ⁵ Amá Pōoli pōw iwáa nna-i mēpēpō, aí kō nkpáni méka u wa. ⁶ Api pēé m mé yare piké u yē un píni un ne sī néē u yé mēse ne mēse kei nní loole uu kpi. Api méresi ai náñai, líka aí u wa. Api pēe mēse kemúñē conse api re piléé pinyine ye pi.

⁷ Kei kekúrí ke ketē kē uyukóō foí keyō aké pēé we. Pi ye u sée re Pupiliyuusi. Uyē uu kei nfanare ne kusáne ró wai, ari kei fine siyáa sitaani. ⁸ Pupiliyuusi usaa ye pēe kumúñē kpe-i pólólúle un ne kupiñetoi ne nlure yare ákpasehé finu. Pōoli uu sí uu ha u lóólú, uu ukecáa keyóme yáasi uu anípe ukecáa láa uu ne u pōise. ⁹ Lē memáa, ketē kē pitóikó picō apí weri apí Pōoli yenu, uu pi pōise. ¹⁰ Api ḿpá yo ne ríyu ró waise hái. Kari n tósu, api lē kai ró m pise toké ne ncée rintíki nnéi ró pásii.

Pōoli metuipō Rōm kuyu-i

¹¹ Iwáre itaani kari kei wa. Ari pēe limemáa kúninōi kunyine kpeē Alekisantiri n léeri loni arí ne tómpō. Nnyiyē kumúñē-i kakú pēe Maliti-i nyere. Pi kukecáa písika ayu lesele. ¹² Kari Sirakuusi n tu, ari kei tone siyáa sitaani. ¹³ Ari kei yisi ari mínimaa mecáa kanēi arí ne Rekiyo tulu. Kuyō aku liukóso ituñe kumii-mē pepuri, ari pēe siyáa sité hmanē kpísi arí ne Pusoli tulu. ¹⁴ Ari kuyu kpe-i pírócō Yeesu pikó yénu, apí ró pise re toké kei siyáa sisēei pikeméé tone. Kei kari pēe yisi arí ne Rōm tulu. ¹⁵ Yeesu pikó pēe Rōm-i n we ye pēe keróóca nyule. Api hái Apiyusi kuyaa-i ne kei kapi ye n sée re Sisánēyō Sitaani-i ró tépei. Ke Pōoli uu pi n yé, uu Uléecaa pakare, ai kō ikari u kpáse. ¹⁶ Kari Rōm-i n tuipō, usóōca kpēé uu usóōca wéése anipe-i pikpaniikó wai apí Pōoli ncée he re uké umēcīre kelō tone ne usóōca yēe yé u m mé.

Pōoli ye Rōm-i Nléecaasimé yóólē

¹⁷ Kapi Rōm-i n tuipō siyáa sitaani memáa, Pōoli uu Pisuífi piyukóō pēe kei n we cápine. Kapi n cápīnepō, uu pi maa re: Pimárecō, ám akópe áka ntópuri mmú wa, ám kō píróśáa isé íka rilóó, ḿpá ne lē, pi Yerusalem-pō né t́nle apí Rōm pikó anipe-i wai. ¹⁸ Rōm pikó apí ne né túhaane, ápi nka yē kapi yé ne né n kpu. Api pēe re piké né riyápō. ¹⁹ Amá Pisuífi apí yúlu, am pōone am mēse re Sesaa kaḿ la uké ha ne né túhaane. Ái re nnépuri

pikó kam la ké pitele wa. ²⁰ Lẽ nnya kam te ké nó yé ké kɔ rinóo nó maa nɔké kó te lẽ ke Isirayeli pikó api n tálẽ nnya kam nté nní akpanii-i we. ²¹ Kei kapi pɛɛ u pɛɛ re: Ápi mpókó nka kecáá Yutee-pɔ rítelé rika ró wóime, urómárecɔ úka úu kɔ kei-pɔ leeme uké kam uké kepócaá nnyine ró kée ñée uké mpókóɔ nnyine ró símisi. ²² Amá tɔ la re p̄́ ηmaa a nkɛ́ni mmẽ kaa m músu ró símisi. Tɔ kɔ te r̄́pá yei kapi mpóyómeyáhaacee mmẽ kaa nní n̄́ t̄́kilẽ yulu.

²³ Pi ne Pɔɔli api keyáa yekei. Kai likeyaa kẽ n tu, api sí kulúí api Pɔɔli lɛɛɔ kéyɔ ke-i kuu n sói. Uu mmare hái ne kesinecɔ-pɔ Uléécaá iyɔɔpi kecáá pi símisi, uu ye Moisi isé ne antepuyɛ atelé ne tiki un ne pi náási re piké Yeesu ne kefa tene. ²⁴ Picɔ apí mmẽ kuu pi n símisi ηmurei, picɔ api pikóme yulu. ²⁵ Kapi lẽ n tósu ápi kómɛine, Pɔɔli uu pɛɛ kekéripi pi maa re: Asei ke Nfáasɔne n̄́ ne antepu Esayi ritiki n̄́ ne n̄́opinésáa maa re:

²⁶ A mpuri mmú pikó-i ha, aa pi maa re:

Nó ye ñsɔne kutu r̄́cɔ

amá áni yéé aseí kɔ

nó ye ñsɔne nyáneí

amá áni yéé yẽ.

²⁷ Li we re mpuri mmú pikó akiη ye takasile,

pi pimɛcire atu tápisile,

api iníɛɛ wúkɛsi

re piatu áa kape ye kɔ,

piinipɛɛ íi kape ye kɔ yẽ.

Pimesɔhɔ áme kape ye kɔ líka ceri nnya.

Péé uyɛ-i, ápi ye pɛɛ n̄́ Uléécaá kémɛɛ kam ké pi p̄́ise.

²⁸ Pɔɔli uu kɔ pimáa pi kpá re piké kó te mpuri sane pikó pɛɛ n̄́-yulalesimé ke Uléécaá uu m páme te. P̄́ ñé kutu n ticɔ. ²⁹ [Kuu lẽ pimáa m masí, Pisuiɛi api ncée kpɔu apí n keηeneɛɔ pin ne tósu.]

³⁰ Pɔɔli uu iηmẽ ité kéyɔ ke-i kuu n̄́ we un hééle kémɛɛ tone. Uu kei pɛɛɛ ukeméé n sónaapɔ nnéí yóóí. ³¹ Uléécaá iyɔɔpi nsímé kuú pɛɛ yóólẽ un kɔ Upíma Yeesu Kirisi nkó p̄́isoi céési ne uripɔ, líka ái kɔ u pɛkɛsi.

Títelé ke Pòli uu Ròm pikó n wói

Lelɛ rítelɛ ntí kɛmɛ ní we

Kumújé kpe-i ke Pòli uú pɛe unsɛ táánũ n tenese kuú pɛe Kirisi pikó pɛe Ròm keteni-i ní we rítelɛ ntí wói. U pɛé lalɛ uké uncee rinóh hái ne Ròm-pò kúu pɛe n hápaalɛ, uké kò pɛe Esipaanyi ha uké ha Nsímé Kεcire riyóó. Títelɛ ke Pòli uu Ròm pikó n wói ye icélaa inyine le ke Pòli uu m pa ne iketɔ-pò. U i pale kekéripi re: "Sisoipipi sin Yeesu ne kefa n tenɛ ke Uléécɛa uu si nyu re si aseɪ tikilenle. Linfatene mmɛ ne kò tulaalenle" (1:17).

Ifaaci iyɛ mekériine ye mmé:

1. Pòli ye nyísele re iye kai piyómeyáhaa isé pitiki ne lɛ kapi ye ne Yeesu Kirisi rintiki apí ne Uléécɛa kefa tenɛ kekɔre we. Uléécɛa icápine yee Ròm-i ní we kɛmɛ, Kirisi pikó pɛe apí Pisuífi ye kulúí wele. Amá Pisuífi ye kò Ròm kɛmɛ kulúí wele, picò apí panse Kirisi pikó, pin kò ne nɔhɛ pin Pisuífi piyómeyáhaa isé tɪkilɛ. Yare li pise re mpuri sane pikó pɛe m panse Kirisi pikó pòkɛ kò isé iyɛ n tikilɛ née? Pòli ye maa re nfatene mee ye usoi riyu lo (1-8).
2. **Isirayɛli** pikó pɛe mpuri ke Uléécɛa uu n wée. Pi ne Kirisi pikó metone nkó kuu nté wói (9-11). Pisuífi meyã ye Nsímé Kεcire kepire ritɔle (9:30-10:20). Uléécɛa ye kò ne wele un mpuri la. N ne ipuri icò yé keyáa Yeesu Kirisi kɛmɛ Uléécɛa ipɛelɛ ceri.
3. **Yeesu Kirisi** icápine kɛmɛ mefine nkó mee nté wólaalɛ. Pòli ye kei símisile lɛ kapi ye Uléécɛa n yáasi ne lɛ kapi ye ne picò nkíhniye kɛmɛ n tónɛ. U pɛpɛe nfatene kɛmɛ m pelaalɛ písei re piké pɛpɛe apí nkemɛ m pelaalɛ ne m purú. Uu kò ne pi tɛni re li pise re níla nké pikecáa n nyáni. Likumújé re Uléécɛa yèè akópe kɛmɛ sisoipipi lesele, Nfáasone nn si léni, asi ye pɛe fe así m pɛnelɛ sin ne we, nn kò ne si léni, si ne Kirisi pin ne pɛnelɛ pin we (12-15).
4. Pòli ye upimarecò pɛe Upíima pikei n wa iyáhaa kulúí pasiipole (16).

Iyáhaa

¹ Nɛ Kirisi Yeesu ukéikó Pòli, née rítelɛ ntí nó wólu. Uléécɛa yee né sée re ké panse utumɛ. U né wéle re ké Unsímé Kεcire riyóó. ² Uléécɛa ye pɛe hái meke-mɛ Uléécɛa Nsímé atelɛ kɛmɛ antepuye maase re u yé Nsímé Kεcire mmɛ tó pa. ³ Ukepipi Urópíima kecáa nsímé ye mu. Pi u marile mesoi. U uyóopi Tafiti kepírɛ le. ⁴ Ke Uléécɛa uu pikpòkpò kɛmɛ u n yukuse nnya kuu u sée re Ukepipi, uu kò Unfaasone ne tiki uú ne linnarɛ u he. ⁵ Urópíima Yeesu Kirisi ke Uléécɛa uú ne ritiki uú ne ipɛelɛ né nyíse re ké panse utumɛ, ké kò tíyese ipuri nnéi písoi piké Kirisi rinyiri nnya ne kefa tenɛ, piké pɛe uyɛ Uléécɛa m pakarelɛ. ⁶ Nó mpí ke Yeesu Kirisi uu nní n sée, nó ne kò lipite pɛ kɛmɛ wele.

⁷ Nó Ròm pikó mpí nnéi ke Uléécɛa uu nní ní la uu kò nó wée re ani panse upikó kam títelɛ ntí wólu. Urósáa Uléécɛa ne Urópíima Yeesu Kirisi piké ipɛelɛ nó nyíse apí nkíhniye nó he!

Li Pòli ripóo wa re uké ha Kirisi pikó pɛe Ròm-i ní we rilóólú

⁸ Pi ketɛ nké nnéi nónnɛfatene nsímé símisile nsone. Lɛ nnya kam la ké ne Yeesu Kirisi ritiki ké ne nó nnya Uléécɛa pɔnɛse kelɛne. ⁹ Uléécɛa uyɛ kam n yáasi nen Ukepipi Nsímé Kεcire yóólɛ yé itansei né li re mesere kam nónnésímé símisi ¹⁰ nen kò rhpá píyei nókenécáa yáasi. Ne ye pise re uké lɛ umela kɛmɛ ncée né he ké nókenémɛ hapò. ¹¹ Lɛ nnya, li pɛe meykíyiki ripóo né we re ké piyéne nó hapò ké lɛ ke Nfáasone nn né n he nó ritéjɛse nòké iníjí wa. ¹² Ne la ké maa re ne nókenémɛ sonepɔle re nfatene mmɛ ke tó ne nnó ari kesé m má nké tíyese tóké ikari kpáriisene.

¹³ Pimárecò, ne la re ani kò te ne pɛe menécíre cápinele ké pilóólú nó hapò, amá hái ne nkpéni-mɛ ám kahanɛ ncée n yɛ. Ne pɛé la re pinékei piké kò nó kɛmɛ kuláa wa yare

kapi ketē kecáá isoipuri icō kēmee kuláa n wa mecō. ¹⁴ Li né pise re ké rúpá píye kēmeé ha, ayu ne sicare kēmee pisoι ne pisōhō ne pepere ápi líka n nyu kēmee kai pise re ké ha. ¹⁵ Lē nnya kai ripōō né we re ké kō nō mpí nōō nní Ròm kuyu-i í we Nsímé Kεcire riyóó.

Nsímé Kεcire ye rínanje le mee Ulééca kēmee n léeri

¹⁶ Nsímé Kεcire mmē ín isei né we. Nnanje nnyine ye mu ke Ulééca uu ye ne pē nnéi ppe ne kefa u n tenelē ayu n lō. Pisuifi kuú ne koraane uú ne mpuri sane pikó kēmee tulu. ¹⁷ Asei kecáá, kei kai ye ne nyíse re Ulééca yèè pisoι pansesele asei pite. Uyee ne Ulééca kefa n tenelē macire kóló kuu ye nfatene mmē ηmanε nnya yē te u asei ute le. Lē kai nní Nléécaasimé ritelē-i wólaalē te: Nkó yee nfatene nnya m panse asei ute yee nfáa má.

Sisoipipi nnéi ye akópe wale

¹⁸ Ulééca kuwōi ye keyómecaa-pō wemεle. Pepere ápi u n waiselē ápi kō umela tikilē ppe yé ne ku risáne. Pi nsímései nyule, amá pin ppe pimewee kópe ne tápaalē te pisoι ápi kapε asei ceri. ¹⁹ Pi lē ke kesoiipipi ake yé í fe ake Ulééca kecáá céru pinyuwe máálenle. Likumúhē re Ulééca ricuruu yee li pi cereise. ²⁰ Asei kecáá, Ulééca likó ái kúyene we, amá umewai kēmee kuu ye umecire lese uu nyíse kesoiipipi aké ne u yenu. Uyee ketē ne keyóme wa nnya, pi yé fe api kei ne yenu re u rínanje teneciré mále un kō Ulééca. Sisoipipi ási yé ncée yē síké re ási likecáá nyu. ²¹ Si Ulééca nyule, amá ási ye ppe ríyu u waise, ási ye kō u pōnese yare kasi yé ppe u m pōnese re u Ulééca nnya. Amá inírisimé ke pisoι apí ne mēsunu apí ne pimεcire fómni, pikemúhē ake ppe kuníri kapi m má nnya kurmahai-i lompo. ²² Pin pimεcire nyáni yare pi mewéesesōhō mále, némpákane piníri ηmaa ye pi. ²³ Api yúlu re ápi yé riwula piké Ulééca kρaciré pakare, apí nya api conse api ppe kesoiipipi kee ye n kpu ne sinúipi ne ána ana likó ne límujui-mujui séru re piléé api ye wula api lē pakare.

²⁴ Lē nnya ke Ulééca uu pi riyá re piké mékperinkpewai kapi pisifa-i m músu n wai piké ne piipije cire isei m pórii. ²⁵ Pi nnōōme likó kpísi apí ne Ulééca kecáá nsímései conse, api wúla api lē ke Ulééca uu n wa yáasi, api ppe Ulééca yee rúpá yo n wa piyáhaa yulu, in kō ne uricuruu kaí ne sá re piké yáasi hái ne rúpá píyei-pō. Amí.

²⁶ Lē nnya ke Ulééca uu piseicirékei pi tā, pinósi api pipila yá, pi ne pinósicō apí ha n sói, ái kō peé ne sá re liké lē. ²⁷ Pitisi pōō kō limεcō pipinósi yá, apí ha ne nnáapí pipitísicō n sói, lin pisoι isei we. Lē nnya, pimεmare kópe mē kulaa kapi lē yē.

²⁸ Kápi nní n wéési piké Ulééca céri nnya, Ulééca ye pi riyále pikemúhē ake cókoi, api peé n wapisi ái ne sá. ²⁹ Mewai kópe ncōpuri ne rikpákára ne nwóonaapí ne kufatoi kpeε pisifa-i we. Pikáipinkεε ne pisoikó ne pipásaine ne piyaaluke ne mémare kópe mee pisifa-i cōpaalē. Pimεcōpecire kapi wóhaane, pin áyu kónaane, ³⁰ pin kō Ulééca iláaro wai. Ápi ye úka waise, pin áyu wéési, pin pimεcire nyíse. Pi mewai kópe piwai kēmee pelaalenle, ápi ye písaa ne píni pakare. ³¹ Ái we re usoi uké ne pi ritá, ápi íla má [ápi ye líka nareσι] ápi ye íwe té. ³² Pi kō ppe isé ke Ulééca uu n yekei nyule. I maa re pepere limewai mē n wai ye ne sá re piké pi kó. Pi kō ppe li waile. Lē memáá, pi ye kō pepere lē n wai kecáá rikpále.

2

Ulééca ketahai kuú ne sisoipipi n túhaanene

¹ Múpá pōn usoi úye mpuri, pō nkó pōō nní ne picō n túhaane pōn akópe pi palē, ái we re piké íwe pō té. Pōō nní ne picō n túhaane pōn akópe pi palē, mepócíre kaa lē akópe palē. Liriyíkí re pōō nní ne picō n túhaane, pō ne kō pimεcō waile. ² Tō meykíyiki nyule re nsímései ke Ulééca uu ye ne pepere lē n wai túhaane. ³ Pō nkó pōō nní ne pepere lē n wai n túhaane pōn kō pimεcō wai, pō músu re pō né Ulééca ketahai kēmeé lee? ⁴ Néε Ulééca mewai sōne píima ne uisoi niye-niye ne unfanare kaa lómiise. Áa nyu re umewai sōne píima mee la re a mεfine conseε? ⁵ Amá ripókíhē ntake ne kaa n yúlu re áa yé mεfine conse nnya, mepócíre kaa lē kuwōi píima cápine keyáa kē ke Ulééca uu ne nsímései ukuwōi

kémee písoi n túhaanene. ⁶ Ketúhaane ke-i ke Uléecaa uu yé rúpa úye mewai ihéé u pa. ⁷ Uu pèpèe lisòne piwai ne n ñmóópúlē nfáa teneciré he. Pi lē waille re uké umeyòopi pi he uké kò ríyu pi waise uké kò tíyese piké pansè picaaiciré. ⁸ Amá Uléecaa yé pèpèe ne u n kénene ápi la piké nsímései kutu ricò, pin pèe lèlèe ái ne n sá kutu còlē kecáá ukuwò piima súise. ⁹ Píwèluxe ne nwuutúú mee mpí nnéi pèe mewai kópe n wai likó. Pisuifi kaí ne mefoí máne, ai péé ne mpuri sanè pikó kpá. ¹⁰ Tíyu ne ipakare ne nkíññe mee mpí nnéi pèe lisòne n wai likó. Pisuifi kaí ne mefoí máne, ai péé ne mpuri sanè pikó kpá. ¹¹ Uléecaa úu písoi ne picò kóólene.

¹² Mpí nnéi pèe ápi isé kecáá n nyu apí ne akópe wai ye kpínine ápi ikecáá ne pi túhaanene. Amá pèpèe ikecáá n nyu apí ne akópe wai ye kpínine api ikecáá ne pi túhaane. ¹³ Asei kecáá, ái mpí pèe ye isé kutu ñmane riñcò pèe Uléecaa inipèe-i aseí pite. Amá mpí pèe isé n tíkílē kapi ye ha maa re aseí pite. ¹⁴ In te mpuri sanè pikó pèe ápi Uléecaa isé n nyu ye pèe isé iyē tíkílē, li wa yare i pisifa kéméé wele pin ne i sòne, rúpa kápi nní i n nyu. ¹⁵ Pi lē nyísele re lèlèe isé iyē kéméé n we ye pisifa kéméé wele. Pikemúñé yèè pi nyísele api céru re pi ye pinyine-i akópe wale, ake ye kò pinyine-i alari pi pa. ¹⁶ Lèlèe ha leerine keyáa kē ke Uléecaa uu Nsímé Kècìre kam n yóólē m páine úu ne písoi túhaane. Kirisi Yeesu kuú ne tikine úu ne lē nnéi ke písoi api n wai pin pékesi kecáá pi túhaane.

Pisuifi ne isé kecáá nsímé

¹⁷ Pó nkó pòo nní mepócìre rinyíri n he re Usuifi, pòn ne isé tálē, pòn Uléecaa nnya rikókòri wai, ¹⁸ pòn umela nyu, pò kuu uisé kéméé n céesi re a ye lèlèe licò ne kekpeé n we ceri, ¹⁹ pòo nní mepócìre n nyáni re pòo pinyíye tòrikee, pòn kò pèpèe kuñmaha kéméé n we metéi, ²⁰ ne piníri ne siwá ucélaa, re pò isé kéméé menyuwe ne nsímései yē nnya, ²¹ pò nkpéni nní lē picò céesile, aa pèe mepócìre picélaa pòone. Pò ye re ápi kape ye yáai, amá pòon pèe yáai! ²² Pò ye kò re ápi kape ye iwásá wa, amá pòon pèe iwásá wai! Pò ye re pò piléé kòhòle, pòn kò pèe pilikó yááinkèe! ²³ Pòo nní isé nnya rikókòri n wai, pò ye kò isé rilóóle aá ne Uléecaa riyu kopu. ²⁴ Li Nléecaasimé kéméé wólaalē te:

Nó nnya, Uléecaa rinyiri ye mpuri sanè pikó kéméé caaile.

²⁵ Asei kecáá, in te nò isé tíkílē ke piké api yé kuláa nó wa. In te nò isé rilóó, nópinéké ye we yare kukéciré. ²⁶ In te ukéciré ye lē ke isé ii m pise kecáá sòne, áni yē te ukukéciré yé Uléecaa kéméé n we yare pi u rikélee? ²⁷ Mpuri kéciré ukó un isé n tíkílē, úu yé tíyese pò nkó pòo nní isé n nyu áa ye pèe i ritiki, pòn kò kélē, aa yénu re pò akópe málee? ²⁸ Lē nnya, ái ipiñe kecáá piké mpí pèe ye nyíse re usoi ye Usuifi le. Ái kò ipiñe kecáá piké mpí pèe piké yíkíyiki. ²⁹ Amá lē ke usoi uu kèfa kéméé n we lèe ye nyíse re u Usuifi le. Lē kapi ye maa re usoi ye meyíkíyiki kèlenle. Uléecaa Nfaasòne meké ye mē, ái isé mekó. Ái písoi kéméé ke Usuifi uyē mpuri ipakare ii ye leeme, amá Uléecaa kéméé le.

3

¹ In lèe ni, kuláa ye kúye re usoi uké Usuifi? Yo ke piké api ye yoriye? ² Kuláa ye linnéi kéméé wele áku kumúñé má. Kufoí yee re Pisuifi ke Uléecaa úu ne mefoí símisi uu Unsímé pianipe-i wai. ³ Asei ye kò nye re pikecòpe pinyine ápi aseí ritiki. Lē nnya, piasei kutikiciré yé tíyese Uléecaa pòo kò aseí pitíki yáa? ⁴ Ái nkpáni lē. Ái céreise re rúpa usoi úye ye unòome le, amá Uléecaa pò ne aseí tikilenle. Li likecáá wólaalē te:

Li pise re apónò aké n nyíselē te pò aseí ute le.

Ñka nñ wene kapi yé ne mepótúhaane kéméé pò n cési.

⁵ Amá in te arósei kutikiciré yé tíyese ai nyíse re Uléecaa ye aseí tikilenle, tó pèe maa re íye? Te ke Uléecaa uu yé nní likecáá ukuwò ró n nyíse nnya, úu aseí tíkílē? Lē ke sisoipipi asi ye m pise mecò kam nní pise. ⁶ Ái nkpáni lē. In pèe lē, íye ke Uléecaa uu yé ne písoi nnéi túhaane? ⁷ In te nnénòome yé tíyese ai nyíse re Uléecaa ye aseí tikilenle, ai kò ríyu u waise, yo nnya ke Uléecaa uu yé pèe kò ne ró túhaane re tò pikópèkòó le? ⁸ Yo nnya kári yé fe tóké maa re: Lē nnya, tóké akópe wa lisòne liké ne akeméé léeme? Písoi

pinyine ppe tiróyu n kópu ye re tóo ye lē ma. Uléecaa ye alari mále uké lē nnya lipite kutu ripasa.

Pisoí nnéí ye pikópekóó le

⁹ Tó nkpéni maa re íye? Te tó, Pisuífi ye mpuri sane pikó fe, née íye? Ái nkpáni lē. To pisímé masile re akópe ye nnaŋe mále an ne kesé Pisuífi ne mpuri sane pikó múílē. ¹⁰ Li Nléecaasimé ritelé kémee wólaalē te:

Usoi úka úu aseí tikilē.

Mpá ucíreníŋe yíkíyiki nkó nní úu we.

¹¹ Úka mpuri úu mesəhə má.

Úka mpuri úu Uléecaa wéési.

¹² Pinnéí ye ncée kecire pitíki riyále.

Api kesé pinnéí isoi kpará n wai.

Úka mpuri úu lisəne wai,

m pá ucíreníŋe yíkíyiki nkó nní úu we.

¹³ Pinnəəsimé ye rikpíí le tee n háalē.

Pialempi kapí ne nnəəme wapisí.

Melō ye pinnəə-i kúlaalenle yare iwáa yee n kóni.

¹⁴ Awéeri ne nsímé kópe yee pinnəə-i yipaalē.

¹⁵ Piana áa kusa ménye pikəikee kémee wélú.

¹⁶ M pá yei kapi lomə, picaainkee ne picə íwe piwai yee pilikó.

¹⁷ Ápi ncée mee ye ne nkíŋniŋe n ka nyu.

¹⁸ Ápi piisoi kapi n le kémee Uléecaa wuru.

¹⁹ Tó kə ppe nkpéni nyule re li Uléecaa isé kémee wólaalē te pəpəe isé metíki m má nnya ke isé iyē ii wólaalē, nsímé nké ne m pá úye n lukaalē nnya. Sisoipipi nnéí ye Uléecaa inipəe-i sikópekóó le. ²⁰ Úka mpuri úu fe uké lē ke isé ii m pise wa. Lē nnya ke úka úu yé fe uké Uléecaa kémee alari yē. Isé ye tíyesele usoi uu céru re u ukópekóó le.

Lē ke Uléecaa uu ye sisoipipi ayu n lo

²¹ Lē ke isé ricuruu ne antepuyə apí ppe mēkee-me m ma yee nkpéni nní wa. Uléecaa úu ne isé ritiki uké ne sisoipipi waise aseí pite. ²² Pē nnéí ppe lē kuú ne Yeosu Kirisi rintíki uu wai ŋmanə kóló ne kefa n tene kuu ye sée re aseí pite. Likumúŋé re Uléecaa úu pisoí ne picə kecəpe kóólene. ²³ Sisoipipi nnéí ye akópe walə, asi Uléecaa meyoəpi paa. ²⁴ Amá Uléecaa ye uipəelée kémee pi pansesele aseí pite, faalaa ápi kə líka héele. Yeosu Kirisi yee umecire kpísi uu he nnya ke Uléecaa uú ne piayu lo. ²⁵ Uyē ke Uléecaa uu wée re uké umenye ne inyóonse wa iké pē nnéí ppe umenye mē ne kefa n tene akópe sárei uké ne nyíse re u aseí ute le. Úu ppe mēkee piakópe akpanii pi wa. U pē ne kéyu pi purule. ²⁶ Lē kuú ne nyíse re u aseí tikilenle, úu nkpáni conse. Uléecaa ye kə lalə uké nfáani ketē nké kémee nyíse re u kə ne urinəə kuu m ma kecáá wele. Likumúŋé re pē nnéí ppe Yeosu ne kefa n tenelē ŋmanə kuu ye yē te aseí pite. ²⁷ Tó, Pisuífi ye ppe nnyine má təké ne picə rikókəri n waii? Aai, nka n n we! Isé pitiki nnya née mewai səne nnya? Ái nkpáni lē. Likumúŋé re ái isé kai pise re usoi uké ritiki, amá nfatene kai pise re usoi uké m má. ²⁸ Tó kə yē te ái ke kesoi pipi ake yé lē ke isé ii m pise n wa nnya kake yé Uléecaa keyu-i aseí m má, amá kaké ne kefa n tene nnya kake yé aseí m má. ²⁹ Née Uléecaa ye Pisuífi ŋmanə Uleecaa le? Yare úu mpuri sane pikó Uleecaa, née íye? Eee, u kə mpuri sane pikó Uleecaa le, aseí kecáá. ³⁰ Uléecaa use yee we yee nfatene nnya pikéké pansesene aseí pite. Liməco kuu pikéciré nfatene nnya pansesene aseí pite. ³¹ Yare tó nkpéni lē maa re nfatene nnya, isé nkó ye ppe tenele née? Ái nkpáni lē! Tó meníŋe isé nnaŋe nnéí i palenle.

¹ Tó nkpéni urósáayaha Apiraham pǎ nkó maa re íye? Yo kuu Ulééca kémee yé? ² In pree Apiraham liwaiwai nnya ke Ulééca uu u pansese aseí ute, Apiraham yé pree fe uu lirikòkòri n wai. Amá áí nkpáni lē we Ulééca kémee. ³ Nléécaasimé ritelē ye maa re: Apiraham uú ne Ulééca kefa tene, Ulééca uu lē nnya u pansese aseí ute. ⁴ Ápi ye kò nkó yee pikei n wa uu liihéé yósu maa re faalaa kapi u he. Ulikó ye ni kapi u pa. ⁵ Amá nkó yee úu pikei pika n wa uké ne m pansese aseí ute un pree ne uyee ye ukòpekò m pansese aseí ute kefa tenelē, liute yèè unfatene nnya pansese aseí ute. ⁶ Lē ke Tafiti uu tee re nkó yee úu pikei pika n wa, Ulééca uu pree ne u pansese aseí ute ye únarekome le.

⁷ Pē nnéi ke Ulééca uu akópe n sárei uu kò akecáá yárii ye pínarekome le.

⁸ Usoi nkó akópe ke Upíima úu n kééni ye únarekome le!

⁹ Pikéké ñmane kapi tee re pi pínarekome le née ne pikéciré pǎ kò? Tò pimáa masile re kefa ke Apiraham uú ne Ulééca n tene nnya ke Ulééca uu u pansese aseí ute. ¹⁰ Íye kuú pree we Ulééca uu ne u kpísi re aseí ute? U pree kélē née úu kélē? Ápi pree kahane u rinké. Úu pree kélē. ¹¹ Kepire kapi u riké ai nyíse re Ulééca ye unfatene nnya u pansese aseí ute api kelene u ké. Apiraham ye lē nnya pansese pree Ulééca ne kefa n tenelē usaa úu kò pree kélē. Yare ke Ulééca uu Apiraham m pansese aseí ute úu kò pree kélē meco kuu kò pē pansese. ¹² Apiraham ye kò pikéké usaa le. Áí pree pikéké nnéi. Amá u pree nfatene m má yare kuú m má api kelene u ké usaa le.

Usoi nfatene mee ye lē ke Ulééca uu yekei re u yé wa u yeneise

¹³ Asei kecáá, áí isé ke Apiraham uu pitiki fe nnya ke Ulééca uu yekei re u ne upipirē yé masí ketē nnéi n te. Amá kuu nfatene m má Ulééca uu ne u pansese aseí ute nnya ye ni. ¹⁴ In te isé ke usoi uu ye ritiki uú ne lē ke Ulééca uu n yekei re u yé wa yenu, nfatene ñn pree líka yoriye, urinò kuu n yekei ye pree méwoo wale. ¹⁵ Li we re isé ye Ulééca kuwò yukusele. Isé insá n we, ápi ye maa re pi i riló.

¹⁶ Lē nnya, nfatene mee ye tíyese usoi uú ne lē ke Ulééca uu n yekei re u yé wa yenu. Ípreele ihée ye nyi. Lē nnya, rinò yekei yekei tē pǎ ne kò Apiraham pipirē nnéi rikó le, áí pree isé n tikilē ñmane, amá ne pree urósá Apiraham meco nfatene m má ye pi. U ntónéi usaa le. ¹⁷ Li Nléécaasimé kémee ukecáá wólalē te: Ne pò kpísile am waise isoipuri kulúí usaa. U ntónéi usaa le Ulééca kuú ne kefa n tene keyu-i. Ulééca uyee ye pikpòkpò nfáa n he, uu wai lelee áí pree í we, aí weri. ¹⁸ U pree ne Ulééca tálenle un ne mé te Ulééca yé u waise isoipuri kulúí usaa. Li we re Ulééca ye pree u maa re: Pipópirē yé masí kulúí n we. Áí kò pree lē kutá we uké ne m mé. ¹⁹ Apiraham nfatene ye pree ne wele nn páápú, amá un kò ne ñmē píle kumúñé má. U kò pree nyule re u ne nkpò nnyáá piwai masile, úu yé nkpéni fe uké kewá yē. Unósi Sara páa kò nkpéni kuwánmare we. ²⁰ Amá mpá ne lē, úu Ulééca rinò kesi, amá u meníñe nfatene píima ne Ulééca ríyu waisele úu nkpáni ritiña-tiña. ²¹ U ne kefa tenele re Ulééca ye ñnañe mále uké ne lē kuu n yekei re u yé wa wa. ²² Lē nnya ke Ulééca pò kò u pansese aseí ute. ²³ Tinò ntí kapi nní í wói re: Ulééca ye u pansese aseí ute, áí uyē ñmane nnya kapi wói re Ulééca ye u pansese aseí ute. ²⁴ Tó mpí kuu nní í pansese aseí pite, tó nnya kapi kò lē wói re tò Ulééca uyee Urópiima Yeesu pikpòkpò kémee n yukuse ne kefa tene nnya. ²⁵ Arókópe nnya kuu tíye api u kopu, Ulééca uu u yukuse re uké ró pansese aseí pite.

5

Nkíñiñe mee tó ne Ulééca kecòpe í we

¹ Ntófaten nnya ke Ulééca uu ró pansese aseí pite. Nkíñiñe ye nkpéni tó ne uyē kecòpe wele. Urópiima Yeesu Kirisi yee tíyese kai lē wa. ² Uyee tíyese ke Ulééca uu nfatene nnya uipreele ncee ró he ari fe arí ne péne ñsone. Li nkpéni tó láárúle re tó kam ari emeyòpi kémee ketóne yenu. ³ Háí ne nkpéni ricurru kari nní íwe n le, li ró láárúle áí kumúñé má. Tò nyule re íwe kémee ke usoi uu ye piñmóópú peikee, ⁴ uu piñmóópú

kémee Uléecaa pitiki ceru ne asei, uu asei pitiki kémee fe uu ye Uléecaa ne n tálẽ un mé.
⁵ Uléecaa pitá ápi yé ró kíraaase. Nfáasone mmẽ kuu ró n he kuú ne unla arókíh kémee wa.

⁶ Kári pree ñnanje m má tóké ne akópe kémee le ke Kirisi uu pikópékáó nkṛo yásí uu kpi. Uléecaa yee liitunje iyẽ yekei. ⁷ Li pree páápúle piké ne usoi sone ricuruu nkṛo ñ yásí. In n la, unyine yé pree fe uu ikari wai uu usoi sone unyine nkṛo yósu uu kpi. ⁸ Amá lã kémee ke Uléecaa uu ró n nyíse re u ró lalẽ ye nní: Kári pree arókópe kémee ñ we ke Kirisi uu ntókṛo yásí uu kpi. ⁹ Ke Uléecaa uu nkṛéni nní Kirisi inyóonse menyee nnya ró m pansese aseí pite, áí céreíse re Kirisi yé kó Uléecaa kuwóí kémee ró lese. ¹⁰ Pree uye-i karí pree Uléecaa pilaaró ke Uléecaa uu Ukepípi nkṛo ne iláaró iyẽ kpu. Kuu nkṛéni nní iláaró iyẽ pikópe m masí, áí céreíse re u yé kó Ukepípi nfaa ne tiróyu ló. ¹¹ Lã memáá, li kó nkṛéni ró láárúle lin kó rikókari ró we re tó ne Uléecaa ye larukusene. Urópíma Yeesu Kirisi yee tíyese kai lã wa. Uyee tíyese ke tó ne Uléecaa ari larukusene.

Atam ne Kirisi kecáá nkó

¹² Limécó kaí we. Usói use, Atam nnya ke akópe aa ketẽ kecáá lomme aá ne nkṛo weri. Ke písoi nnéí api akópe n wa nnya, nkṛo nn písoi nnéí téh. ¹³ Uléecaa uké kelene Moisi isé ñ léseme, akópe ye pree ketẽ kecáá wele. Amá ke isé íi pree kahane n léeme nnya, Uléecaa úu pree akópe keeni. ¹⁴ Ḿpá ne lã, kai Atam kumúhẽ-i n kpísi aí ne Moisi-i tuiiri, nkṛo ye pree wele nn písoi kóni, ḿpá pinsá Atam mecó rinóó ke Uléecaa uu n he rinlóó.

Atam ye pree usói ucó uyee n weme kumíiri le. ¹⁵ Amá lã ke Uléecaa uu n he faalaa áí kusa piye. Usói use kuú ne ritiki uú ne he. Uyee Yeesu Kirisi. Kei kuú ne ulisone písoi meyã ticú ne nfanare. ¹⁶ Uléecaa ihée faalaa mewai ye ne mempehẽ ne lã ke usói use kóló akópe aa n wa. Akópe ase kóló ke usói uu wa apí ne u túhaane aí ne u kpi. Amá lã ke Uléecaa uu usói n he faalaa uakópe kului mewai-maá yee tíyese kuu pansé aseí ute. ¹⁷ In te usói use akópe nnya ke nkṛo nn písoi kecáá ketóne yẽ, pẽ ke Uléecaa uu ípeelée n nyíse uu pi pansese aseí pite yé kó Yeesu Kirisi ñmane nnya nfáa yẽ, u ne pẽ api kesé iyóopi tone.

¹⁸ Yare ke usói use akópe aa n tíyese apí ne ḿpá úye túhaane aí ne u kpi mecó ke aseí mewai mese amé tíyese Uléecaa uú ne písoi nnéí pansese aseí pite, api pree nfáa yenu. ¹⁹ Asei kecáá, usói use kóló yee pipakare ñ ye nnya ke písoi nnéí api pansé pikópékáó. Limécó ke usói use kóló yee Uléecaa m pakare nnya, písoi meyã api pansene aseí pite.

²⁰ Isé ye leemele ii tíyese akópe aa kulúi wai. Amá kei ke akópe aa kulúi n wa, Uléecaa ye kó kei písoi ípeelée nyísele áí ne kété. ²¹ Yare ke nkṛo nn akópe nnya ñnanje n yé nn písoi kecáá tone, limécó ke nfáa teneciré nn ne Uléecaa ípeelée kuu písoi n nyíse nnya ñnanje yenu ne nké písoi kecáá tone. Urópíma Yeesu Kirisi aseí pitiki nnya kari nfáa teneciré yé.

6

Akópe áa keróccáá ñnanje ñka má

¹ Lã nnya, tóké nkṛéni re íye? Te tóké nkṛéni akópe piwai ne kéyu mahã uipeelée iké pree meyã wa née? ² Ái nkṛáni lã! Akópe áa keróccáá ñnanje má. Íye ke tóó yé kó pree ne akópe kémee n we? ³ Áni nyu re tóó nní ntónéí Kirisi Yeesu kupénecó kémee míni n wóle, tó kó míni piwole pẽ kémeé ne u ripénele ari kesé kpíi? ⁴ Kapi míni ró ñ wóle, tó ne uyẽ kapi lã tipéne api kúlesi. Kesé kari lã kpu. Yare kuu kó Sáa Uléecaa nnanje nnya pikpókṛo kémee n yisi, limécó ke tóó yé kó nkṛéni nfáa fale yẽ.

⁵ Asei kecáá, in te tó ripénele ari unkpṛo kémee kesé kpi, tó kó limécó pénele arí n we arí ne umeyise kémee kesé yisi. ⁶ Tó kó nyule re isoi kpure iye-i karí pree ñ we kapi ne ripénele api kunapéccáó kecáá kari, ai wai re akópe isoi iyẽ íi nkṛéni keróccáá ñnanje ñka má, ári kó nkṛéni akópe ilasi le. ⁷ Li we re usói nkó yee nkṛo m masí ye akópe ilasi kémee lele. ⁸ Tón m maa re tó ne Kirisi ye ripénele ari kesé unkpṛo kémee kpi, tó kó ne kefa tenelenle

re tó ne uyē yé kesé nfáa m má. ⁹ Tò nyule re Kirisi yee pikpòkpò kémee n yisi úu kò píkaì kpine, nkpò òn kò nkpréni ukecáá ònàṅe òka má. ¹⁰ Kuu n kpu nnya, akópe áa kò nkpréni ukecáá ònàṅe òka má. Nkpò cireníṅe kuu kpu. U nkpréni nfáa mále un ne Uléecaa mekò-i we. ¹¹ Lē nnya, nòkè nóménécíre n nyáni re akópe áa nòkenécáá ònàṅe òka má. Anì kò nóménécíre n nyáni re nò Kirisi Yeesu kupénecò kémee nfáa mále nòn ne Uléecaa mekò-i we.

¹² Lē nnya, akópe áa kapè kò nkpréni nòinépíṅe yee keyáa n kpine kémee ònàṅe m má. Ánì kapè ilikáipi-káipi n tikilē. ¹³ Ánì kapè nòinépíṅe kelò kenyine kpísi nòké akópe-i n wai. Amá anì nóménécíre kpísi anì Uléecaa anipe-i wai yare nò kpule anì yisi, anì nòinépíṅe silò kpísi anì Uléecaa he aní ne lisòne n wai. ¹⁴ Akópe áa yé nòkenécáá ònàṅe yē. Li we re isé ìi kò nkpréni nòkenécáá ònàṅe òka má. Amá Uléecaa nfanare mee nòkenécáá ònàṅe má.

Ári kò nkpréni akópe ilasi kémee we

¹⁵ Lē nnya, íye nkpréni? Te tó nkpréni akópe piwai ne keyu mahā te isé ìi kerócáá ònàṅe má re Uléecaa ipelée kémee karí we nnya? Ái nkpréni lē! ¹⁶ Ánì nyu re nòn nóménécíre n kpísi nòn usoi m pa re nòké uilasi n le nòn u pakarelē, nò meyíkíyiki uyē kani nní m pakarelē pilasi lē? Nòn nóménécíre n kpísi nòn akópe-i n tampò anì ailasi n le, nò lē nnya kpí. Nòn Uléecaa ilasi n le nòn u m pakarelē, nò pè lē nnya Uléecaa inipe-i panse aseì pite. ¹⁷ Amá tò Uléecaa pakare: Nò pè akópe ilasi lele, nò nkpréni kefa kесе ne icélaa tikilenle yare kapi nò a n céesi. ¹⁸ Yeesu Kirisi ye akópe ilasi kémee nò lésele anì nkpréni panse nòn aseì ilasi le. ¹⁹ Ne sisoipipi mecò símisile re áni ye mekee nsímé kó nnya. Nò pè mekee nóménécíre kpísile nòn mékperinkpe ne mewai kópe ilasi kémee wailē. Li tíyesele anì pè isoi yee ìi ne Uléecaa n sá n le. Limecò kani yé kò nóménécíre kpísi anì lele ò nyarí piwai ilasi n le, ai tíyese anì pè isoi yee ne Uléecaa n sá n le.

²⁰ Kumúṅé kpe-i kaní pè akópe ilasi n le, lisòne piwai ápi pè ne nò yē. ²¹ Mewai mē kaní pè n wapísi ye nkpréni isei nò wele. Yo kai nò yóriye? Nkpò-mē kamé ne nò sí. ²² Amá Uléecaa ye nkpréni akópe kémee nò lésele uu nò pansese upilasi. Nòkunélaa kpee kei re lele ne Uléecaa ò sá kani nkpréni wai nòn ne kétò-pò nfáa teneciré mē. ²³ Akópe kulaa kpee nkpò, amá lē ke Uléecaa uu ye faalaa n he yee nfáa teneciré kari ye tó ne Urópíima Kirisi Yeesu kupénecò kémee n yē.

7

Isé ìi usoi yee n kpu kecáá ònàṅe òka má

¹ Pinémárecò, nò písoi le pè isé n nyu. Nǒ karí ne símisi. Nò paleile re kumúṅé kpe-i ke usoi uu nfáa m má kéméé ke isé ìi ukecáá ònàṅe máa? ² Isé kémee, unòsi nkó yee n sòḍ úu ncée má u ne ula piké túúnne ula uyē un ne nfáa má. Amá ula un n kpu, isé iyee pè u ne ula kecòpe ò we ìi pè kò unòsi kecáá ònàṅe máne. ³ Amá in te ula ye nfáa mále unòsi uú ne utisi féé sòḍni, pi yé u sée re unòsi wásánkaí. Amá ula un n kpu, isé yee u ne ula kecòpe ò we ìi pè ukecáá ònàṅe òka máne, un pè uyè-i utisi féé n sòḍ, úu uwásánkaí. ⁴ Pinémárecò, limecò kai kò nǒ kéméé we. Isé ìi kò nkpréni nòkenécáá ònàṅe òka má, nò pikpòkpò le. Nò ne Kirisi yee kerócáá ò kpu ye ripénele anì kesé kpi. Usói féé yee nkpréni nò te. Uyee kpu Uléecaa uu u yukuse, tókè ne Uléecaa pikei n wai lin kuláa má nnya. ⁵ Asei kecáá, kumúṅé kpe-i karí pè kerómúṅé cire ne irósoi n le, isé ye pè tíyesele tòn akópe káipinkee, an irósoi kémee ró terii tòn pè ne lele ye ne nkpò ò ka wai. ⁶ Tò nkpréni isé nnaṅe kémee lele. Tò nkpréni lele pè ilási ró n tónselē anipe-i lele. Nfáasòne nnaṅe kémee kari nkpréni isoi fale le. Ái nkpréni isé yee pè mekee kerócáá ònàṅe m má anipe-i.

Isé yee lē kapi ye n sée re akópe ró nyíse

⁷ Lē nnya, tókè nkpréni re íye? Te isé ye akópe le née? Ái nkpréni lē. Amá isé yee tíyese karí ne akópe ceri. Likumúṅé re isé insá pè m maa re: Kapè ye ucò likò káipinkee, ám yé pè céri yo kapi ye sée re ucò likò pikáipi. ⁸ Tinòḍ tee tíyesele akópe aa kenémee

ńnaŋe yenu, nen pɛe ńpá yo mpuri kɛmɛe picɔ likó káipinkeɛ. Isé insá n we, akópe ye kpuwaalenle. ⁹ Ne pɛe mekɛe wele ám isé nyu, nen nfáa má. Kam nkɛ́ni i n céri, iyɛ ii pɛe kenémɛe ńnaŋe yenu, nɛe pɛe kpi. ¹⁰ Ai pɛe nkɛ́ni wai re isé yee yé pɛe nfáa né n he ye ne nkɛ́ kɛmɛe né ha. ¹¹ Isé yee tíyese ke akópe aa lɛ kii ń ma nnya ńnaŋe yɛ aá ne kuyúí né tani aa kɔ ne né kópu.

¹² Isé ye Uléecaa likó le, lɛ kii ń ma ye kɔ Uléecaa kɛmɛe léerile, lin aseí tikilɛ lin kɔ nyań. ¹³ Yare lelee ń nyań ye nkɛ́ni pansɛle lin né kopu, nɛe iye? Ái nkɛ́ni lɛ! Akópe aké ne meyíkíyiki n nyíse re a mesei akópe le, a isé yee ń nyań kpísile aa pansese nkɛ́, akópe aa pɛe lɛ ke isé ii ń ma nnya n we lin nyáni re akópe ye mesei likópe le.

Akópe nnaŋe

¹⁴ Asei kecáá, tɔ nyule re Nfáasɔne mee isé te. Amá inépiŋe mela ke nɛe tíkilɛ. Ne we yare pi né kpísile apí ne akópe yáí. ¹⁵ Likumúŋé re ám menéwai cire aseí kómɛi. Ám ye fe ké ye lɛ kam ń la wa, amá lɛ kam n kóhɔ kam ye wa. ¹⁶ In te ám likópe kam n wai piwai la, ne ma am ɲmurei re isé ye nyamlɛ. ¹⁷ Li pɛe nyísele re áí rinécúruu nɛe lɛ wai, amá akópe nyee kenémɛe ń we nyee lɛ wai. ¹⁸ Ne nyule ɲmaa re lisɔne áí kenémɛe we, ne la ké re menéwee kɛmɛe, lisɔne piwai yèè ripóó né wale, amá ám ye pɛe lipiwai fe. ¹⁹ Ám ye lisɔne kam piwai ń la wa, amá likópe kám piwai ń la kam ye wa. ²⁰ In te lɛ kám ń la kam ye wa, li nyíse re áí nɛe li wai, amá akópe nyee kenémɛe ń we ye nyee.

²¹ Ne yɛ te nní ke isé ii sónɛ. I la iké lisɔne wa, amá likópe lin pɛe mesére kenýále-i we. ²² Li kenéfa kɛmɛe né láárúle re ké Uléecaa isé m múlɛ, ²³ amá nen pɛe kɔ inépiŋe kɛmɛe isé féé icɔ nyáni. Isé iyɛ ne iyee ne kenémúŋé n sá íi kómɛine. I akópe ilasi né simrile in tíyesele nen akópe nyee kenémɛe ń we isé tíkilɛ. ²⁴ Linécɔ ye íwe wele! Wóo yé inépiŋe yee ne nkɛ́ né n wéési kɛmɛe né lese? ²⁵ Ne Urópíma Yeesu Kirisi ne ritiki ań ne Uléecaa pɔnsɛle!

Lɛ nnya, ne kenémúŋé kɛmɛe Uléecaa isé ilasi tunle, amá nen pɛe inépiŋe kɛmɛe akópe ilasi le.

8

Lɛ ke usoi uu ye Uléecaa Nfaasɔne m má un ne we

¹ Lɛ nnya nkɛ́ni, pɛpɛe ne Kirisi Yeesu m pɛnelɛ pin ne we ápi má re piké Uléecaa ketahai kuú ne pisoí n túhaanene iwame n wai. ² Asei kecáá, isé yee ye Kirisi Yeesu kupénecɔ kɛmɛe Nfáasɔne ne rintíki íí ne nfáa he ye isé yee ye akópe ne rintíki íí ne nkɛ́ weri kɛmɛe né lésele. ³ Lɛ ke isé ii piwai m pɔne re merówee ye ńnaŋe i paase nnya ke Uléecaa ricuruu uu wa. Uké ne akópe nyee pisoí isoi kɛmɛe ń we an pi nyikilɛ n feriyɛ nnya kuu Ukepípi tumme ne isoipiŋe yare pikópekɔ́ mecɔ. Kenkɛ́ mee lɛ ke akópe aá ne ńnaŋe m má cire ne a rinyiki. ⁴ Lɛ nnya kari yé nkɛ́ni fe ari isoi n le yare ke isé ii m pise. Ári nkɛ́ni merówee cire tikilɛ tɔn ne isoi le, amá tɔ nkɛ́ni irósoi lele yare ke Nfáasɔne nn m pise. ⁵ Asei kecáá, mpí pɛe piméwee cire n tíkilɛ pin ne isoi le ye lɛ kapi ń la kemúŋé wailɛ, amá mpí pɛe piisoi n le yare ke Nfáasɔne nn m pise ye Nfáasɔne kemúŋé wailɛ. ⁶ Usoi méwee cire pitiki uké ne isoi n le yèè ne nkɛ́ kɛmɛe u hale. Amá isoi piluke yare ke Nfáasɔne nn m pise yèè ne nfáa ne nkíŋiŋe kale. ⁷ Usoi méwee cire isoi piluke yèè tíyesele uu wai Uléecaa ulaarɔ. Méwee mɛ́ áme ye Uléecaa pakare, ticuruu áme yé fe meké lɛ wa. ⁸ Ái céreise re pɛpɛe piméwee cire ilasi n tú pin ne isoi le ápi yé fe piké lelee ne Uléecaa n sá wa.

⁹ Amá nɔ́ áni kɔ nkɛ́ni nómenéwee cire ilasi tú nɔn ne isoi le, amá lelee ne Nfáasɔne n sá kani tíkilɛ, in te aseí kecáá, Uléecaa Nfaasɔne ye nókenéméé wele. Unyine unsá Kirisi Nfaasɔne m má, áí Kirisi yee u te. ¹⁰ Kirisi un nókenémɛe n we, aseí kecáá, nóinépiŋe ye kɔ ne akópe nnya nkɛ́ kɛmɛé wele, amá ke Uléecaa uu nó m pansese aseí pite nnya, Unfaasɔne ye nfáa nó hele. ¹¹ In te uyee pikɔ́kɔ́ kɛmɛe Yeesu n yukuse Nfaasɔne ye nókenéméé we, uyee pikɔ́kɔ́ kɛmɛe Kirisi Yeesu n yukuse yé kɔ tíyese nóinépiŋe yee ne nkɛ́ n sá ii Unfaasɔne mee nókenémɛe ń we nnya nfáa m má.

¹² Lẽ nnya pimárecò, tò nkpèni riwóme mále, amá ái ppe merówee karí ne riwóme má kari yé ne irópije mela n wai. ¹³ Nòn nómenéla n tikilẽ nõn ne nóinésoi n le, nõ kpínine. Amá in te nõ Ulééca Nfaasone tíye nn nõkenémee pikei wai nn nóinépije mewai kopu, nõ nfáa wa. ¹⁴ Pẽ nnéí ke Ulééca Nfaasone nn n séni ye Ulééca sipipi le. ¹⁵ Ái nfáa mee nõ m pansese pilási ppe iwame ne n tú kaní yósi, amá Nfáasone mee nõ n kpísi nn waise Ulééca sipipi kaní yósi. Mmẽ mee ye tíyese kari ye ricáái ari Ulééca séi re “Apa”, “Sáa”! ¹⁶ Ulééca Nfaasone ricuruu ye tirócuruu símisile re tò Ulééca sipipi le. ¹⁷ Tòn Ulééca sipipi, tóo kò masí lẽ kuú ne ró m mế te. Tó ne Kirisi tóo kesé Ulééca likó te. Tòn Kirisi iwe kesé n li, tó ne Kirisi yé ha kesé umeyòopi kéméé n we.

Meyòopi mee kepire n weme

¹⁸ Ne nyáni re íwe nnyi kémee kari neni nní n we ne masí kepire meyoopi ke Ulééca uu n lesene uké ró nyíse áme nka kémee kumúnjeisene we. ¹⁹ Ḿpá yo ke Ulééca uu n wa ye meykíyiki ménle, ne kefa kesee Ulééca uké usipipi lese uké nyíse. ²⁰ Ḿpá yo ke Ulééca uu n wa ye pansese líwookó. Ái re lircuruu mela kémee kaí ne lẽ wa, amá Ulééca ye lẽ ne nnahe li wai. U lẽ wale un ne tálẽ te: ²¹ Ulikó kuu n wa yé kam ai nnahe mee li n caai ai ilási kémee li n tonselẽ anipe-i lelu, ai ppe ne liripò n we lin kò Ulééca sipipi meyoopi kéméé we. ²² Tò kò ppe nyule re ḿpá yo ke Ulééca uu n wa ye hái ne neni-me nmdópulenle, lin íwe le yare ke memárenlò ame ye unósi n kèheni. ²³ Amá ái ppe lẽ nmane. Tó ne kò nmdópulenle tòn ne meykíyiki mế te tó mpí ke Ulééca uu nní Unfaa n laanse, uké mesei ró yósi yare usipipi uu kò nnahe mee mekee-me ró n caai anipe-i ró lese. ²⁴ Amá tò tálẽ tòn mế. Pitá pẽ kémee nmane ke Ulééca uu tiróyu lò. Usoi un lẽ kuu n tálẽ un mế n nyáni, ápi ye ppe re u ne tálẽ. Usoi yé fe uu lẽ kuu n nyáni ma re u kò tálẽ u mế? ²⁵ Amá in lẽ kári n nyáni kari tálẽ, tò ye li m ménle ne ikari.

²⁶ Limecò ke Nfáasone pò ye kò ró lẽ te ári páápú nnya. Asei kecáá, ári piyómeyáhaa kémee lẽ kari yéé n we nyu. Amá Nfáasone ricuruu ye kerócaá Ulééca yásile n n ne nmane ye íi nnò ne kúmaa n we kerócaá u ténì. ²⁷ Kei ke Ulééca ye ḿpá úye kefa n nyu uu ye ne lẽ ke Nfáasone nn n la nké m pise ceri. Nfáasone yeè Ulééca pikó kecáá yásile aí ne umela sá.

²⁸ Tò kò nyule re ḿpá yo yeè ppe Ulééca n la ne lisone kale. Lipite ppe nní pẽ kuu lẽ kuu piwai n la nnya n sée. ²⁹ Ulééca ye tíyesele re pẽ nnéí kuu mekee-me n céri uu kò mekee-me pi wée piké Ukepipi mecò n we, Ukepipi kẽ keké ppe pimárecò kulúi kémee kefof kuu m mári. ³⁰ Pẽ nnéí ke Ulééca uu mekee-me n yekei re piké lẽ n we, u kò lipite pẽ séele, pẽ kuu n sée, u kò pi pansesele aseí pite, pẽ kuu m pansese aseí pite, u kò ríyu pi waisele.

Ulééca nla ye piyele

³¹ Tó nkpèni mmú kémee re íye? Ulééca un kerócaá n kpálẽ, wóo yé ppe ne ró kèheni? ³² Ukepipi cire kúu kahe re áke kape íwe li, amá u ke kpísile uú ne ntónéí akópe nnya nyónse, íye kai yé ppe wa úu yé ne uipeelé kẽ nnya ḿpá yo ró m pa? ³³ Wóo yé fe uú ne pẽ ke Ulééca uu n wée túhaane? Liute úu we. Likumúnje re Ulééca ye ye usoi pansese aseí ute. ³⁴ Wóo yé fe uu akópe pi pa? Liute úu we. Likumúnje re Kirisi Yeesu ye kpu, ái kò kei ne ripá, amá u nkò kémee yisile, Ulééca kuluke-luke-mẽ kuu kényukótone-i tú un kerócaá u welu! ³⁵ Yoo yé fe ai Kirisi ye ró n la anipe-i ró lese? Íwe píima nne mpòcaai nne piwéékuse nne nkú nne mpári nne nkò piloró nne nkò ricuruu nma? ³⁶ Lẽ kai nní Nléécaasimé ritelé kémee wólaalẽ te:

Pó nnya kari mesére nkò lorólẽ

pin tó nyáni yare isá n kapí ne kesareyái-i pikópe n tósu. ³⁷ Amá tò lẽ nnéí kémee uye nní ró n la nnya feriyele ái ne kété. ³⁸ Ne meykíyiki nyule re líka ái yé fe liké nla mmẽ kémee ró lese. Ái nkò, ái kò nfáa, ái kò pilécaatume, ái kò liféé linyine lee nnahe m má, ái kò nfáani likó nne masí kepire likó, ³⁹ ái kò kecáá likó líka, ái kò

lelee metene ní we. Líka mpuri ái we. Urópíima Kirisi Yeesu nnya ke Uléécaá uu ró nyíse re u ró lalē. Lē nnya, líka mpuri ke Uléécaá uu n wa, áli we lee yé ní fe ai Uléécaá nla kuu ró n nyíse kēmeē ró lese.

9

Isirayēli pikó ne Uléécaá rinōo kuu n yekei nkó

¹ Lē kam nní mí maane ye nsímései le. Ne Kirisi ukó le, ám kiraase. Uléécaá Nfaasōne ye tíyesele am céru re aseí ye nye. ² Asei ye nye re tinéppō ye meyansei caailenle nen kō mesére kenéfa-i ne íwe pansente. ³ Né pēe Uléécaá pise re uké anōō né wa tó ne Kirisi tóké túúnne liké pinémáreco, tó ne pē kapi mpuri nse-i m mári yoriye. ⁴ Pi Isirayēli pikó le ke Uléécaá uu m pansese upikó, pin umeyōōpi kēmeē we. Pē kuú ne nkómeine sēe uu isé pi pa, uu kō pi céesi lē kapi yé uinyōōnse n wa, uu rinōo pi yekei. ⁵ Uléécaá ye hái pēe mekeē-me pipikpure wéele. Kirisi ricurū ye ukepire ukó le, tōn kei kapi ketē nké kecáá u m mári m paine. Kirisi uyee pēe kō mpa yo fe. Uyee Uléécaá yee mpa píyēi ipakare n te. Amí!

⁶ Ái we re usoi uké musí re Uléécaá rinōo ári nkpeni nnahe nka má. Ái re Isirayēli pikó nnéi pēe Isirayēli pikó yíkíyiki. ⁷ Limēco, ái re Apiraham kumare pikó nnéi pēe Apiraham sipipi yíkíyiki. Uléécaá ye Apiraham maa re:

Isaaki kēmeē kaa sipirē yenune api ye ripónyíri si séi. ⁸ Lē nnya, ái Apiraham sipipi nnéi sēe Uléécaá sipipi. Uléécaá ye maa re usipipi yíkíyiki sēe nní sē kapi Urinōo kuu n yekei kecáá mí mári. ⁹ Asei kecáá, tinōō tee n yisunu ye ntí:

Ké ne kelaane nní icō m pēeme, Sara un kewántisi má.

¹⁰ Ái ne kei nmanē ripá. Limēco kai kō Repeka pinmáne keté kēmeē we. Urósáayaha Isaaki yee pēe piketé usaa. ¹¹⁻¹³ Úu pēe kahane pi m mari, ápi pēe kō kahane lisōne née likópe n wa. Mpa ne lē, Uléécaá ye pēe Repeka maa re: Uwéese yé panse uwá ulasi yare kai n wólaalē te: "Yakupu ipuri kam la, am Esau ikó yúlu." Uléécaá kemúnjé keké ne n wa nnya kai lē wa. Ái kesoi pipi mewai kuú paílē un ne wéēkeē, amá uricuruu kemúnjé kēmeē kai léeri kuu ye ne usoi wēe.

¹⁴ Lē nnya, tó nkpeni maa re íye? Te Uléécaá úu aseí ute née? Ái nkpani lē. ¹⁵ U pēe Moisi maa re: Nen úye n la ké íwe té, ne ye liute íwe ténle, nen kō úye n la ké ne kefa fénne, ne ye liute ne kefa fénnele. ¹⁶ Lē nnya, ái usoi mela kēmeē léeri, ái kō usoi nhamópú kēmeē léeri, amá Uléécaá yee ye usoi íwe n té nmanē kóló kēmeē kai léeri. ¹⁷ Lē ke Uléécaá uu Esipiti Uyōōpi maa re: Ne pó lésemele re ké ne pó ritiki ké ne nnēnāhe nyíse rinényíri tiké ne ketē nnéi rinkóónú nnya. ¹⁸ Lē nnya, Uléécaá un úye n la uké íwe té, u ye liute íwe ténle, un kō úye rikij n la uké tákaase, u ye liute rikij takaasele.

Uléécaá kuwōi ne upiwetu

¹⁹ In n la unyine yé fe uu né pise re: In lee ni, yo nnya ke Uléécaá uu ye péé ne pisi cési? Wóo yé mpíi fe uké umela kesi? ²⁰ Pó kesoi pipi, pōō úye pōōké ne Uléécaá n kēne? Ketúhu yé fe ake umóme pise re yo nnya kaa nní né móō? ²¹ Utúhumōme ye ncée mále uké ne lē kuu ní la metipiperé wa. U yé fe uu mepéré mese mē kpisi uú ne ketúhu mōm, api ye ne líyukōō ke wai, uu kō kecō mōm, api ye kē ne likpárakōō wai.

²² Uléécaá ye pēe lalē uké ukuwōi ne unnahe pinyine kēmeē nyíse. Pēpēe sitúhu sē kapi ye ne likpárakōō n wa. Amá mpa ne lē, uu umecire tini uu pēpēe péé ne nkpō n sá m múlē un tikij tápaalē. ²³ U kō péé lalē uké picō kēmeē nyíse re umeyōōpi áme kumúnjé má. Pē kuu íwe té. Pēpēe sitúhu sē kapi ye ne líyukōō n wa. Pē kuu kō mekeē-me wēe re piké umeyōōpi kēmeē n we. ²⁴ Lelee nní tó mpí kuu nní n sēe. Ái kō Pisuífi nmanē, amá ne mpuri sane pikó kuu sēe. ²⁵ Lē ke Uléécaá uu Osee ritelé kēmeē maa re:

Mpuri mme mee n n pēe nnéko kam sónti ké sēe re nnépuri.

Mpuri mmē isoi kám ye pēe ní la kam sónti ké sēe re nnépuri lala píima.

²⁶ Pē kam ye pēe mí maa re:

Áni pinékó, kam sónti ké sée re Uléécaá yee nfáa n te sipipi.

²⁷ Antepu Esayi pǒ ne kǎ Isirayēeli pikó kecáá nsímé maa re: Mǎ Isirayēeli sipipi siké kam siké kulúi n we yare mínimaa ritime nnyene, pisoí nkáripí nnyine ḡmane riyu ke Uléécaá uu lǎlune. ²⁸ Upíima ye rinǒo tē kuu n yekei waine ne kǎto-pǎ, ketē kecáá áí nkǎpáni séséne. ²⁹ Lē ke Esayi uu meke-e-me woi re:

Uléécaá, ketē ne keyóme ute unsá pee ntǎpuri kǎmee pinyine n tíye, tǎ pee panselē yare Sotǎm pikó, Komǎari pikó kari yé péé ne menyine n we.

Isirayēeli ne nfatene nsímé

³⁰ Lē nnya, tǎ nkǎpáni maa re íye? Te mpuri sane pikó pee ápi n wéesi piké panse aseí pite ye kefa kapí ne u n tene nnya panse aseí pite. ³¹ Isirayēeli pikó pee n ḡmǎópúlē piké isé ritiki piké ne panse aseí pite pǎo pee meníḡé lólu, ápi lē kapí pee n la yē. ³² Íye kai pee lē wa? Ápi wéesi re piké ne Uléécaá kefa tene. Amá pi péé lalē piké piricuruu liwaiwai nnya panse aseí pite Uléécaá inipee-i. Kei kapi péé ne “ripare tee ye pisoí n lóise rikǎu.”

³³ Tipare tē nsímé mee Nléécaasimé ritelé kǎmee wǎlaalē te:

Nǎ yēe, ne Siyǎo ketē-pǎ ripare yekeile tee ye pisoí rinkǎpouse ne kuparecaḡaa kpee ye pisoí n lóise. Amá nkó yee ripare tē ne kefa n tene úu isei meluke má.

10

¹ Pimáreco, kenéfa nnéi mela ne lē kam Uléécaá n welu yee re uké nnǎpuri pikó riyu lǎ. ² Né fe am aseí kecáá maa re pi meyíkíyiki Uléécaá pikéi kǎmee ḡmǎópúlenle. Amá menyuwe ye pee pi párilēne. ³ Ápi ceri lē ke Uléécaá uu ye n tíyese usoi uú ne panse aseí ute, api pee piicee cire n wéesi piké ne panse aseí pite, api pee lē ke Uléécaá uu ye usoi m pansese aseí ute pitíki yulu. ⁴ Kirisi ye isé ḡnaḡe paasele re Uléécaá uké pē nnéi pee ne kefa u n tenelē pansese aseí pite uinipee-i.

Nkó yee Upíima ne kefa n tenelē tiyu ke Uléécaá uu ye lǎ

⁵ Nsímé mmē ke Moisi uu lē ke usoi uu ye isé rintíki uú ne panse aseí ute kecáá n wǎi ye mmú re:

Usoi nkó yee isé kecáá n sǎne yé isé iyē nnya nfáa yē. ⁶ Amá lē ke Uléécaá uu ye usoi nfatene nnya m pansese aseí ute nkó ye mmú re: Kapē mepǎcǎre m písei re wóo yé keyómeccaá ritaá? Li nkǎpáni yare pǎ lē teele re wóo yé ha Kirisi súise. ⁷ Néē kapē kǎ mepǎcǎre m písei re: Wóo yé nkǎo kuhore kǎmee súipǎ? Li nkǎpáni yare pǎ lē teele re wóo yé fe uu pikǎokǎo kǎmee Kirisi leseri. ⁸ Li mpíi Nléécaasimé kǎmee wǎlaalē te íye? Li wǎlaalē te:

Keǎome ne mpǎnǎo-i ne keǎofa-i ke Nléécaasimé nǎ we.

Nfatene nsímé mmē kari n yóólē ye mmē. ⁹ Pǎn ne mpǎnǎo pisoí keyu-i n símisi re Yeosu yee Upíima, pǎn kǎ keǎofa-i ne kefa n tenelē te Uléécaá ye pikǎokǎo kǎmee u yukuse, Uléécaá yé ripóyu lǎ. ¹⁰ Lē nnya, usoi un ukefa-i ne Uléécaá kefa n tenelē kuu ye Uléécaá inipee-i panse aseí ute, un n ḡmurei uu háa, Yeosu uu uriyu lǎlu.

¹¹ Uléécaá Nsímé ritelé ye maa re:

Nkó yee ne kefa u n tenelē, úu isei meluke má. ¹² Líka áí aseí kecáá Usuifi ne mpuri sane ukó kecǎpe kóólē. Upíima use ke pinnéi api má. Pē nnéi pee urinyiri n sélei kuu ye ulikó meyǎ he. ¹³ Li kǎ Nléécaasimé kǎmee wǎlaalē te:

Upíima yèè nkó yee urinyiri n sélei riyu lǎle.

¹⁴ Amá íye kapi yé urinyiri sée, pinsá ne kefa u n tenelē? Íye kapi yé kǎ pee uyē kecáá nsímé kápi píkaí n kómaalē ne kefa tene? Íye kapi yé kǎ ukécaá nsímé kǎ, unyine unsá unsímé rin-yóó? ¹⁵ Íye ke pisoí api yé nsímé riyóó, pinsá pinyine n tumme re piké riyóó? Lē kapi Nléécaasimé kǎmee wǎlaalē te: A tíye pepēe nsímé n yóólē nsē ye pinyánei nyarǎ

kpa. ¹⁶ Amá pē kapi rin-yóó ápi pinnéi Nsímé Kεcire mmē ηmurei. Esayi ye uritelé-i wói re: Upíma, wóo nkpáni mmē kari rin-yóó kutu ricó? ¹⁷ Lē nnya, nsímé ke usoi uu ye n kó mee ye tíyese uú ne kefa tene. Nsímé ke usoi uu ye n kó mee nní Kirisi nsímé kapi n yóólē.

¹⁸ Ne pise re: Yare ápi ppe nsímé mmē kō, née íye? Pi n konle! Li Nléécaasimé kέmee wólaalē te:

Pimetē ye ípá yei tula.

Pirinəo ari pisoι hái ketē ketə-pə tulu.

¹⁹ Ne re ké kō pise re: Isirayeli pikó ápi mmē kō, née íye? Moisi ye likecáá rinóo pese re: Ulééca ye maa re:

Né tíyese nókenéfa aké ne mpuri nnyine pikó ppe ápi kuséi n we

re nsoipuri tóosi. Né kō tíyese aní ne mpuri nnyine pikó ppe

ápi mesəhə méka m má wóosi. ²⁰ Esayi ricuruu uu ikari wai uu yóó re: Ulééca ye maa re:

Peppe ápi ppe né n wéési ppe né yé,

peppe ápi líka né m písei kam menécíre nyíse. ²¹ Amá u Isirayeli pikó nkó maa re:

Keyáa ne keriyu kam sásikee re ké tó ne mpuri pakareciré mee nnékó n késu kecəpe nyóənsə.

11

Ulééca úu Isirayeli pikó fóm

¹ Lē kam pise re: Ulééca ye umpuri fómle née? Ái yé lē! Tinécúruu ye kō Isirayeli ukó le. Ne Apiraham kepirē le nen kō Penyamee mpuri ukó. ² Ulééca úu umpuri kuu hái mekee-me n wée fóm. Nə Ulééca Nsímé ritelé kelō kē léise, née yo? Kei ke antepu Elii uú ne Isirayeli pikó ne n wóosi uú ne Ulééca téní. ³ U kei maa re: Upíma, pi antepuye ppe ne mpónó n símisi kónle api sipónyóənsəhúú foresi. Menécíre kóló kai tíye, pin kō la piké né kpu. ⁴ Te íye ke Ulééca uu rinóo u pese? U u pese re: Ne pisoι ákotokú aseei menécíre yekeilenle ppe ápi píkaí Paali * anui n wúlaē. ⁵ Liməcə ke Ulééca uu kō nfáani ketē nké-i pisoι nkáripí ne uipeelé wée un umecire yekeilē. ⁶ Lē nnya, nfanare ke Ulééca uú ne pi wée, ái re piməwai səne nnya. Insá lē, Ulééca ipéelée íi yé ppe ípéelée yíkíyiki. [In kō re piməwai səne nnya, ái ppe ípéelée kuu pi nyíse. Məwai səne ihéé íi ípéelée ihəe kapi ye usoi n he.]

⁷ Lē nnya, íye nkpéni? Tə maa re Isirayeli pikó ápi lē kapi n wéési yē. Amá pē ke Ulééca uu pikecəpe n wée ηmane ppe li yē ai pitórəo atu tápisi. ⁸ Li Nléécaasimé kέmee wólaalē te:

Ulééca ye pimesəhə rikipile, uu piinipee yarii ápi ye ppe yé,

uu kō piatu tápisi ápi ye ppe kó hái ne neni-me. ⁹ Tafiti pó ne kō maa re:

Pianyá iluke iké pi panse ripine ne kei kai yé pi n tí

liké kelólé-mē ne pi ha

piké ppe piməwai kulaa yē.

¹⁰ Piinipee iké nyínu ápi kape ye yē.

A tíyese piké mesére ritírí n kpúrmílē.

¹¹ Ne pise re: Lē nnya, Isirayeli pikó ye loole ái nkpáni píkaí kuyise wee? Ái nkpáni lē! Amá pikelólé ye tíyesele Ulééca uu mpuri sané pikó riyu lolu re pikefa keké tóosi nnya.

¹² Pikelólé ye tíyesele ketē nnéi ake Ulééca likó yénu, pikupakareciré aku tíyese mpuri sané pikó api Ulééca likó yénu. Lē nnya, Isirayeli pikó nnéi pin nkpéni Yeosu Kirisi rintiki, Ulééca likó yé ppe kumúnjé m máa?

Mpuri sané pikó riyu melale nsímé

¹³ Nó mpuri sané pikó kam nkpéni ne máne. Née Kirisi utume yee mpuri sané pikó kecəpe n keisi. Kai nní lē, li né láárúle re pikei ppe anénipe-i we nen pi wai. ¹⁴ In n la,

* 11:4 Paali ye ppe piléé píma pinyine le.

li yé tíyese am nnépuri pikó kufatoi yukuse aí ne pikecɔpe pinyine ayu lɔlu. ¹⁵ Ulééca yé Isirayeli pikó ilúké ritéle uu pɛe u ne isoipuri tɔrɔɔ pikó kecɔpe nsímé nyóɔnse. Un nkɛ́ni kɔ piketonɛ-i pi m pɛsɛpɔ, íye kai yé pɛé n we? Li yé nkɛ́ni yare ke usoi uu ye n kpu uu pɛeri!

¹⁶ Pin iluke n wa api ifoí wée api Ulééca he, li nyísele re Ulééca yee itɔrɔɔ nnéi te. Pin kulée kunyine iníjí n kɛ́si pin Ulééca n he, li nyíse re Ulééca yee ku te ne kuilese-pɔ. ¹⁷ Pisui fi ye wele yare Olifiyee kulée kapi n támisi, Ulééca uu kuilese inyine kérii uu iripɔhɔ kpekɛpe méwoo n le ilese mɛelú. Pó nkó, pɔɔ nní mpuri sane ukó, pɔ wele yare Olifiyee kulée kɛpe méwoo n le ilese. Pi pɔ kɛ́sile api mɛmɛelú pɔ mɛelúse, pɔn nkɛ́ni kulée kapi n támisi iníjí meni níru. ¹⁸ Lɛ́ nnya, kape ilése iyɛ kapi n kérii n nyáni re íi kɛpóyu-i líka tu. Pɔn mɛpɔ́círɛ n taáselɛ, a n nyu re aí pɔɔ nníjí topori, amá nníjí mɛe pɔ́ topori.

¹⁹ Pó maa re: Pi ilése iyɛ kériile piké ne iripɔhɔ né rimɛelúse nnya. ²⁰ Asei ɛmaa ye nye! Pi i kériile re íi nfatene má nnya, amá mpɔ́fatene nnya ke pɔɔ we. Kape mɛpɔ́círɛ n taáselɛ, amá iwame iké pɔ n we. ²¹ Pisui fi pɛe Olifiyee kulée kapi n támisi ilese, mɛpá ne lɛ́ Ulééca úu pi kɛɛne. Pɔɔ nní nlése kapi rimɛelú, kape n nyu re pɔ́ kuu yé kɛɛne. ²² Lɛ́ nnya, a Ulééca nfanare ripaí aa un-yupape paí. U ne pɛpɛe kɛpire u riɛtɔ kɛ́yu páápúle, uu kutu pi pasa uu pɔ́ ɛnare wai. Lɛ́ nnya, li pise re pɔ́kɛ unnare ncee n tikilɛ. Insá lɛ́, u yé kɔ pɔ́ tiké yare kapi ye nlése rinké mɛcɔ. ²³ Limɛcɔ, pɛ pin nfatene n yɛ, u yé kɔ pímɛelú pi pɛse. Ulééca ye ɛnare mále uké ne pímɛelú pi pɛse. ²⁴ Lɛ́ nnya, pɔ nkó pɔɔ áa nní Usui fi, pɔ we yare Olifiyee kulée kɛpe méwoo n le nlese. Pi nlése mmɛ́ tikéle api kɛ́ kapi n támisi kecáá tóresi, aí kɔ pɛe re pɔ kɛ́ nlese yíkíyiki le. In te Ulééca ye lɛ́ wa, íye kúu yé pɛe Pisui fi pɛe n we yare kulée kapi n támisi ilese kapi n kérii isitone-i i pɛse?

Ulééca yé Isirayeli pikó nnéi riyu lɔ

²⁵ Lɛ́ nnya pimáreɔ, ne la ké nó símisi áni kape ne lele nní m pékaalɛ kecáá m palei, áni kape kɔ ne nómenécírɛ n nyáni yare nɔ pisɔhɔ le nnya. Isirayeli pikó kunai kɛmɛe, pinyine yé pikóme n yulaalenle Ulééca uu ha ne ipuri sane nnéi piso i umpuri kecáá pikpáɔ n tene. ²⁶ Ulééca uu pɛe Isirayeli pikó nnéi riyu lɔlu yare kai Nléécaasimé kɛmɛe n wólaalɛ te:

Siyɔɔ-pɔ ke Úyulale uu léerine.

U yé tíyese Yakupu kumare pikó api kɛpire pítɔ u yá.

²⁷ Nkómɛine mɛe tɔ ne pɛ́ kecɔpe n wene ye mmɛ́

kumúnjɛ kɛpe-i kam piakópe pi n sáreine.

²⁸ Pi Nsímé Kɛcɛre yele api pɛe panse Ulééca pilaarɔ, ai tɔ́ wáánáse. Amá ke Ulééca uu nní pɛe pipisaayaha n wée nnya, u pi lalɛ hái ne nkɛ́ni-mɛ. ²⁹ Ulééca uu ye lɛ́ kuu usoi ne nfanare n he yɔsí, úu ye kɔ pɛ́ kuu n wée kecáá kemúnjɛ conse. ³⁰ Nɔ́ ne kɔ pɛe Ulééca pipakare yele. Amá ke pɛ́ apí pɛe kɔ nní kupakareciré m má nnya, Ulééca uu nkɛ́ni nɔ́ íwe téní. ³¹ Limɛcɔ ke pɛ́ apí kɔ nkɛ́ni Ulééca pakarelɛ te uké nɔ́ íwe tɛ́ nnya. Amá u yé kɔ nkɛ́ni pɛ́ nómenécɔ íwe tɛ́. ³² Ulééca ye sisoipipi nnéi kupakareciré kɛmɛe yálenle re u la uké sinnéi íwe tɛ́ nnya.

Ulééca yee ipakare te

³³ A tíye Ulééca memá ye piye kpa. Umɛwéésɛsɔhɔ ne umenyuwe ye címúle áme kutɛpine we! Wóo yé fe uké uketahai kuu rinkéne ceri? Wóo yé fe uké ukemúnjɛ kuu n wai ase i kɔ? ³⁴ Li Nléécaasimé kɛmɛe wólaalɛ te:

Wóo Upíima kemúnjɛ nyu?

Wóo yé re u yé fe uu mesɔhɔ u kpa?

³⁵ Wóo mɛfoí linyine u helelɛ líké ne n we re u yé liute pihɛe cɛei?

³⁶ Ukemé ke mɛpá yo ai léeri. Uyee tíyese ke mɛpá yo aí we. Umekó kɛmɛe ke mɛpá yo ai kɔ we. Ulééca yee mɛpá píyei-pɔ ipakare te. Amí!

12

Isoi fale piluke Uléecaa pikei kémee

¹ Pimárecō, lē ke Uléecaa uu nní íwe ró n té nnya, ne nó ημόόρπύσelenle re ani nómenécíre kpísi ani u he yare inyóonseseē kecíre. Inyóonse iyē iké n kpáiiilē in kō ne u sá. Lē kani yé u yáasi ai aseí m má. ² Áni kape ketē nté pisoí mewai n tikilē. Amá ani tíyese Uléecaa uké mesōhō fale nó he meké nó consese. Kei kani yé peé ne Uléecaa mela ceri. Nó lisōne ne lelee ye u n larisi ne lelee ní nyamí ne kétō-pō ceri.

³ Kefa ke Uléecaa uú ne né n féenne nnya, ne la ké nónnénéí maa re úka úu kape ye umecíre n taáselē liké tōsí, ái kō pē aseí má. Amá ani ye kemúhē wa keké ne n sá. Uléecaa ye mpa úye nfatene ne kumúhē kunyine hele. Mpa úye uké ne ukepá m pālē. ⁴ Ipiye ise ke usoi uu má, iyē in ilése kulúí má, ilése iyē in pikei pikó pikó wai. ⁵ Limēcō mpa kari nní kulúí ní we, tō wale ipiye ise tó ne Kirisi kupénecō kémee, tōn ntónéí muleinelē yare ke usoi ipiye ilese ii nní m muleinelē mecō. ⁶ Amá mpa úye ne ulikó ye ni ke Uléecaa uú ne nfanare u n he. Li pise re mpa úye uké ihēe iyē kuu n yōsí ne pikei nsōne wa. Uléecaa un úye n he re uké antepu pikei n wai, liute uké ye Uléecaa rinyiri ne símisi uu lipikei ne unfatene nnéí n wai. ⁷ Uléecaa un úye n he re uké picō lē, uké ye upikei n wai lin ne pisoí léni. Uléecaa un úye n he re uké n céési, li pise re uké n céési. ⁸ Uyē kuu n he re uké ye picō ikari rikpáse, uké picō ikari n kpáriise. Uyē kuu n he re uké kefa n láárú, uké ye ne nfanare he. Nkó yee iwéése n tú uké nsōne upikei n wai. Nkó yee píwekōó n léni pōóké ye pi lē ne mpōōnare.

⁹ Nla ín kape kecáá kecáá nkó. Ani mewai kópe n kōhō. Ani lisōne piwai ne kéyu m mahani. ¹⁰ Ani n lakaane yare ke pimárecō api ye n lákaane mecō. Mpa úye uké ye uuco pakare uu ye ríyu u waise. ¹¹ Ani kekēi-i n tolú, áni kape siká m má. Ani n ημόόρπύlē nōn kefa kese ne Upíima pikei wai. ¹² Nórínépōó riké lē kani n tálē nōn mé nnya n láárú. Ani lelee nó n wéékuselē ne n niyú. Ani piyómeyáhaa ne kéyu m mahanlē. ¹³ Ani ye Uléecaa pikó pēe ncōhē kémee ní we lē. Áni kape ye písányeōó ne siká wa.

¹⁴ Ani ye pepee nó n wéékuselē tinōó sōne ritikise. Ani ye pisoí rinōó sōne ritikise, áni kape ye úka anōó wa. ¹⁵ Píye pin mpōōnare kémee n we, nó ne pē ani kesé mpōōnare-i n we, píye pin n téni, nó ne pē ani kesé té. ¹⁶ Nó ne nópinécō ani nfasimé m pénelē. Áni kape limáa-maa ne líyukōó ne nómenécíre m músu. Amá ani ye lē ke úka úu ne kutu n cōlē kuwéé-mē nókenémúhē pese. Áni kape nómenécíre n nyáni re nō mewéesesōhō mále.

¹⁷ Áni kape ye unyine mewai kópe ne mewai kópe héele. Ani riημόόρπύ ani ye mpa úye keyu-i lisōne wai. ¹⁸ Lin yo kuwai n we, in te nókenéméé kai yé léeme nó ne mpa úye nōké ne n láárúne, ani li wa. ¹⁹ Pinésáne lala kecíre, áni kape ye mewai kópe ke pisoí api nó n wa nórínécúruu pi héele, amá ani ye riyá Uléecaa ricuruu uké ukuwoi pi nyíse. Li Nléecaasimé ritelé kémee wólaalē te Upíima ye maa re:

Néē ye usoi mewai kópe u héele. Néē ye mpa úye mewai u cēei. ²⁰ Li kō wōlaalē te:

Nkú nn upóláarō n we, a u he uké li,

nníré nn u n we, a u he uké n ntí.

Pōn ye lē n wa, anakale wéé kaa lē uriyu kecáá kōōnu.

²¹ Kape tíye mewai kópe meké pō feriyē, amá pōóké lisōne n wai aá ne mewai kópe feriyē.

13

Li pise re tóké kuyu piwéése m pakarelē

¹ Li pise re mpa úye uké ye kuyu piwéése pakare. Iwéése íka íi we yee íi Uléecaa kémee n léeri. Uléecaa yee piwéése mpí nnéí pēe nní ní we tonsente. ² Lē nnya, nkó yee kuyu piwéése pipakare n yúlu ye lē ke Uléecaa uu ní la pipakare yulule. Mpí pēe lē pipakare n yúlu ye pimécíre nsímé wéésile re Uléecaa uké ne pi túhaane. ³ Usoi un lisōne n wai,

ái we re uké kuyu piwéése kewuu n túúni. Amá pèpè mewai kópe n wai kai pise re piké kuyu piwéése kewuu n túúni. Nénte áa la póké kuyu piwéése kewuu n túúni? In lē, a lisəne n wai, pó yé kapi yé pó m pakare. ⁴Ulééca pikei kémee kapi lē we piké ne pó n léni liké ne pó sənəsi nnya. Amá pən mewai kópe n wai, kepówu keké n túúni. Ái méwoo kapi atéhe múlīl piké ye usoi kutu ripasa. Ulééca pikei kémee kapi we nnya kapi ye ne uwaikópekóó túhaane api kutu u pasa uké yé te Ulééca ye ne u wóosile. ⁵Lē nnya, li pise re mpa úye uké kuyu piwéése m pakarelē. Ái kutu pipasa nnya kani yé pi m pakarelē. Amá li pise re nóké pi m pakarelē te lē kaí ne nósínéfa-i nó sá re nóké wa nnya. ⁶Lē nnya kani kə nni lampoo hééle. Ulééca yee kuyu piwéése tonse re piké lē n wai piké ne upikei kémee n we. ⁷Ani ye mpa úye lē kaní ne riwóme u m má u hééle. Ani ye ulampooyóó lampoo hééle, ani ítəhə uyee ítəhə n yósu hééle. Ani ye uyē kai m pise re nóké n wuru wuri, ani kə uyē kai m pise re nóké ríyu waise, ríyu waise.

Usoi ne ucə kecəpe nla

⁸Áni kape ye úka ne riwóme m má, insá nla riwome kani yé nómenécəpəcire n lukaane. Nkó yee picə n la ye Ulééca isé ritikile ne iketə-pə. ⁹Isé yee m maa re: Kape iwásá wa, kape usoi kpu, kape ye yáai, [kape ye ucə kecáá nnóome wa] kape ye ucə likó káipi, ne isé icə nnéi ye isé nnyí kémee pénélenle re: A upóco n la yare kaa ripócúruu n la. ¹⁰Nla n n ye usoi cə mewai kópe wa. Lē nnya, nkó yee usoi cə n la ye isé ritikile ne iketə-pə.

Usoi məcire picápine uké ne Yeesu Kirisi mepɛɛme m mé

¹¹Nə nkpeni nyule ituje iyē kémee kari nni n we. Li tule re nóké lē nnəni kémee yisi. Ituje iye-i ke Kirisi uu yé tiróyu n lə ye nkpeni meyá ne tó rikəle ai tósu pɛé uye-i kari pɛé ne Kirisi kefa pitene n kóraane. ¹²Kesine ye ketene tule, keyáa kē yé nfáani tu. Təké kuymaha kémee mewai kerócaá lese təké fóm, ari pɛe itəpilū kapi ye ne metéi kémee n tə kpísi ari múlú. ¹³Tə ləle ntósé nké n nyam yare lē kapi ye metugetéi ne n sone. Lē nnya, təké merócire tī ne pilukecaainkee anyá ne pítaniré ne méwoo méwoo piwai ne mékperinkpe isoi ne picéŋaankɛe ne kufatoi. ¹⁴Ani Upíima Yeesu Kirisi isoi kpísi ani tani uké nónésoi kecáá m palē. Áni kape tíye nónépinje iké ilási nó tónse iké pɛe ilikáipi-káipi nó n waise.

14

Áni kape ye nópínyómeyáhaacə akópe m palē

¹Ani ye pèpè ápi nfatene kémee m páápú yosí. Áni kape ye n wéési nóké alari pikeméé m má. ²Unyine yé musí re u yé fe uu mpa iluke íye mpuri le, ucə nkó yee úu nfatene kémee m páápú pón ayéhepei nmane le. ³Amá nkó yee mpa iluke íye n le úu kape uyee inyine n kóhə n lómiise. Nkó yee iluke inyine n kóhə paa kape kə nkó yee mpa íye n le akópe m palē. Liriyíki re Ulééca ye kə uyē yosile. ⁴Póó úye, póké ne ucə ukeikó akópe m palē? Un upikei nsonə n wai née unsá nsonə pi n wai, uukeisaa kaí ne yē. U yé kam uu nsonə wai, liriyíki re Upíima ye nnaŋe mále uké ne u lē.

⁵Unyine yé m músu re keyáa kenyine ye kecə fele, ucə póo re sikucə ye ku. Li pise re mpa úye uké lē kuu meyíkíyiki ukefa-i m músu n tikilē. ⁶Nkó yee m músu re keyáa kenyine ye kecə fele ye lē waile uké ne Upíima ríyu waise. Nkó yee mpa iluke íye n le pó ne kə náásile uké Upíima ríyu waise. Lē nnya uké i n le, liriyíki re u ye iluke iyē kecáá Ulééca pənesele. Nkó yee úu n le pó ne kə lē waile uké ne Upíima ríyu waise. Lē nnya, úu kape ye i li. Uyē ne ye kə lē nnya Ulééca pənesele. ⁷Asei kecáá, tó úka úu uricuruu mekócire nnya nfáa má, úka úu ye kə uricuruu mekócire nnya kpu. ⁸Tən nfáa m má, Upíima mekó kéméé kari nfáa má, tən kə n kpu, Upíima mekó kéméé kari kpu. Lē nnya, mpa tən n kpu née tən nfáa m má, tə Upíima pikó le. ⁹Kirisi ye kpule uu pɛeri un nfáa má re uké ne pikpəkpə ne pèpè nfáa m má Upiima. ¹⁰Yo nnya ke póo pɛe upóco akópe

palē? Née yo nnya ke paa upócō waiselē? Tō ha ntónéí Uléécaā keyu-i sínle uké ne ró túhaane. ¹¹ Li Nléécaasimé ritelé kémee wólaalē te:

Née Upíima, ne nfáa mále.

Pisoi nnéí yé kam api kenéyu-i wúla.

Pisoi nnéí api kō Uléécaā ríyu waise. ¹² Lē nnya, mpa tō úye ye sóntile uké uricuruu ne unnōō lē kuu n wa Uléécaā símisi.

Kape tíye upócō uké pō nnya akópe wa

¹³ Lē nnya, ári kape ye merócōpecire akópe m pasiine. Ani yekei re áni yé líka wa lee yé nōunécō rinkpouse née lee yé kelólé-mē ne u n ha. ¹⁴ Ne nyule, am kō tō ne Upíima Yeesu kupénecō kémee yénu ηmaa re líka ái liriýíkí-me líkperinkpekō. Amá úye un m músu re linyine ye líkperinkpekō, uricuruu kaí ne mékperinkpe má. ¹⁵ Pōn lipóluke-luke nnya upócō ripōō n caaise, ái nla kémee kaa lē sōne. Kape lipóluke-luke nnya tíye uyē nnya ke Kirisi uu n kpu uké pō. ¹⁶ Áni kape ye wa picō piké lelee ne nō n sá nnya nkópe yē piké símisi. ¹⁷ Uléécaā iyōpi íi piluke ne pinírē nkó nnyine kémee we. Amá lē ke Nfáasone nn ye n he nkó ye mu. Lēlee nní aseí ne nkíhniye ne mpōnare. ¹⁸ Nkó yee lē Kirisi pikei n wai ye ne Uléécaā sále, pisoi pō ne ye kō u n waiselenle.

¹⁹ Lē nnya, tóké ye lelee ye ne nkíhniye n ka ne lē kari yé ne n ηmóópúsenelē wéési tōn ne kesé papisi.

²⁰ Kape lipóluke-luke nnya Uléécaā mewai caai. Asei kecáá, liluke-luke líka ái mékperinkpe má. Amá in te usoi yé iluke li, ai lē nnya uucō ne kelólé-mē sí, ái nyarí te uké i li. ²¹ Li nyam te usoi úu kape isare li née úu kape píta n ntí née úu kape ne lelee ye uucō ne kelólé-mē n ha ne rikō, [née úu kape lelee yé uucō m pepire née lelee yé rinárei u n waise ne rikō]. ²² A Uléécaā keyu-i lē kaa ripócúruu kepófa kémee nsímé mmē kecáá n músu wa. Nkó yee lē kuu m músu re lisōne n wai ye únarekome le, in te úu likemee nkópe nka ne umecire túhaane. ²³ Amá nkó yee uliluke-luke nnya n tíru un kō peé ne li le ye umecire akópe palenle. Liriýíkí re umewai áme nyíselē te ukefa kémee kai léeri. Lē ke usoi uu ye n wai un tíru ye akópe le.

15

A ye lelee yé upócō rinηmóópúse wa

¹ Tō mpí, tōō nní nfatene kémee m páápú, li pise re tóké pepere ápi kahane m papisi rinareí ne kutu ricō ari lelee ne ró n sá piwai yá. ² Li pise re mpa úye uké ye lisōne wa liké uucō larisi liké ne u n léni un ne nfatene kémee papisi. ³ Kirisi úu peé ne lelee ne u n sá kutu cōlē, amá u pree waile yare kai Nléécaasimé kémee ukecáá n wólaalē te: Alé nyē kapi pō Uléécaā n lámaankēe ye kenécáá pemele. ⁴ Lē nnéí lee nní hái mekee-me n wólaalē ye wólaalenle liké ne ró n céési. Li pise re Nléécaasimé ritelé tē tiké tíyese tóké pikáhá-káhá fe tóké kō ne tirópōō n we tōn ne lē kuu n yekei re u yé ró pa mé. ⁵ Uléécaā yee ye n wa usoi uú ne káhá-káhá uu kō ne uripōō n we uké tíyese tóké Kirisi Yeesu mewai n tikilē, mpa úye ne ucō pin ne kemúhē kese má. ⁶ Lē nnya, ani nōnnénéí ripēne ani rinōō rise kémee Urópíima Yeesu Kirisi Usaa Uléécaā pakare.

Isoipuri nnéí nnya ke Kirisi uú ne Nsímé Kεcire ka

⁷ Ani nōmenécōpecire nsōne m múínelē yare ke Kirisi uu nó n yosí uu múlú mecō, liké ne Uléécaā rinyiri riíntáase nnya. ⁸ Asei kecáá, Kirisi ye pansēle Pisuífi ukeikó uké ne lē ke Uléécaā uú pree n yekei re u yé pipisaayaha wa n wa nnya. Un lē n wa, liké pree nyíse re u ye lē kuu m ma wale. ⁹ Mpuri sane pikó pō né kō íwe ke Uléécaā uu pi n tē nnya urinyiri ritaáase, yare kai ke Nléécaasimé kémee n wólaalē te:

Lē nnya kam isoipuri kecōpe ripónyíri haane

am kō siyóme yom aín ne tipónyíri taáase. ¹⁰ Li kō wólaalē te:

Nó isoipuri, nó ne Uléécaā pikó ani kesé mpōnare yē! ¹¹ Li kō wólaalē te:

Nó isoipuri nnyí nnéí, ani Upíima rinyiri ritaáase,

Isoipuri nnyí nnéí iké u ritaáse! ¹² Esayi pǎ́ ne kə wəi re:

Isai keyase ye sóntile keké isoipuri

pikó kecáá m paílě.

Pi yé kam apí ne u n tálě.

¹³ Uléecaa yee ye usoi ripəə n larukuse uké nfatene kani m má ne ritiki uú ne mpóənarə ne nkíəniə meyǎ́ nó he. Nfáasəne nnaəə nké lě kani m mé titaáse.

Pəəli ye ncée mále uké wói yare kuu nní n wói

¹⁴ Pinémárecə, tinécúruu ŋmaa ye nyule re nə ípá yo kémee mewai səne wailə. Nə kə menyuwe nnéí mále nən kə tulaalě te nó fe ani nómenécəpəcire n célaane. ¹⁵ Ḿpá ne lě, ne rítelé ntí kémee isímé inyine meyǎ́ ne kéyu mahanle am wólu ké ne lě kani pinyuwe m máalě nó léise. Uléecaa kefa kuu né n fénne yee lě ncée né he nen ne lě nó wólu. ¹⁶ U ne né ke fénnele re ké mpuri sanə pikó kémee Yeesu Kirisi rinyiri riyóó. U né wéele uu ilúké yekei re ké Unsímé Kəcire riyóó mpuri sanə pikó piké ne m pansə inyóənsə yee ne Uléecaa n sá nnya. Nfáasəne yé tíyese apí n we yare ihəe yee ne u n sá kapi ilúké n yekei. ¹⁷ Lě kam nní tó ne Kirisi Yeesu kupénecə kémee n wai nnya, né fe am Uléecaa keyu kémee rikókəri n wai. ¹⁸ Liriyíkí re ám yé kaha ké nféé nnyine rikpápə, insá lě ke Kirisi uú ne né rintíki uú ne wai re mpuri sanə pikó piké ne Uléecaa n waise nkó. Nnésímé ne menéwai mee tíyese kuú ne lě wa, ái nées wa. ¹⁹ Uléecaa Nfaasəne mee lě mewaisaəə ne mewai píima wapisi nń ne nyíse re n ínaəə mále. Lələe tíyese kam fe am hái Yerusaleem-pə Kirisi Nsímé Kəcire meyǎ́ yóó am ne Ilirii tulu. ²⁰ Ne waisəle re ké Nsímé Kəcire riyóó kei ke úka úu kahane Kirisi nkó nka n kó ái kape wa re ne ucə rikui kuu n yekei kecáá mməle ritəsi nnya. ²¹ Ne lě wailə yare lě kapi Nléecaasímé kémee n wói re:

Pě kápi píkai unsímé n símaalě yé kam apí u yenu.

Pepəe ápi unká nka n kómaalě yé kam apí n-asei kom.

²² Lě nnya, kái ne nkpéni tu, ám kahane kéyu n yě ké nókenéméé hapə. ²³ Amá pikei ápi nkpéni silō se-i ne né we. Hái aŋmě anyine-mə kai ripóə né we re ké pilóólú nó hapə. ²⁴ Amá ne lale nen píyey Esipaanyi n tósu, ké nókenémee ritikipə ké nó rilóólú təké nkáripí nókenékúrí tone rinépəə riké kpu, ani pəe limemáá né léni am ne nnécée nəŋ. ²⁵ Amá Yerusaleem kam ituəə nnyí kémee tósu ké ha Uléecaa pikó pəe kei-pə n we lě kelene. ²⁶ Uléecaa pikó pəe Masetuwaani ne Akayii-pə n we ye símaane re piké siwóó tóhə piké ne Uléecaa pikó pəe Yerusaleem kuyu-i n we pin íwe má lě. ²⁷ Piricuruu pəe ne piripəə lě wa. Asei kecáá, li kə pəe pise re piké lě pi wa. Liriyíkí re Pisuiŋi ye Uléecaa piyulale ne mpuri sanə pikó hóənele, ápi lě ke Uléecaa uu pi n he ne mpuri sanə pikó yé. Lě nnya, li pise re mpuri sanə pikó póké kə pě ne pilikó kapi m má lě. ²⁸ Nen pikei pě m masí, nen kə ítəhə iyě pi rimmúise, né pəe nókenémee ritiki am ne Esipaanyi tómpə. ²⁹ Ne kə nyule re nen ha nókenéméé n hapə, Kirisi yé ne né ritiki uú ne meyǎ́ nó kpá.

³⁰ Pimárecə, Urópiima Yeesu Kirisi rinyiri kéméé ne nla ke Nfáasəne nn tó n he kéméé kam nó ŋmóópúselě te ani ye kenécáá Uléecaa yáasi. Ani Uléecaa yáasi ani atəpi né n léni re ³¹ ám kape pepəe ápi Yutee keteni-i Uléecaa m pakarelě anipe-i lóipə. Ani kə iwele ne né lě te Uléecaa pikó piké ha ítəhə iyě kam ne nní Yerusaleem n sí nsonə yási. ³² Lin lě n wa, kam yé pəe nókenémee tuiəə ne mpóənarə. Uléecaa un kə n la, am nókenékúrí tone am nkáripí wénte. ³³ Uléecaa yee ye nkíəniə n he uké nónnénéí kekúrí n we. Amí!

16

Pəəli ye uricuruu pisoi yáasi

¹ Ne uróyey Fepəe yee Senikireesi-pə Uléecaa icápine kémee pikei n wai nó pááipəle. ² Ani nsonə Upíima rinyiri kémee u yási yare kai m pise re Uléecaa pikó piké yóəine. Ani kə ne kutu u n cəlě, nən lě nnéí kuu yé nó m pise re ani u wa kémee u léni. Uyě ticuruu ye kə pisoi meyǎ́ lénle uu kə né léni.

³ Ani kò Pirisili ne Akilasi yáási. Pinékeico ye pi. Tó ne pē tó kesé Kirisi Yeesu kekai kémeé we. ⁴ Pi nkpò heirele apí ne nnéfáa yósu. Ái menécíre nées pi pònesese. Uléecaa icápine nnyí nnéi pikó ppe mpuri sane pikó kémeé n we ye kò pi pònesese. ⁵ Ani Kirisi pikó ppe ye pikeyo-i n cápine nnéi yáási. Ani kò unésáne lala Epayíneti yáási. Uyee Asii kuwée-mē mefoí ne Kirisi kefa tene. ⁶ Ani Maari yee nókenécáá meyá n náasi yáási. ⁷ Ani pinémárecò Anturonikuusi ne Yuniyasi yáási. Tó ne pē ne ppe kesé kukpaniilee-i wele. Pi Kirisi pitume pinyine le ke pisoí apí n la hái. Ticurru pi ppe Kirisi pikó le nées kelene pansu ukó.

⁸ Ani Upíima kupénecò kémeé unésáne lala kecire Ampiliyatuuu yáási. ⁹ Ani urókeico Urippe yáási. Tó ne uyē tó Kirisi pikei kesé wai. Ani kò unésáne lala Sitakiisi yáási. ¹⁰ Ani Apeleesi yee n nyíse re u Kirisi ne kefa tenelenle yáási. Ani kò Arisitopuuli keyo pikó yáási. ¹¹ Ani unémárecò Erootiyó yáási. Ani Narisiisi keyo pikó ppe Upíima ne kefa n tenelē yáási. ¹² Ani Tirifèeni ne Tirifoosi yáási. Pinósi pinyine ye pi, ppe Upíima pikei n wai. Ani Perisiiti yáási. Unósi unyine isoi kam n la hái lo. U meyá Upíima pikei kémeé náasile. ¹³ Ani Rufuusi ke Upíima uu n wée ne uuni ke nées ye kò n sée re unéni yáási. ¹⁴ Ani Asenikiriti ne Filekò ne Herimèesi ne Paturopasi ne Herimaasi ne pimárecò ppe pikemeé n we yáási. ¹⁵ Ani Filolòki ne Yuli yáási ani kò Neree ne uuyei ne Olimpasi ne Uléecaa pikó ppe pikemeé n we nnéi yáási.

¹⁶ Ani nómenécòpecire yáhaane ani memárecò pirane. Uléecaa icápine nnéi pikó ye nó yáási.

Nsímé tərəə

¹⁷ Pimárecò, ne ikari nó kpáselenle re ani nómenécíre tī ne pèpèe pikóólentene ne picókoi n sónaari. Lē kapi n wai ne lē kapi n céési ye ne icélaa iyē kani n yósi memí wele. Ani pikékúrí rinyósó. ¹⁸ Ái Urópíima Kirisi pikei ke lipite pē mpuri apí lē wai, amá pikuloi likó kapí ne náási. Pi ye nnóolari ne akéhe ne fele apí pèpèe ápi líka kumúhē n nyu kiraasente. ¹⁹ Amá in nó, m̀pá úye ye nyule lē kani Upíima m pakarelē. Lē nnya ke rinépó ari nó nnya láárú. Ne la re ani mewéesesəhə m má nən ne lisəne wai, nóinésoi iké n kpáuilē nən ne likópe kaase. ²⁰ Uléecaa yee ye nkíhniye n he yé nfáani Setani ritékéé uu nóanéna metene u wai.

Urópíima Yeesu uké ípèelée nó nyíse! ²¹ Unékeico Timotee ye nó yáási. Pinémárecò Lusiyuusi ne Yasəə ne Sosipatee p̄d ne kò nó yáási.

²² Nées Pəəli uteləwəle, Terituusi yee rítelē ntí n wói. Né ne kò Upíima yee tó ne nnó m péneselē tinyiri ne nó yáási. ²³ Kayusi yee ukeyo-i kusáne né n yósi ye nó yáási. Ukeyo-i ke Kirisi pikó nnéi apí ye cápine apí keyóme yáási. Kuyu siwóó ucápine Erasiti ne urómárecò Kuwaritusi p̄d ne kò nó yáási.

[²⁴ Urópíima Yeesu Kirisi uké ípèelée nónnénéi nyíse! Amí.]

Ipakare tərəə

²⁵ Ani tíye təké Uléecaa pakare. Liriyíkí re u yé fe uu wai ani nfatene kémeé pelu. Yeesu Kirisi Nsímé Kecire kam n yóólē kuu yé ne lē wa. Nkemeé kuu lelee hái meke-me m pékaalē lesene uké ró nyíse. ²⁶ Li nképéni lē ke antepuye apí n wói ne rinó ke Uteneiré Uléecaa uu n he nnya metéi kémeé léemele lin nyáni, ai kò nképéni tíyese ketē nnéi pisoí apí li ceru piké ne Uléecaa n waise apí kò ne kefa u tene nnya.

²⁷ Uléecaa mecire kóló yee mewéesesəhə ute. Liké ne Yeesu Kirisi ritiki təké ne ríyu u n waiselē hái ne m̀pá píyei-pə. Amí!

Τίτελέ φοί κε Ρῶλι uu Korēnti pikó n wói

Λελεε ρίτελέ ντί κέμεε ή we

Korēnti ye pēe Kirēsi ketē kēmeē kuyu pīma le. Nsoipuri mēe kei n finu rín kumúnē má. Pikireki ne Rōm pikó ne ketunjeleeme pikó inyóonse yeē pēe kei we. Ρῶλι yeē Uléēcaa icápine yeē Korēnti-i ή we kari (UPM 18:1-18). Ρῶλι uu kei tone yare aḡmē até kumúnē, uu týese mpuri sane pikó api Uléēcaa icápine loni. Efēesi kuyu-i ke Ρῶλι uu n tóne ai náḡai kuu yé rítelē ntí n wói (16:8).

Lē nnya kuu ri n wói ye nní: Kulowee keyo pikó kuú ne kō te Uléēcaa icápine ye kériine, pīsoi pin Kirisi pitume tési. Te pitele ne mēfine kópe ye icápine kēmeē lonle (1:11). Melírū, Uléēcaa icápine pikó pēe Korēnti-i ή we ye rítelē u papole pin isímé u písei.

Lē ke ifaaci iyē ii n kériinelē ye nní:

1. Anóo kuu isímé kapi u m písei kecáá m pēse (1-6): Nsímé kapi rin-yóo mēe nkpéē, ái pēpēe n tin-yóo. Yeēsu Kirisi pitume ye pinnéi Uléēcaa pikēikó le (1:10-4:21) Mēfine kópe nsímé (5:1-6:20)
2. Menóoyó piicóḡ mpehē mpehē kecáá (7-15): Pisóonne ne ritáne pitone (7) Inyékii ne inyóonsesare kecáá nsímé (8.1-11:1) Icápine kēmeē mēwee ne Upīma kupéneco iluke (11:2-34) Nfáasone ihēe ne lē kari yé ne i n keisi (12-14) Nkpō kēmeē meyise (15)
3. Lē ke Ρῶλι uu piwai ή la ne iyáhaa kuú ne rítelē ntí tenese (16).

Iyáhaa

¹Nē Ρῶλι ke Uléēcaa uu umela kēmeē m pansese Kirisi Yeēsu utume ne unéco Sōsiteeni, ²tōo Uléēcaa icápine pikó pēe Korēnti-i ή we rítelē ntí wólu. Tō pē nnéi ke Uléēcaa uu n lése uu iyaa yekei uu pi ne Kirisi Yeēsu péne uu pi pansese upikó yáasi. Tō kō pē nnéi pēe mpá yei-pō ή we, pin kesé Upīma Yeēsu Kirisi rinyiri sélei yáasi. Yeēsu Kirisi ye Piupiima le. Uyēe kō tō Upiima. ³Urósáa Uléēcaa ne Upīma Yeēsu Kirisi piké ípēelēe nó nyíse api kō nkíḡniḡe nó he!

Lisone ke usoi uu ye Kirisi kēmeē n yé

⁴Mpá píyēi kam ye nó nnya Uléēcaa pōnese re u nó ne Kirisi Yeēsu kupéneco kēmeē ípēelēe nó nyíse nnya. ⁵U nó ne Kirisi kupéneco kēmeē mesōho nnéi nó hele ani panse linnéi kēmeē pimámá, ái ne tōsu nsímé piyóo ne menyuwe kēmeé. ⁶Kirisi kecáá nsímé kari nó rin-yóo ye nókenémeē iníḡi wale nsone. ⁷Lē nnya, nó mpí nóo nní m mé te Urópiima Yeēsu Kirisi yé keyáa umecire lese uu nyíse, nfáasone lihēehēe líka ái nó párlē. ⁸Uléēcaa uyē yé nó m múlē nōn ne nyenu, ái ha ne keyáa tōrōo tulu re ápi kape nókenécáa ncaai híka yē keyáa kē ke Upīma Yeēsu Kirisi uu n sōnti. ⁹Uléēcaa uyēe nó n sēe re nó ne Ukepi, Urópiima Yeēsu Kirisi nōké ripēne ye asei ute le.

Mekóólentene mēe Kirisi pikó kecōpe ή we

¹⁰Pimáreco, ne Urópiima Yeēsu Kirisi rinyiri ne nó pise re ani nsone n kómēine, nōn kō nsímé nse símisi. Mekóólentene áme kape nókenécōpe n we, amá ani kesé lise ne n náási nōn kō kemúnē keke má. ¹¹Pinémáreco, Kulowee keyo pikó ye né símisi re íkeḡene ye nókenécōpe wele. ¹²Liasei re pīsoi pinyine ye nókenécōpe we, api ye maa re Ρῶλι ke pē api tíkilē, picō re Apoloosi ke pē api tíkilē, picō api kō re Piyēe ke pē api tíkilē. Picō pōo kō re Kirisi ke pē api tíkilē! ¹³Kirisi ye kériinelenléé? Yare Ρῶλι kapi nó nnya kunapéékóo kecáá kpu néē Ρῶλι rinyiri kapi ne míni nó wóle?

¹⁴Ne Uléēcaa pōnese kám Kirisipuusi ne Kayusi memáa nó úka uco míni n wóle nnya. ¹⁵Lē nnya, úka úu yé fe uké re rinényiri kapi ne míni nó wóle. ¹⁶Ne léise re ne kō Sitefanaasi keyo pikó míni wole, amá am pakare re ne kō unyine uco piwóle rikpá.

¹⁷ Kirisi úu né tumme re ké písoi míni wole, u né tummele re ké Nsímé Kεcire riyóó. Ái kesoipipi mesímésəhə kam ne n yóólē. Insá lē, Kirisi nkpo kuu kunapéékóó kecáá n kpu n̄n líka yoriye.

Yeesu Kirisi yee Ulééca nnaŋe ne umewéésesəhə

¹⁸ Kirisi nkpo kunapéékóó kecáá nsímé ye pεpeε ncée m pə kémee nnirisimé le. Tó mpí riyu ke Ulééca uu n lə ye nyáni re Ulééca nnaŋe ye mu. ¹⁹ Ulééca Nsímé ye maa re: Né mpí pεε m músu re pi mewéésesəhə má mewéésesəhə caai, am mpí pεε m músu re pi menyuwe má menyuwe waise méwoo.

²⁰ Lē nnya, pεpeε mewéésesəhə m má ne isé picélaa ne nfáani ketē nké pisiményuwe pin yei n we, piké léeme piké símisi ké kó nkē. Ulééca ye nyísele re lē kapi ye ketē kecáá n sée re mewéésesəhə ye nnirisimé le.

²¹ Mesei ke sisoipipi ási ne simewéésesəhə cire fe siké Ulééca céri kei kuu umewéésesəhə n lése uu nyíse. Lē nnya ke Ulééca uu re u yé pεpeε ne nsímé mmú mee nní n̄ we yare nnirisimé kefa n tene riyu lə. ²² Pisui fi re pinsá mewaisaŋa n yē, ápi yé ŋmurei. Pikireki pón mewéésesəhə wéəsi kelene. ²³ Amá Kirisi yee kunapéékóó kecáá n̄ kpu nkó ke tóo símisi. Nsímé mmē n̄n Pisui fi kémee kuŋmurei we re piké ne kefa n tene, n kə mpuri sane pikó kémee nnirisimé le. ²⁴ Amá Kirisi yee Pisui fi ne Pikireki pē ke Ulééca uu n wée kémeé Ulééca nnaŋe ne Ulééca mewéésesəhə. ²⁵ Lelee n̄ we yare Ulééca nnirisimé ye sisoipipi mewéésesəhə likó fele. Kei ke Ulééca uu ye n wa yare unárei ye sisoipipi rikəhə likó fele.

²⁶ Ani ripái, pimáreco, ani yénu isoi iyē kéméé kaní pεε n̄ we Ulééca uu ne nó wée. Pē kani n nyáni re pi mewéésesəhə má ne pináŋe-naŋe ne píyukóó ápi nókenécəpe kulúu we. ²⁷ Lē ke sisoipipi asi n kpíllē te linírikó ke Ulééca uu ye kpísi uu ne lē ke sisoipipi asi n kpíllē te mewéésesəhə likó séése. Lē ke sisoipipi asi n kpíllē te lináreikó ke Ulééca uu ye kpísi uu ne pεpeε m músu re pi pináŋe-naŋe séése. ²⁸ Lelee ái sisoipipi inipεε-i ríyu m má née lē kapi n lómiise née lelee ái líka n tulaalē ke Ulééca uu ye ne lelee ye siinipεε n yi riffíse. ²⁹ U ye lē wale re úka uu kape ne n fe uké ukeyu-i umecire riŋtaáse nnya.

³⁰ Amá Ulééca ye n̄ wéele uu nó kpísi uu ne Kirisi Yeesu nó péne. Uyee merówéésesəhə mee Ulééca-i n léeri. Uyee tíyesele kari Ulééca inipεε-i aseí pite. Uyē nnya ke Ulééca uu ró pansese upikó, uu akópe kémee ró lese. ³¹ Ai pεε nkpeni wai yare kai Nléécaasimé ritelē-i n wólaalē te:

Úye un n la uké umecire ritaáse, uké lē ke Upíima uu n wa nnya umecire ritaáse.

2

Pəoli ye yóólē te pi Kirisi kunapéékóó kecáá kari

¹ Pimáreco, kam nókenémee n hápə am Ulééca nsímé aseí nyee m pékaalē nó símisi, ái mesiményuwe píima menyine née awéésenə pape-pape anyine kam ne nó símisi. ² Ne pεε kenéfa-i wale re ám kape Yeesu Kirisi memáá linyine lico nókenémee yé, ái ne tósu Yeesu Kirisi kapi kunapéékóó kecáá n̄ kari. ³ Menárei kam nókenémee hápə, nfasimé ne iwame píima in né lonaalē. ⁴ Ái menésiményuwe mee anélémpi née mmē kam n yóólē kémee piké wai. Amá Ulééca Nfaasəne nnaŋe mee nó nyíse re mmē kam n yóólē ye aseí le. ⁵ Ái we re nónnéfatenē nké sisoipipi mewéésesəhə kémee n leeri, amá li pεé we yare nké Ulééca nnaŋe kémee n leeri.

Ulééca mewéésesəhə

⁶ Amá mewéésesəhə ke née kə pεpeε nfatene kémee m pi céési. Ái sisoipipi née nfáani ketē nké mekó née ketē nké kecáá piyəpi ipaa yee keyáa n tenene mekó. ⁷ Ulééca mewéésesəhə ke née písoi céési. Mekemee ye címúle, men kə pékaalē. Ulééca uké kelene ketē ne keyóme n wa, u pεe yekeile re mekecáá kai yé ne ritiki arí ne umeyəpi yenu. ⁸ Ketē nké kecáá uyəpi úka uu mewéésesəhə mē ceri. Pin pεe me n ceri, ápi yé pεe Upíima yee meyəpi n te kunapéékóó kecáá kari. ⁹ Liməco kai Nléécaasimé ritelē-i wólaalē te: Lē ke úka uu píkaí n yénaalē née ke úka uu píkaí n kómaalē.

Lē ke úka úu píakai m múḡaalē te li we.

Lē nnéi ke Ulééca uu wa uú ne pēpē u n la m mē.

¹⁰ Ulééca ye ne Nfáasone ritikile uú ne tó li nyíse. Mesei ke Nfáasone nn ye rúpa yo perei, ticuruu aí ne Ulééca simúḡé see keméε-pō m pékaalē péne. ¹¹ Usoi úye yē yé fe uu lēleε usoicō kefa-i n we ceru? Insá uricuruu. Limεcō ke úka úu yé fe uké Ulééca likó céri, insá Unfaasone mēcire. ¹² Ái kō nkpréni re ketē kecáa kemúḡé kai tó he. Amá Ulééca yeé ípēelēε ró nyíse uu Unfaasone ró he tóké ye ne ulikó céri. ¹³ Ái sisoipipi mewéεsesōhō kari ye ne linsímé símisi. Amá lē ke Nfáasone nn tó n céesi kari ye ne linsímé símisi. Pēpē Nfáasone m má kari pē lē Nfáasone likó céési.

¹⁴ Amá usoi nkó yēé úu Ulééca Nfaasone m má úu yé fe uké Nfáasone likó kó. Li ye u n we yare nnírismé ye mu. Kai nní re uyēε Nfáasone m má ḡmane yēε yé fe uu liasei kom nnya, uyēε úu Ulééca nfaa m má úu yé fe uké liasei kō. ¹⁵ Usoi nkó yēε Nfáasone m má yēε yé fe uu rúpa yo ceru uu kóólēne úka úu yé nnyine yē uké u ma. ¹⁶ Li Ulééca ritelē-i wólaalē te:

Wóo Upíima kemúḡé nyu?

Wóo yé fe uu mesōhō u kpá? Amá Kirisi kemúḡé ne tó kekó ye kese le.

3

Ulééca pikeikó kecáa nsímé

¹ Pimáreεcō, aseí kecáa ám fe ké ne nó símisi yare pisoí pēε Ulééca Nfaasone m má. Ne ne nó símisile yare pisoí pēε pikemúḡé cire ne n sōne, yare pisoí pēε kō ne Kirisi pitiki kémēε riwá n tiselē. ² Mmē kam nní nó n símisi ye we yare mēpē kapi ye kewá fenfēí n nyense, aí iluke mule-mule inyine. Li we re áni kahanε iluke mule-mule kuluke n tu. Ne nkpréni-mε ricuruu, áni kahanε ikuluke n tu. ³ Li we re aí Ulééca Nfaasone mēε nó séni. Ke kufatoi aku nní nókenéεcōpe n we, áni kō kómēine, aí li lē nyíselenle re nō rinárei máleε? Ái li lē nyíselenle re aí Ulééca Nfaasone mēε nó séni? ⁴ Ucō yēε un m ma re: Pōli ke née tíkile, ucō uu re: Apoloosi ke née tíkile.

⁵ Wóo mpíi Apoloosi? Wóo mpíi Pōli? Nénte tō ntónéi Ulééca pikeikó kpára le, kai ne rintíki aní ne Yeesu kefa tenε. Múpa úye ye upikei ke Upíima uu u rí pa wailε. ⁶ Née kuléε támesi, Apoloosi uu míni ku yakasi, amá Ulééca yēε ku peise. ⁷ Lē nnya, aí uyēε n támesi yēε linyine wa née uyēε míni ku n yákasi yēε linyine wa. Amá Ulééca yēε ku m peise yēε múpa yo wa. ⁸ Uyēε n támesi ne uyēε míni n yákasi ye sále. Múpa úye ye pikεcōpe sántile uké lē kuu upikei n wa ihéε yōsí. ⁹ Ulééca ke tōo ne kesé keisi. Nó ye nkpréni wa yare ukεcāre née ukuleε kuu m móm.

¹⁰ Ulééca ye ne kefa né fénnεle uu tíyεε ań n we yare umóme sōhō yēε rikúí n yekei, ucō uú weri uu rikεcáa móm. Lē nnya, li pise re múpa úye uké n nyu re íye kuu rikεcáa móm. ¹¹ Li we re rikúí ye piyεkei máálenle. Tetεε Yeesu Kirisi. Úka úu fenε uké rimemáa riféε rinyine ricō yekei. ¹² Úye un wura née nwóóweni née apare néíkōó née ana née ahóoyui née ayúí n kpási un ne rikúí tē kecáa m mō, ¹³ li keyáa sántile liké múpa úye pikεi lese liké nyíse. Nna yé ha ketúhaaneyaa kē ketúḡé n wele, Ulééca uu pēε múpa úye likeikei nkemεε waipō aí ne nyíse re li nyarń née aí nyarń. ¹⁴ Úye likeikei linsá nna mmē kémēε n tore, liute yé ihéε yōsí. ¹⁵ Amá úye likó lin n tore, uyē ye loó. Ulééca yé uriyu lō, amá li péε wele yare nna kecōpe ke liute uu lompo uu lééri.

¹⁶ Áni nyu re nō Ulééca keyō le, Unfaasone nn nókenémeé wee? ¹⁷ Úye un ke n fori, Ulééca yé kō liute fori. Li we re Ulééca kekó ye ke. Nōo nní lē ukεyō kē.

¹⁸ Nó úka úu kapε umεcire kiraase. Nó úye un m músu re u ketē nké kecáa sisoipipi mewéεsesōhō má, liute uké panse yare uníri uu péε ne meykíyiki wai uyēε mewéεsesōhō m má. ¹⁹ Lē ke sisoipipi asi ye n sée re mewéεsesōhō ye Ulééca kémēε nnírismé le. Lē nnya kai Nléécaasimé ritelē kémēε wólaalē te:

Mewéεsesōhō pikó cire meḡmumpisōhō ke Ulééca uu ye ne pi tí. ²⁰ Ai kō kpá re:

Upíima ye mewéesesōhō pikó simúhē nyule, un kō nyáni re ási ye líka yoriye. ²¹ Lē nnya, úka úu kape ucō ne n tálē un ne umecire taáselē. Li we re nōw m̀pá yo te. ²² Liké Pwoli nēe Apoloosi nēe Piyee nēe ketē nké nnéi kecáá likó nēe nfáa nēe nkpw nēe nfáani ketē nké likó nēe masí kepire likó, nōw m̀pá yo te. ²³ Kirisi yee nō te, Uléecaa pōon Kirisi te.

4

Kirisi pitume

¹ Lē nnya, li pise re pīsoi piké tō Kirisi pitume n nyáni re tō upikēikó le. Uléecaa ye uasei nyee m pékaalē arónipe-i wale re tóké pīsoi a cereise. ² Li meyíkíyiki pise re pin úye anipe-i linyine n wa, liute uké aseí m má. ³ Ái nē cōhlē te nōké ne né túhaane nēe nōké pīsoi kēmeé ne ketahai né tone. Tinécúruu ám kō nka ne menécíre túhaane. ⁴ Ám nnékópe nka kenémúhē-i nyáni. Amá ái pee re lelee nyíselē te ne aseí ute le. Upíima ηmane yee nnékó túhaane. ⁵ Lē nnya, áni kape úka kecáá nka m músu Uléecaa ituhe kuu n yekei iké kelene tu. Ani Upíima mekame m mé. Un píyei n ka, u yé metéi kēmeé lē nnéi lee kuηmaha-i m pékaalē pékele uu pīsoi simúhē see pisifa-i ní we pérése. Kei ke m̀pá úye uu yé pee uipakare yosí.

⁶ Pimárecō, tō ne Apoloosi kecáá nsímé kam kpísi ké ne meyu mmé aseí nó céési. Áni kape ye n náasi nōké wa liké lelee n wólaalē tifaau. Ái nyam te unyine uké ye rikókōri nnya usoi kecáá rikpá uú ne ucō n ηmélu. ⁷ Wóo pō símisi re pō ne picō fe? Pōn yo m má, ái Uléecaa yee pō li hee? Kai nní Uléecaa yee pō pa, yo nnya kaa pee mepócíre taáselē yare ái unyine yee pō pa?

⁸ Li siwō nkpwéni lē nó tórilē hái! Nō nkpwéni lē pimámá le! Nō nyu re nō iyōopi lele ái ne tō. Nōn pee mesei iyōopi n tū, li yé pee ró n láarú re tō ne nnō yé i tone. ⁹ Li né we yare ketóne pírē-pō ke Uléecaa uu tō pitume yekei. Tō we yare pē kapi ye ne n túhaane pin la piké kukpépi-i pi kó. Ketē nké nnéi kecáá ne pilécaatumē ne sisoipipi inipee-i kari yánaalē. ¹⁰ Tō ne nkpwéni Kirisi nnya pansēle piníri, nōw pee ukupénecō kēmeé panse pisōhō! Tōw pinárei, nōw pináηe-naηe. Nōw píyukwó, úka úu tō waiselē! ¹¹ Nkú ne nníré ye ró múflenle hái ne nkpwéni ituhe nnyí-i. Litane-tane ye kō ró párilēle. Ipépi-i karí we, ári kō ketóne yíkíyiki má. ¹² Tō ηmóópúlenle tōn ne arónipe keisi. Pin tō lámisi, amá tōn tinōw sōne pikēcáá símisi, pin tō wéekuselē tōn kahari. ¹³ Pīsoi pin kerócáá nkópe n símisi, tō ye pi n kpurukēele. Háí ne nkpwéni ituhe nnyí-i pīsoi ye ró nyánile ketē nké kecáá yare ayúí pééi-pééi nēe yare likpárákó.

¹⁴ Ám nsímé mmú nó wólu re isei iké nó wa, amá ne nó wólu re ké icélaa nó pa yare sinépipi lala kecire. ¹⁵ M̀pá nōn n ka nōn pīsoi m má ápi kúkeentene we, pee Kirisi nsímé kēmeé nó n nyólu, ái re pisáa kulúí kani lē má. Nēe Nsímé Kecire ne ritiki aḿ ne wai Kirisi Yeesu kēmeé nóunésáa. ¹⁶ Lē nnya kam nó ηmóópúselē te ani menécō n we. ¹⁷ Lē nnya kam kenépipi lala kecire Timotee nókenémēe tumpō. U aseí ne Upíima tikilenle. U yé nó léise lē kam inésoi kēmeé ne Kirisi n sōne, ne lē kam m̀pá Uléecaa icápine íye-i n céési.

¹⁸ Nókenécōpe, pinyine ye músu re ám nókenémēe sōnepō, pin lē nnya rikókōri wai. ¹⁹ Amá Upíima un n la, né nfáani nókenémēé hapō ké pee yé te pepēe nní rikókōri n wai ye méwoo símisile nēe pi nnaηe nnyine mále. ²⁰ Uléecaa iyōopi ní nnōwsimé likó linyine, amá nnaηe pinyíse ye pi! ²¹ Yo kani wée? Ké nséi ne nó leepō nēe ké nla ne hapō liké tō ne nnō kecōpe n láarú?

5

Isoi kpárá yee Kirisi pikó-i ní we nsímé

¹ Pi m̀pá yei símaankēe re pīsoi ye nókenécōpe isoi kpárá waile. Háí isoi kpárá iyē ico íi pepēe ápi Uléecaa n wuru kēmeé we. Pi símaankēe re nókenécōpe, unyine ye ne usáa

unōsi sōile. ² Nōn kō pēé nē we nōn nōmenécīre fuuselē, ái nkpráni nó we rē nōké nkprō tone nōké mēwai mē ute nōkenécōpe lese! ³ Ḿpá ke nē ám nōkenékúrí n̄ we, nē pēe kenémúnjé nnéi nē nōkenékúrí wele. Lē nnya, nē nē uyēe isoi kprára iyē n wai nsímé pitúhaane masile yarē nē nōkenékúrí kei wele. ⁴ Ani Upíima Yeesu rinyiri nē n cápinelē ké kenémúnjé kēmee nōkenékúrí n we. Ani Urópiima Yeesu nnaŋe kēmee ⁵ liute uyē Setani anipe-i wa uké u wukei uké kpu Uléécaá uké pēe fe uké keyáa kē ke Upíima Yeesu uú nē pisoí n túhaanene uriyu lō.

⁶ Ái lisōne linyine kaní nē nní nōmenécīre taáselē. Áni nyu rē nkprónótō pite fíi pēe ye pikpēe nnéié nyépukusee? ⁷ Mēwai kōpe ye we yarē nkprónótō pite. Lē nnya, ani nōkenécōpe mē lese, ani pēé n we yarē pikpēe fale pēe ápi nkprónótō pite m má. Lē ticuruu kani nní piwée máálē. Pi Kirisi kpule yarē irósánj kari ye nē nkprō melóó anyá n li. ⁸ Lē nnya, tóké anyá nyē li nkprónótō pite kpure nē íkiraase nē rikpákárá ári kape n we. Amá tóké anyá nyē li nē akprónó nyēe áa pite m má, nē kefa kese nē aseí.

⁹ Nē rítelē foí tē kam nó n̄ wóí kam nē ntí rinkpá kēmee nó símisi rē nó nē isoi kprára pikó áni kape líka kēmee m pēnelē. ¹⁰ Lē kam nní nó n símisi, ái pisoí kprára mesame ketē kecáá nēe nwóónaapí pikó nēe piyaaluke nēe pēpēe piléé n nyóónse nsímé kam símisi. In pēe lē, ketē nké kecáá kani pēé lelune. ¹¹ Nē lalē ké nó símisi rē úye un tē u Kirisi ukó lē, un kō pēe isoi kprára wai, un nwóónaapí má nēe un piléé nyóónse, nēe un pisoí lámaanke nēe un útapome nēe uyaa, áni kape líka kēmee m pēnelē, áni kape ye ricuruu iluke nē liute ripēne. ¹² Inéyo nē ketahai pikó nkó. Pēpēe Yeesu n tíkilē kaí nē sá rē nōké nē túhaane. ¹³ Uléécaá yēe pitahaikó túhaanene. Li Nléécaasimé ritelē-i wólaalē tē: Ani usoi kpráree nōkenécōpe lese.

6

Kirisi pikó mēcōpēcire sitahai piséleine nsímé

¹ Picé pin unyine nē uuō kecōpe n we, yo nnya káni ye Uléécaá pikó kēmee túhaane, ani ye pēé ha pēpēe ápi Uléécaá n wuru kēmee túhaane? ² Áni nyu rē Uléécaá pikó pēe masí sisoipipi nnéi túhaanene? In nkpréni rē nṓ ke Uléécaá uu kpísine rē ani nē sisoipipi nnéi túhaane ní, íye kai wa káni ye pēe fe nōké sisímé sínsápi túhaane? ³ Áni nyu rē tóo masí nē piléécaatumē túhaanene? Yo yēe pēe nkpréni ketē nké kecáá sisímépi? ⁴ Yo nnya ke picé api ye pin unyine nē uuō kecōpe n we, ani ye pēé ha pē ke úka úu Yeesu pikó kecōpe n kēéni kēmee túhaane? ⁵ Nē nní símisile rē liké isei nó wa. Yarē úka úu nōkenécōpe mēwéesēsōhō má un yé fe uu nsímé pimáreō kecōpe kēnee? ⁶ Lē nnya, li pēe pise rē Yeesu ukó nē uuō piké sitahai n séleinee? Ai kō pēe rē pēpēe ápi Kirisi n tíkilē kēmee kapi yé pitúhaane haa?

⁷ Nōn nōmenécōpēcire sitahai n séleine, li nyísele rē nō loole hái. Yo nnya káni ye n kahari unyine uké mēse menípe nō lí? Yo nnya káni ye tíye nōlinényine liké mēse unyine-i riséé? ⁸ Nṓ ŋmaa, nōó meníŋe pinípeeluke má, nōó kō nōkenémee nōpinéō cire, Yeesu pikó likó sééselē! ⁹ Áni nyu rē piwaikópeō ápi Uléécaá iyōōpi yēnunee? Akpéri áa we, pēpēe isoikprára n wai nē pēpēe piléé n̄ nyóónse nē pitisi nē pinósi pēe méwoo méwoo n wélaanentene nē pitisi pēe nē pipicō n sói ¹⁰ nē piyaa nē pēpēe nwóónaapí m má nē pítapome nē pēpēe picō n lámaanke nē piyaaluke úka mpuri úu Uléécaá iyōōpi yēnune. ¹¹ Isoi iyē kēmee ke nōmenéyá amé pēé we. Amá Uléécaá ye nkpréni nōanékové hēerele uu tíyese ani panse upikó. Uu tíyese Nfáasōne nn Upíima Yeesu Kirisi rinyiri kēmee nó pansese aseí pite uinípe-i.

Íye ke Yeesu ukó uu yé uipiŋe nē Upíima ríyu waise?

¹² Pinyine yēe maa rē: Nē meyíkíyiki ncée mále nen yé ḿpá yo wa, amá ái ḿpá yo yēe yé né yóriye. Né fe am tē: Nē meyíkíyiki ncée mále nen yé ḿpá yo wa, amá ám ŋmureine linyine liké ilási né tónse. ¹³ Nō ye kō maa rē: Kēfa nnya ke iluke íí we. Iluke nnya ke kēfa pōó kō we. Amá Uléécaá yé keyáa lē nnéi kētō waise. Amá usoi ipiŋe íi iwásánkaí

nnya we. Upíima nnya ke isoipiŋe íí we, Upíima pōon kō isoipiŋe nnya we. ¹⁴ Ulééca yee pikpōkō kémeē Upíima n yukuse ye kō ne unnaŋe pikpōkō kémeē tō yukusene.

¹⁵ Áni nyu re nōinépiŋe ye Kirisi ipiŋe ilese inyine lee? Né fe am pee Kirisi ipiŋe ne unōsi wásánkaí ikó péneē? Aai yé lē wa! ¹⁶ Áni nyu re úye ne unōsi wásánkaí pin timpéne, u ne uyē ne wale ipiŋe iseé? Li Nléécaasimé ritelé-i wólaalē te piketé ye ripéne api panse ipiŋe ise. ¹⁷ Amá úye ne Upíima pin timpéne, u ne uyē api Nfáasone nse m pénelē.

¹⁸ Lē nnya, ani iwásánkaí meyíkíyiki n wuru. Mewai kópe tōrō mmē nnéí ke usoi uu ye n wa áme ye ne uipiŋe rikō. Amá úye un iwásánkaí n wai uipiŋe cire kuu nkópe wai. ¹⁹ Áni nyu re nōinépiŋe yee Nfáasone ke Ulééca uu nó n he nn nōkenémē we keyō? Áni nōmenécíre te. ²⁰ Ulééca ye nnéí píima nōkenécáá héelele uú ne nó lōlu re uké nó n te. Lē nnya, ani nōinépiŋe kpísi aní ne ríyu u waise.

7

Pisóonne kecáá nsímé

¹ Tóké nkpéni nsímé mmē kani né í wóí nōn né písei ripaí nké! Li nyam te utisi úu kape unōsi kpísi. ² Mpa ne lē, iwásánkaí mewai nnya, li kutōsi we re rhpá utisi úye uké uunōsi cire m má, rhpá unōsi úye uké uula cire m má. ³ Li nyam te utisi uké ye lē kai m pise unōsi wa, unōsi pōo kō limecō ula wai. ⁴ Ái unōsi yee uipiŋe te, ula yee i te. Limecō, ái utisi yee uipiŋe te, unōsi yee i te. Ái unōsi yee umecire te, ula yee u te. Limecō, ái utisi yee umecire te, unōsi yee kō uyē te. ⁵ Úka úu kape ye umecire ne uco yè. Amá in te nō lalē nōké ne piyómeyáhaa kutu ricō kani yé fe ani kómēine aní ne lē wai. Ái kape ye kō náŋai nōké ne piyéntine m pele re Setani úu kape nó peikee nōké nōmenécíre pimúlú pōone nnya.

⁶ Lē kam nní nó m ma ái isé kam nó pálē, amá ncée kam nó nyíse. ⁷ Ne peé la re pisoí nnéí piké menécō n we. Amá rhpá úye ne ulikó ye ni ke Ulééca uu ró í he. Úka ne uco ihēe íi pénelē. ⁸ Ne nkpéni la ké pepee ápi kahane n sōō ne pitisi pee ápi kahane pinōsi n kpísi ne pikúmannōsi símisi re li nyam te piké menécō ritáne n tū. ⁹ Amá pinsá pimecire pimúlú n fene, pinōsi piké sōonkee, pitisi api pinōsi kpíkēsi. Li kutōsi we unōsi uké ula sōō néē utisi uké unōsi kpísi ne kapi yé ne nnáapi m pansente.

¹⁰ Pepee pila ne pinōsi m má kam isé nnyí pálē. Ái kenémēé kii léeri, Upíima yee maa re unōsi úu kape piyale yisi. ¹¹ In te u piyale piyise máalenle, uké ritáne tone úu kape sōō. Unsá ritáne n tonene, u ne ula piké pikēcōpe nsímé nyōonse, utisi paa kape kō unōsi lakase. ¹² Ái nkpéni Upíima yee ma, amá néē pisoí tōrō picō mpí símisi re Yeesu ukó un unōsi m má yee úu Kirisi ne kefa n tenelē, unōsi uyē un n ħmurei re u ne ula yé tone, úu kape u lakase. ¹³ Limecō, unōsi yee Kirisi n tīkilē un ula m má yee úu Kirisi ne kefa n tenelē, ula uyē un n ħmurei re u ne unōsi yé tone, unōsi úu kape u yisi. ¹⁴ Li we re unōsi uyē nnya, Ulééca yé ula yee úu Kirisi ne kefa n tenelē kecáá m pálē. Limecō kuu yé kō ula nnya unōsi nkó yee úu ne Kirisi kefa n tenelē kecáá m pálē. Insá lē, nōsinépipi ási yé pee Ulééca sikó. Si kō pee nkpéni usikó le. ¹⁵ In ula néē unōsi yee úu Kirisi ne kefa n tenelē yee uricuruu la uké tōmpō, u yé fe uu tōmpō. Úka úu pee uco mekó-i we. Ulééca ye nó sée re nōké picō ne nkīŋiŋe-i n we. ¹⁶ Íye ke pō unōsi nkó yee Kirisi ne kefa n tenelē aa yé ne ceri re áa yé fe pōké upóla riyu lō? Limecō, íye ke pō utisi nkó yee Kirisi ne kefa n tenelē aa yé céri re áa yé fe pōké upónōsi riyu lō?

Usoi un líye n we, líké ne u n sá

¹⁷ Ulééca ye pee méwee menyine kémeē nó yekeilenle nōn mekeméé we uú ne nó séi re ani u ritiki. Ani lē n we. Lē kam Ulééca icápine nnéí kémeē isé pálē. ¹⁸ Úye un peé n kélē Ulééca uú ne u séi re uké u ritiki, liute uké mēsunu ukéké. Úye unsá peé n kélē uké kelene u sée, liute úu kape n náasi uké riké. ¹⁹ Piké néē pikéciré ápi linyine, Ulééca isé kai pise re usoi uké ritiki. ²⁰ Mpa úye uké n we yare kuú pee í we Ulééca uú ne u séi. ²¹ Pōn pee ulási kuú ne pō sée, ái kape pō n cōŋlē. Amá in te pō fe aa ikemēe mepócíre lese, a riŋmóópú. ²² Lelee re usoi un ulási ke Upíima uú ne u sée, u nkpéni u ne uyē kupénecō

kémee wale usoi nkó yee umecire n te. Limewo, usoi nkó yee ppe umecire n te uú ne u séi ye pansese nkpeni Kirisi ulasi. ²³ Uléecaa ye nnéi píima nókenécáá héelele uú ne nó n te. Lē nnya, áni kape ηmurei nóké písoi ilasi tone. ²⁴ Pimárewo, mpa úye uké Uléecaa keyu-i n we yare kuú ppe ní we Uléecaa uú ne u séi.

Pitáne kecáá nsímé

²⁵ In pitáne kecáá nkó, Upíima úu nka né pise re ké nó símisi. Kuú ne kefa né n fénne uu waise re ké aseí ute nnya kam la ké kenémúhē cire nkó nó símisi.

²⁶ Lē kam m músu re li nyarán yee re kumúhē pape-pape nkú-i kari nní ní we nnya, li kutōsi we re usoi uké ritáne n tū. ²⁷ In te pō unósi pikpíkē masile, kape re pókē u lakase, amá in te áa kahane unósi n kpísi, kape nkpráni n náasi pókē kpísi. ²⁸ Mpa ne lē, pōn kō unósi n kpísi, áa akópe áka wa. Ukpére un kō ula n sōd, úu akópe áka wa. Amá pitisi ppe pinósi n kpíkēsine ne pinósi ppe pila n sōnkeene yé kam api piisoí kémee mpa le kom. Né ne pēé la re ké likemee nó lese.

²⁹ Lē kam ní la ké m maa, pimárewo, yee re itupe kai n tise íi nkpeni piye. Lē nnya kaí ne neni n kpísi, li pise re pēpēe pinósi m má piké n we yare ápi pinósi má. ³⁰ Pēpēe n tēni piké n we yare ápi tēni. Pēpēe mpōnare-i ní we piké n we yare ápi mpōnare-i we. Pēpēe n léeri pin curii piké n we yare ápi líka má. ³¹ Pēpēe ketē nté likó ne pipikēi n wai ápi kape likecáá pikemúhē n wailē. Li we re ketē nké áke náhaine keké kelene tōsí.

³² Ám la re nóké linyine nfasimé n wai. Upíima likó nfasimé ke utáne uu ye n wai. Lē kuu yé n wa liké ne Upíima n láarú kuu ye n wéési. ³³ Unósikó pō ne ye ketē nké likó nfasimé n wailē. Lē kuu yé n wa liké ne unósi n láarú kuu ye n wéési. ³⁴ Uu ppe mmé ne mmé n we. Limewo, unósi tane née ukpére nkó yee úu utisi n nyu ye Upíima likó nfasimé wailē. U ye n wéésile uké lelee yé Upíima n larisi wa. U ye uipiye ne ukemúhē kpísile uu waise Uléecaa likó. Amá uyee ula m má yē ketē nté likó nfasimé n wailē. Lē kuu yé n wa liké ne ula n larisi kuu ye n wéési.

³⁵ Nónnésone kam la nnya kam lē nó símisi, ái ripine kam la ké nó wa. Ne la re ani isoi n le yare kai m pise, aní ne nókenéfa nnéi Upíima pikei kémee n we.

³⁶ Uhmáne úye un n yē te úu yé fe uké umecire tí, uké merí liké ha ne keyáa kē ke u ne uuwancō api yé n sōonne tu, un kō ppe káipi yare uké u kpísi, ncée ye we re piké sōonne, pin n la. Pin n sōonne, úu akópe áka wa. ³⁷ Amá úye un umecire pitíne n fe, un ukefa-i n nyu re ái u cōhlē, amá uyee ne uwerōla yekei re liké lē n we, u ne uwancō ápi kape kulee ripéne, n̄sone ke liute uyē uu wa. ³⁸ Lē kémee, un te u yé uuwancō uyē kpísi, n̄sone kuu wa. Un kō re úu yé u kpísi, lelee n̄sone feriyē.

³⁹ Unósi un ula n sōd, úu ula nfaa kémee méyule u má. Amá ula uyē un n kpu, unósi yé fe uu ula féé kuu n wée sōóni. Li pise re uyē kuu n sōónine uké Kirisi ukó. ⁴⁰ Né ne yē te un titáne n tone, li yé u n láarú ai tōsu kuu yé pisōd tinkpá. Né kemúhē ye kē. Ne nyáni yare Uléecaa Nfaasone ye kō né kémee wele nen ne símisi.

8

Inyóonsesare kecáá nsímé

¹ Tóké kelene inyóonsesare nkó n símisi, ne la re ani kō te ntónéi mmú, mpa úye ye menyuwe mále. Menyuwe yee tíyesele usoi uu ríyu n wéési, amá n̄la mee ye tíyese usoi uu nfatene kémee pelu. ² Úye un umecire n nyáni re úu kusa nyu, liute úu kahane n ceri liké tu yare lē kai m pise re usoi uké céri. ³ Amá úye un Uléecaa n la, Uléecaa ye liute nyule.

⁴ Inyóonsesare kecáá nkó ye mmú re piké ye i li née ápi kape ye i lí? Tō nyule re piléé ápi ketē kecáá nka-i we, amá Uléecaa use kóló yee we. ⁵ Mpa písoi pin n nyáni re pipileecaa née pipipiima ye meýikíyiki keléecaa-pō ne ketē nté kulúí wele, ⁶ t̄ né nyánile re Uléecaa use yee we. Uyee Sáa, uyee mpa yo wa. Uyee kō ntófáa nnéi kémee ró te. Upíima use kóló

kari kō má. Uyēe Yeesu Kirisi ke Uléécaá uú ne rintíki uú ne lē nnéi lee ketē nké kecáá ní we wai. Uyēe kō ntófaa te.

⁷ Amá ái pisoí nnéi pēe aseí nyē nyu. Piléé nsímé ye meýǎ ne pinyine mainule, api ye pēe nkpéni inyóñsesare n le yare piléé pēe mēsei isare iyē te. Pi pinárei le, api pēé m músu re isare iyēe mékperinkpe pi waisele. ⁸ Amá ái pēe iluke inyine ye yé n tíyese ari pisoí sǎne Uléécaá inipēe-i. Tǒ i lii, ári i lii, ái líka ró kpálē.

⁹ Ḿpá ke ncée nn nní ní we re nǎn n la nó fe ani ye liisare iyē le, ani nómenécíre tí ái kape panse liké pinárei lóise. ¹⁰ Nkó ye nní rinárei m má un pó nkó ye nní menyuwe m má n yē pǎn kelǒ piléé kucáñí kunyine-i tú pǎn isare iyē le, ke uyē uu nní rinárei m má nnya, ái yé u wa yare uyē uké kō i lii? ¹¹ Mepónyuwe nnya, upómárecǒ nkó ye rinárei m má ye pēe lē ncée pǎle. Lin kō pēé we re Kirisi ye kō uyē nnya kpule! ¹² Nǎn lē ne pimárecǒ pēe rinárei m má m púnnete, li yé pikemúñé cókoi. Ani pēé n nyu re Kirisi kani lē ne púnne. ¹³ Lē nnya, in te iluke inyine yé fe ii unémárecǒ lóise, ám nkpáni píkaí inyóñsesare piluke kpáne. Lelee re ám la liké unémárecǒ lóise.

9

Lelee ní we re utume likó ne lē kai m pise re uké n wa

¹ Né ne kō ncée mále nen yé menéla wa. Né ne kō utume le. Né ne kō Urópiima Yeesu yenaalenle. Nǒo we lin nyíselē te ne Upíima pikéi wale. ² Ḿpá picǒ pin m maa re ám Kirisi utume, ne nǒ kémee utume le. Nǒo Upíima kupénecǒ kémee we lin nyíselē te ne pinétumekéi nǎsone wale.

³ Tinǒo ntí kam ye pēpēe n késu re ám utume pēe: ⁴ Né ne kō ncée mále re ké pinékei nnya linéluke-luke ne lē kam yé ní níru nókenémee kpísi. ⁵ Né ne kō ncée mále ké Kirisi pikó kecǎpe unyine kunósi kpísi arí n tóoine yare ke pitume picǒ ne Upíima pimarecǒ ne Piyēe api n wai mecǒ. ⁶ Yare tó ne Parinapasi ñmane kaí ne sá re tǎké n keisi tǎn ne meróciere kpínii, néé íye? ⁷ Wóo kecire ye isóca wai ápi pēe u hééle? Wóo ye kuléé támesi úu yé kuripipi lí? Wóo kecire ye ináa séni úu ye pēe ukunaalee menaapenni n ntí?

⁸ Amá ái lē ke pisoí api n wai ñmane kam páilē nen ne símisi. Moisi isé pǒ ne kō limēcǒ male. ⁹ Li isé iyē kémee wǎlaalē te: Ápi ye ináa ye melukepipi kukpépi-i n cǎpu nnǒo ripi re íi kape li. Yare ináa ñmaa nkó mee lē Uléécaá cóñlē? ¹⁰ Aai tǒ kuú ne lē mánēe? Tǒ nnya kapi mēsei lē wǎi. Li we re uyēe n lum ye lumle un ne tálē te úu yé ulikó paa. Limēcǒ ke uyēe melukepipi n cǎpu pǒo kǒ tálē te úu ye ulikó paa. ¹¹ Kari Uléécaá nsímé nó rin-yóó, Nfáasǎne likó kari lē nókenémee wa yare ipuri kari kecare-i lukesi. Tǎn nkpéni nólinékó linyine n li, ái pēe kerǒluke kari lii? ¹² Picǒ ye nólinékó lele. Ái tǒ kaí pēé ne sá re tǎké meýǎ li n lee?

Ḿpá ne lē, ári pēe nó pise re ani linyine ró pa. Tǒ meníñe linnéi meróciere waile re ári la linyine liké Kirisi Nsímé Kecire púnēise nnya. ¹³ Áni nyu re Uléécaá keyǒ kee pēpēe Uléécaá pikéi n wai kpínii? Inyóñsesare ye pēpēe kenýóñsehúú-i n keisi pǒ kǒ kpínii. ¹⁴ Limēcǒ ke Upíima uu wa re pēpēe Nsímé Kecire n yóólē piké lipikei pē n wai pin ne le.

¹⁵ Ḿpá ne lē, né ám úka líka mpuri pise. Ám kǒ wǎlu re piké nkpéni linyine né pa. Li kutǎsi we ké kpu ne kam yé linékó ní kóru. Úka úu yé fe uké liríkǎkǎri né kpu. ¹⁶ Nsímé Kecire piyóó ápi kenémee ríyu piwaise likó, amá kai m pise re ké wa nnya kam wai. Lin né n fóm te ám Nsímé Kecire mmē tiyóó, ái yé ne né sǎnesi. ¹⁷ In te kefa keke kam ne rinécúruu li wai, né ihéé yǎsí. Amá in te ne waile ám la, li nkpéni né wele ncǎni kapi né m pa. ¹⁸ Lē nnya, inéhéé ye nkpéni íye? Inéhéé ye re ké Nsímé Kecire riyóó faalaa, ám kape úka lē kai m pise re piké né pa korí.

¹⁹ Née menécíre te, ám úka ulasi. Ḿpá ne lē, ne menécíre kpísile am pansese ḿpá úye ulasi ké ne n fe ké pisoí meýǎ n lē piké ne Kirisi kefa n tēne nnya. ²⁰ Tó ne Pisuífi tǎn n

we, ne ye n we yare Usuifi arn ne pi leni re piké Kirisi ne kefa tene. Tó ne pepere isé n tíkilē tòn n we, ne ye n we yare uyee isé n tíkilē. Am kò pree isé iyē tikilē. Ne lē wai re ké fe ké ne pepere isé iyē n tíkilē lē piké Kirisi ne kefa tene. ²¹ Limewo ke tó ne pepere ápi isé n tíkilē ari ye tòn n we, am pimewo n we, ái kò pree re nē am isé iyē nyu. Amá ne wale yare am isé kutu cōlē ké ne n fe ké pepere ápi isé n nyu lē piké ne Kirisi kefa tene. Kam nní Kirisi isé m pakarelē Uléecaa isé ke née kò lē tikilē. ²² Tó ne pepere rinárei m má tòn n we, ne ye menécíre waisele yare unárei arn ne fe am pi leni apí ne Kirisi kefa tene. Ne ye rmpá yei menécíre pale re rmpá lin íye n we ké fe ké pinyine lē Uléecaa uké piriya lo. ²³ Nsímé Kεcire nnya kam lē nnéi wai re néeké kò lisone lee nkemee ní we kémee linékó yé. ²⁴ Áni nyu re pikáhamewure yèè kecesi-i kulúí n wele, amá use yee ye ha kpasi uu ihéé yósuu? Ani limewo nfatene ncee-i n wuru non hmóópúlē te nóké kpasi nóké ihéé yósí. ²⁵ Mpa ukáhamewure úye yèè ikóhó ncōpuri ne umecire tinle rsonne. Ihéé iyē kuu n yósune íi ye kò pree picai náhai. Amá tó ne nfatene ncee-i hmóópúlenle tóké ihéé yee íi ye pí kai n caai yósí. ²⁶ Pwoli uu kò kpá re: Lē nnya, ái mesame kam itóó kariilē, am kò mesame rmpá yei fápii yare kuyō kam káii. ²⁷ Ticuruu am inépiye kéyu palē. Ne menécíre múílenle re am kape picō Nsímé Kεcire riyóó nē am péé weri am pōone.

10

Pwoli ye Isirayeli pikó símisi re piké pimecire ne inyóonse tí

¹ Pimárewo, ne la re ani lelee pree pirókpure n wa léise. Kuhope ye pree pinnéi yáriile kun pikecáa paílē, apí kò pinnéi Míni-Wéé-Kukoi kémee tíki kumúhē kpe-i kapí pree Esipiti keteni-i n léepō. ² Pi ne Moisi kupénecō kémee, li wa yare kuhope ne Míni-Wéé-Kukoi kémee kapí pinnéi míni wole. ³ Pinnéi pree kò iluke ise iyee Uléecaa-i n léeri li, ⁴ apí kò pinnéi Uléecaa meni mese níru. Kuparecaḡaa kpee rmpá yei pi n tíkilē meni kapí lē níru. Kuparecaḡaa kpekpee nní Kirisi. ⁵ Mpa ne lē, pimeyā isoi íi ne Uléecaa risá. Lē nnya kapí kucesi kóima-i kpí.

⁶ Lelee ró nyíse re ári kape mewai kópe n la yare kapí pree me ní la mewo. ⁷ Áni kape pansse piléenyóonse yare pikecōpe pinyine mewo. Pi wa yare kai Nléecaasimé ritelē-i n wólaalē te: PISOI ye tone apí le apí níru, apí pree yisi apí piyíraase loni. ⁸ Ári kape kò merócíre iwásánkaí tã yare ke pikecōpe pinyine apí pree n wa apí ne keyáa kесе kpi pISOI ákotokú afээрé ne ataani (23.000). ⁹ Ári kape kò Upíima peikee yare ke pikecōpe pinyine apí u n peikee, iwáa ii pi kéheni apí kpíni. ¹⁰ Ári kape kò n hmúlaankee yare ke pikecōpe pinyine apí n hmúlaankee, nkpo utume uú ha ne pinnéi nám.

¹¹ Mewai mee pi wale re tóké yé, apí me wolu re tó mpí tōo nní ituhe tōwō-i ní we tóké merócíre tí. ¹² Lē nnya, úye un m músu re u ána até kecáa táalē, uké umecire tí uu kape ne ní loó nnya. ¹³ Lē kai ní we re líké kesoipipi peikee mewo kai ye nó peikee. Uléecaa ye aseí ute le. Lē nnya, uu ye hmurei pipeikee piké ye nó feriyee. Lē nnya lin ye kumúhē kunyine-i nó m peikee, u yéé ncée nó nyíse aní ne likemee lelu aní n kahari.

¹⁴ Lē nnya, ani piléenyóonse n wuru rsonne, pinésáne! ¹⁵ Nō pISOI sōhō le. Ani nórínécúruu mmē kam nní m ma kecáa musí aní paí nké! ¹⁶ Ani keporipi kē kari ye rimmúlú arí ne Uléecaa pōonese ari ke níru ripaí nké. Kumúhē kpe-i kari ye nní ke n níru, áke ye Kirisi menye ne tó ripénese? Kumúhē kpe-i kari ye nní kukpónó n kpókarine ari le, Kirisi ipiye kaku ye kò ne lē tó ripénese. ¹⁷ Kai nní re kukpónó kuse kpee we nnya, rmpá tō nní kulúí we, tō ntónéi ipiye ise le, kukpónó kuse kpē kari ntónéi ní le nnya.

¹⁸ Ani Isirayeli pikó ripaí nké! Pepere ye kenyóonse-i inyóonsesare n li ne kenyóonse kē yèè ripénele apí wai pise. ¹⁹ Lē kam nní m ma aseí re íye? Yare liasei yee re piléé née isee kapí ye ne n nyóonse ye linyine le, née íye? ²⁰ Ái lē! Líka ái kei we. Lē kam m ma aseí nyee re inyóonse iyē ye aníri ikó le, ái Uléecaa ikó. Aam kò péé la nó ne aníri nóké m pénelē. ²¹ Áni yé fe nóké Upíima keporipi ne kuníri kekó m pénelē non níru. Nó ne Upíima áni yé

m pēnelē nōn le, nō ne anīri nōn kō pēnelē nōn le. ²² Tō lale tōké lē wa Upīma ilaarō ikē kerōcāā kam nēe? Yare tō pēe m̄pape u fele nēe?

Tōké ye linnēi wa arī ne Uléecaa rīyu waise

²³ Nō ye maa re: Ne meyíkíyiki ncée m̄ale nen yé m̄pá yo wa. Amá ai m̄pá yo yee yé né yóriye. Ne meyíkíyiki ncée m̄ale nen yé m̄pá yo wa, amá ai m̄pá yo yee yé tíyese usoi uu nfatene kēmeē pelu. ²⁴ Ūka úu kape ukulaa cire n wéesi, amá ani ye meníje picō kukō wéesi.

²⁵ Nō ye fe ani lē kapi kuyáa-i n yái nnēi le. Áni kape ye nōmenécíre n̄ka likecāā m p̄isei liké nō ricōj. ²⁶ Li wōlaalē te: Upīma yee ketē ne kekecāā likō nnēi te.

²⁷ Nkō yee úu Kirisi ne kefa n tenelē un kusáne nō n sée nōn n ha, ani lē nnēi kapi nō m̄ pa li. Áni kape nōmenécíre n̄ka likecāā m p̄isei liké nō ricōj. ²⁸ Amá unyine un nō m maa re “isare nnyí ye inyónsesare le”, uyee lē nō m̄ ma nnya, áni kape i li. Insá lē, li yé u ricōj. ²⁹ Ái re nō kai yé ricōj nnya kam lē nté símisi. Ucō kai yé rincōj nnya kam lē símisi.

Ticuruu yo nnya ke nēe yé ncée m m̄a re ké linyine wa, ucō kemújé ake p̄é ne né yúlu re am̄ kape wa re li yé u ricōj nnya? ³⁰ Nen linéluke-luke kecāā Uléecaa m p̄ōnese, yo nnya ke unyine uu yé p̄e lē kecāā kam Uléecaa m p̄ōnese nnya né lámaankēe? ³¹ Lē nnya, nōn ye m̄pá yo mpuri n le nēe nōn n níru nēe nōn n wai, ani ye tíyese Uléecaa rinyiri tiké n taálē. ³² Ani nōmenécíre tī, áni kape tíyese nōinēsoi ikē Pisuiifi nēe Pikireki nēe Uléecaa p̄isoi kēmeē unyine lóise. ³³ Ani menécō n wai. Ne ye m̄pá yo kēmeē n náásile re inēsoi ikē m̄pá úye n nyaám. Ái nnēsōne kam wéesi, amá ne waile re liké ne p̄isoi kulúu sōnesi liké p̄iriyu lō.

11

¹ Ani menécō n wai yare ke nēe Kirisi mecō n wai.

Íye kai pise re utisi ne unósi piké Upīma inipee-i n we?

² Ne nō pakare kaní ne m̄pá p̄íyei kenécāā n léiselē nōn kō icélaa kam nō rintéjse n̄sōne múlilē. ³ M̄pá ne lē, ne la re ani mmú kō te Kirisi yee m̄pá utisi úye uyōōpi. Utisi yee unósi uyōōpi, Uléecaa p̄ō Kirisi uyōōpi. ⁴ Utisi nkō yee linyine rīyu n yáriilē un ne keyóme yáási nēe un ne Uléecaa rinyiri símisi ye uuyōōpi Kirisi isei waisele. ⁵ Amá unósi nkō yee rīyu ḡmanē ne keyóme n yáási nēe un ne Uléecaa rinyiri símisi ye meníje uula isei waisele. Li we re unósi nkō kapi rinkoósi re isei iké u wa kuu lē ne menyíne wa. ⁶ Unósi unsá n la uké uriyu linyine yarii, uké mese nnyúpi nyai. Li kō p̄e isei wele re unósi uké n nyalaalē nēe uké n koósilē. Lē nnya, uké ye rīyu linyine yarii. ⁷ Ái ne sá re utisi uké linyine rīyu yarii. Li we re uyee ne Uléecaa menyíne we, un kō rīyu u waise. Utisi ke unósi p̄ō rīyu waise. ⁸ Ái unósi ipiḡe ke Uléecaa uu kp̄isi uú ne utisi wai, amá utisi ipiḡe kuu kp̄isi uú ne unósi wai. ⁹ Ái kō unósi nnya ke Uléecaa uu utisi wa, amá utisi nnya kuu unósi p̄ō wa. ¹⁰ Lē nnya kai pise re unósi uké piléecaatumē nnya linyine rīyu yarii liké n nyíselē te u umecire utisi metene ricepisele. ¹¹ Amá Upīma kēmeē, utisi unsá n we, unósi úu líka tu, unósi unsá n we, utisi p̄aa kō líka tu. ¹² Yare lē kapi utisi ipiḡe n kp̄isi apí ne unósi wai mecō ke unósi uu ye utisi mari. Uléecaa yee lē nnēi wai.

¹³ Ani nōrinécúruu musí ani yénu nké te li ne sá re unósi uké rīyu ḡmanē Uléecaa n yáásii? ¹⁴ Lē kai nní ketē kecāā n̄ we ricuruu ye ró nyísele re li isei we re utisi uké nnyúpi riyá nké pi nn cá. ¹⁵ Amá li p̄e rīyu m̄a re unósi p̄ō nnyúpi nké pi nn cá. Lē nnya kai unósi nnyúpi he re nké ye rīyu u n yariiilē. ¹⁶ Amá úye unsá n la uké lē wa, liute uké nse kō te tō ári mewai féé méka mecō keyómeyáhaa-i wai, ápi kō Uléecaa icápine-i lē wai.

Upīma kupénecō iluke

(Matiyee 26:26-29; Mariki 14:22-25; Luki 22:15-20)

¹⁷ Am̄ nkp̄eni mmē kam nní nō n símisine kēmeē nō pakarene. Ne ne nō césine re nōinécápine ye nō kópule ai tósu kii nō n̄ nyóōnse. ¹⁸ Nsímé foí m̄e re, ne kō te nō ye nōn

n cápinelē, mekóólentene yèè nókēnécōpe n wele. Ne nyáni yarē in n la, ái yé nnóōme. ¹⁹ Li meykíyiki pise re mekóólentene meké nókēnécōpe n we liké ne pēpēe nókēnécōpe aseī n tíkīlē n lese liké n nyíse nnya. ²⁰ Nō ye nōn n cápinelē, ái nkpáni Upríima kupénecō iluke nnya kani ye n cápinelē. ²¹ Likumúhē re nó úka úu ye ucō merí piké kesé li. Ḿpá úye ye n tū un uiluke cire le. Pēé uye-i ke nkú nn picō n we ke picō api ye m pomaalē. ²² Áni síyō má re nóké ye kei-pō li ani níruu? Née Uléécaā icápine pikó káni waiselē nōn pēé la nóké pēpēe ápi líka m má isei waise. Ké nkpéni nó maa re íye? Nō la re ké nó pakare née? Ám yé mmú kémeē nó pakare!

²³ Li we re nsímé mmē ke Upríima uu né n símisi kam nó téhselē te: Kesine kē kapi Upríima Yeesu pēpēe pikópe u n la anipe-i n wa, u kukpónó kpsile, ²⁴ kuu Uléécaā pipōnēse ḿ masí, uu ku kpkórine uu re: Inépine iyē kapí ne ń nnya n nyōnse ye nnyí. Ani ye lē wa aní ne né n léiselē. ²⁵ Kapi piluke ḿ masí, uu kō limēcō kepóripi kpsí uu re: Nkómēine fale mee menénye nnya nó ne Uléécaā kecōpe n we ye kepóripi nké. Ḿpá píyei nōn ye ke n níru, ani ye mesére né n léiselē. ²⁶ Nōn ye ḿpá píyei kukpónó nkú n le, nōn kepóripi nké n níru, Upríima nkpō kani lē yóólē liké ha ne umēpēme tu.

²⁷ Lēlēe tíyese ke úye uu ye un meháikuse wee kémeē n we un ne kukpónó kpē n le un kō ne kepóripi kē n níru, Upríima ipiye ne umenye kuu lē ne púnne. ²⁸ Lē nnya, ḿpá úye uké ye musí uu uisoi paí nsonē uu pēe kelene kukpónó le uu kō kepóripi kē níru. ²⁹ Úye un méwoo n le un n níru, unsá n ceri re Upríima ipiye ye nyi, umecire kuu lē mewai me-i akópe palē. ³⁰ Lē nnya ke pīsoi meyā api nókēnécōpe pitóikó, picō síkankáláká, picō meyā pōō kō kpíni. ³¹ Tōn ye pēé m musí ari irósoi paí nsonē, Uléécaā úu yéé pēé ne ró túhaane. ³² Amá Upríima ye ne ró túhaanele, uu kutu ró pásā uu ntósímé nyōnse re ápi kape ne pēpēe ápi Kirisi n nyu tó ripēne piké túhaane.

³³ Pinémárecō, lē nnya, nōn ye n cápinelē te nóké Upríima kupénecō iluke li, ani ye méraane ani kelene le. ³⁴ Nkú nn úye n we, uké ye ukeyō-pō lime. Úu kape wa Uléécaā uké ye nónécápine-i ne nó túhaane uké akópe nó pa. Nen píyei nókēnémeē n hapō kam yé isímé tōrō iyē kecáá ripaí.

12

Nfáasōne liheehēe kecáá nsímé

¹ Pimárecō, ám la nóké Nfáasōne liheehēe nsímé kecáá kuymaha-i n we. ² Nō nyule re káni pēe kahane Uléécaā n céri, li pēe nó pásaille nōn tikilē lin ne piléé kani n nyōnse ápi ye kō símisi mēmpō nó sí. ³ Lē nnya kam te ké nsonē nó símisi nóké kó te: Úka úu we re Uléécaā Nfaasōne ye ukeméē we un ne símisi, uu pēe re “liké Yeesu rité”. Úka úu yé kō fe uké re “Yeesu ye Upríima”, kái pēe Nfáasōne mee lē u símaase.

⁴ Nfáasōne liheehēe ye wele mpehē mpehē. Amá Nfáasōne nse kóló mee lē nliheehēe hōnente. ⁵ Ikeicee ye kulúí wele, amá Upríima use kóló kari lē keisi. ⁶ Ḿpá úye ne uakēi ye nye, amá Uléécaā use kóló yeē lē nnahe ró heelē tōn ne a wai. ⁷ Nfáasōne ye nliheehēe ḿpá úye hele uké ne n-nnahe nyíse liké ne ntónéí yóriye. ⁸ Lē nnya knn ye unyine mewéēsēsōhō he uú ne n símisi, nn kō ucō menyuwe he uyē un kō ne símisi. ⁹ Nfáasōne nse mmē nn kō ucō he re uké nfatene m má, nn kō ucō he re uké ye wa utóikó uké péi. ¹⁰ Nfáasōne yèè unyine hele re uké ye fe uké mewaisaṅa n wai. Nn kō ucō he re uké ye Uléécaā rinyiri ne símisi. Nn kō ucō he re uyē uké ye fe uké mmewai ne lelēe ái mmekó céri uké kóólēne. Nn kō ucō he re uké ye meyu saṅa mpehē mpehē símisi. Nn ucō he re uyē uké ye fe uké me tuisse. ¹¹ Uléécaā Nfaasōne cireníhe mme mee lē nnéí waise. Lē knn n la nké ḿpá úye pa knn ye u pa.

Ḿpá Kirisi ukó úye ye ipiye ise nlese le

¹² Pi yé fe api Kirisi ne ipiye inyine yeē ilése kulúí m má múṅeisene. Ḿpá ke ipiye iyē ii ilése kulúí m má, innéí ye ripénele ai wai ipiye ise. ¹³ Tó Pisuífi ne mpuri sane pikó ne pilási ne pēpēe pimēcire n te, tōō ntónéí míni wole. Nfáasōne nn tó pansese ipiye ise.

Nfáasone nse mmē meni kari kò n ntí. ¹⁴ Lē nnya, ái nlése nse mee ye ipiṅe kecáá n we. I ye kulúí n wewe. ¹⁵ Ḿpá kúna kun m maa re káku nní kunípe nnya, áku nkpéni ipiṅe ilese kémee we, ku yé pee lē nnya ikemee piwée riyáá? ¹⁶ Ḿpá kutu kun m maa re káku nní menípee nnya, áku nkpéni ipiṅe ilese kémee we, ku yé pee lē nnya ikemee piwée riyáá? ¹⁷ Ipiṅe nnéi in pee menípee, yo ke usoi uu yéé péé ne kò? In pee innéi kutu, yo kuu yéé péé ne kukpáhá kò? ¹⁸ Uléécaá yee ḿpá nlése n-ye umela kémee nketone-i n yekei. ¹⁹ Ilése nnéi in pee nlése nse, ipiṅe íi yé péé n we. ²⁰ Lē nnya, ilése kulúí yee we kaí ne wa ipiṅe cireníṅe ise kóló.

²¹ Menípee áme yé fe meké kunípe maa re: Ám ne líka pò wai. Limecò ke ríyu ári yé kò fe riké ána maa re: Ám ne líka nó wai. ²² Ticuruu ipiṅe ilese iyē kari n nyu re íi páápú yee meykíyiki ró yóriye. ²³ Iyē kari n nyáni yare i ye isei ró wa kecáá kari nsone paílē. Háí iyee íi kúpaí meté n we kari ye nsone nyóonsente. ²⁴ Amá iyee pípaí n nyañ íi pinyóonsente pē písei. Uléécaá ye ipiṅe ilese wale uu tíyese iyee íi kúpaí meté n we ii ríyu ne icò m má. ²⁵ Kuu lē n wa nnya, mekóólene áme ipiṅe nlese nnyine ne ncò kecòpe we, amá ḿpá yo ye ne licò kutu còlenle. ²⁶ Nlése n-ye nn íwe n le, li ye ne icò ripénele ii íwe n le. Nlése n-ye nn ríyu n yē, li ye ne icò ripénele ai kesé i n láárú.

²⁷ Nò kesé nónnéni Kirisi ipiṅe le. Ḿpá nó úye ye unlese le. ²⁸ Uléécaá ye uicápine kémeé sitónē hekesile. Pitume kuu kekpeé mefoi tónse, uu melírū antepuye tikise. Uu kò metáánū picélaa tikise. Pē memáá, pepee ye mewaisaṅa n fe api wai, api tíki. Pē memáá, pepee ye pitóikò m pòise api tíki. Pē memáá, pepee ye picò n lē ne pepee picò kecáá m paílē ne pepee meyu saṅa mpehē mpehē n símisi api tíki. ²⁹ Ái pinnéi pee pitume, ái pinnéi pee antepuye, ái kò pinnéi pee picélaa. Ái kò pinnéi pee ye fe api mewaisaṅa wai. ³⁰ Ái kò pinnéi pee ye fe api pitóikò pòise, née api meyu saṅa mpehē mpehē símisi née api me tuisse. ³¹ Lē nnya, ihēe iyee innéi kémee icò n fe kani yé ne n náási re nòké yé.

Lē nnya, ké nkpéni ncée sone píma mee ḿpá yo n fe nó nyíse.

13

Ńla kecáá nsímé

¹ Nen pee nsímé n fe ké n símisi yare ke sisoipipi asi ye n símisi, née nen pee pilécaatumē meyu n kómēi, kám pee usoicò la, ne we yare kuweni kapi m pépu kun iwóò topori, née kuloo kpee n téni. ² Ḿpá lin né n he re ké ye fe ké ne Uléécaá rinyiri símisi, ḿpá nen kò ḿpá yo mesòhò m má am ye kò lelee m pékaalē ceru, am kò nfatene mee yé riyópe rinsíka m má, nensá usoicò n la, ám nkpáni líka. ³ Ḿpá nen menémá nnéi píwekòò n hòone re piké li, ḿpá nen te piké pisoí kecáá nnya nna né ḡmaasi, kám pee usoicò la, ám kuláa kúka má.

⁴ Ńla ye niṅule, nn ye kò kusoi wai. Nn ye ucò likò káipinkeē. Nn ye ríyu wéesi, nn ye kò ne rikókòri n fulaalē. ⁵ Nn ye líka wa lee ái aseí m má. Nn ye n wéesi re liké ne mmecire sonesi. Nn ye wóosi, nn ye kò ucò nkefa-i n fanaalē. ⁶ Piyaaluke pin yei n we, ái ye n n láárú, amá nsímései mee ye ntikiṅ niṅukuse. ⁷ Ńla yèè ḿpá yo ucò sáreile. N ye kò ḿpá yo kémee nfatene m mále, nn kò n tálē te ḿpá yo yé sonesi. N ye kò ne ḿpá yo n kaharile.

⁸ Ńla nn ye píkaí tene. Pi yé Uléécaá rinyiri ne písímé riyá. Nfáasone meyu mpehē mpehē písímé yé kam api kpi, menyuwe amē kètò wai. ⁹ Li we re kukéri kukéri kari ḿpá yo nyu. Kukéri kukéri kari kò Uléécaá rinyiri ne símisi. ¹⁰ Amá lelee n nyañ ne kètò-pò lin píyei n leeme, lelee kukéri n we ye lē kètò wale.

¹¹ Kam pee iwá n we, menésímé ne kenémúné ne nnésòhòosímé ye péé wele yare kewá. Amá kam nkpéni riwéese n wa, ne liwánkò lē tíyele. ¹² Tò neni nyánile lin hiihiilē yare kenípeenyáni kémee kumíiri. Amá tó kam ari keróyu-i ḡmaa ḿpá yo yenu nsone. Kukéri kukéri kam neni u nyu. Amá né keyáa picére u tenese nsone yare kuu né n nyu mecò. ¹³ Lē nnya nkpéni, ḿpá likei tòwò nní nnéi lin píyei n tene, nfatene ne linyine kecáá pitá ne ńla páa yé tene. Likei lē ketaani ái kutene we. Amá ńla mee likpéē.

14

Nfáasone liheehēe kecáá nsímé

¹ Nla kani yé mefoí n wéési nóké m má. Ani n náási nóké kó Nfáasone liheehēe yē, aí ne tósu nóké Ulééca rinyiri ne n símisi. ² Mesei ye me re usoi nkó yee Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi úu písoi ne símisi, amá Ulééca rinyiri kuú ne símisi. Li we re úka úu u kómēi. Nfáasone kuú ne nsímé mee m pékaalē nyáni un símisi. ³ Amá úye un ye Ulééca rinyiri ne n símisi, písoi ke uyē uú ne símisi. U yé pi lē api Ulééca ncee-i papisi, uu ikari pi kpáse, uu kó piakiŋ niŋukuse. ⁴ Nkó yee Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi ye umecire Ulééca ncee-i papukusele. Amá nkó yee Ulééca rinyiri ne n símisi ye picó Ulééca ncee-i papukusele.

⁵ Ne pēé la yare nónnénéí nóké Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi. Amá lē kam meyánsēi n la yee nóké pēe Ulééca rinyiri ne n símisi. Nkó yee Ulééca rinyiri ne n símisi ye nkó yee Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi fele. Amá in te unyine ye liasei lese un símisi mecire kai yé picó kuláa wa, ai tíyese api Ulééca ncee-i papisi. ⁶ Pimárecó, ne la ké nó pise re nen nókénéméé n hapó nen Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi, yo kai yé nó yóriye? Ái nen nsímé ke Ulééca né n nyíse nó n símisi, née nen nsóhósimé nnyine nó n símisi, née nen Ulééca rinyiri ne n símisi, née nen icélaa inyine nó m pa kai yé kuláa waa? ⁷ Limécó kai we ne iyómelū yare nní risū née kusole kapi ye ne anípe m pi. Lianó ansá n kóólentēnelē, íye ke usoi uu yé ne ceri re risū kapi símisi née kusole kapi pépu? ⁸ Uyee rináatōŋ n símisi unsá anó n lese liké n kpáilē, wóo yé pēe céri uké umecire cápine uké ne atōpi leepó? ⁹ Limécó, nōn Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi, nōnsá ye rinóo m ma riké aseí m má, íye ke usoi uu yé ne lē kani n símisi ceri? Méwoo kani pēe lē símisi. ¹⁰ Meyu ye kulúí wēle ketē kecáá, amá méka áme mekecōpe we re áme aseí má. ¹¹ Lē nnya, usoi un ne né n símisi, nensá umeyu n kómēi, ne ukemēe usáne le, uyē un kó nē kémeē usáne. ¹² Limécó, yare kani nní n la nóké Nfáasone liheehēe meyá m má, ani n wéési mefoí re nóké meyá liheehēe m má lee ye Ulééca icápine pikó n lē piké ne nfatene kémeē m papisi.

¹³ Lē nnya, li pise re nkó yee Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi uké Ulééca pise uké u he uké ye fe uké me tuisse. ¹⁴ Nen limeyu mē ne keyóme n yáási, Nfáasone mee kenémēe n we kam ne yáási. Amá menésōhō áme pēe líka wai. ¹⁵ Lē nnya, íye kai pise re ké wa? Li pise re ké Nfáasone mee kenémēe n we ne keyóme yáási, am kó menésōhō ne keyóme yáási. Né Nfáasone mee kenémēe n we ne yō, am kó ne menésōhō yom. ¹⁶ In te Nfáasone ŋmane kaá ne Ulééca pōnēse, íye ke nkó yee úu meyu mē n kómēi uu yé fe uu pipōpōnēse iyáhaa kecáá rinóo yósu re Amí! Úu kó pēe kómēi lē kaa n tee. ¹⁷ Mpa ipōpakare kaa Ulééca m pakarente iké íye nsá n nyam, íi nkpáni ucó lénine uké ne nfatene kémeē m papisi.

¹⁸ Ne Ulééca pōnēse re u tíyese nen Nfáasone meyu mpehē mpehē símisi lin nónnénéí mmú fe. ¹⁹ Amá mpa ne lē, piyómeyáhaa pin n cápinelē, li ye kutōsi né n we re ké anó fíí nyee kúkome n we símisi ké ne pi céési, ne kam yé meyu kápi n kómēi ne anó kulúí pi n símaankeē. ²⁰ Ani kape mewá m músu. Ani akópe piwai ncee kémeē n nyam yare siwá fenfēí. Amá ani ye mewéese musí. ²¹ Yare ke Upíima uu m ma api Ulééca Nsímé ritelē-i wólu re:

Písoi mpí pēe meyu féé n símisi ne písáne anō kam ne tikine ké ne pinésoi símisi.

Amá mpa ne lē, ápi waisene.

²² Lē nnya, Nfáasone meyu mpehē mpehē písímé ye pēpēe ápi Kirisi m pakarelē kémeē rícere le re linyine ye wai. Amá ái Kirisi pikó kémeē linyine yoriye. Limécó, nóké ne Ulééca rinyiri n símisi ye Kirisi pikó kémeē rícere le re linyine ye wai. Amá ái pēe pēpēe ápi Kirisi m pakarelē kémeē líka yoriye. ²³ Ulééca pikó pin nkpéni n cápinelē pin pinnéí Nfáasone meyu mpehē mpehē n símisi, piyómeyáhaa pinyine pēe ápi limécó n nyu née pēpēe ápi Ulééca m pakarelē pin kei n lompo, ápi yé maa re nō písōhōtore lee? ²⁴ In te

pi pinnéi Uléecaa rinyiri ne símisi, ke unyine yee úu Uléecaa m pakarelē nēe unyine yee úu limékó n nyu uu kei lompo, u yé ukēfa-i musí, nsímé mmē nn u nyíse re úu alari má, ²⁵ kemúnjé kee ukēfa-i m pékaalē ake kpáii, uu ppe kényu ketē kipi uu Uléecaa pakare, uu yóó re meseisei ke Uléecaa uu nókenécōpe we.

Lē kai m pise re liké Kirisi pikó icápine kémēé n sōne

²⁶ Yo kai nkpeni pise re nōké n wai, pimárecō? Nōn ye n cápinelē te keyóme kani yáasi, nókenécōpe unyine yéé fe uu yóm, ucō uu icélaa inyine pa, Uléecaa uu ucō nsímé nyíse, ucō uu Nfáasōne meyu mpehē mpehē símisi, ucō uu measei lese. Li pise re linnéi liké n léni, piyómeyáhaa pin ne nfatene kémēe papisi. ²⁷ Pisoí pin ye Nfáasōne meyu mpehē mpehē n símisine, ápi kape ye pité nēe pitaani rifaau. Piké ye kō use use símisi. Li kō pise re unyine uké ye n we un pinsímé mmē tuisse. ²⁸ Úka unsá n we uké tuisse, li pise re piké ye riséé. Piké ye ne pimécire kefa-i n símisi, api ye kō ne Uléecaa n símisi. ²⁹ Li pise re pēpēe Uléecaa rinyiri ne n símisi pité nēe pitaani piké ye símisi picō api ye pinsímé mmē músu api yénu. ³⁰ Amá in te Uléecaa ye icápine iye-i unyine nsímé nyíse, li pise re uyee ppe n símaari uké riséé piké nkó kutu ricō. ³¹ Nō ye fe ani nónnēnéi Uléecaa rinyiri ne símisi ani tisentene, mpa úye uú ne icélaa inyine yenu uu múlú, ai kō ne mpa úye n ηmópúsēlē. ³² Pēpēe Uléecaa rinyiri ne n símisi ye ihēe iyē ke Uléecaa uu pi n hē kecáá nnahe mále. ³³ Li we re Uléecaa úu méwoo méwoo ukó, amá nkínēnēe ukó lo.

Yare kai Uléecaa pikó icápine nnéi kémēe n we, ³⁴ li pise re pinósi piké ye Uléecaa icápine kémēe n séélē. Ápi ncée má piké ye kei n símisi. Li pise re piké pimécire ricepise yare ke isé ii m ma. ³⁵ Pin linyine n la piké céri, piké ye pipila pise síyo-i. Ái ne sá re unósi uké ye Uléecaa icápine kémēe n símisi.

³⁶ Nēe nō músu re nókenémēe nké-i ke Nsímé Kécire nn léeme? Nēe nō ηmane kémēe knn hápo? ³⁷ Úye un m músu re u Uléecaa rinyiri ne símisile nēe u Uléecaa Nfaasōne ihēe inyine má, liute uké céri re mmē kam ní nó n wólu ye Upíima isé le. ³⁸ Amá úye unsá lē n nyu, Uléecaa paa kō liute nyu. ³⁹ Lē nnya, pimárecō, ani n wéesi nōké ye ne Uléecaa rinyiri símisi. Amá áni kape n yulu re pisoí ápi kape ye Nfáasōne meyu mpehē mpehē símisi. ⁴⁰ Amá li pise re nōké linnéi n wai lin nyam, ái kape m pulu.

15

Kirisi meyise nkpo kémēe nsímé

¹ Pimárecō, Nsímé Kécire kam nó rin-yóó ani n ηmurei, ani kō nkemēe iníjī wai kam la ké nó léise ² re n nórinéyu lōle, in te nō nōsōne m múlē. Insá lē, méwoo kaní ne kefa n tene.

³ Nsímé mmē kam tinécúruu n kó kam yé te né mefoí nó ritéjse. Lēle re arókope nnya ke Kirisi uu kpu yare kaí ppe meke-me Uléecaa ritelē-i n wólaalē. ⁴ Pi u kulesile uu keyáa táánū tujé pikpōkpō kémēe yisi yare kai kō meke-me Uléecaa ritelē-i n wólaalē. ⁵ Kuu pikpōkpō kémēe n yisi, Piyee uu u yenu, upitume kefi ne pité api kō limemáá u yenu. ⁶ Uu limemáá upimarecō pīle pīle menupū ne kuláa umécire nyíse ituje ise-i. Picō ye pikecōpe kpínle, amá pimēyā ye ne nfáa mále. ⁷ Uu kō limemáá Yakupu kpáfúme, uu kō ppe limemáá pitume nnéi kpáfúme.

⁸ Uu ppe pē nnéi memáá kō metórōsei né umécire nyíse, né nkó nēe nní n we yare kewá pēni kapi mári. ⁹ Nēe Kirisi pitume kecōpe usínsá. Ám tu re piké né sēe re utume. Li we re ne ppe Kirisi pikó wéékuselenle. ¹⁰ Amá Uléecaa ipelēe yee tíyese kam ne isoi nnyí kam nní n le we. Kefa kuú ne né n fénne, ái méwoo wa. Li we re ne pikei wale am pitume picō nnéi feriyē. Asei kecáá, ái nēe keisi, uipeelēe yee pikei pē wa. ¹¹ Lē nnya, mpa lin né nēe lin pēpēe pikei pē wa, Nsímé Kécire kari nó yóólē. Mmē kani kō ne kefa tene.

Tó meyise nkpo kémēe nsímé

¹² Tō yóólenle re Kirisi ye pikpōkpō kémēe yisi. Íye ke nókenécōpe pinyine api ye ppe fe api re pikpōkpō ápi ye yisi? ¹³ In te pikpōkpō ápi ye yisi, lē nnya Kirisi paa kō yisi. ¹⁴ In

te Kirisi úu yisi, ntósímé kari n yóólē ye méwoo le. Méwoo kani kō ne kefa u tenelē. ¹⁵ In mesei re pikpōkpo ápi ye yisi, ke tōo pēé we tōn yóólē te Uléécaā ye Kirisi yukuse, úu kō pēe pikpōkpo kēmēe u yukuse, tō ne u rikpárāle, ari pēe wai pitansei nōōme. ¹⁶ Li we re in te pikpōkpo ápi ye yisi, Kirisi páa kō yisi. ¹⁷ In te Kirisi úu yisi, méwoo kaní ne kefa u tenelē. Nō kō ne nōanékōpe kēmēé wele. ¹⁸ Li kō nyísele re pēpēe Kirisi ne kefa n tenelē apí ne kpi ye pōlaalenle. ¹⁹ In te ketē nté isoi ηmanē nnya karí ne Kirisi tálē, liróco ye íwe wele ai tōsu mpa úye.

²⁰ Amá mesei ke Kirisi uu pikpōkpo kēmēe yisi. Uyēe mēfoí yisi. Li nyísele re picō pēe n kpí pō né kō kam apí yisikee. ²¹ Usoi use yēe ne sisoipipi nkpo ka. Usoi use yēe kō tíyēsene sisoipipi siké ye ne pikpōkpo kēmēe yisi. ²² Ke písoi nnéi ne Atam apí m pēnelē nnya kapi kpíni. Kapí ne Kirisi m pēnelē nnya kapi limēcō pinnéi nfáa fale yēnune. ²³ Amá mpa úye ne uituŋe ye nyi. Kirisi ye piyise masile. Uyēe ufoí. Un píyei n ka, upikō pēe limemáa yisine. ²⁴ Limemáa ke mpa yo ketō akē pēe sōnti, kumúnjé kpe-i ke Kirisi uu iyōōpi nnéi ne řnanjē nnéi ne n-yōōpinanjē nnéi tékéēne, uu pēe un-yōōpinanjē nnéi Sáa Uléécaā anipe-i wai. ²⁵ Li we re Kirisi uké pēe iyōōpi n tū kelene liké ha ne tu pēé uye-i ke Uléécaā uu yé upilaarō nnéi Kirisi kenyale-i rinwúlase. ²⁶ Uláarō tōrōo kuu n tékéēne yēe nkpo. ²⁷ Li Uléécaā ritelē kēmēe wōlaalē te: Uléécaā yé linnéi ukenyale-i riwulase. Kai nní n wōlaalē te “linnéi”, ái pēe re ne Uléécaā kapi lē tee. Li we re uyēe mpa yo Kirisi kenyale-i riwulase. ²⁸ Mpa yo in ukenyale-i rinwula, uyē Uléécaā Kepipi uu pēe umēcīre cēpise uu Uléécaā kenyale-i wūla. Uléécaā yēe mpa yo ukenyale-i rinwúlase, kei ke Uléécaā uu pēe meyíkiyiki mpa yo kecáa iyōōpi tonene.

²⁹ Ani mpí pēe ye nní n ηmurei re piké pikpōkpo nnya míní pi wole kecáa musí nké. Yo kapi lē ne náási? In te mesei ye mē re pikpōkpo ápi ye yisi, yo nnya kapi pēe ηmurei re piké pikpōkpo pē nnya míní pi wole? ³⁰ Tō ηmaa ricuruu ní? Yo nnya kari mpíi mesére nkpo lorólē? ³¹ Pimárecō, mpa keyáa kéye kam nkpo heirente. Meseisei ke tō ne Urōpīma Yeesu Kirisi kupénecō aku nō nnya meyíkiyiki rikōkari né we. ³² In pēe sisoipipi kemúnjé kam pēe má kam ne Efeesi-pō písoi kpááree pinyine yare icarename tōpu, yo kai yé né yóriye? In te pikpōkpo ápi ye yisi, tōké mese n wai yare kapi m ma re: Tō kōso kpine, lē nnya tōké n le tōn níru. ³³ Ani kape tíye unyine uké nó kírāase: Asēncō kōpe yēē isoi sōne caaile. ³⁴ Ani nómenécīre tī ani músu řsōne, áni kape akōpe n wai. Písoi ye nókenécōpe wele pēe ápi Uléécaā n nyu.

Ipiŋe íye ke pēpēe nkpo kēmēe n yisi apí má?

³⁵ Unyine yé pise re: Íye ke pikpōkpo apí ye yisi? Ipiŋe íye kapí ne pēeri? ³⁶ Pō uníri nkó! Áa nyu re pinsá rilukepípi n lukesi, ári yé fe riké leē? ³⁷ Tipipi rinyine kaa ye lukesi re mpuri. In n la, risírépípi nēe rilukepípi féē rinyine. Ái kuléé kpe n lelune ricuruu kaa ye lukesi. ³⁸ Uléécaā yēe ye pēe ripípi tē ipiŋe iyē kuu n la he. Mpa ripípi ríye kuu ipiŋe yēe ne ri n sá he.

³⁹ Lifáakō ái linnéi isare ise má. Isoisare ye ne isēe ikō kóólēlenle, sinúipi isare ne impēhē, ikpíntomé ikō ne iyē mpehē kō.

⁴⁰ Limēcō ke keléécaā-pō likó ipiŋe íí ne ketē nté likó ipiŋe kóólēlē. Keléécaā-pō likó nsōne ne mmpehē, ketē nté likó nsōne ne mmē mpehē kō. ⁴¹ Ituŋe ye imetéi cire mále, iwáre in imekó má, awárepi pōōn kō amekó má. Mpa awárepi ricuruu áa metéi mese má.

⁴² Limēcō kai sōnti liké kumúnjé kpe-i ke pikpōkpo apí n yisine n we. Pi ye pin písoi n kulési, pi ye fōnile, amá Uléécaā un pi n yukuse, ápi pēe píakai nkpo kpáne. ⁴³ Pi ye kékulaa-i íwe n wele ápi kō páápú. Amá Uléécaā un píyei pi n yukuse, pi ye pēe ríyu m mále pin kō páápú. ⁴⁴ Isoipiŋe nnyí kari nní n nyáni kapi ye kékulaa-i m má. Pin píyei n yisi, ipiŋe fale ke Nfáasōne nn ye n he kapi máne. Lē nnya, isoipiŋe nnyí kari nní n nyáni ye wele. Limēcō ipiŋe iyē ke Nfáasōne nn ye n he pō ne kō wele. ⁴⁵ Lē nnya kai Uléécaā Nsímé ritelē-i wōlaalē te: Usoi foí uyē ke Uléécaā uu n wa uu u séi re Atam ye kesoiipípi le kee nfáa n yé. Amá Atam tōrōo yēe nní Kirisi. Ukeméé ke Nfáasōne ní we nn ye nfáa he.

⁴⁶ Ái ipiñe ke Nfáasone nn ye n he yee ppe mefoi we, amá isoipiñe nnyí kari nní n nyáni ye nyi. Iyē ke Nfáasone nn ye n he ye kepire sóntile. ⁴⁷ Ntaai kapí ne usoi foi mó. Uyē ne ketē nté ukó le. Keléecaa ke ulírū pōo léeri. ⁴⁸ Pēpē ketē nté n we ye we yare uyē kapí ne ntaai m mó mecō. Pēpē keléecaa-pō n we ye we yare uyee keléecaa-pō n léeri mecō. ⁴⁹ Tō ne neni wele yare uyē kapí ne ntaai m mó mecō. Limecō kari kō sónti tōké n we yare uyee keléecaa-pō n léeri.

⁵⁰ Pimárecō, ne la ké nó maa re isoipiñe nnyí kari nní n nyáni íi yé fe iké Uléecaa iyōpōi kēme lompō. Ái líka nnya, lelee ye n caai ái yé fe líké pansē licaaiciré.

⁵¹ Ani kutu ricō ké nsímé nnyine mee m pékaalē nó símisi ani kóm te ári ntónéi kpine. Amá tō kam ari ntónéi mmú ipiñe féé conse. ⁵² Kumúnjé kuse kunyine-i ke rináatōñ ari ha meyēne mese keyáa tōrōo ténine. Tin lē n té, pikpōkōo api yisi api ppe pansē pikpōciré. Tō mpí, tōo likumúnjé kpe-i nfáa m má, tōo ipiñe féé conse. ⁵³ Li meykíyiki pise re irōpiñe nnyí yee ye nní n caai iké pansē icaaiciré, irōpiñe nnyí yee ye nní n kpu iké pansē ikpōciré. ⁵⁴ Lelee ye n caai lin píyēi m pansē licaaiciré, lelee ye n kpu lin kō píyēi m pansē likpōciré ke nsímé mee n wólaalē nn ppe sónti: Mmee mee nní re:

Pi nkpō feriyē api n tékéé.

⁵⁵ Nkpō, áa nkpáni feriyē!

Nkpō, mepólō kaá ne n kóni ye tenēle.

⁵⁶ Akōpe nyee nkpō melō waise, isé yee akōpe nnañe heelē. ⁵⁷ Amá tō Uléecaa pakare kuú ne Urópiima Yeesu Kirisi rintíki uú ne nnañe ró he ari nkpō feriyē. ⁵⁸ Lē nnya pimárecō kecire, nóinēpiñe íi kape riyōo, áni kape n tiñarente. Ani mpá píyēi n keñaalē nñ Urópiima pikēi nñsone wai. Nōrinécúruu ye nyule re pikēi pē kani ukupénecō kēme n wai ápi yé méwoo wa.

16

Ítōhō kapí ne Yerusalem-pō Kirisi pikó n sí

¹ Siwóo itōhō kapí ne Yerusalem-pō Yeesu pikó n lénine nkó ye nkpēni mmú: Ne lē kai mewai m má Uléecaa icápine pikó ppe Kalasii-pō n we písímé masile. Nōóké kō pimewai ritiki. ² Mpá kewénteyaa ukóso úye, mpá úye uké ye lē kuu yé n fe uu tōhō ukeyō-pō iyaa yekei. Ké ne n tuipō, nñ linnéi picápine masí. ³ Nen píyēi n tuipō, né átelé wói am pē kani n lése re piké ne nóinētōhō Yerusalem ha pa, apí ne péne. ⁴ Lin m pise re ké rinécúruu ha, tō ne pē yé nsé tipéne.

Lē ke Pōoli uú ne piwai n náasi

⁵ Masetuwaani ketē kañ tíkine ké ne nókenémee tuipō. Kei kam cōpune kelene. ⁶ In n la, né nókenémee siyáa sinyine wa. Ticuruu in n la, am nnyiyē kumúnjé nnéi nókenéméé tone ani né léni ané ne kei kam n sí tómpō. ⁷ Li we re ám neni la ké nó yé ané ne n tósu. Amá Urópiima un n la, ne la ké nókenémee siyáa wa. ⁸ Amá né ppe Efēesi kuyu-i tone Pantekooti keyaa aké ha ne tulu. ⁹ Ái líka nnya, mpá ke piláarōo api kulúi n we, li kei ncée né tápilele fouu ké ne pikēi píima pinyine ppe kuláa m má wa. ¹⁰ Timotee un nókenéméé n tuipō, ani u yōsí nñsone, áni kape tíyē uripōo riké caai. Li we re menécō kuu Urópiima pikēi wai. ¹¹ Lē nnya, úka úu kape u lómiise. Amá ani u lē uké nkíñiñe ne uncee sóne uú ne kenémee ppeeri. Tō ne Yeesu pikó picō ye u ménle. ¹² Ne urómárecō Apoloosi pōo tiñmóópúsele re u ne Yeesu pikó picō piké nókenéméé hapō. Amá úu kahanē n nymurei re u yé nkpēni tómpō. Lin píyēi ne u rinsá, u yé hapō.

Icélaa tōrōo ne iyáhaa

¹³ Áni kape lōpile, ani nfatene kēmeé n we, ani itisi yōsí aní m páápú. ¹⁴ Ani mpá yo n wai ne nla.

¹⁵ Pimárecō, nō nyule re Sitefanaasi ne ukeyō pikó ppe pifoi Akayii ketē kēme Kirisi ritiki api kō mese ne mese Uléecaa pikó kecōpe pipikēi n wai. Lē nnya kam te ké nó pise

ρε: ¹⁶ Ani νόμενέσίρε ricepise, ani pi ne pē nnēí ppe pimecō mē ne pipikei n ημόόρúļē metene n we piké nó n séni.

¹⁷ Sitefanaasi ne Fōrutunatuusi ne Akayikuusi mekame ye né larisile. Káni í we, peppe lē kani yé ppe n wa né wai. ¹⁸ Pi rinékíη niηukusele yare kapi nó n wa mecō. Ani lipite pē ipakare pípa ceri!

¹⁹ Uléecaa icápine yee Asii ketē kecáá í we pikó ye nó yáási. Akilasi ne Pirisili ne Yeesu pikó ppe ye pikeya-i n cápine ye nó yáási, nó ne Upíima kupéneco kēmee. ²⁰ Nόpinémáreco nnēí ppe nte í we ye nó yáási! Ani νόμενέcōpecire yáhaane ani memáreco pirane. ²¹ Nē Pōli, née rinécúruu ne kunénípe anō nnyé wóí re ne nó yáási. ²² Úye unsá Upíima n la, Uléecaa uké u rité! Maranata! A kam, Urópiima! ²³ Upíima Yeesu uké ípelée nó nyíse!
²⁴ Ne nónnénéí lale nó ne Kirisi Yeesu kupéneco kēmeé.

Títelē lírū ke Pōali uu Korēnti pikó n wói

Lēlē rítelē ntí kēmēē n we

Kaí ne rítelē foí kewōle-me n kpíime, Korēnti pikó ápi kómēine. Lē nnya ke Pōali uu pi wōlu uké pi nyíse re uripōō ye ne pi caailenle.

Lē ke ifaaci iyē ii n kériinelē ye nní:

1. Pōali ye lē kuu Yeesu Kirisi itumē n le nkó símisi. Likei lise kuú ne n náasi yee re uké m̀pá yei tíyese piké Sáa Uléecaa ne Yeesu Kirisi ceri. Íwe ne ncōh ye kemēé piyēle, amá h́nihe kuú ne m̀pá yo kahari (1-7).
2. Pōali ye Kirisi pikó pēe Korēnti-i n we pise re piké kefa kese ne Yerusalem pikó pēe íwe m má he. Lē ke picō api meyá m má, líké pē kai m párlē yoriye. Áyu nyee pilénaane kari yé n fe ari Yeesu Kirisi nnya m má kecáá kemúné ró hele (8-9).
3. Pōali ye nyíse re u alari mále uké pitumē nōōme mewai ne pinnōōsimé kési (10-13).

Iyáhaa

¹ Née Pōali yee Uléecaa mēla kēmēē Kirisi Yeesu utumē m panse, ne urómáreco Timotee. Uléecaa icápine yee Korēnti-i n we ne Uléecaa pikó picō nnéi pēe Akayii ketē nnéi kecáá n we kari rítelē ntí wōlu. ² Urósáa Uléecaa ne Upíima Yeesu Kirisi piké ípēelēe nó nyíse api kō nkíhnihe nó he.

Pōali ye Uléecaa pōōnese

³ Tō Uléecaa pakare. Uyee Urópíima Yeesu Kirisi usaa. Uyee íwe ró n té uu kō m̀pá yo kēmēē arókih niñukuse. ⁴ Uyee ye ntócōh nnéi kēmēē arókih niñukuse uu re tóké ye kō fe tóké pēpē ncōh mpehē mpehē kēmēē n we akó niñukuse yare ke uyē uu arókó n niñukuse mecō. ⁵ Ái linyine nnya, tō Kirisi iwe iyē icō meyá lele. Limēcō ke Uléecaa uú ne Kirisi tikine uké ne arókih meyá niñukuse. ⁶ M̀pá tōn íwe n le, tō i lele re Uléecaa uké ne tó ritiki uké ne nōanékíh niñukuse uké kō nōanéyu lō. Uléecaa un ye arókih n niñukuse, u lalē nōké nkíhnihe yē nōké ye ne fe nōké ne merócō íwe iyē icō kēmēé n kahari. ⁷ Lē nnya, tō ne nó tálēne meyíkíyiki. Li we re tō pinyuwe máálenle h́sone re kani nní irówe icō n le, Uléecaa ye nōanékíh niñukuse yare kuu arókó n niñukuse mecō.

⁸ Pimáreco, tō lalē ani ceri re tō Asii ketē kēmēē íwe píima lile. Háí irótisi íí ne tēne, ai ró feriyē ari pēé m músu re ári yé pēe nfáa rikpá. ⁹ Amá tō ne pēe meyíkíyiki nkpō kukpáhá pikóme masile ari ntókpō yósu. Li lē wale re ári kapē ye ne merócíre n tálē, amá tóké ye ne Uléecaa yee ye pikpōkpō kēmēē pisoí n yukuse n tálē. ¹⁰ Uyee nkpō mmē kēmēē ró lése, uyee kō pilése ró kpáne. Meyíkíyiki karí ne u tálē te u yé kō pilése tó rikpá. ¹¹ Nō ne kō keyóme yáásile nōn ne likemēē ró léni. Pisoí meyá ne kerócáá keyóme yáásile, Uléecaa un lē nnya ró kpálē. Lē nnya ke pisoí meyá api sónti piké tō nnya kō Uléecaa pōōnese.

Pōali ye lē kuu n la uké wa conse

¹² Lēlē rikókōri ró n we ye nní: Ári h́ka kerófa-i ne merócíre cési. Kecíre ne kefa kese ne aseí nyee Uléecaa kēmēē n léeri karí ne m̀pá úye inipee-i pirókēi wa, aí ne tósu nókenémēē. Uléecaa kēmēē kai léeri, ái sisoipipi mewéēsēsōhō-i kai léeri. Uléecaa kefa kuú ne ró n fénne kēmēē kai léeri. ¹³ Ái liféé linyine kam nó wōlu, lē kani nní n kēēni nōn kómei memáá. Ne kō tálē te nó kam ani h́sone pikóme kpá ne kétō-pō re ¹⁴ kukéri kukéri h́mane kani neni kómei. Nō nyule re Urópíima Yeesu un píyei m pēeme, li yé tō nnya rikókōri nó wa yare kai kō nō nnya rikókōri tō n waine. ¹⁵⁻¹⁶ Lē kam ne tálē nnya kam pēé la re nen Masetuwaani n tósu, ké nó rilóólú. Nen kō Masetuwaani n leeri, am kō nókenémēē pitíki kpá am lisōne melírū nó he. Kei kani yé pēé ne m̀pá yo né lē am ne Yutee ketē sí. ¹⁷ Yare méwoo kam kemúné kē wa, née íye? Née kam h́ maa re né lē wa, kesoiipipi

memúnġe kam lġ musí nen kġyu ne kepire sŃne? ¹⁸ Ne Unġléeca, nsímġ mmġ kari mesġre nŃ n yŃŃlġ ġn kġyu ne kepire nkŃ. ¹⁹ Li we re Ulġéca Kġpipi Yeosu Kirisi nsímġ ke tŃ ne Silasi ne Timotee ari nŃkenġmġe rin-yŃŃ ġn kġyu ne kepire nkŃ. Asei ase kuu má, nye nye "ġġ". ²⁰ Yeosu yeġe mesei lġ ke Ulġéca uu rġ ma re "ġġ" u yġ ró wa. Yeosu uyġ kari ye kŃ ne ritiki arġ ne Ulġéca rġyu waise re "ġġ" u lġ kuu ró rġ ma wa. ²¹ Ulġéca uyġe tíyeseġe te tŃ ne nnŃ tŃkġ tŃ ne Kirisi kupġnecŃ kġmġe inġġ kari. Uricuruu yeġe ró lése uu ukuwġġ-mġ yekei. ²² U nŃwŃ kerŃcŃá wale uu NfŃasŃne kerŃmġe wai ukġe ne ró nyġse re u lisŃne ne ró ménle. ²³ Ulġéca ye nyánile! In te ne kiraasele, ukġe linyine né wa. Ám la kġ nŃ m pekesi nnya kŃm nŃkenġmġe Korēnti-i pepe. ²⁴ Ái ġnaġe karġ ne nŃ wai re ani ne kefa tene. NŃ nfatene kġmġe inġġ piwai máálenle ġsŃne. Amá tŃ la re tŃ ne nnŃ tŃkġ kesġ n keisi likġ mpŃŃnare nŃ n heġġ.

2

¹ Ám la kġ nŃanġpŃŃ caaise nnya kam tihŃ re ám nŃkenġmġe pepe. ² Néen nkġpġni nŃanġpŃŃ n caaise, wŃŃ yġ peġe nŃ memáá nġ tipŃŃ larukuse, insá nŃ mpġ apŃŃ kam n caaise? ³ Lġ nnya kam títelġ tġ lġ nŃ wŃi re nen piyei n tuipe, ám kapġe nŃ mpġ, nŃŃŃ yġ peġe rinġpŃŃ n larukuse kġmġe menġġe mpŃŃcaai yġ. Ái céreise re ne ye nen mpŃŃnare m má, li ye kŃ nŃnnġní mmŃ n láárúle. ⁴ NcŃġ piima kġmġġe kam peġe we lin kewuu-i né mulŃ, nen meyġkġyiki tġni amġ ne rítelġ tġ nŃ wŃlu. Amá ám nŃ wŃi re nŃanġpŃŃ akġ caai, ne nŃ wŃi re ani ceri re ám kusa nŃ la.

Pikġ uwaikŃpekŃŃ akŃpe sárei

⁵ Asei kecáá in te unyine ye pisoġ apŃŃ caaise, ái nġ kuu wa, amá nŃnnġní apŃŃ kuu caaise. Ám kapġe ne rinnákġise nnya, né re nŃmenġyá apŃŃ kuu caaise. ⁶ Lġ ke nŃmenġyá ani nnġ u rincŃise ye ne u piye. ⁷ Li nkġpġni tu re nŃkġ lġ u sárei, ani urikġġ niġukuse, mpŃŃcaai piima nnyine ġn kapġe ne ġ ka nkġe u n lŃise nnya. ⁸ Lġ nnya kam nŃ welu re ani n wai likġ n nyġselġ te nŃ u lalġ. ⁹ Lġ nnya kam títelġ tġ nŃ ġ wŃi yeġe re ne peġe lalġ kġ nŃ peġe kġ yġ te nŃ ġpá yo kġmġe ripakare má nġġ áni má. ¹⁰ NŃn úye uakŃpe n sárei, nġ ne kŃ liute sáreile. In te nġ ne nnyine má kġ unyine sárei, ne nŃ nnya liute pisárei masile yare kai Kirisi kġmġe m piġe. ¹¹ Ne lġ wa re Setani úu kapġe ne ncġġe n yġ ukġe ró feriyġe nnya. Li we re tŃ umela kuú ne n náási ġsŃne nyule.

Lġle Turowaasi-pe PŃŃli ripŃŃ n caaise

¹² KumŃġġe kġpe-i kam Turowaasi-pe Kirisi Nsímġ Kġcġre piyŃŃ ġ hápe, Upġiima ye ncġġe né tŃpilele re kġ pinġkei wa. ¹³ Mpá ne lġ, tinġpŃŃŃ ye peġe caailenle, kŃm unġmárecŃ Tiiti n yġ nnya. Am peġe Turowaasi pikŃ-i yisi am Masetuwaani ketġ sġ.

Yeosu Kirisi yeġe ye tíyese kari ye feriyġe

¹⁴ Ulġéca yeġe ipakare te, uyġe tíyeseġe kari Yeosu kupġnecŃ kġmġe mesġre feriyġelġ tŃn menáġe-naġe nnŃġ sŃne. TŃ kuu ye ne ritiki pisoġ apġ ne ġpá yei Kirisi ceru yare tulaali kġpáhákŃŃ kapi fŃ. ¹⁵ TŃ Kirisi utulaali le Ulġéca keyu-i ne pġ ke Ulġéca uu n lŃ ne pepe mpŃŃcece n tíkilġ kġmġe. ¹⁶ Tulaali uyġe pepe nnġ mpŃŃcece n tíkilġ kecáá kukpáhá kunyine mále, kġpe ye usoi ġ kpu. Amá ku pġ ayu ke Ulġéca uu nnġ n lŃ kecáá kukpáhá kunyine le kġpe ye nfáa n he. Lġ nnya, wŃŃ keġcġre yeġe tulaalġ te u yġ lipikei pġ wa? ¹⁷ TŃ, ári picŃ meyá peġe Ulġéca nsímġ ne n kġpġnse mecŃ we. Amá Ulġéca yeġe tŃ tumme tŃn urinyiri ne aseġ uinipeġe-i símisi tŃ ne Kirisi kupġnecŃ kġmġe.

3

NkŃmġe fale kġmġe pikġikŃ kecáá nsímġ

¹ NŃ nkġpġni nyáni yare merŃcġre kari nŃ nyġse, nġġe íye? Néġe yare ke picŃ apġ ye n wa mecŃ li kŃ tŃ piġe re pikġe rítelġ kerŃcŃá wŃi tŃkġe nŃ nyġse nŃkġe kelene ró céri? Néġe li piġe re nŃŃkġe rítelġ kerŃcŃá wŃi tŃkġe picŃ nyġse pikġe kelene ró céri? ² NŃrinġcŃurruu, nŃŃ rítelġ ke

Kirisi uu kerócaá n wói. Arókíη kēmeé kapi ri wólaalē. Nó ke pīsoi api ye ne ró céri. Pīsoi nnéi yé fe api rítelē tē ceru api kō ri keeni. ³ Nōw asei kecáa rítelē ke Kirisi uu ne pirókēi rintíki uu ne wōlu. Ái kēwōle meni menyine kapi ne ri wói, amá Nfáasōne mee Uléecaa kēmeē n léeri kapi ne ri wói. Ái kō aparekráncúkú kecáa, amá sīsoipipi akíη kēmeē kari wólaalē.

⁴ Kari Kirisi ne rintíki tōn ne Uléecaa tálē nnya kari lē sīmisi. ⁵ Ái re tō músu re tó fe ari ntónaηe cire ne linyine wai. Amá Uléecaa ηmane yee ye tíyese kari ye fe ari li wai. ⁶ Uyee tíyese kari panse nkómēine fale kēmeē pikéikó. Ái isé wōle-wōle ke Uléecaa uu nkómēine fale kēmeē ró pálē, amá unfaa kuu ró pálē. Isé wōle-wōle yee ye ne nkpō ka, amá Nfáasōne pō ne ye usoi nfáa hele.

⁷ Uléecaa ye pēe mekeē-me aparekráncúkú kecáa uisé wóile umeyōopi ame pēe likumúηē kpe-i n tēlu. Moisi keyu ye pēe tēlule hái, Isirayēli pikó ápi ye pēe fe piké u riwerii. Ái kō re mesére ke Uléecaa meyoopi mē amé pēé we. In te isé yee ye ne nkpō ní ka yé fe ii lē nyíse re Uléecaa meyoopi áme kusa piye, ⁸ íye ke Nfáasōne mee ye nfáa n he pōw yé pēe mese wa? ⁹ In te isé yee ye n tíyese Uléecaa uu ne pīsoi túhaane pinsímé nn kpi ye fe ii ró nyíse re Uléecaa meyoopi áme kusa piye, íye ke Nfáasōne mewai pōw yé pēe mese wa? Ái n yé tíyesele ari panse asei pite Uléecaa inipeē-ii? ¹⁰ Tó fe arí maa re tōn meyoopi mee pēe mekeē-me n tēlu metéi ye nkpēni kpule. Tōn pēe mekeē metéi ne neni mekó m múηeisene, tó fe arí maa re neni mekó ye me fele ái nkáripī. ¹¹ Asei kecáa, in te lelee ái mesére ní we yé fe ai nyíse re Uléecaa meyoopi áme kusa piye, íye ke lelee mesére ní we pōw yé pēe mese wa?

¹² Tō ne meykíyiki tálēne ηmaa. Lē nnya karí ne tirópōw ne kefa kēse sīmisi. ¹³ Tó, ári ye Moisi mecō kenírīpi kēyu yarii. U ye pēe lē yariile re Isirayēli pikó ápi kape yē lē ke meyoopi mee áme ye n nánai ame ye meketō n tu. ¹⁴ Amá li pēe kunísí pi ricōle. Hái ne neni-me, pi ye pin nkómēine kpure atelé n keeni, kenírīpi kēse kee ne kēyu pi hilalenle, ápi fe piké ke lese. Ái líka nnya, Kirisi kupénecō kēmeē ηmane ke kenírīpi kē ake ye usoi keyu-i le. ¹⁵ Hái ne neni-me, pi ye pin Moisi Isé Atelé n keeni, kunísí kpeē ne wele kun cōlē. ¹⁶ Amá yare kai n wólaalē te úye yèè un píyei uncee rin-yá un Upíima-mē m panserō, kunísí yèè lele. ¹⁷ Upíima uyē kapi nté n tee yee nní Nfáasōne. Kei ke Upíima Nfáa nn ní we ke usoi uu ye ne uripōw n we. ¹⁸ Lē nnya, tó mpí nnéi siyu-i ke kunísí áku nní ní cōlē, Upíima meyoopi ye mesére ró tēlusele yare kenípeenyáni kēmeē. Upíima ye ró panserile tóké kam tóké ne menyíne u wa. Meyoopi ne metéi píima mee mesére ní taalē kēmeē kai lē wai.

4

Ári líka tu, amá Uléecaa ye pēe umemá píima tó rimúise

¹ Uléecaa yee Unfanare kēmeē upikei ró pa. Lē nnya ke ikari íi ró tenelē. ² Tō piwahakei pēe isei ní we kesile. Ári nnōwme ne pirókēi wai, ári kō Uléecaa nsímé kēηéēsēlē. Amá tō nsímēsei yóólēne lin kpáiiilē. Meróla mee re rhpá úye uké yé te tō Uléecaa inipeē-i asei pite le. ³ In te Nsímé Kēcīre kari n yóólē ye pīsoi kuηmaha we, pēpēe m pōlu knn kuηmaha we. ⁴ Ke ketē nté uyōopi Setani uu inipeē pi rinhíla nnya, ápi pēé ne nsímé mmē kefa tene. Úu ye ηmurei piké mmetéi mee n wariye yē. Metéi mē kēmeé ke Kirisi meyoopi ame léemelē. Kirisi uyē kēmeē kai Uléecaa léselē lin nyáni. ⁵ Ári yóólē te pīsoi piké tirócúruu n nyáni, amá Upíima Yeesu Kirisi kari kekpéē waiselē. Tō ye maa re tó ne Yeesu nnya nópinékeikó le. ⁶ Uléecaa yee mekeē-me ní maa re: "Metéi meké kuηmaha-i ta" metéi cire mee arókíη kēmeē tapaalē. Uyee pēé lalē uké tó rikpáiiise. Lē nnya kuu umeyōopi mee Kirisi keyu kēmeē n kpáiiilē tó céreisse.

⁷ Tō we yare sipérétúhu kēmeē kapi lisōne píima rimpólō. Ai pēé n nyíselē te ái tōo linyine tulaalē, amá Uléecaa nnaηe mee linnéi wai. ⁸ Íwe nnyí nnéi ncōpuri yee ró kálaalē in tó nyíkīlē, amá ái ró ferīye, ári nyu íye kari yé wa, amá ári pēe ripōw fóm te li piluke

ró masile. ⁹ PISOI ye ró wéékuselenle, amá Uléécaá úu ró fóm. Keteni-i kari laanu, amá ári kpu. ¹⁰ Meséere kari Yeosu nnya mpa yei nkpò heirente, Yeosu nfaa nké ne kerómee n nyíselē nnya. ¹¹ Tò nfáa mále, amá meséere kari Yeosu nnya nkpò heirente. Li nyíselēnle re mpa tən n kpu, unfaa ye irópije-i wele meséere. ¹² Li nkpò tó risale nóké ne nfáa m má nnya.

¹³ Li Nléécaasimé ritelē-i wólaalē te: Ne ne kefa tenele nnya kam símisi! Kemúnjé kесе kē kari kesé nfatene kecáá má. Karí ne kefa n tene nnya ke tó kò símisi. ¹⁴ Tò meyíkíyiki nyule re Uléécaá yee Upíima Yeosu pikpòkpò kémee n yukuse yé kam uu kò umecò tó yukuse uu tíyese tó ne nnó ari Uléécaá kekúrí sí. ¹⁵ Nó nnya kari lē nnéi wai re Uléécaá uké mpa yei meyá ne pISOI kefa fénne piké u ceri, pISOI pее yé u m pòñnese piké kò ne kulúí n kpáriise pin umeyòopi taáselē nnya.

Íye ke usoi uu yé nfatene kémee n we?

¹⁶ Lē nnya ke tirópòó ári ye píkaí caai. Mpa irópije nnahe mmú nn n teneri, nfáa ke Uléécaá uu ró n he ye mpa keyáa kéye mpahe kpáselenle. ¹⁷ Lē nnya, neni mewee mmé-i iwe kari n le íi líka tu, íi ye kò náñai. I yé kam ii meyòopi píima menyine ró he meteneciré. ¹⁸ Ái lē kapi ye ne inípee n yé kecáá ke tó músu. Lē kapi ye ne inípee n yé ái ye náñai, amá lē kápi ye ne inípee n yé pò ne liteneciré le.

5

¹ Tò nyule re irópije nnyí kémee kari nní n we ye we yare kucáñjí kunyine. Kun píyei n fori, Uléécaá ye keyómecaa-pò kéyo kee yé meséere n we ne ró mémpole. Ái pISOI pее ke mō, amá Uléécaá yee uricuruu ke mō. ² Tò kò wele tən kucáñjí kpē metene ñmòpu, tən meyíkíyiki káipi tóké keróyo kee keyómecaa-pò n we kémee lompo. ³ Asei kecáá, tən píyei keróyo ke-i n lompo, Uléécaá úu ye meñmane ró leepò. ⁴ Kumúnjé nkú nnéi kari nní irópije nnyí kémee n we, tò ñmòpule yare ncòni mee ró nyíkilē. Ái re tò lalē tóké irópije nnyí kémee le, amá tò wéésile tóké ipiñe yee meséere n we kémee lō, líké wa re lelee ye n kpu ye nfáa teneciré kémee lompo. ⁵ Uléécaá yee tíyese re líké lē kerómee conse. U unfaa ró hele. Lelee nyíse re u kale uké lē kuu tó riñnyi ró pa.

⁶ Meséere kari ikari má. Tò nyule re kumúnjé nkú nnéi kémee kari nní irópije nnyí kémee n we, tò Upíima ketone ne ketaa wele. ⁷ Asei kecáá, nfatene karí ne sòne, ái lē kari n nyáni nnya karí ne kefa tenelē. ⁸ Tò mesei ikari mále tən la tóké irópije nnyí kémee le tóké Upíima kémee ketóne ha. ⁹ Lē nnya kari kò náási re mpa tən irópije nnyí kémee n we née tən ikemé n le, irósoi iké ne u n sá. ¹⁰ Lē nnya kai pise re ntónéi mmú, mpa úye uké ha Kirisi uké ne u túhaane. In te úye ye lisone née líkòpe unfaa kémee wa, liute uu umewai ihéé yósu.

Kirisi ye tó ne Uléécaá kecòpe nsímé nyòñnse

¹¹ Tò nyule re li pise re piké ye Uléécaá wuri. Lē nnya kari ñmòópúlē te pISOI piké ntósímé ñmurei. Uléécaá ye ró nyule ñsòne. Ne kò nyáni yare nó ne kò ró nyule ñsòne. ¹² Áni kape n nyáni re merócíre kari kò pinyíse nó kpálē. Amá tò lalē nóké ncée yē nóké tó nnya rikókòri n wai. Lē kémee, nó ye nnyine yē ani ye ne pееpe ye lē ke inípee ii ye n yé ne ríyu n wéési séése. Pē ápi ye lelee rikíñ kémee n we waise. ¹³ Tən isòho n tori, tó ne Uléécaá nkó ye mmē. Amá tò nó kémee ne ntóyukpáii nnéi wele. ¹⁴ Nla ke Kirisi uu ró n nyíse ye tirókíñ-i wele ari ye pее ne nsímé mmú ñmurei re usoi use kóló yee pISOI nnéi kecáá kpu. Kuu nní n kpu nnya, pISOI nnéi ye kpule. ¹⁵ U pISOI nnéi kecáá kpule re pееpe nfáa m má ápi kape kò ne piISOI n le yare pimékò cire-i kapi we. Amá Kirisi yee pikecáá n kpu uu kò pikpòkpò kémee yisi nnya kapi we.

¹⁶ Lē nnya kári kò nkpéni úka nyáni yare kapi ye kesoimunjé ne n yé mecò. Mpa kari pее mekee Kirisi ne kesoimunjé kémee n nyu, ári kò nkpéni lē u nyu. ¹⁷ Úye ne Kirisi pin timpéne, liute ye panselē lifále ke Uléécaá uu n wa. Likpure ye tómpole, lifále ai léeri.

¹⁸ Uléecaa uyee ne Kirisi rintiki uú ne tó ne uricuruu kecōpe nsímé nyóōnse kémee kai léeri. Uyee kō ró forii re tóké pisoι picō ne kam piké u ne pē kecōpe nsímé nyóōnse. ¹⁹ Kirisi ke Uléecaa uú ne ritiki uú ne uricuruu ne pisoι kecōpe nsímé nyóōnse, úu pimewai kópe kpísi uké ne pikéi wa. U ró forii re tóké pinyóōnse pē nsímé riyóó. ²⁰ Lē nnya, Kirisi yee ró tumme re tóké nté upikeikó pēe ne urinyiri n tú. Tó ke Uléecaa uú ne nní tíkílē, ari ye pisoι sélei re: Ani Kirisi rinyiri nnya ημυρει piké nó ne Uléecaa kecōpe nsímé nyóōnse. ²¹ Kirisi úu akópe áka má, amá uyē ke Uléecaa uu arókópe cōnse. Uyē nnya ke Uléecaa uu nkpéni ró kpíilē te aseí pite.

6

¹ In lē, ke tó ne Uléecaa ari nní kesé n keisi nnya, tō nó pise re áni kape tíye kefa ke Uléecaa uú ne nó n fénne líké méwoo wa. ² Uléecaa ye maa re:

Kai ituje n tu re ké íwe nó té ne ne kutu nó ricole,

ke keyáa ke n tu re ké nóaneyu lo, ne nó comele. Lē nnya, ani kō te ituje yee nkpéni lē tu re Uléecaa uké íwe nó té, keyáa kee tu re uké nóaneyu lo. ³ Ái tu re tóké unyine ncée he uké fe uké pirókei kémee ró kési. Lē nnya kari ημόόπυλē te úka úu kape tó nnya Uléecaa kupéncō kéméé loó. ⁴ Amá tō lale pisoι piké merówee ritiki piké kō yē te tō Uléecaa pikeikó le ne kefa kesē. Lē nnya kari ncōη ne mpári ne mpócaai kéméé meróóire múlē tōn kahari. ⁵ Pi ró káiile api hánesi, api pisoι tálaankee re piké pitele ró wa. Pikei api ró pelu ari kō kunōnkū ne nkú fine. ⁶ Ari lē ke irósoi ii n kpáiilē ne merónyuwe ne meróóire pimúlú ne merówai sōne ne Uléecaa Nfaasōne ne lē kari nla yíkyiki m má ⁷ ne nsímései pisímé ne Uléecaa nnaηe kpísi ari ne nyíse re tō Uléecaa pikeikó le. Asei líkó lee irótōpilū kari ye ne uláarō rintiki ari ye kō ne meróóire tápisi. ⁸ Pinyine ye ríyu ró waisele, picō pin isei ró waise. Pinyine ye ró pakarentele, picō pin tó lámaankee. Pi ró nyánile yare pinóōme in kō ne aseí kari símisi. ⁹ Pi waile yare ápi ró nyu, pin kō ne ró nyu n̄sōne. Pi ró nyánile yare tō kpuwaalenle, tōn kō pēe ne nfáa má. Pi ye ne nkpō ró n lale, amá ápi ye pēe ró kó. ¹⁰ Pi ye n lale piké tiróóō caaise, amá lin pēe meséere ró láárú. Api ye re tō píwekōó le, amá tōō pēe pisoι meyā memá waise. Te ári líka má, in kō ne tōō m̄pá yo má. ¹¹ Nó pirósáne Korēnti pikó, ani kō te tō nó símisile ari kpáiise re tō nó lale ne kefa kesē. ¹² Ári sirófa nó pesí, nóō nósinéfa ró pesí. ¹³ Lē nnya kam nní nó símisi yare sínēpípi. Nóóké kō nósinéfa meróōcō ripérése.

Kirisi pikó piké pēpēe ápi Kirisi ne kefa n tenelē ne pimēcire tō

¹⁴ Nó ne pēpēe ápi Kirisi ne kefa n tenelē áni kape ye ripéne, ái kō pēe re li ye lē tipéne. Íye ke lisōne ne líkópe ai yé fe ai péne? Íye ke metéi ne kuηmaha aku ye ripéne? ¹⁵ Íye ke Kirisi ne Setani api yé fe api kómeyne? Yo yee yé fe ai uyee Kirisi ne kefa n tenelē ne uyee úu Kirisi ne kefa n tenelē péne? ¹⁶ Yo ke Uléecaa keyō ne piléé kenyóōnse ake pénelē? Tó ne Uléecaa yee nfáa n te keyō le, yare ke Uléecaa ricuruu uu m̄ maa re:

Né kam am pikecōpe n we tó ne pē tōn sōne.

Ne sōnti ké Piuleecaa, pē piké kō panse pinésoi. ¹⁷ Uléecaa uu kō kpá re:

Lē nnya ani mpuri sane pikó pē kecōpe le, ani iyaa n we.

Áni kape ne líkperinkpekōó líka rikō, néeké pēe nó yōsí.

¹⁸ Ké pēe nóunésáa, nóóké pēe pinéηmáne ne pinékpépe.

Né Upíma n̄naηe nnéi ute, née lē ma.

7

¹ Pinésáne kecire, tōō lē ke Uléecaa uu m̄ maa re u yé wa te. Lē nnya, tóké mewai kópe mee ye ipiηe ne rikíη n caai heere. Tóké n ημόόπυλē, irósoi iké n kpáiilē tōn n̄sōne Uléecaa wuru.

Lélee ye Pōoli mpóōnare n he

² Άνι κape νόσινέφα né pesí! Άρι úka líka caai. Άρι úka riwárarase, ári kə úka likó γασί τəké n te. ³ Άi akópe kam nó páλē nnya kam lē símisi. Yare kam pimáa m masí, mpa lin nfáa née lin nkpə, tə nó lale meýíkíyiki. ⁴ Ne ne ripóə nó láárúle meýá. Nóinéco ye rikókəri né wele nsone. Nə ye nnécóη nnéi kέmee rinékíη niηukusele ai ppe meýá né n láárú.

⁵ Hái karí ne Masetuwaani ketē kέmee n tuiπə, ári mewénte yē. Íwe nnyí ncəpuri kari kei yē. Tó ne picə picéηaankεε ye mpi, iwame ye kə nnyí kerófa-i. ⁶ Amá Uléecaa yè pē apə nyee n caailē ikari rikpásele. Uyee tíyese ke Tiiti mekame ame ikari tó rikpáse. ⁷ Άi umekame ηmane mee ikari né rikpáse, amá kuu kə né n símisi lē kani kə uyē ikari rinkpáse ye kə ikari né rikpáse. U ró símisi re lelee n wa ye nó ricóηle hái non la nəké piyéne né rikpá, non kə kenécáa təpu. Lelee tíyese kai meýánsei né larisi.

⁸ Mpa rítelē tē kam ppe nó n wóipə tin nóanépóə n caaise, ám nkpéni ne ri tēni. Ne nyule re rítelē tē ne ppe kumúηé kunyine-i nóanépóə caaisele, amá am nkáripι ne ri tēni. ⁹ Li nkpéni né láárúle. Άi re kam nóanépóə n caaise nnya, amá ke nónnépóəcaai nn n tíyese ani mefine conse nnya. Uléecaa ye pē la re nóanépóə aké lē caai. Ai ppe nkpéni mese wai re ári líka nó caai. ¹⁰ Mpóəcaai mee Uléecaa kέmee n léeri yè meýíkíyiki tíyesele usoi uu mefine conse, Uléecaa uu uriyu ləlu. Άri mmē tēni. Amá mpóəcaai mee ketē nté likó kέmee n léeri yè ne nkpə kale. ¹¹ Tinételē ye nóanépóə caaisele yare ke Uléecaa uu n la: Ani ripái kuláa píma kpē kai nkpéni nó n wa. Άni yē kani nkpéni nla m má re nəké lisone n waii? Άni yē kani nkpéni ne nóanékópe piyámne n yóηne? Άni yē nómenéwai kópe men nkpéni nó cóηlē? Άni yē non nkpéni riwure máa? Άni yē non nkpéni meýíkíyiki wéesi nəké piyéne né rikpáa? Άni yē kani nkpéni n ημόópúlē? Άni yē kani nkpéni n la nəké uwaikópekəó kutu ripasaa? Nə linnéi wale aní ne nyíse re áni nsímé mmē kέmee líka caai.

¹² Άi uyee akópe n wa née uyē kapi akópe n wa nnya ke née rítelē wói. Amá ne lale nəké ncée yē nəké Uléecaa inipee-i nyíse re nə kerópire nyenule. ¹³ Lē nnya ke nómenéwai ame ikari tó rikpáse.

Άi nkíηniηe ηmane kaí ne ripá. Ke Tiiti uu nókenémee ne mpóənare n yisime re no nónnénéi ukumíiri peseme nnya, li ró láárúle ai ne kusa. ¹⁴ Ne ukeyu-i nó pakarele, áni isei né lukeise. Tə ye mesére aseí nó símisile, ai kə nkpéni nyíse re ne alari mále ké Tiiti keyu-i nókenécáa rikókəri n wai. ¹⁵ Kumúηé kpe-i ke Tiiti uú ppe nókenémee n we, nə ppe u waiselenle, ani kə kusáne u yósu nsone. U ye likecáa léisele uu nó n la ai tósu kuú ppe nó n la. ¹⁶ Li né niηule re ne fe am ye mpa yo kέmee ne ripóə nó larisi.

8

Nfanare kέmee piheε

¹ Pimárecə, tə la təké lē ke Uléecaa uú ne Masetuwaani-pə uicápine kefa n fénne nó símisi. ² Li ppe ncóη píma kέmee pi tanle aí ne pi peikee hái. Mpa ke íwe íf pē ne pi n tóηaalē, piakíη ye pē niηule, api pē ne nfanare he. ³ Ne ne inéníppee yenle re mpa úye ye meyéne mese lē kuu kuhεe n we he, hái api fáause piricuruu mela kέmeé. ⁴ Pi ppe tó ricóηle re təké ncée pi he pē piké kə pilikó he piké ne Uléecaa pisoι ppe Yerusalem-pə n we lémpə. ⁵ Pi wale ai tósu lē karí ppe m músu. Pimecire kapi mefoi Upíma pa, api kə limemáa pimecire ró pa Uléecaa mela kέmeé. ⁶ Lē nnya kari Tiiti pise re uké nókenémé hapə uké lē liké ne kétə tu yare kuú ppe nla pikei pē n kóraane mecə. ⁷ Nə pimámá le Uléecaa likó nnéi kέmee. Nə nfatene mále non kə nsímé nyu, nə kə Uléecaa likó picére masile, áni kə siká má. Nə kə nla ró nyíselenle. Lē nnya, ani kə mewai sone mmé kέmee nóliηékó ne nfanare he.

⁸ Άi re isé inyine kam nó páλē te ani i ritiki nnya kam lē símisi. Lē ke picə api nní n ημόópúlē nnya kam la nóké kə ncée yē nəké nyíse re nə mesei nla mále. ⁹ Nórinécúruu ye nyule lē ke Urópíma Yeosu Kirisi uú ne kefa nó n fénne. U ppe umámá le, uu nó nnya umecire waise úwekəó re uké uiwe ne ritiki uké ne nó waise pimámá nnya.

¹⁰ Lē nnya, ne la ké nkpréni nnékó nó maa ítəhə nnyí nsímé kémeé. Leləe yé pikei nó wa. Nóə yemi pifoí ítəhə nnyí kemújé wa, nóə kə yemi mefoí nóinékó pa yare kani yé n fe. ¹¹ Lē nnya, ani nkpréni pikei pē wa n̄səne ne kətə-pə yare kani yé n fe ani wai ne kefa keke yare kaní pēe n kóraane meco. ¹² Usoi yèè un ne kefa keke n he, pi ye uihēe iyē yəsile n̄səne. Aai lē kári m má kapi ró písei.

¹³ Ái re nəké nómenécíre íwe tã nəké ne picə lē. Li pise re nó ne pē kani nní n lēni nəké kucə m má. ¹⁴ Líka ái ituje nnyí kémeé nó párlē. Nə mále nən picə fe. Nó fe ani pē kai m párlē lēni. Lin kə píyei n ka lin nó rimpáří, pē pin m má, api kə nó lēni. Leləe yé tíyese ani nónnéńí mmú n sá. ¹⁵ Yare kai Nléécaasimé ritelé-i n wólaalē te: Pēpē meyá n kóoi ápi líka picə saŋai, líka ái kə pēpē nkáripí n kóoi ripáří.

Tiiti ne upisencə kecáa nsímé

¹⁶ Ne Uléécaə pakare re u n̄m̄dórpú mmē kań pēe nókenécáa m má ncə Tiiti kémeé wa nnya. ¹⁷ Tə u maa re uké nókenémeé hapə uu n̄murei. Uricuruu ye pēe rihóle n̄səne re uké nókenémeé hapə. ¹⁸ U ne urókó use ye Nsímé Keci re n yóólē pin Uléécaə icápine nnéi kémeé u waiselē kari tum. ¹⁹ Ai kə kpá re icápine iyee u lese uké ró sárū təké ne nfanare pikei mpí pēe nní arónipe-i n̄ we kecáa m pállē. Leləe yé Upíima meyəəpi lese ai nyíse ai kə lē kari n̄la m má təké ne picə n lēni lese ai nyíse.

²⁰ Ári la unyine uké fe uké ró kési re ári ítəhə píima nnyí kapi nní arónipe-i n wa kecáa n̄səne pállē. ²¹ Ái Upíima keyu-i n̄manē, amá ne p̄soi siyu-i karí la təké wa yare kai m pise.

²² Tə kə urómáreco use pi ritikisele. Tə mepehē kulúi kémeé u peenle ari yénu re úu siká má. Úu kusa kə nkpréni ne ripóə nó láárú. Li kə nkpréni ikari piheə u rikpáselē re uké nó lē. ²³ In Tiiti, uyē ne unésencə le un kə nókenémeé unékeico. Pimáreco picə pēe u n t̄kilē p̄ó ne Uléécaə icápine pitume le. Pēe keisile re piké ne Kirisi ríyu waise. ²⁴ Ani pi nyíse re nə meyíkíyiki n̄la mále, p̄soi piké pēé ne Uléécaə icápine-i yé te nə mesei n̄la mále, api kə ceru re ne alari mále ké nókenécáa rikókəri n wai.

9

Lē kapi ne pimáreco pēe Yerusalem-pə n̄ we n lénine

¹ Ái nkpráni pise re ké ítəhə kani yé ne Uléécaə pikó Yerusalem-pə n̄ ha kecáa nnyine nó wói. ² Ne yē te li n̄rinécúruu ripóə wale re nəké pi lémpə. Lē nnya kam Masetuwaani pikó kémeé nókenécáa rikókəri wa am pi maa re pimáreco pēe Akayii keteni-i n̄ we ye hái yemi-me pimeci re picápine máálenle re piké t̄hə. Nópínēn̄m̄dórpú ye tíyesele pimēyā apí n la piké t̄hə. ³ M̄pá ne lē, pimáreco mpí kam nókenémeé tumpə nəké meyíkíyiki nómenécíre n cápine yare kam m̄ ma nnya. Ne nsímé mmú kémeé nókenécáa rikókəri wale. Ám la líké wa re méwoo ye me. ⁴ Insá lē, tó ne Masetuwaani pikó tən n hapə, n̄nsá kahane nómenécíre n cápine, isei yé ró li re tə ne méwoo ripóə nó larisi nnya. Isei ye kə nó ticuruu lenē. ⁵ Lē nnya kań musí re li nyam te ké pimáreco pēe t̄n̄m̄dórpúse piké ne kekpeé né wa piké ha ítəhə iyē kani m̄ maa re nó ne kefa keke pa kecáa m pállē. Ké ne n tuiə, pin linnéi nyóənsente api yekei. Kei kai yé pēe nyíse re kefa keke kaní ne t̄hə, áni kefa kémeé tēni.

⁶ Ani n nyu re úye un nkáripí n lukesi, nkáripí kuu ye kpasi. Úye un meyá n lukesi, meyá kuu ye kpasi. ⁷ Li pise re m̄pá úye uké ne uripəə he yare kuu urikiŋ-i n wa. Úu kape ukefa-i n tēni, ái kape kə ne n̄naŋe. Li we re uyee ye ne mpóəna re n he ke Uléécaə uú la. ⁸ Uléécaə yé fe uu m̄pá yo mpuri nó he, líka ái yé pēe p̄ikai nó ripáří, ani kə m̄pá yo meyá m má nən ne mewai səne wai. ⁹ Lē kai Nléécaasimé ritelé-i wólaalē te: U ye ukefa nnéi ne píwekóə lisəne wale,

mesére ke unfanare n̄n we, n̄n ye tene. ¹⁰ Uléécaə ye ye ipuri ulame he uu lukesi uu kə iluke u he uu le. U yé kə nó lē kai nó m pise he, uu kə tíyese ai meyá wai

nónnēfanare pikēi pōō nē n taálē. ¹¹ U yé t́yese ani ḿpá ṕyēi m má ani ye ne mesére n nyíselē te nō nfanare pikēi piwai lalē. Písoi meyā yé pēe nólínēheehēe kani pi m pásii nnya Uléécaā pōōnese. ¹² Lēlē pi m párlē kani lē pi pa. Ái Uléécaā písoi ḡmanē ke nfanare pikēi ḿpí api yóriye. Pi kō t́yesele písoi meyā pin Uléécaā pōōnesente hái. ¹³ Nōmenéwai mmé ye mewai kēcīre lē hái. Mē yé t́yese písoi meyā api Uléécaā ŕyū waise, kani n nyíselē te nō Kirisi Nsímé Kēcīre ḡsōne tikilenle nnya. Nō ye kō nólínékó kpísile nō nē Uléécaā písoi pēe Yerusalem-i ḡ wē nē picō nnéi ani h́ōne. ¹⁴ Kapi n yé te Uléécaā ye meyánsei kēfa nē nō fénnele nnya, pi yé nōkenécáá keyóme yáási api kō nō n la. ¹⁵ Tōké Uléécaā pōōnese kuú nē lisōne lēe ái licō m má nō ḡ hē nnya.

10

Pōōli ye upikēi mēwee kēcáá símisi

¹ Néē Pōōli, né kapi n tee re nē ye nen nōkenékúrí n we am nónínípeē n wuru, nen ketāa-pō n we, am nō n senkeē, nē la kē rinécúruu nē Kirisi nnare nē umēwai sōne ritiki kē nē nō píse re: ² Áni kapē t́yē, nen kumúḡé kúye-i nōkenéméē n hapō kē nō senkeē. Nē la re nen ha n hapō, kē pepēe m músu re kesoimūḡé kari nē pirókēi wai nē ḱyū papisi. ³ Tō pēe mesei sisoipipi lē, amá ái kesoimūḡé atōpi acō kari tōpu. ⁴ Ái sisoipipi itōpilū kē tōō nē arótōpi wai, amá itōpilū yeē m páápú in Uléécaā-i léeri kari nē tōpu. I ye fele ii Uléécaā pilaarō imele láuli. Iyē kari ye nē sinóōmetahai pepirente. ⁵ Iyē kari ye kō nē lē nnéi lēe ŕyū n wéési, lin limēcīre síkalē lin nē ncée tápaalē te písoi ápi kapē Uléécaā céri pepirente. Tō ye písoi simúḡé cōpiile, ari t́yese api Kirisi m pakarelē. ⁶ Tō merócíre picápīne masile tōké pipakarecírē kutu ripasa, nōn ṕyēi m pakare nē kēto-pō.

⁷ Ani ḿpá yo mēwee ripái. In te nōkenécōpe unyīne ye yē te u mesei Kirisi ukó lē, uké céri re t́ō nē kō umēcō Kirisi pikó lē. ⁸ Ḿpá nen ḡnanḡe mmē ke Upíima uu né n hē nē rikókōri piwai nkáripī n tónḡe, isei íi né wainē. Li we re u ró n hele re tōké nē nō lē naké nē Uléécaā ncee kēmeē papisi. Ái pikópe kari nō la. ⁹ Ám la liké n we yarē nē nē anétele nō náraasentele. ¹⁰ Pinyīne ye símaankeē re né Pōōli atelé kam ye n wói nsímé ye ḿpapē nē itisi tōsile, amá nen pikékúrí n we, am pansē unárei nnénóōsimé ḡn kō pēé mulú. ¹¹ Uyēe nní lē n símisi uké nse kō ḡsōne re: Lē kari ketāa-pō ḡ wē tōn nē arótéle wólu, nē lē kari yé ha nōkenékúrí ḡ wē tōn wai ye sále.

¹² Ári káipi t́ō nē pepēe ápi ye pimēcīre nnyáā n yekei tōké n sá, ári kō la tōké merócíre nē pi múḡeisēne. Pi pikemúḡé cīre mále kapí nē pimēcīre m músu, pin kei paílē pin nē pimēcīre picō múḡeisēne. Pi piníri lē. ¹³ In tōō, ári méwoo rikókōri wai liké ha nē síto sinyīne rifaau. Ke Uléécaā uu nōkenémēē pikēi ró n forii, u písitō ró nyísele. Sesēē kerómúḡé kari n kpísīne. ¹⁴ Nō kei kari yé nē pirókēi n tu kēmeé wele. Lē nnya kari pifóí nōkenéméē nē Kirisi Nsímé n hápō, ári pikēi ke Uléécaā uu ró n forii ketō rifaau. ¹⁵ T́ō, ári picō pikēi kapi nōkenémēē n wa nē méwoo rikókōri wai. T́ō nē músule ricuruu re nónnēfatene yé meyá wa, t́ō kō fe ari keisi ai lē t́ōsu ái nē ḱyū n sí. Amá ári yé wa liké pikēi pē ke Uléécaā uu ró n forii sitō rifaau. ¹⁶ Limemáá kari yé pēe fe arí ha sitē sēe nē ketāa nō ḡ wē kēmeé Nsímé Kēcīre yóó. Ári la tōké ayu nyē-i ke picō api pipikēi n wa kēmeē keisi tōké pēe pipikēi kapi piwai ḡ masí nnya rikókōri n wai.

¹⁷ Úye un n la uké umēcīre ritaáse, uké lē ke Upíima uu n wa nnya umēcīre ritaáse. ¹⁸ Li we re ái nkó yeē umēcīre m pakarente yeē Upíima kēmeē ŕyū má, amá nkó ke Upíima uu m pakarente yeē ŕyū má.

11

Pōōli nē pepēe n ḱraase re pi pitume lē

¹ Hói pinékó! Ani n kahari aní nē né kóm, ḿpá nen n wai yarē isōhō kam tóri. Ani nē nē n kahari. ² Nē nōkenécáá iláarō yeē Uléécaā kēmeē n léeri wailē. Nō wē yarē ukpépe yeē

úu utisi n nyu un kō kpáiiilē kam utisi use kóló n fēlei. Utisi uyee nní Kirisi ηmaa. ³ Amá iwame ye né wele re nókenémúhē yé caai ani Kirisi ne ketaa wai, ani kefa kese ne pitiki u yá yare ke iwáa ii Efa kemúhē ne mesōhō n caai meca. ⁴ Ái líka nnya kam lē ma. Úye yēē un n ka, un Yeesu nsímé nó rin-yóó, m̀pá linsá mmē kari nó rin-yóó, un kō nfáasone nnyine nsímé nó n símisi, m̀pá linsá Nfáasone kani n yōsí, nēe un Nsímé Kεcire nnyine nó rin-yóó, m̀pá linsá mmē kani n yōsí, li ye ne nó risále ani mese ne mese ηmurei.

⁵ Ám pakare re pisoι pē kani nní n nyáni re pitume píma ye linyine né fe. ⁶ In n la, ám nkpéni usíményuwe píma unyine, amá Uléecaa menyuwe áme né párilē. M̀pá píyei ne m̀pá yo kémeε kari tíyese ani lē ceru. ⁷ Ne Kirisi Nsímé Kεcire nó riyóóle ám ihéé íka pise. Ne menécíre ricepisele ké ne n fe ké nó riintaáse nnya. Akópe kam pee lē waa? ⁸ Kam̀ pee nókenémε n keisi, Uléecaa icápine icō yee pee né hééle. Né fe am te iyē kam yáai am ne nó léni. ⁹ Kumúhē kpe-i kam̀ pee nókenémε n we, íwe ye pee né lonle, amá am nó úka líka pise. Yeesu pikó pee Masetuwaani-pō n léeme ye pēé ne lelee m párilē né kale. Ám pēé la ké nó n nyikilē yare ncōni. Ne keweεsi, ám kō la ké nó n nyikilē. ¹⁰ Kirisi nsímései mee kenémε n we kam̀ la ké ne nó símisi re: Úka úu yé fe uké Akayii ketē nnéi kecáa lirikōkōri né kpu! ¹¹ Yare ám nó la nnya kam lē símisi nēe íye? Ái lē! Uléecaa ricurruu ye nyánile re ne nó lalē!

¹² Lē kam nkpéni nní n wai kam yé ne piwai n ηmódópúlē, pεpee icée n wéεsi piké ne rikókōri n wai re tó ne pē pikéi ye pise le ápi kape lincee n yé nnya. ¹³ Lipite pē ápi pitume yíkíyiki. Pi pikeikó le pee n kírāase pin wai yare pi Kirisi pitume le. ¹⁴ Lē ái nkpáni lisáηa linyine! Setani ricurruu yēē ripólóle uu kírāase re u metéi uleecaatumε yíkíyiki le. ¹⁵ Lē ái nkpáni lisáηa linyine re upikeikó piké ripóló piké kírāase re pi Uléecaa aseí ute pikeikó le. Amá lē ke piliwaiwai ai ye ne kēto n kpu lee sōnti liké ne pi tene.

Pwoli iwe kuu itume pikéi kémeε n li

¹⁶ Ké kō pimáa nó rikpá re úka úu kape né n nyáni yare ne usōhōtore le. Nēe non lē né n nyáni, ani mese ηmurei ké lē n we néeké kō ne lē nnya nkáripí rikókōri n wai. ¹⁷ In n la lē kam nní n la ké maa ái lē ke Upíma uú la. Li né we yare ké rikókōri wa nnya kam lē símisi yare usōhōtore. ¹⁸ Lē ke pisoι meýā api nní kesoimuhē ne rikókōri n wai nnya ke nēe kō la ké rikókōri wa. ¹⁹ Nórinécúruu non kō ne mewéesesōhō má, amá nō ye kō pee piníri ne n kaharile. ²⁰ Nō ye n kaharile api ilási nó tini api nólinékó le, api nólinékó nó yósu, api kecáa nó nyáneí api sipese nó túúni. ²¹ Li isei né wele ké ne m maa re tō rinárei mále.

M̀pá ne lē, ne nkpéni símisile yare usōhōtore re lē ke picō apí ne rikókōri n wai ke nēe kō fene ké ne rikókōri wa. ²² Nēnte lipite pee Pi-Epiree le néen kō U-Epiree? Nēnte pi Isirayēeli pikó lē néen kō Isirayēeli ukó? Nēnte pi Apiraham pipirē le néen kō Apiraham kepirē? ²³ Nēnte pi Kirisi pikeikó le? Ké nkpéni símisi yare li né panselenle: Nē ne Kirisi ukeikó le nen pi fe. Li we re ne keisile am pi feriyε. Pi mesére akpanii né waile ai pi feriyε. Ne ipépi yenle n̄sone am pi feriyε, am kō meýíkíyiki mesére nkpō heirente. ²⁴ Mεpehē menupū ke Pisuifi api né káii. Mese áme we afēena kapi ye m̀pá mékaii méye kémeε iséi né súúkeε. ²⁵ Mεpehē metaani ke Rōm pikó apí ne nséi né káii. Mese kapi apare né tapisi re ké kpu. Metaani ke míni ame kuróninōi rimí, am míni-i tone ketúhē ne kesine nnéi. ²⁶ Ne inécée kului kémeε ikóí ne míni ne piyaa ne pinéyucō Pisuifi ne mpuri sane pikó nnya nkpō heirente. Ne ayu ne acesi kecape nkpō heirente, am kō mínimaa kémeε ne pεpee n kparálē te Kirisi kapi t́kilē anipe-i nkpō heirente. ²⁷ Ne pikéi pape-pape wale am kō íwe píma yenu. Mesére ke nnōni n̄n ye né tu, nkú ne nníre nn né wai, am ye anō paasi ám la, nnyiyε nn né loni am ilū paa ké tā. ²⁸ Ne kō m̀pá keyáa kéye Uléecaa icápine nnéi kecáa músule. Ám nkpáni la ké nnécōη mmē p̄ tinō maa. ²⁹ Úye un tinárei rinyine m má, nē ne kō pansεle unárei. Úye un akópe n wa, li ye rinépō caaisεle.

³⁰ Lin n we re usoi uké rikókōri wa, tinénárei ke nēe ne rikókōri waine. ³¹ Upíma Yeesu usaa Uléecaa ye nyule re ám kírāase. Uyee m̀pá píyei ipakare te. ³² Kam̀ pee Tamaasi

kuyu-i n̄ we, uyóɔpi píima Aretasi ye pɛɛ unyine kuyu iwéése tinle, uyē uu pɛɛ pisoĩ kuyu sipoo-i tápaase re piké né tí. ³³ Amá pinyine api né kp̄isi api menére menyine-i wai apí ne mmele kupole kep̄ire-mē súiseɔ am̄ ne uanipe-i hméherɛɛ.

12

Pɔɔli meylene ne usiláɛ

¹ Li pise re ké rikók̄ori n wai, amá rikók̄ori ári kɔ pɛɛ nyará. Amá ne nkp̄eni lale ké menéyene ne siláɛ ke Upíima uu né n̄ nyíse nkó símisi. ² Ne Kirisi upiretiki unyine nyule. Iymē kefi ne ina ye nnyí ke Uléécaá uu u n kp̄iɔp̄o uu ne keyómecaa-pɔ ripóhɔ táánũ kémɛ ukékúri sí. Am̄ nyu un uisoip̄iɛ nnyí kémɛ we née úu ikeméé we, amá Uléécaá hmanɛ yɛɛ nyu. ³⁻⁴ Ne pɛɛ nyule hmaa re li usoi uyē kp̄iɔp̄ole aí ne keyómecaa-pɔ Uléécaá kekúri sí, amá ne kɔ kp̄áne re am̄ nyu un uisoip̄iɛ nnyí kémɛ we née úu ikeméé we, amá Uléécaá hmanɛ yɛɛ nyu. Kelō ke-i kuú pɛɛ awahanɔ anyine kō kái usoi ncée n he re uké fe uké símisi. ⁵ Né fe am̄ liute uyē mpuri nnya rikók̄ori wai. Amá in tinécúruu hmaa, in n la tinénáɛri kecáá kam n nyu nnya kam yé fe am̄ tikók̄ori wai. ⁶ Nen pɛɛ n la ké rikók̄ori wa, úka úu yé fe uké re isɔhɔ kam tóri. Asei kam̄ pɛɛ ne ri wainɛ. Amá ne menécíɛ múflenle. Am̄ la unyine uké kenécáá kemúnjé kenyine wa keɛ lē ke pisoĩ api kenécáá n nyáni née kapi n kómei n fe.

⁷ Am̄ kape ne lipíima lē ke Upíima uu né n nyíse nnya rikók̄ori n wai nnya ke itói inyine ii inépiɛ-i we. Setani utume unyine yɛɛ né fápii re am̄ kape ne rikók̄ori n fulaalē nnya. ⁸ Mepɛhē metaani kam Upíima pise re uké itói iyē né lese ⁹ uu pɛɛ né pɛɛ re: Kefa kam̄ ne p̄ó n fénnelē ye ne p̄ó piyele. Tipónáɛri kémɛ kam ye nnénaɛɛ nyíse. Lē nnya, né tinénáɛri nnya rikók̄ori wa Kirisi nnaɛɛ nké ne kenémɛ n nyíselē. ¹⁰ Lē nnya, tinénáɛri ne alé kéméé kam n̄ we ne íwe ne piwéékuse ne mp̄ócaai kam Kirisi nnya n yénaalē ye né láárúle. Li we re ne ye nen tináɛri m má kam pɛɛ meníɛɛ páápú.

Lɛlɛ Korēnti pikó kéméé Pɔɔli nfasimé n tanaalē

¹¹ Ne nkp̄eni símisile yare usɔhɔtore, amá n̄ɔ t̄iyese kam lē wai. N̄ɔ yé pɛɛ meníɛɛ kenécáá n̄sɔne símisi. M̄pá nensá líka n tu, pē kani nní n nyáni re pitume píima ápi líka né fe. ¹² Kumúnjé kpe-i kam̄ pɛɛ nókenémɛ pinékei n wai, nɔ pɛɛ nnéniɛɛ m̄pá ncóɛ n̄ye kémɛ ne mewaisaɛa ne mewai píima yenle. Lɛlɛ nyíse re ne utume le. ¹³ Yo kecíɛ ke Uléécaá icápine icɔ ii yē ai n̄ pári? Insá kám líka nó m pise re ani ne né lé. In lɛɛ ni, ani nnécaai mmē né sáɛri!

¹⁴ Ne kɔ menécíɛ picápine masile ké metáánũ nókenéméé hapɔ. Nen kɔ n hapɔ am̄ nó pisene re ani né lé. Ái nólinékó kam̄ la, amá nórinécúruu kam̄ la. Asei kecáá, aí sipipi sɛɛ ye cápinente asi pisáa ne píni yekei, amá pisáa ne píni pɛɛ ye cápinente api pisipipi yekei. ¹⁵ Né né rinéɔp̄o ne nókenécáá menémá caai am̄ kɔ rinécúruu kp̄isi am̄ nókenécáá he, aí yé né ricóɛ. Lē nnya, nó nkáɛripi né n la re ne meyansei nó la nnya?

¹⁶ Nórinécúruu ye nkp̄eni yē te am̄ nó úka pise re uké né lé. Unyine yé kɔ fe uu re ne uyaaluke le, mesɔhɔ kam nó pínei am̄ ne nó fe am̄ meníɛɛ le. ¹⁷ Né pē kam nókenémɛ n tumpɔ unyine kam̄ ne ritiki am̄ ne nólinékó yósu am̄ n te? ¹⁸ Ne Tiiti rinmóóp̄usele re uké nókenéméé hapɔ, am̄ kɔ u ne urómáɛɛɔ ucɔ uyē tumpɔ. Nó fe ani re Tiiti ye nólinékó yósilɛ uu n tee? Yare aí kemúnjé kɛɛ ke tó ne uyē arí ne keisi tɔn kɔ ncée nse tikilē née? ¹⁹ In n la, hái mekɛɛ-me kani nkp̄eni músu re alari kari nókenémɛ wéési. Ái nkp̄ani lē. Tó ne Kirisi kup̄necɔ kémɛ kari Uléécaá keyu-i símisi. Pimáɛɛɔ, tɔ lē nnéi wai re nɔké ne Uléécaá ncee kémɛ papisi nnya. ²⁰ Ái líka nnya kam lē wai. Ne wuru re né ha nó lɛɛɔ áni we yare kam̄ pɛɛ n̄ la, n̄ɔ kɔ yenu re am̄ we yare kaní pɛɛ n̄ la. Ne wuru re pitele ne kufatoi ne kuwói ne íkɛɛɛ ne alé ne iwóhɔ ne píyuwélaa ne méwoo méwoo piwai yé nókenécɔɛ n we. ²¹ Ne kɔ wuru re ké ne m pɛɛɔ, Uléécaá yé ha nóinéníɛɛ-i isei piwaise né rikpá. Nópinékó meyã pɛɛ ne mewai kóɛ n̄ n̄ɔɔlɛ yare kapi pɛɛ n wai yé

ha tíyese am tēni hái. Ápi kahane pimekperinkrewai ne pimeseicirewai kapí pēe n wai kepire rintō.

13

Icélaa tōrō ne iyáhaa

¹ Metáanū kam nní nókenémee sōnepō. Li wōlaalē te píseérakōó piké ye pité née pitaani tu api kelene usoi akópe pa. ² Pēpēe pēe mekke akópe n wa ne picō nnéi kamí ne máne. Ám neni nókenémee we amá lē kamí pēe menéhape lírū kēmee nó n símisi kam kō nkprēni písímé nó kpálē te nen ha kō nókenémee m pēepō, am nó úka nnári waine. ³ Nō lale nōké yē te Kirisi ye kenémee we un ne símisi née yo? Nó kō yē. Kirisi úu nókenémee rinárei má, u unnahe nyíselenle. ⁴ Mesei ye me re u pēe rinárei mále apí ne kunapéékōó kecáá u kari. Amá Ulééca nnahe kuú ne nkprēni nfáa má. Tō ne kō ukupénecō kēmee rinárei mále. Amá nó kam ani yēnu re tō ne kō Ulééca nnahe nnya tō ne uyē kupénecō kēmee nfáa yē. ⁵ Ani nōrinécúruu nómenécíre ripaí ani yēnu re nfatene ye nókenémee wee? Áni yē te Yeesu Kirisi ye nókenémee wee? Néē nō ripaile áni yē te nō nfatene má? ⁶ Amá ne músu yare nó kam ani yēnu re tō ári nfatene paalē. ⁷ Tō ye Ulééca ne nó wele re áni kape akópe áka mpuri piwai rikpá. Ái lē karí la tōké ne nyíse re tō alari mále, amá tō la re nōké ye fe nōké mewai sōne wa, mpa nōn m músu re tō ári líka fe tōké wa. ⁸ Ári hnahe nka má tōké ne nsímései tápisi re hñ kape leeme. Lirókó ye tōké wa nsímései nké léeme. ⁹ Tō ye tōn tinárei m má, nōn hnahe m má, li ye ró n láarúle. Lē kari Ulééca m písei ye re uké tíyese nōké nfatene kēmeé m pelu. ¹⁰ Lē nnya kám nní nókenékúrí í we, kam te ké mencíre rítelē nó wóipō, nen píyei nókenéméé n tuiipō, am kape ne nó í senkee nnya. Upíima ye nókenécáá hnahe né hele re ké nó n hmóópúselē nōn ne kēyu sí. Úu hnahe né he re ké ne nó ritékéé.

¹¹ Ketume kai lē wa, pimárecō! Liké nó n láarú nōn ne pipele hmóópúlē. Ani ikari n kpariisene nōn kō rinōō rise má. Ani ne nōrinépōō n we. Ulééca yeé nla m má uu ye akíh niñukuse uké nókenémee n we.

¹² Ani nómenécōpecíre ripirane ani memárecō yáhaane.

Ulééca pikó nnéi ye nó yáasi.

¹³ Upíima Yeesu Kirisi uké ípēléé nó nyíse. Ulééca uké nla nó nyíse. Nfáasōne nké kō nōnnéneí kēmeé n we nké nó ripénese.

Títelé ke Pɔali uu Kalaati pikó n wóì

Lɛlɛ rítelɛ ntí kɛmɛɛ n̄ we

Ulééca icápine iyɛ Kalasii keteni-i n̄ we ke Pɔali uu rítelɛ ntí wóipɔ. Uiceɛ kuú pɛé ne Nsímé Kɛcire n kóónúlɛ kɛmɛɛ kuú pɛɛ i karikɛɛ. PISOI meyã ye músu re Kalasii ayu nyɛɛ ituɛ kumii-m̄ n̄ we ye nyɛ (UPM 13-14).

Pɔali pikei memáá, pɛpɛ Pisuífi piyomeyáhaa n yóólɛ api icápine iyɛ tiki api upitumɛkɛi lómiiɛe apí n yóólɛ te li pise re piké Moisi isé n tikilɛ api kɔ kérii. Pɔali pilaaro ye músu re li ne sá re Kirisi pikó nnéi piké isé iyɛ n tikilɛ. Pin lɛ n wa, pi yé pɛɛ limemáá fe api Yeesu Kirisi ne kefa tɛne. Nsímé mmú ye Yeesu Kirisi Nsímé Kɛcire ne memíi wele.

Ifaaci iyɛ mekériine ye mmé:

1. Nsímé Kɛcire yíkíyiki nkó ke Pɔali uu nté símisi. Pɔali uu pi léise re Ulééca yèè sisoipipi yosile re si Yeesu Kirisi ne kefa tɛne nnya, amá ái re kasi piyómeyáhaa inyekii n tikilɛ nnya. Lɛ nnya kuú ne Piyɛɛ cési re yo nnya kuú la uké Nsímé Kɛcire ne piyómeyáhaa inyekii m pɛnelɛ un tikilɛ (1-2).
2. Pɔali ye isímé ye Nkómɛine Kpure kɛmɛɛ n̄ we kpísi uu ne unsímé alari pa. Ulééca rinɔ kuu n yekei ye wele isé ii kelene leeri. Yeesu Kirisi kɛmɛɛ ke rinɔ tɛ kuu n yekei ari wa. Sisoipipi nnéi ye Ulééca inipɛɛ-i sále. Usuífi ne mpuri sane ukó ne ulási ne uyɛɛ umɛcire n te ne utisi n̄e unósi ye sále (3-4).
3. Pɔali ye aseɛ lesɛle uu símisi lɛ ke Kirisi pikó api pimɛcire n te. Nkó ye Yeesu ne kefa n tɛne ye náásile Nfáasɔne nké u n séni. U ye kɔ umɛwai kpure tíyɛle. Kirisi isé íi icélaa kulúi, amá i pise re pISOI piké n̄oni n lénaane (6:2). Usói uké umɛcire n te aseɛ nyɛɛ re uké picɔ ne kutu n cɔlɛ un tíyɛsɛlɛ Nfáasɔne mee Ulééca kɛmɛɛ n léeri nn u séni (5-6).

Iyáhaa

¹⁻² N̄é Yeesu utumɛ Pɔali ne pinémáreɔ Kirisi pikó nnéi pɛɛ nté n̄ we, tɔ Kirisi pikó pɛɛ Kalasii sitɛ kecáá Ulééca icápine-i n̄ we rítelɛ ntí wólu. Ái pISOI pinyine pɛɛ né tumme, ái kɔ unyine kam titiki ar̄n ne Yeesu utumɛ pansɛ. Yeesu Kirisi yeɛ n kpu, Sáa Ulééca uu u yukuse ne Sáa Ulééca uyɛ pɛɛ né tumme. ³ Urósáa Ulééca ne Upíima Yeesu Kirisi piké ne kefa nó fénnɛ api kɔ nkíɛniɛe nó he. ⁴ Kirisi ye uricuruu umɛcire kpísi uu arókópe nnya he re uké nfáani ketɛ nké mewai kópe kɛmɛɛ ró lese. Urósáa Ulééca mela kɛmɛɛ kuu lɛ wai. ⁵ Ulééca uyɛɛ ipakare te m̄pá píyɛi-pɔ! Amí.

Nsímé Kɛcire nse mee we

⁶ Nómɛnéwai ye nnɔ né yile re nɔ mɛse ne mɛse Ulééca kɛpire rito nnya. Uyɛɛ ne Nsímé Kɛcire nó sée re Kirisi ye ne kefa nó fénnɛ nnya. Nɔ pɛɛ u yá ani Nsímé Kɛcire féé n̄o n tikilɛ. ⁷ Ái re Nsímé Kɛcire féé n̄o nnyine ye we nnya kam lɛ símisi. Amá pISOI pinyine pɛɛ we pin n̄cɔkoi nó tanaalɛ, pin la piké Kirisi Nsímé Kɛcire rikéɛɛ. ⁸ Lɛ nnya, m̄pá tó unyine n̄e uléecaatume unyine yeɛ keyómɛca-pɔ leeme uu weri uu nnyine nó símisi re Nsímé Kɛcire ye mu kái pɛɛ mm̄ kari nní nó n símisi, Ulééca uké liute anɔ wa! ⁹ Tɔ pisímé nó masile! Tó kɔ nkpéni pisímé nó rikpá re úye un nnyine nó n símisi re Nsímé Kɛcire ye mu kái pɛɛ mm̄ kani nní piyóó m masí, Ulééca uké liute anɔ wa!

¹⁰ Lɛ nnya íye! Ne nkpéni lɛ wéésile re pISOI piké né n la n̄e Ulééca uké né n la? PISOI piké né pakare kam la n̄e íye? Nen pɛɛ pISOI ipakare n wéési, ám yé pɛɛ Kirisi ukeikó.

Ulééca ye Pɔali wée re uké utumɛ

¹¹ Pimáreɔ, ké nse nó símisi ani kóm te Nsímé Kɛcire kam ne n kóónúlɛ n̄n kesoipipi kɛmɛɛ léeri. ¹² Ái usói unyine kɛmɛɛ kam n kɔ, ái kɔ unyine yeɛ né n cési. Amá Yeesu Kirisi yeɛ né n nyíse.

¹³ Nó menéwai ricurru n kō kumúhē kpe-i kam ppe Pisui fi inyekii n t́kilē. Ne ppe meyansei Ulééca icápine pikó wéékuselenle nen náasi ké i kpu. ¹⁴ Ne ppe Pisui fi inyekii iyē tikilenle ai t́su nnépurí pikó ne pinésáco meyā. Ne ppe nála mále re ké Pisui fi inyekii n tikilē ai t́su t́ ne Pisui fi picó t́o n sá.

¹⁵ Amá Ulééca yee háí unéni kefa-me né wée uú ne kefa né fénne uu né séi re ké upikei wa. ¹⁶ Kuu ukepipi né n nyíse uu re ké riyóó mpuri sane pikó piké ke ceri, ám nkpáni unyine kémee ha re uké mesóhó né rikpá. ¹⁷ Ám kó Yerusalem-pó ppepe itume n li api né tise kémee ritaá. Amá Arapii ketē kam mese ne mese t́mpó am ppe Tamaasi kuyu-i ppepi. ¹⁸ Inmē itaani memáá kam ppe Yerusalem titaá re ké Piyee ceri, am ppe ukeyó-i tone siyáa kefi ne sinupū. ¹⁹ Amá ám utume úka uco yē, insá Upíma uwā Yakupu. ²⁰ Lē kam nní Ulééca inippee-i nó n wólu ye nsímései le, ám nnóome wai.

²¹ Kam Yerusalem n yisi, Sirii ne Silisii sitē kam ha. ²² Likumúhē kpe-i Ulééca icápine pikó ppe Yutee keteni-i n we ápi ppe né nyu. ²³ Mékome kapí ppe kó te uyee ppe mekee pi n wéékuselē yee nkpéni yóólē te piké Nsímé Keci re kuú péé ne pikópe n náasi ne kefa tene. ²⁴ Lē nnya kapi kenécáá Ulééca pakare.

2

Póoli ne pitume picó ye kóméine

¹ Am ppe inmē kefi ne ina memáá yisi, t́ ne Parinapasi ari Yerusalem kuyu pele, ám ne Tiiti ṕ kó péne. ² Ulééca yee né nyíse re ké kei ha nnya kam lē wa. Kam n tuipe, am pisoí ppe kei meyá íyukóó n t́ ne iyaa leepó am Nsímé Keci re kam mpuri sane pikó n símisi aseí pi lese. Li we re ám la lē kam n wai ne lē kam piwai m masí liké méwoo wa. ³ Tiiti yee kenékúrí n we ye Ukireki le úu ppe kélē. Amá ápi nkpáni ricurru u ricóh te uké riké. ⁴ Ḿpá ne lē, pinyine ppe n ḱpáralē te pi Kirisi pikó le ye ppe kerócope wele. Lipite pē ne mekee-me ró múhesile piké yé te íye kari Kirisi ne ritiki ton ne tirópóo we. Pi náásile piké isé ilasi kémee ró ppepe. ⁵ T́ ári nkpáni ne kutu pi ricó ḿpá fíí. Tó la re Nsímé Keci re aseí nnéí aké nókenéméé n we.

⁶ Pisoí ppe kei meyá íyukóó n t́ ye kó péé wele. Ápi né ricóh te ké linyine mpuri wa. Né ám piriyu kapí ppe mekee m má ḱpisi ké ne linyine wa. Ulééca úu ye pisoí siyu-i ripáí uú ne túhaane. ⁷ Ticurru pi cerile re Ulééca ye Nsímé Keci re né rimmúisele re ké pikéciré riyóó yare kuu Piyee rimúise re uké pikéké riyóó meco. ⁸ Ulééca yee Piyee pansese uutume pikéké kémee, limeco kuu kó né pansese uutume pikéciré kémee. ⁹ Yakupu ne Piyee ne Yohani ppe kei we re Ulééca icápine piyukóó. Kapi n yé te Ulééca yee pikei pē né rimúise, api t́ ne Parinapasi yáasi api kunípe ró pa, ai nyíse re tó rinóo rise wale. Ari kóméine ntónéí re t́ ne Parinapasi t́o yé pikéciré kémee ha, pē ṕo pikéké kémee sí. ¹⁰ Likei lise kapi ró m pise yee re ári kape píwekóó ppe piicápine-i n we kecáá palei. Am kó mesei li wai ne kefa kese.

Póoli ye ne Piyee Antiyóosi-pó cési

¹¹ Amá ke Piyee uu Antiyóosi-i n ka, úu mewai sone wa, am ḿpá úye inippee-i u kesu re úu alari má nnya. ¹² Pisoí ke Yakupu uu n tumme piké kelene n tuime, Piyee ne mpuri sane pikó ppe ye ppe ricáripí rise-i n le. Amá ke Yakupu písáne pē api n ka Piyee uu pi yenu, uu ye ppe mpuri sane pikó ḿpi kulukeco n kaasente un ppepe m pólólē te ḿpá úye kai pise re uké riké wuru. ¹³ Pisui fi t́rwo ṕo kó umeco pipékaankee loni, áí ne Parinapasi ṕo péne uu pikecáá kecáá mewai mē n tikilē. ¹⁴ Kam n yé te ápi Nsímé Keci re ne aseí tikilē, am pinnéí inippee-i Piyee maa re: Ṕo nní Usui fi, pón mpuri sane pikó isoi icó n le, áí Moisi isé kaa t́kilē, íye kaa yé ppe mpuri sane pikó ricóh te piké Pisui fi isoi icó li?

Nfatene mee ye Pisui fi ne mpuri sane pikó riyu lo

¹⁵ T́ ne háí keróleeme-me Pisui fi le, ári mpuri sane pikó ppe ápi Ulééca n nyu. ¹⁶ Tó ppe nyule re áí usoi nkó yee isé n t́kilē yee Ulééca inippee-i aseí ute. Amá uyee Yeesu

Kirisi ne kefa n tenelē yee aseu ute. Lē nnya ke tōo kō ne kefa u tenelē te liké ne kei ritiki tōké ne wa aseu pite Uléecaa inipee-i. Ái kape wa re kari isé n tīkilē nnya. Li we re úka úu Uléecaa kémee aseu ute re u isé ritiki nnya. ¹⁷ Amá in te tō la re tōké Kirisi ne kefa tene tōké wa aseu pite, ari yénu re tō ne kō pikópekōó le. Li pee nkpéni wa yare Kirisi yee akópe ncee ró nyíse née íye? Ái nkpáni lē. ¹⁸ Nen lē kam pee n fori pimóme m pese, née menécíre yámne re ncaai kam pee wa. ¹⁹ Asei ye nye re isé íi yé nkpéni fe iké linyine né pise. Ne ikemeé wele yare ukpōkpō. Isé iyee ne nkpō né ka. Ne Uléecaa nnya nkpéni nfáa mále. Tō ne Kirisi tōo kunapéékōó kecáa kpu. ²⁰ Lē nnya, ái nkpéni nē ŋmaa ricurruu née nfáa má. Amá Kirisi yee kenémee nfáa má. Kai neni ne n kpísi, Uléecaa kepipi kam ne tálē nnya kam nfáa má. Kεεε né la aké ne kenfaa kpísi ake nē nnya he. ²¹ Nē ám kesi re ke Uléecaa uú ne kefa né n fénne, rinéyu kuu lō. In mesei re usoi yee isé ritiki uú ne Uléecaa inipee-i wai aseu ute, Kirisi nkpō pō ne méwoo le nkpéni.

3

Isé ne nfatene kecáa nsímé

¹ Nō Kalaati pikó, aníryōopi nnyé! Wóo kéyu lē nó risōmaase? Nen kō ne Yeesu kapi kunapéékōó kecáa n kari nsímé nó símisi cāká-cāká. ² Nsímé nse kam la ké pise ké kō te kani isé n tīkilē nnya ke Uléecaa uu Unfaasone nó he née kani Nsímé Kεcire n kō aní ne kefa n tene nnya kuu Nfáasone nó he? ³ Nō meyíkíyiki aníryōopi lee? Nō lalē nōké ne Uléecaa Nfaasone pitíki koraane ani pee ne nkpéni písoi isímé tenesee? ⁴ Yare méwoo kani nkpéni nní íwe nnyí lii? Ái re liké méwoo lē wa. ⁵ Kani isé n tīkilē nnya ke Uléecaa uu Unfaasone nó he nōn ne mewaisaŋa nōkenémee wapisi, née íye? Née kani Nsímé Kεcire n kō aní ne kefa n tene nnya kuu lē wa?

⁶ Limecō ke Apiraham uú ne Uléecaa kefa tene. Li ukecáa wólaalē te: Ke Apiraham uú ne Uléecaa kefa n tene nnya ke Uléecaa uu u kpísi re aseu ute. ⁷ Lē nnya, ani kō ŋsone re pεpεe Uléecaa ne kefa n tenelē pee Apiraham pipirē yíkíyiki. ⁸ Li Uléecaa ritelē-i mekeeme wólaalē te Uléecaa yé mpuri sane pikó waise aseu pite, kapi ne kefa u n tene nnya. Lē nnya ke Uléecaa uu rinōo sone ntí Apiraham pehele re: Pō nnya, né ketē kecáa sisoipipi nnéi rinōo sone ritikise. ⁹ Apiraham ye Uléecaa ne kefa tenele, Uléecaa uu rinōo sone u tikise! Limecō, píye pin nfatene m má, uu rinōo sone pi tikise yare kuu Apiraham n wa.

¹⁰ Anōo kópe ye mpí nnéi pee n tálē te isé yé pi yoriye kecáa wele. Li Nléecaasimé-i wólaalē te: Úye unsá lelee isé ritelē kémee n wólaalē nnéi rintiki uké kō lipikei n wai, anōo kópe ye liute kecáa wele. ¹¹ Ái céreise re úka úu yé isé ritiki uú ne Uléecaa inipee-i wai aseu ute. Lē nnya kai wólaalē te: Usoi nkó yee aseu ute re u Uléecaa ne kefa tene nnya, yee nfáa má. ¹² Ticurruu isé ne nfatene ŋn líka pénelē, amá isé ye maa re: Uyee yé i rintíki ne iketō-pō kii yé nfáa he. ¹³ Kirisi ke Uléecaa uu tirótísi anōo wa. Kei ke Kirisi uú ne isé anōo kémee ró lése. Nléecaasimé ye mesei maa re: Pin úye kuna kecáa rinkōlō, Uléecaa ye liute anōo wale. ¹⁴ Li lē wale re mpuri sane pikó pōóké Yeesu Kirisi kupéneco kémee rinōo sone ke Uléecaa uu Apiraham n yekei yē. Lē kémee tōn nfatene m má, tō lē Nfáasone ke Uléecaa uu ró n yekeilē yenle.

Isé ne lē ke Uléecaa uu písoi n yekeilē kecáa nsímé

¹⁵ Pimáreco, ne la ké sisoipipi mewai kémee linyine kpísi ké ne nó símisi ani kóm. Usoi un tinōo n woi uu yekei yare kai m pise, úka úu ye kesi, úka úu ye líka rikpá, in kō ne kesoi pipi kee woi ake yekei. ¹⁶ Apiraham ne uupirē ke Uléecaa uú pee kō ne lisone lē kuu n yekeilē mé. Ái wólaalē te Apiraham ne upipirē. Lē nnya, ái písoi kulúu mekó kai wólaalē, uupirē use mekó kai wólaalē. Uupirē uyee Kirisi. ¹⁷ Mmē kam n la ké nó símisi ye nkpéni mmú: Uléecaa ye mekeeme wóile uu yekei yare kai m pise. Likepire, ai wai inmē píle píle mena ne afεetaani, Moisi isé pōo pee kelenε leeri. Íi yé fe iké lē ke Uléecaa uu n la uké wa caai. Insá lē, Uléecaa rinōo kuu n yekei yé rinnaŋe paa. ¹⁸ In te isé ke usoi uu ye

ritiki Uléécaá uu péé ne lē kuu u n yekeilē u pa, li pée wale re Uléécaá úu urinōo cire kuu n yekei ritiki. Amá ke Uléécaá uu mekēe-me n yekei nnya kuu Apiraham ípēelēe nyíse uu lē kuu u n yekeilē u wai.

¹⁹ In lē, yo nnya ke isé ii pée nkpáni we? Iyē nkó mee re iké mewai mee áme Uléécaá mēla-i ní we písoi n nyíselē, Apiraham upirē uyē ke Uléécaá uu lisōne n yekeilē uú ha ne tuiiri. Piléécaatumē pée isé iyē písoi cereise. Usoi unyine yee péé ne Uléécaá nnōo n símisi kapí ne ritiki apí ne símisi. ²⁰ Pin ne usoi rintiki apí ne linyine wai, li nyíse re pēpēe pikēi n wai ye kulúu wele. Amá Uléécaá mēcire yee rinōo piyēkei kēmeē pikēi wai.

Yo nnya ke isé íí we?

²¹ Lē nnya, tókē nkpéni re isé íí Uléécaá rinōo kuu n yekei ritikii? Ái nkpáni lē. Pin pée isé inyine n wa yee yé usoi nfáa n he, i yé pée fe ii usoi Uléécaá inipēe-i waise aseí ute. ²² Amá Uléécaá Nsímé ritelē ye maa re mewai kópe nnaŋe mee ketē nnéí múlū. Li pée lē wale re písoi mpí nnéí pée yé Yeesu Kirisi ne kefa n tene pée yé lē ke Uléécaá uu pi n yekeilē yē.

²³ Nfatene itunje iké kelene n tu, isé ye pée ró hánaalenle yare pikpaniikó, in tó mé liké ha ne tu péé uye-i ke Uléécaá uu yé ró n nyíse re tókē Yeesu ne kefa tene. ²⁴ Lē nnya, isé yee ró nyóí aí ha ne Kirisi ikametunje tulu. Uyē kari yé ne kefa tene arí ne Uléécaá inipēe-i wai aseí pite. ²⁵ Kari nkpéni nní ne Kirisi kefa pitene m máálē nnya, ári nkpéni urónyóle uyē mekó-i we.

²⁶ Li we re nō nkpéni nónnénéí Uléécaá sipipi le, kani Yeesu Kirisi ne kefa n tene nnya. ²⁷ Nó mpí nnéí nōo nní Kirisi kupénecō kēmeē míni n wóle, nó ne uyē ne pansēle pise. ²⁸ Lē nnya, ái nkpéni we re nkó ye Usuifi née mpuri sanē ukó, née ulási née uyēe umēcire n te née utisi née unósi. Nō nkpéni meyíkíyiki pise le, kani Kirisi Yeesu ne kefa n tene nnya. ²⁹ In te nō mēsei Kirisi pikó le, nō kō Apiraham pipirē le. Nōo lē ke Uléécaá uú péé Apiraham ne upipirē n yekeilē te.

4

¹ Mmē kam nní la ké maa re: Usoi unsá kahane m papisi kuu pée ikúlanlū li, úu ulási ne nka kēmeē kóólelē, in kō ne uyēe mpa yo te. ² Mpa ne lē, pinyine pée yé u nyoi api ukēcáa m paílē aí ha ne kumúŋé kpē ke usáa uu n yekei tulu. ³ Limēcō ke tōo kō péé we yare siwá sínsá. Ketē nké kecáa, nnaŋe likó ilasi karí pée le. ⁴ Amá ke itunje ii n tu, Uléécaá ye Ukepipi tummele unósi unyine uu ke maru apí ne isé ke múlú ⁵ keké ne pē ke isé ii ilási n tónselē n fénnē, keké kō ne lē kēmeē ró m pansese Uléécaá sipipi nnya. ⁶ Kani kō nní Uléécaá sipipi nnya ke Uléécaá uu nōanékíŋ kēmeē Ukepipi Nfaasōne wa nn sélei re: Sáa! Sáa! ⁷ Lē nnya, áni kō nkpéni pilási, nō usipipi le. Nōn usipipi, nō kō Uléécaá mēla kēmeē umemá pite le, memá mē kuu usipipi n yekeilē.

Lelee Kalaati pikó kēmeē Pōoli nfasimé n tanaalē

⁸ Nō pée mekēe wele áni Uléécaá nyu. Piléé pinyine ilasi kaní pée le ápi kō pée meyíkíyiki piléécaá. ⁹ Lē nnya kani nní Uléécaá n céri née ke uyē uu nní nó n céri nó kō nkpéni ketē kecáa nnaŋe likó kēmeē pele aní ha liilasi piluke kpáá? Nnaŋe mmē nín líka kuwai we, nín kō líka tu. ¹⁰ Nō meyánsei siyáa sinyine ne iwáre inyine ne aŋmē anyine wéele ani waise inyóonsetunje! ¹¹ Li nfasimé né we re pinékei kam ne nōkenémeē ringmóópú ápi kape méwoo wa!

¹² Pimárecō, ne nó pise re ani menécō mmé n we. Né ne kō nōmenécō isé ilasi kēmeē wele. Áni ncaai nka né wa. ¹³ Ani léise re ne pée utóikó le, péé uye-i kam pée mefoí Nsímé Kēcire nó rin-yóó. ¹⁴ Kam pée lē m pólú, ám pée kúpaí meté we. Amá áni né níŋni áni kō né ŋmeriye. Nō ne íwe né lile, ticuruu ani kō né yósu yare Uléécaatumē unyine née yare ne Kirisi Yeesu le. ¹⁵ Méye ke nónnépōonare mmē nn pele? Né ŋmaa née yē te nōn péé n fene, nó pée ricuruu nónénípeē lésente ani né pa. ¹⁶ Kam nsímései nó n símisi nnya kam pée nkpéni pansē nōunéláaro, née íye? ¹⁷ Níla mmē kapi nní nōkenécáa m má nnaŋe nín

lisəne linyine. Pi lale piké tó ne nnḡ túúnnə nəké pɛe meyá pin n la. ¹⁸ Li nyaní te áni kapɛ ye píkaɪ lisəne ne siká wa, áɪ re pɛé uyɛ-i kam nókenékúrí n we ŋmanɛ. ¹⁹ Sinépipi, ne kə ne nḡ nnya ntóosi kómɛɪle yarɛ unósi ke memárenlō amɛ n kéhɛni. Lɛ kai yé né n we aní ha ne pipele tɛnɛ, aní ne Kirisi mɛwee nókenémɛɛ n nyísɛlɛ. ²⁰ Li ripóó né we re ké pɛe kumúŋé nkú-i nókenémɛɛ n we ké céri lɛ kam yé nó n símisi. Ám nyu íye kam yé nó wa.

Icɛ́laa yɛɛ Akaa ne Sara nsímé kémɛɛ n we

²¹ Nḡo nní n la isé iké nókenécáá ŋnanɛ m má kam la ké pise re nɔ pɛe kómɛɪ lɛ kii n símisi? ²² Likumúŋé re li wɔlaalɛ tɛ Apiraham ye piŋmánɛ pité mári. Ulási Akaa yɛɛ use ne u mari, uunəsi Sara yɛɛ umɛcɪre n tɛ póo ne ucɔ u maru. ²³ Kesoipipi mɛla kémɛɛ ke Akaa uu uuŋmánɛ mari. Amá Uléécáa rinḡo kuu n yekei kecáá ke Sara póo ukó mári. ²⁴ Nsímé mmɛ nnyinɛcɔ ye mmú: Pinósi pɛ keté ye anḡo até ke Uléécáa uu n yekei lɛ. Nkómɛɪne foí mmɛ ke Uléécáa uú ne písoi Sinayi riyɔpɛ kecáá sée Akaa uú ne siwá maru silási. ²⁵ Akaa ye we yarɛ Arapii ketɛ-pɔ Sinayi riyɔpɛ. U kə we yarɛ kuyu nkú kapi ye neni nní n sée re Yerusalem. Ku ne kupikó ye isé pilasi lɛ. ²⁶ Amá Yerusalem yɛɛ keyómɛcáa-pɔ n we ne upikó ye pimɛcɪre tɛlɛ. Kuyu kɛkɛpɛɛ nkɛpɛni we yarɛ uróni. ²⁷ Lɛ nnya kai wɔlaalɛ tɛ:

Pó unósi nyapi nkó

yɛɛ úu píkaɪ m máraalɛ, a yisi a cɔ.

A mpóonare ne ricáái.

Pḡ ke memárenlō ámɛ píkaɪ n kéhɛnlɛ!

Unósi ke ula úu n la sipipi ye ulakó sikó kulúɪ feriyɛ.

²⁸ Pimárecɔ, nḡ ne Uléécáa rinḡo kuu n yekei nnya usipipi lɛ Isaaki mɛcɔ. ²⁹ Uyɛ kapi kesoipipi mɛla kémɛɛ m mári ye uyɛ ke Nfáasəne nn n tíyɛsɛ api máru lémaalɛnlɛ háɪ. Lɛ kaí we ne neni-mɛ. ³⁰ Íye kecɪre kai pɛe wɔlaalɛ? Li wɔlaalɛ tɛ: A unósilasi nkó ne uuŋmánɛ lakasɛ, li we re ulási uuŋmánɛ ne uyɛɛ umɛcɪre n tɛ ukó, ápi yé ikúlánlū kesé li.

³¹ Pimárecɔ, lɛ nnya tḡ ári ulási uyɛ sipipi. Tə uyɛɛ umɛcɪre n tɛ sikó lɛ.

5

Áni kapɛ ilási kémɛɛ n we

¹ Kirisi ye ilási kémɛɛ ró lésele re toké meyíkíyiki mɛrócíre n tɛ. Lɛ nnya, ani n we nɔn páápú, áni kapɛ kə nómenécíre ilási kémɛɛ pitane rikpá.

² Ani kutu ricɔ, nḡ Pɔoli ké nó símisi ani kóm tɛ nɔn n tíyɛ pin n kérii, Kirisi úu pɛe líka nó yóriyɛ. ³ Né kə pimáa nó rikpá re úyɛ un n tíyɛ pin u rinké, isé nnéi kai pɛe pise re uké ritiki. ⁴ Nḡo nní n la re nəké isé ritiki nəké ne Uléécáa inipɛɛ-i wa aseɪ pite, nó ne Kirisi ye túúnnɛle ani Uléécáa ipɛelɛɛ paa. ⁵ Tḡo nní ne kefa u n tɛnɛlɛ, tḡ ne mé tɛ u yé ró waisɛ aseɪ pite. Nfáasəne mɛɛ tíyɛsɛlɛ kari mé tɛ Uléécáa yé ntófatɛnɛ nnya ró waisɛ aseɪ pite. ⁶ Kirisi Yeesu kupénɛcɔ kémɛɛ, nké néɛ nkéciré ŋn ye líka yoriyɛ. Lɛlɛ kuláa m má yɛɛ usoi uké nfatɛnɛ m má mɛɛ nla n nyísɛlɛ.

⁷ Nə koraanɛle nḡonɛ háɪ. Wóo nkɛpɛni nsé nó púneise un ne nó yúlu re áni kapɛ aseɪ ritiki? ⁸ Nsímé mmɛ kapí ne nní atu nó n takai ŋn Uléécáa yɛɛ nó n séi kémɛɛ léeri. ⁹ Pi ye maa re: Nkɛpónótɔ pite fíi pɛe ye kukpɛɛcari nnéi nyépuke. ¹⁰ Amá mɛpá ne lɛ, ne ne Upíima tálɛ tɛ nɔ sónti nəké ncée sənɛ kémɛɛ pɛɛmɛ. Amá uyɛɛ nní nó n cŋhlɛ, tɛ úyɛ kecɪre loo, Uléécáa yé kutu u ripasa.

¹¹ Pimárecɔ, nɛn pɛé n céesi re li pise re písoi piké kérii, yo nnya kapi yé pɛe nkɛpáni né n wéékusɛlɛ? Nɛn lɛ n céesi, Kirisi nkɛpə kunapɛékɔó kecáá ŋn yé pɛe úka kémɛɛ awóle nsímé. ¹² Pɛpɛɛ nní nó n cŋhlɛ tɛ ani kérii ápi kapɛ ne piké ŋmanɛ ripá. Piké mɛsɛ pimɛcɪre camɛsi!

¹³ Pimárecɔ, Uléécáa ye ilási kémɛɛ nó lésele re ani nómenécíre n tɛ. Mɛpá ne lɛ, áni kapɛ ne riwááná re nɔ nómenécíre tɛ nnya aní ne lɛ kani n káipinkɛɛ n wai. Amá ani n

lakaane non ko pikai wapaane. ¹⁴ Nsimé nse kémeé ke isé nnéí íí we. Lelée re: A upóco n la yare ripócuruu. ¹⁵ Amá non nómenécárecire n kéhenne non n takainkee, ani nómenécíre tí. Insá lē, nó nómenécíre kónaane.

Nfáasone mela ne meróla cire

¹⁶ Lē nnya, ne la ké nó símisi re ani tíye Nfáasone nké nó n séni, áni yé peé uye-i nólinékáipi-káipi n wai. ¹⁷ Ái lē kani n la ke Nfáasone nné la. Ái ko Nfáasone lilala ke nóo ko la. Nfáasone lilala ne lē ke kesoi pipi ake n la ái ye risáne. Lē kaí we nnya káni ye fe noké lisone kani n la n wai. ¹⁸ Amá in Nfáasone mee nó séni, isé íí peé ko rínanje nókenécáá má.

¹⁹ Lē ke kesoi pipi líkáipi-káipi ai ye n léeme aí n nyáni kpáii ye nní: Iwásá piwapaankée ne mékperinkpewai ne meseiciréwai, ²⁰ ne piléenyóonse ne menírihélaawai ne iláaro piwapaane ne picéhaankée ne kufatoi ne kuwói ne íkehenne ne pikóólentene ne pitele siwúipi piwapaankée ²¹ ne uco líkó pikáipinkée ne píta niré ne piluke caainkee ne anyá ne lilinyineco. Ne la ké nó péhele yare kam písímé nó m masí re: Pē nnéí peé limewai mē n wapisi uka úu Uléécaá iyóopi kémeé melone má.

²² Amá lē ke Nfáasone póo ye usoi n he ye nní: Níla ne mpóonare ne nkíhniye ne rúpure ne kusoi piwai ne nfanare ne aseí pitiki ²³ ne ríniye ne mecíre pimúlú. Isé íí mewee mē kesu. ²⁴ Kirisi Yeesu pikó ye pimewee ne pililala ne pilikáipi-káipi pikpíké masile api kunapéékóo kecáá karii. ²⁵ Nfáasone mee Uléécaá nfaa ró heelē. Lē nnya, tóké tíye nké ró n séni. ²⁶ Ári kape pansé píyuwélaa tóké merócarérecire anóo n wélaane tón ko merócarérecire kufatoi wapaane.

6

Ani ncóni n lénaane

¹ Pimárecó, nó mpí ke Nfáasone nné nní n séni, non ye unyine n yē un akópe n wai, ani ye m purú aní ne ncée sone-i u peseri. Ani ye nómenécíre tí te mewai mē mecó áme kape nó léeme. ² Ani ncóni n lénaane. Lē kani yé ne Kirisi isé rintíki ye lē. ³ Úye un m músu re úu kusa we, kúu ko peé líka tu, umecire kuu káraase. ⁴ Ḿpá úye uké ye uricuruu mewee ripaí. Un n yē te li rikókòri we uké umecire ne múheisene, áí kape ne picó. ⁵ Li we re ŕpá úye yee yé céri uu símisi lē kuu n wa.

⁶ Li pise re usoi nkó kapi Uléécaá Nsimé n céési uké ulikó ne uucélaa kecáá pípaí n léni.

⁷ Áni kape nómenécíre kiraase, ápi ye Uléécaá sénni. Lē ke usoi uu n lukesi kuu ye kpasi. ⁸ Úye un umela líkó n lukesi, uu umela líkó yénu. Amá úye un Nfáasone líkó n lukesi, uu Nfáasone mela yenu, lelee nní nfáa teneciré. ⁹ Mewai sone piwai ápi kape ye ró pi. Li we re tón lē piwai ne n ŕmóópúlē, ituhe ye sóntile, ŕpá úye uké lē kuu n lukesi kpasi. ¹⁰ Lē nnya kai nképéni nní lē kuwai n we, tóké písói nnéí nla n nyíselē, aí ne tósu tó ne pē tóo Kirisi ne kéfa n tenelē.

Icélaa tóroo ne iyáhaa

¹¹ Ani ripaí lē kam nképéni tinécúruu ne kunénípe nó n wói mekóne mekóne. ¹² Mpí nnéí peé n wéési re písói piké pi pakare peé nó cóhlē te ani kérii. Ápi la piké Kirisi nkpo kunapéékóo kecáá nnya íwe inyine li. ¹³ Pikéké pē ricuruu ápi isé tíkilē, amá pi peé la re nóoké kérii piké ne nópinéké pē nnya rikókòri n wai. ¹⁴ In née, ke Upíma Yeesu Kirisi uu kunapéékóo kecáá n kpu ŕmane yee né tikókòri waise. Líka líco áí líkecáá kpálē. Kunapéékóo kecáá nkpo mee tíyese ke ketē kecáá líkó áí ko nképéni kenémeé kuláa kúka má, ám ko nképéni pikáipinkée li kpálē. ¹⁵ Ái nké née nkéciré yee linyine yoriye, amá Uléécaá uké ró pansese písói fale yee ye yoriye. ¹⁶ Mpí nnéí peé písói kémeé nsímé mmú n tíkilē kam ne welu re Uléécaá uké nkíhniye pi he uu ko íwe pi téni. Nkíhniye ne píwetu piké ko Uléécaá kuyu Isirayeli kecáá n we.

¹⁷ Kai neni ne n kpísi, úka úu kape picóh né rikpá. Iwói ye inépiye kecáá nyíselenle re ne Yeesu kecáá íwe lile.

¹⁸ Πιμάρεω, Υρόπίμα Yeesu Kirisi uké ίπελέε νό nyίσε. Amί.

Τίτλέ κε Ρῶλι uu Eφεσι pikó n wói

Lελεε rítelé ntí kέμεε ní we

Uléécaá icápíne γεε πεε Eφεσι-πῶ, μεκεε Asii keteni-i ní we κε Ρῶλι uu rítelé ntí wói un Rəm kuyu-i kukpaniilee-i we. Kirisi pikó πεε ápi Pisuífi ne πεπεε Pisuífi kuu ri papólē. Meyá κε rítelé ntí ari pikéi má, anów sone metíkise kapí ne ri n kóri nnya (1:3-14). Kεkoraane κε-i κε Ρῶλι uu píyulale ncee Yeesu metiki kέμεε písoi nyíse (1:9). Uléécaá γεε ncée mmē isólú wale uké kelene ketē ne keyóme mō (1:4). Amá Uléécaá γεε ne Yeesu Kirisi ritiki uú ne ncée mmē tó nyíse. Ρῶλι γεε lē tó riyóó.

Ifaaci iyē mekériine γεε mmé:

1. Ρῶλι γεε lē κε rinów rise ari yé n fe ari ní we Yeesu Kirisi nkῶ kunapééków kecáá nnya nyerele uu símisi. Kirisi pikó πεε ápi Pisuífi ne Pisuífi mpuri pikó γεε panséle mpuri nse pikó. Lisone lise kapí Uléécaá kέμεε yósu. Kirisi γεε iláarō kumele riláule uu πεπεε πεε ketaa n wene kōsene. Lē kέμεε kuú ne nkíhnihe mpá úye ka (1-3).
2. Utume Ρῶλι γεε Kirisi pikó pise re piké nfatene ne rinów rise ne nkíhnihe κε Uléécaá uu γεε n he m múlē. U pi hmóópúselenle re piké isoi fale n le. Uu kō kumáre kέμεε písoi ne pico metone kecáá pi céesi (4-6). U kō kétō-πῶ pi rihmóópúsele re piké γεε lelee ái Uléécaá kέμεε n léeri ne tō. Lē nnya, mpá Kirisi ukó úye γεε atōpi kέμεε ní we κε Uléécaá uu γεε itōpilū γεε Nfáasone kέμεε n léeri pa (6:10-20).

Iyáhaa

¹ Née Ρῶλι γεε Uléécaá mela kέμεε Kirisi Yeesu utume m pansé. Nó κε Uléécaá uu n wée non Eφεσι-πῶ we non Kirisi Yeesu ne kefa kese tikilē kam títelé ntí wólu. ² Urósáa Uléécaá ne Upíima Yeesu Kirisi piké ípeelé ne nkíhnihe nó nyíse.

Lisone κε Uléécaá uu Kirisi nnya ró n he

³ Urópíima Yeesu Kirisi Usaa Uléécaá γεε ipakare te. U Nfáasone likó ncōpuri nnéi keyómecaa-πῶ ró hele un ne tó ne Yeesu Kirisi kupénecō kέμεε ró kpálē. ⁴ Uléécaá uké kelene mpá yo n wa, u ró wéle uu tó ne Kirisi kupénecō kέμεε ró pansese upikó. Kupénecō kpē kέμεε kuú la re tóké n kpáilē ári kape kō uinipee-i akópe áka m má. Kuu ró ní la nnya kuu ⁵ uripōw ne Yeesu Kirisi nnya meke-me ró kpísi uu ró pansese usipipi. Lē kuu unfanare kέμεε ró ní la γεε lē. ⁶ Lē nnya, tóké Uléécaá pakare re u tó ne ukepipi lala Kirisi kupénecō kέμεε lisone píima ró wa.

⁷ U tó ne Kirisi kupénecō nnya ne unfanare mpiye nnya akópe ilasi kέμεε ne Kirisi menye ró lésele uu arókópe ró sárei. ⁸ Uléécaá γεε meykíyiki unfanare ró nyísele. Mewéesesōhō ne mesōhō nnéi kuu ró he. ⁹ U tíyesele ari lelee umela kέμεε m pékaalē ceru. Háí meke-me kuu unfanare kέμεε la re Kirisi uké lē wa. ¹⁰ Lelee re ituḡe in n tu, Uléécaá yé uyōpi use lese. Uyee Kirisi. Uu keyómecaa-πῶ ne ketē nté likó nnéi kecáá iyōpi le.

¹¹ Uléécaá γεε tó ne Kirisi kupénecō kέμεε lirókó nnéi ró pale. Lē nnya kuú πεε meke-me ukemúhē-i ró wée uu ilúké yekei. Uricuruu γεε la nnya kuu lē wa. ¹² Lē nnya, tó mpí tōw πεε nní pifóí Kirisi ne rintá, tóké nkpeni Uléécaá meyoopi ne siyóme ritaáse.

¹³ Nsímései mee nní Nsímé Kεcire mee γεε usoi riyu n lō. Kani Kirisi ne kefa n tene Uléécaá uu πεε nwói nó wai, Nfáasone kuu m maa re u yé nó pa kuu lē nó pa uké ne nyíse re uyee nó te. ¹⁴ Nfáasone κε Uléécaá uú ne rinyi re tó lisone kuú ne upikó m mémῶpō yē. Tōn píyei akópe ilasi kέμεε n le cáká-cáká kari yé lisone lē nnéi yē. Lē nnya, tóké Uléécaá meyoopi ne siyóme ritaáse.

Ρῶλι iwele

¹⁵ Lẽ nnya, hái kań ne n kó te nọ Upíima Yeesu ne kefa tenelenle non kọ pẽ nnéi ke Ulééca u u n wée la, ¹⁶ ne ye nen keyóme n yáásine, ne ye mesére nđ nnya Ulééca pọnesele. Ne ye keyómeháha-i nónnénéi kecáá Ulééca wele am te: ¹⁷ Urópiima Yeesu Kirisi Uleecaa, Sáa meýdọpi ukó uké mewéésesohó nọ he nọké ne u yẽ ani pẹé ne ísone u ceru. ¹⁸ Ne ye kọ u pise re uké nóninéripe wúkule. Nọ pẹ fe ani lẹ kuú ne nọ n sée ceru. Nọ pẹ lisone kuu ye pẽ kuu n wée n he mpiye ne linsone yẽ, ¹⁹ ani kọ ceru re rinahe kuú ne tó mpí tóo nní ne kefa u n tenelẽ kémee n keisi n n kumúhé má. ²⁰ Nnahe píima mmẽ kuú ne Kirisi kémee keisi uú ne pikpọkpọ kémee u yukuse, uu kọ ne keyómecaa-pọ ukuluke-luke-mẽ kényukótone-i u tonse. ²¹ Kirisi ye lẹ nnya keyómecaa-pọ iyọpi ne n-yọopinape ne rinahe ne iwéése píima ne mpra yo yee rinyiri m má ne kekpeẽ wele. U mpra yo kekpeẽ wele. Ái lelee neni kumúhé nkú-i n we nmane kekpeẽ kuú we, amá ne lelee masi kepire-pọ n weme kekpeẽ kuú we. ²² Ulééca ye mpra yo Kirisi iyọpi metene wale uu likecáá u tonse. U u pale re uké Ulééca icápine nnéi uyọpi píima. ²³ Ulééca pikó icápine ye uipiye le. Umesa nnéi kuú ne ikemeé we un kọ infaa nnéi te, Ulééca un kọ ne umesa nnéi Kirisi kémee we.

2

Íye ke usoi uu ye nkpa-i le uu nfáa-i lompo?

¹ Nđ ne pẹ mekee-me nónnécáa ne nọanékpọe nnya pikpọkpọ le Ulééca inipe-i. ² Ketē nté isoi icọ kaní pẹ le. Nọ pẹ mekee-me uyẽ kani n nyáni re ketē nké uyọpi tikilenle. Uyee nní neni pẹpẹ Ulééca pipakare n yulu isoi kémee we. ³ Pimecọ ke tóo kọ pẹ mekee ntónéi mmú we, ton merópọla wai, ton sirómúhé ne merósohó cire ne irósoi le. Merówee mẽ nnya, tó ne kọ pẹé ne sá re Ulééca uké ukuwai kémee ne ró túhaane pico mecọ.

⁴ Amá Ulééca yè meyíkíyiki usoi íwe ténle. Unla píima nnéi kuu ró nyíse. ⁵ Lẽ nnya ke Ulééca uu tóo pẹ ntócaai nnya n we yare pikpọkpọ uinipe-i nfáa fale he. Ani yẽ te ípeelé kuu nọ nyíse nnya kuu nórinyu ló. ⁶ Kesé ke Ulééca uu tó ne Kirisi Yeesu pikpọkpọ kémee yukuse uu kọ kesé ukeme keyómecaa-pọ ró tónse. ⁷ Lelee masi kepire-pọ leerí, ari pẹ yénu re ípeelé kuu Kirisi kémee ró n nyíse ye lisone píima le lee ái píkai kutene n we. ⁸ Ulééca ye ípeelé nọ nyísele uu nónnéfatene nnya nórinyu lolu. Nórícúruu áni kei líka kuwai we. Ulééca ihée ye nyi. ⁹ Ái nómenéwai sone nnya kuu nọ yóriye. Lẽ nnya, úka úu kape umecire n taáselẽ te umewai sone cire mee u yoriye. ¹⁰ Mesei, Ulééca ricuruu yee ró wa. Tó ne Kirisi Yeesu kupénecọ kémee kuu ró wa re tóké ye nkpeni fe tóké ye lisone wa. Ulééca yee mekee-me mewai sone mẽ tó yekeilẽ te tóké ye me wa.

Tọ Yeesu Kirisi kupénecọ kémee písoi pise le

¹¹ Ani lẹ kaní pẹ mekee n we léise! Nọ pẹ písoi pinyine le ke Pisuífi api ye pẹ n sée re pikéciré. Amá in kọ ne usoi kunipe kpee pẽ ticuruu sisoipipi meké riké. ¹² Lẽ nnya, ani kó te nọ pẹé uye-i ne Kirisi ketaa wele. Nọ pẹé wele yare písáne Isirayeli pikó kecọpe, áni Kirisi má, áni líka má rinó ke Ulééca uu pi n yekei kémee, líka ái we kani yé ne rintá, áni kọ ketē kecáá ríka Ulééca má. ¹³ Nọ pẹé ne ketaa u wele. Amá Kirisi menye mee n kọonu nnya, nọ nkpeni Kirisi Yeesu kupénecọ kémee ne u rikole. ¹⁴ Lelee re Kirisi yee ntókíninje. Uyee tíyese ke Pisuífi ne mpuri sane pikó api pansé mpuri nse. Unkpọ kunapéékọ kecáá kuú ne iláarọ yee pẹ pikepáápá m pínailẽ yare mmele riláú. ¹⁵ U Moisi isé nnahe ne lẹ nnéi lee i m páápúse tinnle uu pẹ Pisuífi ne mpuri sane pikó kpísi uu u ne pẽ kupénecọ kémee pi pansese mpuri fale nse. Lẽ kuu nkíninje ne n ka ye lẹ. ¹⁶ Unkpọ kunapéékọ kecáá kuú ne Pisuífi ne mpuri sane pikó pansese ipiye ise, uu pi ne Ulééca kecọpe nsímé nyóhse. Íwe kuu kunapéékọ kecáá n li uú ne kpi ye iláarọ kpule. ¹⁷ Nsímé Keciye mee ye nkíninje n he kuú ne ka uké nọ mpí nọ pẹ nní ne ketaa u n we ne nọ mpí nọ pẹ nní ne u n kólẽ símisi. ¹⁸ Uyee tíyese ke tó Pisuífi ne mpuri sane pikó ari ncée má ari ye ne Nfáasone nse kóló tíki arí ne Sáa Ulééca kémee sí.

¹⁹ Lẽ nnya, áni kɔ nkɔpɛni pisáɛne, áni kɔ picéetɔɔjé. Amá nó ne pẽ ke Uléécáa uu n wée ye kuyu kuse pikó le. Nɔ nkɔpɛni Uléécáa keyɔ pikó le. ²⁰ Nɔ nkɔpɛni pansɛle kɛyɔ kee m mómaalẽ. Pitumɛ ne antepuyɛ pɛɛ kerikui. Kirisi Yeesu ricuruu yeɛ kesinui ripare. ²¹ Uyɛɛ tíyɛsɛlẽ kake páápú ken cálẽ. Uyɛɛ tíyɛsɛlẽ kaké we. Ke Uléécáa keyɔ le kuu umɛcɪrɛ n yekei. ²² Nó ne picɔ nóo ripéne ani panse Kirisi kupénɛcɔ kémɛɛ kɛyɔ kɛ ke Uléécáa uu m móm un ne Unfaasɔne kekeméɛ we.

3

Pikei ke Uléécáa uu mpuri sanɛ pikó kémɛɛ Pɔɔli n forii

¹ Kirisi Yeesu pikei kam n wai nnya ke nẽ Pɔɔli am akpanii kémɛɛ we. Nó mpuri sanɛ pikó mpí nnya kam íwe iyẽ nnéi le. ² In n la, nó kó tɛ Uléécáa ye kefa ne né fénne uu né forii rɛ ké ukemúɔjé kémɛɛ nó nnya pikei u wa. ³ Uyɛɛ uricuruu lipéké-peké lɛ né yéneise. Linsímé kam pɛɛ nní nkáripɪ nó wóipɔ. ⁴ Nɔn n kɛɛ, nó céri rɛ ne Kirisi nkó mɛɛ m pékaalẽ kecáá meyánsɛi nyule. ⁵ Uléécáa úu pɛɛ mɛkɛɛ-mɛ lipéké-peké lɛ sisoipɪpi nyíse yare kuu nkɔpɛni nní Unfaasɔne ne rintíki uú ne pitumɛ kuu n wée ne antepuyɛ li nyíse. ⁶ Lipéké-peké lɛɛ nní: Pisuífi ne mpuri sanɛ pikó ye pansɛle ipiɔɔ isɛ. Lẽ nnya, lisɔne lise kapi kɔ má. Pi yé kɔ lɛ ke Uléécáa uu Nsímé Kɛcɪrɛ mɛɛ pi ne Kirisi Yeesu m pɛnɛsɛlẽ nnya n yekeilẽ yẽ.

⁷ Nsímé Kɛcɪrɛ mmɛ pikei kam wai. Uléécáa yeɛ unfanare kémɛɛ pikei né forii uu kenémɛɛ unnaɔɔ nyíse. ⁸ Uléécáa pikó nnéi kecɔpɛ, née ye ám líka tu, mpa ne lɛ, u pɛɛ kefa ne né fénne uu né forii rɛ ké mpuri sanɛ pikó Kirisi lisɔne lɛɛ ái kutɛne í we símisi. Nsímé Kɛcɪrɛ ye mu. ⁹ U kɔ né forii rɛ ké tíyɛsɛ pɪsɔi piké yé lɛ ke Uléécáa uu lipéké-peké lɛ n wainɛ. Uyɛɛ mpa yo wa. Mɛkɛɛ-mɛ kuú pɛɛ li pékaalẽ. ¹⁰ Lẽ nnéi lɛɛ iyóɔpɪ n le lin keyómɛcáa-pɔ ínanɔɔ má yé nkɔpɛni Uléécáa icápinɛ nnya céri rɛ Uléécáa mɛwéésɛsɔhɔ ámɛ mɛpɛhɛ kulúí kémɛɛ kumúɔjé má. ¹¹ Uléécáa kemúɔjé kuu mɛkɛɛ-mɛ n yekei uu kɔ nkɔpɛni Urópíima Kirisi Yeesu kémɛɛ ke wai ke lɛ nnéi ai tíkilẽ. ¹² Kari nní ne Kirisi m pɛnelẽ tɔn kɔ ne kefa u tenelẽ nnya, tɔ ncée mále tóké ne tirópɔɔ ne kefa kɛsɛ Uléécáa rikɔ. ¹³ Lẽ nnya kam nó símisi rɛ nórɪnɛpɔɔ ári kapɛ íwe kam nókenécáá n le nnya caai. Nó kai meníɔɔ ríyɔ waisɛ.

Kirisi nla nsímé

¹⁴ Lẽ nnya kam Sáa Uléécáa keyu-i anuí wulalẽ nen nókenécáá yáási. ¹⁵ Ukeméɛ ke amáre nnéi nyɛɛ ketɛ kecáá ne keyómɛcáa-pɔ í we aa léeri. ¹⁶ Ne ye u pise rɛ Unfaasɔne nké nóinésoi kémɛɛ meyá nó m papukuse yare ke umeyɔɔpɪ amɛ m piyɛ mɛcɔ. ¹⁷ Ne kɔ u pise rɛ Kirisi uké nónnéfatenɛ nnya nóanékihɔ kémɛɛ n we. Ani íla kémɛɛ iníɔjé wa ani kɔ nkemɛɛ ísɔne papisi. ¹⁸ Pɛé uye-i ke nó ne Uléécáa pɪsɔi nnéi ani yé fe ani céru rɛ Uléécáa nla ín kumúɔjé má. N mɛpɛré ne mɛcáa ne mɛcímá wele, nn kɔ cálẽ. ¹⁹ Kei kani yé kɔ céri rɛ íla mmɛ ne menyuwe nnéi fele. Lɛlɛɛ yé kɔ tíyɛsɛ Uléécáa uu nókenémɛɛ ne umesá nnéi n we.

²⁰ Uyɛɛ kerómɛɛ ne rikɔhɔ keisi. U yé fe uu kerómɛɛ wai ai tósu lɛ kari ye m pise née lɛ kari ye m musí. ²¹ Uléécáa yeɛ Kirisi Yeesu kémɛɛ ne uicápinɛ kémɛɛ mpa ncɔpuri í-yɛi-pɔ ne mpa píyɛi-pɔ ríyɔ tɛ. Amí.

4

Nfatɛne kémɛɛ rinɔɔ rise piwai

¹ Ne Upíima nnya akpanii-i wele. Nó ke Uléécáa uu nní n sée kam pise rɛ ani n sɔne, nónnésɛ nké n nyíselẽ tɛ lɛ kuu nní nó n sée nsɛ kani sɔne. ² Áni kapɛ áyɔ n wéési. Amá ani mɛsɛrɛ n láárú nɔn purú. Ani íla ne nómmɛncɔpɛcɪrɛ m múínɛlẽ. ³ Ani riɔmɔɔpú ani rinɔɔ rise ke Nfáasɔne nn nó n he m múílẽ. Nfáasɔne mɛɛ Uléécáa-i n léeri yé tíyɛsɛ ani nónnénéi m pɛnelẽ, nkíɔɔniɔɔ nn nókenécɔpɛ we. ⁴ Nɔ ipiɔɔ isɛ kecáá ilese le. Nfáasɔne nse mɛɛ kɔ nónnénéi kémɛɛ we. Likei lise nnya ke Uléécáa uu kɔ nó sée. ⁵ Upíima use kóló ne nfatɛne nse kóló kani má, ani kɔ míni mɛsɛ kóló wolɛ ⁶ Uléécáa use kóló ye we.

Uyee pisei nnéi usaa. Uyee ntónéi kecáá tǔ, un ntónéi kémee we un kɔ ntónéi kémee piké wai.

⁷ Amá Uléecaa ye ntónéi mmú kémee rǐpá úye uihɛe hele ne impehē Kirisi yee rǐpá úye likó musí. ⁸ Li Nléecaasimé-i wólaalē te:

Kuu keléecaa rińtaá,
u ne pikpaniikó ripénele,

uu lihɛɛhe sisoipipi hɔnente. ⁹ Te íye ye nkpéni lē te u keléecaa ritaá? Li nyíse re uké kelene rińtaá, u ketē metene kuhóre kémee ricepile. ¹⁰ Uyee rincépime cire yee kɔ ritaá uu keléecaa fáau uú ne ketē ne keyóme nnéi n yipaalē. ¹¹ Uyee wa re pinyine piké pitume, picɔ piké antepuyɛ, picɔ piké Nsímé kecire piyóó, picɔ piké Uléecaa icápine pikpeenwai ne picélaa. ¹² U pi wéle re uké lē kapi yé upikéi n wa pi nyíse, piké pē ke Uléecaa uu n wée céesi lē kapi yé Uléecaa icápine m papukuse. ¹³ Kei ke ntónéi ari yé pɛe céri re likei lise karí ne Uléecaa Kɛpipi kémee kefa tene. Tɔ pɛe lē papisile yare ke Kirisi uu m papaalē mecɔ. ¹⁴ Lelee yé tíyese ári yé pɛé uye-i n we yare siwá sɛe rǐpá icélaa íye yee n we n tǐkilē, pisei pɛe ye picɔ ne pinnaome kuyúí n tǎ ápi yé pɛe ró kúraasente. ¹⁵ Nla ke tɔɔ ne nsímései símisi tɔn kɔ lakaane tɔn ne urówéese Kirisi kupénecɔ nnéi kémee pelu. Uyee ríyu. ¹⁶ Uyē nnya ke ipiɛe ii kecíre nyenu, isitaɛene nnéi sin muleinelē. Lē nnya ke rǐpá nlése n-ye nn nla kémee mpikéi wai, ipiɛe nnéi yee nla kémee m pelule in papisí.

Kirisi pikó isoi fale nsímé

¹⁷ Lē nnya kam la ké nsímé mmú ne nó cési ne Upíima rinyiri ani kóm te áni kape kɔ nkpéni nsé tikpá yare pɛpɛe ápi Uléecaa m pakarelē. Mpɔleceɛ ke pisimúɛé asi pi tikiselē. ¹⁸ Pimesɔhɔ ye kuɛmaha-i lomɔle ápi pɛe Uléecaa isoi kémee we. Kapi pinnéi piníri ápi Uléecaa nkó nka nyu, piakiɛ an kɔ taká nnya. ¹⁹ Ápi nkpéni lisone ne likópe nyu. Méwoo méwoo kapi wai, háí apí ne meseiciré wai mmé ncɔpuri m pénéle pin wai.

²⁰ Amá áí lē kapi nǒ Kirisi cereise. ²¹ Áí céreise re nɔ ukécáá nkó nnéi kónle api kɔ nsímései mee Yeesu kémee n we nǒ céesi ani kóm. ²² Lē nnya, ani nónésoi kpure riyá. Nómenéwee kpure ye mē. Melikáipi-káipi ye ne nkpɔ-mē nó sínle. ²³ Ani tíye Uléecaa Nfaasone nké nókenémúɛé conse. ²⁴ Ani isoi fale kpísi ani tani yare ke Uléecaa uu n la. Nsímései ye tíyesele ii aseí n tikilē in kɔ kpáíilē.

²⁵ Lē nnya, ani nnóme riyá rǐpá úye uké ye uucɔ aseí símisi. Tɔ ntónéi mmú ipiɛe ise ilese le. ²⁶ Nɔn ye n wósi, áni kape ye akópe wa. Ani ye nókunéwói kpu itupe iké kelene loó. ²⁷ Áni kape ye kuníri ncée he kuké ncaai wa. ²⁸ Uyaa úu kape kɔ nkpéni piyaa rikpá. Amá uké riɛmóɔpú uu ye kefa kese ne uanipe pikéi pinyine wai uú ne le, lin kɔ úye m párilē, uu fe uu liute léni. ²⁹ Nsímé kópe nka nín kape ye nónnénó-i léeme, amá líké mme mee yé usoi ikari rinkpáse ai kɔ pɛpɛe kutu nó n cólē lisone wai. ³⁰ Áni kape ye Uléecaa Nfaasone ripɔɔ caaise. Mme mee Uléecaa nwɔi kuu nókenécáá n wa keyáa kē kuu nóanékové kémee nó n lesene cáká-cáká nnya. ³¹ Ani nsímé pifanaanke ne meseewai ne kuwói ne pisenkeene ne picɔ alē ne mewai kópe ncɔpuri nókenécɔpe lese. ³² Ani n láárúne, nɔn íwe ténaane. Ani nómenécɔpecire n sárikeene yare ke Uléecaa uu nó ne Kirisi kupénecɔ kémee nó n sárei mecɔ.

5

Metéi kémee isoi nsímé

¹ Nɔ siwá sinyine le ke Uléecaa uu n la. Lē nnya, ani umecɔ n wai. ² Nla nké nónésoi nnéi kémee n we. Ani yē lē ke Kirisi uu ró n la uu unfaa kpísi uu tǔ nnya he yare inyónseseɛ, Uléecaa uu i yósu nsonɛ.

³ Lē kái ne n sá re líké Uléecaa sipipi keɔpe n we ye nní: Méwoo méwoo pinɔsiwélaa ne mékperinkpewai née memá nnáapí nkó nka nín kape nkpáni nókenécɔpe n we. ⁴ Áí kɔ ne sá re nɔké asímé kópe née inírisimé née akpéri kópe m má. Áí nyarín. Amá

Uléecaa ipakare ηmanε iké n we. ⁵ Ani kō ísɔne re méwoo méwoo mewai ute úka ne úkperinkpekɔ́ úka ne memá nnáapí ukó úka úu lɛ ke Uléecaa ne Kirisi api piiyɔɔpi kέmee ne pipisoι m mé kέmee líka yenune. Memá nnáapí pɔ́ ne kɔ piléenyóɔnse picɔ́ lε.

⁶ Áni kapε tíye unyine uké íwoosimé ne nó kίraase. Lɛ nnéi nnya ke Uléecaa kuwɔi aku pisoι pεε ápi u m pakarelɛ kecáa we. ⁷ Lɛ nnya, nó ne pɛ áni kapε rίka kέmee m pénéλɛ. ⁸ Nɔ pεε mekeε mesei kuηmaha-i wele. Nɔ nkπέni nó ne Upίima kupένεcɔ nnya metéi-i wele. Lɛ nnya, ani n sónε liké n nyíselɛ te nɔ metéi sipipi lε. ⁹ Likumúηé re leleε ye metéi kέmee n léeme leε nfanare ne nsímései pitiki ne aseι. ¹⁰ Lɛ nnya, ani n wéési nóké leleε ne Upίima n sá n nyu. ¹¹ Nó ne kuηmaha kέmee mewai áni kapε rίka kέmee m pénéλɛ, amá ani ye me yámne. ¹² Mesei sei lɛ ke pisoι pɛε api meyaα n wai pisímé ricuruu ye isei wele. ¹³ Amá pi ye pin pimewai mɛ n yámne, me ye metéi kέmee léémεle amε kúcere wai. ¹⁴ Lɛ nnya kapí maα re:

Pó nkó pɔ́o nní í lɔni, a yisi.

A pikpɔkpɔ kέmee yisi

Kirisi uké pεε metéi pɔ́ nyíse.

¹⁵ Lɛ nnya, ani nónnésé kecáa musí ísɔne. Áni kapε n sónε yare piníri, amá ani n sónε ne mewéesesɔhɔ. ¹⁶ Áni kapε tíye ituηε iké méwoo n tósu, li we re siyáα nsí-i kari nní í we ási nyamí. ¹⁷ Lɛ nnya, áni kapε meníri n tū. Ani riηmóɔpú ani Upίima mela ceru. ¹⁸ Aani kapε ye píta m pomaalɛ. Lɛ ne méwoo méwoo mewai lε. Amá ani tíyεse Uléecaa Nfaasɔne nké nó n yipaalɛ. ¹⁹ Ani ipakare siyome ne akéhe ne siyóme ncɔpuri ke Nfaasɔne nn nó n he ne nómenécɔpecire n ηmóɔpúseneλɛ. Ani kefa kesε ne ipakare siyome Upίima yɔ. ²⁰ Ani ye rípa píyei ne rípa yo kέmee Sáα Uléecaa pɔnεse ne Uróπiima Yeesu Kirisi rinyiri.

Pinósi ne pipila mewee

²¹ Kirisi ipakare kani m má nnya, rípa úye uké ucɔ n waiselɛ. ²² Nó pinósi, rípa úye uké uula n waiselɛ yare kuu Upίima n waiselɛ. ²³ Li we re utisi yeε unósi uwéεse yare ke Kirisi uu Uléecaa icápine nnéi uwéεse mecɔ. Iyεε uipiηε, uyεε iriyu. ²⁴ Lɛ nnya, rípa unósi úye uké uula n waiselɛ yare ke Kirisi icápine ii Kirisi n waiselɛ.

²⁵ Nó pinósikó, rípa úye uké uunɔsi n la yare ke Kirisi uu Uléecaa icápine í la uú ha ne unfaa kpísi uu iyε nnya he yare inyónseseε. ²⁶ U lɛ wale re un míni ne unsímé ne pipáálá pi m masí, piké pεε panse Uléecaa pikó. ²⁷ U lɛ lalε Uléecaa icápine iké ukeyu-i ríyu píima m má, iké n kpáilɛ, ncaai ínn kapε rίka i n teηlɛ néε íi kapε ncaai féé rίka m má. ²⁸ Limεcɔ ke pinósikó pɔ́o yé kɔ pipinɔsi n la yare kapi pimεcire í la. Úye un uunɔsi n la, uricuruu kuu lɛ la. ²⁹ Mesei ye me re úka úu ye píkai uipiηε cire niηni. Rípa úye yeε uipiηε n nyóɔnsele uu kɔ ikεcáa m paílɛ yare ke Kirisi uu Uléecaa icápine n wai mecɔ. ³⁰ Kari uipiηε ilese nnya kuu lɛ wa. ³¹ Li wɔlaalɛ te: Lɛ nnya ke utisi uu usáα ne úni yisine, u ne unósi apí ha péne api panse ipiηε ise. ³² Nsímé mee kelɔ nké-i m pékaalɛ ye mpíima lε. Ne maα re Kirisi ne uicápine nkó ye mu. ³³ Amá nó kam kɔ ne lɛ tee. Li pise re rípa unósikó úye uké uunɔsi n la yare kuu umεcire í la, unósi pɔ́oké kɔ uula m pakarelɛ.

6

Siwá ne sipite kecáα nsímé

¹ Nó siwá, ani nópinéte m pakarelɛ yare ke Upίima uu í la. Leleε ne n sá re nóké wa ye lɛ. ² A ye upósáα ne upóni ríyu waise. Tinóɔ foí ye tɛ ke Uléecaa uu n he uu rinóɔ yekei. ³ Leleε re li yé ne pɔ́ sɔnesi aa kɔ keté kecáα nfáα taa-taa yenu. ⁴ Nó siwá pisaa, áni kapε nósinewá kέyu m páápúse, amá ani si n céesi siké kecíre wa yare ke Upίima uu í la.

Píyɔsaa ne pikeikó kecáα nsímé

⁵ Nó pilási, ani ye nópinéyɔsaa keté nté kecáα pakare ani aseι ne ríyu pi n waiselɛ yare kani Kirisi m pakarelɛ. ⁶ Ái pin nókenékúri n we pin nó n nyáni ηmanε kani yéé

lɛ wa yare nɔ lale likɛ sisoipipi n laárú. Amá ani pi m pakarelɛ te nɔ Kirisi pilasi nnya, aní n wéési re nɔké Ulééca mela ne kefa kese n wai. ⁷ Ani ne mpóɔnare pi n keisi yare Upíima pilasi. Ái kape n we yare kesoiipipi kani keisi. ⁸ Ani n nyu re mpá pɔ úye pɔn ulási nɛe pɔn mepóci re n te, lisɔne lɛ kaa n wa kulaa kaa sónti pɔké Upíima kɛmɛe yé. ⁹ Nɔ píyɔsaa, nɔóké kɔ limecɔ nɔpinékɛikó n wai. Ani nɔmenécíre tĩ, áni kape pi n senkeɛ ne rikpákára. Ani n nyu re nɔ ne pɛ usaa ye keyómecaa-pɔ wele. Úu ye usoi keyu-i ripaí uú ne n túhaane.

Kirisi ukó itɔpilū

¹⁰ Ntórɔɔ ye nkɛpɛni mmú re ani nɔ ne Upíima kupénecɔ kɛmɛe unnaɛe píima kpísi aní ne m páápú. ¹¹ Ani Ulééca itɔpilū nnéi kuu nɔ m pa kpísi aní ne kuníri apine kaku nɔ n wai lóó áku yé pɛe nɔ feriyɛ. ¹² Ái sisoipipi karí ne tɔpu. Amá lelee iyóɔpi n tú ne lelee n-yóɔpinare m má ne lelee ketɛ nté kuɔmaha kɛmɛe ínare m má lin pekɛsi karí ne tɔpu. Tɔ kɔ ne aníri kpákára nyee keyómecaa-pɔ n we tɔpule. ¹³ Lɛ nnya, ani nkɛpɛni Ulééca itɔpilū nnéi kuu nɔ m pa kpísi, aní ne siyáa kópe kɛmɛe tápisi, ái yé pɛe nɔ feriyɛ. Nɔn n táraalɛ ne kɛtɔ-pɔ, líka ái yé pɛe fe likɛ nɔinépiɛe riyɔɔse.

¹⁴ Lɛ nnya, áni kape nɔinépiɛe riyɔɔse. Ani nsímései písímé kpísi ani waise kútampála, ani kehale-i ku n télɛ. Ani kɔ aseí pitiki kpísi ani waise kewenitukanka. ¹⁵ Ani Nsímé Kɛci re mee ye ne nkíɔniɛe n ka piyóó n la. Nké nɔ n we yare anéeri kani tanaalɛ. ¹⁶ Ani ye mpá yei nónnéfatene kpísi yare kuwenikpáncúkú kani yé ne ukpáare Setani ihime melɔ n kpu. ¹⁷ Nɔpinéyulale piké ritɔpikɔɔ, Ulééca Nsímé nké ritɔpitɛhe ke Ulééca Nfaasone nn nɔ m pa. ¹⁸ Ani ye kɔ lɛ ke Ulééca Nfaasone nn nɔ n nyíse ritiki áni ne mesére iyáhaa nnéi mpuri n yáasi nɔn kɔ u welu. Áni kape lɔpile, ani nɔmenécíre kpísi aní pa, ani mesére ne kefa kese upikó nnéi kecáa n yáasi. ¹⁹ Ani ye kɔ kenécáa u yáasi re uké tíyese ké ye nen nnɔ n wúkule, ké ne ikari n céesi pisoí piké lelee Nsímé Kɛci re kɛmɛe m pékaalɛ ceri. ²⁰ Mmɛ ke Ulééca uú ne né tumme re ké nté ukɛikó ye ne urinyiri n tú. Mmɛ nnya kam akpanii kɛmɛe we. Ne lale ké ye n símisi ne ikari yare kai m pise.

Iyáhaa tɔɔɔ

²¹ Unésáne kɛci re Tisiiki ye Upíima ukɛikó le ne aseí. U yé hapɔ uu lelee né n wai nnéi nɔ kɛénkeɛ nɔ kɔ ceru mmɛ-i kam n we ne lɛ kam n wai. ²² Lɛ nnya kam nɔkenémɛe u tumme re uké nɔ símisi mmɛ-i kari n we uké kɔ ne nɔanékíɔ niɔukuse. ²³ Sáa Ulééca ne Upíima Yeesu Kirisi piké pirómárecɔ Yeesu pikó nnéi nkíɔniɛe ne nla ne nfatene he. ²⁴ Ulééca uké pɛ nnéi pɛe Urópíima Yeesu n la ái ne kɛtɔ ípɛelɛe nyíse.

Τίτέλε κε Ρωλι uu Filipu pikó n wói

Lελεε ρίτελέ ντί κέμεε ή we

Kirisi ketē kecáá, Masetuwaani ntaai kέmeε ke Filipu kuyu akú we. Uléεcaá icápine foί ye iyē ke Ρωλι uu kei n kari. Kukpaniilee-i ke Ρωλι uu pεε Róm kuyu-i we lin u cόηλē te uu fe uké linyine wa uké kó ne Filipu pikó kecáá ripaί nnya. Uu pεé n tálē te u yé fe uu upikeicó tum piké ha icápine iyē tiηmóópuse piké kó inkó kó. Kirisi pikó pεε Filipu kuyu-i ή we póo ihεε Epafulotiti papó re uké Ρωλι pa. Ρωλι uu ρίτελέ ντί wólu uu u pa uu ne pi póoneε. Uu kó icélaa pi papó uu kó nfatene kέmeε pi ηmóópuse (4:10-20).

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Ρωλι ye Uléεcaá póoneε re lē kai u rincóη ye tíyεε Nsíme Kεcire nn kéyu sī (1:1-26).
2. Ρωλι ye Kirisi pikó pεε Filipu kuyu-i ή we ηmóópuselē te piké nfatene ne rinóo rise kέmeε iníηí wa, piké kó pimεcire n cepiselē yare ke Kirisi uu umεcire n kpísi uu ne ró li céesi (1:27-2:18).
3. Utume Ρωλι ye Epafulotiti ne Timotee tum (2:19-30).
4. Tó Kirisi nyánile re uyē kari yé fe arí ne n tálē. Utume Ρωλι ye aseí ró lésele lē kuu keσoipipi rikókari kake ye m má ή tíye uu pεé ne Yeesu Kirisi ηmane n tálē (3). Ρωλι ye Kirisi pikó riηmóópusele re piké mpóonare kέmeε n we pin mpá yo kέmeε iwele ne pimεcire Uléεcaá anipe-i wailē (4).

Iyáhaa

¹ Tóo Ρωλι ne Timotee, Kirisi Yeesu pikeikó. Pεpεe Yeesu nnya Uléεcaá pikó m panse pin Filipu kuyu-i we ne pεpεe piicápine kecáá m paílē ne pεpεe pi n léni kari ρίτελέ ντί wólu. ² Urósáa Uléεcaá ne Upíma Yeesu Kirisi piké ípεelée nó nyíse api kó nkíηniηe nó he.

Ρωλι ye Kirisi pikó kecáá Uléεcaá yáasi

³ Mpá píyei kam ye nen nókenécáa m musí, am nó nnya Uléεcaá pakare. ⁴ Mpóonare kam ye ne mpá píyei nónnénéí kecáá Uléεcaá yáasi. ⁵ Li we re hái kékoraane ne neni-me kani né léni nen ne Nsíme Kεcire kóónulé. ⁶ Ne nyule re mpá liké íye wa, Uléεcaá yee nní pikei sone mpí nókenémεe piwai n kóraane yé pi n noήlē hái ne kétó-pó. Lελεε re hái ne keyáa kē ke Kirisi Yeesu uu n sónti. ⁷ Simúηé sē kaí ne sá re ké nókenécáa m má. Ne meyánsei ketóne kεcire rinékíη kέmeε nó heelē. Likumúηé re tó ne nnó ye Uléεcaá ipεelée kuu né ή nyíse kέmeé wele. Ne pεe mekeε Nsíme Kεcire ne kóónúlenle nen nkecáá tópu re nké iníηí wa. ⁸ Uléεcaá ricuruu ye nyánile re lē ke Kirisi Yeesu uu nó n la mecó kam nó la ne kefa keεe.

⁹ Ne ye inéwele kέmeε Uléεcaá pise re nónnéla nké n taálē mesére ani menyuwe m má, ani ye ne ceru ani lisone ne likópe kóólene cáká-cáká. ¹⁰ Ani ye pεé ne ísone túhaane. Lē kέmeε, nó pεé n kpáiiilenle áni yé ncaai híka m má keyáa kē ke Kirisi uu n sónti. ¹¹ Yeesu Kirisi yé tíyεε ani mewai sone meyá wapisi ai Uléεcaá meyoopi ne ipakare kpáse.

Utume iwe ye tíyεεε Nsíme Kεcire nn kéyu n sī

¹² Pinémáreco, ne la re ani kó te lελεε nní né n wa ye meníηe lénle Nsíme Kεcire nn meyá kóónú. ¹³ Uyóopi pisóoca nnéi ne mpá yei kapi nkpéni nyu re Kirisi pikei nnya kam kukpaniilee-i we. ¹⁴ Upíma ye pinémáreco Yeesu pikó meyá pεe akpanii kέmeε né n yé nkpéni ikari waisele pin ne piripóo Nléεcaasimé kóónulé. ¹⁵ Mesei ye me re kufatoi ke picó apí ne Kirisi nsímé kóónulé piké ne né n keηene nnya. Amá kefa keεe ke picó póo ne nsímé mmē kóónulé. ¹⁶ Nla ke pē api ne Kirisi nsímé kóónulé pin nyu re pinékei pεe re ké Nsíme Kεcire kecáá atópi n wai. ¹⁷ Amá íkeηene kemúηé ke pifoí pē póo ne Kirisi nsímé kóónulé. Ái nfasimé sone kapi múflē. Pi lale piké akpanii nnyé kecáá íwe icó né rikpáse.

¹⁸ Nka n n ncaai! Mpa pin n kparalē nēe in ne kefa kese, Kirisi nsimé ye kóónúlēnē. Tinépóó ye láárúle, meséere kari yé kō n láárú. ¹⁹ Li we re nónéwēle ne Yeesu Kirisi Nfaa mee né n léni nnya, li yé tíyese am akpanii kēmēe lelu. ²⁰ Lē kam ne nnēnāre nnéi m mē te liké wa lee re isei íka mpuri íi kape né li. Amá in nkpō nēe in kō nfáa, Kirisi uké neni ne mpá píyei-pō inépiye kēmēe ríyu yē. ²¹ Nen nfáa m má, Kirisi yee nnéfáa, nen kō n kpu, nkpō nn kuláa né wai. ²² Amá in te li pise re ké nfáa m má nen ne pinékei wai, ám yé nkpéni céri yo kam yé wé. ²³ Mmē ne mmē kam ne yōne. Ne káipile ké tómpo ké ha Kirisi kēmēe n we. Menéla mee mpá yo n tóhaalē ye mē. ²⁴ Amá nō nnya, li pise meykíyiki re ké ketē kecáa nfáa m má. ²⁵ Ái céreise. Ne nyule re né nónnénéi kekúri n we nen nō léni re nónnéfatene nké kényu n sī nōn kō mpōnare má. ²⁶ Lē nnya, menépepo nōkenémēe yé tíyese ai nē nnya rikókōri piwai nō kpá aní ne Kirisi Yeesu n tikilē.

Ani n náasi re Nsimé Kεcire nké kényu ha

²⁷ Amá ani nse kō te lē ke Kirisi Nsimé Kεcire nn m pise re ani n we ke nónésoi ii yé n nyíselē. Lē kēmēe, nen pilóólú nō n ka nēe mpá nensá nōkenékúri n we, ké n kómēi pin símisi re nō nónnénéi kemújé kese kpísile ani kekemēe iníjé wai ca, nōn tinóó rise má nōn náasi re pisoí piké Nsimé Kεcire yōsí ne nfatene. ²⁸ Áni kape tíye nōpinélaarō piké linyine kēmēe nōkenéwuú tōise. Lēlee yé pi nyíse re ncée mee ye usoi n fóm kapi tíkílē, ai kō nō nyíse re ncée mee ye usoi riyu n lō kani tíkílē. Uléecaa kēmēe kai léeri. ²⁹ Li we re Uléecaa ye nfanare nō nyíse re ani Kirisi ne kefa tene, amá ani kō uyē nnya íwe le. ³⁰ Asei kecáa, tō ne nnō tōo nkpéni kesé náasi. Ne pēe nónénípe-e-i náasile. Nō kō nyule re ne ne wele nen náasi.

2

Lē ke Kirisi uu umecire rincépise un kō ne uwéese

¹ Ne yē te Kirisi kaní ne kefa n tenelē ye ikari nō rikpásele, unla nn nō ηmóópúselē. Nfáasone nn nō pénelē, nōn nōmenécōpecire lakaane nōn kō íwe ténaane. ² In lee ni mesei, ani rinépóó larukuse meyansei. Lē nnya kam nō pise re ani nsone n kómēine, nōn lakaane, nōn kefa pénelē, nōn kemújé kese má. ³ Áni kape ye linyine íkeηene ne méwoo ipakare nnya wa, amá ani ye nōmenécíre ricepise aní n kpíilē te picō ye nō fele. ⁴ Nō úka úu kape ye ukulaa likó ηmane n wéési. Ani ye kō lelee yé picō n yóriye wéési. ⁵ Ani kemújé kē ke Kirisi Yeesu uú pēe m má kecō m má.

⁶ Mpa ke u ne Uléecaa api kékoraane-me isoi n sá, úu mmē kpísi uké ne pikēi wa uké ne umecire Uléecaa múηeise.

⁷ Amá uyē yee ulikó nnéi kuu m má kepire ritō, uu umecire ilási tani uú n we yare sisoipipi.

⁸ Kuu lē umecire n waise uú n we yare sisoipipi, uu pēe umecire cepise uu Uléecaa pakare uú ha ne kpi. Háí kunapéékōó kecáa kuu pēe kō kpu.

⁹ Lē nnya ke Uléecaa pōó kō u ritaáse uu ketónē kee mpá kénye n fe kecáa u tonse uu kō rinyíri tee mpá ríye n fe u he.

¹⁰ U lē wale re keyómecaa likó nnéi ne ketē kecáa nté likó ne ketē metene likó liké ye lin tinyíri tē n kō te Yeesu, liké ipakare ne anui kecáa riwula.

¹¹ Mpa usoi úye uké Saa Uléecaa ríyu waise uu yóó re Yeesu Kirisi yee Upíma.

Kirisi pikó piké ketē kecáa n kpáiiilē

¹² Lē nnya pinésáne lala kecire, yare kaní pēe nní né m pakarelē péé uye-i kam pēe nōkenékúri n we, ani kō nkpéni kám nní nōkenékúri n we wa liké lē tifaau. Uléecaa ye nōrinéyu lōle. Lē nnya, ani píyulale pē kuláa waise nōn iwame ne Uléecaa riwure kēmēe pikēi wai. ¹³ Li we re Uléecaa yee nōkenémēe pikēi wai uu tíyese re ani ηmurei ani pikēi n wai liké ne umela n sá.

¹⁴ Ani nōpinékei nnéi n wai ηmúlaa ne nsimé pipásaine ápi kape nōkenécōpe n we.

¹⁵ Ani lē n we áni kape ne ncaai nka m má, ani kō n kpáiiilē nōn we yare Uléecaa sipipi

nsí kecáá kápi ncaai nka n nyáni. Ketē nké kecáá písoi ye caailenle pin kə isoi kópe le. Ani pikεcəpe n we yare metéi non kpáiiłē yare awárepi, ¹⁶ te nə nsímé mee ye nfáa n he pi palē nnya. Lē nnya, keyáa kē ke Kirisi uu n sónti, li yé ha nđ nnya rikókəri né n we. Lelεe yé kə mesei nyíse re pikεi mpí kam ne nní n ηmóópúlē ápi méwoo wa. Nnέpəəne n n méwoo wa.

¹⁷ Nókeneéfa kaní ne Ulééca a n tenelē ye we yare inyóənsε kani u wa. Insá n kesi, pi yé né kpu menénye ame nóinényóənsε iyē kecáá kpápə. M pá in lē né n wa, li né láárúle, tə ne nnđ təké kə kesé mpóənsε m má. ¹⁸ Liké kə limecə nó n láárú, tə ne nnđ ari kə kesé mpóənsε m má.

Pəəli ye Timotee ne Epafurotiti tū

¹⁹ Ne tálē te Upíima Yeesu un n ηmurei, né nfáani Timotee nókenémee tumpə kə nókenécáá nkó kó liké rinékíη niηukuse. ²⁰ Tó ne uyē mecire tóə nókenécáá músu. Úka ucə úu meyíkíyiki ne kutu nó cółē. ²¹ Pilikó cire ke pinnéi apí ne náasi, piuka úu Kirisi Yeesu kulaa wéési. ²² Nórinéćúruu ye nyule lē ke Timotee uu n nyíse re u aseí ute le. U umecire Nsímé Kεcire pikεi kέmee pale. U kenémee keisile yare ke usoi uu ye ne usáa n keisi, tó ne uyē arí ne Nsímé Kεcire kóənú. ²³ Ne tálē te nen píyei n yē lē kam ne kέtə n tenene, né nókenémee u tumpə. ²⁴ Ne kə ne Upíima tálē te né nfáani rinéćúruu hapə am nó lóólú.

²⁵ Ne nyáni yare né urómáre cə Epafurotiti nókenémee pesεpə. Tó ne uyē tóə keisi tən Nsímé Kεcire ináá náasi. Nə pεe kenémee u tummele ani m pá yo u cənsε re uké ne nnéćəη kέmee né come. ²⁶ Li meyíkíyiki ripóə u we re uké nónnénéi yé. Kapi u n símisi re nə ukufəη kə, li u ricóηle. ²⁷ U meyíkíyiki kufəη finεle uu nkpə heire. Amá Ulééca a uu íwe u téni. Ticuruu ái umecire kuu íwe té, u kə né íwe ténle re nné pəəcaai n n kape n kpálē. ²⁸ Lē nnya kam yóəne re kέ nókenémee u pesεpə nəké u yē liké nó larisi ai kə né mpóəcaai hasu. ²⁹ Lē nnya, ani nó ne Upíima rinə rise kέmee ne mpóənsε píima kέmee u yəsí. Ani ye písoi mpí nnéi pεe umecə n we ríyu waise. ³⁰ Li we re Kirisi pikεi nnya kuú pεe kpine. U nkpə yəsile uké ne né lé kei káni ye n fe nəké né lé.

3

Lē kapi ye Ulééca a kέmee aseí rintíki

¹ Pimáre cə, lē nnya liké nkpéni nó n láárú re nə ne Upíima rinóə rise kέmee we nnya. Ái né cóηlē te kέ mmē kam piwóle nó m masí piwóle nó rikpá. Nónnésəne ye mu re kέ lē piwóle nó rikpá. ² Ani nómenécíre ne pikεikó kpááree tí. Pi sipəpi ne asele le. Ái lē kapi piké kecáá n céesi lee piké yíkíyiki, ³ tóə meyíkíyiki kélē, ái pē. Tóə Ulééca a Nfaasəne ne upikεi wai. Ái ketóne kē ke kunéyu inyekii ii né n heelē kam ne tálē. Li rikókəri ró wele re tə rinóə rise kέmee ne Kirisi Yeesu we. ⁴ Né né pεe fe am ne ketóne kē ke kunéyu inyekii ii né n heelē n tálē. In te pinyine ye músu re pi yé fe apí ne ketóne kē ke pikuyu inyekii ii pi n heelē n tálē, née yé pεé lincee m má ai m pá úye tósu. ⁵ Pi né mári le api keyáa páha-paha tuηé né kέ. Ne Isirayεeli ukó yíkíyiki le, Pεnyamee mpuri ukó. Ne U-εpiree le, Pi-εpiree pεe kə né mári. Ne Pisui fi isé metiki kέmee Ufarisi le. ⁶ Ne kéyu toi kam ye pεé ne Kirisi pikó n wéékuselē. Pisui fi isé pitiki kέmee, am pεe ncaai nka má kapi yé ne né n túhaane. ⁷ Lē kam pεe nní n kpíllē te kuláa likó kam kə nkpéni Kirisi nnya nyáni re kelóle ye ke. ⁸ Ne nkpéni ricuruu m pá yo kpíllenle yare likpárakóə. Unépiima Kirisi Yeesu kam meyíkíyiki n nyu ye né tósi m pá yo. Uyē nnya, ne ηmureile am m pá yo fómni. Kirisi ηmane yeε kenémee ríyu má. Ne litórəə nní nnéi kpíllenle yare ayúí kέ ne Kirisi n yé nnya. ⁹ Ne la re tə ne Kirisi təké rinóə rise m má. Ám aseí ute re ne isé tíkilē nnya, amá ne aseí ute le re ne Kirisi ne kefa tene nnya. Ulééca a kέmee kai léeri re usoi uké ne nfatene ritá úu ne panse aseí ute. ¹⁰ Likei lise lee ripóə né n we lee re kέ Kirisi ceri kέ kə nnaηe mme mee pikpəkpə kέmee u n yukuse yē, kέ uiwe icə li kέ kə unkpə ncə kpu, ¹¹ nen ne tálē te Ulééca a yé pikpəkpə kέmee né yukuse.

Lẽ ke usoi uú ne pitule n náápɔ

¹² Ám la ké re ne lẽ kam ne pitule n náápɔ piyéne masile née ne pipanse masile usoi nkó yee úu ncaai nka m má. Amá likei lẽ kam ne piyóó náápɔ. Li we re Kirisi Yeesu ye né kɔ piyóó masile. ¹³ Pimárecɔ, ám te ne inéhéé piyóó máálenle, amá likei lise kam n wai yee re ne lelee n tómpɔ paleile nen pree lelee kéyu-pɔ n we ne pitule náápɔ. ¹⁴ Lẽ nnya, ne náápɔ re ké tu ké inéhéé yosí. Uléecaa ye ró séi re tóké Kirisi Yeesu ne ritiki tóké ha keléecaa-pɔ i yosí.

¹⁵ Tó mpí nnéi tóo nní Kirisi kupéneɔ kémeɛ m pelaalẽ, tóké menéɔ mmé m músu. In te nókenémújé ye linyine kémeé ne kenékó kóólẽ, Uléecaa yé tíyese ani nsímései kom.

¹⁶ Ḿpá lin íye n we, kei kari nkpréni nní n tu, li pise re tóké nsé tipéne tóké ne kéyu n s̄i.

¹⁷ Pinémárecɔ, ani menéɔ n wai. Ne lẽ kani yé n s̄one pinyíse nó masile ani yénu. Lẽ nnya, ani pree menéɔ n s̄one inípee n tapaalẽ non ne s̄one. ¹⁸ Mesére kam nsímé mmú nó símisi. Ménini ne rikíj kam kɔ nkpréni ne pisímé nó n kpálẽ te pisoí meyã pree pinsé kémeɛ nyíselẽ te pi Kirisi kunapéékó pilaarɔ le. ¹⁹ Kelólé ke lipite p̄e api yé ne kété kpu. Pialoi nyee piuleecaa. Lelee yé pree isei pi n wa kapí ne meníjre rikókari wai pin keté nté likó jmane kecáá músu. ²⁰ Amá t̄ó ne keléecaa-pɔ kuyu pikó le. Kei-pɔ ke Upíima Yeesu Kirisi kam m mé uú léerine uké Uróyulale. ²¹ Uyee irópijre nnyí yee nní isei n we consene iké ne uikó yee ríyu m má menyíne n we. Unnarje mm̄e kuú ne ḿpá yo kecáá iyóopi n le kuú ne lẽ waine.

4

¹ Pinémárecɔ lala, li ripóó né wele re ké piyéne nó rikpá. Nóo nnépóonare, nóo kɔ ríyu né waiselẽ. Lẽ nnya pinémárecɔ lala, ani lẽ n kenjaalẽ, nóinépijre íi kape nó ne Upíima kupéneɔ kémeɛ riyóo.

Pɔoli ye Filipu pikó mesɔhɔ kpálẽ

² N̄ó Efotii ne Sentiki kam jmóópúselẽ te ani rinóo rise m má non ne kesé Upíima tikilẽ. ³ P̄ó unékéicɔ kecire yee kefa kese ne n keisi kam pise re a pi lé. Kesé ke tó ne p̄e ne Kelemaa ari Nsímé Kecire ináá náasi ne pinékéicɔ picɔ anyiri nyee nfáa ritelé * kémeɛ n we.

⁴ Liké mesére nó n láárú re n̄ó ne Upíima kupéneɔ kémeé we. Am kɔ kpá re liké mesére nó n láárú.

⁵ Ani tíyese pisoí nnéi piké nónnénare kecáá n nyu, Upíima ye nnyáã waimele. ⁶ Áni kape ye líka nfasímé tóne. Amá ani ye ḿpá yo kémeɛ Uléecaa yáasi ani lẽ kai nó m pise u pise, ani ye kɔ u p̄onese. ⁷ Lẽ kémeɛ, Uléecaa yé unkiñijre kpísi uú ne nóanékiñ ne nósinémújé n yekeilẽ nó ne Kirisi Yeesu kupéneɔ kémeɛ. Unkiñijre mm̄e ye lẽ nnéi ke usoi uu ye m̄i musí fele.

⁸ Pimárecɔ, ntóroo kam yé nó m maa mee re lẽ nnéi lee aseí likó ne lẽ nnéi lee líyukóo ne lẽ nnéi lee ne n sá yare kai m pise ne lẽ nnéi lee n cáká-cákálẽ ne lẽ nnéi lee ne n sá re piké li n la ne lẽ nnéi lee ne kuñmurei n sá ne lẽ nnéi lee isoi s̄one likó ne lẽ nnéi lee kupakare n we liké nósinémújé likó. ⁹ Ani lẽ kam nó n nyíse ne lẽ kani kenémeɛ n kpísi ne lẽ kani n kó ne lẽ kani né n yé nen wai ne n yíraane. Kei ke Uléecaa yee ye nkíñijre n he uu yé pree nókenémeɛ n we.

Pɔoli ye Filipu kuyu pikó p̄onese

¹⁰ Li tó ne Upíima kupéneɔ kémeɛ né láárúle meykíyiki. Li né larisile re nó kɔ nkpréni ncée yé ani kenécáá léise. Ái re nɔ pree kenécáá paleilẽ, amá ncée n̄n p̄e we nóké ne né n lé. ¹¹ Ái linyine kam la nnya kam lẽ símisi. Ne nyule lẽ kai yé né n láárú, ḿpá nen n̄-ye kémeɛ n we. ¹² Ḿpá nensá líka m má née lin memá píima-i kam we, ne menécíre pimúlú nyule. Ne linnéi ne ḿpá yei, nkú kémeɛ ne ilepi kémeɛ nyule lẽ kam yé n wa. Nen liluke-luke m má née nkú nn né n we née ḿpá yo in ne né m pom née lin né m párlẽ, li

* ^{4:3} Nfáa ritelé yee rítelé te-i ke Uléecaa uu pree Yeesu n t̄ikilẽ anyiri n woi (Méyene 3.5).

ne né sále. ¹³ Uyee linnahye né n he nnya, ám yé líka pəəne. ¹⁴ Ḿpá ne lě, kani nní inéwe kémee né n come, li nyamle.

¹⁵ Nń Filipu kuyu pikó, nńrinécúruu ye nyule re kari Nsímé Keciye piyóó n kóraane ne Masetuwaani keteni-i yisile. Nńinécápine memáá, íka icə íi inéhéé ne linélale-lale kémee né lě. Nńmenécíre nńó né lě. ¹⁶ Háí kumúhə kpe-i karń ppe Tesaloniki-pə ní we, nə ppe meté kesē lelee né m párlě né páaipəle. ¹⁷ Áai re ihēe karń la nnya kam lě símisi. Ne lalē liké nń lě nńlinékó liké Uléécāa kémee rifuu. ¹⁸ Ne lalē ké nń símisi re ne lě nnéí kaní ne Epafurotiti n tumme yəsile. Ái kusa piye. Ne nkpeni lě nnéí lee ppe né m párlě mále ai faau ricuruu. Nńinéhēe nnyí ye we yarē inyóənsē kapi tulaali mecə ŋmaasi, ianyđ kekpáhápi ken Uléécāa nńəne láárú uu kə i yósu.

¹⁹ Unéléécāa úu líka paalě. U meyóəpi mále. U yé ne Kirisi Yeesu ritiki uu lě nnéí lee nń m párlě nń pa. ²⁰ Urósáa Uléécāa uké ḿpá píyei-pə meyóəpi ne ipakare n te. Amí.

Iyáhaa tərəə

²¹ Ani ppepe Kirisi Yeesu nnya Uléécāa sipipi m panse nnéí yáási. Pimáreco ppe kenékúrí nté ní we ye nń yáási. ²² Uléécāa sipipi tərəə nnéí seē nté ní we pń ne kə nń yáasi, aí ne tósu ppepe Sesaa keyə-i n keisi. ²³ Upíima Yeesu Kirisi uké ípeeléē nń nyíse.

Títelé ke Pṵali uu Kolṵasi pikó n wói

Lelée rítelé ntí kémee ní we

Pee mekee Asii ketē kuwélé kunyine kémee ke Kolṵasi kuyu akú we. Ái Pṵali ricuruu yee Kirisi icápine yee Kolṵasi-i ní we kari, amá uukeye unyine kapi ye n sée re Epafiraasi yee kei Nsímé Keciye riyóó (1:7, 4:12). Kukpaniilee-i ke Pṵali uú pee Rṵm kuyu-i we Epafiraasi uú ne weri uu ncóh mee ní we u keenkee. In n la, Epafiraasi yee yé Pṵali n símisi re písoi féé ye icélaa kópe kei célaanke. Lē nnya kuu rítelé ntí pi wói uké nfatene rikui keciye pi léise. Pikireki ifasimé ne Pisuiifi inyekii kapi pee Kolṵasi-i pi céési. Amá icélaa iyē ye pee ne Yeesu ikó memii wele. Amá Pṵali uu nyíse re Yeesu yee mṵpá yo kémee Upíima.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Títelé tē kekoraane ke keyóme kenyine ake Kirisi ríyu waise re ketē nnéi ne Ulééca icápine upiima (1:1-2:5), (1:15-20). Kolṵasi pikó kecáa iwele ye wele keyóme kē ake kelené tiki (1:3-14). Keyóme kē kepiye ke Pṵali uu pee lē kuu Ulééca icápine kecáa n náasi nkó wa (1:24-2:5).
2. Uu pee limemáá Kirisi pikó pee Kolṵasi-i ní we maa re piké pimeciye tī (2:6-23). Ápi kape pepee inṵomesimé n célaanke ne kutu n cōlē. Amá piké nfatene kapi ní yṵsí kémee n we.
3. Títelé ntí ye kō icélaa kapi ye ne Ulééca icápine kémee ne pimáreco kecōpe ne písoi kecōpe isoi fale n li palenle. (3:1-4:6).
4. Pṵali ye uiyáhaa papōlē (4:7-18).

Iyáhaa

¹ Née Pṵali yee Ulééca mela kémee Kirisi Yeesu utume m panse, ne urómáreco Timotee. ² Nō ke Ulééca uu n wée nṵn Kolṵasi-pṵ we, nṵn Kirisi ne kefa kesé tikilē kari rítelé ntí wólu. Nṵ Kirisi kémee pirómáreco keciye le. Urósáa Ulééca uké ípeeléé nó nyíse uu kō nkíhniye nó he.

Pṵali ye Ulééca pṵnese

³ Tṵ ye tṵn Urópíma Yeesu Kirisi usaa Ulééca n yáásine, tṵ ye mṵpá píyei nókenécáa u pṵnesele. ⁴ Mesei kari nónnésimé kó te nṵ ne Yeesu Kirisi kefa tenelenle, nṵn pē ke Ulééca uu n wée la ⁵ re nṵ mé te nó lē ke Ulééca uu keyómecca-pṵ nó n yekeilē yṵsí nnya. Nsímé Keciye mee aseí m má mee pitá pē nó símisi. ⁶ Ái nókenémee ḡmane ke Nsímé Keciye mmú nn tuiṵ. Ketē nké nnéi kecáa kapi n kō. Mṵpá yei knn tikóónú nn kō písoi isoi conse. Lē knn kō nní nókenémee wai hái keyáa kē-me kani Ulééca ipéeléé n kó ani céru re aseí ye nyé. ⁷ Urósáne ne urókeico Epafiraasi yee nsímé mmē nó céési. Asei kuú ne Kirisi pikei nókenémee wai. ⁸ Uricuruu yee ró símisi re Nfáasone ḡn kusa ḡla nó he.

⁹ Lē nnya kari nókenécáa mṵpá píyei keyóme yáási hái kari ne nónnésimé n kó. Tṵ Ulééca welu re uké tíyese unfaasone nké mewéesesṵhṵ meḡá nó he nn kō umela ḡsone nó céreise. ¹⁰ Kei ke nóinésói kani n le ii yé pee Upíima ríyu waise re nṵ lelée ne u n sá wai nnya. Lē kéméé kani yé pee mewai sone mmé ncṵpuri n wapisi ani kō Ulééca n ceru nṵn ne kéyu sī. ¹¹ Unnaḡe mee ḡn ncṵ m má nké nó papukuse ani mṵpá yo kémee m purú nṵn kahari. ¹² Ani mpóonare ne Sáa Ulééca pṵnese. Uyee tíyese kani yé fe ani lisone kuu uiyṵpi metéi kémee pē kuu n wée n yekeilē yenu. ¹³ Uyee kuḡmaha ute anipe-i ró lése uu ukepiṵi lala iyṵpi kémee ró tónse. ¹⁴ Ukepiṵi kē kuú ne ritiki uú ne ilási kémee ró lese uu kō kē nnya arókópe ró sári.

Kirisi isoi ne upikei nsímé

¹⁵ Uléecaa úu kúyene we. Ukepipi kee umewee kapi ye n yé. Lẽ nnéi ke Uléecaa uu n wa kecɔpe uyee lifói un kɔ m̀pá yo fe. ¹⁶ Uyẽ kuú ne ritiki uú ne keyómecaa-pɔ ne ketẽ kecáá m̀pá yo wai. Lelee kúyene n we ne lelee ái kúyene n we kuu wa. Uyee piyóɔpi wéese ne pipíima ne pisínsá ne m̀pá yo ye nnaɲe m má wa uu kɔ linnéi uanipe-i wai. ¹⁷ Uyee ufoi we m̀pá yo ai kelene n we. Uyẽ nnya ke m̀pá yo ai kɔ we lin nyań. ¹⁸ Lẽ nnya uyee ipiɲe riyu, ipiɲe iyee Uléecaa pikó icápine. Uyee isoi fale kekoraane. Uyee mefoi nkɔ kémee yisi uu nfáa teneciré yénu. Uyee m̀pá yo kémee ufoi uu pɛé ne m̀pá yei ufoi. ¹⁹ Li Uléecaa ripóo wale re uké uisoi nnéi ne ukepipi kémee n we, ²⁰ uké kɔ ne ke ritiki uké u ne ketẽ nké ne keyómecaa likó nnéi kecɔpe nsímé nyóɔnse liké pɛe kemekó-i n we. Ménye m̄ ke ukepipi ake kunapéékáó kecáá n kɔonu kuú ne ritiki uú ne nkíɲiɲe weri.

²¹ Nɔ pɛe mekee-me ńsinémúɲé kópe ne ńmenéwai kópe nnya ne u tɔlaalenle nɔn kɔ upilaarɔ. ²² Amá Uléecaa ye ukepipi nkɔ ne ritikile uú ne nó ne uyẽ kecɔpe nsímé nyóɔnse. Ke pansela kesoipipi ake kpi. Lẽ nnya, nɔ nkɔpéni ukeyu-i upisoi le pɛe n kpáiiilẽ ápi ncaai nka má, ápi kɔ nka ne pi cési. ²³ Lẽ nnya ani nkɔpéni nfatene kémee iníɲi karií ani n taalẽ. Áni kape Nsímé Kεcire ne ketaa wa. Mm̄ karií ne tálẽ tɔn ne m̄. Ketẽ nké nnéi ke nsímé mm̄ nn tikóónú. Lipikei ke n̄ Pɔoli am wai.

Pɔoli pikéi ne uináá nsímé

²⁴ Li nkɔpéni né láárúle re ne nókenécáá íwe le. Né ne kɔ l̄ lénile re íwe mesá m̄ kari yé n fe ari Kirisi kémee le áme kape ripári. Kirisi ipiɲe ye nní p̄ ke Uléecaa uu n wéé icápine. P̄ nnya kam íwe le. ²⁵ Uléecaa ye upikei kémee né kpísile uu né forii re ké ne unsímé nnéi nó kam. ²⁶ U pɛe mekee icɔpuri nnéi kémee nsímé mm̄ pesile. Amá u nkɔpéni p̄ kuu n te n cereisela. ²⁷ Uléecaa ye lale piké nsímé mee m pékaalẽ mpiye ne nkulaa ceri piké pi símisi. Lipéké-peké leé nní re Kirisi ye nókenéméé wele. Uyẽ nnya kani tálẽ te nó kam ani Uléecaa meyoɔpi kémee loni. ²⁸ Kirisi rinyiri kari yóólẽ. M̀pá úye kari mesɔhɔ kpálẽ tɔn kɔ céési ne mewéesesɔhɔ kari m má nnéi. Tɔ l̄ wai re m̀pá úye uké Kirisi kupénecɔ kémee papisi nnya. ²⁹ Lẽ nnya karí ne pikéi ɲmóópúlẽ, nen náási ne Kirisi nnaɲe kuu né n he nn né síkai ne rikɔhɔ.

2

¹ Ne la re ani kɔ te atɔpi kam nó ne Lawutisee pikó kecáá n wai ne mpí nnéi pɛe ápi kenéyu n yénaalẽ kecáá ye apíima le. ² Ne la re piké ikari meyá wa, piké rinóo rise m má pin lakaane, mesɔhɔ meké meyíkíyiki meyá pi n tulaalẽ apí ne l̄ ke Uléecaa uú pɛe m pékaalẽ ceru. Lipéké-peké lelee Kirisi. ³ Ukeméé ke mewéesesɔhɔ ne Uléecaa picere lisɔne nnéi ai pékaalẽ. ⁴ Úka úu kape ne n fe uké nnóɔlari ne nó n kúraase nnya kam l̄ nó símisi. ⁵ M̀pá kám nní nókenékúrí n we, ne nókenécáá músule lin né láárú re nɔ ɲmóópúlénle nɔn Kirisi nfatene kémee iníɲi kariilẽ.

Kirisi ɲmane ye ye nfáa he

⁶ Lẽ nnya kani nní n ɲmurei re Kirisi Yeosu ye Ńounépiíma, ani ukupénecɔ kémee ńinésói n le. ⁷ Ani ukusencɔ kémee iníɲi karií ani ńinésói nnéi kéméé ne u n tálẽ. Ani l̄ kapi nó n céési m múílẽ, ńinépiɲe íi kape píkai nfatene kémee riyɔ. Ani ye kɔ u pɔnɛse meyá.

⁸ Ani nómenécíre tí úka úu kape kesoimuɲé ne nó kúraase uké kuyúí nó tã méwoo. Ketẽ nké kecáá likó ne písoi inyekií ke kesoimuɲé k̄ ake tíkilẽ, ái nkɔpáni Kirisi. ⁹ Mesei sei ke Uléecaa uu Kirisi ipiɲe kémee we ne umesá nnéi. ¹⁰ M̀pá yo mpuri kani ukupénecɔ kémee yé ne limesá nnéi. Uyee iyóɔpi ne nnaɲe nnéi fe.

¹¹ Nó ne uyẽ kupénecɔ kémee kani riké. Ái usoi kunipe kpɛe nó riké aku isare nókenécáá tólu, amá Kirisi meké kani kélẽ. Lelee re u akópe nnaɲe kémee nó lésele. ¹² Kapi míni nó n wóle, li wa yare nɔ kpule api nó ne Kirisi kulesi. Nó ne uyẽ nóo kɔ nkɔ kémee yisi. Kaní ne kefa n tenelẽ te Uléecaa ye nnaɲe mále nnya kuu nkɔ kémee u yukuse. ¹³ Ńɔanékópe ne nókunékéciré nnya kaní pɛe mekee Uléecaa inipɛe-i we yare pikɔkɔ. Amá Uléecaa

ye nkpéni ne Kirisi ritikile uú ne nfáa nó he uu arókópe nnéi ró sárei. ¹⁴ Títelé tee pee isé kémee n wólaalē tin akópe kari n wa nyíselē kuu kpísi uu kunapéékóó kecáá kari tinkó nn tene. ¹⁵ Uléécaá ye keléécaá-pò ne ketē nté kecáá iyòopi nnéi nnaŋe yòsile uu kunapéékóó kecáá i feriyé uú ne riwúí kémee isei i waise, uu i pulu yare pikpaniikó pin ne Ukepipi kee n feriyé nnòŋ kémee sòne.

¹⁶ Lē nnya, úka úu ncée má uké nólínéluke-luke nées nólínénírē-niré nées nóanényá meluke nées lē kani ye iwáre fale meleeme-i n wa nées kewénteŋyaa kecáá nsímé nnyine ne nó cési. ¹⁷ Lē nnéi ye lelee kepire n weme kumíiri le. Liyíkíyiki ŋmaa tee Kirisi. ¹⁸ Pinyine ye kpárálē pin pisimúŋé cire me rikókòri wai re pi pimécire ricepisele, amá pin pee piléecaatumé yáasi pin kò pisiláré ne kutu còlē. Áni kape tíye lipite pē piké akópe nó pa. Li we re pisimúŋé cire kapí ne pikei wai. ¹⁹ Ápi ne Kirisi tálē, in kò ne uyee ríyu. Uyee ipiŋe kpínii. Uyee tíyeselē ke akòhò ne itá ii còpiinelē, Uléécaá un pēé ne ipiŋe iyē peluse.

Usoi nkpo ne umeyise u ne Kirisi kupénecò kémee

²⁰ Nó ne Kirisi ye kpule, áni kò nkpéni ne ketē nté likó kutu còlē. Yo nnya kapi yé kò ne nó m písei re ani ketē isé ritiki yare insá n we, áni yé nfáa wa? ²¹ Pi ye nó maá re: “Kape nní kpísi”, “kape nní rilélé” nées “kape nní rica”. ²² Pi ye lē nnéi ne keisile ai weri ai liketo tulu ai caai. Sisoipipi see liisé ne liicélaa iyē leseme. ²³ Isé ne icélaa iyē ne pise re usoi uké umela kémee Uléécaá yáasi uu ikóhò meŋá m má, úu kape uipiŋe n naresi. Li usoi meŋene-i nkpáni yare mewéesesòhò likó linyine ye ni. Amá kuláa kúka áku kémee we. Usoi lilala ye ni.

3

¹ Nó ne Kirisi kupénecò nnya, li wa yare nó ne uyē nóo nkpo kémee yisi. Lē nnya, keyómecaa-pò likó kani yé wéési, kei ke Kirisi uu Uléécaá kuluke-luke-mē kényukòtòne-i n tú. ² Keyómecaa-pò likó nkó nké nó n we, ái ketē nté likó nkó. ³ Nò pikpo masile, nónnéfáa nn Kirisi kéméé we nn ne Uléécaá-i pékaalē. ⁴ Uyee nónnéfáa. Keyáa nké kuu n sònti, nó ne uyē nóo kò umeyòopi kémee wene.

Isoi fale ne ikpure kecáá nsímé

⁵ Lē nnya, ani ketē nté likó lee nónínépiŋe-i ní we kpu. Lelee nní: Mémare kpráaree ne mékperinkpewai ne méla tòŋé-tòŋé ne mewai kópe ripòò ne memá nnáápi. Memá nnáápi pò ne piléenyòonse picò le. ⁶ Mewai mē mpuri nnya ke Uléécaá kuwò aku pèpèe pipakare u n yúlu kecáá wéme. ⁷ Limécò kaní pee wai, pēé uyē-i kaní pee akópe nyē kémee ní we.

⁸ Lē nnya nóóké kò nkpéni lē nnéi fóm: Kuwóí ne meseewai ne rikpákárá ne picò alē ne iseicirésimé yee nónínéno-i n léenti. ⁹ Nó mpí nóo nní nónínésoi kpure ne imewai kópe n lése ani fómni, ¹⁰ ani isoi fale kpísi ani tani yare ketúkanka, áni kape nkpéni nómenécòpécire nnòòme n wapaane. Nò nkpéni pisoí fale le ke urówai Uléécaá uu mesére n nyòonse nóké ne menyíne u n wa nnya. U la re nóké kò meŋíkíyiki u ceri. ¹¹ Ái nkpéni we re nkó úu Usuifi, nkó yee Usuifi, nées nkó ye kélē nées nkó úu kélē nées nkó ye usòhò nées nkó ye úyuyòhòhò nées nkó ye ulási nées nkó ye ne uripòò wele. Kirisi yee pinnéi kémee mprá yo.

¹² Nò Uléécaá sipipi le. U nó wéele un nó la. Lē nnya, ani íwe n ténaane nòn kusoi wapaane, ani ye nómenécíre cèpise aní m purú nòn kò niŋú. ¹³ Ani m múínelē ísòne, mprá úye uké ye ucò sárei. Úye un ucò ne nsímé m púnne, ani ye sárikeene yare ke Upíima uu nó n sárei mecò. ¹⁴ Ani likecáá nla rikpápò. Nla mee yé tíyese ani ísòne m pénelē, ani rinòò rise wai. ¹⁵ Kirisi uké nkíŋniŋe nóanékíŋ kémee wa. Nkíŋniŋe mmē kuú ne nó sée re ani ripéne ani wai usoi use. Ani ye mesére u pòonese. ¹⁶ Kirisi nsímé nké ne nlisòne nnéi nókenémee n we. Ani n lénaane nòn kò célaane ne mewéesesòhò kani m má. Ani kefa kese ne ipakare siyome ne akéhe ne siyóme ncòpuri ke Nfáasòne nn nó n he ne ríyu u waise. ¹⁷ Nòn ye n símisi nées nòn n keisi, ani ye Upíima Yeesu rinyiri ne mprá yo n wai, ani ye ne u tiki aní ne Sáa Uléécaá pòonese.

Usoi ne ucṵ kusencṵ nsímé isoi fale kémee

¹⁸ Nṵ pinṵsi, mṵpá úye uké uula n waiselē yare kai Upíima kémee m pise.

¹⁹ Nṵ pitisi, mṵpá úye uké uunṵsi n la. Áni kape ne kéyu pi m páápú.

²⁰ Nṵ siwá, ani ye mṵpá yo kémee nṵpinéte m pakarelē. Lelee ne Upíima sá.

²¹ Nṵ siwá pisa, áni kape siwá kuwói n waise. Insá lē, siapṵṵ yé caai.

²² Nṵ pikeikó, ani ye mṵpá yo kémee nṵpinékeisaa ketē nké kecáá m pakarelē. Ái pin nṵkenékúrí n we pin nó nyáni ḡmane kani yé pi m pakarelē. Amá ani ne kefa kese pi n keisi Upíima kani m pakarelē nnya. ²³ Mṵpá yo kani wai, ani ye li n wai ne kefa kese. Upíima kani li wai, ái sisoipipi. ²⁴ Ani n nyu re liihéé ke Upíima uu nó m pane yee lisṵne lē kuu n yekeilē un ne upikó mē. Kirisi yee Upíima. Uyē kani pikei pē wai. ²⁵ Lē nnya, úye un mewai kópe n wai, meihéé kuu yénune. Uléecaa úu ye usoi keyu-i ripái, amá aseí kuu tíkilē un ne túhaane.

4

¹ Nṵ pýṵsaa, ani n nyu re nṵ ne kṵ keyómecaa-pṵ ute mále. Lē nnya, ani ye nṵpinélási ḡsṵne m múlē nṵn lelee ne n sá pi wai.

Pṵoli ye Kolṵasi pikó mesṵhṵ kpālē

² Ani ne piyómeyáhaa n ḡmṵpúlē, áni kape lṵpile, ani ye kṵ Uléecaa pṵṵnese. ³ Ani ye kṵ kerṵcáá keyóme yáasi re uké ntṵsímé ncée tápile tṵké Kirisi nsímé mee ppe m pékaalē picṵ riyóó. Mmē nnya kam nní akpanii kémee we. ⁴ Ani u pise re uké tíyese ké ye unsímé mmē tiyóó yare kai m pise.

⁵ Ani mewéesesṵhṵ m má nṵn ne mpí ppe ápi Kirisi pikó ne sṵne. Áni kape tíye itunḡ iké méwoo tene. ⁶ Nṵnnénṵsimé nké mesére n láárú nn kṵ ríyoriye má, nn kṵ kutu kúco we. Ani ye ceri lē kani yé mṵpá úye rinṵṵ n yṵsí.

Iyáhaa tṵrṵṵ

⁷ Tisiiki ye unémárecṵ lala kecire le un kṵ aseí ne Upíima pikei wai. U kṵ Upíima pikei kémee unésencṵ le. U yé lelee né n wai nnéí nó kéenkee. ⁸ Né nṵkenémee u tumpṵ uké nó símisi mmē-i kari ḡ we, uké kṵ nṵanékḡ niḡkuse. ⁹ U ne nṵkunéyu ukó use, urṵlala kecire Onesim kam tumpṵne piké lē nnéí lee nté n wai nó kéenkee.

¹⁰ Tṵ ne Arisitariki tṵṵ akpanii kémee ḡ we ye nó yáasi. Parinapasi umarecṵ kepipi Mariki pṵ ne kṵ nó yáasi. Uyē nsímé kapí ppe nó tee re un nṵkenémee n tuiṵṵ, ani u yṵsí ḡsṵne. ¹¹ Yeesu kapi ye kṵ n sée re Yusituusi pṵ ne kṵ nó yáasi. Pisuifi pē ḡmane ppe Uléecaa iyṵṵpi pikei kémee né léni. Pi ikari né waisele ḡsṵne. ¹² Nṵkunéyu ukó Epaḡiraasi ye nó yáasi. U Kirisi Yeesu ukeikó le yee mesére upiyomeyáhaa kémee nṵkenécáá n náasi re ái kape nó ne Kirisi kupénecṵ kémee nó riyṵṵ, ani kṵ mṵpá yo Uléecaa mela kémee n wai. ¹³ Ne ne inéníppe yenle re u nó ne Lawutisee ne Iyerapolisi pikó kecáá náásile hái. ¹⁴ Urṵlala kecire, upṵise Luki ne Temaasi ye nó yáasi.

¹⁵ Ani pirṵmárecṵ Yeesu pikó ppe Lawutisee-pṵ ḡ we yáasi. Ani kṵ Nimfa ne Uléecaa icápine pikó ppe ye ukeyṵ-i n cápine yáasi. ¹⁶ Nṵn títelé ntí nṵinécápine pikó inippe-i pikéē m masí, ani tíyese Lawutisee pikó pṵṵké kṵ ri keē. Nṵṵké kṵ tē ke pē apí nó m pááipṵne keē. ¹⁷ Ani Arikipu maa re uké pikei ke Upíima uu uanipe-i n wa kecáá musí uu ḡsṵne pi wai. ¹⁸ Né Pṵoli, née kunénípe ne anṵṵ nnyé wói re: Ne nó yáasi. Ani n léiselē te akpanii kémee kaim we. Uléecaa uké ípeelēe nó nyíse.

Títelé foí ke Pòoli uu Tesaloniki pikó n wói

Lelɛɛ títelɛ ntí-i n̄ we

Tesaloniki ye pɛɛ kuyu maa le Ròm pikó ketē kuwélɛ kpɛ kapi ye n sée re Masetuwaani kémɛɛ. Unsē lírū kuú pɛɛ ne nsímé kecire piyóó n̄ ha kémɛɛ ke Pòoli uú pɛɛ kuyu kpɛ-i Uléécáa icápine kari. Filipu kuyu kuu yisi uú ne kei hapɔ. Pisuífi pinyine ápi pɛɛ uicélaa ñmurei, uu pɛɛ kei mekɛɛ yisi. Korenti-i kuú pɛɛ we, uusencɔ Timotee uú ne kei u lɛɛpɔ. Kei kuú ne Kirisi pikó pɛɛ Tesaloniki-i n̄ we rítelɛ wóipɔ.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Pikei ke Pòoli uu Tesaloniki pikó kecɔpɛ n wa. U Tesaloniki pikó kecáá Uléécáa pɔɔnesɛle re pi nfatene kémɛɛ táálɛ nnya. Pòoli uu isímé inyine kapí ne u n kparai kecáá uriyu hɛɛre uu kɔ pikei kuu pikecɔpɛ n wapisi pi léisente (1:1-3:13).
2. Pòoli ye Kirisi pikó ñmóópúselɛ te piké isoi yeɛ íi mékperinkpe m má n le, pin kɔ n̄la má pin kɔ keisi (4:1-12).
3. Utumɛ Pòoli ye Kirisi mɛpɛɛmɛ kecáá icélaa pa uu kɔ Kirisi pikó pise re ápi kapɛ n lɔni (4:13-5:11).
4. Lɛ kai m pise re Uléécáa icápine iké n we nsímé yeɛ rítelɛ tɛ ketɔ-pɔ we (5:12-28).

Iyáhaa

¹Né Pòoli ne Timotee, tɔɔ n̄ Tesaloniki Uléécáa icápine pikó pɛ ke Urósáa Uléécáa ne Upíima Yeesu Kirisi api n te, títelɛ wóipɔ. Uléécáa ipɛelɛɛ ne unkiñniñe nké nókenémɛ n we.

Tesaloniki pikó mɛfine ne pinfatene

²Mpá píyɛi kari ye Uléécáa yáasi re ne upikei, nónnénéí nnya. Mpá píyɛi kari pirówele kémɛɛ nó léiselɛ. ³Li pise re tɔké urósáa Uléécáa keyu-i léise lɛ ne lɛ kani nónnéfatenɛ n nyíse, mɛwai mɛwai kémɛɛ ne lɛ ke n̄la kani m má nn nó rinñmóópúse, ne lɛ ke nómenétá Urópiima Yeesu Kirisi kecáá áme pí kai n hásu. ⁴Pimáreɔ, tɔ ceri re Uléécáa ye nó lalɛ uu nó wée re nɔké upikó. ⁵Ái líka nnya, ári Nsímé Kecire nó símisi ne nnóɔsimé ñmane, amá ne ñnanɛ ne Nfáasɔne nnanɛ kari nó n símisi. Tɔ kɔ ne kefa tenɛle re Nsímé mmɛɛ aseí nkó le. N̄ ticuruu ye nyule lɛ karí ne nó n sɔne re liké ne nó sɔnesi nnya. ⁶T̄ɔ ne ne Urópiima yíraanele, nóɔn kɔ ne tó ne Upíima yíraane. Nɔ meyá íwe lile, mpá ne lɛ, nɔ Nléécaasimé yosile ne mpóɔnare ke Nfáasɔne nn ye n hɛ. ⁷Li tíyesele ani póló pisoí pɛ ke pɛpɛɛ Masetuwaani ne Akayii-pɔ kefa n tenelɛ api ye ne n̄ paílɛ. ⁸Ái nkpráni Masetuwaani ne Akayii ñmane yeɛ nókenémɛ Nléécaasimé kó, amá mpá yei le ke nónnéfatenɛ nsímé nn tiyékáa. Ái nkpráni pise re tɔké linsímé wa. ⁹Pinnéí pɛɛ lɛ kani kusáne ró n yosí kumúnjé kpɛ-i kari nókenémɛ n̄ ha nsímé símaankɛɛ ne lɛ kani piléé inyóɔnse kepire riñtɔ, ani Upíima Uléécáa ye nfáa n te ne aseí ute tiki re nɔké u n keisi. ¹⁰Nɔ kɔ ménle re Ukepípi Yeesu uké keyómɛca-pɔ leeme uké kam. Uyɛ ke Uléécáa uu nkpró kémɛɛ yukuse. Uyɛ Uléécáa ketahai keɛ n tuime kémɛɛ ró lesene.

2

Pikei pɛ ke Pòoli uu Tesaloniki-pɔ n wa

¹Pimáreɔ, n̄ ticuruu ye ceri re merótuipɔ nókenémɛ ái méwoo wa. ²Nɔ kɔ nyu re pi ró lámaankele api íwe ró wai Filipu kuyu-pɔ. Amá Uléécáa ye ikari ró hele ari Nsímé Kecire mɛɛ ukemɛɛ n léeri nó símisi mpá ne ncóñ ncóñ kari n yé. ³Ái líka, mpúnne ñn icélaa iyē kari nní pisoí n céesi kéméé we, nfasimé kópe n̄ka ñn kɔ ikeméé we, ári kɔ wéési tɔké unyine kiraase. ⁴Amá mpá píyɛi kari ye símisi yare lɛ ke Uléécáa uu n̄ la. Uléécáa yeɛ ró peenu uu yénu re tó fe nnya kuu Unsímé Kecire ró rimúise re tɔké ne n tikóónú. Ái sisoipipi nkiñniñe kari t̄kilɛ, amá Uléécáa yeɛ ye kesoipipi kefa nsímé n̄ céri karí la liké

n láárú. ⁵ Nǒ ticurru ye nyule ńsǒne re ári píkai nó kíraaſe, irófaaci kέmee nfaſimé ńka ńn kǒ pékaalē te siwóó kari wéési, Uléécaá ye uróſeérakǒ. ⁶ Ári úka ipakare wéési, ári kǒ nǒ ne pinyine ikó wéési. ⁷ Tǒ né kǒ ppe fe ari ntónaſe nó nyíſe re tǒ Kirisi pitume nnya. Amá tǒ ppe ne nó láárúle yare umáreni ye ne ukewǎ kutu n cólē. ⁸ Tǒ meyánſei nó lale, ari Nsímé Kεcire nó símiſi. Ticurru mpá ntófáa kaí ppe piſe tǒké nó pa, tǒ nó m pane. Nǒ tǒ ripólǒle likei kecire. ⁹ Pimárecǒ, ne nyu re nǒ léiſelē lē kari n keiſi meyíkíyiki aí ró pelu. Ketúnjé ne keſine kari keiſi ńsǒne ári kaſe ne nó unyine ncǒni rimpólǒ kumúnjé kpe-i kari Nsímé Kεcire mee Uléécaá-i n léeri nó n símiſi.

¹⁰ Nǒo nní Uléécaá ne kefa n tenelē, nó ne Uléécaá ricurru nóo piróſeérakǒ re merófine ye nókenécǒpe kpáiiilenle men kecire we, áme kǒ ncaai ńka má. ¹¹ Nǒ nyu re tǒ mpá nó úye rimúile yare ke úyǒſaa uu ye usiwǎ timmúlú. ¹² Tǒ nó riſimóópúſele ari ńnaſe nó he ari kǒ meyánſei nó piſe re ani sǒne yare lē ke Uléécaá uu ń la. Uléécaá uyee nó sée re ani uiyǒǒpi kέmee lompo ani kǒ keſé tíyu m má.

¹³ Tǒ kǒ Uléécaá lico kecáa pipakare kpáriiſele. Kumúnjé kpe-i kari Nléécaasimé nó n símiſi, áni kutu n tico áni n yǒſí yare ſiſoiſipi nſimé, amá nǒ kutu n ticole, ani n yǒſu yare Uléécaá nſimé. Li kǒ ppe meſei Uléécaá nſimé le. N ye nó ppe ne kefa n tene kέmee keiſile. ¹⁴ Pimárecǒ, lele Uléécaá icápine ye ne Kirisi Yeeſu kefa n tenelē Yutee keteni-i n wa lico lee nókenémee wa. Íwe iyē ke Piſuiſi api Uléécaá icápine iyē n wa ico ke nópinéyukó api nó lukeiſe. ¹⁵ Ppepe Upíima Yeeſu ne antepuye kǒo api kǒ tǒ íwe wai. Ápi Uléécaá ripǒo we. Pi kǒ ſiſoiſipi nnéi pilaarǒ le. ¹⁶ Pi nááſile piké ró púnſe ńka kaſe fe tǒké mpuri ſane pikó nſimé mme mee yé piriyu n lǒ símiſi. Piaǒópe kapi n wapaari kecáa kapi nní aǒo kpálē. Amá Uléécaá kuwǒi ye pitíne pi maſile.

Pǒoli ye káipi re uké Teſaloniki pikó piyéne rikpá

¹⁷ Pimárecǒ, karí ne ketaa nó n wai nkáripí aí re ne ntófaſimé, amá ne irópiſe, tǒ meyánſei káipile re tǒké piyéne nó rikpá. ¹⁸ Tǒ káipile re tǒké nókenémee ppepo. Né Pǒoli ye nááſile aí meſe, amá Setani úu ncée he. ¹⁹ Nǒo ńmaa, aí úka uǒo, nóo lē karí ne n tálē, nóo ntǒpǒnaſe, nóo kǒ arǒtǒpi kari n feriye linyíſe-nyíſe kari yé ne rikǒkǒri n wa kumúnjé kpe-i ke Urǒpíima Yeeſu uú ha m ppeſi. ²⁰ Meſei ye me, nóo karí ne rikǒkǒri wai, nóo kǒ ntǒpǒnaſe.

3

¹ Tǒ nókenémee piháſe nááſile ari pǒone. Ari méreſi ari pǒone ari meſe re tǒ meróciſe Ateeni-i méſunu ² ari urómárecǒ Timotee ye meróco Uléécaá piké n wai un Kirisi Nsímé Kεcire símiſi tumpǒ re uké itisi nó rikpá uu nónnéfatene kέmee iníſi nó waiſe. ³ Lē kέmee, piwéékuse ápi yé Uléécaá pitiki kέmee nó úka feriye. Nǒrinécúruu ye nyu re neni keyaa nké iwe nnyí ke Uléécaá uu ń ma re tǒ li ye nyi. ⁴ Kari ye ppe nókenémee ń we, tǒ nó símaalē te tǒ íwe li. Lele kǒ nní ró leeme. Nǒ li cerile ńsǒne. ⁵ Kam m méreſi am pǒone nnya kam Timotee tumpǒ re uké yé íye kani Yeeſu nfaſene kέmeé we. Kenéwu ye túúnile re kuníri áku kaſe nó peenu pirǒkei api méwoo wai.

⁶ Amá Timotee ye ró leemele un nókenémee léeri. U kǒ nónnéfatene ne nónnéla nſimé ró símiſile lin láárú. U ró ma re nǒ kerócaá léiſelenle ne ńla. Nǒ káipi re nǒké piyéne tǒ rikpá yare kari nní n káipi meco. ⁷ Pimárecǒ, kai nní lē ń we, nónnéfatene ye itisi ró hele, mpá karí ppe mpǒcaai ne íwe kecǒpe ń we. ⁸ Tǒ nkpeńi nfáa yenle, kai n wa re nǒ Urǒpíima tikilē ne kefa keſe nnya. ⁹ Ári nyu íye kari yé Uléécaá yááſi ne mpǒnaſe kari ukeyu-i m má nó nnya. ¹⁰ Ketúnjé ne keſine karí ne Uléécaá téni re uké tíyee tǒ ne nnǒ tǒké yéntine tǒké lele nónnéfatene kέmee m párlē yipeiſe.

¹¹ Urǒſáa Uléécaá ricurru ne Urǒpíima Yeeſu piké ncée nyǒnſe tǒké ne fe arí ha nó yénu. ¹² Uléécaá uké tíyee ńla mme mee nní nókenémee ń we nké yi nn kǒni, uu kǒ tíyee ńla kani ye piſoi nnéi n nyíſe nké n kpálē yare ńla mme kari nní nó ń nyíſelē. ¹³ Upíima yé unnaſe nóanékiſi kέmee wa. Kumúnjé kpe-i ke Upíima Yeeſu ne pē nnéi kuu

n wée apí ha m p̄eri, ani Urósáa Uléécáa keyu-i n kp̄aĩilē, n̄ka n̄n yé n we kapi yé ne n̄ cési. Uléécáa uké t̄yese n̄la mme mee nní n̄nkenéc̄ope n̄ we nké n kp̄alē, uu k̄o t̄yese n̄la kani ye p̄isoi nnéi n nyíse nké n kp̄alē yare n̄la mmē kari nní n̄ n̄ nyíselē.

4

Mefine mee Uléécáa rip̄óo n̄ we

¹ Pimárec̄o, n̄o met̄or̄o kerómee yénle lē kai m p̄ise re n̄oké s̄one aní ne Uléécáa rip̄óo n we. Mesei, n̄o k̄o p̄e mekeē lē s̄onele. Amá t̄o nkp̄eni n̄o welule t̄on ne n̄o t̄eni ne Uróp̄iima Yeesu rinyiri re ani wa liké lē tifaau. ² N̄o icélaa kari Uróp̄iima Yeesu kémee n ȳosí ari n̄o t̄é̄jse nyule. ³ Lē ke Uléécáa uu n̄ la lee re uké n̄oinés̄oi nnéi n te. Lē nnya, li p̄ise re ani n̄omenéc̄ire ne mewai k̄ope t̄i. ⁴ M̄p̄á úye uké p̄is̄ōnne ncee kémee umecire pimúlú c̄eri uu umecire ne mékperinkpe isoi kaase, uu p̄e isoi n le lin t̄iyu má. ⁵ Aní kape t̄yese n̄oké n̄olinék̄aipi-k̄aipi menyíye n tikilē ai n̄o feríye yare p̄ep̄e apí Uléécáa n nyu mec̄o. ⁶ Úka úu kape ne uuc̄o p̄únne mewai mē kémee, úu kape k̄o uc̄o lik̄o caai. T̄o p̄isímé n̄o li masile ari n̄o kúrúrúse n̄s̄one re Uléécáa ye p̄isoi p̄e mewai mē mpuri n wai kutu pasane. ⁷ Uléécáa úu uncee-i ró s̄ee re t̄oké mékperinkpe-i n s̄one, amá u ró s̄eele re t̄oké n s̄one lin kp̄aĩilē. ⁸ Lē nnya, úye un icélaa nnyí n yè, ái kesoipipi kuú yè, amá Uléécáa yee Unfaas̄one n̄o n he kuú yè.

⁹ In te n̄omenéc̄op̄ecire nla kani yé n̄ l̄akaane íye ic̄o kari yé nkp̄áni rítelē n̄o w̄oip̄o. N̄o n̄orínéc̄uruu Uléécáa-i peikeele lē kai m p̄ise re n̄oké n lakaane. ¹⁰ Ticuruu, lē kaní ne pinémárec̄o p̄ē nnéi p̄e Masetuwaani-p̄o n̄ we s̄one. Amá t̄o n̄o welule re ani p̄īn̄m̄ó̄p̄ú rikp̄á. ¹¹ Aní r̄īn̄m̄ó̄p̄ú, ani nk̄īn̄īn̄e-i n we aní ne n̄onnék̄o kutu c̄o, ani keisi yare kari p̄isímé n̄o m̄ masí. ¹² Li yé t̄yese p̄ep̄e apí Yeesu n t̄ikilē api n̄o waise, aní yé k̄o p̄e úka n̄oni.

Up̄iima mekame

¹³ Pimárec̄o, t̄o la re ani p̄ep̄e n kp̄i nk̄o aseí k̄o, n̄oan̄é̄p̄o áa kape ne n caai yare p̄isoi t̄or̄o p̄e apí ne líka n t̄alē mec̄o. ¹⁴ T̄o ne kefa tenele re Yeesu ye kpule uu yisi, t̄o k̄o ne kefa tenele re Uléécáa ye Yeesu ne p̄ep̄e ne kefa Yeesu n tenele nkp̄o-i yukuse.

¹⁵ Uróp̄iima icélaa inyine nk̄o kari nní nkp̄eni n̄o símisi. T̄o p̄ē t̄o yé ha Up̄iima mep̄eeme kumún̄é kpe-i nf̄aa m má, ári ne p̄ep̄e n kp̄i kekpeē waine. ¹⁶ T̄o keyáa kē Uléécáa rin̄o k̄o, uléécaatume p̄iima uu Uléécáa rinaat̄ō maa ari kóm, Up̄iima uu p̄e uricuruu keyóm̄eca-p̄o cepime. P̄ikp̄okp̄o p̄e ne Kirisi kefa n tene p̄e mefoi nkp̄o-i yisine. ¹⁷ Lē memáá, t̄o pit̄or̄o t̄o yé ha kumún̄é kpe-i nf̄aa m má, t̄o ne p̄ē kai yé risakaap̄o kuhope kémee, ari Up̄iima keyóm̄e-mē t̄ep̄e. Lin lē n wa, t̄o ne Up̄iima arí ha m̄p̄á p̄íyei kesé n we. ¹⁸ Lē nnya, ani n̄omenéc̄op̄ecire itisi hekaane ne an̄o nnyé.

5

¹ Pimárec̄o, ái nkp̄áni p̄ise re piké keyáa kē ne kumún̄é kpe-i ke mewai mē nnéi ame n waine kecáa rítelē n̄o w̄oip̄o. ² N̄ó ticuruu ye nyule n̄s̄one re keyáa kē ke Up̄iima uu n s̄onti ye ró k̄aíkaine yare ke uyaa uu ye kesine rink̄aíkai. ³ Kumún̄é kpe-i ke p̄isoi api ye m̄ maa re: Nk̄īn̄īn̄e ye tonele, nc̄ōn̄ n̄ka n̄n k̄o we, kumún̄é kpe-i ke ncaai nn ye mekáik̄ai pi rikipi, yare ke memárenl̄o ame ye ufani rink̄aíkai mec̄o, piuka úu yé n̄m̄éher̄e. ⁴ Amá n̄ó pinémárec̄o, aní kūn̄maha-i we, keyáa kē áke yé k̄o n̄o rikaikai yare ke uyaa uu ye rink̄aíkai. ⁵ N̄o n̄onn̄én̄éi met̄éi ne ketún̄é pik̄o le. Aní kesine ne kūn̄maha pik̄o. ⁶ Kai nní lē, ái p̄ise re t̄oké pic̄o mec̄o n l̄oni. Amá li p̄ise re t̄oké n nyáni ari m̄p̄á yo n wai ne kemún̄é. ⁷ Kesine ke p̄ep̄e ye n l̄opile api ye l̄opile, kesine ke p̄itaniré p̄o ye p̄o. ⁸ Amá t̄o ne ketún̄é pik̄o le. Li k̄o p̄ise re t̄oké m̄p̄á yo n wai ne kemún̄é. Li p̄ise re t̄oké n̄fatene ne n̄la kp̄isi ari waise yare k̄ewenitukanka kapi ye ne ihíme rīn̄lor̄o, ari k̄o p̄ir̄ōyulale karí ne n t̄alē kp̄isi ari kípi yare rit̄op̄ik̄ōn̄. ⁹ Uléécáa úu ró wa re uké ukuw̄oi ker̄oc̄áa n wailē, amá u l̄ale t̄oké ne Uróp̄iima Yeesu Kirisi kefa tene uké ne tir̄ōyu l̄o. ¹⁰ T̄ó nnya ke Kirisi

uu kpu re, tɔn n lɔni nɛe tɔn n nyáni, tó ne uyě tóké kesé nfáa m má. ¹¹ Kai nní lě, ani itisi hekaane aní n ñmóópúsenelě yare lě kani nní n wapaaneri meco.

*Icél*aa tɔrɔɔ ne iyáhaa

¹² Pimárecɔ, aní pɛpɛe nókenémee n keisi, pɛ ke Uléecaa uu n wée re piké nópinékpéenwai pin nó céési m pakarelě. ¹³ Ani ñla pi nyíse ñsɔne ani pi m pakarelě, pikei pɛ kapi n wai nnya. Ani n tũ liké n láárú.

¹⁴ Pimárecɔ, tɔ ne nó tɛni re ani pikánkó cési, ani piwamei itisi kpá, ani pinárei léni, aní ne pinnéi ísuúlu n le. ¹⁵ Ani nómenécíre tĩ, úka úu kape ye mewai kópe piwai ucɔ cɛei. Amá ani rńpá píyeyi n wéési re nóké lisɔne n wapaane ani kɔ písoi nnéi lisɔne wai.

¹⁶ Nóanépóɔ aké meséere n láárú. ¹⁷ Ani rńpá píyeyi keyóme n yáási. ¹⁸ Ani ye rńpá mewai méye-i Uléecaa yáási re ne upikei. Lě ke Uléecaa uú ne nó ñ la ye lě nó ne Kirisi Yeesu kupénecɔ kémee. ¹⁹ Áni kape Nfáasɔne pikei tápisi.

²⁰ Áni kape ye nsímé ke Nfáasɔne nn nó ñ símisi háikuse. ²¹ Amá ani ye rńpá yo ñsɔne ripaí ani lee ñ nyam múlú. ²² Ani ne nómenécíre mewai kópe nnéi mpuri tɔ.

²³ Uléecaa yee ye nkíññe n he uké tíyese ani póló upikó uké nóinésoi nnéi rimúlú ñsɔne, kai n kpísi nfáa kuu nó ñ he ne kumírí ne ipiñe, aní kape ne akópe m má keyáa kě ke Urópíima Yeesu Kirisi uu m pɛeri nnya. ²⁴ Uyee nó ñ sée ye li waine. Un íye n yekei, lě kuu ye ritiki.

²⁵ Pimárecɔ, ani ye kɔ keróccáá Uléecaa yáási.

²⁶ Ani pimárecɔ tɔrɔɔ nnéi memárecɔ ripira ani yáhaane ñsɔne.

²⁷ Ne ne nó tɛni re ani Urópíima rinyiri ripaí ani pimárecɔ tɔrɔɔ nnéi rítelé ntí kénéni.

²⁸ Urópíima Yeesu Kirisi uké ípɛelée nó nyíse.

Títelé lírū ke Pōoli uu Tesaloniki pikó n wói

Lelɛɛ rítelɛ ntí-i n̄ we

Títelɛ lírū ntí ye nsímé ke Pōoli uu Tesaloniki pikó rifoí kémɛɛ n wói písímé kpálɛnɛ. Li pɛɛ pi cónɛnɛ rɛ íye kai wa ke Upíima Yeesu úu kahane m pɛɛmɛ. Pinyine ye pɛɛ Tesaloniki-i símaankɛɛ rɛ Upíima keyaa ye pikáme masilɛ. Picɔ pɔɔ lɛ nnya pikɛi n yulu.

Ifaaci iyɛ mekériine ye mmé:

1. Pōoli ye Uléécɛɛ pɔɔnɛɛ rɛ Tesaloniki pikó ye nfatɛnɛ kémɛɛ papisi nnya. Uu kɔ mesɛ nɛ mesɛ Upíima wɛlu rɛ uké n̄m̄dópú pi hɛ liké ha nɛ ukɛɛɛmɛyaa tu (1:1-12).
2. Pōoli ye Kirisi mɛɛɛmɛ kecáá icélaa pa uu kɔ lelɛɛ n wainɛ liké kelɛnɛ lɛ n wa nkó símisi (2:1-12).
3. Ikari pikpáɛ nɛ iwɛɛ (2:13-17).
4. Pōoli ye Kirisi pikó pise rɛ piké Uléécɛɛ n yáási. Uu kɔ pɛɛɛ ápi pikɛi piwai n̄ la nkó kecáá icélaa pi pa (3:1-15).
5. Iyáhaa tɔrɔɔ (3:16-18).

Iyáhaa

¹ N̄ Pōoli nɛ Silasi nɛ Timotee, tɔɔ n̄ Tesaloniki Uléécɛɛ icápine pikó pɛ ke Urósáa Uléécɛɛ nɛ Urópíima Yeesu Kirisi api n te rítelɛ wóipɔ. ² Urósáa Uléécɛɛ nɛ Urópíima Yeesu Kirisi piké ípɛɛlɛɛ n̄ nyíɛ api kɔ nkíɛn̄ɛ n̄ hɛ.

Kirisi ye wemele uké nɛ pisoɛi túhaane

³ Pimáɛɛɔ, li pise rɛ tɔkɛ meséɛ n̄ nnya Uléécɛɛ n yáási rɛ nɛ upikɛi. Li nɛ risáɛ rɛ tɔkɛ li wa, likumún̄ɛ rɛ n̄nnéfɛtɛnɛ ye pelulɛ, lɛ kani n lákaane lin kɔ meséɛ kényu-m̄ s̄. ⁴ Lɛ nnya kari Uléécɛɛ icápine pikó inipɛɛ-i n̄ nnya rikókɔri wai rɛ m̄pá nɛ íwɛ kani n le nɛ piwéékuse nnéi kani n yénaalɛ, n̄ r̄m̄dópúɛ ani nfatɛnɛ m má. ⁵ Kei ke Uléécɛɛ uu ye nyíɛ rɛ ukɛtahi ye kecíɛ wɛɛ. Li lɛ wale rɛ nɔkɛ nɛ pɛɛɛ masí uiyɔɔpi kémɛɛ n lonine mɛɔ n we nnya. Uléécɛɛ iyɔɔpi iyɛ nnya kani nní íwɛ le. ⁶ Uléécɛɛ ye aseɛi máɛ. U yé pɛɛɛ nní íwɛ n̄ n wai íwɛ iyɛ cɛɛi. ⁷ Amá u yé kam uu tíyɛɛ tó nɛ nn̄, tɔɔ nní íwɛ n le, arí wéntɛ. Kumún̄ɛ kɛɛ-i ke Upíima Yeesu uú ha keyómɛɛɛɛ-pɔ n kpáfúmɛnɛ m̄pá úyɛ uké u yɛ nɛ upileecaatumɛ nanɛ-nanɛ kai lɛ wainɛ. ⁸ Inalempi kecɔɛ kuu cɛpimɛnɛ uké pɛɛɛ ápi n̄ la piké Uléécɛɛ céri ápi kɔ Urópíima Yeesu Nsímé Kɛcire pakarelɛ kpanii. ⁹ Akpanii kapi n yénuɛ nyɛɛ ncaai tenɛciré, kei kapi yé Upíima nɛ Unnanɛ mule-mule nɛ ketaa n̄ we. ¹⁰ Kumún̄ɛ kɛɛ-i kuú ha sónti rɛ pɛ kuu n wéɛ piké ríyuu u waise, pɛɛɛ nɛ kɛfa n tenɛ piké u nyáni. N̄ ticuruu, n̄ ha pisoɛi pɛ kunai kémɛɛ n wɛɛ, kani nsímé kari n̄ n símisi nɛ kɛfa n tenɛlɛ nnya. ¹¹ Lɛ nnya kari meséɛ n̄n̄kɛncáá keyómɛ yáási. Tɔ nɛ Uléécɛɛ ténile rɛ uké tíyɛɛ nɔkɛ pɛɛɛ nfáa mm̄ nnya kuu n̄ n̄ s̄ɛ n yé mɛɔ n we. Tɔ nɛ u ténile rɛ uké tíyɛɛ lɛ kani n hólɛ tɛ nɔkɛ wa liké wa, uké kɔ lɛ ke n̄nnéfɛtɛnɛ nn̄ piwai n̄ la kémɛɛ n̄ lɛ. ¹² Lin lɛ n wa, n̄ Urópíima Yeesu rinyiri ríyuu waise, uyɛ uu kɔ n̄ tíyuu waise. Uróléécɛɛ nɛ Urópíima Yeesu Kirisi pikɛi ye pɛ.

2

Lelɛɛ n wainɛ Upíima uké kelɛnɛ n̄ kam

¹ Pimáɛɛɔ, in te Urópíima Yeesu Kirisi mekame nɛ mɛrɔcápine ukeyu-i nkó, ² áni kapɛ tíyɛɛ piké n̄nnéfɛsímé cókoi, áni kapɛ kɔ tíyɛ piké iwamɛ n̄ waise rɛ Upíima kɛɛɛmɛyaa ye tuimɛ. In n la, unyine ye n̄ táɛɛi rɛ keyáa ye tu n̄ɛ uu Nléécaasímé picélaa kémɛɛ maa rɛ keyáa ye tu. In kɔ n la, pi ye n̄ máɛ rɛ tɔ tirótɛlɛ rinyine-i wói rɛ keyáa ye tu. ³ M̄pá lin íyɛ n we, áni kapɛ unyine kɛpolɛ hɛ uké n̄ kírɛase. Keyáa k̄ kɛkɛ kelɛnɛ n tu, pisoɛi yé Uléécɛɛ n̄m̄ɛɛɛɛ meyá. Uyɛɛ Uléécɛɛ nɛ n kɛnɛnɛ un m̄pɔɛɛɛ t̄k̄ilɛ

uu léeri api u yenu. ⁴ Uyee uláarə yee uməcire rińtaáse uu Uléecaa likó nnéi fómni, uu lē nnéi ke písoi api ye rinwúla api yáási n takúlē. Ticuruu u yé Uléecaa keyə-i lompə uú tone yare uyee Uléecaa. ⁵ Áni léise re ne liifaaci nó wailenle kumúnjé kpe-i kam nókenémee ní wee? ⁶ Nə nkpréni nyule re linyine ye ncée u tápaalenle liké ha ne kumúnjé kpe-i kuu yé uməcire ní lese uké nyíse n̄sone n tu. ⁷ Mewai kópe nnaŋe ye mpikéi korile riŋmaha kémee. Mewai mē məké kelene n wa, li pise re uyee n̄naŋe mmē m múlīlē uké t̄sí. ⁸ Uyee Uléecaa ne n k̄eŋene yé rikpáfúme. Amá Upíima Yeesu yé ne unnəə u rifuu uu kópu, uu kə ne unnaŋe kuú ne n weme u nam. ⁹ Usoi kópe yé kam ne Setani nnaŋe, uu mewaisaŋa ne linyíse-nyíse n̄əme ncəpuri wapisi uú ne písoi kiraasente. ¹⁰ U yé mewai kópe ncəpuri ne keisi uké ne p̄epe m p̄olu kiraasente, kápi n ŋmurei piké nsímései mee yé p̄iriyu n lo n ȳsí piké kə n ní la nnya. ¹¹ Lē nnya ke Uléecaa uu n̄naŋe mme mee yé pi m p̄oise pamene re piké ne nn̄əme kefa tene. ¹² Kai nní lē, p̄ē nnéi p̄ee ápi ne ase kefa n tene, amá api p̄é ne mewai kópe kutu cə, ápi yé Uléecaa ketahai-i le.

Uléecaa yee nó wée re ani tasi

¹³ Pimárecə, li pise re təké ye mesére nó p̄ē ke Uléecaa uu ní la nnya Uléecaa yáási re ne upikéi. N̄ó ke Uléecaa uu hái kékoraane-me sée re uké n̄rinéyu lo re Nfásone ye n̄oinésoi rikpáiiise ani kə nsímései ne kefa tene nnya. ¹⁴ Nsímé K̄ecire kari nó n símisi ke Uléecaa uú ne ritiki uú ne nó séi re ani Urópíima Yeesu Kirisi meyoəpi kémee tone. ¹⁵ Lē nnya pimárecə, ani tasi n̄sone ani icélaa iyē karí ne nn̄ə n̄ee átélé kémee nó n céési múlú.

¹⁶ Asei kecáá, Urósáa Uléecaa ye ró lale, uú ne kefa ró fénne uu mesére ró n ŋmóópúselē tən kə lē kuu n yekei re u yé ró wa m̄é. U ne Urópíima Yeesu Kirisi ricuruu ¹⁷ p̄ee yé n̄ənék̄iŋ niŋukuse api tíyese ani itisi meȳá m má, api kə n̄naŋe nó he n̄ké ne mewai ne nsímé kémee n nyań.

3

Ani P̄əli kecáá we

¹ Pimárecə, tə ne metórəə nó ténile re ani ne Uléecaa ró we re unsímé nké m̄ek̄ek̄ee riyékaa nn kə ríyu yenu yare lē kai nókenémee n wa mecə. ² Ani kə ne Uléecaa ró we re uké piwaikópekəó ne písoi kópe anipe-i ró lese. Likumúnjé re ái písoi nnéi p̄ee ye ŋmurei re piké ne Uléecaa kefa tene.

³ Amá Uléecaa ye nyamle. U yé n̄naŋe nó he uú ne likópe nó t̄lu. ⁴ Tə kə ne kefa tenele ne Uléecaa nnaŋe, tən tálē te nə lē kari nó m pise waille n̄on kə lipiwai n̄əhlē. ⁵ Upíima uké tíyese ani n̄osínéfa-i Uléecaa nla ne isuúlu ke Kirisi uu ye n he m má.

Li pise re m̄pá úye uké ye keisi

⁶ Pimárecə, tə nó pise ne Urópíima Yeesu Kirisi rinyiri re ani ne pimárecə p̄ē nnéi p̄ee siká m má ápi kə isé kari nó m pa tikilē ketaa wa. ⁷ N̄ó ticuruu ye nyule n̄sone lē kai m pise n̄ké wa n̄ké ne nt̄s̄é ncə n s̄one. Karí p̄ee nókenémee ní we, ári p̄ee pikánkó. ⁸ Ári riyá unyine uké faalaa ró kp̄inii, amá ró keisile ari mp̄əone kom. Ketúnjé ne kesine kari keisi nó úka úu kape ne ró n topori nnya. ⁹ Ái re ári p̄ee ncée má təké melē nó pise. Amá tə lē waile tən la re ani merófine ritiki. ¹⁰ Kumúnjé kpe-i karí p̄ee nókenémee ní we, tə p̄ee nó céesi re: Úye unsá pikei n la, ái pise re liute uké li.

¹¹ Ái líka nnya kari nní lē símisi, tə k̄ə te pikánkó ye nókenémee wele ápi líka wai, amá picə nsímé-i kapi lééri. ¹² Tə písoi p̄ē mp̄uri ne Upíima Yeesu Kirisi rinyiri ŋmóópúselenle re piké ye ne p̄irip̄əə keisi api pipikéi likó le.

¹³ Amá nó áni kape p̄əone ne lisone piwai. ¹⁴ In te unyine ye isé nnyí kari nní rítélé ntí-i nó m̄ pa yè, ani liute ceri, úka úu kape ne u rikə, liké isei u wa nnya. ¹⁵ M̄pá ne lē, áni kape u kp̄isi yare n̄ounéláarə, amá ani ye u céési yare lē kai m pise re piké umárecə céési.

Tin̄ə s̄one pitikise ne iyáhaa

¹⁶ Upríma yee ye nkíhniye n he uké uricuruu nkíhniye nó he mpa píyei ne mpa yo-i. Uké kó nónnénéí kéme n we.

¹⁷ Nè Pòli kunipe kpee iyáhaa nnyí wói. Nní kam ye anétele nnéi rinípetei rinyiki. Kunénípe iwai ye nnyí.

¹⁸ Upríma Yeesu Kirisi uké nónnénéí ípelee nyíse.

Τίττελέ φοί κε Ρῶλι uu Timotee n wói

Lελεε ρίτελέ ντί κέμεε ή we

Ρῶλι ye áτελέ até Timotee wóile. Timotee ye ppe usuifinási unyine yee m panse Kirisi ukó κeπipi le. Usáa pḗ ne ppe ukireki le. Timotee uu panse utume Ρῶλι ukεicḗ púma unyine. Uyee ppe Uléecaa icápine yee Efεesi-pḗ ή we kecáá paílē. Lē nnya ke Ρῶλι uu rítelē u wói re uké nfatene ikemee papukuse. Icélaa ke rítelē φοί ντί ari Kirisi pikó ne icápine piyukḗḗ ne Timotee ricuruu palē (UPM 16:1-3).

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Uléecaa icápine kecáá nkó (1-3): Lελεε icélaa kópe pikó κέμεε kuwure ή we (1). Piyómeyáhaa mecápine ne iwele kecáá icélaa (2). Isoi kai m pise re Uléecaa icápine piwéése piké n le (3).
2. Lē kai Timotee m pise re uké uricuruu pikεi kecáá m paílē (4-6): Lē kai m pise re piké ye lελεε Uléecaa icápine picókai ή la wa (4). Lē kai m pise re piké ye pisoι anai akó akó nyee Uléecaa icápine-i we: piwéése ne pinósi ne pikúmannási ne icápine piwéése ne pilási n wa (5). Yo kai pise re piké ye icélaa kópe wa? (6)

Ρῶλι ye Timotee rítelē wólu

¹⁻² Nē Ρῶλι ke Uróyulale Uléecaa ne Kirisi Yeesu karí ne n tálē api ncée n he re ké Kirisi Yeesu utume, née rítelē ντί pḗ Timotee wóipḗ. Kam n tíye aa Kirisi Yeesu ne kefa tene nnya, pḗ kenéπipi sei le. Urósáa Uléecaa ne Urópúma Kirisi Yeesu piké ípeelé ne nfanare pḗ nyíse api nkíηniηe pḗ he.

Icélaa kópe pikaase

³ Yare kam ppe mekeε pḗ m ma nen ne Masetuwaani tḗsu, a Efεesi κέμεε mész. Pisoι ye kei wele ppe icélaa féé picḗ n céési. Li pise re a rinḗḗ pi he re piké lē tíye. ⁴ A pi símisi re piké siwómé ne pipikulā anyiri nyee áa kúκεentene ή we, an kḗ ne íkeηene kḗrá sḗnaari nkó riyá. Lē ái ye pikεi pē ke Uléecaa uu ή la uké wa κέμεε yóriye. Nfatene mee ye wa aí ne kéyu sí. ⁵ Isé nnyí kam nní nó m pa ye la re nḗké nla mme mee kemúhē sḗne-i ne kefa keεe-i ne nfatene yíkíyiki κέμεε n léeri m má. ⁶ Picḗ ye ncée kecire mmē pitiki tíyele api pḗlu api iníri keηene-i loni. ⁷ Pi lalε piké Moisi isé κέμεε picélaa. Amá ápi kḗ ppe pimenḗḗyu cire kómei. Ápi kḗ ppe lē ne lē nsímé kapi nní ne itisi n símaankeε kómei.

⁸ Tḗ nyule re isé ye nyamle, tḗn ne i n keisi yare lē kai m pise. ⁹ Tḗké léise re ái pεpεe lisḗne n wai nnya kapi isé karii. Amá piwaikḗpεkḗḗ ne pεpεe ápi ye rinkpé ne pεpεe ne Uléecaa n kēηene ne pεpεe ápi ye Uléecaa ne lελεε n kḗáilē n waise, ne pεpεe pisáa née pini n kóni ne pisoikḗ ¹⁰ ne pεpεe méwoo méwoo n wai ne pitisi ppe ye pipitísicḗ n káipi ne pεpεe pilási n yái ne pinḗḗme ne pεpεe ye méwoo méwoo n wéeri née pεpεe mewai n wai ke icélaa kecire íí ne ró n yúlu. Pē nnéi nnya ke isé íí we. ¹¹ Nsímé kecire kapi né rimmúise κέμεε ke icélaa iyē íí we. Uléecaa, meyḗḗpi ute yee ye usoi rinkpá Nsímé kecire ye mu.

Ρῶλι ye Uléecaa pḗnεse

¹² Ne Urópúma Kirisi Yeesu yee hnape né n he ké ne pinékei wa pḗnεse. Ne u pḗnεse kuú ne né ή yē te ne aseí ute le uu né wée re ké u keisi. ¹³ Ne ppe mekeε unkópe símaankeεle, am u wéékuse am íwe u wai, am kḗ u lámisi. Amá uu íwe né téni kám ppe nfatene m má, ám kḗ ppe lē kam n wai nyu nnya. ¹⁴ Urópúma ye meyansei uipeelé né nyísele. Nfatene ne nla kam Kirisi Yeesu kupénεcḗ κέμεε n yē kuú ne ritiki. ¹⁵ Nsímé mmú ye nsímé kecire le, n kḗ ne menyíne wele re nḗpá úye uké n yḗsí. Mme mee re Kirisi Yeesu ye ketē kecáá kale uké pikḗpεkḗḗ yóriye, née kḗ ppe pikḗpεkḗḗ pē ufoí. ¹⁶ Amá lē nnya ke Uléecaa uu íwe né té uu tíyεse Yeesu Kirisi uu né ukḗpεkḗḗ wéése akópe sárei liké

ne pepeɛ yé masí kefa ne u n tene piké nfáa teneciré n yé nyíse. ¹⁷ Ḿpá úye uké Uyóɔpi teneciré ne ukpɔciré uyee úu kúyene ní we, Uléécáa cireníɛe ríyu waise, umeyóɔpi meké n taálē ḿpá píyeyi! Amí.

¹⁸ Kenépipi Timotee, lē kam ní la ké pó céési ye nní: A lē ke antepuye api kepócaá n símisi léise aa li múlú n̄sone aá ne atɔpi kecire tɔpu. ¹⁹ A nfatene ne kemúnjé sone m múlē. Píco ápi kemúnjé sone kē timúlú, api pɛe nfatene fómni cáká-cáká. ²⁰ Písoi pē mpuri kunai kēmee Imenee ne Alekisantiri ye wele. Setani kam pi risase re piké céri re ápi ye Uléécáa lámisi.

2

Piwelē nsímé

¹ Mmē kam nkpéni mefoí písoi m pise mee re piké ye písoi nnéi kecáa keyóme yáási apí ne Uléécáa pi téní, api kɔ Uléécáa pakare piwewe kēmee. ² Ani ye piyóɔpi ne kuyu piwéese nnéi kecáa we liké ró n láárú tóké kɔ ne nkínɛɛe m má, arí ne Uléécáa kutu n cɔlē n̄sone, tɔn lelee ní nyarí wai. ³ Lelee Uróyulale Uléécáa ripóó ní we lin kɔ u nyarí ye lē. ⁴ U lale uké písoi nnéi yóriye piké fe piké aseí ceri. ⁵ Uléécáa ye use le. Uyee Uléécáa ne sísoipipi kecɔpe nsímé n nyóɔnse ye kɔ use le, uyee Kirisi Yeesu. ⁶ U unfaa kpísile uú ne hééle re liké sísoipipi akópe ilasi kēmee lese. Kumúnjé kpe-i kaí ne rinsá kuu lē wa uú ne nyíse re Uléécáa ye lale liké písoi nnéi yóriye. ⁷ Lē nnya ke Uléécáa uu iyóó ne itume né tí te ké mpuri sane pikó nfatene nkó ne aseí nsímé céési. Ám kiraase, aseí kam símisi.

⁸ Ne lale písoi piké ye ḿpá yeyi we, piké ye anípe risíka api welu ne nfakpáii, kuwói ne pitele ápi kape písifa-i n we.

⁹ Ne kɔ lale re pinósi piké ye lapisi ne kumúnjé liké n nyarí, ápi kape ye ipahaa cerémɔɔne paasi. Ápi kape ye wura ikólé ne itéeweé ne ilū néíkɔó lékaanke. ¹⁰ Amá piké ye mewai sone lékaankee yare kai m pise re pinósi pɛe Uléécáa n wuru piké n we. ¹¹ Li pise re pinósi piké ye icélaa yósi riséé kēmee, api pimécire n kpélē. ¹² Ám unósi ncée he re uké ye céési née uké ula kecáa n tū. Li pise re unósi uké ye n séélē. ¹³ Ái líka nnya, Atam ke Uléécáa uu mefoí wa uu limemáá Efa wai. ¹⁴ Ái kɔ Atam yee tíye kuníri aku u kiraase, amá unósi yee riyá aku u kiraase uu Uléécáa isé háikuse. ¹⁵ Ḿpá ne lē, unósi un ne kefa Uléécáa n tene un písoicɔ nla m má, uisoi in n kpáiiilē, un ḿpá yo n wai ne kemúnjé, Uléécáa ye u yoriye uu siwá maru.

3

Uléécáa icápine piwéese

¹ Asei kam nní nó símisi: Úye un n la re uké Uléécáa icápine kecáa m paílē, liute ye pikéi kecire wéele. ² Li pise re ápi kape ncaai níka uyee Uléécáa icápine kecáa m paílē kēmee yé. Uké unósi use ula, uké ye ḿpá yo n wai ne kemúnjé, uké nfasimé sone m má, uké písoicɔ kupénecɔ n la, uké písáne piyóó n nyu, uké ye fe uu Nléécaasimé céési, ³ úu kape útaniré née utelewéláa, amá uké ménye n niɛú un kɔ isoi sone má, piwóówéláa ápi kape kɔ ukemúnjé nnéi n yóólē. ⁴ Li kɔ pise re uké ukeyɔ pimúlé fe n̄sone, uké tíyese usiwá síké ye pakare n̄sone asi ye kɔ waise. ⁵ Likumúnjé re usoi unsá ukeyɔ pimúlé n nyu, íye ke uyē uu yé fe uú ne Uléécáa icápine kecáa paí? ⁶ Ái kɔ pise re uké Kirisi ukó fale. Insá lē, u yé fui ne rikókɔri Setani uu u lóise. ⁷ Li kɔ pise re ketahai pikó piké Uléécáa icápine uwéese isoi sone yē api u n waiselē. Ái kape wa re pi uisoi lómiise, uu pɛe ntóɔɔsei Setani ripine-i lóipɔ.

Pē kapi n lése re piké ye písoi lē

⁸ Lē cire, li pise re pepeɛ ye n lē piké písoi kapi ye m pakare, pin kɔ aseí tikilē. Ápi kape pítaniré née pepeɛ mekópe kewóó n wéési. ⁹ Li pise re piké aseí nyē ke Uléécáa uu upikó n céreise m múlē n̄sone ne kefa kesé. ¹⁰ Li pise re piké ye pi peē piké yé. Mɛpeē-maá,

pínsa náka n yē pi yé fe api pilé pikē pi pa. ¹¹ Li kō pise re pinósi ricurruu piké isoi iyee yé n tíye api pi n waiselē m má. Ápi kapē pepēe ne isímé n kōonii. Li pise re piké mpa yo n wai ne kemúnjé, piké kō kecire n we mpa yo-i. ¹² Li pise re uyee ye n lé uké unósi use ula, uké kō ukēyo ne usiwā pimulé fe nsōne. ¹³ Píye pin kō pilé pikē nsōne n keisi, pi ye pīsoi kecōpe ríyu yenle, pi yé kō fe api nfatene mee tō ne Kirisi Yeesu m pēneselē nsímé símisi api rikíj pepu.

Menyuwe ke nfatene nn ye ró n he

¹⁴ Ne rítelē ntí pō wóipōle nen kō músu re ké nfáani hapō ké pō yé. ¹⁵ Mpa nen kō n nájai ké kelene hapō, títelē ntí tee yé tíyese aa céru lé kai m pise re pōké Uléécaā keyō-i n sōne. Uléécaā, nfáa ute icápine yee aseí ilérí ne aketaa. ¹⁶ Asei kecáá, úka úu kúkenge n we. Mmē mee m pékaalē ke Uléécaā uu ró n nyíse ye mmáamaa ne ncíreníje le. Lēle Kirisi.

U ró rikpáfúmele yare kesoipipi, Nfáasōne nn tō u nyíse re u aseí ute le.

Pilécaatume api u yenu uu isoipuri mpehē mpehē kémēe Nsímé Kecire símisi, pīsoi api ketē kecáá mpa yei ne kefa n tene, Uléécaā uu umeyōpi kémēe u taásepo.

4

Pepēe inóomecélaa n céesi

¹ Uléécaā Nfaa ye símisile cāká-cāká re amúnjé tōwō kémēe, pīsoi picō yé nfatene kepīre rito api aníri nnōome ne aicélaa tiki. ² Pi yé tíye kecáá kecáá mewai pikó ne pinóome api icée kōpe pi tikise. Pisimúnjé ási pikei wai icélaa kōpe nnya, yare nweni kapi hmási nn wōjōw apí ne nwóí pi wai. ³ Pīsoi pēe céesi re áí nyamí te sisoipipi siké sōonne, áí kō nyamí te siké liluke-luke nnéí n le. Amá Uléécaā ye iluke iyē nnéí wa re pepēe Kirisi ne kefa n tenelē pin aseí nyu piké ye u pōnese api pēe i le. ⁴ Lé nnéí ke Uléécaā uu n wapisi ye nyamle. Líka áí kufóm we, amá tōké ye Uléécaā pōnese ari kelene li le. ⁵ Likumúnjé re Uléécaā Nsímé ne iwele ye tíyesele ai Uléécaā inipēe-i n nyamí.

Yeesu ukeikó kecire

⁶ Pōn icélaa nnyí pimárecō rintōse, pō pēe wa Kirisi Yeesu ukeikó kecire. Pō nyíse re pō ripócúruu tíyesele nfatene nsímé nn pō loni pōn nsímé sōne mmē kapi pō n céesi tikilē. ⁷ Amá a mekpure isímé ke síniyaha asi ye n símisi yare siwómé kepīre rito. A riñmóopú aa ye Uléécaā likó waise. ⁸ Usoi un uipiñe ne linyine m mainse, nkáripí kai kuláa má. Amá usoi un tinñmóopú uu Uléécaā likó waise, mpa yo kémēe kai ye yoriye. Li ye neni mewee mmé-i nfáa ró hele ne masí kepīre-pō. ⁹ Nsímé mmē ye aseí kecire le kai m pise re mpa úye uké n yōsí cāká-cāká. ¹⁰ Karí ne Uléécaā yee nfáa m má n tálē nnya kari keisi tōn náasi kéyu áke we: Uyee ye pīsoi nnéí riyu lō, áí ne tōsu pepēe ne kefa u n tenelē.

¹¹ A lé nnéí pi símisi aa pi céesi re piké lé wa. ¹² Kapē riyá unyine uké pō lómiise re pō kewá hmánepi nnya, amá a tíyese mepōwee meké pō waise uyē ke Kirisi pikó api ye ní paílē mpósímé ne ipósoi ne nla kaa m má ne mpófātene ne mepókperinkpe kuciré kémēe. ¹³ Ké kelene n hapō, a ne Nléécaasímé pikeē pīsoi kecōpe ne ikari pikpáse ne mpicélaa riñmóopú. ¹⁴ Kapē ihēe ke Nfáasōne nn pō n he lómiise. Li pō i hele kumúnjé kpe-i ke pepēe ne Uléécaā rinyiri n símisi api kepócáá nsímé n símisi, Uléécaā icápine piwéese api anípe kepócáá lāa. ¹⁵ A mepócíre kpísi aa pikei pē pa aá ne nsōne pi wai mpa úye uké kepóyu pihape yē. ¹⁶ A ripócúruu ne ipócélaa kecáá m paílē. A n hmóópúlē pōn lé nnéí múlīle ne aseí, pōn lé n wa, pō pēe ripócúruu ne pepēe kutu pō n cólē yoriyele.

5

¹ Kapē ye ne kesáayaha cési, amá a ye ne ke n símisi yare kaa ye ne upósáa n símisi. Aa ye pináñe-nañe pō kpísi yare pipómárecō. ² A ye síniyaha ne símisi yare pipóni, aá ne pikpérefaa pō símisi yare pipóyēi. Kapē ye úka kecáá kemúnjé kōpe kenyine m má.

Pikúmannōsi kecáá nsímé

³ A pikúmannōsi yíkíyiki kecáá m paílē pōn pi pakarelē. ⁴ Amá in te ukúmannōsi úye ye siwá nēe siyáse má, li pise re pē piké pisiyō-i nyíse re pi Ulééca paakarelenle kelene. Lēle re pē kai ne tu re piké pipikó kecáá m paílē yare ke pē apí pēe pi n wa meco. Méwee mē ne ye Ulééca ripóo wale. ⁵ Unósi nkó yee ukúmannōsi sei, úu kō pēe úka má re uké ukēcáá ripaí yee ne Ulééca n tálenle, un ketúnjē ne kesine ne Ulééca tēni re uké u lē. ⁶ Amá ukúmannōsi uyee méwoo méwoo n wai ye nkpō masile, rípa un n fafai. ⁷ Lē kai m pise re a pi léise apí kape ne ncaai nka pikecáá n yé ye lē. ⁸ Úye unsá ukumare pikó kecáá rimpaí, aí ne tósu ukeyō pikó, liute ye nfatene kepire ritōle, uncaai ye kō pēe uyómeyáhaaciré nkó tōsile.

⁹ Pōké ne ukúmannōsi n kēē, li pise re uké aḡmē kuwóo ne kefi n fe. Li pise re liké n we re mese kuu sóonlē. ¹⁰ Piké kō u n nyu re u usiwá n̄sone múflenle uu ye kō pisáne n̄sone yósu. Uké kō Ulééca pikó ana n hēerelē, uu pinárei n lénaalē. Uké mewai sōne ncōpuri n wailē.

¹¹ Kape ḡmurei re pōké pikúmannōsi pēe ne n̄naḡe n tiselē, pikúmannōsi kēmee kēē. Insá lē, pin píyei n káipi re piké ula féé sóō, pilikáipi-káipi yee tíyesele api Kirisi nkó kepire waise, ¹² ai pēe wai re kápi pirinōo kapi mefoi n yekei rintíki nnya, pi Kirisi ne riwóme mále. ¹³ Kai nní n wa re apí likei-kei má, pi pēe kēyu mále piké síyō síyō n kóónulē pin kusímé yárikee, pin picō isímé kēmee táhankee, pin mme mee n̄n kusímé n̄ we símaankee. ¹⁴ Lē nnya kam la re pikpérefaa kumannōsi piké pila sóonkee api siwá márei api pisiyō kecáá m paílē, piróláarō apí kape ne kesímé n̄ yé piké ró n lámaankee nnya. ¹⁵ Pikúmannōsi picō ye ncēe pitíki riyále api Setani tiki. ¹⁶ Amá unósi Kirisi ukó úye un ukeyō-i pikúmannōsi m má, uké pikecáá m paílē. Úu kape tíye piké Ulééca icápine pikó ncōni, Ulééca icápine pikó piké ne n fe piké pikúmannōsi pēe pimecire n̄ we kecáá rimpaí nnya.

Pōoli ye icélaa ncōpuri Timotee palē

¹⁷ Ulééca icápine piwéése pēe n̄sone pipikei n wai ye ne sá re piké ne n̄sone kutu pi n cōlē, aí ne tósu pēpēe Nléecaasimé pisoí n símisi pin kō n céési. ¹⁸ Mmē kecáá, Ulééca Nsímé ritelē ye maa re: Ái pise re nōké ináa iyee melukepipi n cōpu nnōo paasi. Li kō pise re ukéikó uké uihéé m má. ¹⁹ Píseérakó pinsá pité ne pitaani n tu, kape nsímé kapi yé ne Ulééca icápine uwéése rinwááná ḡmurei. ²⁰ A ye pisoí kecōpe pēpēe akópe n wa cési liké ne pitōrōo iwame n wa nnya.

²¹ Ulééca ne Kirisi Yeesu ne pilécaatumē ke Ulééca uu n wēe keyu-i kam pō ḡmóópúselē te a inécélaa nnyí ritiki n̄sone kape úka inipee wuri. Kape ye lē nnéi kaa n wai kēmee pisoí n tési pōn ne li wai. ²² Kape ye pisoí kecáá anípe piláa ne yōone re piké Ulééca icápine pikei keisi. Kape píka lē piakópe kēmee. A mepóci re tī ne mékperinkpe likó.

²³ A lē míni ḡmane pinírē tíye, amá a ye pinyine-i feē nkáripi riwuhú, kepófa itoi nnya. Tipócuruu ye yē te mesere kaa káhaankee.

²⁴ Pinyine akópe ye nyánile cáká-cáká piké kelene n túhaane, amá picō pō akó, kepire kaa yé léeme aa a céru. ²⁵ Lē cire ye ni, mewai sōne áme ye kō pesí, rípa memee áme kekéripi kúyene n̄ we, áme ye rípa píyei m pékaalē.

6

Pikeikó ne pipiyōsaa

¹ Li pise re pilási nnéi piké pipite waise api pi m pakarelē n̄sone, unyine úu kape ne Ulééca ne irócélaa nkópe rí ma nnya. ² Ái pise re pilási pēe pite m má pin Kirisi pikó piké pipite háikuse re pi pimáreco n-yómeyáhaacee-i nnya. Nkpéni kai meníḡe pise re piké n̄sone pi keisi re pipite ye Kirisi pikó ke Ulééca uu n̄ la nnya.

Lē kai m pise re pōké pisoí símisi aá ne pi n céési ye lē:

Icélaa κόπε νε memá kecire

³ Úye un inóðmecélaa n céési un kō Urópíima Yeesu Kirisi aseí n yulu, un kō piróyómeyáhaa icélaa n yulu, ⁴ tikókōri tēe liute we, úu kō líka nyu. U nákiífenle ne inóðsimé kecáa íkeñene un pitele wéési. Lēeē ye ne kufatoi ne íkeñene ne alé ne piwaanai ka. ⁵ Lēeē ye kō ne íkeñene teneciré pēpē nfasimé κόπε m má ne pēpē ápi kō aseí picére n la kecōpe ka. Pi músule re Ulééca ncee pitiki ye memá keyene le.

⁶ Mesei ye me, Ulééca pitiki ye kesoiipi memá píima le, in te ke ñmurei keké lē kake m má ñmane ne n tálē. ⁷ Tóké musí re kapi ró m mári, ána kefi, anípe kefi kari ketē kecáa ka. Lē cire ye ni kari kō pelene ári ne líka pēnēne. ⁸ Kai nní lē, tōn liluke-luke ne lē kari yé n tā m má, li wale. ⁹ Amá píye pin n la piké memá yé, li ye pi peikeele api pikáipinkēe κόπε kulúí kēmeē lompō, aí ne kelólé-mē pi sī, pinkó nn tene cáká-cáká. ¹⁰ Nwóónaapí píima ye likópe nnéi keleeme le. Picō ye ripōō wale re piké si yē, aí ne mpōlecee-mē pi sī api Ulééca ncee pitíki pōne apí ne piricuruu ntóosi meyā wéési.

Lē ke Pōōli uu Timotee n céesi re uké wa

¹¹ Amá pō Ulééca usoi, a lē nnéi káase. A kecire n sōne aa Ulééca n tikilē ñsōne pōn kō nfatene má. A usoiō nla m má, aa kō isoi n niñú pōn kō láárú. ¹² A nfatene atōpi kecire tō aa nfáa teneciré yénu. Mmē nnya ke Ulééca uu pō sēe aa píseérakōō meyā keyu-i símisi re pō ne kefa u tenele. ¹³ Ulééca yee ye mpa yo nfáa n he ne Kirisi Yeesu yee Pōnsi Pilati keyu-i aseéra kecire n lése keyu-i kam pikēi mpí pō forii re: ¹⁴ A isé kaa n yōsí rimúlú ñsōne áa ne mékperinkpe kaase, hái ne keyáa kē ke Upíima Yeesu Kirisi uu m pēerine. ¹⁵ Kumúñé kpē ke Ulééca uu n karií kun n tu, u yé tíyese uu pēeri. Ulééca mecire kōñ yee Uyōōpi kecire ne mpōōnare ute ne ñnaje nnéi ute. Uyee piyōōpi nnéi Uyōōpi, uyee kō pipíima nnéi Upiima. ¹⁶ Umecire yee úu píkaí kpine. U metéi mále ke úka úu ye n fe uké ne riñkō. Úka úu u yenaalē, úka úu kō u yenune. Uyee ríyu ne ñnaje teneciré. Amí.

¹⁷ A pēpē ketē nké kecáa likó m má rinōō he re ápi kape rikókōri n wai. A pi maa re ápi kape ne memá mee méwoo n waine n tálē. Amá piké ne Ulééca yee ye mpa yo meyā tō n he re liké ró n láárú ne n tálē. ¹⁸ A pi maa re piké ye lisōne wa, api mewai sōne m má meyā, piké kefa n láárú api ye kō lē kapi m maamaalē picō he. ¹⁹ Pin lē n wa, memá mee áme ye n caai kapi lē pimecire cápine pin yekei kōso-pō nnya. Lē kēmeē kapi yé kō nfáa yíkíyiki yē.

²⁰ Timotee, a lē ke Ulééca uu pō rimmúise rimúlú ñsōne. Kape isímé yee íi ye líka n yóriye íi ye kō tíyese usoi uké Ulééca céri kēmeē tahampō. A íkeñene kpárá ke písoi api m músu re menyuwe kaase. ²¹ Picō ye li kpísile pipikei, api lē nnya nfatene kepire tō. Ulééca uké ípēelēe nó nyíse!

Títelē lírū ke Pōli uu Timotee n wōi

Lēlē rítelē ntí kēmēē n̄ we

Pōli yēē rítelē lírū ntí Timotee wōi. Rōm kuyu-i ke Pōli uu kukpaniilee-i we un ne rítelē ntí wōlu (1:8). Amá uakpanii ye nkpéni páápúle ai tósu mēfoí (2:9). Ai u wai yare m̄pá úye ye u ημεριyele (1:15-4:10). Luki ημανε yeē ukekúrí tónε (4:11). Pōli uú ne Timotee tēni re uké mēkēē u lēepō (4:9). Un n sōnepō, uké ne Mariki ne ilū yeē pēē Turowaasi-pō m mēsū tipénepō. U músu re unkpō ituyē ye tule (4:6) amá úu pēē pakare re u yé piyéne u rikpá. Piwéékuse pēē n týese Pōli uú ne kukpaniilee loni ne icélaa kópe yeē n náasi iké Uléécaā icápine kpu nnya, Pōli uu Timotee itisi kpá re uké aseī atōpi n tōpu (2:14).

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. **Nsímé** Kεcire kapi Timotee rimmúise (1:6-2:13) Isoi sōne kai m pise re uyēē Nsímé Kεcire ne n keisi uké m má: Pikei nla ne ikari ne ηημόόpύ (1:6-18). Lē ke ukeikó uu mēwai m má, aí ne tósu lē kuu yé Nsímé Kεcire kecáá íwe n li (2:1-13).
2. **Timotee** pikēi Uléécaā icápine kēmēē (2:14-4:5) Lē kuu yé picélaa nōōme keyu-i n wa (2:14-26) Lē kuu yé amúhē tōrōō kēmēē n wa (3:1-17) Nléécaasimé picélaa (4:1-5)
3. **Timotee** ne Pōli metone (4:6-18)

Iyáhaa

¹ Nē Pōli ye Kirisi Yeesu utume le Uléécaā mēla kēmēē. U né forii re ké nfáa kari Kirisi Yeesu kupéneco kēmēē n yé p̄isoi riyóó. Uléécaā yeē rinóō lē tó yekei. ² Nēē kenépiipi kecire Timotee wōipō: Urósáa Uléécaā ne Urópiima Kirisi Yeesu piké ípēelēē ne nfanare pō nyíse api nkíhniye pō he.

Pōli ye Uléécaā pōōnese

³ Ne Uléécaā kam n keisi ne kefa kese yare pinésáayaha mēco yáasi. Ne ye u yáasile m̄pá píyei kam ye kepócaā n welu ketúhē ne kesine. ⁴ Ne ye mēpōnini kecáá léisele ai pēē meyánsei ripóō né wai re ké piyéne pō rikpá, mpōōnare nké pēē meyá né lō. ⁵ Ne mpófatenē mēē h̄n kecáá kecáá mēwai m má léisele. Nfatene mmē ke upōniyaha Loisi ne upōni Enisi apí pēē má. Ne ne kefa tenelē te pō nfatene mmē nco mále. ⁶ Lē nnya kam pō léise re a ihēē iyē ke Uléécaā uu pō n he kumúhē kpe-i kam anípe kepócaā rinlāa yóhse. ⁷ Likumúhē re Uléécaā úu nfáa ró he re nké tó rifúrósse, amá h̄nanje ne h̄la ne mēwéēsēsōhō knn ye ró he.

⁸ Lē nnya, isei íi kape pō wa ne Urópiima nsímé pikóónú. Nēē kō nní kukpaniilee-i n̄ we Urópiima nnya, nnéko h̄n kape isei pō n we. Amá a týese tóké kesé Nsímé Kεcire iwe li, pōn ne h̄nanje mmē ke Uléécaā uu pō n he tálē. ⁹ Uyēē ró yóriye uu ró séi re tóké ripóló umpuri, aí re lirówaiwai linyine nnya, amá uké kelene ketē n wa, u pēē yekei re uké ne Kirisi Yeesu ritiki uké ne ípēelēē ró nyíse. ¹⁰ Amá Uróyulale Yeesu Kirisi mekame ketē kecáá ye nkpéni ípēelēē iyē tipérésele lin nyáni. Li we re u týesele nkpō h̄n nkpéni h̄nanje h̄ka má, uu pēē Nsímé Kεcire ne tiki uú ne nfáa kpōciré ró nyíse.

¹¹ Ké ne Nsímé Kεcire mmē tinkóónú nnya ke Uléécaā uu týese am utume ne ucélaa. ¹² Liiwe kam kō nní le, m̄pá ne lē, aí kō isei né we, likumúhē re ne nyule uyē kam̄ ne kefa n tenē. Ne kō nyu re u yé fe uu lē kuu né rimmúise kecáá paí hái ne ketúhaaneyaa-pō.

¹³ A týese anóō kecire nyē kam pō n cési ne h̄la mmē kaa nó ne Yeesu kupéneco kēmēē n yé liké mpóceē kaa nfatene kēmēē n t̄kilē. ¹⁴ A icélaa sōne iyē ke Uléécaā uú ne Nfáasōne mēē kepómeē n̄ we rintíki uú ne pō múise h̄sōne rimúlú.

¹⁵ Yare kaa nní n̄ nyu, Asii ketē pikó nnéi ye né ημεριyele. Pē ne pē pēē kepire né rihto kēmēē, Fiseeli ne Erimoseeni ye wele. ¹⁶ Upíima yé kusoi Onesifōō keyō wa. U nnóō kulúi itisi né hēle, úu nkpáni nē ukpaniikó isei wa. ¹⁷ Amá kuu Rōm-i n̄ ka, u né wélaankele

meylkíyiki uú ha ne né yénu. ¹⁸ Upíima uké tíyese Uléécaá uké ketúhaaneyaa ketúnjé kusoi u wa. Pó kó nyule nsone re pikéi pē nnéi kuu hái Eféesi-pó né n wa ápi kumúnjé má.

2

Yeesu Kirisi usóóca kecire mewee

¹ Pó kenépipi, a ípaeléee ke Uléécaá uu tó ne Kirisi Yeesu kupénecó kémee ró n nyíse ne ritiki aá ne itisi mepócíre n heelē. ² Mmē nnéi kaa nnénóó-i n kó píseérakóó kulúí keyu-i, a pisoí kaá ne ripóó n láárú pēe yé n fe ápi picó céési ritóse.

³ Póóké kó ηmurei, tó ne mpó tóké íwe li yare Kirisi Yeesu usóóca kecire. ⁴ Usóóca un upikei-i n we, un n la umewai meké ne uuwéése n sá, úu ye pēpēe ápi isóóca n wai likó ne kutu n cólē. ⁵ Ukáhamewure uké ne í kpassi, li pise re uké itóó isé rimúlú. ⁶ Ulame yee n ló ai u toru yee yé ufoíé uiwe piluke li. ⁷ A lē kam nní pó n símisi kó, Upíima yé mpa yo-i mesohó pó he.

⁸ A Yeesu Kirisi yee nkpo-i n yisi uu nfáa yenu kecáá léise. U Tafiti keyase le yare lē ke Nsímé Kecire kam nó n símisi nn n tee. ⁹ Nsímé Kecire mmē nnya kam nní íwe le, ticuruu ápi akpanii né wai yare uwaikópekóó. Amá ápi Uléécaá nsímé pó akpanii wa. ¹⁰ Lē nnya kam íwe iyē nnéi ηmurei pē ke Uléécaá uu n wée nnya, Kirisi Yeesu uké ne pē ticuruu riyu n ló ápi kó meyoópi teneciré yénu. ¹¹ Nsímé mmē kam nní nó n símisi ye nsímései le re

tó ne uyē tón kesé n kpu,

ne uyē kari kó kesé nfáa yēnune.

¹² Tón ikari n wa,

tó ne uyē yé kesé iyóópi li.

Tón u n ηmeriye, uyē ticuruu yé ró ηmeriye.

¹³ Tónsá aseí n tikilē,

uyē ne mpa píyei aseí tikilenle,

likumúnjé re úu yé fe uké umecire kepire rito.

Ukeikó sone kapi m pakarente

¹⁴ Ne la re a nsone pi léise re piké Uléécaá ripaí ápi kape inóosimé kecáá n céhaanke. Pitele pē mpuri ápi ye líka yoriye, amá pēpēe nní kutu n cólē kai ye caai. ¹⁵ A riηmóópú aa wai Uléécaá uké pó pakare yare ukeikó uyē ke upikei ápi yé isei n wa, uyee aseí n símisi lin kecíre we. ¹⁶ A íkeηene kpará iyee íi líka n yóriye íi kó Uléécaá kémee léeri kaase. Pēpēe íkeηene iyē mpuri-i pimécire n tanaalē yee ne Uléécaá ketaa n waile nnánnári. ¹⁷ Piicélaa yee n we yare kúcapaá kpe ipiηe n le. Pisoí pē mpuri pēe nní Imenee ne Fileti. ¹⁸ Pi aseí pitíki riyále ápi pisoí n tee re Uléécaá ye nkpo-i piyukuse ró masile. Lelee tíyese ke pisoí meyá ápi nfatene fóm. ¹⁹ Mpa ne lē, tikúí kecire ke Uléécaá uu n yekei ye ne kariilenle. Li rikécáá wólaalē te: Upíima ye upikó nyule. Li kó wólaalē te: Usoí nkó yee Upíima rinyiri n sélei, uké mewai kópe kepire rito.

²⁰ Ái wura asóónlū ne nwóóweni asóónlū ηmane nyee kéyo maa kéméé we. Sihee ne apérécaripi pó ye kó wele. Kenyáyaá kapi ye ne acáripí kecire pikéi wa. Mpa keyáa kéye kapi ye ne acáripí fake-fake pó pikéi wa. ²¹ Limécó kai kó pisoí kéméé we: Úye un mékperinkpe mewai n tíye, u yé n we yare kusóónlū kpē kapi ne anyá kéméé n keisi. Pi yé ilúké u yekei uu pansé ukeikó, uu ye uukeisaa yoriye. Ápi ye pēe ne mpa pikéi sone píye u wai.

²² A iηmánē likáipi-káipi ne ketaa wa, nó ne pē nóó Upíima n sélei ne kefa kesé, ani mewai sone ncee ne nfatene ne íla ne nkíηiηe wéési. ²³ Amá a inírisimé yee íi kuláa kúka m má pipásaine kesí. Pó ticuruu ye nyu re pitele kii ye ne tene. ²⁴ Ái kó pēe pise re Upíima ukeikó uké ye pitele wéési. Li pise re uké mpa úye n la, un yé fe uu ye pisoí céési un kó ísuúlu má. ²⁵ Li kó pise re uké ye pēpēe ye unsímé n kési céési níηe kéméé. In n

la, Uléecaa yé tíyese api piméfine conse api aseí ceru ²⁶ api nfasimé sone tiki, api kuníri kpee pi n tí pin kumela wai ripine kémeé lelu.

3

Siyáa tōrō

¹ A ceri re ituje pape-pape inyine ye sōnti siyáa tōrō kéme. ² PISOI yé masí pimécire lisone n wéesile, pin siwóó tīkilē, pin pimécire taáselē, pin tikókōri má, pin Uléecaa nkópe símisi, ápi yéé pipimare waise, ápi yéé pakare re pi lisone pi wa, api ye Uléecaa lisone nnéi háikuse. ³ Piakij yé n taká, ápi usoiçō iwe má, pin iwóhó má, pin tikpákárá má, api ye pimécire pimúlú pōone api kō lisone pilaarō. ⁴ Pi yéé picō kepire le, pi yéé mpá yo-i rinákíise api kō rikókōri ne n fulaalē. Pi yé pilikáipi-káipi kecáá m músu ai tōsu Uléecaa kecáá. ⁵ Amá pōn pi n yē, pi ye n we yare pi Uléecaa likó pakarelenle, amá api pēe lelee nfatene nnañe n te n yulu. A pISOI pē mpuri kaase. ⁶ Pipinyine yee síyo-i léerile api ye pinósi soi kpará pēe méwoo méwoo n wai túi-túise. Mpá yo ke lipinōsi pē api káipinke. ⁷ Pinósi pēe náásile piké céri, amá ápi yé píkai fe piké aseí ceri. ⁸ Yare ke Yaneesi ne Yampireesi api Moisi rinkápáá mecō ke pISOI pē api aseí kápáálē. PISOI pē kemúyé ye caailenle. Pi ye pin pi m peenu, pinfatene ñn ye tasi. ⁹ Amá pinñmórpú ñn tíka tuine. Li yé Yaneesi ne Yampireesi mecō pikēpire fénne, mpá úye uu pincaai ceru.

Lē kai m pise re Timotee uké wa

¹⁰ Amá pō ne kō inécélaa ne menéfine ne lē kam piwai n la ne nnéfatenē ne inésuúlu ne nnéla ne inékari ritikile. ¹¹ Pi kō pō wéékusele aa kō menécō íwe le. Pō nyule lē nnéi kam n yé Antiyoosi ne Ikoniyōm ne Lisitiri-pō. Pō íwe iyē kam nfatene ncee kéme n li yenle. Amá Upíima ye innéi kéme né lésele. ¹² Ticurru pēpē n la piké Kirisi Yeesu ne kefa keke ritiki ye piwéékuse yenune. ¹³ Amá pISOI kópe ne pinóme yé mewai kópe-i n ñmórpúlē. Pi yé picō fóm api kō pimécire fómni. ¹⁴ Amá pōóké icélaa kaa n yōsí pōn ne kefa i tenelē m múilē ñsone. Tipócurru ye picélaa pēpē pō i n céesi nyule. ¹⁵ Háí ipówá-me kaa Uléecaa ritelé nsímé nyu. N yé fe nn mesōhō pō he aá ne Kirisi Yeesu kefa tene uu ripóyu lolu. ¹⁶ Uléecaa Nsímé atelé nnéi ye Uléecaa kéme léerile. N ye yoriyele. N ye céesile, n ye usoi akópe nyísele nn kō tíyese usoi uu uakópe nyóonse, nn kō aseí ncee kéme usoi céesi. ¹⁷ Li lē wale re Uléecaa usoi uké ne ñsone m pi uké kō ne mpá mewai sone méye mpuri n wai nnya.

4

¹ Kirisi Yeesu ye sōntile uké pinyánnyá ne pikpōkpō túhaane. Uyee kō sōnti uké iyóopi tone. Ne la ké u ne Uléecaa keyu-i pō símisi re ² a Nléecaasimé riyóó ne ñmórpú, ncee ye wee ñn wee, a n símisi, aa tíyese pISOI piké ñmurei aa pincaai pi nyíse aa itisi pi kpá, pōn pi céesi ne ísuúlu. ³ Kumúyé kunyine ye sōntile ke pISOI ápi yé n la piké icélaa sone kutu ricō, amá pilipōókó kapi yé n tīkilē, api lē nnya picélaa kulúí cápine pēe yé lē kapi pikóme n la pi n símisi. ⁴ Ápi yé aseí kutu picō rikpá. Pi aseí kepire tone api pēe inómesimé ne kutu n cōlē. ⁵ Amá pōóké mepócire m múilē mpá yo kéme. A íwe ñmurei aá ne Nsímé kecire pikóónú n ñmórpúlē, aa pikei kai m pise re Uléecaa ukeikó uké wa n wai ne kefa keke.

⁶ Amá in née, ituje ye tule re ké panse inyóonsese. Nnékpō ituje ye nyahaimēle. ⁷ Atōpi kecire kam tō, ne tōle háí ne atōpi ketō-pō nen kō nfatene múilē. ⁸ Atōpi kam n feriyē ihēe ye né yekeilenle: ihēe iyee riyóopikōñ ke Upíima uu pē kuu n lō m pane. Utúhaane kecire, Upíima yee né ri pane ketúhaaneyaa tuñé. Ái kō nkpáni né ñmane kaí ne páne. Amá pē nnéi pēe umepēeme m mé ne ñla ye yenune.

Pōali nkó cire kuu Timotee rinkpá

⁹ A ñmórpú aa mekee né leeri. ¹⁰ Temaasi ye né riyále re u ketē nté likó meyá la nnya. U Tesaloniki tómpōle. Kiresensi ye Kalasii hale, Tiiti pōo Talimasi simpō. ¹¹ Luki mecire

yeε kenéméé we. Nó ne Mariki ani nsé tipéneme, u yé kam uu Ulééca pikei kémeε ísone né léni. ¹² Ne Tisiiki tunle Efesi-pó. ¹³ Pón píyei n sónti, aá ne kunétúkanka caaca kam Karipusi keyó-i Turowaasi-pó n tíye né pénéme, aa kó ne Nléécaasimé atelé né pénéme, aí ne tósu aseεkone akó.

¹⁴ Úyu kapi ye n sée re Alekisantiri ye mewai kópe né píneile. Upíima yeε yé lē kuu nní né n wa u hééle. ¹⁵ Pó ticuruu, a ne mepócíre u tī, aí líka nnya, u riηmóópúle uu mmē nnéi kari n símisi kóse.

¹⁶ Keyáa foí kapi né n túhaane úka úu né lé, pinnéi kapi kenépire le. Ulééca úu kape pimewai mē pi korí. ¹⁷ Upíima ye kenépire nyerele uu ínaηe né he am fe am unsímé yóó mpuri sane pikó nnéi api kóm, uu kó kúkinaá nnó-i né lese. ¹⁸ Upíima yé likópe nnéi-i né lese uu meyíkíyiki tíyese am Ulééca iyóopi-i loni. Umeyóopi meké n taálē mpa píyei-pó! Amí.

Iyáhaa tóro

¹⁹ A Pisisili ne Akilasi né yáasi aa kó Onesifó keyó né yáasi. ²⁰ Erasiti ye Koréti-i mēsunle, am Torofim Miletí-pó yápo re aí u láárú nnya. ²¹ A riηmóópú aá weri nnyie píima kumúηé kuké kelene tu. Epulusi ne Putensi ne Linusi ne Kulootiya ne pimáreco tóro nnéi ye pó yáhaapo.

²² Ulééca uké kepópire n we! Upíima uké ípeeléε nó nyíse! Amí.

Títelē ke Pəoli uu Tiiti n wói

Lelēe rítelē ntí kēmēe n̄ we

Tiiti ye pēe Kirisi ukó le yeē úu Pisuífi mpuri kēmēe n léeri. U pēe Pəoli ukeicə le. U pēe meyā náásile kumúnjé kpe-i kaí pēe Pəoli ne Korenti pikó icápine kecəpe n caai. Míni kepáapáá ketē kapi ye n sée re Kirēeti-i kuú pēe kumúnjé kpe-i ke Pəoli uu rítelē ntí u n wóipə we. Kei kuú pēe Uléécaā icápine yeē kei n̄ we léni, in ne imécire nyóonsente.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Pəoli ye méwee səne kai m pise re Uléécaā icápine piwéése piké m má Tiiti léise (1:5-16).
2. U kə lē ke u ne pisei anai mpehē mpehē nyee icápine kēmēe n̄ we api yé n tone kecáá icélaa u pa: piwéése ne pinósi ne pitisi nanje-nanje ne pilási (2:1-15).
3. Utumē Pəoli ye pisei ημόόρúselē te piké isoi fale iyē ke Yeesu Kirisi uu Kirisi pikó n he n le (3:1-11).

Iyáhaa

¹ Nē Pəoli, Uléécaā ukeikó ne Yeesu Kirisi utumē, nēe rítelē ntí wólu.

Pi pikei nē rimúise re kē pē ke Uléécaā uu n wēe piyómeyáhaa tā am kə piróyómeyáhaa aseí pi cereise piké ne kefa tene api nfáa teneciré yénu. ² Ḿpá yo liké kelene n kóri, Uléécaā ye pēe rinóo yekei re u unfaasəne ró hene. Uléécaā úu kə unóome. ³ Ke likumúnjé aku n tu, uu n nyíse unsímé kuu nē rimúise kēmēe. Nsímé mmē kam kə nní kóónúselē yare lē ke Uróyulale Uléécaā uu m pise.

⁴ Tiiti kenépipi sei, nfatene mēe ró m pénéelē kēmēe kam títelē ntí pó wóipə. Sáa Uléécaā ne Uróyulale Kirisi Yeesu piké ípeelēe pó nyíse api kə nkíηniηe pó he.

Pikei pē ke Tiiti uu n wai Kirēeti-pə

⁵ Ne Kirēeti-pə pó tíyele re a lelēe piwai n tiselē pinyóonse tenese aa ḿpá kuyu kúye-i Uléécaā icápine piwéése tonsente yare kam pó m pise. ⁶ Li pise re Uléécaā icápine uwéése uké usoi uyé kápi ne ncaai n̄ka nyu. Li pise re uké unósi use ula. Li kə pise re usiwā síké nfatene m má, ápi kape kə méwoo méwoo mewai ne si n wóhəsi, ási kape kə iháikuse m má. ⁷ Uléécaā pikei ke uyee Uléécaā icápine kecáá m̄ pailē uu múilē. Lē nnya kái ne menyíne we re piké ncaai nnyine ukecáá yé. Ái pise re uké utelewélaa nēe uké kuwói m má nēe uké útaniré nēe uyee mekópe kewóó n wéési. ⁸ Li pise re uké pisei kusáne yosí n̄səne uu ye lisəne n wai. Li pise re uké mewéesesəhə m má un aseí tikilē, un Uléécaā t́kilē ne kefa kese, uu ye kə umécire pitíne fe. ⁹ Li pise re uké Uléécaā Nsímé rimúlú yare lē kapi n céesi. Lin lē n wa, u yé fe uu picə céesi ne aseí icélaa. U yé kə fe uu pēpēe mekópe n céesi ncaai pi nyíse.

¹⁰ Likumúnjé re pi kulúí wele, aí ne tósu Pisuífi pēe Yeesu ncee rintíki kunai kēmēe. Pi pituciré le pēe pisei n ḱraasente ne piiniricélaa. ¹¹ A pi riséése. Síyo ne siriyu ḱpáráa kapi cókəi, pin lē kái m pise céesi piké ne mekópe siwóó n yé nnya. ¹² Piutare use, Kirēeti ukó ye maa re: Kirēeti pikó ye meséere pinóome le, pi isee ḱpákpárá le, pi pikánkó le pēe piluke ηmane nfasimé n wai. ¹³ Lē kuu kə nní m̄ ma ye aseí le. Lē nnya kai pise re a pi cési n̄səne piké ne nfatene səne n yé. ¹⁴ Piké kə Pisuífi siwómé ne pisei pēe aseí kepire riíntə isé rin-yá nnya. ¹⁵ Píkperinkpeciré ye ḿpá yo nyánile re ái mékperinkpe má. Píkperinkpekəó ne pēpēe ápi Uléécaā m pakarelē póon n nyáni re ḿpá yo ye mékperinkpe mále, ke pimesəhə ne pikemúnjé ake mékperinkpe m póriilenle nnya. ¹⁶ Pi símisile yare pi Uléécaā nyule, amá pimewai áme pēe lē nyíselē. Pimewee ye kuní wele, ápi ye picə ne nfasimé ripéne, ápi ye kə pikei səne ṕka wa.

¹ Amá póké lē kai ne icélaa kecire menyíne ní we céesi. ² A pitisi wéése maa re piké pimécire tí api isoi sone m má pin nfasimé sone má, pin kō keyóme yáasi ne kefa kese, pin pisoicō nla ne ísuúlu má nsone.

³ A kō pinósi wéése símisi re piké n sone yare lē kai m pise re Uléecaa pisei piké n sone. Ápi kape iwóhō m má, ápi kape kō pítaniré. Li pise re piké ye pisei nsone mesōhō rikpá. ⁴ Kei kapi yéé ne pikpérefaa céesi re piké pipila ne pisiwā n la. ⁵ Piké kō ne pi céesi re piké ye piriyu kecáa musí api ye kelene linyine wai, piké kō isoi sone m má, piké piyalēkei nsone n wai pin pipila pakarelē, úka úu kape ne Uléecaa nsímé kecáa nkópe nka m ma nnya.

⁶ Lē cire, rmpá lin íye n we, a ye pisei riñmóópuse re piké ye musí api kelene linyine wai. ⁷ Li pise re p̄ ticurruu póké mewai sone n wai pisei piké yé. Nnóome nñ kape ipócélaa-i n we. Ái kape kecáa kecáa ikó. ⁸ A ye anó kecire nyee áa kúkeje ní we rihaa pipóláarō piké ne isei n li kápi kerócáa nkópe nka n yé piké m male nnya.

⁹ A pilási maa re li pise re piké ye pipikeisaa pakare, pin pimela pi wai rmpá yo kémee. Ái pise re piké ye pinkó kési. ¹⁰ Ái kō pise re piké ye pi yáai. Amá li pise re piké ye rmpá píyei piisoi sone pi nyíse, pin pi tikilē ne kefa kese piké ne rmpá yo-i Uróyulale Uléecaa icélaa ríyu waise.

¹¹ Likumúnjé re Uléecaa yee tíyese ke pisei nnéi api yé te u ípeelé pi nyísele. Kei ke pisei nnéi piyulale api yé fe api léeri. ¹² Uipeelé ye ró nyíse re tóké lelee ái Uléecaa ní nyam né ketē nté likáipi-káipi kepire ritō ari merócíre ketē kecáa m múlīlē tōn aseí tikilē, tōn isoi sone ke Uléecaa uu ní la le. ¹³ Lē kai m pise re tóké mpóonare keyaa kē m mé ye lē, keyáa kē ke Uróléecaa píima ne Uróyulale, Kirisi Yeesu meyoopi ame nyísene. ¹⁴ Tō nnya kuu umécire he re uké likópe nnéi anipe-i ró ημέherese uu ró pólōse umpuri ke uyē uu n te, nké n cáká-cákálē nn kō ne mewai sone piwai ημόópulē.

¹⁵ Lē kai m pise re póké céesi ye lē. A ye kéyu kóosi áa ne pisei itisi kpáse aa ye kō pincaai pi nyíse. Kape riyá unyine uké pó lómiise.

3

Uléecaa pisei mēfine

¹ A Uléecaa pisei léise re ái pise re piké kuyu piwéése ne piyóopi pipakare ye. Li pise re piké pi m pakarelē, piké kō mewai sone piwai ne n ημόópulē. ² Ápi kape úka nkópe n símisi, piké isoi niñe-niñe m má, pi ne picō piké mesére n láarúne, api rmpá úye ne isoi sone n le. ³ Tō ticurruu ári pēe nyu karí ne wai. Tō pēe kupakareciré mále, tō pēe ncée pōle. Lirókáipi-káipi ne merópōla ye pēe ilási ró tónselenle tōn tikpákará ne kufatoi má. Ári pēé nyam. Tō pēe picō ipuri yulule, pē pin kō irókó yúlu. ⁴ Amá kumúnjé kpe-i ke Uróyulale Uléecaa uu kusoi ró n wa uu kō unla sisoipipi nyíse, ⁵ u ró yóriyele, ái re kari mewai kecire n wa nnya, amá kuu íwe ró n té nnya. Nfásone nnañe kuú ne míni piwole ritiki uú ne tiróyu lōlu re Nfásone nké tíyese tóké isoi fale yē ari kō mēfine conse. ⁶ Likumúnjé re Uléecaa ye ne Uróyulale Yeesu Kirisi ritikile uú ne Nfásone ró he yare u kerócáa n kōnule. ⁷ Uipeelé iké ne tō ripólōse aseí pite Uléecaa keyu-i, ari pēe fe ari nfáa teneciré kari m mé yenu. ⁸ Nsímései ye mu. Ne la re a nsímé mmú pisímé riñmóópuse, pēpēe ne Uléecaa kefa n tene piké ne mewai sone piwai kéyu mahā nsone. Lēle ní nyam, lin yé kō sisoipipi yoriye ye lē. ⁹ Amá a inírikeñene ne pikúlā akēentelē nkó ne pitele ne Moisi isé kecáa pipasaine kaase. Lē nnéi ái ye yoriye, ái kō ríyu ríka má. ¹⁰ A ye ne uyee Uléecaa icápine-i pisei n cēñse cési yare mepehē meté. Liute unsá lē memáa n kō, áa ne u tōlu. ¹¹ Ái líka nnya, pō nyule nsone re usoi un lē n we, li nyíselenle re u ncée kecire pitiki yele, akópe nyē kuu kō n wai an nyíselē te u umécire akópe palenle.

Icélaa tōrō

¹² Nen píyei Aritemasi née Tisiiki kepómee n tumpō, a riñmóópume áa weri aa Nikopolisi-i né leeri, likumúnjé re ne rihó re kei kam nnyiye píima kumúnjé tonene. ¹³ A

isé unyuwe Senasi ne Apoloosi kecáá ripaí nsone líka ái kape pi ripáí kumújé kpe-i kapi pincee n tósu. ¹⁴ Li pise re pirókó ricuruu piké mewai sone piwai pinla ne pinnaje tã, mpa píyei lin ye úye meykíyiki rincóh, api liute yoriye, ápi kape méwoo n we.

¹⁵ Pẽ nnéi pree kenémee n we ye piyáhaa nó páaipã. A peree Kirisi ne kefa n tenelẽ pin ko pirósáne yáási.

Uléecaa uké nónnénéí ípeeléee nyíse!

²¹ Ne tálẽ te pó lẽ kam pó m̄ pise wa nnya kam títelé ntí pó wólu. Ticurruu pó wa ai lẽ tósu. ²² Ne kᵔ re a kulee né wéési. Ne tálẽ te Uléecaa yé nóinéyáhaa kᵔ, am ncée yenu am nókenémeé hapᵔ.

Iyáhaa tᵔrᵔᵔ

²³ Tó ne unékeicᵔ Epafiraasi, tᵔᵔ kesé Kirisi Yeesu nnya kukpaniilee-i ní we ye pó yáasi.
²⁴ Pinékeicᵔ Mariki ne Arisitariki ne Temaasi ne Luki pᵔᵔ ne kᵔ pó yáasi.
²⁵ Urópíima Yeesu Kirisi uké ípeeléé nó nyíse.

Títelé kapi Epiereye n wói

Lelée rítelé ntí kémee n we

Uyee rítelé ntí n wói ne pē kuu ri n wói nkó nka nín tikeméé we. In n la, li yé Italií ketē-pō kapi rítelé ntí pááime. Pisui fi pē Kirisi pikó m panse pin kō Nléécaasimé ritelé nyu ke úteléwōle nkó uu ri wōlu. Kirisi pikó pē kuu nní n wólū apō ye caailenle, picō ricuruu pin la piké nfatene kepire ritō. Uyee rítelé ntí n wói ye ri wōile re uké Kirisi ne umewai pi nyíse uké ne ikari pi rikpáse piké nfatene kéméé tasi. Títelé ntí ye símisi re Yeosu Kirisi yee tíyese ke písoi api Uléécaá céri (1:1-3). Lē nnya ke Yeosu uu rípa yo fe.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Kirisi ye rípa yo fele ái kumúnjé má (1:4-10:18): U antepuye fele ái kumúnjé má (1:1-3) U pilécaatumé fele ái kumúnjé má (1:4-2:18) U pikpure fele ái kumúnjé má (3:1-4:13) Kuu nní Nkóméine Fale kémee Uléécaá usina nnya, u Nkóméine Kpure pisina fele ái kumúnjé má (4:14-7:28) U kō pē mekē Isirayēli pikó inyóonse fele ái kumúnjé má (8:1-10:18)
2. Li pise re písoi piké nfatene kémee n sōne (10:19-13:25): Úteléwōle ye písoi n̄m̄ópúselenle re piké nfatene kéméé n sōne (10:19-39). Pēpē pē Nkóméine Kpure kémee nfatene m má isoi kai nté nyíselē (11). Li pise re písoi piké Yeosu Kirisi inípe n tapaalē (12:1-11). Lē ke písoi api yé n sōne ne lē kapi yé pimēcire m múlē nkó (12:12-13:19). Tinó sōne pitikise ne iyáhaa (13:20-25).

Uléécaá ye Ukepipi ne ritiki uú ne nsímé písoi símisi

¹ Uléécaá ye pē hái mekē-me ne antepuye ritikile uú ne méwee mpehē mpehē kémee nsímé pirósáayaha mesére símisi. ² Ukepipi kuú ne siyáa tōrō nsí kémee ritiki uú ne ró símisi. Uyē kuu kō ne ritiki uú ne rípa yo wai. Lē nnya kuu kō u wēe uu rípa yo uanipe-i wai re uké n te. ³ Uléécaá Kepipi kéméé ke Uléécaá meyoopi amē léemelē lin tēlu. Kēke meyíkíyiki lē ke Uléécaá uu n we nyíselē. Kēke kensímé me nnaŋe m má ne ketē nnéí múlē rípa yo lin ne mesére we. Kake písoi akópe pihēre rí masí, ake pēé ha keyómēcaá-pō uyee n-yóopināŋe píma m má kuluke-luke-mē kényukótone-i tone.

Uléécaá Kepipi ye pilécaatumé ríyu fele

⁴ Uléécaá Kepipi ye pilécaatumé nnéí ríyu fele. Lē nnya kuu rinyíri tē pinnéí akó meyá n fe ke hē. ⁵ Pikecōpe úye kuu ketumē maalē te:

Pō Kenépipi lē,

kai ne neni n kpísi, nēe pō mári? Pikecōpe úye kuu ketumē símaalē uú ne maa re:

Nēe yé ha Uusaa

uyē uké kō Kenépipi? ⁶ Amá kumúnjé kpe-i ke Uléécaá uu pē Ukepipi foí ketē kecáá n̄ tumme, u pēé maa re:

Pilécaatumé nnéí piké riwula piké ke yáási. ⁷ U pē pilécaatumé p̄ nkó maa re:

Uléécaá ye pilécaatumé pansesele kuyō

uu upikéikó waise yare inalempi. ⁸ Amá u Ukepipi p̄ nkó maa re:

Hói Uléécaá, tipóyópitū ne wele ne rípa píyēi-pō.

Pō aseí pansesele kupóyópināapi.

⁹ Pō lelee aseí m má lalē, pōn mewai kópe kesu.

Hói Uléécaá, lē nnya ke nē Upólécaá am pō wēe

am mpónare mekpō ripóyu kecáá kōni *

am kō pipósáco kecōpe pō wēe. ¹⁰ Uu kō kpá re:

Pō Upíima, pō hái kékoraane-me ketē wa

* 1:9 Luki 7:46

aa kɔ ne apónipe cire keyómecaa yóóni.

¹¹ Lẽ nnéi ye tenene tóké li paa.

Amá mesére ke pɔɔ yé n we.

Ketē ne keyómecaa ye kpurunine kóti-kóti yare melape.

¹² Pó kam aa li pílesi yare kapi ye kutúkanka caacaa m pílesi mecɔ.

Pó kam aa pi conse yare kapi ye ketúkanka n conse mecɔ.

Amá mesére ke pɔɔ yé mese mmé n we.

Mpófáa aḡmē áa yé kutene wa. ¹³ Ulécaatumē úye kecire kuu ketume maalē te:

A kunéluke-luke-mē kényukótonē-i tone.

Liké ha ne tu peé uye-i kam yé pipóláarɔ kerpónyále-i rinwúlase. ¹⁴ Pilécaatumē ye yo
le? Pi ifáa inyine le yee Ulécaaa pikei n wai. U pi tummele re piké pē ayu kai yé n
lɔ lé.

2

¹ Lẽ nnya kai pise re tóké meyansei mmē kari n kó ne kutu n cɔlē, ári kapre ne ncée m po
nnya. ² Nsímé ke Ulécaaa uú ne pilécaatumē nnɔ n símisi ye mpikēi wale. Nkó yee úu
kutu n tíncɔ nēe úu m m pakare, ye akpanii nyee ne u n sá yénle. ³ In lē, íye kari yé fe ari
ḡméherere, in te ári n-yulalesimé píima mmú kpísi tóké waise linyine? Upíima ricuruu
yee n-yulalesimé mmē písímé kóraane, pɛpɛe n kó un símisi api ró maa re aseí ye nye.
⁴ Ulécaaa pɔɔ kɔ mewaisaḡa ne mewai píima mpēhē mpēhē wapisi uú ne nyíse re lē kapi
m ma ye aseí le. Uu kɔ Unfaasone lihehehe pi hɔne yare kuu n la uú ne lē pi símisi.

Uyee ye sisoipipi ayu n lɔ

⁵ Asei kecáá, ái pilécaatumē ke Ulécaaa uu ketē kee masí kepire n weme pa re piké
kekecáá m paílē. Kensímé kari nní we tɔn símisi. ⁶ Amá unyine ye Nlécaasimé kelō
kenyine-i maa re:

Yo kapi ye sée re usoi póké ne ukecáá n léise?

Yo kapi ye sée re kesoiipipi póké ne kekecáá m paílē?

⁷ Pɔ u wale aa tíyese un ituḡe kerí inyine kémee pilécaatumē metene we nkáripí.

Pɔ ripóyóɔpikɔḡ u rikipisele aa ríyu u waise.

[Pɔ u tonsele re uké lē kaa n wa kecáá m paílē.]

⁸ Pɔ mpá yo uanipe-i wale.

Ulécaaa yé mpá yo uanipe-i n wailē, líka mpuri ái kɔ we kúu uanipe-i m múílē. Mpá
ne lē, ári kahanē n yē te pi mpá yo uanipe-i wa. ⁹ Amá tɔ nkpéni yénle re Yeesu
ke Ulécaaa uu ituḡe kerí inyine kémee n tíyese un pilécaatumē metene we ye
nkpéni riyóɔpikɔḡ tikipile uu kɔ ríyu yenu, nkɔ kúu ne íwe n li uú ne kpi nnya.
Kefa ke Ulécaaa uú ne u n fénne nnya kuu lē pisoí nnéi riyu kecáá kpu.

¹⁰ Asei kecáá, Ulécaaa yee mpá yo wa lin uanipe-i we. U kɔ la re sisoipipi kulúí siké
uiyɔɔpi kémee lomɔ. Kai nní re Yeesu yee ye siriyu lɔ nnya, li ne risá re Ulécaaa uké íwe
u lukéise uké n nyañ ne kété-pɔ uké ne sisoipipi kulúí uiyɔɔpi kémee n hapɔ nnya.

¹¹ Uyē Yeesu yee ye pisoí akópe n heere ne pē akópe kuu n heere ye usáa use pikó le. Lē
nnya kái isei u we uké pi sée re upimarecɔ. ¹² Ticuruu u Ulécaaa maa re:

Hói Ulécaaa! Né ripónyíri pinémárecɔ símisi.

Né piicápíne kémee pɔ pakarente. ¹³ Uu kɔ pimáa kpá re:

Né Ulécaaa ne ritá.

Uu kɔ kpá re:

Née nkó nté ne siwá sē ke Ulécaaa uu né m pa.

¹⁴ Siwá see sisoipipi le ne isoipiḡe ne mesoinye. Lē nnya ke Yeesu pɔɔ kɔ isoipiḡe ne
mesoinye kpísi uu pimécɔ umecire pansese kesoiipipi, uu kpi uú ne unkpɔ mmē Setani yee
nkɔ nnaḡe m múílē tékéé. ¹⁵ Lē kuú ne pɛpɛe pɛe nkɔ iwame nnya piisoí nnéi kémee
ilási n tú akpanii tɔ. ¹⁶ Asei kecáá, ái pilécaatumē kuu pilé ka, amá Apiraham sipirē kuu
pilé ka. ¹⁷ Lē nnya kai pise re uké meyíkíyiki ne upimarecɔ menyíne n we. Lē kuu wa uú

ne panse Uléecaa usina yee ye íwe n té un kɔ Uléecaa pikɛi ne asei wai re Uléecaa uké ne pɔiso akópe n sárei nnya. ¹⁸ Li uricuruu peikeele uu íwe le. Lẽ nnya kuu yé kɔ fe uu pẽ kai umecɔ m peikee pin íwe le come.

3

Yeesu ye Moisi fele

¹ Lẽ nnya pinémárecɔ, nɔ́ ne Uléecaa yee nó n sée pikó le. Lẽ nnya, ani Yeesu n nyáni. Uyẽ kari nyu re utume ne Uléecaa usina. Uyee nfatene nsímé kari n yóólẽ. ² Pi Moisi kecáá wói re: Moisi ye ppe Uléecaa keyɔ nnéi kémee asei ute le. Limecɔ ke Yeesu pɔɔ kɔ ppe Uléecaa kémee asei ute, uu u pansese usína. ³ Nkó yee kényɔ m mɔ́ ye ríyu mále ai kényɔ kẽ feriyɛ. Lẽ nnya ke Yeesu uu ríyu yẽ ai Moisi rikó feriyɛ. ⁴ Unyine yee ye kényɔ mɔ́. Amá Uléecaa yee ye m̀pá yo mɔ́. ⁵ Moisi ye ppe Uléecaa keyɔ pikó nnéi kecɔpe ukéikó ne asei ute le yee yé mmẽ ke Uléecaa uu m̀ maane kecáá n símisi. ⁶ Amá Kirisi pɔ́ ne Kepipi le kee Uléecaa pikó kecáá m̀ paílẽ n̄sone. Lẽ kémee kuu asei ute. Tóo nní lẽ ukeyɔ pikó, in te ári iwame má, tɔn kɔ tálẽ in kɔ ró láárú.

Uléecaa pikó yé kam api wénte

⁷ Lẽ nnya ke Uléecaa Nfaasone ní maa re:

Nɔn neni keyaa nké urinɔɔ n kɔ,

⁸ áni kapɛ nɔ́anékíy takaase yarɛ kumúnjé kpe-i ke nɔ́pinésáyaha apí ppe u n kési api kɔ kucesi kóima-i u peikee mecɔ.

⁹ Likumúnjé kpe-i ke nɔ́pinésáyaha api rinɔɔ né wéesi api kucesi kóima kémee né peikee. Pin kɔ ne pikɛi pẽ kam aymẽ afɛena kémee n wa yẽ.

¹⁰ Lẽ nnya kam̀ pɛé ne kunai kpẽ pikó wóosi am te pi pikemúnjé kémee pɔlule, ápi nnécée nyu.

¹¹ Kei kai kuwói né wa am wéeri re asei kecáá, ápi píkai kewénte kẽ kam n yekeilẽ kémee lonine.

¹² Lẽ nnya, ani nɔ́menécíre tĩ, pimárecɔ, ái kapɛ wa re nó unyine ye rikíy kópe má uu ye kɔ Uléecaa pakare, ai tíyese uu ne Uléecaa yee nfáa n te kepire tɔ. ¹³ Lẽ nnya, ani ikari n kpáriisene m̀pá keyáa kénye kapi yé n fe api séi re: Neni kekó, akópe áa kapɛ ne nɔ́kenécɔpe úka rintíkíy urikíy tiké tákasi nnya. ¹⁴ Asei kecáá, in te tɔ nfatene kari hái kékoraane-me m̀ má n̄sone múflẽ ne keyáa tɔrɔɔ-pɔ, tó ne Kirisi ye ppe lẽ pénélenle tɔn ne we.

¹⁵ Li wɔlaalẽ te:

Nɔn neni keyaa nké urinɔɔ n kɔ, áni kapɛ nɔ́anékíy takaase yarɛ

kumúnjé kpe-i ke nɔ́pinésáyaha apí ppe u n kési api kucesi kóima-i u peikee mecɔ. ¹⁶ Píye ppe Uléecaa rinɔɔ kɔ api kɔ ppe rinɔɔ u wéesi? Píye picɔ, insá pẽ nnéi ke Moisi uu ne Esipiti ketẽ-pɔ n léeme? ¹⁷ Píye ke Uléecaa uu ne wóosi aymẽ afɛena? Píye picɔ, insá pɛpɛe akópe n wa api kucesi kóima-i kpíni? ¹⁸ Píye kuú ne wéeri re: Asei kecáá, ápi píkai kewénte kẽ kam n yekeilẽ kémee lonine? Píye picɔ, insá pɛpɛe kupakareciré u n nyíse. ¹⁹ Lẽ nnya, tɔ yẽ te nfatene kápi m̀ má nnya kápi fe piké kewénte ke-i lomɔ.

4

¹ Uléecaa ye piyekei masile re u yé tíyese ari kewénte kẽ kuu ró n yekeilẽ kémee lomɔ. Lẽ nnya, ani nɔ́menécíre tĩ n̄sone, ái kapɛ wa re li nó unyine púnise uu pilomɔ pɔone.

² Pi Nsímé Kɛcire ró símisile yarɛ kapí ppe pirókpure n símisi mecɔ. Amá nsímé mmẽ kapi n kó n̄n líka pi yoriye. Pɛpɛe ppe n n kó ápi ne kefa n tene. ³ Tó mpí tó nní ne nsímé mmẽ kefa n tene, tɔ́ ne kewénte kẽ kémee lonine. Uléecaa ye kekecáá maa re:

Li kuwói né wale am wéeri re asei kecáá,

ápi píkai kewénte kẽ kam n yekeilẽ kémee lonine. Uléecaa pikɛi ye kɔ ppe hái ketẽ kékoraane-me tenelenle uu kɔ pɛé ne lẽ male. ⁴ U kelõ Nléecaasimé kémee keyáa sééi-sééi nkó maa re:

Κε Uléecaa uu upikēi nnéi m masí,
 uu pēe keyáa sééi-sééi tuḡé wénte. ⁵ Li kō kelō ke-i wólaalē te:
 Asei kecáá, ápi píkai kewénte kē kam n yekeilē kémee lonine. ⁶ Pēpēe pēe mefoi Nsímé
 Kεcīre n kó ápi ne kefa n tēne. Lē nnya kápi kewénte ke Uléecaa uu n yekeilē
 kémee lomḡō. Picō yé nkḡéni fe api kekeme lomḡō. ⁷ Lē nnya ke Uléecaa uu kō
 keyáa féé piyekei rikpá uu ke séi re “Neni”. Kεpire-pō kuu pēe limemáá ne Tafiti
 ritiki uú ne male yare kari kelō pikóme m masí re:

Nōn neni keyaa nké Uléecaa rinōo n kō,
 áni kape nōanékīḡ takaase.

⁸ Asei kecáá, Yosuwee un pēé ne kewénte ke-i pīsoi n lomḡō, Uléecaa úu yé pēe kō keyáa
 féé kecō nsímé n símisi. ⁹ Lē nnya, kewénte kenýine ye wele ke Uléecaa pikó api n yénune
 yare ke Uléecaa uu keyáa sééi-sééi ketúḡé n wénte mecō. ¹⁰ Nkó ye kewénte ke-i n lomḡō
 ye wéntene. U yé kam uu wénte yare ke Uléecaa uu n wénte mecō. ¹¹ Lē nnya, tóké ne
 kewénte ke-i pilone n yōone. Ári kape tíye tó unýine uké kupakarecīré kḡē kucō nnya loó.

¹² Uléecaa rinōo ye nfáa mále tin kō pikēi wai. Ti láárúle ai meyele meté ritéhe tōsu.
 Ti ye usoi lonle ne uisoi nnéi kemee-pō, ari mḡá yo kóólene, ari kō akōhō sitaḡene ne
 amekpéré kóólene. Ti ye kō usoi mela ne usimúḡé cérile ari kóólene. ¹³ Líka mpuri ái
 ketē kecáá we ke Uléecaa úu n nyáni. Mḡá yo ye ukeyu-i yánaalenle lin nyáni cái. Uyē
 kai pise re tóké ntónéi, lē kari n wa kēē.

Yeesu ye Uléecaa usina

¹⁴ Tō Uléecaa usina mále. Uyee nní Uléecaa Kεpipi Yeesu. Uyee Uléecaa kekúri ha. Lē
 nnya, tóké lē kari ne nní kefa u n tenelē ḡsōne m múlīlē. ¹⁵ Uléecaa usina uyē kari m má
 úu usína yeé úu yé n fe uké tirónárei kémee ró lē. Amá li meníḡe mḡá yo kémee meróco
 u peikeele, uyē úu pēe akópe áka wa. ¹⁶ Lē nnya, li pise re tóké kefa kesē ne Uléecaa
 riyōpitū tikō. Kei kuu yé íwe ró té uu kō ípeelēe ró nyíse uu pēe kumúḡé kḡe-i kaí ne n
 sá ró come.

5

¹ Sisoipipi kecōpe kapi ye mḡá Uléecaa usina úye wéē api pikēi u pa re uké pīsoi
 lihēhe Uléecaa m pasii un kō piayu kecáá ne inyōnse wai re Uléecaa uké piakópe pi
 sárei. ² Uricuruu ye kō urinarei cire mále. Lē nnya, u yé fe uu pinyuweciré ne pēpēe ye m
 púnne nkó kóm. ³ Ke uricuruu uu nní rinárei m má nnya kai pise re uké ye uakópe kecáá
 inyōnse wa uu kō umpuri pikó akó kecáá wai. ⁴ Úka úu ye umecire ríyu tē waise. Amá
 Uléecaa ye ye usoi séē yare kuu Arōo n séē mecō.

⁵ Limecō, ái Kirisi yeé umecire ríyu waise uké Uléecaa usina. Amá Uléecaa yeé kumúḡé
 kunýine-i u maa re:

Pōo Kenépipi.

Kaí ne neni rimpá, néē upósáa. ⁶ U kō kelō kecō maa re:

Pō Melikisetēeki mecō usína le mḡá píyei.

⁷ Ke Kirisi uú pēe ketē nké kecáá ní we, u ye pēe sipupeila ne ménini ne Uléecaa yásile.
 U pēe Uléecaa ne ténile re uyee yé fe uu nkḡō kémee u lese. Kuu aseī ne Uléecaa n tíkilē
 nnya, Uléecaa pōo kō ne kutu u cō. ⁸ Mḡá kuu nní Uléecaa Kεpipi, íwe kuu n li yeé tíyese
 kuu ipakare ceri. ⁹ Uléecaa ye tíyesele uú n nyam ne kétō-pō. Lē nnya kuú ne pē nnéi pēe
 ne kefa u n tenelē piyóriye teneciré ka. ¹⁰ Uléecaa yeé u wéē re uké usína Melikisetēeki
 mecō.

Pīsoi piké pimecire tī, ápi kape nfatene kapi m má fóm

¹¹ Tō likecáá nsímé kulúí mále tóké male. Káni ye mekeē n kó nnya, li ne ró páápúle re
 tóké liasei nó símisi. ¹² Kei kai nní ní tu, li pēē we yare nóké pēe nkḡéni picélaa. Amá li kō
 pēe hái ne nkḡéni-me pisele re piké Nléecaasimé kekoraane-me picélaa nó rikpáme. Lē
 nnya, mēpe kai pise re nóké nyē, ái nkḡáni iluke mule-mule kani yé li. ¹³ Nkó yeé mēpe
 n nyeni ye kewá le. Úu kahane mewéésēyu mē kémee kapi ye lisōne ne likópe n cérī n

kō. ¹⁴ Iluke mule-mule ke piwéese pōo ye li. Pē ne menyuwe mále, pin kō lisōne ne likópe picere kēmeē pelaalē nīsōne.

6

¹ Lē nnya, tōké Kirisi kecáá icélaa ne kēyu n sī, ári kape ikekoraane ke-i ŋmane n we. Tōké icélaa yōsí yare pēpēe nfatene kēmeē m pelaalē. Ári la tōké kō kékoraane icélaa kēmeē n we yare nní mewai mee áme líka n yóriye piyá ne Uléecaa kefa pitene nsímé ² ne píníwole mpehē mpehē kulúí nsímé ne písoi kecáá anípe pilaa ne pikpōkpō meyiše ne ketúhaaneyaa tōrōo kecáá nsímé. ³ Tōké ne kēyu n sī. Uléecaa un ncée n he, lē kari sōnti tōké wa. ⁴ Pinyine ye wele ke Uléecaa metéi ame rinkpáii, api ihēe yēe keyómecaa-pō n léeri lélé, Nfáasōne nn kō pikeméē we api kō ne piisoí kpure kēmeē pēepō. ⁵ Pi kō pēe picēre masile re Uléecaa nsímé ye láárúle, api kō kom te ketē fale kee n weme ye ŋnaje mále. ⁶ Ḿpá ne lē, api pēe kō Uléecaa fómni. Lipite pē ápi ye fe piké piakópe kepíre pító rikpá piké isoi conse. Liriyíkí re pi Uléecaa Kepipi kunapéékōo kecáá pikarii kpálenle pin kō písoi keyu-i keriyu kopu.

⁷ Asei kecáá, ikónē in kecare kenyine kēmeē n cuunkēe, iluke in nīsōne n wa, li ye pē nnya kapi ke n lum kuláa wale. Uléecaa yèè ke rikpále. ⁸ Amá in te sinípeleēpi ne mewéē mee kei le, áke pēe líka yoriye, Uléecaa yé anōo ke wa, api pēe mese nna ke sé. ⁹ Pinésáne lala kecire, ḿpá kari nní n símisi, tō tálē te ncée sōne mme-i ke Uléecaa uu yé nōanéyu n lō kani tíkilē. ¹⁰ Uléecaa ye asei tikilenle un ne túhaane. Úu nōmenéwai sōne paleine. Úu kō paleine re nō nla u nyíse ani nla mmē ne tiki aní ne upikó léni. Nō kō ne wele nōn pi léni. ¹¹ Tō la re ḿpá nō úye uké lē n ŋmóópúlē hái ne kētō-pō, nōké ne lē nnéi kani m mé n yé nnya. ¹² Ári la nōké siká m má, amá ani pēpēe Uléecaa ne kefa n tene pin ne piripōo we mecō n we. Pēpēe ye lē ke Uléecaa uú ne pi m mé uké pi he yē.

Tinōo ke Uléecaa uu n yekei ári méwoo waine

¹³ Ke Uléecaa uu Apiraham tinōo n yekei, u pēe wéerile. Líka ái we lēe u n fe kuu yé re u yé lirinyiri sée uú ne wéeri. Lē nnya kuú pēe mese urinyiri cire sée uú ne wéeri. ¹⁴ U pēe re: Asei kecáá, né meyá kunípe pō múlukuse, am kō pipópírē kulúí waise. ¹⁵ Apiraham uu mesei ne uripōo n we un lē ke Uléecaa uu n yekei re u yé u wa mé uú ha ne li yenu. ¹⁶ Usoi yèè lēle u n fe rinyiri séele uú ne wéeri ai nyíse re asei kuu símisi, ncée ŋn we re piké u kesi. ¹⁷ Uléecaa ye pēe lalē uké pēpēe urinōo kuu n yekei m mé nīsōne nyíse re urinōo kuu m ma ári kuconse we. Lē nnya kuu rinōo yekei uu kō wéeri uu rikēcáá kpápo. ¹⁸ Mewai mē ketē áme kuconse we. Uléecaa uu yé fe uké mekemēe nnōome wa. Lē ne tō ḿpí tōo nní ukemēe kepéké n yé meyá ikari kpáselenle tōn ne rinōo kuu n yekei mé. ¹⁹ Lē kari n tálē tōn ne mé ke ntófáa nní ne saulē tōn ne we. Kesáu kee páápúle yare kúninai kesau kee ku m múílē kun ne nīsōne nyenu. Kesáu kee kenírípi kapi kelō sōne ne kelō sōne riyíkí kecōpe rinkéne lurile ake léepō. ²⁰ Kei ke Yeosu uú ne kekpeē tō wa uu tō nnya mefoí lompo uu pēe Melikisetēeki mecō panse ḿpá píyei Uléecaa usina.

7

Melikisetēeki ye uyōopi le un kō Uléecaa inyōonse uwai

¹ Melikisetēeki uyēe pēe Salem uyōopi le un kō Uléecaa ye ḿpá yo kecáá n tú inyōonse wai. Ke Apiraham uu piyōopi piferiyē m masí un kulu, Melikisetēeki ye ne u risánele uu rinōo sōne u tikise. ² Apiraham uu pēe lē nnéi kuu m má curii awélé kefi, uu kuwélé kuse u pa. Melikisetēeki asei nyēe nsímései uyōopi. U kō pēe Salem uyōopi le. Liasei re nkíŋniŋe uyōopi. ³ Úu ne usáa, uu ne úni, uu kō kumáre kúka kēmeē léeri. Ápi ríka ukemareyaa nēe unkpō nkó nka símisi. Uléecaa Kepipi mecō kuú we. Uléecaa inyōonse uwai lo ḿpá píyei-pō.

⁴ Ani yē te uu kusa ríyu má! Uyē ke urókpure Apiraham uu lē nnéi kuu atōpi kēmeē n kpíikee curii awélé kefi, uu kuwélé kuse u pa. ⁵ Isé ye ncée hele re Lefi kumare pikó pēe

Uléecaa inyóonse n wai piké ye Isirayeli pikó picó pise piké pilikó nnéi curii awélé kefi, api kuse pi pa. Pipiyucó kapi lē wai, pin kó ne kesé Apiraham sipirē. ⁶ Melikiseteeeki uyē úu kó pēe Lefi kumare ukó, amá Apiraham ye pēe ulikó nnéi curii awélé kefi, Melikiseteeeki uu kuse kpísi uu kó pēe Apiraham ke Uléecaa uu anóo n yekei re u yé linyine u wa, rinóo sone tikise. ⁷ Ái céreise re mpa úye ye nyule re uwéese yee ye usínsá rinóo sone ritikise. ⁸ Lefi sipirē see ye awélé kefi kēme kuse n kpísi pō ne sisoipipi le see ye n kpu. Amá Uléecaa Nsímé atelé ye maa re Melikiseteeeki pō ne usoi le yee úu ye n kpu. ⁹ Lefi sipirē ke Isirayeli pikó api ye neni nní mpa yo curii awélé kefi, asi kuwélé kuse kpísi. Lē nnya, pi yé fe apí maa re Lefi pō ne kó pēe Apiraham ne ritikile uú ne ulikó curii awélé kefi, uu kuse pa. ¹⁰ Mpa kápi pēe kahane nní Lefi m mári, u pēe Apiraham menyē kēme wele, Apiraham ne Melikiseteeeki apí ne sáne.

¹¹ Uléecaa ye pēe Lefi sipirē isína tonsele uu kei ne Isirayeli pikó isé pa, uu pi kúrúrise. In pēe re Lefi sipirē sē ye pēe isína tone lin nyam ne kétō-pō, ái yé pēe wa re usína féé uké Melikiseteeeki isina icó tone. Arō isina metone mecō mee yé pēe ne risá. ¹² Pi ye pin kumare féé kunyine-i usína n tī, li pise re isé pōóké kó conse. ¹³ Asei kecáá, uyē ke nsímé mmú nné ne nté m mane ye mpuri féé ukó le. Mpuri mmē ukó úka úu pikai isína tonelē uké kenýóonse kēme pikei wa. ¹⁴ Yuta pikó mpuri kēmeé kapi Urópíma mari. Mpa úye ye lē nyule. Ke Moisi uú pēe pēpēe ye Uléecaa inyóonse n wa nsímé n símisi, úu pēe pim-puri kēmeé pēpēe ye inyóonse n wa nkó nka ma.

Usína yee Melikiseteeeki mecō n we

¹⁵ Tō nkpéni nsímé mmē kapi m ma aseí nsonē konle re usína yee Melikiseteeeki mecō n we ye leemele. ¹⁶ Ái isé ke pisoí api n wa yee ncée u he re uké isína tone. Amá nfáa mee n n ye pikai n nyere nnahe kuú ne isína tone. ¹⁷ Li Nléecaasimé kēme ukecáá wólaalē te: Pō mpa píyei-pō Melikiseteeeki mecō usína le. ¹⁸ Isé foí íi pēe nyam ne iketō-pō, íi kó líka yoriye. Lē nnya kapi i kpu. ¹⁹ Asei kecáá, Moisi isé íi fe iké Uléecaa inipee-i linyine sōnukuse ne liketō-pō. Amá tō nkpéni ncée sone kari yé ne n tálē yenle. Ncée sone mmē ye kó tíyesele arí ne meyá Uléecaa kó.

²⁰ Limemáá, Yeesu isina ye kó ne impēhē le. Uléecaa yee símisi uu wéeri kuú ne isína tone. Ái písína picó kēme lē wa. ²¹ Amá Uléecaa ye Yeesu kēme símisile uu wéeri, uu u maa re:

Upíma úu rinóo tē mékehe má.

Pō mpa píyei-pō usína le. ²² Lē nnya ke Yeesu uu panse nkómēine fale mee nfoí n fe umúlē.

²³ Ai kó yá, písína picó pō ne pēe kulúí wele re nkpō n n yé tíye piké mesére isína n tū nnya. ²⁴ Amá Yeesu pō ne mesére wele. Lē nnya, isína kuu n tū íi unyine ucó kúra we.

²⁵ Lē nnya kuu yé fe uu pēpēe ye ne u rintíki apí ne Uléecaa kēme sí ayu meyíkíyiki lolu. Kuu nní mesére nfáa m má nnya, u yé fe uu pikecáá Uléecaa n welu.

²⁶ Usína uyē mpuri kaí ne sá re tóké m má, úu mékperinkpe póriilē, úu ncaai nka wa, úu akópe áka wa, u ne pikópekóó apí líka pénelē. Uléecaa ye ketone cáca kee sicó n fe kecáá u tonsele. ²⁷ Ái pise re uyē uké ye písína picó mecō mpa keyáa kéye uakópe cire kecáá inyóonse wa uu pēe lē memáá kuyu pikó akó kecáá wai. Mecíreníhe kuu inyóonse iyē wa uu másu, pēe uye-i kuú pēe umecire n kpísi uu pisoí akópe nnya he. ²⁸ Pē ke Moisi isé íi isína n tónse ye pēe pisoí picó mecō ntóhō mále. Amá rinóo tē ke Uléecaa uu isé iyē kepíre m ma uu wéeri ye Ukepípi kee n nyam ne kétō-pō isína tonsele hái ne mpa píyei-pō.

8

Yeesu yee Uróléecaa usina

¹ Nsímé mmē kari písímé n la kefírírí ye nkpéni nké: Tō Usína mále yee keyómecaa-pō Uléecaa yee nnahe nnéi n te riyóopitū kuluke-luke-mē kényukótone-i n tū. ² Uyee

kunyóhñsecáñí kέmέe kelō sōne riyíkí-i isína pikai wai. Ái kesoi pipi kee kucáñí kpe wa, amá kucáñí yíkíyiki ye ku ke Upíima uu n wa.

³ Asei kecáá, mpa usína úye pikai pee uké ye lihēehēe ne lē kapí ne n nyóhñse Uléecaa pa. Lē nnya kai pise re Yeosu pōóké kō linyine ne hapō uké he. ⁴ Un pee ketē nté n we, úu yé pee fe ricuruu uké isína tone. PISOI pee isé kecáá isína pikai n wai ye piwée máálenle. ⁵ Pikai pē kapi kei n wai ye lelee keyómecaa-pō meyíkíyiki n we iyíraane le lin kō likumíiri. Pi waile yare péé uye-i ke Uléecaa uú pee Moisi n nyíse lē kuu yé kucáñí n wa mecō. U pee u maa re:

A ripái, aa pikai pē wai yare kam nní riyópe kecáá pō n nyíse mecō. ⁶ Amá Yeosu isina kuu n tú ye ketē kecáá pikó ikó fele. Uyeé tíyeselē ke Uléecaa uú ne nkómēine yíkíyiki pISOI sée un kō pikēcōpe nsímé nyóhñse. Lē ke Uléecaa uu n yekei re uké nkómēine mmē kecōpe wa ye fele.

⁷ Asei kecáá, nkómēine foí nn péé n nyarñ ne kétō-pō, ái yé pee nkpáni pise re piké kō melírū pikómēine rikpá. ⁸ Uléecaa ye péé ne upikó césile kuú ne maa re:

Né Upíima, ne maa re siyáa ye weme,
kam yé ne nkómēine fale ne Isirayeli pikó
ne Yuta pikó n sée.

⁹ Nkómēine mmē hn wene yare mmē karñ ne pipisaa n sée
keyáa kē kam kunípe pi n tí am ne Esipiti keteni-i pi lese.
Upíima uu kō kpá re:

Ke piricuruu ápi n fe piké nkómēine mmē kecáá n sōne nnya
ke né am kō ne kutu pi ricō.

¹⁰ Áni nyánii, nkómēine mmē karñ ne Isirayeli pikó n séine siyáa sē kepire ye mmú:

Né inésé pikemúhē kέmεε wa,
am kō pisifa kέmεε i wōlu.

Am pee piuleecaa,
api pee panse pinékó.

¹¹ Piuka úu yé pee uuyucō céési.

Piuka úu yé kō uumarecō símisi re:

A Upíima ceri!

Asei kecáá, pinnéi yé né céri.

Kai n kpísi pikēcōpe kewá sínsápi hái ne uwéese kέmεé-pō.

¹² Liriyíkí re ne sōntile kē pincaai pi sárei,
ám yé kō lē kapí ne né m púnne léisente.

¹³ Ke Uléecaa uu nní nkómēine mmú n sée re nfále, li nyíse re nfoí mmē ne pikpurū masile. Yo in n kpurū, linkó nn n tene, li wele lin tōsu.

9

Ketē nté ne keyómecaa-pō piyomeyáhaa

¹ Nkómēine foí pō ne kō pee inyékii mále kapi ye n wa api ne ketē nté Uléecaa Keyo kέmεε u yáasi. ² Pi pee kunyóhñsecáñí kariile api ku kέne meté. Kelō foí kapi ye sée re kelō sōne. Kei ke sífiráa ketōsi ne kutaapili ne akpónó kapi Uléecaa n he aá we. ³ Kenírípi lírū kepire ke kelō kecō aké we api ye kē séi re kelō sōne riyíkí. ⁴ Kei ke wura ketunipi ke-i kapi ye tulaali n nmaasi aké péé we ne nkómēine kutakai kpee kunnéi wura m pōriilē. Kukemé ke wura kulū kunyine akú péé we. Arōw kunaapi kpee pee n felesi ne nkómēine akpáncúkú ye kō pee kpē kέmεé wele. Nkómēine anōw nyee pee akpáncúkú nyē kecáá wólaalē. ⁵ Nkómēine kutakai kpē kecáá kapi pilécaatume pee ye m merí amíiri serí api nyeresē, lin nyíselē te kei ke Uléecaa uú we. Piaméñ amíiri ye pee kutakai iwúkí yáriilenle. Ái nkpéni kari yé mmē símisi ne nketō-pō.

⁶ Kapi lē mpa yo n nyóhñsente api yikikee, peree ye Uléecaa inyóhñse n wa api ye pee mpa keyáa kέye kunyóhñsecáñí kelō foí kέmεε lompo api inyóhñse wai. ⁷ Amá Uléecaa

Usina mecire yee ye kuymē kēmee mese kóló kelō lírū kēmee lompo uu inyóonse wai. Isee kuú ne uricuruu akópe kecáá n nyóonse menyē ne iyē kuú ne kuyu pikó akópe kapi n wa ápi la kecáá n nyóonse menyē kuu ye ne kei lompo. ⁸ Lē ke Nfáasone nń ne nyíse re ke kunyóonsecańí kelō foí ake kō ne nńi piwée n kpálē nnya, úka úu yé fe uké kelō sone riyíkí-i lompo. ⁹ Kumúńé nkú kēmeé kari nńi nń we kumíiri kai lē nyíse. Liasei re lihēehē kapi Uléecaa m pásii ne isee kapi ne n nyóonsente ái ye fe liké pēpē lē n wai simúńé kēmee nyíse re pi Uléecaa inipee-i nyamle ne kētō-pō. ¹⁰ Lē nńéi ye sisoipipi ricuruu isé le yee iluke ne píta ne píníwole ke usoi uu ye ne uakópe n hēere kēmee nń we. Isé iyee pēe rńańe mále hái ne kumúńé kpei-pō ke Uléecaa uu rńpá yo n conse.

¹¹ Amá Kirisi pō ne Uléecaa Usina le yee nń ka uké memá mee n weme ró nyíse. U kunyóonsecańí kunyine kēmee lompo ke kpei ríyu pńima m má kun kō nyań ne kuketō-pō. Ái písoi pēe ku kari. Lelee re áku ketē nté kukó. ¹² Mecíreníńe ke Kirisi uu kelō sone riyíkí-i lompo. Ái apoila ne ináa menyē kuú ne lompo, amá uricuruu menyē kuu he uú ne hái ne rńpá píyei-pō tiróyu lōlu. ¹³ Pi ye apoila ne anáala menyē kpísile apí ne kunáayaha kapi n tóroise nfuṛḏ pēne apí ne usoi yee mékperinkpe m póriilē nńesi, uipińe ii funi. ¹⁴ In mesei lē, Kirisi menyē pō ye rńańe máne ai lē tósu. Nfáa teneciré mee tíyese kuu umecire kpísi uu Uléecaa he yare inyóonsesee yee íi ncaai nńka m póriilē. Inyóonse iyee sirómúńé kópe hēerele tóké ne Uléecaa yee ye nfáa n he pikéi n wai.

¹⁵ Lē nnya, Kirisi yee we un Uléecaa ne sisoipipi kecōpe nkómēine fale wai. Pisíményóonse pē nnya ke sisoipipi sē ke Uléecaa uu n sée asi yé keyómecaa-pō nfaa yē. Kirisi ye sisoipipi akópe kasi nkómēine foí kēmee n wa nnya kpule uú ne akpanii kasi yé pēe sikupakarēiré nnya n yé kēmee si lese.

¹⁶ Usoi un n la piké umekpō-máa linyine wa, li pise re piké yé te u pikpō masile api kelene li wai. Piké kelene rítelē tē n wúkule, li pise re piké nyíse re uyee ri n wói ye pikpō masile. ¹⁷ Uyee rinḏo n yekei un nfáa m má, usoi úu yé fe uké urinḏo tē ne pikéi wa. Umekpō-máa nmanē ke urinḏo ari yé pikéi wa. ¹⁸ Lē nnya kapi isee kpu apí ne nyóonse apí mēnye kōni nkómēine foí ke Uléecaa uú ne písoi n sée nn kelene koraane. ¹⁹ Moisi ye pēe likumúńé kpe-i rńpá isé íye kēenle písoi nńéi keyu-i yare kai rítelē kēmee n wólaalē. Uu pēe limemáa ináa menyē ne ipoi menyē kpísi uú ne míni cōhōne uu kō mēńme wēe ne kehíhíipi kē kapi ye n sée re isōpi kpísi uú ne isé ritelē tē kecáá ne sisoipipi kecáá mēpei. ²⁰ Uu pēe re: Mēnye mmé mee yé nyíse re Uléecaa ye ne nkómēine nó sēele re nóké n titiki. ²¹ Uu kō limecō kunyóonsecańí ne ilū iyē nńéi kapi ye ne kenýóonse-i pikéi n wa kecáá mēnye mēpei. ²² Li isé kēmeé we re mēnye kapi ye ne likei meyā hēere cáká-cáká. Mēnye mensá akópe nnya n kōnu, áa ye kusárei wa.

Kirisi menyē ye akópe hēere

²³ Lē kai pise re piké lelee keyómecaa-pō likó kumíiri n nyíselē hēere. Amá li kō pise re piké keyómecaa-pō likó ricuruu pō kō ne inyóonse yee nńsone n fe hēere. ²⁴ Lē nnya, ái kunyóonsecańí ke písoi api n kari kēmeé ke Kirisi uu lompo. Ku keyómecaa-pō kukó kuyíraane-yíraane le. Amá keyómecaa ricuruu kēmeé kuu lompo re uké Uléecaa keyu-i tō nnya nyere liké ró lē. ²⁵ Úu kei lompo re uké umecire kpísi uké ne nńḏo kulú nyóonse yare ke Uléecaa usina uu ye rńpá kuymē kúye ne isee menyē n lompo mecō. ²⁶ In pēe lē n we, hái ke Uléecaa uú ne ketē ne keyóme n wa, li yé pēe pise re Kirisi uké íwe li nńḏo kulú. Amá mese kóló kuu nfáani ketē nké-i léeme, uu umecire kpísi uú ne mecíreníńe nyóonse uú ne akópe lese. ²⁷ Mecíreníńe ke usoi uu má re uké kpu, Uléecaa uu pēe limemáa ne u túhaane. ²⁸ Limecō ke Kirisi uu umecire kpísi uu mecíreníńe he apí ne písoi kulú akópe kecáá n nyóonse. Amá u ha melírū pēerile, ái pēe akópe pilese nnya. U ha pēerile uké pēpē u m mé ayu lō.

10

¹ Asei kecáá, lisone lee kɛpire n weme kumíiri ke isé ii lése ii nyíse, ái lircuruu kii nyíselē. Lē nnya, m̀pá liké iye wa, íi yé fe iké m̀pá píyeyi inyóonse ise iyē kapi m̀pá kuɛmē kúye mesére n wai ne tíyese pɛpɛe lē Uléecaa n yáasi piké n nyaám ne kɛtɔ-pɔ. ² In pɛe lē, ái yé pɛe nní n we pin inyóonse iyē piwai tíyee? Li yé pɛe nní n wele pɛpɛe inyóonse iyē n wai pin mecíreníɛe pisonaa masí, akópe áa yé pɛe pikemúɛ-i pi pɛkesi. ³ Amá inyóonse iyee meníɛe pisoni akópe m̀pá kuɛmē kúye pi léisente. ⁴ Li we re anáala menyɛ ne apoila menyɛ áme yé fe meké akópe hɛere.

⁵ Lē nnya ke Kirisi uu ketē kecáá ka uu Uléecaa maa re:

Áa inyóonse née lihɛɛɛe la.

Amá ipiɛe kaa né m̀.

⁶ Ái isee kapi n tóroise múkú-múkú née inyóonse kapi ye n wa apí ne usoi akópe u sárei kaá yósi.

⁷ Kei kam pɛé maa re: Née nkó. Ne sónɛpɔle, Uléecaa,

ké mɛpóla wa yare lē kapi Isé ritelé kɛmɛe kenécáá n wói mɛcɔ. ⁸ Kirisi ye nté male kelene re:

Áa inyóonse née lihɛɛɛe la, áa kɔ ɛmurei póké inyóonse kapi ye n wa apí ne usoi akópe sárei yósi, in kɔ ne isé kecáá kapi lē wa. ⁹ Uu kɔ kpá re: Ne sónɛpɔle ké mɛpóla wa. Inyóonse kpure kuu lē kpu uu iféé kpísi uu iripɔhɔ wai. ¹⁰ Uléecaa mela mē ke Yeesu Kirisi uu n wa uu umecire kpísi uú ne mecíreníɛe nyóonse nnya kari akópe kɛmɛé le.

¹¹ M̀pá Uléecaa inyóonse uwai úye yèè m̀pá keweesei kɛye ukekei kɛmɛé n wele un upikei wai, un mesére inyóonse ise iyē wai, liinyóonse iyē íi ye kɔ píkai fe iké akópe lese. ¹² Amá ke Kirisi p̀ɔ mɛse ɛmane inyóonse kapi ye n wa apí ne usoi akópe sárei n wa, uu pɛe limemáá Uléecaa kuluke-luke-mē kɛyukɔ́tone-i m̀pá píyeyi n tū. ¹³ Kei kuu nkɛpɛni neni m̀ Uléecaa uké upilaarɔ ukɛnyale-i riwulase. ¹⁴ Inyóonse ise kuu mecíreníɛe wa uú ne Uléecaa pikó pansese pisoni pɛe m̀pá píyeyi-pɔ akópe kɛmɛe n lélaalē.

¹⁵ Lē ke Nfáasone p̀ɔ kɔ tíyese ari céru. Li we re Nfáasone ye pɛé maa re: ¹⁶ Upríma ye maa re:

Áni yé, nkómɛine kam ne pi n sée ye mmú:

Siyáa sē mɛtɔmpɔ-maá, né inésé piakiɛ kɛmɛe wa.

Am kɔ pimɛsɔhɔ kɛmɛe i wɔlu am mɛelúse.

¹⁷ Uu kɔ kpá re:

Ám yé kɔ píkai piakópe ne pincaai kecáá léise.

¹⁸ Asei kecáá, in te pi kelɔ pisoni akópe sárei, inyóonse kapi ye n wa apí ne usoi akópe sárei íi kɔ kei piwée kpálē.

Tóké ne Uléecaa rikɔ

¹⁹ Lē nnya pimáreɔ, tɔ tálenle re Yeesu menyɛ ye ncée ró hele tóké ye ne tirópɔ kelɔ sone riyíkí-i lompɔ. ²⁰ Uipiɛe ye kusáɛá kapi kɛnyóonse-i rinkéne. Iyē kuú ne ritiki uú ne ncée fale mɛe ye nfáa n he ró yéu. ²¹ Lē nnya, tɔ Uléecaa usina mále ye Uléecaa keyɔ iwéese n tū. ²² Lē nnya, tóké kefa kɛse ne Uléecaa rikɔ ari kɔ nfatene meyá m má nké iníɛi m má. Simúɛ kópe see sirófa kɛmɛe ní we siké n hɛerelē así lelu, tóké kɔ irópiɛe ne míni sone n wolélē. ²³ Tóké lē karí ne n tálē anípe keté rimúlú, irópiɛe íi kape riyɔ. Li we re uyɛe rinɔ n yekei ye aseu ute le. ²⁴ Ani tíye tóké n lénaane tóké ne nla ne mewai sone piwai kɛmɛé n ɛmóópúsenelē nnya. ²⁵ Ári kape ye tó ne pē tɔ ye n cápɛne riyá tóké iyaa n we yare kai picɔ kɛmɛe inyékii m pansɛ mɛcɔ. Amá tóké ye meníɛe ikari n kpáriisene, kani nní meyíkíyiki n yé te keyáa tɔrɔ ye nyahaimɛle nnya.

²⁶ Li we re kari nní nsímɛsei picere m̀ masí nnya, tɔn kɔ ne n we tɔn ne mɛrɔla kɛmɛe akópe n wai, inyóonse íka íi pɛé we kari yé n wa piké ne akópe ró n sárei. ²⁷ Amá níterii ke usoi uu yé pɛé ne n tū un ne Uléecaa ketahai kuú ne pisoni n túhaanene ne nna mɛe pipakareciré ní torene kutoi mé. ²⁸ Usoi un Moisi isé rinlɔ́, pisoni pité née pitaani pin m

maa re mesei ye me, pi ye u kpule, ai pise re piké íwe u té. ²⁹ Nò yē te uyee Ulééca Kεpipi rińtakári uu fóm̄p̄o ye ne akpanii nyē atóh̄é-tòh̄é sále re u nkóm̄eine menyee mee u m pansese Ulééca ukó waise likpárakóó, uu kó Ulééca Nfaasone mee ye Ulééca nfanare usoi n nyíse lámaankεε nnya. ³⁰ Li we re tó nyule uyee m̄ maa re: Nē kái ne sá re ké ye pisoĩ mewai pi cεei, nēe yéé pisoĩ ihéé pi pa. U kó maa re: Nē Upríma, nēe ne nnépurĩ pikó túhaanene. ³¹ Ái kukaha we re usoi uké Ulééca yee nfáa n te anipe-i lóip̄o.

³² Amá ani siyáa foĩ se-i ke metéi amε nó rinkpáii léise. Kai pikpáii nó m̄ masí, nò pee likumúh̄é kpe-i íwe píima kém̄ee ne pináa meyā tih̄m̄óóp̄ule: ³³ Api ye pinyine-i alé ne risoiwuí kém̄ee isei nó n wapaase pin kó nó wéékuselē. Ani kó pinyine-i pepεe íwe iyē icó kém̄ee n̄ we kecáá kpá ani pi léni. ³⁴ Asei kecáá, nò ye pee pikpaniikó íwe ténle, ani ye kó ne mpóonare ηmurei re pisoĩ piké nólínékó nó yósi, n̄on nyu re nò memá píima mále mee lē n fe men kó m̄pá píyei we. ³⁵ Lē nnya, áni kape lē kaní ne n tálē fóm̄. Ihéé píima inyine ye likeméé wele. ³⁶ Asei kecáá, li nó pisele re nóké ηh̄m̄óóp̄ú m̄ má, n̄on Ulééca mela piwai m̄ masí, nóké péé ne lē kani m̄ m̄é n yē. ³⁷ Nléécaasimé atelé ye maa re:

Asei kecáá, li tise nkáripĩ, nkáripĩ fíi ηmaa,
uyee n sónti uké ne n tuine. Úu yé náηaip̄o.

³⁸ Unékó yee inénipεe-i aseĩ n tĩkilē
yé unfatene nnya nfáa wa.

Amá un kεpire-mē tintōpi, ám̄ yé pee uipuri n la. ³⁹ Amá in tóó, ái tóó pepεe ye rintōpi apí ne p̄olu. Amá tó ne pepεe ye ne kefa n tene ai piriyu l̄olu le.

11

Pirókpure Isirayeli pikó nfatene

¹ Nfatene ye piηmurei le re lē ke usoi uu n tálē ye piwai masile, te lē ke usoi úu n nyáni ye kó wele. ² Pikpure nfatene nnya kapí pee ipakare yē.

³ Nfatene mee tíyese kari nyu re rinóó ke Ulééca uú ne m̄pá yo wa. Ai pee wai re lē kari nnĩ n nyáni ái lelee kúyene n̄ we kém̄ee léeri.

⁴ Nfatene mee tíyese ke Apεeli uu Ulééca inyóonse wa ii Kayee ikó n̄sone tósu. Mmē nnya kapĩ u sée re aseĩ ute. Ulééca ricuruu yee uinyóonse iyē pakare re i nyamle. Inyóonse iyē nnya, m̄pá kuu nnĩ n̄ kpu, ukecáá nsímé ye ne wele t̄on n kóm̄ei.

⁵ Nfatene mee tíyese ke Ulééca uu Enóki kpíip̄o úu pee nk̄p̄o yē. Ke Ulééca uu u n kpíip̄o nnya kúu nk̄p̄o yē. Ulééca uké kelene u n kpíip̄o, Nléécaasimé ye péé maa re uisoi ye ne Ulééca sále. ⁶ Nfatene nnsá n we, úka isoi ii yé fe iké ne Ulééca n sá. Li we re nkó yee Ulééca n yáási uké ne kefa tene re Ulééca ye wele. U ye pepεe u n wéési ihéé pale.

⁷ Nfatene mee tíyese ke Nowee uu lē ke Ulééca uu u n símisi re li yé wa ηmurei úu kó pee kahane li n yē. Kuu Ulééca riwure m̄ má nnya, uu kutákai kari uú ne ukeyo pikó ayu l̄olu. Nfatene mmē nnya kuú ne ketē nnéĩ pisoĩ akópe pa, uu pee kó mmē nnya panse aseĩ ute.

⁸ Nfatene mee tíyese ke Apiraham uu Ulééca iséi ηmurei uu ketē kē kapĩ n yekeilē te uké masí n te kém̄ee sí. U pee tósule úu kó nyu yei kuu sí. ⁹ Nfatene mee tíyese kuú ka yare usáne uu ketē kē kapĩ n yekeilē te uké masí n te kém̄ee tone un acáηíi kém̄ee sói. Isaaki ne Yakupu kapĩ umecó ketē kē n yekeilē ye kó pee kei sóile. ¹⁰ Apiraham ye pee kuyu kpee akúĩ pape-pape kecáá m̄ mómaalē m̄enle. Ulééca ricuruu yee kuyu kpē umúh̄é, uyee kó kuum̄ome.

¹¹ Nfatene mee kó tíyese ke Sara ricuruu uu kewā mari, aηmē nye-i kuu yé pee m̄ mári an kó pitóm̄p̄o masí. U pee nyule re uyee rinóó n yekei ye aseĩ ute le. ¹² Lē nnya ke sipírē asi usoi use yee kek̄p̄o ne nnyáā piwai m̄ masí kém̄ee léeme, sin kulúĩ we yare kelééca awarepi ne mínimaa ritime nnyene mee n̄n kúkeē n̄ we.

¹³ Pinnéi ye pee nfatene múilenle apí weri apí ne kpíni apí lē kapĩ pi n yekeilē yósi, amá ketaa-p̄o kapĩ menípee li kpasi, ai pi larisi apí háa re pi písáne ne picéetōh̄é le pee ketē

kecáá n̄ cemélē. ¹⁴ Pεpεε nní lē n s̄imisi ye meyíkíyiki nyíselenle re ketē kapi wéési. ¹⁵ In pεe kei kapi n léeri ke pikumíiri akú wεp̄o, pi yé ncée yē api kei pεe. ¹⁶ Asei kecáá, ketē kee nké n̄ fe kapi ne nááp̄o. Lelee keyómecaa-p̄o kekó. Lē nnya ke isei íi Uléecaa we re piké u sée re Piuleecaa, kuu nní kuyu n yekeilē uké pi pa nnya.

¹⁷ Nfatene mee tíyese ke Apiraham uu Isaaki kp̄isi re uké ne nyóonse p̄é uye-i kai u m peikee. Ukep̄ipi cireníje kuú pεe lē palē piké ne nyóonse, Uléecaa un k̄o p̄é ne anóo u yekei ¹⁸ uu u maa re: Isaaki kéméé kaa siyáse yεnune api ye ripónyíri si séi. ¹⁹ U pεe tálē te Uléecaa ye n̄naje mále hái un yé fe uu usoi pikp̄okp̄o kémee yukuse. Lē nnya ke Uléecaa uu ukep̄ipi u pεse ai wai yare nk̄o kémee kuu ke yukuse.

²⁰ Nfatene mee tíyese ke Isaaki uu Yakupu ne Esau rinóo s̄one ritikise un tálē te li kóso-p̄o lē waine.

²¹ Nfatene mee tíyese ke ituje ii tu re Yakupu uké kpu, uu Yosefi pin̄máne keté n̄pá úye rinóo s̄one t̄ikise, uu ukusele kecáá nyíki uú ne Uléecaa ríyu waise.

²² Nfatene mee tíyese ke Yosefi uú pεe kek̄o nyahai, uu s̄imisi re Isirayeli pikó yé kam api Esipiti keteni-i lelu, uu k̄o s̄imisi lē kapi yé masí uak̄oh̄o n wa.

²³ Nfatene mee tíyese ke Moisi usaa ne uuni api u mari api u p̄esu iware itaani. Kapi n yé te kewá ye pinyáni nyar̄ nnya, ápi isé ke uyóopi uu n̄ pa iwame wa.

²⁴ Nfatene mee tíyese ke Moisi uu papisi, uu yúlu re ápi kapε ye u sée re Esipiti Uyóopi ukp̄ere kep̄ipi. ²⁵ Uu wée re piké u ne Uléecaa pikó kesé íwe n wai ne kuu yé ituje ker̄i inyine-i akópe kémee n̄nare n kómei. ²⁶ U pεe yé te aseí kecáá, un Kirisi mec̄o alé kéméé n we, li memá píima le ai t̄osu Esipiti ketē kecáá lis̄one nnéi. Liriyíki re ihéé yee u m mém̄po kuú pεe nyániεip̄o.

²⁷ Nfatene mee tíyese kuu Esipiti keteni-i yisi úu k̄o uyóopi kuwoi wuri. Liriyíki re u pεe tásile yare u pεe uyeé úu kúyene n̄ we meyíkíyiki nyánile. ²⁸ Nfatene mee tíyese kuu nk̄o melóo anyá li, uu an̄on̄o ményε p̄óriinkeε re uyeε n kóni úu kapε ka uké Isirayeli pikó sip̄ipi foí rica.

²⁹ Nfatene mee tíyese ke Isirayeli pikó api M̄ini-Wéé-Nkoi ritéj̄ yare ketē kóima. Amá ai Esipiti pikó pεe pitéj̄ n̄ peenu p̄ó muuni.

³⁰ Nfatene mee tíyese ke Isirayeli pikó api Yeriko imεle siyáa sisεei pikóónú masí, ii lólesi. ³¹ Nfatene mee tíyese ke unósi wásánkaí Rahapi uu n̄s̄one pεpεε pimún̄jaa n hápo yósí. Lē nnya kápi u ne pεpεε ápi Uléecaa m pakarelē ripéne piké kó.

³² N̄-ye kam yé k̄o pisímé rikpá? Nen te ké Seteyóo ne Paraaki ne Samsóo ne Yefutee ne Tafiti ne Samuyeli ne antepuye nkó s̄imisi ké t̄ajene, ituje yé né ripári. ³³ Nfatene ye tíyesele pic̄o api at̄opi wai api siyóopitē feriyente api k̄o lelee aseí n t̄ikilē wai, api Uléecaa rinóo kuu n yekei yenu, api k̄o ákinaá inóo m̄ónise, ³⁴ api nna kutoi kopu, api n̄m̄herεe ápi pi yē piké ne atéhe pi parii, api kufóje fine api limemáá at̄opi kémee rik̄oh̄o yenu api k̄o at̄opileε sane feriyε api lákase. ³⁵ Pinósi pinyine pikó pεe n kp̄i, api pikp̄okp̄o kémee yisi api nfáa kp̄á.

Api p̄isoi pic̄o p̄ó íwe píima lukeise, api yúlu re ápi ikeméé lelu. Pikp̄okp̄o kémee meyse kapi lē la piké ha meyíkíyiki yisi nnya. ³⁶ Api pic̄o p̄ó k̄o nnyei nam, api isé pi súúkeε, hái ricuruu api pi pahaankeε api kukpaniileε pi tani. ³⁷ Api apare pi tapisi api kóni, api pi peikeε, api pi sekεrente api kériine, api atéhe ne pi kóni. Pi pεe tóorinkeεle pin as̄ánkone ne apoikone tántilē, ápi líka má, p̄isoi pin pi wéékuselē pin íwe pi wai. ³⁸ Ketē áke ne sá re p̄ē piké kekeméé n we. Pi pεe acesi kóima-i ne ayópe kecáá ne aparepoo-i ne atenhore-i tóorinkeεle.

³⁹ Pinnéi mm̄ē nfatene ye tíyesele api pikεcáá ns̄imé s̄one s̄imisi, amá ápi lē ke Uléecaa uú pεe n yekei yē. ⁴⁰ Ái líka nnya, Uléecaa ye pεe lis̄one lee lē n fe ne ró lale, úu p̄é la p̄ē n̄mane piké li yē, t̄ó ári kapε kémee n we.

12

Uléecaa ye urósáa le

¹ Ke píseérakóó kulúí píima nkú api nní ró n kálaalē, tóké ncóŋ ne akópe nyee ye ró n kálisi kekéripi fómpo, ari ppe itóó kai m pise re tóké wa kéme ne kéyu pihápe n náási, ² tɔn Yeesu iníppe tapaalē. Uyee nfatene ute yee ye n tíyese nn pelu n̄sone ne kétépɔ. Kuu yé ppe mpóonare kapí ne u n̄ la n̄ yosí, uu meníŋe ŋmurei re u yé kunapéékóó kecáá nkɔ wée, úu kɔ liisei ne kutu ricɔ, uú ha nkɔpéni Uléecaa riyóopitū kuluke-luke-mē kényukótone-i n tū.

³ Ani uyē ke pikópekóó api ntóosi píima n wa úu kɔ pɛé ne lē sá kecáá musí. Lē kémeé, áni yé ppe tíye n̄nínepiŋe iké riyóo.

⁴ Áni kahane akópe n náasi liké ne ménye keleeme tu. ⁵ Nɔ lē ke Uléecaa uú ne Unsímé nó n ŋmóópúsēlē yare usipipi paleilee? U maa re:

Kenépiŋi, kutu ke Upíima uu pó m pásalē
ái kape pó n we yare akpéri.

Un ye kɔ ne pó n cési,
kape ye ipópiŋe riwéréése.

⁶ Li we re nkó ke Upíima uu n̄ la kuu ye kutu ripasa.

Kepipi kē kuu n̄ la kuu ye nséi wa.

⁷ Ani ye íwe ke Uléecaa uu ye n kpísi uú ne nó n céesi kéme rikáhá-káhá. Kani Usipipi nnya kuu lē nó wai. Liriyíkí re kepipi kéye ke usáa úu ye céesi? ⁸ Amá unsá ye usipipi nnéi icélaa icɔ n̄ n̄ céesi, ani ceri re áni usipipi yíkíyiki. ⁹ Tɔ ppe p̄soi mále ppe pirósáa, api ye ró céesi ari pi pakare. Íye nnya kári yé ppe urósáa yee keyómecaa-pɔ n̄ we pakare tóké ne nfáa n yé? ¹⁰ Pirósáa yèè ppe ró céesile lē kapi n̄ la, aí ne rinā keri rinyine-i pá. Amá liké ne meyíkíyiki ró n sonesi nnya ke Uléecaa uu ye ró céesi re tóké ne umecɔ n kpáiiilē nnya. ¹¹ Asei kecáá, icélaa ye mpóocaa le mefoí, áni mpóonare kelene. Amá kep̄ire ke p̄p̄ee icélaa iyē n yosí api ye ikulaa li. Pi ye ase m mále pin nkíŋiŋe kémeé we.

Picélaa ne linyine kecáá piyakayakase

¹² Lē nnya, ani n̄nánéŋiŋe nyee rimméŋele ne n̄nánénui nyee n tóŋnente papukuse. ¹³ Ani ye ncée cire-cire n̄nánéna lō. In lē n wa, uyee n kósɔi úu yé n kpéŋeinkee, amá u yé p̄ei.

¹⁴ Ani n wéési re liké nó ne m̄pá úye kecɔpe n niŋú, ani kɔ isoi yee ne Uléecaa n sá n le. Isoi iyē insá n we, úka úu yé Upíima yē. ¹⁵ Ani wa úka úu kape íp̄eelée ke Uléecaa uu u n nyíse likó paa. Úka úu kape n we yare nníŋí lonkó mee n fepe nn tíyese aí n cónlē liké ne p̄soi kulúí ritéŋ. ¹⁶ Ani wa úka úu kape iwásánkaí n wai, úka úu kape ye kɔ Esau mecɔ Uléecaa likó háikuse. U ppe iluke ise kóló nnya uipipi foí keluke ŋmeriyele. ¹⁷ Nɔ yē te u ppe kep̄ire kale un la re piké rinóo sone u ritikise, ápi ne kutu u ricɔ. M̄pá kuu n wéési un ne t̄eni, úu fe uké wa usáa uké lē kuu pimáa m̄ masí conse.

¹⁸ Kani Uléecaa kekúri rinnyósɔpɔ, áni riyópe ke usoi uu yé n fe uú ca kaní ne rikɔ. Nna píima n̄n p̄é we, kuŋmaha áku p̄é we, kesine áke p̄é we, meyo áme p̄é we. ¹⁹ Ái rináatón̄ itu n̄ee inóosimé nné kani kó. Isirayeli pikó ppe nné mmē n kó ye p̄é yele re ápi la piké n̄ka ncɔ pikóme rikpá. ²⁰ Liriyíkí re rinóo tē kapi pi n he ye ne m̄pape pi t̄osile. Pi ricɔ pimáa rikpá re: M̄pá isee, in tiyópe tē tinca, pi yé apare i tapisi api kópu. ²¹ M̄wai memee kei n wa ye ppe iwame wele háí, Moisi uú ne maa re: Iwame ye né sóólelenle nen terii.

²² Amá Siyóo riyópe ne Uléecaa, nfáa ute kuyu kaní ne rikɔ. Keyómecaa-pɔ Yerusalem kémeé ke piléecaatume kulúí kulúí api n̄ we. ²³ Uléecaa sipipi foí anyá icápine kaní ne rikɔ. Pianyiri nyee keyómecaa-pɔ wɔlaalē. Uléecaa yee ye ne m̄pá úye n túhaane p̄soi nnéi ppe ase m má pin nyarí ne kétépɔ kaní ne rikɔ. ²⁴ Yeesu yee nkómeine fale ne n̄ ka ne umenye mee n k̄onnu kaní ne rikɔ. Ménye mee pik̄ei mále aí Ap̄eli mekó tósu.

²⁵ Lẽ nnya, ani nómeneécíre tí! Áni kape ye n yulu re áni yé uyee ne nó n símisi kutu ricó. Pɛpɛ pɛe n yúlu re ápi yé uyee ne ketě kecáá pi n símisi re piké pinsě ceri kutu ricó ápi pɛe ñméhɛɛɛ, pi pɛe kutu pi ripasale. Li nyísele re tɔn uyee hái keyómecaa-pó ró n símaari re tóké nsé ceri kutu pícó n yulu, ári yé fe tóké ñméhɛɛɛ. ²⁶ Uléecaa metě ye pɛe ketě yejaasele. U kó nkɛni rinóó ntí ró yekeile uu re: Ái kó ketě ñmane, amá ne keyómecaa pđ kó yejaasene. ²⁷ Anóo nnyé kuu nní m ma ye nyíse re lě ke Uléecaa uu n wa lin yejesi ye tenene liké pɛe lelee ái kúyɛɛa n we riyá liké n we.

²⁸ Lẽ nnya, kai nní re keyóópitě kě karí ha m máne áke kúyɛɛa we, tóké Uléecaa yáási yare kuu n la, ari kó upikei n wai tɔn ne u tálě tɔn kó u pakarelě. ²⁹ Liriyíkí re Uróléecaa ye kó nna le mee ye n tóre múkú-múkú.

13

Lě ke usoi uu ye ne Uléecaa rinsá

¹ Ani pimárecó nla ne n ñmóópúlě. ² Ani kape ye písáneyóó kecáá palei, li we re pinyine ye pikemee piléecaatumɛ pisiyó-i yósile ápi nyu. ³ Ani pikpaniikó kecáá n léiselě yare kesé kani akpanii kémee we. Ani kó pě kapi íwe n wai kecáá n léiselě te nđ ne kó pimɛcɔ ipiɛe mále nnya.

⁴ Ḿpá úye uké písóòñne ríyu n waise, mékɛrɛnkɛɛwai áme kape kulee mɛpéne kémee n we. Uléecaa ye ne pikɛrɛnkɛkɛwó ne piwásánkaí túhaanene.

⁵ Nwóónaapí ñn kape nóinésoi kéméé n we. Lě kani nní m má liké nó n tulu, li we re Uléecaa ricuruu ye maa re: Ám pó fómɛnɛ, ám kó kɛpɛre pó tɔne. ⁶ Lẽ nnya kari yé fe arí ne ikari maa re:

Upíima yee unécome, iwame íi né waine.

Yo ke kesoipipi ake yé né wa?

⁷ Ani ye nópinéwéése pɛe nléecaasimé nó rin-yóó kecáá léise. Ani lě ke piisoi íi ne kété n tene m paílě ani pimɛcɔ nfatene m má. ⁸ Yeesu Kirisi ye sé-me ne neni-me ne ḿpá píyɛi-pó use uyě le. ⁹ Ani kape tíye simúñé sane mpehě mpehě siké ncée nó paise. Uléecaa nfanare mee yé nóinésoi kemee-pó tíyese ani papisi, ái iluke kémee ikóhó yee yé tíyese ani papisi.

¹⁰ Tó kenýóonsetunipi mále, pɛpɛe kunýóonsecáñí kémee inyóonse n wai ápi ncée má piké ye kei piiluke li. ¹¹ Li we re pi ye isee iyě kapi ne n nyóonse kekále iyaa-pó toroisele. Imenyɛ ke Uléecaa usina uu ye ne kenýóonse riyíkí-i akópe piheere kecáá inyóonse wa. ¹² Lẽ nnya ke Yeesu pđ kó kuyu iyaa-pó íwe li uú ne umenyɛ cire pisei akópe heere. ¹³ Lẽ nnya, tóké kekále-i léepó tóké ha u léepó, tɔn uisei topori. ¹⁴ Liriyíkí re ári nté kuyu má kɛpɛe yé mesére n we, amá kɛkɛpɛe masí kɛpɛre n weme kari wéési. ¹⁵ Tóké ne Yeesu ritiki arí ne mesére ipakare siyome ne Uléecaa inyóonse n wai, liasei re lelee ntónó-i n léenti lin urinyiri taáselě kari yé ne inyóonse u wa. ¹⁶ Amá áni kape mewai sone ne nfanare ihee palei, li we re inyóonse iyě mpuri yee ye ne Uléecaa risá.

¹⁷ Ani nópinéwéése m pakarelě, ani nómeneécíre cɛpise ani pimɛtene n we. Li we re pɛpɛe nónnéfatenɛ kecáá paílě piké kó símisi lě kapi pipikei pě n wa. Ani tíyese piké mpóonare ne n keisi, ái kape ne ñmɔpi. In ñmɔpi kapi ne wai, ái yé pɛe nđ tilaa.

¹⁸ Ani kerócaá keyóome yáási. Tó yě te tó kefa kpááilenle tɔn kó la re tóké ḿpá yei isoi sone n le. ¹⁹ Ne nó welu re ani lě wa ké ncée yě ké mekee nókenémee pɛpɛ.

Nsímé tɔrɔɔ ne iyáhaa

²⁰ Uléecaa yee nkíñɛɛ te. Uyee Urópíima Yeesu, usáñsé wéése yee umenyɛ n kɔonu uú ne nkómɛine tenecíre weri pikɛkɛpɛ kémee yukuse. ²¹ Uké tíyese nóké lě nnéi lee umela kémee n nyam wa. Uké ne Yeesu Kirisi ritiki uú ne kerómee lelee ne u n sá wai. Yeesu Kirisi yee ḿpá píyɛi-pó meyóopi te. Amí.

²² Pimárecó, ne nó welu re ani nsímé kam ne nní nó n ñmóópuselě yási ne suulu. Nsímé kekéripi ye ke kam nó wóipó. ²³ Ani n nyu re pi urómárecó Timotee akpanii kémee lésɛle.

Un mekee n tuime, né ne u ripénepo am ne nó lóólú. ²⁴ Ani nópinéwéése nnéi ne Ulééca
pikó nnéi yáási. Italii pikó ye nó yáási.

²⁵ Ulééca uké nónnénéí ípeelé nyíse!

Títelē ke Yakupu uu n wói

Lēlē rítelē ntí kēmēē n̄ we

Títelē ntí uwōlē kapi ye sēē re Yakupu, Uléēcaa ne Yeesu Kirisi ukēikó. Písoi meyā ye mūsu re li yé Yeesu uwā (Matiyee 13:35). U pēē Yerusalem-pō Uléēcaa pikó icápine kēmēē uwéēse unyine le. Uléēcaa pikó mpuri mēē ketē kecáá n ye kaalē kuú ne máne.

Nsímé mēē rítelē ntí kēmēē n̄ we riyíkí yēē nfatene. Ái kesoi pipi mēwai sōne. Ái re usoi uké kefa ḡmanē ne Yeesu Nsímé Kēcīre n tenelē, amá uké kō uisoi kēmēē n wai liké n nyáni re u n tikilenle n̄sōne. Likumúḡē re "nfatene nnsá mēwai sōne m má, n kpuwaalenle" (2:26). Pipeikēē yēē nyísele re li nfatene yíkíyiki nēē ái mmē.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Lē ke pipeikēē api ye n wa (1:1-12).
2. Li pise re piké nfatene pipeikēē kēmēē musí piké yé (1:13-18).
3. Lē kapi ye Nléēcaasimé rintíki apí ne nfatene kēmēē n sōne (1:19-27).
4. Ápi kape ye nfatene kēmēē úka lómiise (2:1-13).
5. Li pise re nfatene nké mmēwai ne mmēcīre nyíse (2:14-26).
6. Nké mmēcīre pitíne fe (3:1-18).
7. Lē knn yé ketē kecáá likó ne n sōne (4:1-5:12).
8. Lē knn mmēcīre piyómeyáhaa kēmēē m pālē (5:13-20).

Iyáhaa

¹ Nēē Yakupu. Ne Uléēcaa ne Upíima Yeesu Kirisi ukēikó le. Nēē n̄ Uléēcaa pikó isoi puri kefi ne ité iyēē nní ketē nké nnéi kecáá n ye kaalē rítelē ntí wólū. Ne nó yáasi!

Nfatene ne mēwéēsēsōho nkó

² Pinémáreco, ani n kpílē te mpóḡnare píima ye mu, in te li ye fe ai ye méwee mpehē mpehē kēmēē nó peikēē. ³ Nō pinyuwe máálenle re lin nó m peikēē re liké nōnnéfātene yē, nōn tinkáhá-káhá ne kētō-pō, li ye tíyesele aní n ḡmóópúlē. ⁴ Amá ani pēē tíyese nōnnēḡmóópú kani m má nké nōinésoi kēmēē meyā wa ne nketō-pō, ani pēē meyíkíyiki m pelaalē líka ái yé pēē kō nó m párlē. ⁵ Mēwéēsēsōho men nōkenécōpe úye m párlē uké Uléēcaa me we, uké u he. Nfanare kuu ye ne m̄pá úye he. Úu ye cési. Un me u n we, u ye hele. ⁶ Amá li pise re uké nfatene m má úu ne welu, úu kape n tíru. Nkó yēē n tíru ye we yare ániwalé ke kuyō aku n síkai lin tánḡai. ⁷ Liute úu kape musí re u yé fe uu Upíima kēmēē linyine yēnu. ⁸ Usoi unyine lo, ukemúḡē áke kelō kēse tū. Kéyu ne kepīre kuu uicee nnéi kēmēē sōne.

Íwe ne memá kecáá nsímé

⁹ Nōkenécōpe unyine un íwe m má, uké mpóḡnare-i n we ke Uléēcaa uú ne u n̄ taásene nnya. ¹⁰ Amá Kirisi ukó nkó yēē m má, uké mpóḡnare-i n we ke Uléēcaa uú ne u n cēpīsene nnya. Asei kecáá, umámá isoi ye tenene kekéripi nní yare kuyúí mēfele. ¹¹ Ntuḡe ye leemele nn ḡmákasi, nn meyúí kólaase, mēfele amē lólu, mēnsōne nn tene. Limeco ke umámá isoi ii ye mekáikai tene, lē kuu n̄ we un wai aí ne kei pá.

Pipeikēē nkó

¹² Nkó kai ye m peikēē un kahari ye únarekome le. Lin pipeikēē u m masí, kuu n ferīye nnya, Uléēcaa yé nfáa u pa re ihéé. Mmē kuu yekeilē te uké pēpēē u n̄ la pa.

¹³ Lin ye úye m peikēē re liké akópe kēmēē u ritépō, úu kape ye maa re: "Uléēcaa yēē né peikēē." Mēwai kópe áme yé fe meké Uléēcaa peikēē. Uricuruu úu ye kō úka peikēē re uké mēwai kópe wa. ¹⁴ Amá m̄pá úye likáipi-káipi cīre leē ye u pasai ai akópe kēmēē u tēpō. ¹⁵ Likáipi-káipi lē lin m pi, lin meyā n wa, ai pēē u pasai ai akópe kēmēē tēpō, akópe pōō pelu aa pēē ne nkpō weri. ¹⁶ Áni kape nōmenécīre n kiraasente, pinémáreco

lala kecire. ¹⁷ Lē nnēi lee ai kusa n nyam kai ye usoi n he ye Uléecaa yee keyómecaa-pō n we kémee léerile. Uyee keyómecaa-pō metéi likó nnēi wa. Úu ye conse. Kuymaha áku ukeméé we. ¹⁸ Uricuruu yee la uké ne unsímé ritiki uké ne nfáa ró he tóké ne lē nnēi kuu n wapisi kecōpe lifoi nnya. Unsímé mmee aseí le.

Uléecaa nsímé kutu píco ne mpitiki

¹⁹ Pinémárecō lala kecire, ani kō te rmpá úye uké ye n welu re uké uucō kutu ricō, úu kapre ye ne nsímé n yōone, úu kapre ye kō kuwói n wélú. ²⁰ Usoi kuwói áku ye lelee Uléecaa inipre-i aseí n tíkile wa. ²¹ Lē nnya, ani lē nnēi lee ye usoi mékperinkpe n waise riyá, ani kō rikpákárá píma yá, ani kō nómenécíre cepise aní ne nsímé mmē ke Uléecaa uu nósinefa-i n wa yósu. N yé fe nn nóanēyu lolu.

²² Áni kapre nómenécíre n kiraasente ne Uléecaa nsímé kutu píco ηmanē. Amá ani ye kō lē knn rí ma ritiki. ²³ Úye un ye nsímé kutu rincō, unsá ye kō pre lē knn rí ma rintiki, u we yare usoi nkó yee ye keníprenyáni kémee lē ηmaa ke ukeyu ake n we n yé. ²⁴ Un umecire pinyáni m masí, uu tómpō uu mese ne mese paleipō lē kuu n we. ²⁵ Uléecaa isé ye nyamle ne iketō-pō, ii ye kō usoi ilási kémee lese. Nkó yee i n kéeni un mesére ikecáa ukemúhē wailē ye ne umpelhē le. Úu ye kutu i ricō uu mese ne mese i paleipō, amá lē kii rí ma kuu ye pitiki ne kéyu m mahanlē. Uléecaa ye liute uyē kpálenle un lē kuu n wai kémee mpōnare-i we.

²⁶ Úye un m músu re u uyómeyáhaa le kúu pre unnō pitíne nyu, un umecire kiraasente, upiyómeyáhaa ye méwoo le. ²⁷ Piyómeyáhaa kecire pre api ncaai nka m póriilē ke Uléecaa uu ye n ηmurei ye mpí: Usoi uké ye sikúmampipi ne pikúmannōsi ncōh kémee picome ha, uu kō ketē nké kecáa mékperinkpe likó ne umecire kaase.

2

Ái pise re piké pisei ne picō kecōpe n tési

¹ Pinémárecō, nōo nní Urópiima Yeesu Kirisi yee Uléecaa meyoopi m má ne kefa n tenelē, ai ne sá re nóké pisei ne picō kecōpe n tési. ² Tóké kpísi re Uléecaa icápine-i karí we, umámá unyine uu lompo, un wura kepale ne melape néikō tanaalē, úwekō unyine pōo kō lompo, un ilū kōpe tanaalē. ³ Nōn uyee melape néikō n tanaalē ríyu n waise, ani u maa re: Póké kam a keyukōtone nké-i tone, ani kō úwekō maa re: Póké nyere née a kam a keteni-i aróna metene nté tone, ⁴ ai pitéhē kemúhē kee lē nó wee? Ái nō lē wale yare pēpē ye pisei siyu-i rimpái api kelene nsímé túhaane?

⁵ Pinémárecō lala kecire, ani kutu ricō ani kóm: Uléecaa úu pē ke pisei api ketē nté n nyáni re píwekō wēe uu pinfatene nnya pi pansese pimámáa? Pi Uléecaa iyōopi kuú ne pēpē u n la m mé kémee lonine. ⁶ Amá nō áni ye pre úwekō waise! Ái pimámá pre íwe nó wai pin kō sitahai nó séleii? ⁷ Ái pēpē rinyiri sōne tē ke Uléecaa uu nó n sélei caaii?

⁸ Uléecaa Nsímé ritelé ye maa re: A upōcō n la yare kaa ripócúruu n la. Uléecaa iyōopi isé ye iyē. Asei kecáa, nōn i n tikilē, li nyamle. ⁹ Amá nōn pisei siyu-i m paílē nóké ne pi n tési, akōpe kani lē wai. Li nyísele re áni lē ke isé ii rí ma ritiki. ¹⁰ Usoi un m músu re isé nnēi kuu tíkile kuu pre ise rilóo, isé nnēi kuu lē tilóo. ¹¹ Uyee rí maa re: kapre iwásá wa, uyē cire yee kō maa re: kapre usoi kpu. Lē nnya pōnsá iwásá n wa, kaa pre usoi kpu, isé nnēi kaa lē tilóo. ¹² Ani n símisi nōn kō wai yare pisei pre n nyu re Uléecaa yé keyáa ne uisé pi túhaane. Isé yee íi ye usoi akōpe rí pa ye nyi. ¹³ Ketahai kē ketúhaane kémee, Uléecaa úu úka íwe ténine yee úu ye ucō íwe n té. Lē nnya, nkó yee ye ucō íwe n té ye nsímé kémee le.

Usoi nfatene ne uliwaiwai kecáa nsímé

¹⁴ Pinémárecō, usoi un n kpárálē te u nfatene mále, ke uliwaiwai áli kō pre lē nyíselē, nfatene mmē mpuri yé fe nn usoi riyu loluu? ¹⁵ In te nóunémárecō Kirisi ukó, utisi née unósi unyine ye we, úu ye rmpá keyáa kéye yē uké tā née uké li, ¹⁶ nó unyine uu pre u maa re: A ne ripópō n ηme a ha ilū tā aa kō le, kúu pre lelee u m párlē u pa, likulaa ye pre

kúye? ¹⁷ Limecō kai nfatene kēmēé we. Usoi un n kpárálē te u nfatene mále ke uliwaiwai áli pēe kō lē nyíselē, unfatene ye kpuwaalenle.

¹⁸ Amá in n la, unyine pō né maa re: Pō ne nfatene mále, néen mewai sōne má. Né u pese re: Íye kaa yé nfatene m má, lipówaiwai ali kō pēe lē nyíselē! Né né linéwaiwai ne pō nyíse re ne nfatene mále. ¹⁹ Pō ne kefa tenelenle re Uléecaa ye ucíreníne le, née yo? Pō alari mále. Aníri pō ne kō lē nyule, aa ye n terii ne iwame mepehē. ²⁰ Pō uníri nkó! Áa la pōké kō te usoi unsá ne uliwaiwai n nyíselē te u nfatene mále, unfatene n̄n kuláa kúka máa? ²¹ Ke urósáyaha Apiraham uu uliwaiwai ne n nyíse re u ne Uléecaa kefa tenelenle uu ukepipi Isaaki kpísi re uké ne nyóh̄nse nnya ke Uléecaa uu u sée re aseí ute. ²² Áa yē te unfatene ne uliwaiwai ye pēe pēnelenle lin ne kesé keisi aí ne nyíse re u meyíkíyiki Uléecaa ne kefa tenelenle? Uliwaiwai ye tíyesele unfatene nn pelu. ²³ Lelee Uléecaa Nsímé ritelé kēmee n wólaalē kai lē wa re: Apiraham ye Uléecaa ne kefa tenele, Uléecaa uu lē nnya u séi re aseí ute, uu kō uu séi re uusanē. ²⁴ Nō yē te usoi liwaiwai kēmee ke Uléecaa uu ye ne yē te aseí ute lo, aí unfatene kēmee n̄manē.

²⁵ Uléecaa ye limecō unósi wásánkaí Rahapi pansesele aseí ute uliwaiwai nnya. U pēe Isirayēeli pikó pitume yōsile, uu wai uu pi léni api nwahacee tiki apí ne tómpō. Mewai mē kēmee ke Uléecaa uu yē te u aseí ute le. ²⁶ Yare ke ipíne yee íi nfáa m má ii n kpuwaalenle mecō ke nfatene mee n̄n ye nliwaiwai ne n nyíse re n wele pō kō kpuwaalē.

3

Tilémpi pitine

¹ Pinémárecō, áni kapē n la nōké nōnnénéí Nléecaasimé n céési. Nō nyule n̄sone n̄maa re Uléecaa yé kam uú ne tó mpí tōo n̄n̄í n̄ céési túhaane ai picō tōsu. ² Tō ye ntōnēí mmú méwee kulúí kēmee meyá púnnele. In te unyine ye fe úu ye mémaa púnne, liute ye pipele masile. U yé fe uu umecire tini. ³ Tō ye isā n̄n̄ō-i ákpaláa wale íi ne kom ii ró m pakarelē in tó t̄k̄ilē. ⁴ Ani kō ánin̄oi ripaí nkē: M̄pá ne ampiye mmú, kuyō pape-pape kun a n kpáulē kun ne n tōsu, ket̄k̄íí sínsápi kenyine ke aut̄k̄íí uu ye n carii un ne ncée a tikiselē. ⁵ Limecō ke rilémpi arí we. Isoipíne kelō sínsápi kenyine ye ke, amá ke ye pēe mewai píima wale.

Ani ripaí lē ke kenakpéréé ake ye n fe ake kuhópe píima n̄maasi! ⁶ Tilémpi pō ne kō nna n̄cō le. Kei ye mewai kópe kelō kee irópiñe kēmee n̄ we. Nna teneciré kēmee-pō kake léeri ken irósoi n̄néí kēmee irópiñe silō t̄arōo mékperinkpe p̄orii ne ntókpō keyaa-pō. ⁷ Asei ye nye re iyúisee ne sinúipi ne liyúíká lee m mún̄ui ne míni kēmee ikpintomé n̄néí ke kesoiipi ake feriyē aké tini. ⁸ Amá usoi úka úu rilémpi feriyē uké t̄í. Likópe linyine ye ni lee aí kútine n̄ we. Melō mee ye n̄ kpu mee rikemee yipaalē. ⁹ Tē kari ye ne Urósáa Upíima rinōo sōne ritikise, tē cire kari ye kō ne sisoipipi kuu n wa sin umecō we anōo wa. ¹⁰ Nnōo nse mme-i ke rinōo sōne ne anōo kópe aa ye leeme. Pinémárecō, áni kapē ye lē wa. ¹¹ Míni lari-lari ne metule-tule yé fe amē ripiyē nh̄oi nse-i n léentii? ¹² Pinémárecō, kúfikiyee yé fe aku Olifiyee apipi maruu? Fiinyi kuléé yé fe aku afiiki maruu? Kenyásilō n̄nih̄oi n̄n̄ yé kō fe nké míni lari lesemē.

Mewéesesōhō mee Uléecaa kēmee n léeri

¹³ In te nōkenécōpe unyine ye nyáni re u mewéesesōhō ne menyuwe má, uké tíyese piké uisoi sōne ne umewai sōne kēmee lē yē. Uliwaiwai liké n nyíselē te uisoi ye niñule un kō mewéesesōhō má. ¹⁴ Amá in te nōsinéfa ye túlúle, n̄n̄n̄ íkeñene nōsinéfa-i wailē, áni kapē nkpáni nōmenécíre n taáselē n̄n̄n̄ nōmenécíre kiraasente, n̄n̄n̄ nsímései yálē. ¹⁵ Mewéesesōhō mē áme keyómecaa-pō léeri. Ketē nté mekó ye me. Kuníri kēmee kame léeri. ¹⁶ Kei ke kufatoi ne íkeñene ii n̄ we, méwoo méwoo mewai ne mewai kópe ncōpuri yēē kō kei n wele. ¹⁷ Mewéesesōhō mee Uléecaa kēmee-pō n léeri mewee foí yee meké n nyar̄n̄ ne meketō-pō. Lē memáá, áme kō pitele má. Me ye kō n̄pá yo n waile ne kemúñé. Me ye kō tíyesele usoi ne ucō api kóm̄ine, amē kō ucō meyá íwe tēni amē kō mewai

sone wai. Áme pikóólentene ne kecáá kecáá mewai má. ¹⁸ Pɛpɛ rinóo rise n wéési yèè nkìhniɛ kèmeɛ ne picɔ nkìhniɛ kale. Pikulaa yee re pi ye pansɛle aseɪ pite.

4

Usɔi un ketē nté likó usane, u Ulééca ulaarɔ le

¹ Yei ke pitele ne pinákaankeɛ apí ne nókenémee leeri, insá nólinékáipi-káipi lee nó í lémaalē kèmeɛ? ² Nɔ ye linyine káipile, amá áni ye fe nɔké li yē. Ani ye picɔ likó inípee n tapaalē yare nɔké pi kó, amá áni ye kɔ líka yē. Nɔ pitele wailɛ nɔn kɔ nákaankeɛ, amá káni ye Ulééca m pise re uké nó he nnya, áni líka má. ³ Ḿpá nɔn kɔ Ulééca m pise re uké nó he, káni pipise n nyu nnya, úu ye nó he. Lē kani í la nɔké ne nólinékáipi-káipi n wa kani ye pise. ⁴ Nó mpí nóo áni nní Ulééca ηmane ne kefa n tenelē, áni nyu re usɔi un ketē nté likó n la, u Ulééca ulaarɔ lee? Nkó yee ketē nté likó í la ye pansɛle Ulééca ulaarɔ. ⁵ Nɔ nyu re nsímé mee Ulééca Nsímé ritelé kèmeɛ í we ye méwoo nkó lee? Mmee mmú re: Ulééca ye nfáa kuu kerómeɛ n wa lalɛ ne kefa keɛɛ, hái un nkecáá iláarɔ wai. ⁶ U kɔ ípɛléɛ píima ró nyísɛle. N ye maa re: Ulééca yèè píyuwélaa ncée tápisile uu mpí pee ye pimɛcɪre rincépise ípɛléɛ nyíse. ⁷ Lē nnya, ani nómenécíre ricepise ani Ulééca metene n we, ani tasi ani kuníri ncée tápisi, ku yé wuri ne ketaa-pɔ aku nó yá. ⁸ Ani ne Ulééca rikɔ, uyē uké kɔ ne nó tikɔ. Nó pikópekɔó mpí, ani nóanénipe nale aké fū, ani kɔ nósinéfa heere, nó inóo ité ité pikó mpí! ⁹ Ani yē te íwe kèmeɛ kaní we, ani n ténɪ nɔn nkɔ tū. Ani nnyei riyá ani ikpɔtu ténɪ, nónnépóonare nké pansɛ mpóocai. ¹⁰ Ani nómenécíre Upíima keyu-i ricepise, u yé pee nó ritaáse.

Áni kape ye picɔ akópe m palē

¹¹ Pimáreɔ, áni kape nómenécɔpɛcɪre kecáá nkópe n símaane. Nkó yee umáreɔ kecáá nkópe n símisi née nkó yee akópe u m pálē ye kɔ isé akópe palenle. In te pó isé kecáá nkópe símisi áa kɔ pee i tikilē, pɔ pee lē iutúhaane le. ¹² In kɔ ne Ulééca mɛcɪre kóló yee isé wa. Uyee yé kɔ fe uu itúhaane i le. Umɛcɪre yee yé fe uu usɔi riyu lɔlu née uu tíyese usɔi uu pɔlu. Amá póo nní picɔ akópe m pálē, pɔ músu re póo úye?

Áni kape áyu n wéési

¹³ Nó mpí karí ne máne, nóo ye nní rí maa re: Tó neni née kóso kuyu nkú-i ha ari kei kuɔmē kuse tone ari kpéénse ari kuláa yenu. ¹⁴ Nóo ye áni n nyu ricuruu re íye kai kóso nó weesine. Nɔ we yare meléné mee n léeme áme ye kɔ náɔai amé ne tenɛpɔ apí me paapɔ. ¹⁵ Li ne sá re nɔké ye maa re: Upíima un n la, tó nfáa m má ari nní née licɔ nní wai. ¹⁶ Pɛé ke nóo we nɔn áyu wéési nɔn nómenécíre taáselē. Lipiyuwélaa pē mpuri ápi nyarí. ¹⁷ Usɔi un lelee ne n sá re uké n wa n nyu, unsá li n wa, akópe kuu wa.

5

Pimámá piké pimɛcɪre tī

¹ Nó pimámá kam nkɛpɛni ne máne: Ani ntóosi mee nó n leɛrine nnya té ani sipupeila kóni. ² Nólinékó ye fɔnile, nɛpɪ nn nómenélape fulu. ³ Ncámé ye nóunéwura ne nónnéwóoweni lonle. Ncámé mme mee nyíse re nólinéwaiwai ái nyarí, nké pee kɔ nó li yare nna mee toɛ. Nɔ memá kóóile ani curii, in kɔ ne siyáa tɔrɔo kèmeɛ karí we. ⁴ Nɔ pikéikó pee nósinécare-i n keisi ísone pihééle ye, liitu ii keyómecaa-pɔ tulu. Nópinékeikó ye ténile, piitu ii Upíima, ínnaɔe nnéi ute atu-i lomɔ. ⁵ Nɔ nóinésoi kèmeɛ ketē nké kecáá ínare konle ani kɔ nómenéla wai, ani le ani mékpɔ wai yare isɛ kapí ne keyáa pikópe n sí. ⁶ Nɔ ye aseɪ ute akópe pale ani kɔ u kopu úu ye ne nó náasi.

Isoi niɔe-niɔe piluke ne piyómeyáhaa kecáá nsímé

⁷ Lē nnya pimáreɔ, ani n kahari nɔn ne mé Upíima uké ha ne pɛeme. Ani yē lē ke ulame uu ye n kahari ikónɛ foí ne itórɔo íf ne cuuni, un mé te u yé kam uu ukecare-i iluke sone kpasi. ⁸ Nóóké kɔ limɛɔ n kahari nɔn taalē, Upíima mɛkame ye nnyáá wale.

⁹ Pimárecō, áni kape ne nómenécōpēcire n ténaane, insá lē Uléecaa yé ne nó túhaane uu akópe nó pa. Utúhaane ye rinōnō-i pinyere masile. ¹⁰ Pinémárecō, ani antepuye pēe ne Upíima rinyiri n símisi iwe ne pinniye m paílē, aní n niyú nōn ne pimēcō íwe kēmeé we. ¹¹ Ani yē te tō ye pēpēe pimēcire pimúlē n fe maa re pi pínarekomē le. Nō Yōōpu kecáá nsímé kónle re u pēe ikari wale, ani kō yenu lē ke Upíima uu kétō-pō u n he. Upíima yèè písoi íwe píima ténle uú ne kefa pi fénne.

¹² Pinémárecō, mǎpá lin íye n we, áni kape ye ne keyómecaa née ketē née líka mpuri ritá nōké ne wéeri. Nōn te “eēe”, liké “eēe” nōn te “eehei”, liké “eehei”. Uléecaa úu kape ne nó n túhaane uké akópe nó mǎ pa nnya.

Pitóikó kecáá piyomeyáhaa

¹³ Nó unyine ye íwe kēmeē we, née yo? Liute uké keyóme yáási. Nó unyine ye mpōōnare kēmeē we, née yo? Liute uké ipakare siyome ne Upíima pakare. ¹⁴ Nó unyine ye pōólú, née yo? Liute uké Uléecaa icápine piwéése sée api Upíima rinyiri ne mékpō u n níhesi pin ukecáá Uléecaa yáási. ¹⁵ Nfatene piyomeyáhaa yé utóikó riyu lō, Upíima uu u pōise. In te akópe anyine kuu wa, Upíima uu u sárei. ¹⁶ Lē nnya, mǎpá úye uké ye uakópe uuō yámne, mǎpá úye uu ye kō uuō kecáá Uléecaa yáási nōké ne mǎ peí nnya. Nkó yeē Uléecaa keyu-i aseí n tíkile piyomeyáhaa yèè pikēi píima wale. ¹⁷ Elii ye pēe kesoipipi le merōcō mmé. Uú ne Uléecaa tēni re ikónē íi kape cuū. Ikónē ii mesei picuū yá aymē ataani ne iwáre ikpuulū. ¹⁸ Uu kō limemáá yáási re iké cuū, Uléecaa uu ikónē cuunse, iluke ii ketē kecáá wai.

¹⁹ Pinémárecō, nó úye un aseí ncee n tíye un m pō, nó unyine un kei u m pēsepō, ²⁰ ani n nyu re nkó yeē ukópekōō ncée mmē kuu n tíye uu pōlu kēmeē m pēsepō, ye usoi nkpō-i lésele Uléecaa uu kō lē nnya akópe meyā tinne.

Títelé foí ke Piyee uu n wói

Lélee rítelé ntí kémee ní we

Yeesu Kirisi utume kapi ye n sée re Piyee yee rítelé ntí wói. Kirisi pikó pree pree mekee Asii awélé anupũ anyine kémee n yekaalẽ ke Piyee uu rítelé ntí wólu. Piyee ye ró símisi re Silasi kuú ne ritiki uú ne rítelé ntí wólu (5:12). U ri wói re piké ne ti rikóónú. Papilõni-i kuu ri wói, lélee re Rõm-põ. Kirisi pikó fale pree Asii ketẽ kecáá ní we kuu ri wõipõ (2:2). Kapi Kirisi pikó nnya kapi kei we yare písáne. Pi ye ne isímé pi kparailẽ, pin kã piwéékuse ne pi lémaalẽ. Lẽ nnya ke Põoli uu pi ñmóópúsẽlẽ te piké ikari ne kényu mahã pin Yeesu Kirisi inípreẽ tapaalẽ. Pi ne uyẽ pree nkpréni kesé íwe ise le.

Ifaaci iyẽ mekériine ye mmé:

1. Piyee ye ipakare ne iwele wale uú ne peree uritelé ntí ní kéẽ léise lã ke Uléécaá uu piayu n lã uu kã ne Yeesu Kirisi nkprõ ne umeyise tiki uú ne tíyese apí n tálẽ (1:3-12).
2. U pi ñmóópúselenle re ápi kapẽ lãpile, piké isoi yee n kpráilẽ Kirisi kupénecõ kéméé n le (1:13-2:10).
3. Piké ne Kirisi m paílẽ, api pree piisoi kapi yé pipeikee kémee n le ne nyíse re pi unsímé ne aseí tikilenle. Uu kã icélaa pi pasii yee yé pipiyupipikei kapi yé n wai kémee pi n yóriye. Uu kã pisihúú kémee metone ne piicápine kéméé ne pi ne peree ápi Uléécaá n nyu metone kémee icélaa pi pasii (2:11-4:19).
4. Títelé ntí uwõle ye nté Kirisi pikó icélaa palenle re piké ye píweluke kémee ikari m má pin ne lã ke Uléécaá uu pi n yekeilẽ tálẽ (5).

Iyáhaa

¹ Née Piyee. Ne Yeesu Kirisi utume le. Née nõ ke Uléécaá uu n wée re ani panse upikó rítelé ntí wólu. Nõ písáne le nõn Põnti ne Kalasii ne Kapatõosi ne Asii ne Pitinii sité kecáá yekaalẽ. ² Sáa Uléécaá ye nõ wée yare kuu mekee-me m ma. U Nfáasõne ne ritikile uú ne nõ wéle uu iyaa yekei re ani Yeesu Kirisi m pakarelẽ ani kã umenye wole ani funi.

Uléécaá uké ípreelée ne nkíñniye meyá nõ he.

Tõké meyíkíyiki n tálẽ te Uléécaá lisõne ye weméle

³ Tõ Urópiima Yeesu Kirisi usaa Uléécaá pakare. U íwe meyá tó ténle uu Yeesu Kirisi meyise pikpõkprõ kémee ne tiki uú ne nfáa fale ró he. Lẽ nnya kari tálẽ te tã nfáa yẽ. ⁴ U kã nfáa fale ró hele re tõké lisõne lã yẽ. Ái ye fõni, ái ye mékperinkpe wa, ái ye kã caai. ⁵ Nõ kecáá ke Uléécaá uú ne unnañe m paílẽ, un nõ múílẽ te nõ ne kefa u tene uké ne nõrinéyu lã nnya. Siyáa tãrã kémee kuu lã waine liké nyíse.

⁶ Mprá kai neni nní m pise re liké ncõñ mpehẽ mpehẽ kémee nõ m peikee re nõanépõ aké n caailẽ, ani ne mpõõnare n cõpisi. ⁷ Li lã wale re liké yé te íye ke nõnnéfatené nsõne nn sá. Wura yèè caaile. Mprá ne lã, pi ye uyẽ ticuruu nna kémee wale piké unsõne yẽ. Nõnnéfatené ye wura ríyu fele. Limecõ ke Uléécaá uu ye nõnnéfatené musí uké nnsõne yẽ. Lélee yé tíyese aní ha keyáa kẽ ke Yeesu Kirisi uu umecire ní lesene uké nõ n nyíse, pisoi iyáhaa ne ipakare ne ríyu yenu. ⁸ Nõ u lalẽ áni kahane u n yẽ. Ne nkpréni-me áni kahane u n yẽ, amá nõ kã pree ne kefa u tenelenle, nõn kã mpõõnare ne cõpisi ái kumúñé má, lin kã ríyu má. ⁹ Ke Uléécaá uu nõanéyu n lã nnya kani lã ne mpõõnare cõpisi. Kani Yeesu ne kefa n tene kulaa ye kpẽ kani n yẽ.

¹⁰ Antepuyee ye pree mekee wéesile piké píyulale pẽ kumúñé yé. Pi pree mekee-me lihẽhehe lã kani n yósune nsímé símisile. ¹¹ Kirisi Nfaasõne ye pree pikeméé wele nn hái mekee-me pi símisi íwe iyẽ ke Kirisi uu meluke m má ne ríyu tẽ kuu n sõnti uké ní yé. Lẽ nnya kapi wéesi api pereí nsõne piké yé te kumúñé kúye-i ne íye kai sõnti liké lã wa. ¹² Ai

pi nyíse api yenu re ái piricuruu ke nsímé mmē kapi n símisi nní ne máne, amá nǎ kní ne máne. Mmē ke pɛpɛ Nsímé Kεcire nó n yóólē api kɔ neni nní nó símisi. Nfáasone mee keyómecaa n léeri nnaɛ kápí ne nó símisi. Pilécaatumε ricuruu ye lale piké nsímé mmē ceri.

Mefine mee ne Uléecaa n sá

¹³ Lē nnya, ani lē kani yé n wa kecáá nókenémúhē n wailē. Ani rǎpá yo n wai ne kemúhē, ani meyíkíyiki n tálē te Uléecaa yé ne kefa nó fénne uu Yeesu Kirisi mekame kémee ihεe nó pa. ¹⁴ Nɔ siwá le see ye m pakare. Lē nnya, áni kape nómenéla n tikilē yare kaní pɛe hí we áni méka nyu. ¹⁵ Ani Uléecaa mecɔ n we nɔn líkɔpɛ kaase. Uyεε nó sée. Ani nómenéwee nnéí kémee n kpáiiilē yare ke Uléecaa yeε nó hí sée uu n kpáiiilē mecɔ. ¹⁶ Li wɔlaalē te: Ani n kpáiiilē yare ke née n kpáiiilē mecɔ.

¹⁷ Nɔ ye nɔn Uléecaa n yáasi, nɔ ye u sée re Sáa. Úu ye úka keyu ripaí uké kelene umewai kecáá u túhaane. Lē nnya, li ne sá re nɔké lē nnéí kani nóinésoi kémee n wai kémee u n wuru. ¹⁸ Nɔ kɔ meyíkíyiki nyule re ái linyine lee ye n caai yare nní nwóoweni née wura kapi kpísi apí ne nɔanýu lɔlu apí ne nópinékpure mewee mee áme kuláa kúka m má kapi nó rintéjse kémee nó lese. ¹⁹ Amá Kirisi menyε sone mee ríyu m má kápí ne ró lése. U we yare inyóonsesaɲ yeε íi ríka n caailē, íi kɔ ríka tejlē kápí ne ró nyóonse. ²⁰ Uyē ke Uléecaa uu hái mekeε-me wée uu kelene rǎpá yo wai re uké písoi ayu lɔ. Uu kɔ nkɛpéni nó nnya siyáa tɔrɔ nsí-i u leseri re líké nó yóriye. ²¹ Uyē kani ritiki aní ne Uléecaa kefa tene. Uléecaa uyεε pikɔkɔpɔ kémee u yukuse uu ríyu u waise re nɔké ne Uléecaa kefa tene ani kɔ ne u n tálē nnya.

²² Nɔ nkɛpéni nsímései mee ye usoi ríyu n lɔ pakarelenle ani pɛé ne fe ani meyíkíyiki n lakaane nsone. Lē nnya, ani ne nósinéfa nnéí n lakaane, ái kape kecáá kecáá. ²³ Uléecaa Nsímé ye tíyesele ani nfáa fale yenu. Áni nfáa fale yē yare kapi ye kesoiɛipi keε ye n kpu m mári. Uléecaa Nsímé ín we yare nlukepuri mee ye n caai. Nn ye caai. Mesére kní we ne nnfaa.

²⁴ Kesoiɛipi ye we yare meyúí.

Keriyu kake ye n yé yare meyúí mefeεe.

Meyúí yeε kóósile mefeεe ame súrii.

²⁵ Amá mesére ke Upíima Nsímé Kεcire pɔɔ ye n we.

Nsímé mmē kapi nní Nsímé Kεcire kémee nó riyóó.

2

¹ Lē nnya, ani rikpákára nnéí mpuri ne nnóome ne kecáá kecáá mewai ne kufatoi ne iwóhó riyá. ² Ani Uléecaa nsímé n la yare ke siwá fenfēí asi ye nní mɛpɛ sone hí la, líké tíyese nɔké nsone papisi, líké kɔ nɔanýu lɔ nnya. ³ Nɔ Upíima isoi sone pilélé masile.

Kirisi pikó ye Uléecaa mpuri pikó le

⁴ Ani ne u rikɔ, uyεε ripare kecire tee ye nfáa n he ke písoi api n kési, Uléecaa pɔɔ ri wée re tetεε uinipεε-i rinéíkwó. ⁵ Nǎ ticuruu, nóké kɔ n we yare apare nyεε nfáa m má. Nyē ke Uléecaa uu kpísi, uu tíyese Unfaasone nní ne ukeyɔ u mɔm. Kei kaní yé piléékɔ icáɛpɛ n wai, piléékɔ pɛε pinfaa n kpísi pin ne inyóonse kuu hí la u wai, uyē un kɔ Yeesu Kirisi nnya i pakarente. Uléecaa Nfaasone kémee ke liinyóonse iyē íi léeri. ⁶ Li Uléecaa Nsímé ritelé kémee wɔlaalē te:

Ne ripare ke Uléecaa uu n wée tin nnéí má kpísile

ké Siyɔɔ-pɔ karii riké panse kenui ripare.

Úye un ne ri n tálē, úu isei meluke má. ⁷ Tipare tee nó mpí nó nní ne kefa n tenelē kémee kuláa píima mále. Amá ri pɛpɛ ápi Uléecaa ne kefa n tenelē kémeé wele yare lē kapi nní Uléecaa Nsímé ritelé-i n wói re:

Tipare ke pimóme api n fómpɔ tee nkɛpéni panse

tikecire tee kenui-i hí we. Li kɔ wɔlaalē te:

Tipare rinyine ye ri ke písoi api ye rinkpɔu,

kuparecaŋaa kunyine ye ku kpee ye pisei n lóise. ⁸ Ke pisei pē api Uléecaa nsímé pipakare ní ye nnya kapi ti rikpau. Lē kai kō hái mekee-me we re liké pi wa.

⁹ Amá nō ne mpuri mmē ke Uléecaa uu n wée le. Nō piléekwó icápine le ppe uyóopi inyóonse n wa. Nō Uléecaa pikó le. U nōanéyu ləle uu metéi kémee nō yekei re ani umewai píima pisei riyóó. ¹⁰ Áni ppe mekee Uléecaa mpuri pikó, amá nō nkpeni umpuri pikó le. Uléecaa úu ppe mekee íwe nō té, amá u nkpeni íwe nō ténle.

Isoi kai m pise re Uléecaa ukeikó uké li

¹¹ Pinésáne lala kecire, nō ketē nté pisáne le ppe pincee n tósu. Ne la ké nō riŋmóópuse re ani nómenécíre tī, áni kape likáipi-káipi lee ne nō n tōpu n tikilē. ¹² Nónínsói kani n le nōn ne ppepe ápi Uléecaa n wuru kémee we iké n nyam. Lin lē n wa, kei kapi yé ppe nō ní wóhosi re nō mewai kópe wai, api kei nómenéwai sone yenu api Uléecaa ríyu waise keyáa kē kuu n sánti.

¹³ Ani Upíima nnya sisoipipi iyóopi nnéi yee ketē kecáa ní we m pakarelē. Ufoi yee uyóopi yee ketē nnéi kecáa ínane n te. ¹⁴ Ani kō ppepe umetene ní we m pakarelē. Pē kuu túmei re piké ye piwaikópekó kutu ripasa, piké kō ppepe lisone n wai ríyu waise. ¹⁵ Lē ke Uléecaa uu ní la lee re ani lisone n wai, piníri ppe ne nō n kēne piké ne rinséé nnya. ¹⁶ Ani n we yare pisei ppe ápi úka kecáa n tú, amá áni kape ppe re káni nní úka kecáa ní tú nnya, nō rikpákára mewai m má nōn mekecáa yárilē. Ani n we yare Uléecaa pikeikó. ¹⁷ Ani ye mpa úye m pakarelē. Ani nópinémárecō n la, ani Uléecaa n wuru, ani kō uyóopi ríyu n waiselē.

Kirisi íwe kari yé m paílē tōn ne irókó le

¹⁸ Nō pikeikó, li pise re nōké nómenécíre ricepise ani nópinékeisaa n wuru. Ái pē isoi yee ní nyam pin kefa láarú ŋmane, amá ne pē mekó mee m páápú kani yé m pakarelē. ¹⁹ Li nyamle re mpa pin usoi íwe n lukeise kái peé ne n sá re uké n le, li ríyu mále re uké Uléecaa kuú ne aseí n tikilē nnya n kahari. ²⁰ Asei kecáa, tíyu ríye kai má re usoi uké uncaai nnya íwe n yenaalē. Amá in te usoi ye lisone wai un kō peé ne íwe kahari, li Uléecaa inipee-i lisone le. ²¹ Lē ke Uléecaa uú ne nō n sée re ani ye wa ye lē. Kirisi pō ne kō nōkenécáa íwe lile uú ne nō nyíse re ani uncee n tikilē. ²² Uyē úu akópe áka wailē, nnóme nka n ketume unnō-i léeme. ²³ Pi u lámaankeele, amá úu úka alé ceéi, api íwe u lukeise, amá úu úka sisikee, amá umecire kuu kpísi uu Uléecaa yee aseí ne n túhaane anipee-i wai. ²⁴ Arókópe kuu kpísi uu ukecáa wai apí ne kunapéekwó kecáa u karií re akópe aké kerócáa le, tóké ppe lelee ní nyam Uléecaa inipee-i n wai nnya. Uakpē nyee tíyese ke tōo ne peí. ²⁵ Nō ppe mekee-me nyéreile yare sipoipipi see m pō. Amá nō nkpeni useesé ne uyee nōkenécáa ní paílē kémee pelele.

3

Pinósi ne pipila kecáa nsímé

¹ Limecō kaí we ne nō pinósi kémee, ani nómenécíre ricepise, mpa nō úye uké uula m pakarelē. Lelee yé tíyese pē pila ppe ápi nōkenécōpe Uléecaa nsímé ne kefa n tenelē api nónínsói sone yenu. Mpa nōnsá nsímé mmē n símisi, pi yé peé ne Uléecaa kefa tene ² re pi nónínsói sone kani n le nyáni nnya. ³ Áni kape ne ipiŋe kecáa melape lekaa-lekaa kutu n cōlē, yare nní pinyúpipahaa ne wura ikólē ne ilū sone pitánti. ⁴ Amá lelee Uléecaa kémee ríyu m má lee nní melape lekaa-lekaa mee usoi kefa-i m pékaalē. Áme ye caai, áme ye kō fōni. Lelee nónnéfánare ne nónínsói niŋe-niŋe kani n le. ⁵ Limecō ke ppe mekee pinósi ppe Uléecaa ne kefa n tenelē pin pipila pakarelē pin kō ne Uléecaa tálē api ye ppe lapisi. ⁶ Piuse yee nní Sara yee ppe ula Apiraham m pakarelē hái uu ye ne u séi re uusaa. Nōn lisone n wai, nōnsá líka n wuru, nō panselē ukepire pikó.

⁷ Limecɔ nɔ̄ pitisi, ani ne nɔ̄pinénɔ̄si n we nɔ̄n ńsɔ̄ne pi naresi re ápi páápú nnya. Nfáa mm̄ē ke Ulééca uu nɔ̄ n he faalaa, nɔ̄ ne p̄ē kuu kesé n he. L̄ē nnya, ani ríyú pi n waisel̄ē. Lin l̄ē n we, líka ái yé p̄ē nɔ̄pinéyómeyáhaa kémee nɔ̄ pún̄eise.

Li pise re Kirisi pikó piké n lakaane

⁸ Ntórɔ̄ kam nɔ̄ n símisine ye mmú re ani kemún̄jé kесе m má nɔ̄n kefa p̄enel̄ē. Umáreco nla nké nɔ̄kenéméé n we, ani ye kɔ̄ ucɔ̄ íwe tén̄i ani kɔ̄ nóm̄enécíre n cepisel̄ē. ⁹ Áni kape ye mewai kópe n ceikeene, áni kape ye kɔ̄ al̄é n ceikeene, amá ani ye rinó̄ sɔ̄ne usoi ritikise. L̄ē nnya kuu nɔ̄ sée re ani ye l̄ē wa, rinó̄ sɔ̄ne riké kɔ̄ ne nɔ̄ n tikil̄ē yare kuu m̄ ma. ¹⁰ Li Ulééca Nsímé ritel̄é kémee wólaal̄ē te:

Usoi un meyíkíyiki n la uké isoi sɔ̄ne li liké kɔ̄ siyáa nn̄éi u n láárú,

li pise re uké urilempi ne nsímé kópe t̄i.

Uu kɔ̄ unnɔ̄ ne nn̄ó̄mesimé kááse.

¹¹ Uké umecire ne mewai kópe tɔ̄. Uu lisɔ̄ne n wai.

Uké nk̄ín̄jine piwél̄aa ne k̄éyu m mahanl̄ē.

¹² Upr̄íma ye pep̄ee aseí n t̄ikil̄ē in̄ípe tap̄aalenle.

Un kɔ̄ pipiyom̄eyáhaa kutu cɔ̄l̄ē.

Amá u ye pep̄ee mewai kópe n wai kepire rit̄ale.

¹³ In te lisɔ̄ne piwai kaní ne k̄éyu mahanl̄ē, wóo yé p̄ē íwe nɔ̄ n wai? ¹⁴ Ticuruu in te lisɔ̄ne kani wai nnya kani íwe le, liké nɔ̄ n láárú. Áni kape p̄isoi n wuru, líka ái kape ye kɔ̄ nfasimé nɔ̄ t̄ā. ¹⁵ Amá ani n̄́sinéfa-i n nyu re Kirisi ye Upr̄íma, ani kɔ̄ ríyú u n waise.

Ani ye nóm̄enécíre n cáp̄inel̄ē nɔ̄n ne m̄é te pin nɔ̄ m pise re yo nnya kani nn̄i meyá̄ ne u tál̄ē ¹⁶ nɔ̄ké rinó̄ ńsɔ̄ne yɔ̄sí ne ipakare. Ani kefa n kp̄á̄iil̄ē, pep̄ee ne nɔ̄ n náasi re piké n̄́rinéyu kpu pin nɔ̄ lámisi re nɔ̄ Kirisi tikil̄ē nnya, piké isei li. ¹⁷ In Ulééca mela, li kut̄asi we nɔ̄ké lisɔ̄ne n wai nɔ̄n ne íwe le ne kani yé nóm̄enéwai kópe kecáá nnya íwe n le.

¹⁸ Asei kecáá, nk̄p̄o ciren̄jé kóló ke Kirisi uu p̄isoi akópe kecáá kpu. Uricuruu úu akópe áka má, amá uu pikópekɔ̄ kecáá kpi re uké ne Ulééca kémee pi ha nnya. Pi u kpule uu kpi yare ke kesoīp̄i ake ye n kpu mecɔ̄, amá Ulééca Nfaasɔ̄ne nn̄ u yukuse, ¹⁹ hái uú ne pep̄ee nk̄p̄o kuhore-i n kpaniil̄ē Nléecaasimé yóó. ²⁰ P̄ē ápi p̄ē Ulééca pakare kumún̄jé kpe-i kuú p̄é ne pi n kahari úu la uké ukuw̄oi yukuse. P̄é̄ uye-i ke Nowee uú p̄ē ukutakai kari. P̄isoi nk̄aripi, pipaha ŋman̄e p̄ē kukem̄ee lom̄p̄o, aku míni kecáá n t̄sil̄ē Ulééca uú ne piayu l̄olu. ²¹ Limeni m̄é ye míni kani ye neni nn̄i ń wóle ai n̄́an̄éyu l̄olu kumí̄ri le. Ápi míni nɔ̄ wóle re liké n̄́in̄é̄pīje kecáá mékperinkpe heere. Pi míni nɔ̄ wóle re liké nyíse re nɔ̄ ne Ulééca tén̄ile re uké ne Yeasu Kirisi meyise pikp̄okp̄o kémee ritiki uké ne n̄́kenémún̄jé s̄nukuse. ²² Uye keyóm̄ecaa ritaá uú ha Ulééca kuluke-luke-i k̄éyukɔ̄ton̄e-i ton̄e. Uanipe-i ke Ulééca uu piléecaatum̄e ne l̄ē nn̄éi lēe kei ríyú ne ńnan̄e m má wa un likecáá t̄ú.

4

L̄ē kapi ye Kirisi kémee isoi fale n li

¹ Kirisi ye uipīje kémee ntó̄osi konle. L̄ē nnya, ani ukemún̄jé k̄ē kecɔ̄ m múl̄ē nɔ̄n ne m̄é te nɔ̄ké íwe li. Nkó ye uipīje kémee ntó̄osi n kó̄ yèè fele uu akópe piwai yá. ² L̄ē nnya, kaí ne neni n kp̄isi, ái pise re nɔ̄ké Ulééca mela n tikil̄ē nɔ̄n kɔ̄ ne ituje t̄ɔ̄rɔ̄ nnyí kai nn̄i ket̄ē kecáá nɔ̄ n tise n̄́in̄é̄soi le. Áni kape l̄ē ke n̄́in̄é̄pīje ii n káipinkēe n tikil̄ē. ³ Asei kecáá, nɔ̄ p̄ē meke pep̄ee ápi Ulééca n wuru mela meyá̄ wale, nɔ̄n mékperinkp̄ewai ne pikáipinkēe ne p̄itaniré̄ ne iluke p̄icaainkēe ne p̄itaniré̄ ikeɣene wai nɔ̄n piléé nyó̄n̄se.

⁴ Li nk̄p̄eni lipite p̄ē nn̄ó̄ yile re áni ye kɔ̄ mewai kópe m̄é piwai rikp̄á pim̄ecɔ̄. L̄ē nnya kapi nɔ̄ lámisi. ⁵ Pi yé kam api pimewai Ulééca k̄é̄n̄kēe. Uye umecire cáp̄inelenle uké ne pinyán̄nyá̄ ne pikp̄okp̄o nn̄éi túhaane. ⁶ L̄ē nnya ke Kirisi uu Nsímé K̄ecire riyóó uú ne pikp̄okp̄o ricuruu p̄ene. Pi pimewai kecáá ne pi túhaanele yare m̄p̄á kesoīp̄i k̄éye mecɔ̄. Amá Nfáasɔ̄ne nnya, pi yé nk̄p̄eni fe api Ulééca kémee nfáa m má.

Lẽ kapi ye Uléecaa liheehēe rimmúlú

⁷ Μπά yo keto ye nnyáã wale. Lẽ nnya, ani mesəho m má nən rúpá yo wai ne kemújé, nəké ne piyómeyáhaa n fe nnya. ⁸ Lẽ nnya, lẽ kani yé n wa lee re ani mesére n̄səne n lakaane. N̄la yèè akópe meyã tinnēle. ⁹ Ani kusáne n wapaane. Áni kapē ye kefa-i n ηməpu nən ne pisáne yósu. ¹⁰ Uléecaa ye rúpá nó úye linyine hele ne limpehē. Lẽ nnya, rúpá úye uké uliheehēe kp̄isi uú ne picə n léni. Nən lẽ n wai, nə pēe lẽ p̄isoi le pēe Uléecaa liheehēe n̄səne m múl̄l̄. ¹¹ Lin úye n he re uké ye nsímé riyóó, liute uké ye ne Uléecaa n̄nəw s̄ímisi. Lin úye n he re uké ye picə l̄é, liute uké r̄n̄aηe mm̄e ke Uléecaa uu u n he ne picə n léni Uléecaa uké ne rúpá yo kémee Yeosu Kirisi rinyiri nnya r̄iyu yē. Yeosu Kirisi uyēe rúpá píyei-pə meyóopi ne r̄n̄aηe te! Amí.

Kirisi iwe icə piluke

¹² Pinésáne lala kecire, nókenéwuú áke kapē tə ne l̄e kai nní ne r̄pape nó m peikee yare nna mee nókenécáá kəonu. Ái kapē nó n we yare lisáηa linyine ye ni. ¹³ Amá liké meyã nó n láárú re Kirisi iwe icə kani le nnya. Limēcə kai s̄ónti liké nó n láárú, kumújé kpe-i kuú ha umeyóopi n̄ lesene uké p̄isoi nyíse. ¹⁴ P̄isoi pin Kirisi nnya nó n lámisi, liké nó n láárú re Uléecaa Nfaasəne, Nfáayukóó ye nókenéméé wele. ¹⁵ Nó úka úu kapē íwe n le re u usoi kpu n̄e u linyine yáai n̄e u mewai kópe menyine wa n̄e u picə nsímé nnyine kémee táhankēe nnya. ¹⁶ Amá in te unyine ye íwe le re u Kirisi ukó nnya, ái kapē isei u n we. Amá uké meníηe rinyíri t̄e nnya Uléecaa r̄iyu waise. ¹⁷ Ituηe ye t̄ule re Uléecaa uké ne p̄isoi túhaane. Upikó kuú ne koraanene. In te t̄ó kai ne koraanene, íye kai yé ha pēe k̄etə-pə pēpēe ápi n̄ la piké Uléecaa Nsímé Kecire kutu riñcə wa? ¹⁸ Li Uléecaa Nsímé ritelé kémee wólaal̄e te:

In te aseí ute r̄iyu pilale ye papisi,

íye kai yé ha pēe k̄etə-pə pēpēe ápi Uléecaa m pakarel̄e ne pikópekóó wa? ¹⁹ Lẽ nnya, pēpēe Uléecaa mela kémee íwe n le piké ne lisəne piwai n n̄əjl̄e, api Uléecaa, aseí ute yeē pi n wa anipe-i pimēcire wai.

5

Lẽ ke Uléecaa icápine piwéése api yé Kirisi pikó kecáá rim̄paí

¹ Lẽ nnya, Uléecaa icápine piwéése kam nkp̄eni ne s̄ímisi. N̄é ne kə pimēcə Uléecaa icápine uwéése le. Ne Kirisi iwe kuu n li ne inénípeē yenle. Ne kə meyóopi mee nfáani n léerine kémee ketóne mále. ² Lẽ nnya, ne la ké nó r̄ηmóópuse re ani pisēsé mecə p̄isoi ke Uléecaa uu nó rimmúise kecáá n̄səne m paíl̄e. Ái kapē t̄lasi, amá liké ne n̄orinépóo yare ke Uléecaa uu n̄ la. Ái kapē kə re piluke t̄əηé-təηé pinyine kani kémee wéési, amá ani p̄ikecáá m paíl̄e ne kefa kesē. ³ Ái re nəké p̄e ke Uléecaa uu n̄anénipe-i n wa ne k̄eyu m páápú, amá ani n̄səne n wai piké nó n nyáni pin nómenécə wai. ⁴ Nən lẽ n wa, uwéése ye p̄isoi kecáá n̄ paíl̄e yare useesé un ha n ka, u yé r̄iyóopikəη tēe ári ye pí kai n caai nó rikipise ani pēe r̄iyu m má.

⁵ Limēcə, nó pikp̄ere ne piηmáne, ani nómenécíre ricepise ani piwéése metene n we. Nónnénéí, úka úu kapē ye u ne picə kusencə kémee umēcire n taásel̄e. Li Uléecaa Nsímé ritelé kémee wólaal̄e te: Uléecaa yèè píyuwélaa ncée tápisile uu mp̄i pēe ye pimēcire rincépise ne kefa féenne. ⁶ Lẽ nnya, ani nómenécíre ricepise ani Uléecaa r̄n̄aηe nnéi ute metene n we uké ituηe iyē kuu n yekei kémee nó ritaáse. ⁷ Ani nónnécóη nnéi ukecáá topile. U nókenécáá paílenle.

⁸ Ani rúpá yo n wai ne kemújé. Áni kapē ləp̄ile! N̄ounéláarə Setani ye kəoniile yare kúkinaá kpeē n senkeē, un wéési uké unyine céériine. ⁹ Ani ncée u tápisi ani kə nfatene kémee n taal̄e. Ani n nyu re íwe kani nní n le icə ke nópinémáreçə api ket̄e nnéi kecáá le. ¹⁰ Uléecaa ye r̄iyále re nəké nkp̄eni íwe li ái kapē n̄aηai. Amá u Kirisi ne ritikile uú ne nó séi re ani mesére umeyóopi kéméé n we. U yé unfanare píima kémee r̄n̄aηe nó he

νόνηφέτανε nn papisi líka ái yé ppe nó ritiηa-tiηa nóké loó. ¹¹ Uyee mpra píyei hnaηe ute! Amí!

lyáhaa tōrō

¹² Silasi kam n nyu re u aseí tikilenle ye né lé' aní ne kétélepi nké nó wólu ké ne nó riηmóópuse, ké kō ne nó nyíse re Uléécaá ye meγíkíyiki ípeleé nó nyísele. Nō ípeleé kuu nó h' nyíse kémeē hōne wele. ¹³ Kirisi pikó ke Uléécaá uu nómenécō n wée pin Papilōni nté we ne unéηmáne Mariki ye nó yáhaapō. ¹⁴ Ani ripirane ani yáhaane liké nyíse re nó lakaanele.

Nó mpi nnéi nóo Kirisi pikó, Uléécaá uké nkíηniηe nó he!

Títelē lírū ke Piyee uu n wói

Lelēe rítelē ntí kēmēe ní we

Μπά Kirisi pikó píye kapi rítelē ntí wóipō. Timewee ye nkpáni yare rinóo ke usoi uu ye m ma uu kelenē ncée kpísi uu kelō tómpō. Útelēwōle nkó ye maa re unkpō ituyē ye nyahaimēle. U ri wōile re Kirisi pikó piké ye ne uicélaa léise (1:13).

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Útelēwōle nkó ye nsímé kecáa nyerele uu símisi re piké méwee sōne mee pinfatene kēmēe ní we m múlǐ, piké kō icélaa kapi ní yōsí ne aseí n tikilē (1).
2. Uu kō lē memáa picélaa nōome pēe nnōomesimé n céési pin kō méwoo méwoo wapisi ne tōpu (2).
3. Uu kō lē memáa Upíima Yeesu kepeemeyaa nkó símisi. Títelē ntí ye ripérése re Upíima mēpeeme men n nāhaise, Uléécaā nniye kuú ne ró n niyú kēmēe kai léeri. PISOI meyā kuu kō la piké ncée piyéne rikpá piké píyulale ηmurei (3).

Iyáhaa

¹ Née Simōo Piyee. Ne Yeesu Kirisi ukéikó le nen kō uutumē. Pē nnéi pēe meróco Uróléécaā ne Uróyulale Yeesu Kirisi nfanare nnya nfatene kecire m má kam títelē ntí wólū. ² Ne nó yáasi. Uléécaā uké lē kani nní meykíyiki u ne Urópiima n nyu nnya meyā ípeelēe nó nyíse uu kō nkínine meyā nó he.

Pēpe Yeesu Kirisi ne kefa n tene piké Uléécaā mela n wai

³ Uléécaā nnahe ke Yeesu Kirisi uu m má kuú ne rmpá yo kai ró m pise ró he tóké ne nfáa m má tōn ne Uléécaā mela wai. Uyee tíyese kari céri re u ne umeyōpi ne unnahe ró séele. ⁴ Lelēe tíyese ke Uléécaā uu lisōne píima lē kuu n yekei re uké ró he ró pa, líké kei ne ritiki tóké pēe Uléécaā sipipi, tōn ketē kecáa líkáipi-káipi lee ye ne ncaai ní ka kaase. ⁵ Lē nnya, ani riηmóópú ani nōnnéfatenē kecáa isoi sōne kápō, ani isoi sōne kecáa menyuwe kápō, ⁶ ani menyuwe kecáa nómenécíre pimúlé kápō, ani nómenécíre pimúlé kecáa ηηmóópú kápō, ani ηηmóópú kecáa Uléécaā líkō nla kápō, ⁷ ani Uléécaā líkō nla kecáa kumáre piwai kápō, ani kumáre piwai kecáa níla kápō. ⁸ Asei kecáa, lē nnéi lin nókenémēe n we, lin kō meyā n wai, ái yé ηmurei nóké méwoo n we áni líka wai. Nópinékei ápi yé pēe kuláa paa. Li yé kō tíyese ani Urópiima Yeesu Kirisi nísone ceru. ⁹ Amá nkó yee úu lilika m má, úu nísone nyáni, u we yare unyíye. U paleile re pi akópe kuú pēe mekeē n wai u tinnele.

¹⁰ Lē nnya pimáreco, Yeesu Kirisi ye nó wéele uu kō ne pikéi nó séi. Ani riηmóópú ani pikewai kēmēe nyíse re nō ne sá re nóké pi wa. Áni yé pēe lē kēmēe píkaí rikpō. ¹¹ Kei kani yé pēe nísone ncée yē aní ne nórinépōo Urópiima ne Uróyulale Yeesu Kirisi iyōopi teneciré kēmēe lompo.

¹² Lē nnya kam la ké isímé iyē nó n léisente, rmpá kani nní nsímései n nyu nōn kō nkemēe iníjī kariilē. ¹³ Ne yē te li nyam te ké kumújé nkú-i kam nní nfáa m má kēmēe isímé iyē nó n léisente, áni kapē ne m palei nnya. ¹⁴ Urópiima ye né símisile nen nyu re ám nkpéni ketē nké kecáa siyáa kulúí kpane. Kenétōjéyaa ye nnyáā wale. ¹⁵ Lē nnya kam ηmóópúlē te nóké masí menétōjé-maá nsímé mmē n léiselē, rmpá lin íye n we.

Pēpe Kirisi meyōopi n yē nsímé

¹⁶ Ái siwómé ke pISOI api m musí apí ne pimesōhō wai kari ritiki arí ne nó símisi re Urópiima ne Uróyulale Yeesu Kirisi ye nnahe ne wemele. Amá irónípeē karí ne ummule yē. ¹⁷ U Sáa Uléécaā kēmēe ríyu ne nnahe yenle. Likumújé kpe-i ke Uléécaā, m mule ne nnahe píima ute uu símaame re: Nkó yee Kenépipi lala keē nnépōonare nnéi n te.

¹⁸ Πεέ uyε-i karí πρε kesé Uléécaá riyope kecáá n we ne Yeesu, tō πρε metē mē konle men keyómecaa-pō leeri.

¹⁹ Lē kari nní n yé ye týesele ari meyíkíyiki n tálē te lē ke antepuye api n símisi ye aseí le. Nō alari mále nōké n n waiselē. Pínsímé ye nō we yare kéfiráa kee kuḡmaha kέmεε n tōre liké ha ne weesi, Kirisi yee n we yare rimarewarepi uké πρε léeme uké nō n kpáiiē ne nósínéfa kέmεε-pō. ²⁰ Li pise re nōké n̄sone kō te úka úu ye fe uké mmē ke antepuye api Nléécaasimé kέmεε m̄ ma ne ukemúh̄é cire fe uké kō. ²¹ Ái písoi πρε pírícúruu musí apí ne n símisi, amá Uléécaá Nfaasone mee ye pi lō, api πεé ne Uléécaá rinyiri n símisi.

2

Picélaa nōome

¹ Antepuye nōome ye πρε mekee Isirayeli pikó kecōpe leemele. Limēcō ke picélaa nōome pōcō kō meyaá nōkenécōpe lontine. Inōmécélaa yee ye ne ncaai n̄ ka kapi tantine api kō Ucélaa yee piriyu n lō fómni ai πρε ásáláú kaikai anyine pi wai. ² Písoi meyā yé méwoo méwoo piwai kέmεε pi ritiki, pē nnya aseí ncee riyu ari kpi. ³ Pi yé nwóónaapí nnya nnóolari kέmεε nnōome wa apí ne nō fe api le. Amá hái mekee-me ke Uléécaá uú ne pi túhaane api akópe yenu. Pikelólé áke neni ketaa wepō.

⁴ Uléécaá úu piléécaatumē πρε ne u m púnne kaḡne. Amá kuḡmaha kuhore-i kuu pi riláupō re piké kei m pahaalē liké ha ne ketúhaaneyaa tu. ⁵ Úu kō πρε kekpuretē písoi kaḡne. Amá u πρε týesele míni amē yipu amē pikópekōcō nnéi kóoi. Písoi pipaha ḡmane kuú πρε kaḡne. Nowee yee πρε n yóólē te písoi piké aseí ritiki ye pikecōpe wele. ⁶ Uu kō Sotōm ne Komōari ayu ne túhaane uu a tékéé aa panse nfúrō. Lē kuú ne pepee ápi u m pakarelē nyíse re limēcō kai kō pē waine. ⁷ Amá usoi use riyu kuu lō. Uyee nní Lōti yee aseí m má. Unfaa kέmεε pikó ye πρε méwoo méwoo wapisile lin meyíkíyiki mpōcaai u tanaalē hái. ⁸ Uyee πρε aseí tikilenle un ne pikecōpe we. M̄pá keyáa kέye kuú πρε pimewai kópe nyáni un kō kómēi, lin πρε ukumíiri yóókuselē. ⁹ Li nyísele re Upíima ye nyule lē kuu yé pipeikee kέmεε pepee u m pakarelē n̄ lese ne lē kuu yé kō pipakareciré pō kō ketúhaaneyaa kutu rimpása. ¹⁰ Pepee mékperinkpewai ne pírípō n wai ápi kō Upíima nnaḡe waiselē kuu meyá kutu pasanē.

Picélaa nōome pē ye akíḡ kópe ne píyuwélaa mále. Ápi ye pimēcire tī ne keyómecaa-pō lináḡe-naḡe piháikuse. ¹¹ Piléécaatumē ricuruu πρε n̄naḡe m má pin lē fe ápi ye Upíima keyu-i keyómecaa-pō lináḡe-naḡe lē nkópe n̄ka símisi. ¹² Amá picélaa nōome pē ápi ye musí, pi we yare isee ke písoi api n cōpii piké keyáa kō. Lē kápi n nyu kapi ye lámaankee. Isee mēcō kai kō pi kónine. ¹³ Pi kō pē tikpákárá waine liké ne pírirkákárá kapi picō n wai pi cēi. Pimela mee re piké ye metuḡetei ne mewai kópe kapi n káipinkee n wai. Mékperinkpe ne nseiciré ye pi póriilenle. Nō ne pē n̄n n tū n̄n kesé n le, ai pi n láárú re pi ye nnōome nō wa. ¹⁴ Iwásánkaí ye piinipee-i wele, ápi ye kō akópe piwai kecáa kō. Pepee ápi Uléécaá ncee kέmεε iníḡi m má kapi ye kέyu rikéraase. Memá nnáapí ye ne pi mainule. Uléécaá ye anō pi wale. ¹⁵ Pi ncée sone týele api ncée kópe tiki api pōlu. Ncée mmē ke Peyō uḡmáne Palam uú πρε rintíki kapi tíkile. U ye πρε mewai kópe wale api u hééle. ¹⁶ Amá Uléécaá ye πεé ne umewai kópe kecáa u césile. Isee íi ye símisi, amá keminaayaha ye πεé ne mesoitē símisile áke týese antepu Palam úu πρε piníríkei rikpá.

¹⁷ Písoi πρε wele yare n̄nih̄oi mee n̄n míni m má née ahope ke kuyō aku ye rinkpíise. Kesine píima kuḡmaha-i ke Uléécaá uu ketōne pi he. ¹⁸ Pi nsímé nyule hái, amá ápi πρε aseí má. Písoi pinyine ye pepee nní ncée kópe n tíkile anipe-i ḡméherēele ái kahane n náḡai. Pinōome pē ne ye fele api méwoo méwoo isoi kapi n le ne lipite pē kέyu kéraase. ¹⁹ Pi ye pi maa re pi yé týese api ilási kέméé lelu, amá pē ḡmaa ricuruu pin πρε kō mewai mee ye ne nkpō n̄ka ilasi le. Lēle re m̄pá úye ye lele u n feríye ilasi tunle. ²⁰ Upíima Yeesu Kirisi yee Uróyulale. Asei kecáa, in te pinyine ye u ceri api ketē nté mékperinkpe piwai ne pimēcire tōlu, api kō limemáa mekemee peepō, lipite pē mewee fale mee caailenle amē

mefoí tósu. ²¹ Li pree kutōsi we re ápi kape pí kai nsímései n ceraalē ne kapi yé n n céri api pree kō isé ke Uléécāa uú pree pi m pa pitiki yá. ²² Lē kai nní pi n wa ye nyíse re meyu mmé kapi m ma ye asei le re: Kεpōpi ye kúukee ake pansē ake le née kúfōη ye mewóle-maá apéré-i píηiri.

3

Upríma mepεεme nsímé

¹ Pinésáne kecire, títelé lírū ye ntí kam nní nó wólu. Ne aketé kέmee lalé ké lē kani pinyuwe m máálē nó léisente nóké ne kemúηé sone n wailē nnya. ² Ne la re ani nsímé ke antepuyee pree Uléécāa rinyiri ne n símisi apí pree mekeε-me m ma ne isé ke Urópríma ne Uróyulale uu m pa, pitume api tó n téηse kecāá léise. ³ Ani kō te pisoι ye siyáa tōrō kέmee sóntile piké pilipōókó n wai pin nó sέnnyi ⁴ api ye re: U maa re u sónti, yei kuu pée we? Háι ke pirósāa apí ne n kpi, mpa yo ye wele yare kai pree ketē kekoraane-me n we. ⁵ Amá pi nyule pin ne kesu re háι ái neni-me ke Uléécāa uu urinō ne ketē ne keyóme wa. Míni kέmee kuu ketē lesemε uu kō míni ne ke wai. ⁶ Limεcō kuu kō pree tíyese míni ame yipu ame ketē fe uú ne kekecāá likó nnéi tékéé. ⁷ Uléécāa rinō tē cire tee kō nfāani ketē ne keyómecaa múílē uké ha ne nna kέmee si ritékéé. Keyáa kē kuu pepεe ápi ye Uléécāa m pakare ne túhaanene uké kesé pi ritékéé.

⁸ Amá pinésáne kecire, nsímé nse ye we kai ne n sá re nóké palei. Mmee mmú re: Keyáa kesε ye Uléécāa inipεe-i aηmē kúkotokú kuse le. Aηmē kúkotokú kuse pō ne kō keyáa kesε le. ⁹ Upríma úu náηaise uké kelenε lē kuu m ma wa yare ke pinyine api m músu. Nō kuu ne lē niηú re úu la nó unyine nfaa nké pō nnya. Amá u la re ani nónnénéi fe ani isoi conse.

¹⁰ Upríma kekameyaa ye ha sóntile yare uyaa. Nné píima nnyine nn wai keyómecaa ake pōlupō. Nna nn keyómecaa-pō likó nnéi tore, ketē ne kelikó nnéi aí tore. ¹¹ Kai nní n we re lē ke mpa yo ai séene nnya, li pise re nónnésé ne nóinésoi kani n le iké asei n tikilē in kō ne Uléécāa sá! ¹² Lē nnya, ani nómenécire nyóonse aní ne m mé te Uléécāa uké mekeε kam. Keyáa kē ke keyómecaa ake nna yósune keké tore múkú-múkú, lē nnéi lee kekemεe n we ai nna kutoi kέmee wólente. ¹³ Amá Uléécāa ye ró maa re u yé keyómecaa fale ne ketē fale wa. Nsímései mee yé ha kei n we. Ketē kē kari mé.

¹⁴ Lē nnya pinésáne kecire, lē kani nní m mé nnya, ani riηmóprú ani uinipεe-i n we áni ncaai nka má, nkópe nka n n kō nó teηlē. Ani kō nkíηiηe kέmeé n we. ¹⁵ Ani kō te Urópríma nniηe ye tiróyu lōle, yare ke urósáne lala ne urómáreco Pōoli uu n wói. Uléécāa yee likemεe mewéesesōhō u he. ¹⁶ Átelé nyē nnéi kέmee kuu linsímé n wólu kuu ye lē símisi. Pisoι ápi ye nsímé mmē silō sinyine asei fe piké kó. Pepεe ápi líka kumúηé n nyu ápi kō pelaalē api ye pree n kέηéese, asei aá ne pi pōlu. Ticurru lē kapi kō Uléécāa Nsímé atelé tōrō nnéi kέmee wai. Pimecire kapi ne nkpō wéési.

¹⁷ Lē nnya, nō pinésáne lala mpi, nó nní lē pinyuwe m máálē, ani nómenécire tī. Insá lē, pepεe ápi Uléécāa n wuru mewai kópe yé tíyese ani pi tiki ai nó lóise. ¹⁸ Amá li pise re nóké ncée mme-i ke Uléécāa uu ípεelée nó n nyíse n tikilē n n ne keyu sí, ani kō Urópríma ne Uróyulale Yeesu Kirisi ceru. Uyee neni ne mpa píyεi-pō meyōpi te! Amí.

Títelē foí ke Yohani uu n wói

Lelēe rítelē ntí kέmεε ní we

Kirisi pikó pē nfasimé kapí ne icélaa kópe n cókai ke Yohani uu rítelē foí ntí wóipō. U icélaa kópe pikó pē tinyíri he re Kirisi pilaarō. Pi kesile re Kirisi úu kesoi pipi, ápi akópe ncaai kpíilē te linyine, ápi lē ke akópe aa ye tó ne Uléécaā kecōpe n caai kpíilē te linyine. Ai pēe wai re ái cóhlē te Kirisi ukó uké isoi sōne n le. Piyómeyáhaa féé pinyine pēe icélaa iyē céesi.

Lē nnya ke Yohani uu n wói ye nní: U lale icélaa iké kecíre n we uké kō aseí ripérése. Lē nnya kuu pi léise re piké icélaa iyē kapi kékoraane-mē n kó timúlú nsōne (2:24).

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Úteléwōle ye nyísele re u Yeesu useérakōó le (1:1-4).
2. Yohani ye re písoi piké metéi kέmεε isoi n le. Likumúhē re Uléécaā ye metéi le. Lē kέmεε, li pise re Kirisi pikó piké níla isé n tikilē (1:5-2:17).
3. Kirisi pilaarō píima mekame nkó ke úteléwōle uu nté símisi (2:18-29).
4. Uu kō Kirisi ukó mewee léise (3:1-24).
5. Íye kapi ye nnómesimé ne nsímései ceri api kóólene (4:1-6).
6. Nala ke usoi uu ye ne nyíse re u Kirisi ukó le (4:7-21).
7. Tó fe ari nfatene kpísi arí ne akópe feriyē (5:1-21).

Nsímé mēe ye nfáa n he

¹ Lelēe pēe rípa yo ke Uléécaā uu n wa kekoraane-me ní we, ari linsímé kóm, ari kō ne irónípe li yenu ari li nyáni, ari kō ne arónípe li ca, lēe nní rinóō tēe ye nfáa n he. ² Sáa kέmεε kari pēe wēpō. Li nfáa mmē tó nyísele ari n yenu. Lē nnya kari nfáa teneciré mmē nsímé símisi, tōn kō nó n yóólē. ³ Lē kari n yé ari kō kom kari kō nō yóólē te tó ne nnó tóké ripéne tōn ne kesé tó ne Sáa ne Ukepipi Yeesu Kirisi kupénecō kέmεé we. ⁴ Tóké ne mpóōnare m má ne kētō-pō nnya kari tiróúruu lē wai.

Uléécaā ye metéi le

⁵ Nsímé ke Yeesu Kirisi uu m ma ari n kóm tōn kō n yóólē ye mmú re: Uléécaā ye metéi le, kuymaha kúka áku ukeméé we. ⁶ Tōn m maa re tó ne Uléécaā ye pénelē, tōn kō pēe kuymaha pikēi wai, tō pinóōme le, ári nsímései tikilē. ⁷ Amá in te metéi kέmεε kari sōne, yare ke Uléécaā uu nní metéi kέmεε ní we, li yé tíyese tó ne piróō arí m pénelē, Ukepipi Yeesu menye amē pēe rípa arókópe áye ró hēere.

⁸ Tōn ye m maa re ári akópe má, meróóci re kari fómni, nsímései nín keróméé we. ⁹ Tōn ye arókópe n yámne, u yé ró a sárei, uu kō ntócaai nnéi ró hēere. Likumúhē re Uléécaā ye aseí ute le. U ye rípa yo wale lin kecíre we. ¹⁰ Tōn ye n kesí re ári akópe áka wailē, tō Uléécaā kpísile yare unóōme, ai pēe nyíse re unsímé nín keróméé we.

2

¹ Sinéwá! Ne rítelē ntí nó wólule re áni kape akópe n wai. Amá in te unyine ye akópe wa, uké n nyu re tō Sáa Uléécaā kέmεε-pō usíméyōó mále. Uyēe aseí ute Yeesu Kirisi. ² Uyēe uricuruu kpísi uu arókópe kecáá he yare inyóōnsesee re Uléécaā uké arókópe ró sárei uú ne ketē nnéi písoi akó péne uu sárei.

Isé fale

³ Tōn Uléécaā isé nsōne m múlīlē, li nyíse re tō u nyule. ⁴ Usoi nkó yēe ye m maa re: “Ne u cerile” úu ye kō pēe uisé rimúlú ye unóōme le, nsímései nín ukeméé we. ⁵ Amá usoi nkó yēe unsímé m múlīlē ye nyísele re u u lale ne kefa kesē. Lelēe ye nyíse re tó ne Uléécaā ye pénelenle. ⁶ Li pise re usoi nkó yēe ye m maa re tó ne Uléécaā ye pénelenle, unsē nké kō n nyará yare ke Yeesu nsē ní pēe ní nyará mecō.

⁷ Pinésáne lala kecire, áí isé fale kam nó wólú, amá isé kpure ye nyi kani kékoraane-me ní yosí. Isé kpure iyee nní rinóo kani pikóme m masí. ⁸ Ḿpá ne lē, li kō pree isé fale le yee Kirisi kēme ne nókenéme n nyíselē te aseí ye nye. Lēle re kuḡmaha ye tómpole, metéí sei ṕó ne kō pilomme masile.

⁹ Nkó yee m músu re metéí kēmeé kuú we, un kō pree uucō ipuri yulu ye kō kuḡmaha kēmeé wele. ¹⁰ Nkó yee uucō ní la ye metéí kēmeé wele, líka áí ye u lóise. ¹¹ Amá nkó yee uucō ipuri n yúlu ye kuḡmaha kēmeé wele. Kuḡmaha kēmeé kuu sōne aku u nyiinse úu pree nyu méye kuu sí.

¹² Ńó sinéwá! Ne rítelē ntí nó wólule ké nó léise re Ulééca ye Yeesu Kirisi rinyiri nnya nóanékópe nó sáreile. ¹³ Ńó pinésáa! Ne nó léisele re nō uyee háí kékoraane-me ní we nyule. Ńó pikpére ne piḡmáne, ne ńó léisele re nō ukpááree Setani feriyele. ¹⁴ Ńó sinépipi! Ne nó léisele re nó Sáa nyule. Ńó pinésáa, ne nó léisele re nō uyee háí kékoraane-me ní we nyule. Ńó pikpére ne piḡmáne, ne nó léisele re nō páápúle. Ulééca Nsímé ye nókenémeé wele, ani kō ukpááree Setani feriyele.

¹⁵ Áni kape ketē nké nēe kelikó n la. Úye un ke n la, úu yé kō fe uké pree Sáa n la. ¹⁶ Ketē kecáá likó ye nní: pikáipinke ke usoi uu m má ne lē ke uinipee ii n nyáni kuu ní la uké m má, nēe lē kuu m má un ne rikókōri wai. Lē nnéi ye ketē nté likó le, áí Sáa kēme kai léeri. ¹⁷ Ketē ye tósule, limecō ke kelikó ke pisoi api n káipinkee ṕó kō t́osu. Amá nkó yee Ulééca mela n wai ye ḿpá píyei nfáa mále.

Kirisi ulaaro

¹⁸ Ńó sinépipi! Ituḡe t́aro ye tule. Nō kō te Kirisi ulaaro ye wemele. Kirisi pilaaro ye nkpéni kulúí leemele, nōn kō nyu re ituḡe t́aro ye tule. ¹⁹ Kerócope ke lipite ṕe api léeme, amá ápi pree pirókó. Pin pree pirókó, pi yé pree kerómeé tone. Amá kapi nní ní t́ompō nnya, li nyísele re pinnéi mmē kēmeé úka úu pree urókó.

²⁰ Amá Ulééca ye ńó Nfáasone hele yare kapi ye usoi riyu kecáá mékpō n kōonu *, ani pree nónnénéí nsímései n nyu. ²¹ Lē nnya, áí re nsímései káni nyu nnya kam nó wólú, amá ne meyíkíyiki nó wólú re nō nsímései nyu nnya. Nō kō nyule re nnóome níka nín ye nsímései kēmeé léeme.

²² Wóo unóome, kái pree uyee n késu re áí Yeesu ke Ulééca uu wée? Kirisi ulaaro lo. Sáa ne Ukepipi keté kuu yúlu. ²³ Asei kecáá, nkó yee Ulééca Kepipi ní yé úu kō Sáa Ulééca nyu. Nkó yee Ulééca Kepipi n ḡmurei ye kō Sáa Ulééca ḡmureile.

²⁴ Lē nnya, ani tíye nsímé mmē kani háí kékoraane-me n ḱó nké nókenéme n we. In te nsímé mmē kani háí kékoraane-me n ḱó ye nókenémeé we, nó ne Ulééca Kepipi ne Sáa Ulééca yé ripéne aní n we pise. ²⁵ Lē ke Kirisi uu n yekei re u yé ró he lee nní nfáa teneciré. ²⁶ Pree n náasi piké nó fóm kecáá nsímé kam nó wólú. ²⁷ Nfáasone mmē ke Ulééca uu ńó n he ye nókenémeé wele. Lē nnya, áí nkpáni pise re piké kō ńó picélaa rikpá. N yé ḿpá yo nó céesi yare kai m pise, nnóome nín kemée we. Lē nnya, ani lē ke Nfáasone nn nó n céesi wa, lēle re ani Kirisi kupénecō kēmeé n we. ²⁸ Ńó sinépipi! Ani Kirisi kupénecō kēmeé n we. Un píyei n ka ari péé ne tirópóo n we, isei íi yé ró wa. ²⁹ Nōn n nyu re Kirisi ye aseí ute le, ani kō n nyu re nkó yee nsímései n t́ikilē ye Ulééca kepipi le.

3

Ulééca sipipi kecáá nsímé

¹ Ani yē lē ke Sáa Ulééca uu meyíkíyiki ró ní la api ye ne ró séi re Ulééca sipipi! Tō ko mesei lē le. Ketē nté pikó ápi Ulééca céri. Lē nnya kápi kō t́ó nyu. ² Pinésáne lala kecire! Tō nkpéni Ulééca sipipi le. Áí kahane isoi iyē karí masí kepire ní wene n nyíse. Amá nse kari pree nyu re Yeesu Kirisi un píyei m pree, t́ó ha ne menyíne u n we ari pree u yenu

* 2:20 Luki 7:46

yare kuu meyíkíyiki ní we. ³ Nkó yee lē ne kefa keese n tálē yèè umecire n cápinele uú wole cáká-cáká yare ke uyē Upíima uu ní we cáká-cáká mecō.

⁴ Nkó yee akópe n wai úu Uléécaá isé tíkilē. Lē nnya, akópe piwai ye isé pilóó le. ⁵ Nō kō pēe nyu re Yeesu Kirisi ye ka re uké pisoí akópe-i lese, uricuruu úu akópe áka má. ⁶ Lē nnya, nkó ne Yeesu Kirisi pēe m pēnelē úu ye akópe n wai. Nkó yee akópe n wai úu u yenaalē, úu kō u nyu.

⁷ Nō sinépipi, áni kape tíye unyine uké nō fóm. Nkó yee n wai yare kai m pise ye aseí tikilenle yare ke Yeesu Kirisi pōō kō aseí n tíkilē mecō. ⁸ Nkó yee akópe piwai ne kēyu m mahani ye kuníri ukó le. Kuníri kpeé hái kékoraane-me akópe wairi. Lē nnya ke Uléécaá Kepipi ake ketē kecáá ka re keké kuníri liwai-wai ritékéé.

⁹ Nkó yee m pansé Uléécaá kepipi yèè akópe piwai riyále re Uléécaá Nfaa ye ukeméé we nnya. Kuu Uléécaá kepipi nnya, úu yé fe uké akópe piwai n nōhlē. ¹⁰ Nkó yee úu aseí n tíkilē nēe úu umárecō ní la úu Uléécaá ukó. Kei kapi ye ne Uléécaá kepipi ne kuníri kepipi ceri api kóolene.

Uléécaá sipipi mecōpecire pilakaane nsímé

¹¹ Tinóō tē kani hái kékoraane-me n kó ye ntí re: Tóké merópecire n lakaane. ¹² Ári kape Kayee mecō n we. U pēe ukpááree Setani ukó le, uu uumarecō pá. Yo nnya kuu u ripá? Kayee ricuruu liwai-wai áí pēé nyam, amá uumarecō likó pōon n nyam.

¹³ Pimárecō, áí kape píri nō wa re ketē nté pisoí ye nōinépuri yulu nnya. ¹⁴ Tō nyule re tō pēe kpuwaalenle, ári nkpéni nfáa yenu. Kari pirómárecō ní la nnya kari lē nyu. Nkó yee úu umárecō ní la ye kpuwaalenle. ¹⁵ Usoi nkó yee umárecō ipuri n yúlu ye usoikó le. Nō kō pēe nyu re usoikó úka úu uisoí kēmeé ketóne má uké ne nfáa teneciré yé. ¹⁶ Yeesu Kirisi ye unfaa kpísile uu tó nnya he arí ne ceru re lē kapi ye sée re níla. Li pise re tóké kō ntófáa kpísi ári pirómárecō nnya he. ¹⁷ Usoi nkó yee m má, un nkpéni umárecō n yē úu líka má, uú ne ukéfa u pésu, íye kuu yé pēé maa re uyē ye Uléécaá lalē? ¹⁸ Nō sinéwá, ári kape ye nnósimé ḡmane ne níla nyíse. Amá tóké ye meyíkíyiki mewai wa ne aseí liké nyíse re tō níla mále.

Tóké ne nkíḡniḡe Uléécaá keyu-i n we

¹⁹ Kei kari yé ne n céri re tō nsímései pite le ye lē. Lēleé yé kō tíyese arí ne tirópōo Uléécaá keyu-i n we. ²⁰ Asei kecáá, ḡpá lin ne sirófa kēmeé ró n túhaane re tō akópe wale, Uléécaá ye sirófa fele un kō ḡpá yo nyu. ²¹ Pinésáne, in te líka áí ne sirófa kēmeé ró túhaane re tō akópe wa, tirópōo karí ne Uléécaá keyu-i we. ²² Kari uisé m múlē tōn kō lēleé ne u n sá wai nnya, tō ye tōn yo mpuri u m pise, tō ye ukeméé li yenle. ²³ Uisé iyee nnyí re tóké ne Ukepipi Yeesu Kirisi kefa tene ári kō n lakaane yare kuu isé ró m pa. ²⁴ Nkó yee uisé iyē n tíkilē ne Uléécaá ye pēnelenle un ne we, Uléécaá pōon kō ukeméé we. Unfaasone kuu ró ní he mee ró nyíselē te tō pēnelenle tōn ne we.

4

Íye kapi ye ne Uléécaá Nfaasone ceri?

¹ Pinésáne lala kecire, áni kape ye mese ne mese pē nnéí pēe ye m pólólē te Uléécaá Nfaasone ye pikeméé wele nkó ḡmurei. Amá ani ye pi pēé kelené ani yenu re li nsímései nēe áí nsímései. Asei kecáá, antepuye nōme ye ketē kecáá kulúí leeméle. ² Lē kani yéé ne n céri re Uléécaá Nfaasone ye unyine kēmeé we ye nní: Úye un tinhaa re Yeesu Kirisi ye panséle kesoipipi uú ne ketē nté weri, li nyíse re Nfáasone ye ukeméé wele. ³ Nkó yee úu ye lē tinhaa ye nyísele re Nfáasone ḡn ukeméé we, amá Kirisi ulaarō yee u te. Nō kō te u weme. Ticuruu u ketē kecáá pikáme masile.

⁴ Amá nō sinéwá, nō ne Uléécaá pikó le, nō kō antepuye nōme feriyéle. Nfáasone mee nókeméé ní we ye Kirisi ulaarō fele. ⁵ Pinóōme pēe ketē nté pikó le. Lē nnya kapi ketē nté pikó mecō símisi, pē pin kō kutu pi cōlē. ⁶ Amá tó ne Uléécaá pikó le. Nkó yee Uléécaá

n nyu yee ye kutu tó ricō. Amá nkó yee úu Uléécaā ukó, úu ye kutu tó ricō. Lē kari ye ne ceri kei ke nsímései Nfaasōne nn í we ne kei ke nnóōme nn í we.

Uléécaā ye íla le

⁷ Pinésáne lala kecire, Uléécaā kémee ke íla nn léeri. Lē nnya, li pise re tóké n lakaane. Usoi nkó yee uucō í la ye Uléécaā ukó le un kō Uléécaā nyu. ⁸ Uléécaā ye íla le. Nkó yee úu uucō í la úu Uléécaā céri. ⁹ Uléécaā ye Ukepipi cireníje ketē kecáá tummele re keké nfáa fale ró he. Lē kuú ne nyíse re u ró lalē. ¹⁰ Íla mmē ne ne mmpehē le. Ái tóo Uléécaā la, amá uyee tó la uu pree Ukepipi tumti ake kemecire kpísi ake aróképe kecáá he yare inyóōnseseē aké ne aróképe ró sárei.

¹¹ Pinésáne lala kecire, in te lē ke Uléécaā uu ró la, li pise re tóké kō n lakaane. ¹² Úka úu Uléécaā yénaalē. Amá tōn n lakaane, tó ne Uléécaā ye pénelenle un keróméē we, unla nn kō kerómee yipaalē.

¹³ Uléécaā ye Unfaasōne ró hele. Lēlee ye nyíse re tō ukeméē wele uyē un kō tó kéméē we. ¹⁴ Tó ne yenle ari kō n símisi re Sáa ye Kepipi ketē kecáá tummele re keké písoi ayu lō. ¹⁵ Úye un n ceri un tinhaa re Yeesu ye Uléécaā Kepipi le, li nyísele re liute uyē ne Uléécaā ye pénelenle un ne Uléécaā kéméē we Uléécaā póōn kō ukeméē we. ¹⁶ Tó ne yenle ari céru re Uléécaā ye ró lalē arí ne kefa tene.

Uléécaā ye íla le. Nkó yee íla m má ne Uléécaā ye pénelenle pin ne we, Uléécaā un ukeméē we, uyē un kō Uléécaā kéméē we. ¹⁷ Tōn íla m má ne nketō-pō, tó fe arí ha keyáa kē ke Uléécaā uú ne ró í túhaanene ne tirópōō n we, ke irósoi kari ketē nté í le ii Kirisi ikó mecō í we nnya. ¹⁸ Nkó yee íla m má úu ye iwame n wai. Íla mee í we ne nketō-pō yèè iwame lakasele. Iwame yèè nyísele re usoi kewuu ye túúni re pi yé kutu u ripasa. Lē nnya, nkó ke iwame ii í we nla ínn nyaní ne nketō-pō.

¹⁹ Amá in tóo, tō Uléécaā lalē re uyee mefoi ró la nnya. ²⁰ Úye un m maa re: “Ne Uléécaā lalē”, un kō pree uusoicō ipuri yulu, liute ye unóōme le. Nkó yee úu usoicō kuu n nyáni í la úu yé fe uké Uléécaā kúu n nyáni n la. ²¹ Kirisi ye kō pree isé ró hele re nkó yee Uléécaā í la uké kō uusoicō n la.

5

Nfatene mee ínanje kapi ye ne n feriyē

¹ Nkó yee ne kefa n tene re Yeesu ke Uléécaā uu wée ye Uléécaā kepipi le. Nkó yee usáa í la yèè kō usáa siwā n lalē. ² Tōn Uléécaā n la, tōn kō uisé n tikilē kai yé nyíse re tō Uléécaā siwā lalē. ³ Uléécaā isé pimúlé kémee kai ye nyíse re usoi ye Uléécaā lalē. Uisé íi kō pree páápú. ⁴ Mpa Uléécaā kepipi kéye ye ketē kecáá likó ínanje feriyēle. Ntófatenē nnya kake ye feriyē. ⁵ Wóo ye fe uu ketē kecáá likó feriyē, insá uyee ne kefa n tene re Yeesu yee Uléécaā Kepipi?

Yeesu kecáá aseéra pilese nsímé

⁶ Yeesu Kirisi yee ketē kecáá ka ne míni ne ménye. Ái míni ηmane kuú ne ka, amá míni ne ménye kuú ne ka. Nfáasōne mee lē símisi. Nfáasōne mee nsímései ute. ⁷ Lē nnya, píseérakōó ye pitaani le: ⁸ Pēpee nní Nfáasōne ne míni ne ménye. Piketaani ye kō ηmureile re nsímései ye mu. ⁹ Písoi yèè aseéra lesele ari ηmurei. Uléécaā rinōō kuu rinháa ye kō pree lē fele. Uyee Ukepipi kecáá aseéra lese. ¹⁰ Nkó yee Uléécaā Kepipi ne kefa n tenelē ye aseéra nyē ukefa-i yekeilenle. Nkó yee úu ne kefa n tene ye waise re Uléécaā ye unóōme le, kúu rinóō tē ke Uléécaā uu Ukepipi kecáá rinháa ne kefa n tene nnya. ¹¹ Uléécaā ye nfáa teneciré ró hele. Ukepipi kémee ke nfáa mmē ní we. ¹² Nkó yee Uléécaā Kepipi kē n nyu ye nfáa teneciré mále. Nkó yee úu Kepipi kē m má úu kō nfáa teneciré má.

Nfáa teneciré kecáá nsímé

¹³ Nó mpí nóō nní Uléécaā Kepipi ne kefa n tenelē, nó kam títelē tē wōipō re ani ceri re nó nfáa teneciré mále. ¹⁴ Tōn ne Uléécaā n tálē, tōn yo umela kémee u m pise, u ye ne ró

κόνλε. ¹⁵ Τὸν n nyu re ἴπά yo kari u pise u ye ne ró κόνλε, τὸ κὼ nyule re τὸ lē kari u m pise piyéne masile.

¹⁶ Usoi un umárecō n yē un akópe nyee áa ye ne nkṛō ḥ ka n wai, uké ukecáá Uléecaa yáási uké nfáa u he. Pēpee ye akópe nyee áa ye ne nkṛō ḥ ka n wa ḥmane kecáá kam te piké ye Uléecaa yáási. Akópe anyine yèè ne nkṛō kale. Ái pēpee ye akópe nyee ye ne nkṛō ḥ ka n wa kecáá kam te ani ye yáási.

¹⁷ Ἰπά mewai kópe méye ye akópe le. Amá ái akópe nnéi nyee ye ne nkṛō ka.

¹⁸ Τὸ nyule re usoi nkó yee Uléecaa kewā úu ye akópe n wai. Uléecaa Kēpipi yèè kericuruu kecáá m paílenle, ukpááree Setani úu ye ke rica. ¹⁹ Τὸ nyule re tṣ ne Uléecaa pikó le, ketē nnéi pikó pṓon ukpááree Setani nnaḥe-i pansente.

²⁰ Τὸ κὼ nyule re Uléecaa Kēpipi ye kale ake mesōhō ró he táké ye ne Uléecaa yíkíyiki céri. Ukepipi Yeesu Kirisi kee tó ne Uléecaa yíkíyiki uyē tipéne tōn ne we. Yeesu Kirisi uyee Uléecaa yíkíyiki. Uyee nfáa teneciré. ²¹ Nṓ sinéwá, ani nómenécíre ne piléé tí.

Títelē lírū ke Yohani uu n wói

Lelēe rítelē ntí kēmēe ní we

Títelē lírū ke Yohani uu n wói ye rítelē le ke Yohani uu "Unósi" ke Uléecaa uu n wée ne usipipi n wólu. Picō ye músu re li yé Uléecaa icápine ne ikemēe pikó kuú ne máne. Li rikemēe nyísele lē kapi yé ne picélaa nōōme n sōne.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Úteléwole ye pepēe rítelē ntí n kēēni símisile re piké nsímēsei ne níla kēmēe isoi n le (1-6).
2. U re pisoi piké ne pepēe Uléecaa icélaa memíi n céesi pimēcire tī (7-11).
3. Uléecaa icápine inyine pikó iyáhaa kuu pē kuu nté n wólu palē (12-13).

Iyáhaa

¹ Nē Yeesu Uléecaa icápine uwéēse, nēe pō Kiriya ke Uléecaa uu n wée ne sipópipi kam ní la ne kefa kesēe rítelē ntí wólu. Ái menécíre nēe nó la, amá mpí nnéi pēe nnésímēsei n nyu ye kō nó lalē. ² Tō nó lalē re nsímēsei ye kerómēé we nnya. Mesére knn yé kō kerómēé n we. Ne nó yáasi!

³ Sáa Uléecaa ne Ukepipi Yeesu Kirisi yé ípēelēe ró nyíse, api nfanare ró nyíse api kō nkíhniye ró he tóké ne aseí ne níla kēmēe m pēnelē.

Nsímēsei ne níla kecáá nsímé

⁴ Kam n yé te sipówá kecōpe sinyine ye nsímēsei tikilenle yare ke Sáa Uléecaa uu rinóo ró n he mecō, li meyánsei né larisile. ⁵ Ne nkpéni pō Kiriya pise re tóké n lakaane. Ái isé fale kam wólu nen pō pápōlē. Isé iyē kari hái kékoraane-me ní yōsí ye nyi. ⁶ Níla ye pise re tóké Uléecaa isé n tikilē tōn ne sōne. Kei ye isé iyē kari yé n tīkilē tōn ne sōne yare kuu kékoraane-me ró n céesi. ⁷ Pinóōme kulúí ye ketē kecáá lonaalenle pin kesu re Yeesu Kirisi úu panse kesoi pipi yíkíyiki uú ne ketē kecáá weri. Kei kapi ye ne ceri re uyēe lē n wai ye unóōme le un kō Kirisi ulaarō. ⁸ Lē nnya, ani nómenécíre tī n sōne, áni kape ne pirókei nnéi kari n wa kulaa m paa nnya. Amá ani liihēe nnéi yōsí.

⁹ Nkó yēe úu Kirisi icélaa m múílē uké iketō ηmane ne m pālē, un pēe fáauselē, úu Uléecaa kupénecō kēmēé we. Nkó yēe Kirisi icélaa m múílē ye Sáa Uléecaa ne Ukepipi ηmureile. ¹⁰ Úye un nókenémēé n ka unsá icélaa iyē ne n hapō, áni kape nókenéyō-i u yōsí, áni kape kō u yáasi ricuruu. ¹¹ Úye un u n yáasi, li wa yare u ne uyē pēe kesé umewai kōpe mē kēmēé we.

Nsímé tōrōo

¹² Ne nsímé meyá mále ké nó símisi, amá ám la ké neni rítelē ne kéwole ne lē wa. Ne lalē ké nókenémēé hapō ari pēé n nyáneine nen ne nó símisi tóké ne mpóōnare m má ne kētō-pō nnya.

¹³ Upóyínōsi ke Uléecaa uu n wée siwā pō ne kō pó yáhaarō.

Τίτέλε τάάνῦ κε Yohani uu n wói

Lελεε ρίτελέ ντί κέμεε ή we

Utisi unyine kapi ye n sée re Kayusi ke Yohani uu rítelē ntí wói. Ári ukecáá nkó nka nyu, insá kuu Nléécaasimé ne aseí n tíkile ἡμανε. Umewee ye ne Tiyotirefu mekó kóólelenle. Tiyotirefu ye icápine kέμεε úyukáó unyine le ke Yohani uu n kési.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Úteléwale ye Kayusi pakarente, aseí kuu n tíkile ne pikéi kuu Kirisi pikó n wapisi nnya (1-8).
2. Tiyotirefu nsē ye nfasimé u tanaalenle (9-10).
3. U Temetiriisi isoi sone nkó símisile (11-12).
4. U símaapō re u yé pi rilóólú uu kō iyáhaa pi papō (13-15).

Iyáhaa

¹ Né Ulééca icápine uwéése, née pō Kayusi kam ή la ne kefa kesε rítelē ntí wólu.

² Unésáne lala kecire, ne welu re póké mpá yo kέμεε keyu n sī póké kō isare n láarú yare kaa nní Ulééca ncee kέμεε keyu n sí meco. ³ Pirómárecō pinyine ye nté kale api né símisi re nsímései ye kepóméé wele, pōn kō nsonε n tikile. Li rinékíḡ niḡukusele meyíkíyiki.

⁴ Líka ái ye rinékíḡ niḡukuse ai tōsu kam yé ή kó te sinéwá ye aseí tikile.

Kayusi ye aseí tikilenle

⁵ Unésáne lala kecire, pō ye pōn yo n yekei re pō wa, pō ye nyísele re pō aseí ute le áa ne Kirisi pikó li wai, mpá pin kucōyu pikó. ⁶ Pi Ulééca icápine pikó keyu-i nla kaa pi n nyíse kecáá símisile. Pōn n fe pōn pi n lé yare kai Ulééca kέμεε m pise piké ne pincee rinōḡ, li nyamle. ⁷ Upíma pikéi nnya kapi ncée tikile. Ápi pepεe ápi Ulééca n nyu anipe-i líka yōsí. ⁸ Lē nnya kai pise re tóké lipite pē lé, tō ne pē tóké ne kesé nsímései n yóólē nnya.

Tiyotirefu ne Temetiriisi

⁹ Ne Ulééca icápine pikó kételēpi wōile. Amá Tiyotirefu yeε íyukáó picō kecōpe ή la úu ró yōsí. ¹⁰ Lē nnya, nen ha píyei n hapō, ne mewai kuu n wapisi un kō kerócáá nsímé kópe símaankee keenkeene. Lē ái nkpáni u tu. Úu ye kusáne pimárecō pεε n sōnaapō wa, úu ye kō ḡmurei re pepεe piwai ή la piké wa, uu kō pεε Ulééca icápine-i pi lese.

¹¹ Unésáne lala kecire, kapε ye ne likópe piwai yíraane, amá a ye ne lisone yíraane. Nkó yeε lisone n wai ye Ulééca ukó le, nkó yeε akópe n wai úu Ulééca nyu.

¹² Mpá úye ye símisi re Temetiriisi ye isoi sone lele, hái ricuruu nsímései μεε ukemeé ή we ye nyísele re u isoi sone lele. Tō ne kō ukecáá lé símisile. Pō kō nyu re lé kari ukecáá ή símisi ye aseí le.

Iyáhaa tōrō

¹³ Ne nsímé meyá mále ké pō wōipō, amá ám la ké rítelē ne kέwale ne lé wa. ¹⁴ Ne lale ké nfáani pō yé, ari pεé n nyáneine tōn ne símisi.

¹⁵ A ne nkíḡniḡe n we.

Pipósáne re ké pō yáási. A pirósáne yáási, aa pinnéi mpá úye uiyáhaa u pa.

Títelé ke Yuuti uu n wói

Lelɛe rítelɛ ntí kɛmɛɛ n̄ we
 Kirisi pikó nnéi ke Yuuti ritelɛ ntí arí ne mánɛ. Tinsímé ne Piyɛe ritelɛ lírũ nkó ye lalɛ nké nse. Pɛpɛɛ icélaa nɔwɛmɛ n céési pin nsé kópe sónɛ kuú ne atɔpi wai.

Ifaaci iyɛ mekériinɛ ye mmé:

1. Lelɛe rítelɛ ntí kɛmɛɛ n̄ we (1-2).
2. Pɛpɛɛ icélaa nɔwɛmɛ m pásii nkó (3-16).
3. U Kirisi pikó ikari kpáselenlɛ rɛ piké n̄la ne nfatɛnɛ kɛmɛɛ n̄ n̄módópúlɛ (17-23).
4. Uléécɛa ye ipakare te (24-25).

Iyáhaa

¹ Née Yeesu Kirisi ukeikó ne Yakupu uwã kapi ye n sée rɛ Yuuti. Nó mpí ke Sáa Uléécɛa uu nní n̄ sée kam títelɛ wólu. U nó lalɛ uu Yeesu Kirisi anipe-i nó wai rɛ uké n̄kɛnécáá m paílɛ. ² Uléécɛa uké nfanarɛ nó nyíse uu kɔ nkíɲɲinɛ nó he uu kɔ meyá nó n la.

Pɛpɛɛ nnówɛmɛsimé n céési kecáá nkó

³ Pinésáne lala kecirɛ, ne pɛé lalɛ ké lɛ ke Uléécɛa uu kesé tó ne nnó ayu n lɔ kecáá rítelɛ nó wóipɔ. Ne nkpéni yé te li meyíkíyiki pise rɛ ké nní nó wói ké ne nfatɛnɛ atɔpi kɛmɛɛ nó n̄ n̄módópúlɛ. Uléécɛa ye meciréninɛ nsímé mmɛ ke upikó apí ne kefa n tɛnɛ pamele.

⁴ Ái líka nnya kam lɛ símisi, simúnɛ kópe pisoɪ pinyinɛ ye riséɛ ne nó cónhɛnɛnɛ. Pi Uléécɛa ipɛelɛɛ waisele yarɛ ncée kuu pi he rɛ piké mewai kópe ne piripɔ n wai. Urócélaa cireninɛ ne Urópíima Yeesu Kirisi kapi lɛ yulu. Háɪ mekeɛ-me kai wólaalɛ te akpanii nyɛɛ pilikó.

⁵ Ḿpá kani nní pinyuwe m máálɛ, ne la ké nó léise rɛ Upíima ye pɛɛ mekeɛ Isirayɛeli pikó riyu lalɛ Esipiti ketɛ kecáá, amá uu pɛɛ limemáá tíyɛɛɛ pɛpɛɛ ápi pikecɔpɛ ne kefa u n tenɛlɛ apɪ kpíni. ⁶ Piléécɛatume pinyinɛ ye pɛé ne Uléécɛa wóɔsile rɛ ketónɛ ke-i kuu pi n tónse áke ne pi risá, apɪ pɛɛ pimɛcirɛ ketónɛ conse. U kɔ pɛ kuɲmaha kemɛɛ-pɔ tonsɛnɛ pin meséɛ pahaalɛ liké ha ne keyáa kɛ kuu pitúhaane pi n són̄ti tu. ⁷ Ani Sotɔm kuyu ne Komɔɔri kukó ne ayu nyɛɛ ne a n kólɛ nkó léise. Piléécɛatume mecɔ mmé ke kei pikó apí pɛɛ méwoo méwoo wai. Apí n la pitisi ne pitisicɔ piké n sói. Lɛ nnya ke Uléécɛa uu kutu pi ripasa uu nna tenɛciré kɛmɛɛ pi sáɔ. U lɛ wale rɛ ḿpá úye uké kei yé uké ne umɛcirɛ t̄i.

⁸ Lɛ ke pɛpɛɛ nní ne nó n cónhɛnɛlɛ p̄ɔ kɔ we. Simúnɛ kópe sin pi n lɛɛmɛ, apɪ pɛɛ piipinɛ lilala ne pimɛcirɛ mékperinkpɛ n wai, ápi kɔ Upíima nnaɲɛ waiselɛ, pin keyómɛcɛa-pɔ linɲɛ-naɲɛ lámaankɛɛ. ⁹ Moisi ye pɛɛ kpule, Uléécɛatume wéɛɛ Míseeli ne Setani apɪ ukecáá cɛɲɛsi. Pi pɛɛ pásainɛle rɛ wóo yé u kpísi. Ḿpá ne lɛ, Uléécɛatume wéɛɛ Míseeli ricuruu úu kaha uké Setani lámaankɛɛ. Amá nse kuu u maa rɛ: Upíima uké kutu p̄ɔ ripasa. ¹⁰ Amá pisoɪ pɛ p̄ɔ, lɛ aseɪ kápi n nyu kapi ye lámaankɛɛ. Lɛ kapi isɛɛ mecɔ méwoo n nyu lɛɛ pi kopaalɛ. ¹¹ Íwe kapi topori! Kayɛɛ nceɛ n̄cɔ kapi t̄ikilɛ. Siwóo nnya kapi pimɛcirɛ kpísi apɪ mp̄ɔlɛcɛɛ tikise Palam mecɔ. Kapí ne Uléécɛa n kɛɲɛnɛ yarɛ ke Koree uu n wa mecɔ nnya kai pi ritékéɛ. ¹² Kei kani ye n cápɪnɛ rɛ n̄kɛ memáɛcɔ iluke li, pɛpɛɛ ye n̄rinéyu kpu. Kei ke pɛ apɪ ye pimɛla anyá súkei, ápi ne úka kutu cɔlɛ. Pi we yarɛ ahope ke kuyɔ aku n kpáúlɛ. Pi kɔ wele yarɛ kuléɛ nkú kpɛɛ áku ye m mári, ḿpá lin kuimaretuɲɛ n tu. Pin ku n wehe, meté kaku pɛɛ lɛ kpu. ¹³ Ḿnimaa kɛmɛɛ ániwalé papɛ-papɛ kapí ne menyínɛ we. Pi ye pimɛwai kópe lesele apɪ yánɛsi yarɛ ke ániwalé aa ye míni kuwálé n̄ yánɛsi. Pi kɔ wele yarɛ awáɛɛpi nyɛɛ méwoo n sónɛsi. Lɛ nnya ke Uléécɛa uu kuɲmaha p̄íima-i ketónɛ pi he rɛ piké kei meséɛ n t̄i.

¹⁴ Pirókpure kέmee, Enόki ye Atam siyase kέmee kunai sέei-sέei ukό le. U hái mekeeme písoi pē kecáá ma re: Uróima ye wemele ne upileecaatumε kulúi ¹⁵ piké ne písoi nnéi túhaane. U yé piwaikópekó akópe pa, mewai kópe nnéi kapi n wa nnya. U yé kó pikópekó ppe áyu n wéesi alē kapi u n lámaankeε kecáá akópe pi pa. ¹⁶ Písoi pinyine ye pi ppe mesére n ηmúlaankeε. Ái píkai pi láárú. Pilikáipi-káipi kapi ye wa. Pi η-yuwélaasimé símaankeεle pin ne písoi kahaankeε re piké linyine pikemεe yé nnya.

Kirisi pikó nsē kecáá nsímé

¹⁷ Amá nό pinésáne lala kecire, nóké ye nsímé ke Urópiima Yeesu Kirisi pitume api mekeε-me nó rin-yóó léise. ¹⁸ Pi ye ppe nó n yóólē te: Ituηe tōrō kumúηé kun n tu, pinyine ppe písoi n sényi yé kam, ápi yéé pilikáipi-káipi nnya Ulééca wuri. ¹⁹ Pεpe pikóólentene písoi kecōpe tanaalē. Lē ke piricuruu api m músu ηmane kapi wai. Ulééca Nfaa ηn pikemé we. ²⁰ Amá nό pinésáne lala kecire, nóké nómenécire n ηmóópúselē non nfatene sōne ke Nfáasōne nn nó η he nnaηe ne keyóme yáási. ²¹ Ani Ulééca nla kέmé n we non mé te Urópiima Yeesu Kirisi yé unfanare nnya nfáa teneciré nó he.

²² Ani ye pεpe ne η we pin tíru íwe té. ²³ Ani piayu lō ani nna teneciré-i pi lese. Ani ye kō picō íwe té. Amá ani nómenécire tī, áni kape ye pilikó líka ne rikō, aí ne pimelape ke pimewai kópe ame m póriinkeε péne.

Ipakare tōrō

²⁴ Ulééca ye ηnaηe mále uké ne nó n léraalē áni yé píkai loó, uké kō ne kei káni yé ha akópe m má nó ha, ai kō nó n láárú aní ha ne umeyōpi kέmee u yenu. ²⁵ Uyεe Ulééca Cireníηe, uyεe ne Urópiima Yeesu Kirisi ritiki uú ne aróyu lōlu. Kaí ne mpa píyei-me n kpiime ne neni-me ne mpa píyei-pō, uyεe mímule ne ríyu ne ηnaηe ne meyoōpi mesére te! Amí!

Yohani Meyene

Lelɛ rítelɛ ntí kɛmɛ ní we

Yohani yɛ rítelɛ ntí wói. Kumújé kpe-i kuu rítelɛ ntí ní wólú, míni kepáápáá ketē kē kapi ye n sée re Patimōsi-i kuú pɛ́ we. Pɛɛ mɛkɛɛ Asii keteni-i, kuwélé kunyine-i kake ketuɣeleemɛ-mɛ́ we. Kumújé kpe-i ke Rɔm uyɔɔpi uú pɛɛ Kirisi pikó wéékuselɛ́. Uléécaá icápine isɛɛi inyine kuu rítelɛ́ wólú. Méyene kulú ke Yohani uu n yénti tɛ Yeesu ne upikó ye mɛwai kópe linaɣe-naɣe feriyɛ ne kɛtɔ-pɔ nkó ke méyene mɛ́ amɛ símisi.

Ifaaci iyē mekériine ye mmé:

1. Yohani ye umɛcire lese uu nyíse re u Kirisi yɛɛ nkɔ́ kɛmɛ n yisi utume le (1:1-8).
2. Átelɛ aseɛi kapi Uléécaá icápine yɛɛ pɛɛ mɛkɛɛ Asii keteni-i ní we n wói (1-3).
3. Yeesu ye mɛwai kópe linaɣe-naɣe feriyɛ (4-20).
4. Ketē fale ke Uléécaá uu pilésɛmɛ ní la kai áyu tɔrɔɔ kɛmɛ́ ne mánɛ: lelɛ keyómɛcaá fale ne ketē fale ne Yerusalem fale (21-22).

Yeesu ye umɛcire Yohani nyíse

¹ Méyene ke Uléécaá uu Yeesu Kirisi n yéneise re uké upikeikó lelɛ nfáani n sǒnti nyíse. Lɛ́ kuú ne uutume n tumme re uké uukeikó Yohani nyíse. ² Yohani ye lɛ́ nnéi ke Yeesu Kirisi uu u n nyíse yenle uu kɔ́ yó re Uléécaá Nsímé ye mu. ³ Uyɛɛ nsímé mmú ní kɛ́eni ne pɛpɛɛ anó nnyé nyɛɛ lelɛɛ masí kepire-pɔ n wainɛ nkó kutu n cólɛ́ pin kɔ́ lelɛɛ nkɛmɛ n wólaalɛ́ múlɛ́ ye pínarekome le! Li we re ituɣe ye tule.

Pi Uléécaá icápine isɛɛi yáasi

⁴ Né Yohani, née Uléécaá icápine isɛɛi iyɛɛ Asii kuwéé-mɛ́ ní we wɔlu nen i yáási. Uyɛɛ ní we, un kɔ́ pɛɛ mɛkɛɛ-mɛ we, un kɔ́ wemɛ, ne ifáa isɛɛi iyɛɛ uriyɔɔpitū keyu-i n tú piké ípɛɛléɛ ne nkíɣniɣe nó nyíse. ⁵ Yeesu Kirisi ye úseérakó le yeɛ nsímései m má. Uyɛɛ pikɔ́kɔ́ kɛcɔpe mefoí nfáa yɛ́. Uyɛɛ ketē nté piyɔɔpi uwééɛɛ.

Uyɛɛ ró la uu umɛnye ne arókópe hɛɛɛ. ⁶ Uu tíyɛɛ ari pansɛ mpuri mɛɛ Usáa Uléécaá inyóɔnse n wai. Uyɛɛ ríyu ne n-yóɔpinaɣe te nɔ́pá píyɛi-pɔ. Amí.

⁷ Uyɛɛ nkó ahope kɛmɛ́ wemɛ. Mɔ́pá úye ye u yɛnune, aí ne pɛpɛɛ uilúkɛ́ n luri pɛne. Ketē nnéi isoipuri yé uyɛ́ nnya nkɔ́ tone. ɛɛɛ, lɛɛ ni, amí!

⁸ Upiima, Uléécaá ye maa re:

Née Ufoí ne Utóɔrɔɔ, uyɛɛ ní we un kɔ́ pɛɛ mɛkɛɛ-mɛ we, un kɔ́ wemɛ, nnaɣe nnéi Ute.

Lɛ́ ke Kirisi uu Yohani n nyíse

⁹ Né, núnémáɛɛɔ Yohani, tó ne nnó tóɔ kɛsɛ́ Uléécaá iyɔɔpi kɛmɛ́ ní we, tó ne nnó ye íwe lele tɔn ne Kirisi kupéneɛɔ kɛmɛ́ nɔ́móɔpúlɛ́. Míni kepáápáá ketē kapi ye n sée re Patimōsi kɛmɛ́ kapi ne nnaɣe né ha re ne Nléécaasímé yóólɛ́ nen kɔ́ Yeesu kɛcáá aseéra lese nnya. ¹⁰ Nfáasɔne nn Upiima keyaa ketúɣé kenécáá súiri, am pɛɛ kenépire-mɛ́ metɛ́ menyine kom men cálɛ́ yare rináatɔ́ɣ metɛ́, ¹¹ men tee re: A lɛ́ kaa nní ní nyáni rítelɛ́ rinyine kɛmɛ́ wói aa Uléécaá icápine isɛɛi iyɛ́ papɔ. Iyɛɛ nní Efɛɛsi ne Simirini ne Perikam ne Tiyatiiri ne Saritɛɛsi ne Filatelifii ne Lawutisee ikó.

¹² An nɔ́mɛɛlú kɛ́ uyɛɛ ne né n símisi yɛ́. Kam tiɣnɔ́mɛɛlú, am sífiráa sitɔsi sisɛɛi kapi ne wura n wa yenu. ¹³ Unyine yɛɛ kesoipipi ne menyíne ní we un sífiráa sitɔsi sɛ́ kɛcɔpe we. Kutúkanka caaca kuú pɛɛ tanaalɛ́ un tikíɣ kɛcáá kútampálá kapi ne wura n wa télɛ́. ¹⁴ Uriyu ne unnyúpi ye wariyele yare nkume tomé, née yare mpáhame. Uinipɛɛ ye we yare inalempi, ¹⁵ uana an we yare nweni nɔ́mɔ́hɔ́ mɛɛ n wa yare n nna kɛmɛ́ riwóɣɔɔle, umetɛ́ póɔn we yare míni píima menyine iwɔɔ. ¹⁶ U pɛɛ ukunipe luke-luke ne awáɛɛpi aseɛi múlɛ́nle, titéhe ne kenóɔpi píɣ-píɣ ne meyele meté tin unnɔɔ-i léeri. Ukeyu ye pɛ́

wele yare ntuje mee tore. ¹⁷ Kam u n yé, am uana metene lolu yare ne kpule. Uu pee ukunipe luke-luke kenécáá láa uu re: Iwame íi kape pò wa! Née Ufoí ne Utórò, ¹⁸ nen kò nfáa má. Ne pee kpule, amá née nkó ne nnéfáa m̀pá píyei-pò. Ne nkpò ne pikpòkpò kelò kehánne múlènle. ¹⁹ Lẽ nnya, a lẽ kaa n yé woi, lelee ñ we ne lelee masí kepire n sònti. ²⁰ Awárepi aseí nyẽ kaa kunénipe luke-luke kémee n yé ne sífiráa siseei sitòsi sè kapí ne wura n wa aseí nyee m pékaalẽ ye nnyé: Awárepi aseí nyee pilécaatumẽ le pee Uléécaá icápine iseei iyẽ kecáá m̀ pailẽ. Sífiráa siseei sitòsi sè pò ne Uléécaá icápine iseei le.

2

Nsímé kapi Uléécaá icápine iyee Efeesi-pò ñ we n wóipò

¹ A ulécaatumẽ yee Efeesi-pò Uléécaá icápine kecáá m̀ pailẽ wóipò re uyee awárepi aseí ukunipe luke-luke kémee m̀ múlẽ, uyee sífiráa sitòsi siseei sè kapí ne wura n wa kecòpe n sòne ye maa re: ² Ne mepówai ne pipókèi ne pipòhómòpú nyule. Ne nyule re áa ye pikpááree kecáá rikpá. Pò pepee n tee re pi pitumẽ le ápi kò pee pitumẽ peenule aa yénu re pinòme ye pi. ³ Pò hómòpúlènle. Pò rinényíri nnya íwe lile ái kò pee pò feriyee. ⁴ Amá mmẽ kam̀ ne pò n cési yee re áa nképéni ñla foí kaá pee m̀ má kénécáá má. ⁵ A léise kei kaa n loó, aa apókòpe kepire tò, aa mepówai foí piwai pele. Insá lè, né kepómé kam am kópófiráa ketòsi keketone-i yukuse, in te áa apókòpe kepire ritò. ⁶ Amá lelee kepómee ñ nya m̀ yee re pò Nikolayitiye mewai kesule yare ke née kò me n késu mecò.

⁷ Úye un ukómee, uké lè ke Nfáasone nn Uléécaá icápine n símisi kutu ricò. Nkó yee n feriyee kam kuléé kpee ye nfáa n he kun Uléécaá kémee-pò we apipi pane uké li.

Nsímé kapi Uléécaá icápine iyee Simirini-pò ñ we n wóipò

⁸ A ulécaatumẽ yee Simirini-pò Uléécaá icápine kecáá m̀ pailẽ wóipò re Ufoí ne Utórò, uyee pee n kpu uu nképéni peeri un nfáa má ye maa re: ⁹ Ne mpótóosi píima-i kaa ñ we ne ipówe kaa m̀ má nyule, pòn kò ne umámá. Ne kò nkòpe ke pepee n tee re pi Pisui fi le api kepócaá n símaankèe nyule. Pi kò pee Setani icápine pikó le. ¹⁰ Kape íwe iyẽ kaa n lene kewuu n túúni. A kò te kuníri yé nókenécòpe pinyine kukpaniilee tã kuké ne nó m̀ peikèe nnya. Li yé kò siyáa kefi kémee nó wéékuse. A aseí ritiki, m̀pá lin nkpò ye mu, ké pee nfáa pò he re pò feriyee nnya. ¹¹ Úye un ukómee, uké lè ke Nfáasone nn Uléécaá icápine n símisi kutu ricò. Nkpò lírũ ñn uyee n feriyee líka waine.

Nsímé kapi Uléécaá icápine iyee Perikam-pò ñ we n wóipò

¹² A ulécaatumẽ yee Perikam-pò Uléécaá icápine kecáá m̀ pailẽ wóipò re uyee ritéhe ne kenòopi píh-píh ne meyele meté m̀ má ye maa re: ¹³ Ne nyule kei kaa ñ we. Kei ke Setani riyòpitũ pò kò we. Áa rinényíri kesi, áa kò kefa kaá ne né n tenelẽ fóm, m̀pá siyáa se-i kapi unékeikó Antipaasi yee aseí n tíkilẽ nókenémee kei ke Setani uu ñ we ñ kpu. ¹⁴ Amá mmẽ kam̀ ne pò n cési ye kò pee mmú re: PISOI ye kei we, pin Palam icélaa múlẽ. U Palaki céesi re uké ripine wa Isirayeli sipipi síkè inyònsesare li síkè kò iwásánkaí n wai líké ne kelólé-mè sí ha. ¹⁵ Limecò ke pò kò pISOI má pee Nikolayitiye icélaa n tíkilẽ. ¹⁶ Lẽ nnya, a apókòpe kepire ritò, insá lè né kepómee hapò am titéhe kam nnò-i n wailè ne atòpi pò wai. ¹⁷ Úye un ukómee, uké lè ke Nfáasone nn Uléécaá icápine n símisi kutu ricò!

Nkó yee n feriyee kam Uléécaá iluke * yee m̀ pékaalẽ ne ripare tomé hene. Tinyíri fale rinyine tee ripare tẽ kecáá wólaalẽ. Úka úu ri nyu, insá uyẽ kapi ri n he.

Nsímé kapi Uléécaá icápine iyee Tiyatiiri-pò ñ we n wóipò

¹⁸ A ulécaatumẽ yee Tiyatiiri-pò Uléécaá icápine kecáá m̀ pailẽ wóipò re Uléécaá Kepipi inipee yee ñ we yare inalempi, keana an kò we yare nweni hómòhò sone ye maa re: ¹⁹ Ne mepówai ne mpòla ne mpófatenè ne pipókèi ne pipòhómòpú ne mepówai tòrò mee mefoí kulúí n fe nyule. ²⁰ Amá mmẽ kam̀ ne pò n cési yee re pò unòsi Yesapeeli yee n tee re

* 2:17 Uléécaá iluke: Iyẽ kapi ye pee sée re maani Méleepò ritelé kémee: Méleepò 16:32-34.

u antepu le riyá un pinékeikó kúraasente re piké méwoo méwoo n wai pin kə inyóonsesare le. ²¹ Ne u yálenle kelene re uké uakópe kepire rito, amá úu la uké uiwásánkaí mewai mē kepire rito. ²² Áa yēe! Ne nní lē u ne pēpē kesé iwásá n wai kefine kecáá sáne piké íwe píima li, in te ápi pimewai mē kepire rito. ²³ Né tíyese api usiwā kóni. Ulééca icápine nnéi yé pēe céri re née ye usoi kemúhē ne ulilala lee m pékaalē perei am céru. Ne kə m̀pá úye mewai kecáá ulikó u pane.

²⁴ Amá ń Tiyatiiri pikó picə mpí, ńo ye áni nní icélaa iyē n t́kilē, áni kə lē kapi n tee re Setani likó lee m pékaalē ceri, ne maa re am ń ncəni ńka ncə cənsene. ²⁵ Amá ani lē kani nní ḿ má anípe keté m múlē ké ha ne pēeme.

²⁶ Uyee n feriyē, uyee menéwai rimmúlú ne kətə-pə kam ńnaŋe kam unésáa kémee m má pane. Uyē kam isoipuri kecáá ńnaŋe pane. ²⁷ Uyee keweninaapi ne isoipuri iyē sénine, uu kə i foresi yare sipéretúhu. ²⁸ Né kə rimarewarepi u he. ²⁹ Úye un ukóme, uké lē ke Nfáasəne nn Ulééca icápine n símisi kutu ricol!

3

Nsímé kapi Ulééca icápine iyee Sariteesi-pə ń we n wóipə

¹ A uléecaatumē ye Sariteesi-pə Ulééca icápine kecáá ḿ paílē wəipə re uyee Ulééca ye ifáa iseei ne awárepi aseei n te ye maa re: Ne mepówai nyule. Pə rinyíri yenle re pə nfáa má, némpákane pə kpuwaalenle. ² A nnəni kémee yisi aa pēpē ń we pin kpi ikari waise ápi kape ne n kpi nnya. Am mepówai yē men Unélééca inipee-i nya ḿ ne meketə-pə. ³ Lē nnya, a lē kaa nsímé ń yosí ne lē kaa n kó léise aa akópe kepire tə. Pənsá n nyáni, ne sóntile yare uyaa, áa yé pēe céri ituŋe iyē-i kam yé pə rinkáikai. ⁴ M̀pá ne lē, pə kə pēe Sariteesi kei pisoí mále pēe ápi piilú mékperinkpe m póriinkee. Pi yé ilū tomé tã, tó ne pē arí ne n sone re pi ne lē sá nnya.

⁵ Lē nnya, uyee n feriyē yé ilū tomé tã, am yé urinyiri nfáa ritelé * kémee t́nne. Né Unésáa ne piléecaatumē keyu-i u ceri re u unékó le. ⁶ Úye un ukóme, uké lē ke Nfáasəne nn Ulééca icápine n símisi kutu ricol!

Nsímé kapi Ulééca icápine iyee Filatelifii-pə ń we n wóipə

⁷ A uléecaatumē ye Filatelifii-pə Ulééca icápine kecáá ḿ paílē wəipə re Ulééca ukó ne Uyíkíyiki ye Tafiti kehánne m múlē, Uyee ye n hánne úka úu yé ha pēe n hánesi, Uyee ye n hánesi úka úu yé ha pēe n hánne ye maa re: ⁸ Ne mepówai nyule. Áa yēe, ne kepóyu-i ihánaa hánnele ke úka úu yé n fe uké hánesi. Li we re mpónaŋe ńn piye. Pə kə nnésímé rimúlúle áa kə rinényíri kesí. ⁹ Áa yēe, ne Setani icápine pikó apónípe-i waine. Pi ye maa re pi Pisui fi le, ái kə pēe lē. Pi kiraasele. Áa yēe, né tíyese apí weri api kepónyále-i wúla api céru re ne pēe pə lalē. ¹⁰ Kaa nní nnésímé mee ye rinhmóópuse rimmúlú nnya, né né kə ipeikeetūŋe iyee ketē nnéi kecáá n sónti iké ketē pikó peikee kémee pə rimúlú. ¹¹ Ne nfáani sóntile. A lē kaa m má anípe keté rimúlú úka úu kape ne lē kaa n feriyē api pə he pə ń yosí nnya.

¹² Né tíyese Uyee n feriyee uu Unélééca Keyə kémee panse nléri cire-cire, úu yé pēe píkai kei le. Né ukecáá Unélééca rinyiri ne Unélééca kuyu rinyiri, Yerusalem fale ye keyómecaa-pə Unélééca kémee n léeri wəi, am kə rinényíri fale wəlu. ¹³ Úye un ukóme, uké lē ke Nfáasəne nn Ulééca icápine n símisi kutu ricol!

Nsímé kapi Ulééca icápine iyee Lawutisee-pə ń we n wóipə

¹⁴ A uléecaatumē ye Lawutisee-pə Ulééca icápine kecáá ḿ paílē wəipə re Amí, úseérakó ye aseí m má un kə uyíkíyiki, un kə lē nnéi ke Ulééca uu n wa kekoraane ye maa re: ¹⁵ Ne mepówai nyule. Áa niŋú áa kə tolú. Amá pən pēe n fe pəké n niŋú née pəké n tolú! ¹⁶ Lē nnya, kaa nní ḿ páipailē, áa kə niŋú áa kə tolú nnya, né kúúkee am nnénó-i pə léseri. ¹⁷ Pə ye maa re: Ne umámá le, ne memá yénle, líka ái né párlē, áa

* 3:5 Filipu 4.3

kə pɛɛ nyu rɛ ipɔcɔ ye íwe wele, pɔn wariye, pɔn íwe má pɔn nyiinlɛ pɔn kə meɲmane we. ¹⁸ Lɛ nnya kam mesɔhɔ pɔ kɔpálɛ te a kenémee wura kapi n sáasi apí lole cáká-cáká lɔ aa pɛɛ pansɛ umámá, aa kə ilū tomé lɔlu aa pɛɛ n lapaalɛ, isei íi kape ne pɔ n wa re pɔ meɲmane sɔne nnya. Aa kə pite kapi ye inípeɛ riínkeím lɔlu aa ipónípeɛ keím pɔké ne n nyáni nnya. ¹⁹ Nɛ́, ne ye ne pɛ́ nnéi kam n la césile am kə kutu pi pasa. Lɛ nnya, kape siká wa, a apókope kepire rito. ²⁰ Áa yɛɛ, ne rinɔnɔ-i nyenule nen ihánaa pepu. Úye un menétɛ n kɔ, un tinɔnɔ n hánne, né ukeyɔ-i lomɔ tɔ ne uyɛ ari kesé iluke le.

²¹ Uyee n feriyɛ kam tíyɛsɛne ari tinéyɔɔpitū kecáá kesé tone yare ke née n feriyɛ tɔ ne Unésáa tɔn kesé uriyɔɔpitū kecáá tū meɔ.

²² Úye un ukóme, uké lɛ ke Nfáasɔne nn Uléécaá icápine n símisi kutu rico!

4

Uléécaá meyɔɔpi ke keyómecaa-pɔ pikó api yóm

¹ Lɛ memáá, am péé paí, am ihánaa inyine keyómecaa-pɔ yenu in hánnelɛ. Am metɛ foí memee péé ne né n símisi kom men tee re: A nté ritaáme ké lelee masí kepire n waine pɔ nyíse. ² Mese ne mese, Nfáasɔne nn kenécáá súiri am pɛɛ riyɔɔpitū tinyine keyómecaa-pɔ yenu, unyine un tikecáá tū. ³ Uyee n tū mewee ye nkpáni yare ripare ηméi-ηmei née ríwé meɔ, kuwamenirí pɔɔn riyɔɔpitū tɛ kóónúlɛ. Kumewee ye nkpáni yare mehóle ripare. ⁴ Ayɔɔpitū afɛɛré ne ana nyee pɛɛ riyɔɔpitū tɛ kóónúlɛ, piwéése afɛɛré ne pina pin akécáá tū, pin ilū tomé tántilɛ, pin ayɔɔpikɔɲ kapi ne wura n wa piayu kecáá kípiilɛ. ⁵ Sikónetɛhe ne metɛ menyine ne ikóne pisenkee ye pɛɛ riyɔɔpitū tɛ kémee léentile. Sífiráa sisɛi ye pɛɛ riyɔɔpitū tɛ keyu-mɛ torele nyaii. Si Uléécaá ifaa isɛi le. ⁶ Linyine ye pɛɛ riyɔɔpitū tɛ metene wele yare sinípeenyáni-yélépi sɛɛ mínimaa meɔ taɲelɛ.

Lifáakó lina linyine lee kéyu-mɛ ne kepire-mɛ inípeɛ mpa yei n tóraankeelɛ ye pɛɛ riyɔɔpitū tɛ kecɔpe ne rimekaneɛ wele. ⁷ Lifáakó foí ye wele yare kúkinaá. Lifáakó lírū ye kə wele yare rináapii, lifáakó táánū pɔ́ ne nkpáni yare li kesoiyu mále. Lifáakó náii pɔ́ ne metuke maamaa mee n yóosilɛ ne menyíne wele. ⁸ Lifáakó lɛ kena ye mále améj akpuulū akpuulū, inípeɛ in mpa yei tóraankeelɛ. Ápi kéyu má ne pimáikee ketúnjé ne kesine re:

Usɔne círicírí, círicírí, círicírí yee Upíima, Uléécaá, Nnaɲe nnéi Ute.

Uyee péé we, Uyee we, Uyee kə masí sɔnti. ⁹ Mpa píyei ke lifáakó lɛ ai yé ha uyee riyɔɔpitū kecáá n tū un kə mpa píyei we ríyu n waise, api ye urinyiri taáse api kə u pɔɔnese ¹⁰ piwéése afɛɛré ne pina pɛ́ pɔ́ né ye pɛɛ uyee riyɔɔpitū kecáá n tū metene riwula api uyee mpa píyei n we yáasi api pɛɛ riyɔɔpitū keyu-i piayɔɔpikɔɲ sá api re: ¹¹ Urópíima ne Uróléécaá, pɔ ne sá re pɔké ríyu ne rinyíri ne nnaɲe m má. Liriyikí re pɔ́ mpa yo wa, pɔ lalɛ liké n we. Lɛ nnya kai kə we.

5

Kesáɲpípi ye rítelɛ wúkule

¹ Am péé uyee riyɔɔpitū kecáá n tū kunipe luke-luke kémee rítelɛ rinyine yenu tin kepire ne kéyu-mɛ wólaalɛ, api kə atópi aseɛi rikécáá wai apí ne wúkɛsi re úka úu kape rica. ² Am kə uléécaatumɛ naɲe-naɲe unyine yenu un yóólɛ lin cálɛ te: Wóo tu re uké rítelɛ tɛ wúkule uké kə tiatɔpi nyɛ fori?

³ Amá úka úu we keyómecaa-pɔ née ketɛ nté kecáá née ketɛ metene yee yé n fe uu ri wúkule née uu ri nyáni. ⁴ Kei kam pɛɛ meyá tɛ́ ηmaa re úka úu tulaalɛ te uké rítelɛ tɛ wúkule née uké ri nyáni nnya. ⁵ Uwéése use uu pɛɛ né maa re: Kape n tɛni, a yɛ te Yuta pikó mpuri kémee kukinaá, Tafiti kepirɛ ye feriyɛle. Ke yé fe ake rítelɛ tɛ wúkule ake kə atópi aseɛi nyɛ foru.

⁶ Am kə riyɔɔpitū tɛ kecɔpe ne lifáakó lina lɛ kecɔpe ne piwéése pɛ́ kecɔpe Risáɲpípi yenu tin nyenu yare pi ne ri nyóonsɛle. Akóle aseɛi ne inípeɛ isɛi karí pɛɛ má. Lelee

Uléecaa ifaa iseei iyē kuu ketē nnéi kecáá n túmei. ⁷ Arí harə ari uyee riyóorpitū kecáá n tú kunipe luke-luke kémee rítelē tē yósu. ⁸ Kuu rítelē tē piyóó m masí, lifáakó lina lē ne piwéese afeeré ne pina pē api sí apí ha Risáhpipi keyu-i wúla, mpa úye un kekéhé ne sinúmpi kapi ne wura n wa ne tulaali meyiye múlē. Uléecaa pikó keyome kapi n yáasi ye kē. ⁹ Api keyóme fale kenyine n yom te:

Pə tule re pəkē rítelē tē yosí pəkē atópi nyē fori, liriykí re pi ne pó nyóonsele aa meponye ne mpa kumáre kúye ne mpa meyu méye ne mpa ayu áye pisoí ne mpa nsoipuri n-ye ayu lolu aa Uléecaa pa.

¹⁰ Pə pi pansesele n-yóoripuri pikó ne inyóonse piwai pee Uléecaa pikei n wai. Pi sóntile piké ketē kecáá iyóopi n tū.

¹¹ Am pē weri am pilécaatumē kulúí pee riyóorpitū ne lifáakó lē ne pikpure n káneilē metē kom. Pinnéi ye lele píle píle ne kuwóó kuwóó ai kúkeentene we.

¹² Pi pee cááile re:

Tisáhpipi kapi ne n nyóonse tee tulaalē te tiké nnahe ne memá ne mewéesesəhə ne rikəhə ne ríyu ne akéhe ne ipakare yosí!

¹³ Am pee lē nnéi ke Uléecaa uu n wa lin keyómecaa-pə ne ketē kecáá ne ketē metene ne mínimaa kéméé we kom lin tee re:

Uyee riyóorpitū kecáá n tú ne Risáhpipi pee akéhe ne ipakare ne ríyu ne n-yóopinape te mpa píyei-pə!

¹⁴ Lifáakó lina lē ai ye pee re: Amí! Piwéese pē api ye pee wúla api yáasi.

6

Atopi akpuulū foí nyē mewúkule

¹ Am pái, am yénu ke Risáhpipi ari atópi aseai nyē kémee rise n wúkule, am pee lifáakó lina lē lise kom, lin metē ne símisi yare ikóne pisenkee re: A kam. ² Am pái am isā tomé yénu. Uyee i n tú ye pee pitepe múilenle. Api piferiye ihēe u pa, uu yisi uú n tósu yare uyee n feriyē un kə tósu uké ha kə piferiye rikpá mecə. ³ Ke Risáhpipi ari ritópi lírū n wúkule, am lifáakó lírū kom ai semni re: A kam! ⁴ Isā icə yee n wəhne yare nna ii pee léeri. Uyee i n tú uu nnahe yenu re uké ketē kecáá nkíhnihe lese pisoí piké ne n kónaane nnya. Api kə kutéhe caacaa kunyine u pa. ⁵ Kari ritópi táánū n wúkule, am lifáakó táánū kom ai semni re: A kam! Am pái, am isā hməhə yenu. Uyee i n tú ye pee kemúhē múilenle. ⁶ Am lifáakó lina lē kecəpe metē menyine kom, men tee re: Pi yé mesírepiپی menyine kemúhécariپی kesē ne kekeiyaa kesē ihéé lə, api kə memúipiپی simúhécariپی sitaani ne kekeiyaa kesē ihéé lolu. Amá áni kape mékpə ne píta pō tica.

⁷ Kari ritópi náii n wúkule, am lifáakó náii metē kom te: A kam! ⁸ Am pái am isā inyine yenu ne mehóle ntəne ipihe. Pi ye uyee i n tú sée re nkpə. Nkpə kuhore ye pee u tikilenle. Api ketē awélé ana kémee kuse kecáá nnahe yenu apí ne atéhe ne nkú ne itói ne licópii-cópii sisoipipi tékéé.

⁹ Kari ritópi núpū n wúkule, am kenyóonsetunipi metene pē kapi Nléecaasimé ne aseéra kapi n lése nnya m parii amíiri yenu, ¹⁰ pin pupukee lin cālē te: Saa səne círicíri ne uyíkíyiki, hái ne keyo-pə kaa yé lē n náhaise pəkē kelene túhaane pəkē nsímései yē pəkē pee ketē nké pisoí ntókpə kecáá kutu ripasa? ¹¹ Api pinnéi mmē mpa úye ketúkanka tomé pa, api kə pi maa re piké pee kə nkáripí n wéntelē, pipikeico ne pipimarecə kapi pimecə n kónine piké ha pinnéi cápínepə.

¹² Kari ritópi kpúulū n wúkule, am pái ketē ake yégesi ne rikəhə. Ituhe ii panse riyməhə yare kukpəsaḡaá, iwáre ii innéi panse yare ménye. ¹³ Keléecaa awarepi aa pee keteni-i póroiri yare ke kúfikiyee aku ye kuyə píima kémee kuapiپی n tíye aa póroi mecə.

¹⁴ Keléecaa ake wúkaapə yare rítelē kapi riwépi, ayópe nnéi ne míni kepáapáá sitē nnéi asi siketonē-i yisikee. ¹⁵ Ketē nté piyóopi ne piwéese ne atopi piwéese ne pimámá ne pináhe-nape ne pilási nnéi ne pepēe pimécire n te api ayópe kecáá aparepoo kémee ne

aparecaḡaa sipáápáá pékesi. ¹⁶ Api ye ppe ayópe ne aparecaḡaa maa re: Ani keró cáá lóime ani ró yárii tóké uyee riyóḡpitū kecáá ḡ tú ne Risáḡpipi kuwói ne ketaa wa. ¹⁷ Li we re pikuwói keyaa píma ye tuimele. Wóo yé fe uú lelu?

7

Ulééca písoi ye ritii kecáá Ulééca nwoi yosí

¹ Lē memáá, am ppe pilécaatumē pina pinyine yenu pin ketē awélé kena kēme nyenu. Ketē kecáá ayō ana kapí ppe múlē te kuyō kúka áku kape ne ketē kecáá nēe mínimaa-i nēe kulé kuyine kecáá ḡ pi nnya. ² Am kō ulécaatumē ucō yenu un ketuḡeleemē taámelē un Ulééca yee nfáa n te nwoi múlē. Uu cáái ai cá, uu pilécaatumē pina ppe nēe n yé te piké ketē ne mínimaa íwe wa maa re: ³ Áni kape ketē nēe mínimaa nēe aléé rica hái ne kumúḡé kpe-i kari yé Urólééca pikeikó atii nwoi n wa. ⁴ Am ppe pē kapi nwoi n wa nnéi kóm. Pi lele písoi ákotokú píle ne afēena ne ana (144.000) Isirayeli pikó amare nnéi kēme. ⁵ Yuta kumare kēme, písoi ákotokú kefi ne até (12.000). Rupeni kumare kēme, písoi ákotokú kefi ne até (12.000). Kaati kumare kēme, písoi ákotokú kefi ne até (12.000). ⁶ Asee kumare kēme, písoi ákotokú kefi ne até (12.000). Nefitalii kumare kēme, písoi ákotokú kefi ne até (12.000). Manasee kumare kēme, písoi ákotokú kefi ne até (12.000). ⁷ Simeyō kumare kēme, písoi ákotokú kefi ne até (12.000) Lefi kumare kēme, písoi ákotokú kefi ne até (12.000). Isakaa kumare kēme, písoi ákotokú kefi ne até (12.000). ⁸ Sapilō kumare kēme, písoi ákotokú kefi ne até (12.000) Yosefi kumare kēme, písoi ákotokú kefi ne até (12.000) Penyamē kumare kēme, písoi ákotokú kefi ne até (12.000) kapi nwoi wa.

Tisoiwuí píma tee Ulééca keyúri n cápinelē

⁹ Lē memáá aḡ paí, am tisoiwuí píma rinyine yenu, tipísoi ápi kúkeentene we. Mḡá nsoipuri ḡ-ye ne mḡá kumare kúye ne mḡá ayu áye ne mḡá meyu méye pikó ye pi. Tiyóḡpitū ne Risáḡpipi keyu-i kapí ppe nyenu pin sitúkanka caacaa tomé tántilē pin atenepai muleilē. ¹⁰ Pi ppe cááile lin cālē te: Urólééca yee riyóḡpitū kecáá ḡ tú ne Risáḡpipi ppe tiróyu lo. ¹¹ Pilécaatumē nnéi ye ppe riyóḡpitū ne piwéése ne lifáakó lina keyu nyenule. Api wúla api ketē kēyu tuhu api Ulééca yáási ¹² pin tee re: Amí, Urólééca yee ipakare ne akéhe ne mewéesesōhō ne ipōnese ne ríyu ne ḡnaḡe ne rikōhō mḡá píyei-pō te. Amí!

¹³ Kei ke piwéése pē use uu rinō yosí uu né maa re: Píye ye mpí ppe nní sitúkanka tomé tántilē pin ne méye leeri? ¹⁴ Am u ppe re: Uné píma, pōo nyu. Uu ppe né maa re: Ppe íwe píma kēme n léeri ye pi. Pi pisitukanka caacaa heerele api risáḡpipi menye kēme si wárarase. ¹⁵ Lē nnya kapi Ulééca riyóḡpitū keyu-i we pin ukeyō-i ketúḡé ne kesine u yáási. Uyee riyóḡpitū kecáá ḡ tú yé pikecáá m paílē. ¹⁶ Nkú ḡn yé kō piwai pi rikpá, nníré ḡn yé kō piwai pi rikpá, ntuḡe ḡn yé kō piḡmákaa pi rikpá, kutói áku yé kō piwai pi rikpá. ¹⁷ Li we re Risáḡpipi tee riyóḡpitū kecōpe ḡ we yé ne pilúkei pi ha ari pi kpísi ari ne míni mee ye nfáa n he ihōi kēme pi sī, Ulééca uu ppe pimenini nnéi tinnē.

8

Titópi sééi-sééi mewúkule

¹ Ke Risáḡpipi ari ritópi sééi-sééi tē n wúkule, ai keyómecaa-pō séé lélé-lélé yare ituḡe nwoi mekóónú welé kumúḡé. ² Am pilécaatumē písepi pē yenu pin Ulééca keyu-i nyenu. Api anáatōḡ asepi pi pa.

³ Ulécaatumē use uu ppe weri uu kenyóḡnsehúupi kecáá nyere. U ppe wura kecaripi ke-i kapi ye tulaali n ḡmaasi múlēnle. Api tulaali kulúi ne Ulééca pikó nnéi iyáhaa u pa re uké wura kenyóḡnsehúupi kee riyóḡpitū keyu-i ḡ we kecáá he. ⁴ Tulaali anyō ne Ulééca pikó iyáhaa ii ulécaatumē anipe-i léeri ii Ulééca keyu-i taá. ⁵ Ulécaatumē uu ppe kecaripi ke-i kapi ye tulaali n ḡmaasi kpísi uu kenyóḡnsehúupi kēme nna toru uu

súuni meypre uú ne ketē kecáá sápw, ikónē ii senkke, metē ame léenti, ikónē ii yékurente, ketē ake yérjesi.

Anáatōj foí ana nyee n tē

⁶ Pilécaatumē pisēei ppe anáatōj aseēi m múlĭ api ppe pimecīre cápine piké a tēnse.

⁷ Ufoí uu rináatōj tēnse, akóneparepi ne nna aí ne ménye cōhōne aí ne ketē kecáá lóiri. Ai ketē hōnēne metaani, ai kuwélé kuse tore múkú-múkú, ai kō aléé hōnēne metaani, ai kuwélé kuse tore múkú-múkú, ai kō meyúí ηmú nnéi tore múkú-múkú.

⁸ Ulécaatumē lírū uu rináatōj tēnse. Ai riyópe ntōne rinyine tēe nna í tore mínimaa kēmeē sápw. Ai mínimaa hōnēne metaani, kuwélé kuse aku panse ménye. ⁹ Ai liwaiwai nnéi lee mínimaa kēmeē í we lin fafai hōnēne awélé ataani, ai kuwélé kuse nam. Ai kō áninōi hōnēne awélé ataani, ai kuwélé kuse nam.

¹⁰ Ulécaatumē táanū uu rináatōj tēnse. Tiwárepi maamaa tēe iyúipuke mecō í tore ari keyómecaa-pō lóiri. Ikóí ne ínihōi kai hōnēne awélé ataani, ari kuwélé kuse kecáá lólu. ¹¹ Pi ye riwárepi tē sēe re apisenti. Ai míni hōnēne awélé ataani, kuwélé kuse aku panse apisenti, písoi kulúí api míni mee n tulesi nnya kpíni.

¹² Ulécaatumē nāii uu rináatōj tēnse. Ai itūpe ne iwáre ne awárepi hōne awélé ataani ataani, ai ípá yo kuwélé kuse pepu re awélé ataani nyē kēmeē kuse kuké kuḡmaha-i n we nnya, keyáa keké kemetēí awélé ataani kēmeē kuse paa, kesine keké kō kemetēí awélé ataani kēmeē kuse paa nnya.

¹³ Am werí, am metuke maamaa menyine yenu men keléecaa-pō yóosilē, men símisi lin cālē te: Íwe, íwe, íwe ke ketē kecáá pikó api anáatōj ke pilécaatumē pitaani tōrō mpí api n tēnsene nnya topori!

9

Anáatōj ataani tōrō metēnse

¹ Ulécaatumē núpū uu rináatōj tēnse. Am ppe riwárepi rinyine tēe ppe keléecaa-pō n lóime keteni-i yēnu. Api mehóre menyine kehánne u pa. ² Uu mehóre mē wúkule. Anyo anyine yare kehúú maamaa anyo aa mehóre mē kēmeē léeri, itūpe ne kuyō aku mehóre anyo nyē nnya kuḡmaha cōni. ³ Apáani aa anyo nyē-i léeri aa keteni-i n we, ai ketē kecáá inā nnaḡe ncō a he. ⁴ Ai ppe a maa re áa kapē meyúí nēe mepéi nēe kuléé kunyine rica, amá písoi ppe ápi atii kecáá Uléecaa nwōi m má ηmane kaa yé rica. ⁵ Ápi ncēe a he re aké pi kó. Amá pi re aké pi fíkiise iwáre inupū. Pifíkiise pē mpōle ye we yare ke inā ii ye nní usoi n tori mpōle ncō. ⁶ Písoi yé lisiyaa se-i nkpō wéési, ápi yé ppe n yē. Pi yé n la piké kpí, amá nkpō nn wuru nnē ne ketaa pi wai.

⁷ Apáani nyee wele yare isā kapi n nyóonse piké ne atōpi ha. Linyine yare ayóopikōj kapi ne wura n wa ye ppe aayu kecáá wele, asiyu pōon sisoipipi ne menyine we.

⁸ Annyúpi ye ppe wele yare nnósinyúpi, aanī yare ákinaá akó. ⁹ Aakij ye pēé wele yare siwenitukanka kaa tanaalē, aaméj iwō pōon we yare sínōipi ke isā kulúí ii n tōrōi in ne itóó ne atōpi sí. ¹⁰ Aasele ye ppe sínōopi mále yare anansele. Asele nyē-i ke annaḡe nī pēé we aké ne písoi iwáre inupū kēmeē n fíkiise. ¹¹ Auyōopi yee akēkpeē í we yee mehóre mē utume. Urinyiri yee Me-epiree kēmeē Apatō. Pi ye Mékireki kēmeē u sēe re Apolō *

¹² Íwe meluke foí mee lē tómpō. Íwe meluke meté mee kō lē memáá pikáme kpáne.

¹³ Ulécaatumē kpúúlū uu rináatōj tēnse. Am metē menyine kom men akóle ana nyee kenyóonsehúúpi kapi ne wura n wa ken Uléecaa keyu-i we kēmeē-pō leeri. ¹⁴ Ame ulécaatumē kpúúlū uyee rináatōj m má maa re: A pilécaatumē pina pepēe nkóí maa kapi ye n sēe re Efiraati kecáá m pahaalē fénne. ¹⁵ Api ppe pilécaatumē pina pē fénne. Pi ppe itūpe iye-i ne keyáa ke-i ne iwáre iye-i ne kuḡmē kpe-i pimecīre cápinelenle piké ketē hōnēne metaani piké kuwélé kuse kpu. ¹⁶ Pisantonē kutōpilee ye pēé lele písoi afínáj pīle pīle meté (200.000.000). Ne linnéi mmē konle. ¹⁷ Ne ppe menéyene kēmeē isā ne pepēe i n

* 9:11 Apatō ne Apolō aseī re ucókōi, nēe ucaainkēe

túntilē yenle. Pi pɛɛ siwenitukanka tántilenle sin wəŋne yare nna née yare rihúúhúúpare née yare metuhuta. Isā ayu ye pɛé wele yare akinaá ayu. Nna ne ányə ne linyine yare nfúrō toi ye pɛɛ piinə-i léentile. ¹⁸ Ai sisoipipi həonene metaani, ásáláú ataani aa kuwélé kuse kóni. Ásáláú ataani nye nyee nní nna ne ányə ne nfúrō toi mee pɛɛ piinə-i n léenti. ¹⁹ Isā iyē nnaŋe ye iinə-i ne iasele-i wele. Iasele ye iwáa meɔ wele. A áyu mále aa ye ne nkópe wai.

²⁰ PISOI tərəw pɛ ke ásáláú nyē áa n kó ápi pimewai kópe kɛpire rito. Ápi aníri ne piléé kapí ne wura ne nwóóweni ne nweni ŋməhə ne apare ne ana n sɛrí ái ye kə fe liké yé, ái ye kə kó ai ye kə sónne piyáhaa tíye. ²¹ Ápi pipisoikó ne pimesepewai ne pimesoikpáráwai ne pipiyaa kɛpire rito.

10

Kételēpi kapi Yohani m pa

¹ Am pɛɛ uléécaatume ucə yenu un rínaŋe má, un keyómecaa-pə ɛɛpimelē ahóo an u yariilē. Kuwamenirí ye pɛɛ uriyu kecáa wele, ukeyu ken we yare ituŋe, uana pónn we yare inalempi. ² U pɛɛ kételēpi kenyine kunípe-i múlilenle ken wúkulelē. Uu kúna luke-luke mínimaa kecáa ɔpu uu kumíi ntaai kecáa ɔpu. ³ Uu pɛɛ meyá cáai ai cá yare kúkinaá kɛpe senkeɛ. Kuu rincáai, ikónne ii semni mesɛɛi, nné nn kóm. ⁴ Ke ikónne ii mesɛɛi mē tinóo m ma, am n la ké wói, am keyómecaa-pə rinóo rinyine komti re: A ikónne mesemni mesɛɛi mē tinəo kefa-i rinyiki tiké m pékaalē, kape ri wai.

⁵ Uléécaatume uyē kaŋ pɛɛ n yé un míni kecáa ne ketē kecáa nyenu uu keyómecaa-mē kunípe luke-luke síka. ⁶ Uu Ulééca yee keyómecaa ne lelee kekemee n we ne ketē ne lelee kekemee n we ne mínimaa ne lelee mekemee n we n wapisi rinyiri séi uú ne wéeri re ituŋe íi kə nkɛni we. ⁷ Keyáa kē ke uléécaatume séi-séi uú ha urinaatón n ténsene, Ulééca kemúnjé nnéi kee m pékaalē ye ha waine yare kuú pɛɛ mekeɛ-me linsímé upikeikó antepuye n símisi.

⁸ Metē mē kaŋ pɛɛ n kó men keyómecaa-pə né símaari, amé kə pimáa né kpá re: A n ŋme a ha kételēpi kee n wúkulelē uléécaatume yee mínimaa kecáa ne ketē kecáa n nyenu anipe-i yósi.

⁹ Am pɛɛ uléécaatume uyē kuwéé-mē n sí, nen u tee re uké kételēpi kē né pa. Uu né maa re: A ke kpási aa muuni. Ke yé ntule kefa súunu, amá ke yé mpónóo-i n láarú yare meté.

¹⁰ Am uléécaatume kunipe-i kételēpi kē yósu am muuni. Ake nnénóo-i larisi yare meté, amá kam piluke ke m masí, ake ntule kenéfa súuni.

¹¹ Unyine uu pɛɛ né maa re: Li pise re póké ha kə ne Ulééca rinyiri lē kuu ayu meyā ne isoipuri ne meyu ne piyóopi kecáa n símisi pi ritéŋse.

11

Píseérakó pité pɛ kecáa nsímé

¹ Api pɛɛ kekɛpápi kenyine né múise yare kemúnjénaapi api né maa re: A yisi a Ulééca keyə ne kenyónshúúpi musí, aa pɛpɛ kei n yási keeni. ² Amá a kéyaála kee Ulééca keyə ketahai-mē n we riyá, kape kē musí. Pi kē ne pɛpɛ ápi ye Ulééca m pakare riyále re piké Ulééca kuyu teleise iwáre afɛna ne ité. ³ Né pinéseérakó pité pɛ he api Ulééca rinyiri ne pISOI símisi pin ikpəlū tántilē siyáa kúkotokú ne píle píle meté ne kuwóo ne kefi (1.260). ⁴ Píseérakó pité pɛpɛ nní Olifiyee aléé até nyē ne sífiráa sitəsi sité sesɛ ketē Upiima keyu-i n nyenu. ⁵ Unyine un n la uké pi caai, nna nn piinə-i léeri nn pipilaarə tore. Eɛɛ, unyine un n la uké pi caai, li pise re piké lē u kpu. ⁶ Pi rínaŋe mále pin yé keyómecaa tápisi re ikónne íi kape kemúnjé kɛ nnéi kémeɛ kapí ne Ulééca rinyiri n símisi cuunu. Pi kə rínaŋe mále pin yé míni ripólóse ménye, pin yé kə tíyese itói ncəpuri ii ketē kecáa léeri kemúnjé kɛ-i kapi n la.

⁷ Pin píyei piaseéra pilése m masí, ináme iyee mehóre-i n léeri yé atõpi pi wa ii pi feriyee ii pi kóni. ⁸ Sisoikópe asi ppe kuyu maa kecõpe kéyaála-i n laikelē. Pi múñeisenēle api yénu apí ne kuyu kpē séi re Sotõm née Esipiti. Kei kapí ppe Piupiiima kunapéékõ kecáa karii. ⁹ Ayu nnéi kémee pisei ne amáre nnéi kémee pisei ne meyu nnéi kémee pisei ne isoipuri nnéi kémee pisei yé siyáa sitaani ne kuwélé kémee pi yē pin kpuwaalē, amá apí yé ncée he piké nhóre nnyine kémee pi wa. ¹⁰ Lē kai nní pi n wa nnya, li yé ketē kecáa pisei n láárú pin mpõnare-i we, pin lihēhehe pasiine re antepuye pē keté ye ppe ketē kecáa pisei fikiisele nnya.

¹¹ Siyáa sitaani ne kewélé kē memáá, nfáa mee Uléecaa kémee n léeri nh weri nn pi loni, api yisi api piana kecáa nyere. Iwame píima inyine ii ppe ppepe ppe pi n nyáni loni. ¹² Antepuye pitē pē api ppe rinõw caca rinyine keyómecaa-põ komti tin pi tee re: Ani nté ritaáme! Api ppe ahõw kémee keyómecaa n taálē, pipilaarõ api pi yenu. ¹³ Ketē ake liituge iye-i meyá yehesi, ai kuyu hõnēne awélé kefi, kuwélé kuse aku foru aku lolu, ai ketē piyehaa pē kémee pisei ákotokú aseii (7.000) kopu, ai picõ kewuu taise api Uléecaa yee keyómecaa-põ n we ríyu waise. ¹⁴ Íwe meluke lírũ mee lē tómpõ. Metáánũ ye nfáani sõntile.

Tináatõh séi-séi

¹⁵ Uléecaatumē séi-séi uu rináatõh tēnse. Metē caca menyine kulúí ame keyómecaa-põ maari re: Ketē kecáa iyõõpi ye Urõpíima ne uyē kuu n wée anipe-i lõ. Mpa ne píyei-põ kuu yé iyõõpi n tũ! ¹⁶ Piwéése afereé ne pina ppepe Uléecaa keyu-i piayõõpitũ kecáa n tũ api wúla apí kpará api Uléecaa ríyu waise, ¹⁷ Pin tee re: Upíima Uléecaa, rñnape nnéi ute yee neni n we un kõ meke-me we, tõ põ põnēse re põ mpõnape píima ne ipõyõõpi tone nnya. ¹⁸ Isoipuri ye pē ne kuwõí yisile ii nyere. Amá kupõwõí ye nkpéni yisile. Ituge iye-i kaa pikpõkõ nnéi n túhaanēne ye nkpéni tule. Pipõkéikõ antepuye, pē nnéi kaa n te, pē nnéi ppe ye rinwúla api ríyu põ waise, piwéése née siwá yé nkpéni piihehe yõsí. Li kõ nkpéni tule re pókē ppepe ketē n kópu põ kõ kõ. ¹⁹ Uléecaa keyõ kee keyómecaa-põ n we ake hánne, nkómēine kuú ne pisei n sée kutakai aku ukeyõ-i léeri. Sikõnetēhe ne metē ne pikõnēsenkeē ne ketē piyehaa ne akõneparepi maamaa aa léeri.

12

Unõsi unyine ne kúconcõ

¹ Ai limáamaa linyine keyómecaa-põ lese ai nyíse. Unõsi unyine lo yee ntuge n tanaalē un iwáre uana metene wailē, un kõ riyõõpikõh rinyine ríyu kecáa kípilē, awárepi kefi ne até an tikecáa we. ² U ppe kefa mále, un ppe kémare-i memárenlõ ne pupukee.

³ Ai kõ linyine licõ keyómecaa-põ lese ai nyíse. Lē ne kúconcõ maamaa wé kunyine le yare nna. Ayu aseii ne akólē kefi kaku má. Ayõõpikõh aseii nyee áyu nyē kecáa we. ⁴ Kurisele ari keyómecaa-põ awárepi hõne metaani, ari kuwélé kuse keteni-i láume. Kúconcõ aku unõsi yee pimáre n la keyu-i nyere, kun la re un kewá m mari, kuké ke muumpõ. ⁵ Unõsi uu kewántisi maru. Ketisi ye ke kee isoipuri nnéi ne n-yõõpinape yare nweni m múíne. Ai ukewá kē Uléecaa ne uriyõõpitũ-mē kpíípõ. ⁶ Unõsi uyē uu ppe wuru uu kucesi kóima-i ke Uléecaa uu ketõne n nyõõnse uu u yekei sī te piké kei u n kpínii siyáa kúkotokú ne píle píle metē ne kuwóõ ne kefi (1.260).

⁷ Atõpi aa keyómecaa-põ wai, Misēli ne piléecaatumē picõ api kúconcõ atõpi wai, kúconcõ ne kupitumē põw kõ atõpi leeri. ⁸ Amá ái kpekpe ppe feriyee, api ppe keyómecaa-põ piketone paa. ⁹ Api ketē mmé ku láume. Kúconcõ píima kpekpe iwáa kpure kapi ye n sée re kunírillā ne Setani. Kpekpe ketē nnéi kecáa pisei kiraasente. Api ketē mmé ku láume api kupitumē põw kõ láliri.

¹⁰ Am ppe keyómecaa-põ metē caca menyine komti, men tee re: Píyulale ne Uróléecaa nnapē ne Uiyõõpi ituge ye kõ nkpéni tule. Uyē kuu n wée n-yõõpinape ituge põw ne kõ nkpéni tule. Li we re pi unõõme yee ketúnē ne kesine Uróléecaa keyu-i pirómáreco kecáa

nnóome n wa piláume masile. ¹¹ Tisáhpipi menye ne pinsímé kapí ne rikecáá aseéra n lese mee tíyese kapi u feriyé. Ai kó kpá, ápi pee pinfaa ne kutu cólē liké ne wa re pi nkpo wuru. ¹² Lē nnya liké pó n láárú, keyómecaa. Liké kó nńo nní kekemeé n we n láárú! Íwe ke p̄ ketē ne p̄ mínimaa ani topori! Li we re nókunéwéé-mē ke kuníri aku kuwóí ne wehepolē, kun nyu re iturje kai ku n tise íi piye.

¹³ Ke kúconcó aku n yé te pi keteni-i piláume ku masile, aku pee unósi uyee kewántisi m mári n lakasente. ¹⁴ Kei kai pee metuke maamaa menyine améj keté unósi uyē pa re uké ne yóosi uké kucesi kóima-i ha, kei kapi yé ha kumújé kuse ne amújé anyine ne kumújé welé * kémeé u kpínii un iwáa ne ketaa we. ¹⁵ Iwáa ii innəə-i míni leseri yare nkóí, ii unósi uyē kepire tikise re nkóí mmē nké u rikpáú nké ne tómpo. ¹⁶ Ketē ake unósi uyē come. Ake nnóo haa ake nkóí ke kúconcó aku kunnəə-i n léseme muumpo. ¹⁷ Kúconcó akú ne unósi uyē wóosi aku pee yisi akú ha upipirē nnéí ne pē nnéí pee Uléecaa isé m múllē pin kó aseéra ke Yeesu uu n lése tikilē atəpi wai.

¹⁸ Aku pēé ha mínimaa ritime nnyene kecáá tasi.

13

Ináme ité inyine nkó

¹ Lē memáá, am pee ináme inyine yenu ne akóle kefi ne áyu aseéi in mínimaa-i léeri in taámelē. Akóopipi kefi nyee akóle nyē kecáá we, Uléecaa alē pónn pee áyu nyē kecáá wólaalē te anyíri. ² Ináme iyē kam n yé ye pēé ne kútoroó menyine wele, iipái yare keyúipəpi ikó, innəə yare kúkinaá nnəə. Kúconcó aku pee kunnəə ne kuriyəəpitū ne nnaə píma ncə i pa. ³ Kei kam pee iriyu rise yē yare pi ti rifapile api kópu. Amá tiitoi iyē karí pēé ne n kpine ii pélu. Lē nnya, ketē nnéí pikó api pēé n káipi pin kahaankeé apí ne ináme iyē tiki. ⁴ Api kúconcó yáasi api wúla re ku ináme iyē nnaə he nnya. Api kó ináme iyē yáasi api wúla, api re: Wóo ináme meə we, wóo yé kó fe uú ne i təpu?

⁵ Ai nnóo i he ii ye ne n tankee in kó Uléecaa lámaankeé. Ai kó nnaə i he re iké ne iwáre aféena ne ité kémeé ipikéi wa. ⁶ Ii nnóo wúkule ii Uléecaa lámaankeé. Ii kó Uléecaa rinyiri ne ukeyə ne pepere keyómecaa-pə n we lámaankeé. ⁷ Ai kó ncée i he ricuruu re iké Uléecaa pisoí atəpi wa iké pi feriyé. Ai kó mpa nsoipuri n-ye ne mpa kuyu kúye ne mpa meyu méye ne mpa kumáre kúye kecáá nnaə i he. ⁸ Ketē nnéí pisoí pē anyiri nyee áa háí ketē kekoraane-me Risáhpipi kapí ne n nyóonse nfaa ritelē kémeé n wólaalē yé i yáasi api wúla.

⁹ Úye un ukóme, uké kó! ¹⁰ Lin úye n waine re uké akpanii kémeé n we, akpanii kémeé kuu yé ha. Lin úye n waine re piké ne ritéhe u kpu, ritéhe kapí ne u kopune. Lē nnya ke Uléecaa pikó api yé piŋmóopú ne nfatene kéyu m mahani.

¹¹ Lē memáá, am kó ináme icə yenu in ketē-mē leeri. Akóle até kíí pee má. Iyē akole ye wele yare isáŋ akó in kó símisi yare kúconcó. ¹² Iyee pee ináme foí iyee mínimaa-i n léeme n-yəəpinaəhe mále. Ináme foí yé n wele, ilírū nnyí in kó ne innaəhe keisi. Ii ye pee tíyese ketē ne kepiisoí api ye ináme foí iyē yáasi api wúla. Iyee pee itóí yəsí in yé pēé ne i kpu, amá ii pélu. ¹³ I mewai píma waike háí íí ne keyómecaa-pə ketē kecáá nna súiseri pisoí nnéí inípe-i. ¹⁴ I mewai píma kai i n he re iké wa wale íí ne ináme foí iyē pikéi kémeé fe ii ketē kecáá pisoí nnéí kuyu-i tani. I ye pi maa re piké ináme iyee pee itóí n yəsí in yé pēé ne kpu, amá in kó ne nfáa má keyu serí piké ne ríyu i waise. ¹⁵ Ai kó nnaə i he re iké ináme keyu kapi n serí kémeé nfáa wa keké ne n símisi, keké kó tíyese piké pepere piyáhaa ke n yúlu kó. ¹⁶ Iyee wa ke pisoí nnéí, siwá ne piwéése ne pimámá ne píwekó ne pepere pimécire n te ne pilási api kunípe nées ritii kecáá nwóí má. ¹⁷ Úka úu ye fe uké linyine lə nées uké yáá, unsá linwóí mmē ukecáá m má. Li yé fe ai ináme iyē rinyiri nées nnéí mmē kapi ye rinyiri tē n sée.

* 12:14 Kumújé kuse ne amújé anyine ne kumújé welé: Li we yare nnéí mmē kapi nté nní lē n sée ye lele aŋmē ataani ne kuwélé.

¹⁸ Nté kai mewéesesohō pise. Uyee mesohō m má uké kēē uu nnéi kapi ye ne ináme iyē n sée ceru. Li we re nnéi mmē ye usoi rinyiri le. Mme mee nní píle píle mekpūulū ne kuwóo ne kefi ne mekpūulū (666).

14

Pē ayu ke Uléécaā uu n lō keyome

¹ Am pēé paí, am Tisáhpipi yenu tin Siyōō riyōpe kecáá nyenu, pisoī ákotokú píle ne afēena ne ana (144.000) nyē ne pē nnéi atii kecáá ke tirinyiri ne Tiusaa rinyiri ari n wólaalē pōōn kō kei we. ² Am keyómecaa-pō metē menyine komti yare míni píima menyine mee wólu nēe yare ikónē yee meyá semni. Nnē mmē kam n kó ye we yare ke pikéjépepe api ye sikéjé m pépu nné ncō. ³ Pi pēe riyōōpitū ne lifáakó lina lē ne piwéése pē keyu-i keyóme fale kenyine yomle. Úka úu ye pēe fe uké keyóme kē peikee, insá pisoī ákotokú píle ne afēena ne pina (144.000) pē ayu ke Uléécaā uu ketē kecáá n lō mēcire pēe ye fe.

⁴ Pisoī pinyine ye pi pēe ápi pinósiwélaa ne pimēcire mékperinkpe m póriinkee. Ápi pinósi nyu. Tisáhpipi kapi ye n tikilē mpa yei kari sí. Li pisoī kecōpe piayu lōle re piké n we yare melukepipi foí kapi ye Uléécaā ne Risáhpipi n laanse mecō. ⁵ Nnóōmesimé nka n n kō piinō-i we. Nka n n we kapi yé ne pi n cési.

Piléécaatume pitaani ye yóólē te Uléécaā ye ne pisoī túhaanene

⁶ Am kō uléécaatume ucō yenu un keléécaā-pō yóósilē. Nsímé Kēcire tenēcírē kuú pēe má uké ketē kecáá pisoī ne mpa isoipuri íye ne mpa kumáre kúye ne mpa meyu méye ne mpa ayu áye riyóó. ⁷ U ye pēé male ai cá re: Ani Uléécaā n wuru ani ye kō ríyu u waise re itupe ye tule uké ne pisoī túhaane nnya. Lē nnya, ani ye uyee keyómecaa ne ketē ne mínimaa ne ínihōi n wa yáasi ani wúla!

⁸ Uléécaatume ucō uu melírū tiki, uu re: Ku loole, kuyu maa Papilōōni ye loole. Kpekpēe ayu nnéi kupita nírise. Kupita pinírē pēe kuiwásánkaí píima kaku pisoī n tā.

⁹ Uléécaatume ucō uu metáánū pi tiki, uú male ai cá re: Úye un ináme ne ikeyu kapi n serí n yáasi uu wúla, api nwōi uritii kecáá nēe kunípe kecáá u wai, ¹⁰ pi yé kō uyē Uléécaā kuwōi pita pēe ápi líka n cōhōnelē kepóripī-i u súúnu uu níru aí ha pēe nna kémee ne linyine yare nfúrō toi kémee piléécaatume pēe n cáká-cákálē ne Risáhpipi keyu-i u n wukei. ¹¹ Nna mee pi n wúkei anyō aa pēe mpa píyei mesére n likirelē, pēpēe ináme keyu-i ne ikeyu kapi n serí n yáasi api wúla ne nkó yee ritii nēe kunípe kecáá irinyiri nwōi m má, ápi pēe ketújé ne kesine mewénte má.

¹² Lē nnya ke Uléécaā pikó pēe Uléécaā isé m múílē pin kō Yeesu ne kefa tenelē api ye n n mōópúlē.

¹³ Am pēe keyómecaa-pō metē menyine komti men né tee re: A wōi re: Kaí ne neni n kpísi, pēpēe Upíima kupénecō kémee n kpíni ye pínarekome le. Uléécaā Nfaasōne ye re lēe ni mesei, li we re piíwe nnéi kapi ne nkpéni wénte re piké pimewai ihéé yōsí nnya.

Pikpáa ne picáa nsímé ketē kecáá

¹⁴ Am paí, am ahōō tomé anyine yenu, unyine un ahōō nyē kecáá tú un ne Usoi kepipi menyíne we. U pēe ríyu kecáá wura riyōōpikōh kipilenle un kō kényale yelekó kunípe-i múílē. ¹⁵ Uléécaatume ucō uu Uléécaā keyō-i léeri uu uyee ahōō kecáá n tú maapō ai cá re: A kepónyale fō aá kpasi. Ikpáatupe ye tule, li we re iluke ye ketē kecáá pipele masile.

¹⁶ Uyee pēe ahōō kecáá n tú uu pēe kényale fom, ai ketē kecáá iluke kpasi.

¹⁷ Uléécaatume ucō uu Uléécaā keyō kee keyómecaa-pō n we kémee léeri. Uyē ne pēe kō kényale lari-lari múílenle.

¹⁸ Uléécaatume ucō yee nna kecáá n nape m má pōō kenyóōnse-i léeri uú ne uyee kényale lari-lari m má símisi ai cá re: A kepónyale yelekó kē fō aa ketē kecáá rēese sipúkípi túúni re rēese ye pipele masí nnya. ¹⁹ Uléécaatume uu ukenyale ketē kecáá fóm, uu ketē kecáá rēese kecare apipi túúni uu kupóri maamaa kpe-i ke Uléécaā kuwōi

aku n we súuni. ²⁰ Ai kupóri kpē ne kuyu iyaa leepo ai ku pulu ai cérii, ménye ame kupóri kpe-i léeri amé taá hái ne isa akpaláa kecáa-pò, ame mecáa tóori yare kilomētiri píle píle metaani (300).

15

Piléecaatume ne ásáláú tōrō

¹ Am ppe limemáa keyómecaa-pò limáamaa linyine kai n lése ai nyíse yenu ái kusímé we. Lelee piléecaatume pisēi ppe ásáláú aseēi tōrō m múílē. Liriyíkí re lelee másune Uléecaa kuwōi aku ppe níyesi. ² Am kō linyine yenu yare sikáláúwelēpi, lin tñelē yare mínimaa, nna nn kō kēmeē cōhōnelē. Pēpē ináme ne ikeyu kapi n serí ne irinyiri nkēenwōi n feriyē api ppe sikáláúwelēpi sēe n tñelē yare mínimaa kecáa n nyenu, pin Uléecaa kekējé múílē. ³ Uléecaa ukēikó Moisi keyome kuú ne Uléecaa ríyu n waise ne Risáhpipi keyome kapi ppe yóm te:

Upíima Uléecaa, nnañe nnéi ute,
Lē nnéi kaa n wa ye piyēle, ái kō kusímé we.

Isoipuri nnéi uyōopi,
Kepómūjé ye kecíre wele

Ken kō nsímēsei tikilē!

⁴ Upíima, wóo yé fe uu yúlu re úu yé pò wuri,

Úu yé kō ripónyiri ritaáse? Li we re mēpócíre pō cáká-cákálē.

Isoipuri nnéi pisoī ye sōntile piké kepóyu-i riwula piké pò yáasi,

Li we re li sōntile liké nyíse re mēpōwai ye kecíre wele.

⁵ Am ppe lē memáa paí, am yénu Uléecaa keyō kēmeē ke kunyōnsecáñjé aku n we ken keyómecaa-pò hánnelē. ⁶ Piléecaatume pisēi pēpē ásáláú aseēi m múílē api kenyōnse-i léeri. Asáñáá tomé sōne ykíyiki nyēe n tēlu kapi ppe lapaalē, pin kō rikíñ kecáa wura atampála teriilē. ⁷ Lifáakó lina lē lise ali piléecaatume pisēi pē wura siporipi sisēi pa, Uléecaa yeé mpa píyei-pò n we kuwōi píima kun sikemēe yipaalē. ⁸ Uléecaa meyoopi ne unnañe nnya, ányō aa kenyōnse yarii, piléecaatume pisēi pē ásáláú aseēi nyē aá ha ne piwai másu, úka úu fe uké kenyōnse-i lompo.

16

Uléecaa kuwōi píima siporipi sisēi

¹ Am ppe metē cáká menyine kom men kenyōnse-i léeri men piléecaatume pisēi pē tee re: Ani n ñme ani ha Uléecaa kuwōi píima siporipi sisēi sē ketē kecáa kōonu.

² Ufoí uu tōmpō uú ha ukeporipi ketē kecáa kōoni. Kúcapaá kōpe ne kupōle-pōle kunyine aku pisoī ppe ináme nwōi pikécáa m má pin kō ikeyu kapi n serí yáasi wai.

³ Ulírū uú ha ukeporipi mínimaa kēmeē kōoni, ame panse yare ukpōkpō menyē, lifáakó nnéi lee mínimaa kēmeē n we ai kpíni.

⁴ Utáánū uú ha ukeporipi ikó kēmeē ne ínihōi kēmeē kōikee. Linnéi ai panse menyē.

⁵ Kei kam ppe kō uléecaatume yeé míni kecáa nnañe m má un tee re: Pō aseēi tikilenle, pō nní n we, pōn kō ppe mekeē-me we, pō nní n cáká-cákálē, kaa nní n túhaane nnya, pō aseēi ute le. ⁶ Kapi pipókó ne antepuyē menyē n kōikee nnya ke pō kō menyē pi pa re piké n ntí. Lē kaí ne sá re piké pi wa!

⁷ Am ppe kóm lin kenyōnse-i tee re: Pō Upíima, Uléecaa nnañe nnéi ute, pipótúhaane ye nyamle pin kō aseēi tikilē! ⁸ Uléecaatume náii uu ukeporipi ituyē kecáa kōoni, ai ncēe i he re iké nna wa iké ne pisoī tore. ⁹ Kutóí píima kunyine aku pisoī tore api Uléecaa yeé ásáláú nyē kecáa nnañe m má lámaankēe, amá api yúlu re ápi yé ñmurei piké mēfine conse piké ríyu u waise.

¹⁰ Unúpū uu ukeporipi ináme iyē tiyōpitū kecáa kōoni, ukeyōpitē ake kuñmaha cōni. Pisoī api ppe ntóosi ne aní n takai. ¹¹ Api ppe íwe kapi n le ne ácapaá kapi n yé nnya Uléecaa yeé keyómecaa-pò n we n lámaankēe, amá ápi pimewai kōpe riyá.

¹² Ukpúúlū uu ukeporipi nkói maa kapi ye n sée re Efiraati kέmee kəoni. Mmeni ame hósu liké ne ketuηeleeme-mē piyóopi pεe n weme ncée n tápile nnya. ¹³ Am pεe kúconcó nnə-i ne ináme nnə-i ne antepu nəome nnə-i yénu, aníri kperinkpekóo ataani anyine nyee í we yare asahā an léenti. ¹⁴ Aníri anyine nyee mewai píima n wapisi ye nyε ke Setani uu tumpo. Ketē nnéi kecáa piyóopi kέmee kaa sónesi re aké pi cápine piké ha ne Uléecaa, ínanηe nnéi ute keyaa maa ketúnjé atopi wa.

¹⁵ Ani yē te né Upríima ne sónepole yare uyaa. Uyee n tú un nyáni un umelape ukecáa wailē te úu kape meηmane sone piké uisei yē ye únarekome le!

¹⁶ Aníri nyē aa piyóopi pē cápine kelō kē kapi ye Mé-epiree kέmee n sée re Harimaketoo kέmee.

¹⁷ Usééi-sééi uu ukeporipi keléecaa yáa. Metē cáca menyine ame kenyóonse-i riyóopitū kέmee léeri, men tee re: Li piwai masile! ¹⁸ Ikóne ii yékurentε, metē menyine ame léenti ne pikónesεnkεε. Ketē akε yéηesi. Háí ke písoi apí ne ketē kecáa í weme, ketē áke pikai limecə meýá ηηaalē. ¹⁹ Ai kuyu maa həonene metaani, ketē kecáa ayu nnéi pōo lóləsi, Uléecaa uu pεe kuyu maa Papiləoni kecáa léise uu ukuwəi píima pita keporipi ku pa. ²⁰ Míni kepáapáa sitē nnéi asi wúrunkεε, apí ayópe pōo piyéne rikpá. ²¹ Akónεparepi kone-kone aa keyómecaa-pə leeri aa písoi kecáa lólaari, an mulú yare aparecaηaa. Písoi apí pεe ásáláú ke akónεparepi aa pi n wai nnya Uléecaa lámaankεε ke ntóosi nn meýíkíyiki í tósí nnya.

17

Ketahai kapí ne Papiləoni n túhaanene nkó

¹ Lē memáa, pilécaatume pisεei pεpεe sipóripi sisεei m múlīl use uú weri uú ne né símisi, uu re: A kam ké ketahai kapí ne uwásánkaí píima n túhaanene pōo nyíse. Kuyu píima kunyine ye ku kpeε míni píima ritime í we. ² Uyē ke ketē kecáa piyóopi apí ne iwásánkaí wapisi, ketē kecáa pikó pōo kə umemare kpáaree mē pita pomεsi.

³ Uléecaa nfaa nn né loni, ulécaatume uu né kpísi uú ne kucesi kóima-i sí. Kei kam pεe unósi unyine yē, un ináme wé yεε m péirente kecáa tú. Uléecaa alē nyee ikecáa pəkərelē te anyíri, in kə áyu aseεi ne akóle kefi má. ⁴ Unósi uyē ilū kuu n tanaalē ye íwéé nyaii le in kə peirente. U kə pεe wura ne apare sone ne ikólé néíkóo wailenle. U pεe kə wura keporipi kunípe-i múlilenle, ncaai riyíkí ne mékperinkpe ncəpuri mee umewai kpáaree kέmee n léeri men ke yipaalē. ⁵ Tinyíri rinyine aseεi nyee m pékaalē ye pεe uritii kecáa wólaalenle re: Papiləoni, kuyu maa píima, piwásánkaí ne ketē kecáa mewai kpáaree riyíkí uni. ⁶ Am unósi uyē yenu kuu Uléecaa pikó menyε ne pεpεe Yeεsu kecáa aseéra n lése menyε í ntí un pomaalē. Kam u n yē, ai meýánsei nnóo né yipu.

⁷ Ulécaatume uu pεe né maa re: Yo nnya kai yé nnóo pōo yi? Né unósi uyē ne ináme iyē kecáa kuu nní í tú in áyu aseεi ne akóle kefi má aseεi nyee m pékaalē pōo símisi. ⁸ Ináme iyē kaa nní í yē ye pεé wele, amá íi nkpéni we. I yé nfáani nkpə kuhore-i rikpáfúme íí ha ne méwoo séé. Ketē kecáa písoi pē anyiri nyee áa háí ketē kekoraane-me nfáa ritelé kέmee n wólaalē apí ináme iyē yenu, ai nnóo pi yipu re ináme iyεe pεé we íi kə nkpéni we, in kə masí kpáfúmene nnya.

⁹ Nté kai nkpéni pise re usoi uké mesəhə ne mewéεsesəhə m pénelē un má: Áyu aseεi nyee ayópe aseεi kecáa ke unósi uyē uu n tú le. A kə piyóopi pisεei le. ¹⁰ Pi pinupū iyóopi pilapile masile. Use ye ne iyóopi tunle. Ucə úu kahane n ka. U sóntile úu tonene liké náηai. ¹¹ Ináme iyεe pεe í we íi kə pεe nkpéni í we pōo ticuruu ye kə uyóopi páha-paha le. Iyē ne kə pisεei pē kέmeé wele, in tósu iké ha méwoo riséé. ¹² Akóle kefi nyē kaa n yē ye piyóopi kefi le, pεe apí kahane keyóopitē timmúlú. Amá ituηe mekóónú mese kumúnjé ke akóle nyē áa ha ne ináme iyē kesé iyóopi tonene. ¹³ Likεi lise kapi pinnéi lákasεpə, pin pinnaηe ne pin-yəopinəηe kpísi pin ináme palē. ¹⁴ Pi yé Risəηpipi atopi wa, Tisəηpipi

ari pi feriyē rē ti pipíima Upiima lē, tin kō piyóōpi Uyōōpi nnya. Tisáñpipi nē tipikó ke Uléécaā uu n sée uu kō pi wée pin nē aseī ri tikilē pǒ né kō pi feriyē.

¹⁵ Uléécaatume uu kō pimáa né kpá rē: Míni mē kaa nní n yé, uwásánkaí uyē un meritime tū ye ayu nē asoiwuí nē isoipuri nē meyu lē. ¹⁶ Akóle kefi nyē kaa nní n yé nē ináme iyē yé uwásánkaí uyē ipuri yé, ai ulikó nnéi u yóōi ai meñmane u yá. Ai uisare takai ai kō nna u toroise múkú-múkú. ¹⁷ Li we rē Uléécaā ye piakijé kémee wa rē piké umela wa piké kesé likei lise n lakasepō piké kō pin-yōōpinanē ináme pa, Uléécaā anō kuu m ma aá ha nē wai.

¹⁸ Unósi uyē kaa nní n yé yee kuyu maa kpekpe ketē kecáa piyōōpi kecáa n-yōōpinanē m má.

18

Papilōni melólé

¹ Lē memáa, am uléécaatume ucō yee nñanē píima m má yénu un keyómecaa-pō súiri. Uriyu kuu m má metéi ame ketē kecáa kpáii. ² Uu meyá cáai ai cá rē: Ku loole, kuyu maa Papilōni ye loole! Ku pansēle aníri ketone nē mǐpá nfáa kperinkpekóó n-ye nē mǐpá kenúipi kperinkpekóó kéye ke pisoī ápi n la ripōhō. ³ Li we rē ketē kecáa isoipuri nnéi ye kumemare kpááree mē pita n ntíle. Ku nē ketē kecáa piyōōpi ye kesé mewai kpááree wapisi, pikpéense pǒ kō kulimámákóó píima kémee memá yénu.

⁴ Kei kam kō keyómecaa-pō metē mecō komme rē: Pinésoi, ani kukemé le, áni kape nē kesé kuakópe kémee n lonaalē nōké nē ásáláú yé nnya. ⁵ Kuakópe ye ricúle aá ha nē keyómecaa kám, Uléécaā uu pēe kumewai nnéi mee áme aseī m má kecáa léise. ⁶ Ani ku wa yare kaku ye picō n wa mecō. Ani kō kumewai kópe ku hééle meté. Ani kō píta pape-pape keporipi kaku ye picō n nírise api pom mpape mmē meté ku pa. ⁷ Yare kaku ríyu n wéési aku kumecire likókōrikó kémee pōlō mecō kani yé mpóōcaai nē íwe kémee ku ripōlō. Ku yé kukefa-i maa rē: Inósiyōōpi kam nté le, ám ukúmannōsi. Káii, ám píkai nkpō yenuñe! ⁸ Lē nmaa nnya ke ásáláú ase ase aa yé keyáa kesē kukecáa súime: Lelē itóí nē nkpō nē nkú, nna nn kō ku tore múkú-múkú. Li we rē Upiíma, Uléécaā yee nē ku n túhaane ye unanē-nanē lē.

⁹ Ku nē ketē kecáa piyōōpi nnéi pēe kesé kumewai kpááree nē kulikókōrikóó kémee n lonaalē yé kuitu té, pin ha n yē te kpekpee tore ke ányō aa nní léeri. ¹⁰ Kumpōōcaai píima yé iwame pi wa, api ketaa-pō nyere api ye pēe tēni rē: Íwe! Íwe! Kuyu maa Papilōni, kuyu nanē-nanē, itunē mekóónú mese kémee kapí nē pó túhaane ai máárpō.

¹¹ Ketē kecáa pikpéense pǒ nē kō tēnile pin kō kpē nnya nkpō tū te úka úu kō we yee yé piyaalū apehe n lō nnya. ¹² Iyáalū apehe nye nyee nní wura nē nwóōweni nē apare sōne nē ikólé nē asáñáá kecire nē asáñáá wéé nyaii nē asáñáá nyee n tēlu nē áwéé nyee m péirente nē aléé nyee kekpáhápi m má nē mǐpá yo kapí nē ásunī n wapisi nē mǐpá yo kapí nē ana kecire nē nē nē nweni nñmōhō nē nē apare tomé n wapisi ¹³ nē likalei-kalei lēe m mílú nē kekpáhápi likó nē tulaali nē tulaali kapi ye n sée rē miiri nē tulaali nmaa-nmaa nē píta nē mékpō nē ntō sōne nē melukepipi nē ináa nē isáñ nē isā nē sisannōipi nē pilási nē sisoipipi sicō. ¹⁴ Lē kaa n káipinkee ye nē ketaa pō wale. Likókōrikóó nē lē nnéi lēe n tēlu ye nē pō pōle. Ai nkpeni kúyene we! ¹⁵ Pikpéense pēe kpē nnya memá n yé yé kuiwe píima iwame n wai api ye pēe ketaa-pō nyere api tēni, pin nē nkpō tū. ¹⁶ Pi yé maa rē: Íwe! Íwe! Kuyu maa kpee asáñáá kecire ilū nē ilū wéé nyaii in kō peirente n lapaalē, kun kō wura nē apare sōne nē ikólé wailē ye íwe we kpa! ¹⁷ Itunē mekóónú mese kémee ke memá píima mē nnéi ame riséé.

Áninōi pitíkí nnéi nē picéetōñé nnéi nē áninōi pikeikó nnéi nē pēpēe míni kémee n keisi nnéi api pēe ketaa-pō n nyenu ¹⁸ pin pupukee, pin kumetore anyō nyáni, api ye pēe rē: Kuyu maa kúye kecire kpee pēe nkú tulaalē? ¹⁹ Api ye ntaai piayu kecáa kōni pin tēni, pin nkpō tū pin cáai rē: Íwe! Íwe! Kuyu maa kpē likókōrikóó píima kémee ke áninōi

pite nnéi पेे mínimaa kémeé áninōi m má api memá n yé ye ituḡe mekóónú mese kémeé pansese kucesi kóima!

²⁰ Lē nnya, liké keyómecaa pikó n láárú. Liké kō nō Uléécaā pikó ne pitume ne antepuye n láárú re Uléécaā ye ne ku túhaanele ani alari yenu nnya. ²¹ Kei ke uléécaatume naḡe-naḡe unyine uu ripare rinyine kpísi yare rináipare uu mínimaa kémeé ri sáḡo, un tee re: Nní meḡo kai kuyu maa Papilōni mesóri láupōne, ári yé kō piyéne ku rikpá. ²² Ápi yé kō ketume kepóyo-i pikéḡepepe ne inyánlū ncōpuri pikó ne pisunsímaa ne pináatōḡsímaa pikóme rikpá. Ápi yé kō kei unyine piyéne rikpá un pinípekei pinyine wai, ápi yé kō unyine pikóme rikpá un nam. ²³ Kéfiráa metéi áme kō kei pikpáii kpáne, ápi yé kō ula ne unósi úka metē kō. Lē nnya kápi yé nka kepóyo-i pikóme rinkpá yee re pipókó पेे n kpéense पेे पेे ketē nnéi kecáá pináḡe-naḡe, aa kō ne meḡōsepewai isoipuri nnéi kíraasente nnya.

²⁴ Ai kō yá, pi kō antepuye ne Uléécaā pikó ne pē nnéi kapi ketē kecáá n kó menye kepómee yēnle.

19

Uléécaā yee ipakare te

¹ Lē memáá, am पेे linyine keyómecaa-pō komti lin cálē yare riwúí metē te: Alelúya! Uróléécaā yee píyulale ne ríyu ne nnaḡe Ute! ² Upitúhaane ye nyamle pin kō aseí tikilē. Lē kai m pise re piké túhaane kuu ye túhaane. U uwásánkaí píima yee पेे mémare kpááree ne ketē n kópu túhaanele uú ne ukunipe upikeikó menye mee n kōonu riwome hééle. ³ Api kō melírú pimáa kpá re: Alelúya! Kuyu maa kpee n tore anyō aa yisi aá n taálē ne nḡpá píyei-pō. ⁴ Piwéése afeéré ne pina pē ne lifáakó lina lē ai yisi ai wúla ai Uléécaā yee riyóḡpitū kecáá n tú yáasi ai re: Amí! Alelúya!

⁵ Metē menyine ame riyóḡpitū kémeé léeri re: Ani Uróléécaā pakare, nō upikeikó nnéi ne nōo u n wuru, siwá ne piwéése! ⁶ Am पेे linyine kom yare risoiwúí metē, yare nkói maa nnyine mee wólu née yare ikóne yee mesóri senkee, lin tee re: Alelúya! Upíima Uléécaā, nnaḡe nnéi ute ye uiyōḡpi tunle. ⁷ Liké ró n láárú tōké mpōḡnare píima-i n we tōké ne ipakare píima u pa. Tisáḡpipi pinōsikpiké anyá ye tuimele, tiunōsi uu umecire cápine. ⁸ Asáḡáá sōne melape mee n télu áme líka cōhōnelē kapi u pa re uké tā. Asáḡáá sōne melape memee nní mewai sōne ke Uléécaā pikó api n wapisi.

⁹ Uléécaatume uu पेे né maa re: A wōi re pē kapi Risáḡpipi pinōsikpiké anyá n sée ye pinarekome le! Uu पेे kō lē memáá né maa re: Uléécaā ricuruu anō ye nyel!

¹⁰ Kei kam पेे uana metene loó ké ne u yáasi, amá uu né maa re: A meḡóḡre tí, kape lē wa! Ne upókēicō le nen kō pipómáreḡo पेे Yeesu iseérakō n le ukeicō. A Uléécaā yáasi aa wúla. Yeesu kecáá aseéra pilese yee re antepuye ye aseí símisile.

Usantone yee isā tomé kecáá n tú

¹¹ Kei kam पेे keyómecaa yé ken wúkulelē, isā tomé inyine in nyenu. Pi ye Uyee i n tú sée re Asei ne Uyíkíyiki. Upitúhaane ne atōpi kuu n wai ye aseí tikilenle. ¹² Uinipee ye inalempi le. Ayóḡpikōḡ kulúí nyee Uriyu kecáá we. U rinyíri mále tee n wólaalē, amá umemáá úka ucō úu ri nyu. ¹³ Kutúkanka caacaa kapi ménye riñfe kuu tanaalē. Urinyiri tee Nléécaasimé. ¹⁴ Atōpilee nyee keyómecaa-pō n we ye पेे isā tomé túntilenle an ne u tikilē an kō asáḡáá sōne tomé melape tántilē áme líka cōhōnelē. ¹⁵ Titéhe rinyine ne meyele píḡ-píḡ ye unnōo-i léemelenle uké ne ketē kecáá pisoí kó. N-yóḡḡpinaḡe yare nwení kuú ne pi múine uu kupóri maamaa kémeé Uléécaā, nnaḡe nnéi Ute kuwōi píima pita pulu. ¹⁶ Tinyíri rinyine ye ukutukanka caacaa kecáá ne uritaa kecáá wólaalenle re: Piyóḡpi Uyōḡpi ne pipíima Upiima.

¹⁷ Am पेे uléécaatume unyine yenu un ntḡe kémeé nyenu. Uu cáái ai cá, uu sinúipi nnéi see keléécaā-pō n yóósinkee séi re: Ani kam ani Uléécaā anyá píima kémeé cápine,

¹⁸ ani piyóɔpi isare ne pitɔpiwéése isare ne píyukóɔ isare ne isansare ne pisantone isare le, ani kɔ m̀pá píye, piyupipi ne pilási ne siwá ne piwéése isare le.

¹⁹ Am pɛe ináme ne ketē kecáá piyóɔpi ne piatɔpilee yenu pin cápinelē te piké ha uyee isá kecáá n̄ tũ ne ukutɔpilee atɔpi wa. ²⁰ Kei ke pē api pɛe ináme ne antepu nɔɔme tĩ. U ye pɛe ináme keyu-i mewai píima n wapisile apí ne pɛpɛe inwɔi pikecáá m̄ má pin kɔ ikeyu kapi n̄ serí yáási pin wulai kiraasente. Api piketé kpísi ne pinfaa api nna kuhore kpɛ-i ke linyine ai n̄ we yare nfúrɔ̄ toi kémee sáɔ. ²¹ Api pitóɔɔ ne ritéhe tɛe pɛe uyee isá n̄ tũ nnɔ̄-i n léemelē kóni. Sinúipi nnéi asi pɛe piisare le ai si toru.

20

Aɔmē kúkotokú kuse iyóɔpi metone

¹ Kei kam pɛe uléecaatumɛ unyine yē un keyómecaa-pɔ súiri un mehóre kehánne ne akpanii maamaa anyine kuníɔe-i muleilē. ² Uu kúconcó, iwáa kpure iyē kapi ye n sée re kuníri ne Setani tini uu paasi, aku lē m pahaalē aɔmē kúkotokú kuse kémee. ³ Uu mehóre kémee ku sáɔ uu kukecáá ká áku kape kɔ ne piso i n kiraasente hái ne aɔmē kúkotokú kuse kpē kuké ha ne tene nnya. Lē memáá, li pise re uké pɛe nkárip i ku fénne.

⁴ Am pɛe ayóɔpitũ yenu. Ai pɛpɛe akecáá n̄ tũ nnaɔe he re piké ye ne túhaane. Am kɔ pē kapi iso n corii re pi Yeesu ne nléecaasimé kecáá aseéra lese nnya amíri yenu. Am kɔ pɛpɛe ápi rinwúla piké ináme yáási, ápi kɔ inwɔi piatii n̄ee pianipe-i má akó yénu. Api nfáa pɛeri, pi ne Kirisi api kesé iyóɔpi tone aɔmē kúkotokú kuse. ⁵ Píkɔkpɔ picɔ ápi nfáa pɛeme hái aɔmē kúkotokú kuse kpē akú ha ne tene. Píkɔkpɔ kémee meyise foí ye mē. ⁶ Pɛpɛe píkɔkpɔ meyise foí mē kémee n yisi ye nkínɔɔe-i wele, pin kɔ Uléecaa pikó! Nkpɔ lírũ n̄n pikecáá nnaɔe n̄ka má. Amá pi pansene pɛpɛe ye Uléecaa ne Kirisi inyóɔnse n wa. U ne pē api aɔmē kúkotokú kuse kpē kémee kesé iyóɔpi tone.

Pi Setani feriyɛ

⁷ Aɔmē kúkotokú kuse kpē kun ha píyei n tómpɔ, api pɛe Setani ukukpaniilee-i léseri. ⁸ Uu pɛe léeri uu isoipuri nnyí nnéi ye m̀pá ketē kuwélé kúye-i n̄ we cápine, lelee Kɔɔki ne Makɔɔki re iké ukecáá rikpá uké ne atɔpi wa. I kulú wele yare mínimaa nnyene. ⁹ Ii ketē nnéi kecáá yipu ii Uléecaa pikó ketɔpikale ne ukuyu lala kekále wai. Amá nna nnyine nn keyómecaa-pɔ súiri nn i tore. ¹⁰ Ai Setani ye pɛe i n kúraasente nna ne linyine yare nfúrɔ̄ toi kupɔre-i sáɔ. Kei ke ináme ne antepu nɔɔme apí we. Ai pɛe i n fíkiise ketúné ne kesine hái ne m̀pá píyei-pɔ.

Ketahai tɔɔɔ pitúhaane

¹¹ Am pɛe riyóɔpitũ ne uyee rikecáá n̄ tũ yenu. Ketē ne keyóme asi ukeyu-i wuru asi pékesi ápi siana yē. ¹² Am pɛe píkɔkpɔ yenu, piwéése ne siwá, pin tiyóɔpitũ keyu-i nyéirilē. Ai átelé perei ai kɔ ritelé ricɔ péré. Tere nfáa ritelé. Píkɔkpɔ mewai ye átelé nyē kémee wólaalenle. Ai m̀pá úye mewai kecáá ne u túhaane. ¹³ Mínimaa ame píkɔkpɔ pɛe mekemee n̄ we leseri. Nkpɔ ne píkɔkpɔ kelɔ pɔɔ kɔ píkɔkpɔ pɛe kei n̄ we leseri api m̀pá úye mewai paí apí ne mekecáá u túhaane. ¹⁴ Ai nkpɔ ne píkɔkpɔ kelɔ kpísi ai nna kupɔre-i sáɔ. Nna kupɔre kpē, nkpɔ lírũ ye mmē. ¹⁵ Ai m̀pá úye rinyiri tɛe ári nfáa ritelé kémee n̄ we kpísi ai nna kupɔre-i sáɔ.

21

Keyómecaa fale ne ketē fale

¹ Am pɛe keyómecaa fale ne ketē fale yenu, keyómecaa foí ne ketē foí ye pitóɔné masile lē, mínimaa áme kɔ we. ² Am kɔ Uléecaa kuyu, Yerusalem fale yenu kun Uléecaa kémee-pɔ leeri kun súiri, kun kumecire cápinelē yare unósi fale ye ula m̄ mē. ³ Am tiyóɔpitũ kémee metē cáca menyine komti, men tee re: Uléecaa kunyóɔnsecáɔn̄í ye nkpéni nkú sisoipipi kémee. U yé pikemé n̄ we, api panse upiso i, pi ne Uléecaa ricuruu api pɛe kesé

n we. ⁴ U yé pimenini nnéí pi tinnente, nkɔ́ ńń yé kɔ́ piwée rikpá, nkɔ́ pitone ne itu ne ntóosi ńń yé kɔ́ n we, ke mekee-me likó ai pitóhè m masí nnya.

⁵ Uyee pree riyóɔpitū kecáá ń tū uu pree né maa re: Pɔ́ yē, ne ńpá yo pansesele lifále. Uu kɔ́ kpá re: A woi! Anóɔ nyē ye nsímései le, lē kai kɔ́ lenē.

⁶ Uu kɔ́ pimáa né kpá re: Li piwai masile! Née Ufoí ne Utóɔ, Kékoraane ne Kétɔ. Né nkó ke nníré nn ń we míni mee ye nfáa n he nhɔi pa faalaa. ⁷ Uyee n feriyee likó ye nní kuu n yénune: Née yé Uuleecaa, uyē uu kɔ́ kenépipi. ⁸ Amá piwamei ne pɛpɛe ápi aseí n tíkílē ne pɛpɛe icírí n wai ne pisoikó ne pɛpɛe méwoo méwoo n wai ne menírhélaawai pikó ne pɛpɛe piléé n nyóɔnse ne pinóɔme nnéí ncɔpuri pó ketone ye nna ne linyine yare nfúrɔ́ toi kupɔre kémeé wele. Nkɔ́ lírū ye mmē.

Yerusalem fale

⁹ Lē memáá, piléecaatume piseei pɛpɛe pree sipóripi siseei m múllē use uú weri uu né maa re: A kam ké unósi fale pó nyíse, uyee Risáɔpipi unósi.

¹⁰ Kei ke Nfáasone nn kenécáá súime, Uléecaatume uyē uu né kpísi uú ne riyópe maamaa ne ricácá rinyine taá. Uu pree Uléecaa kuyu, Yerusalem yenu kun keyómeecaa-pɔ́ Uléecaa kémeé léeri kun súiri. ¹¹ Uléecaa mmule ye pree kukemeé wele, ku pree télule yare ripare sone kecire née yare ripare ɔ́mèí-ɔ́mèi kémeé ke usoi uu ye umecire n nyáni yare kenípeenyáni yelépi kémeé. ¹² Mmēle maamaa ne ncácá nnyine ye pree ku kóónúlenle, sipoo kefi ne sité kapi n luri, piléecaatume kefi ne pité pin si mé. Isirayeli pikó imarepuri kefi ne ité iyē anyiri ye sikecáá wólaalenle. ¹³ Sipoo sitaani see ketuɔeleeme-mē nyáni, sitaani ituɔe kuluke-luke-mē, sitaani ituɔe kumii-mē, sitaani kecɔpe, sitaani ketuɔelolé-mē. ¹⁴ Akúipare kefi ne até kecáá ke kuyu mmele mmē nń pree tósilē, Tisáɔpipi pitume kefi ne pité pē anyiri kefi ne até an apare nyē kecáá wólaalē.

¹⁵ Uyee lē né n símisi ye wura kekpápi kapi ye ne ń musí múflenle uké ne kuyu ne kusipoo ne kummele múɔesi. ¹⁶ Kuyu awélé kɛna ye pree mecáa sále. Kumecaa ne kumepéré ye pree sále. Uu kekpápi kē ne kuyu músu aí lelu kilometiri ákotokú até. Kumecaa ne kumepéré ne kumecá ye pree sále. ¹⁷ Uu mmele pó kɔ́ músu, aí lelu apáha kuwóo ne afééré ne até kumúɔé. Sisoipipi memúɔé ne uléecaatume memúɔé ye me. ¹⁸ Apare ɔ́mèí-ɔ́mèi kapi ne mmele mɔ́ api kuyu pó ne wura yíkíyiki ɔ́mane mɔm, lin pɛé we yare sínípeenyáni. ¹⁹ Apare sone nnéí ncɔpuri kapi mmele akuipare kecáá karikɛe re liké pinyáni n nyań. Tipare ɔ́mèí-ɔ́mèi kapi rikúipare foí kecáá wa, api kusópe rikó rilírū kecáá wai, api míni kulú rikó ritáánū kecáá wai api kɔ́ mehóle rikó rináii kecáá wai. ²⁰ Api ríwéé yare ménye rinúpū kecáá wai, api kɔ́ ríwéé rikpúúlū kecáá wai, api wura rikó risééi-sééi kecáá wai api risannye ntone ripáha-paha kecáá wai, api metuhuta rikó riléé-leé kecáá wai, api metuhuta ne mehóle cɔ́hɔne rikó rififi kecáá wai, api ríwéé ntone yare rihúúhúúpare kefi ne mese rikó kecáá wai, api mékólɔta rikó kefi ne rilírū kecáá wai. ²¹ Sipoo kefi ne sité sē pó ne ikólé kefi ne ité le. Nkólé nse nse kápí ne ńpá ihánaa íye wa. Kuyu ripɔhɔ́ pó ne wura ɔ́mane le, lin peirente yare kenípeenyáni.

²² Ám kei kunyóɔnsecáɔhí yé. Upíima, Uléecaa, ńnaɔe nnéí ute ricuruu ne Risáɔpipi pree kuyu kpē kunyóɔnsecáɔhí. ²³ Ái nkɔ́páni pise re ituɔe née iwáre iké kei metéi n wai. Li we re Uléecaa meyoɔpi metéi ye ku kpáíilenle, kuiyuipeke ye Risáɔpipi. ²⁴ Ayu pisoí yé kumetéi kémeé sone, ketē kecáá piyoɔpi api kei ne pimeyoɔpi hapɔ. ²⁵ Ke kesine áke yéé kei pí kai n wa nnya ke kusipoo ási yéé kɔ́ pí kai n hánaalē. ²⁶ Lē nnéí lee isoipuri kémeé meyoɔpi ne ríyu m má kápí ne kei sóneɔ. ²⁷ Likperinkpekoó líka née usoi nkó ye ncaai riyíkí n wai un kɔ́ nnóme má úu kei melone má. Pē anyiri nyee Risáɔpipi nfaa ritelé kémeé n wólaalē mecire pree yé kei lomɔ.

22

¹ Uléecaatume uu kɔ́ nkóí mmē-i ke nfáa nn ń we né nyíse, nn we cáicái yare kenípeenyáni yelépi, nn Uléecaa riyóɔpitū ne Risáɔpipi kémeé-pɔ́ leeri. ² Kuyu kecɔpe

kn̄h p̄e wól̄u nn̄ ne nc̄ee maa tikil̄ē, kul̄ée k̄p̄e ye nf̄aa n̄ he kun nsip̄ée kec̄ope nyenu. Kefi ne met̄e kaku ye mari, aku ye m̄p̄a iw̄are íye k̄m̄ee ap̄ipi toresi. Kuap̄ei ȳè̄ pisoi itói p̄oisele. ³ An̄ó̄ áa kei líka kec̄áa we. Kuyu k̄m̄ee ke Ul̄éecaa riȳōp̄itū̄ ne Ris̄ānp̄ipi riȳōp̄itū̄ ari yé n̄ we up̄ik̄eik̄ó pin̄ kei u yáási. ⁴ Pi yé uk̄eyu ȳē, Urinyiri ari k̄o piat̄ii kec̄áa n̄ wól̄aal̄ē. ⁵ Kesine áke wene, ái yé k̄o kei k̄éf̄ir̄aa met̄eí n̄ee it̄ūje met̄eí p̄ise, ke Up̄íma Ul̄éecaa uu pi n̄ kp̄á̄iil̄ē n̄nya. Api p̄e iȳōp̄i n̄ tū̄ ne m̄p̄a p̄íȳei-p̄o.

Yeesu mekame

⁶ Ul̄éecaatum̄e uu p̄e né maa re: In̄ó̄sim̄e iȳē ye nsím̄ēsei le. L̄ē kai k̄o len̄e. Up̄íma Ul̄éecaa ȳe ye n̄ t̄íȳese antep̄uȳe api s̄ím̄isi ye uuleecaatum̄e tum̄mele re uk̄e up̄ik̄eik̄ó leleē nf̄aani n̄ waine nyíse. ⁷ Yeesu uu re: N̄o ȳē, ne nf̄aani s̄ón̄ep̄ole. Nk̄ó ȳe k̄óso-p̄o nsím̄ē mee rítel̄é nt̄i-i n̄ we m̄ m̄ú̄l̄ē ye ún̄arekom̄e le.

⁸ Né Yohani, n̄ee mewai m̄ē k̄o am k̄o yenu. Kam n̄ ȳē am k̄o kom, am ul̄éecaatum̄e uȳe mewai né n̄ nyísente ana-i lól̄u re k̄e u yáási. ⁹ Amá uu p̄e né maa re: A mep̄ó̄c̄ire t̄i, kap̄e l̄ē wa! Ne up̄ó̄keic̄o le nen k̄o pip̄óm̄arec̄o antep̄uȳe ne p̄ep̄e rítel̄é nt̄i nsím̄ē m̄ m̄ú̄l̄ē uk̄eic̄o! A Ul̄éecaa yáási aa wúla!

¹⁰ Uu k̄o pim̄aa né kp̄a re: Kap̄e leleē k̄óso-p̄o n̄ waine nsím̄ē ritel̄é nt̄i m̄ pékaal̄ē! It̄ūje ye t̄ule re t̄insím̄ē mm̄ē nk̄e wa. ¹¹ Nk̄ó ȳe úu lis̄one n̄ wai uk̄e n̄ n̄ō̄j̄l̄ē úu kap̄e lis̄one n̄ wai. Nk̄ó ȳe m̄ék̄p̄erink̄p̄e m̄ p̄óriil̄ē uk̄e um̄ec̄ire m̄ék̄p̄erink̄p̄e pip̄órii n̄ kp̄ásel̄ē. Nk̄ó ȳe lis̄one n̄ wai uk̄e lis̄one piwai ne k̄éyu n̄ s̄i, nk̄ó ȳe n̄ nyam̄ cáká-cáká uk̄e n̄ nyam̄ cáká-cáká un̄ ne k̄éyu s̄i.

¹² Yeesu uu re: P̄o ȳē, ne nf̄aani s̄ón̄ep̄ole. In̄éh̄é̄ kam̄ ne wep̄o k̄e m̄p̄a úye mewai kulaa u pa. ¹³ Né̄e Ufoí ne Ut̄ór̄o, Ukp̄é̄ ne Up̄ír̄ē, n̄ee k̄o K̄ék̄oraane ne K̄ét̄o.

¹⁴ M̄p̄i p̄e p̄isitukanka caacaa n̄ heere pik̄e ne kul̄ée k̄p̄e ye nf̄aa n̄ he ap̄ipi n̄ ȳē pik̄e k̄o ne s̄ip̄oo-m̄ē tint̄iki pik̄e ne kuyu-i lom̄p̄o n̄nya ye p̄in̄arekom̄e le! ¹⁵ Amá p̄ep̄e mep̄opi n̄ we ne men̄írh̄élaawai pik̄o ne méwoo méwoo mewai pik̄o ne p̄isoik̄ó ne p̄ep̄e pil̄é̄ n̄ nyō̄n̄se ne m̄p̄a úye ȳe nn̄ō̄me n̄ la un̄ k̄o n̄ wai pik̄e léep̄o!

¹⁶ Né̄ Yeesu, ne un̄éléecaatum̄e tum̄p̄ole re uk̄e Ul̄éecaa ic̄ápine k̄m̄ee nó s̄ím̄isi re aseí ye nye. Ne Tafiti kumare k̄m̄ee kew̄a p̄ír̄ē le. Né̄e rimarewarepi t̄e n̄ t̄élu.

¹⁷ Nf̄áas̄one ne un̄ó̄si fale ye maa re: A kam. Nk̄ó ȳe l̄ē n̄ k̄ó̄ p̄ó̄k̄é k̄o maa re: A kam. Nk̄ó ke nn̄ir̄é nn̄ n̄ we uk̄e kam. Nk̄ó ȳe m̄ini mee ye nf̄aa n̄ he n̄ la uk̄e me ȳos̄i faalaa.

Tin̄ó̄o t̄or̄o

¹⁸ M̄p̄a úye ȳe k̄óso-p̄o nsím̄ē mee rítel̄é nt̄i-i n̄ we n̄ k̄o kam s̄ím̄isi re aseí ye nye. Úye un̄ kei linyine rink̄p̄á̄p̄o, Ul̄éecaa yé ásál̄áú nyē kec̄áa kapi rítel̄é nt̄i-i n̄ s̄ím̄isi liute uȳē isoi k̄m̄ee rik̄p̄á̄p̄o. ¹⁹ Úye un̄ k̄o k̄óso-p̄o nsím̄ē mee rítel̄é nt̄i-i n̄ we k̄m̄ee in̄ó̄sim̄ē inyine n̄ lese, Ul̄éecaa yé liute uȳē lik̄ó leē kul̄ée k̄p̄e ye nf̄aa n̄ he k̄m̄ee ne kuyu k̄m̄ee n̄ we lese. Pi linsím̄ē rítel̄é nt̄i-i s̄ím̄isile.

²⁰ Uȳe n̄ s̄ím̄isi re likei leē aseí le ye maa re: Eeē, ne nf̄aani s̄ón̄ep̄ole. Amí! A kam, Up̄íma Yeesu!

²¹ Up̄íma Yeesu uk̄e m̄p̄a úye íp̄eel̄e nyíse!